

CONFERENCE BOOK

EUROPEAN CONFERENCES

1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES

Bucharest
May 5 - 7, 2023

- ✔ ONLINE
- ✔ ONSITE
- ✔ City Tour
- ✔ Publishing in indexed journals

Ramada by Wyndham
Bucharest Parc

REGISTRATION

avrupakongresi@gmail.com

ISBN:978-625-6393-61-5

*EU 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL
SCIENCES
MAY 5 - 7, 2023
BUCHAREST*

Edited By

ASSIS. PROF. DR. GÜLTEKİN GÜRÇAY

CONFERENCE ORGANIZING BOARD

Head Of Conference: Prof. Dr. Naile Bilgili

Head of Organizing Board: Dr Gültekin Gürçay

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Ali Bilgili

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Başak Hanedan

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Hülya Çiçek Kanbur

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Dwi SULISWORO

Organizing Committee Member: Prof. Dr. Həcər Hüseynova

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi

Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Ivaylo Staykov

Organizing Committee Member: Dr. Öğr. Üyesi Naci Büyükkaracıyan

Organizing Committee Member: Dr. Öğr. Üyesi Mehdi Meskini Heydarlou

Organizing Committee Member: Aynur Əliyeva

Organizing Committee Member: Amaneh Manafidizaji

All rights of this book belong to Academy Conferences Publishing House

Without permission can't be duplicate or copied.

Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.

Academy Global–2023 ©

Issued: 25.05.2023

ISBN: 978-625-6393-61-5

CONFERENCE ID

EU 1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES

DATE – PLACE

**MAY 5 - 7, 2023
BUCHAREST**

ORGANIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

**Turkey – Spain – Azerbaijan – China – Thailand - Indian - Germany – USA – Russia –
Indonesia – China – Kazakhstan – Brazil – Bulgaria - Albania - Switzerland – Germany
– Indonesia - Israel – Australia - Hungary – Albania – Georgia – Canada – Oman –
Qatar – India – Austria – Kuwait – Iran – Colombia – Morocco – Croatia – Libya –
Malaysia - Jordan -**

PRESENTATION

Oral presentation

PERCENTAGE OF PARTICIPATION

45 % from Turkey and 55 % from other Countries

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan

Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia

Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə - Azerbaijan

Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan

Prof. Dr. Ali BİLGİLİ - Türkiye

Prof. Dr. Naile BİLGİLİ - Türkiye

Prof. Dr. Başak HANEDAN - Türkiye

Prof. Dr. Asım KART - Türkiye

Dr. Öğretim Üyesi Büşra YARANOĞLU - Türkiye

Dr. Öğretim Üyesi İsmail Hakkı TEKİNER - Türkiye

Doç. Dr. Şeyma ÇALIŞKAN ÇAVDAR - Türkiye

Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia

Aynurə Əliyeva - Azerbaijan

Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan

Doç. Dr. Abdulsemet AYDIN – Türkiye

Doç. Dr. Nurhan AYDIN - Türkiye

Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Türkiye

Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria

Prof. Dr. Ali BİLGİLİ - Türkiye

Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan

Doç. Dr. Seher DİRİCAN - Türkiye

Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania

Doç. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran

Dr. Gültekin GÜRÇAY - Türkiye

Dr. Ahmet GÜMÜŞ - Türkiye

Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA - Azerbaijan

Doç. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan

Dr. Dody HARTANTO - Indonesia

Dr. Cihandar HASANHANOĞLU – Türkiye

Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran

Prof. Dr. Həcər Hüseynova - Azerbaijan

Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan

Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan

Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan

Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan

Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria

Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR - Türkiye

Doç. Dr. Tüba KARAHİSAR - Türkiye

Doç Dr. Mehmet KAYA – Türkiye

Doç. Dr., İradə Kərimova - Azerbaijan

Prof. Dr. Emine KOCA – Türkiye

Prof. Dr. Fatma KOÇ - Türkiye

Doç. Dr. F. Gül KOÇSOY - Türkiye

Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU - Türkiye

Doç Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ - Türkiye

- Sonali MALHOTRA - India
- Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
- Prof. Muntazir MEHDI - Pakistan
- Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan
- Doç. Dr. Yaprak I. OZDEMIR - Turkiye
- Assist. Prof. K. R. PADMA – India
- Doç. Dr. Sevinc Sadıqova - Azerbaijan
- Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Turkiye
- Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
- Doç. Dr. Işık SEZEN - Turkiye
- Doç. Dr. Könül Səmədova - Azerbaijan
- DR. Bhumika SHARMA - India
- Prof. Dr. Sibel SİLİCİ - Turkiye
- Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
- Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
- Assoc. prof. Ivaylo STAYKOV, Bulgaria
- Doç. Dr. Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER - Turkiye
- Doç. Dr. Yeliz KINDAP TEPE - Turkiye
- Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
- Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
- Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
- Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
- Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia

Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ - Turkiye

Prof. Dr. Raihan YUSOPH -Philippines

Prof. Dr. Akbar VALADBIGI - Iran

Dr. Yang ZITONG - China

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 –
Bucharest

**EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED
SCIENCES**

May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Online and face to face

Join Zoom Meeting

<https://us02web.zoom.us/j/81033126290?pwd=QURwTjlzeTZ5ekR4a040RVVyMUpOZz09>

Meeting ID: 810 3312 6290

Passcode: 570523

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

exp. H-..., S- ... NAME SURNAME

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Face to face Conference

MOXA Hotel Strada Mihail Moxa 2-4, București

7 Mayıs / 7 MAY 2023 /10:00-11:00 Local Time zone

Hall	/ Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 1 – Session I	Assit. Prof. Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN	1	RISK ANALYSIS APPLICATIONS IN OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY	Assit. Prof. Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN Lect. Mehmet Nuri ÖDÜK
		2	EVALUATION OF AUDIT COMPONENTS AT REAL ESTATE EVALUATION IN TURKEY	Assit. Prof. Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN Lect. Mehmet Nuri ÖDÜK
		3	SITE MANAGEMENT, PROBLEMS AND SOLUTIONS IN TURKEY	Lect. Mehmet Nuri ÖDÜK Assit. Prof. Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN
		4	EXPROPRIATION TECHNIQUES AND PROBLEMS IN TURKEY	Lect. Mehmet Nuri ÖDÜK Assit. Prof. Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN
		5	IMPACT OF INDUSTRY 4.0 ON LABOR EMPLOYMENT	Assoc. Dr. ERHAN KILINÇ Lecturer Şükrü GÜVEN
		6	EXAMINATION OF TEACHERS CLASSROOM MANAGEMENT LEVELS	Doç. Dr. ERHAN KILINÇ Öğr. Gör. Şükrü GÜVEN Oruç ARIÇAN
		7	KÜRESELLEŞMENİN VERGİ SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	Öğr. Gör. Serhat KURT
		8	CYBERBULLYING AND PREVENTING CYBERBULLYING BETWEEN STUDENTS SUMMARY	Assoc. Dr. Alper GEDİK
		9	MOBBING IN BUSINESSES AND ITS EFFECTS ON EMPLOYEE SUMMARY	Assoc. Dr. Alper GEDİK

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Face to face Conference

MOXA Hotel Strada Mihail Moxa 2-4, București

7 Mayıs / 7 MAY 2023 /11:15-12:00 Local Time zone

Hall	/ Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 1 – Session II	Prof. Dr. Ali Acar	1	DEVLET YÖNETİMİ VE YÖNETİŞİM POLİTİKALARI	Prof. Dr. Ali Acar
		2	ABDULLAH GÜL'ÜN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞININ ÇÖZÜMLENMESİ	Öğr. Gör. Dr. İlker LİMON Öğr. Gör. Taner KARAKUZU
		3	ALPARSLAN TÜRKEŞ'İN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞININ ÇÖZÜMLENMESİ	Öğr. Gör. Taner KARAKUZU Öğr. Gör. Dr. İlker LİMON
		4	THE TWO IMPORTANT ORGANIZATION METHODS IN EXPORT: FOREIGN TRADE CAPITAL CORPORATION AND SECTORAL FOREIGN TRADE COMPANY	Assoc. Dr. Hüseyin KOÇARSLAN

20th International Group Exhibition "Adventure Of Art From Traditional To Contemporary"

May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Face to face Exhibition

MOXA Hotel Strada Mihail Moxa 2-4, București

7 Mayıs / 7 MAY 2023 /

Hall	/ Session Chair		Art Work Title	Authors
Hall 1		1	“Yuva/Nest”	Prof. Dr. Yüksel GÖĞEBAKAN Ömer ÖZTÜRK
		2	“Anadolu Kadını/Anatolian Woman”	Prof. Dr. Yüksel GÖĞEBAKAN İkranur DOĞAN
		3	“Sonbahar/ Autumn”	Prof. Dr. Yüksel GÖĞEBAKAN Ali Ekber ÇAĞDAŞ

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:00-12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 1	Prof. Dr. Mukadder Erkan	1	EDWARD FREDERİC BENSON'IN "THE ROOM IN THE TOWER" ADLI ESERİNDE GOTİK UNSURLAR	Arş. Gör. Enfal ERKAN
		2	POSTMODERN ANALYSIS IN HAWKSMOOR BY PETER ACKROYD: THE EXAMPLE OF PLAYFULNESS AND TIME DISTORTION	Arş. Gör. Özge ALTUNLU
		3	IS IT A "HE" OR "SHE"?: THE DOPPELGÄNGER IN "SEEING DOUBLE" BY SARA MAITLAND	Prof. Dr. Mukadder Erkan
		4	ETHICS IN YUSUF HAS HACIB'S BOKK TITLED "KUTADGU BILIG"	Fatih Acar Doç. Dr. Bünyamin Han
		5	DOMINANCE OF THE KNIGHTS TEMPLAR IN CYPRUS	Dr., Banu ÇETİN ÜNAL
		6	FREDERICK II'S ROLE IN THE SIXTH CRUSADE	Dr., Banu ÇETİN ÜNAL
		7	A SCRUTINIZING FOR ECOSYSTEM SERVICES OF ROOF GARDENS	Assoc. Prof. Banu KARAŞAH Assoc. Prof. Emine TARAKCİ EREN Assoc. Prof. Derya SARI Assoc. Prof. Hilal SURAT
		8	ECOLOGICAL APPROACHES IN LANDSCAPE DESIGN; CASE OF ARTVİN ÇORUH UNIVERSITY, DEPARTMENT OF LANDSCAPE ARCHITECTURE, LANDSCAPE DESIGN III STUDIO STUDIES	Assoc. Prof. Emine TARAKCİ EREN Assoc. Prof. Banu KARAŞAH Assoc. Prof. Hilal SURAT Assoc. Prof. Derya SARI

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:00-12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 2	Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK	1	A SOCIOLOGICAL ANALYZE OF EMIGRATION PHENONEMENON DURING COMMUNIST PERIOD	Ph.D Matilda LIKAJ
		2	HASTANEDE ÇOCUK DOSTU İÇ MEKAN TASARIM UYGULAMASI	Dr. Öğr. Üyesi Asya ÇETİN Prof. Dr. Anıl Ertok Atmaca Prof. Dr. Arzu Özyürek Doç. Dr. Nihat Yılmaz Uzm. Dr. Büşra Bildik Dr. Halil Berkay Uzuncu
		3	ENERGY POVERTY AND GENDER EQUALITY	Fatma Türüç
		4	ERGENLERDE BAĞLANMA STİLLERİNİN KİŞİSEL BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ	Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK Bilim Uzm. Ruveyda TAŞKAYA
		5	KURUM BAKIMI VE AİLESİ YANINDA KALAN ERGENLERİN KAYGILARININ İNCELENMESİ	Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK Bilim Uzm. Ruveyda TAŞKAYA
		6	THE MEDIATING ROLE OF RESONANT LEADERSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND NORMATIVE COMMITMENT	Öğr. Gör. Dr. Süleyman Cem BOZDOĞAN
		7	KAMU SEKTÖRÜ KURULUŞLARINDA ÇALIŞANLARIN YILMAZLIĞINI GÜÇLENDİRMEDE PARADOKSAL LİDERLİĞİN ÖNEMİ	Öğr. Gör. Dr. Süleyman Cem BOZDOĞAN
		8		

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:00-12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 3	ASSOC. PROF. DR. SELMINAZ ADIGUZEL	1	THE EFFECT OF AGRICULTURE 4.0 APPLICATIONS IN THE WORLD ON INTERNATIONAL TRADE	ASSOC. PROF. DR. SELMINAZ ADIGUZEL
		2	EFFECT OF GENDER ON THE WILLINGNESS TO CONSUME ORGANIC FOOD IN THE FUTURE: TURKISH'S AND ALGERIANS EXPERIENCE	Chems Eddine BOUKHEDIMI
		3	ASSESSING THE ROLE OF SOCIAL MEDIA PR IN TOURISM	Syed Shadab Ali Gillani, Dr Monisa Qadiri
		4	INVESTIGATION OF USAGE STATISTICS OF SOCIAL MEDIA, A DIGITAL MARKETING TOOLS, IN TURKEY AND THE WORLD	Doç. Dr. Mehmet KARAHAN Yük. Lis. Öğrencisi Rabia CANPOLAT
		5	DETERMINING THE INDIVIDUAL ENTREPRENEURSHIP CAPACITIES OF UNIVERSITY STUDENTS AND FACTORS AFFECTING ENTREPRENEURSHIP: THE CASE OF FIRAT UNIVERSITY	Doç. Dr. Mehmet KARAHAN Yük. Lis. Öğr. İmren ÇAKMAK Yük. Lis. Öğr. Neslihan ULUDAĞ
		6	CHATGPT-4 DÜNYASINDA: FUTBOL TAKIMLARI	Arş. Gör. Dr. Volkan AYDOĞDU
		7	WHERE IS DIGITALIZATION TAKING THE ACCOUNTING PROFESSION	Öğr. Gör. Dr., Cengiz ÖĞMEN
		8	ACCOUNTING DISCUSSIONS FOR METAVERSE AND NFT TRANSACTIONS	Öğr. Gör. Dr., Cengiz ÖĞMEN
		9	A RESEARCH ON THE EFFECT OF INTERNATIONALIZATION ON COMPETITIVENESS IN BUSINESSES	Asst. Prof. Hale Eda AKDURU

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:00-12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 4	Assoc. Prof. Dr Tahir BAYRIL	1	DOĞAL AFET OLARAK DEPREMLER VE ÇEVRE SORUNLARI	Deniz AYBACI Hikmet yeter ÇOĞUN
		2	PANDEMİDE ÇEVREMİZ NASIL DEĞİŞTİ	Deniz AYBACI Hikmet yeter ÇOĞUN
		3	BIOLOGICAL FEATURES, TREATMENT, PHYSIOLOGY AND PATHOLOGY OF AMIODARONE-INDUCED THYROPATHIES AND AUTOIMMUNE THYROIDITIS	Dr. Kərimova Rəna Cabbar kızı Ağayeva Asiya Hacı kızı Dr.Hüseynzadə Xeyransa Rasif kızı Süleymanova Leyla Məhərrəm kızı Məmmədov Şahmar Əjdər oğlu Bayramov Adil Allahyar oğlu
		4	TOXIC MODELING OF ACUTE LIVER PATHOLOGY, CONFIRMATION OF THE MODEL BY BIOCHEMICAL AND HISTOMORPHOLOGICAL METHODS	Prof. Axundov Ramiz Atalla oğlu Dr. Kərimova Rəna Cabbar kızı Xanım Aydın kızı Dr. Abdulkərimova Fatimə Dursun kızı Əhmədova Təranə İbrahim kızı
		5	THE EFFECT OF ZEOLITE SUPPLEMENTATION AT DIFFERENT LEVELS ON EGG PRODUCTION AND QUALITY IN LAYER JAPANESE QUAILS	Assoc. Prof. Dr Tahir BAYRIL
		6	USE OF HEMP (CANNABIS SATIVA) IN FARM ANIMALS	Assoc. Prof. Dr Tahir BAYRIL
		7	CURRENT SITUATION ANALYSIS OF PROTECTED AREAS IN ARTVIN; PROBLEMS AND SOLUTIONS	Assoc. Prof. Hilal SURAT Assoc. Prof. Derya SARI

				Assoc. Prof. Emine TARAKCI EREN Assoc. Prof. Banu KARAŞAH
		8	EVALUATION OF HONEY FOREST PLANTS IN TERMS OF LANDSCAPE FEATURES: THE CASE OF ORTAKÖY (ARTVIN) HONEY PRODUCTION FOREST	Assoc. Prof. Derya SARI Assoc. Prof. Hilal SURAT Assoc. Prof. Banu KARAŞAH Assoc. Prof. Emine TARAKCI EREN
		9	FUNGAL DISEASES IN FRUIT PLANTS OF THE APSHERON PENINSULA	Abdullaeva Shakhla
		10	INVESTIGATION OF THE EFFECT OF BACTERIA ISOLATED FROM RABBIT SPERMA ON SPERMATOLOGICAL PARAMETERS	Dr, Burcu KARAGULLE Dr, Tutku Can ACISU Dr. Öğr. Üyesi Serkan Ali AKARSU

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:00-12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 5	Assoc. Prof. Sadi ELASAN	1	GLOBAL TRENDS OF E-HEALTH APPLICATIONS FROM 2020-2023: A BIBLIOMETRIC STUDY	Assoc. Prof. Sadi ELASAN
		2	BIBLIOMETRIC ANALYSES OF POST-PANDEMIC STUDIES ON HEART DISEASE	Assoc. Prof. Sadi ELASAN
		3	A STUDY ON THE INVESTIGATION OF THE MAJOR EFFECTIVE COMPOUNDS ON AChE AND BChE BY CHEMICAL CALCULATION METHOD IN CHARD (BETA VULGARIS L. VAR CICLA)	Associate Professor Faik Gökalp
		4	ŞİZOFRENİ VE KRONİK BÖBREK YETMEZLİĞİ OLAN HASTAYA YÖNELİK HEMŞİRELİK BAKIMI: OLGU SUNUMU	PhD Hümeyra HANÇER TOK Assoc. Prof. Dr. Makbule TOKUR KESGİN
		5	REHABILITATION OF POLYDIASTEMA CASE WITH PORCELAIN LAMINATE VENEERS: CASE REPORT	Res. Assist. Beste ÇETİN Assoc. Prof. Dr. Özge PARLAR ÖZ Assoc. Prof. Dr. Nermin DEMİRKOL Assist. Prof. Dr. İrem KARAGÖZOĞLU Res. Assist. Gökçe KEÇECİ
		6	IMPORTANCE AND USAGE AREAS OF INTRAORAL AND EXTRAORAL SCANNERS IN PROSTHETIC TREATMENTS	Res. Assist. Beste ÇETİN Assoc. Prof. Dr. Özge PARLAR ÖZ Assoc. Prof. Dr. Nermin DEMİRKOL Assist. Prof. Dr. İrem KARAGÖZOĞLU Res. Assist. Gökçe KEÇECİ

		7	MYOKARD CANLILIĞINI BELİRLEMEDE İSTIRAHAT REDİSTRİBÜSYİYONDAN SONRA TL-201 İLE REENJEKSİYON VEYA GEÇ REDİSTRİBİSYON GÖRÜNTÜLEMENİN ÖNEMİ.	Uzman doktor, Ümit Noşeri
		8	AKDENİZ DİYETİ VE SAĞLIK ÜZERİNE OLUMLU ETKİLERİNİN İNCELENMESİ	Öğr. Gör. Zeynep KİLCİ
		9	İSKANDİNAV DİYETİ VE SAĞLIK ÜZERİNE OLUMLU ETKİLERİNİN İNCELENMESİ	Öğr. Gör. Zeynep KİLCİ

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:00-12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 6	PhD. Candidate, Ömer Fırat TURŞUCULAR	1	JEOTERMAL ENERJİ İLE ABSORBSİYONLU SOĞUTMA SİSTEMİNİN DENİZLİ İLİNDE KULLANILABİLİRLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI	Binnur ÖKMEN Prof.Dr.Kurtuluş BORAN
		2	AFET YÖNETİMİNDE YALIN UYGULAMALAR: ÇAYIROVA BELEDİYESİ ÖRNEĞİ	Yüksek Lisans Öğrencisi, Büyüamin Çiftçi Prof. Dr., Bülent Akbaş Doç. Dr., Sevilay Demirkesen
		3	A MINI REVIEW ON AUTOMOTIVE APPLICATIONS OF CARBON COMPOSITE MATERIALS (CFRP)	PhD. Candidate, Ömer Fırat TURŞUCULAR PhD. Candidate, Elif Dicle TURŞUCULAR Assistant Professor, Alhayat Getu TEMESGEN
		4	MAKING DECENTRALIZED APPLICATIONS FAST AND SECURE	Assist. Prof. Funda AKAR Ümit ASLAN
		5	INVESTIGATING THE EFFECTIVENESS OF INTELLIGENT TRANSPORTATION SYSTEMS IN SHIP ACCIDENTS	Oğuzcan EROĞLU Onur ŞAHİN
		6	URBAN PUBLIC SYSTEMS WITH THE POTENTIAL TO INTEGRATE SMART TRANSPORTATION	Oğuzcan EROĞLU Onur ŞAHİN
		7	CHEMICAL TREATMENT OF AKPA CHEMICAL WASTE WATER USING POLYALUMINUM CHLORIDE(PAC) COAGULANT AND INVESTIGATION OF COD, SULFATE, TOC REMOVAL	Demet Darcan Şafak METİN Ali Rıza DİNÇER
		8	REJENERATİF TIP UYGULAMALARI İÇİN BİYOPARÇALANABİLİR HİDROFOBİK ESASLI TAŞIYICI SİSTEMLER	Dr.Öğr. Üyesi Aydan GÜLSU

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:30-12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 7	Noureddine Hamdi	1	PSO-BASED PLANNING OF DISTRIBUTION SYSTEMS WITH DISTRIBUTED GENERATIONS	Amin Hajizadeh, Ehsan Hajizadeh
		2	THREE-PHASE HIGH FREQUENCY AC CONVERSION CIRCUIT WITH DUAL MODE PWM/PDM CONTROL STRATEGY FOR HIGH POWER IH APPLICATIONS	Nabil A. Ahmed
		3	A NEW MAXIMUM POWER POINT TRACKING FOR PHOTOVOLTAIC SYSTEMS	Mohamed Azab
		4	IMPULSE RESPONSE SHORTENING FOR DISCRETE MULTITONE TRANSCIEVERS USING CONVEX OPTİMİZATION APPROACH	Ejaz Khan, Conor Heneghan
		5	HYBRID ASSOCIATION CONTROL SCHEME AND LOAD BALANCING IN WIRELESS LANS	Chutima Prommak, Airisa Jantaweetip
		6	ESTIMATION OF BROADCAST PROBABILITY IN WIRELESS ADHOC NETWORKS	Bharadwaj Kadiyala, Sunitha V
		7	THEORETICAL ANALYSIS OF CAPACITIES IN DYNAMIC SPATIAL MULTIPLEXING MIMO SYSTEMS	Imen Sfaihi, Noureddine Hamdi
		8	FIBER OPTIC SENSORS	Bahareh Gholamzadeh, Hooman Nabovati

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:30-12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 8	Jamal Fathi Abu Hasna	1	OPTIMAL CONTROL STRATEGIES FOR SPEED CONTROL OF PERMANENT-MAGNET SYNCHRONOUS MOTOR DRIVES	Roobeh Molavi, Davood A. Khaburi
		2	NSGA BASED OPTIMAL VOLT / VAR CONTROL IN DISTRIBUTION SYSTEM WITH DISPERSED GENERATION	P. N. Hrisheekesha, Jaydev Sharma
		3	SIGNATURE RECOGNITION USING CONJUGATE GRADIENT NEURAL NETWORKS	Jamal Fathi Abu Hasna
		4	SPECTRAL ANALYSIS OF SPEECH: A NEW TECHNIQUE	Neeta Awasthy, J.P.Saini, D.S.Chauhan
		5	STUDY AND ENHANCEMENT OF FLASH EVAPORATION DESALINATION UTILIZING THE OCEAN THERMOCLINE AND DISCHARGED HEAT	Sami Mutair, Yasuyuki Ikegami
		6	INTRODUCING AN IMAGE PROCESSING BASE IDEA FOR OUTDOOR CHILDREN CARING	Hooman Jafarabadi
		7	DEVICE DISCOVER: A COMPONENT FOR NETWORK MANAGEMENT SYSTEM USING SIMPLE NETWORK MANAGEMENT PROTOCOL	Garima Gupta, Daya Gupta
			THEMATIC ROLE EXTRACTION USING SHALLOW PARSING	Mehnoush Shamsfard, Maryam Sadr Mousavi
8	INTRODUCING AN IMAGE PROCESSING BASE IDEA FOR OUTDOOR CHILDREN CARING	Hooman Jafarabadi		

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:30-12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 9	Maia Seturi	1	THE CORRELATION OF ECONOMIC VARIABLES ON DOMESTIC INVESTMENT	Amirreza Attarzadeh
		2	AN ASSESSMENT ON THE EFFECT OF PARTICIPATION OF RURAL WOMAN ON SUSTAINABLE RURAL WATER SUPPLY IN YEMEN	Afrah Saad Mohsen Al-Mahfadi
		3	ARMED GROUPS AND INTRA STATE CONFLICT: A STUDY ON THE EGYPTIAN CASE	Ghزلan Mahmoud Abdel Aziz
		4	ROLE OF LEADERS İN MANAGİNG EMPLOYEES' DYSFUNCTIONAL BEHAVİOR AT WORKPLACE	Aya Maher, Pakinam Youssef
		5	FINANCIAL STATEMENT FRAUD: THE NEED FOR A PARADIGM SHIFT TO FORENSIC ACCOUNTING	Ifedapo Francis Awolowo
		6	CUSTOMER ADOPTION AND ATTITUDES IN MOBILE BANKING IN SRI LANKA	Prasansha Kumari
		7	THE SERVICE APPRAISAL OF SOLDIERS OF THE ARMY OF THE CZECH REPUBLIC IN THE CONTEXT OF PERSONAL EXPENSES	Tereza Dolečková
		8	PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF BRANDING PRINCIPLES	Maia Seturi
		9	MARKET SEGMENTATION AND CONJOINT ANALYSIS FOR APPLE FAMILY DESIGN	Abbas Al-Refaie, Nour Bata

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:30-12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 10	Aber Salem Aboalgasm,	1	TO CLOUDIFY OR NOT TO CLOUDIFY	Laila Yasir Al-Harthy Ali H. Al-Badi
		2	ZHOU ENLAI'S IMPACT TO THE FOREIGN POLICY OF CHINA	Nazira B. Boldurukova
		3	FINGERPRINT ON BALLISTIC AFTER SHOOTING	Narong Kulnides
		4	THE DEVELOPMENT OF ONLINE LESSONS IN INTEGRATION MODEL	Chalernpol Tapsai
		5	THE SOCIAL AREA DISCLOSURE TO REDUCE CONFLICTS BETWEEN COMMUNITY AND THE STATE: A CASE OF MAHAKAN FORTRESS, BANGKOK	Saowapa Phaithayawat
		6	THE POTENTIAL OF DIGITAL TOOLS IN ART LESSONS AT JUNIOR SCHOOL LEVEL TO IMPROVE ARTISTIC ABILITY USING TAMAZIGHT FONTS	Aber Salem Aboalgasm, Rupert Ward
		7	THE DESIGN OF PICTURE BOOKS FOR CHILDREN FROM TALES OF AMPHAWA FIREFLIES	Marut Pichetvit
		8		

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:30-12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 11	Sivamurugan Pandian	1	WEB-CONTENT ANALYSIS OF THE MAJOR SPANISH TOURIST DESTINATIONS EVALUATION BY RUSSIAN TOURISTS	Natalia Polkanova, Sergey Kazakov
		2	DISABILITY DIVERSITY MANAGEMENT: A CASE STUDY OF THE BANKING SECTOR IN THE KSA	Nada Azhar
		3	CURSIVE HANDWRITING IN AN INTERNET AGE	Karen Armstrong
		4	THE IMPACT OF PARENT INVOLVEMENT İN PRESCHOOL DİSABLED CHİLDREN	Sheng-Min Cheng
		5	THE IMPORTANCE OF ISSUES FOR THE YOUTH IN VOTER DECISION MAKING: A CASE STUDY AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN MALAYSIA	Sivamurugan Pandian
		6	JAPANESE ENGLISH IN TRAVEL BROCHURES	Premvadee Na Nakornpanom
		7	WAYS OF LIFE OF UNDERGRADUATE STUDENTS BASED ON SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN SUAN SUNANDHA RAJABHAT UNIVERSITY	Phusit Phukamchanoad
		8	RESEARCH ANALYSIS IN ECLECTIC THEORY (KABOUDAN AND SFANDIAR)	arideh Alizadeh Mohd Nasir Hashim
		9	ONLINE METACOGNITIVE READING STRATEGIES USE BY POSTGRADUATE LIBYAN EFL STUDENTS	Najwa Alsayed Omar
		10	AUSPICIOUS MEANING FOR COMMUNITY SOUVENIR PRODUCTS	Somsakul Jerasilp, Jong Boonpracha

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:30-12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 12	Wardoyo, Humairoh	1	INFLUENCE OF A COMPANY'S DYNAMIC CAPABILITIES ON ITS INNOVATION CAPABILITIES	Lovorka Galetic, Zeljko Vukelic
		2	A HYBRID PARTICLE SWARM OPTIMIZATION-NELDER- MEAD ALGORITHM (PSO-NM) FOR NELSON-SIEGEL- SVENSSON CALIBRATION	Sofia Ayouche Rachid Ellaia, Rajae Aboulaich
		3	RAMIFICATION OF OIL PRICES ON RENEWABLE ENERGY DEPLOYMENT	Osamah A. Alsayegh
		4	LEAN HEALTHCARE: BARRIERS AND ENABLERS IN THE COLOMBIAN CONTEXT	Erika Ruiz, Nestor Ortiz
		5	IDENTIFICATION OF LEAN IMPLEMENTATION HURDLES IN INDIAN INDUSTRIES	Bhim Singh
		6	PROMOTING LOCAL PRODUCTS THROUGH ONE VILLAGE ONE PRODUCT AND CUSTOMER SATISFACTION	Wardoyo, Humairoh
		7	ANALYSIS OF THE REASONS BEHIND THE DETERIORATED STANDING OF ENGINEERING COMPANIES DURING THE FINANCIAL CRISIS	Levan Sabauri
		8	REVIEW OF MODELS OF CONSUMER BEHAVIOUR AND INFLUENCE OF EMOTIONS IN THE DECISION MAKING	Mikel Alonso López

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /10:30-12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 13	Gesine Hellwig	1	BREAST SKIN-LINE ESTIMATION AND BREAST SEGMENTATION IN MAMMOGRAMS USING FAST-MARCHING METHOD	Roshan Dharshana Yapa, Koichi Harada
		2	SCATTERER DENSITY IN EDGE AND COHERENCE ENHANCING NONLINEAR ANISOTROPIC DIFFUSION FOR MEDICAL ULTRASOUND SPECKLE REDUCTION	Ahmed Badawi J. Michael Johnson Mohamed Mahfouz
		3	T-WAVE DETECTION BASED ON AN ADJUSTED WAVELET TRANSFORM MODULUS MAXIMA	Samar Krimi, Kaïs Ouni, Noureddine Ellouze
		4	BRİDĞİNG THE MENTAL GAP BETWEEN CONVOLUTION APPROACH AND COMPARTMENTAL MODELİNG İN FUNCTİONAL İMAGİNG: TYPİCAL EMBEDDİNG OF AN OPEN TWO-COMPARTMENT MODEL İNTO THE SYSTEMS THEORY APPROACH OF İNDİCATOR DİLUTİON THEORY	Gesine Hellwig
		5	ANALYSIS OF MEDICAL DATA USING DATA MINING AND FORMAL CONCEPT ANALYSIS	Anamika Gupta, Naveen Kumar, Vasudha Bhatnagar
		6	CASE BASED REASONING TECHNOLOGY FOR MEDICAL DIAGNOSIS	Abdel-Badeeh M. Salem
		7	DETECTION OF DIABETIC SYMPTOMS IN RETINA IMAGES USING ANALOG ALGORITHMS	Daniela Matei Radu Matei
		8	ARRIVING AT AN OPTIMUM VALUE OF TOLERANCE FACTOR FOR COMPRESSING MEDICAL IMAGES	Sumathi Poobal, G. Ravindran

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /16: 45-18 :30Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 1	Doç. Dr. Erhan ŞEN	1	HORROR GENRE IN PICTURE BOOKS FOR CHILDREN [AN EVALUATION OF "HORRIBLE STORIES FOR BRAVE KIDS" (THE ENCHANTED FOREST)]	Doç. Dr. Erhan ŞEN
		2	ORTAOKUL 7. SINIF TÜRKÇE KİTAPLARINDAKİ DUYGULAR TEMASINA ALINMIŞ METİNLERİN DUYGULAR AÇISINDAN İNCELENMESİ	Doç. Dr. Erhan ŞEN
		3	HOW NOT TO TEACH HISTORY IN 21 ST CENTURY	Muhammad Suhaib Khan
		4	ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MATEMATİK DERSİNE İLİŞKİN TUTUMLARI	Yük. Lis. Öğr., Tamer GENCER Doç. Dr. Aysel ARSLAN Yük. Lis. Öğr., Merve KAYA
		5	ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEĞERLERE YÖNELİK DURUMLARININ BELİRLENMESİ	Yük. Lis. Öğr., Merve KAYA Doç. Dr. Aysel ARSLAN Yük. Lis. Öğr., Tamer GENCER
		6	ETHNO PEDAGOGY AND TEYO PEHLIVAN	Prof. Dr. Ali Osman ENGİN Dr. Lecturer Mehmet Ali SEVEN Mustafa Çağrı ENGİN katılmadı
		7	HEYDƏR ƏLİYEVİN HÜSEYN CAVİD ŞƏXSİYYƏTİNƏ BAXIŞI	Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade
		8	BASIC REQUIREMENTS AND FORMS FOR THE ORGANIZATION OF TRAINING IN THE TEACHING OF BIOLOGY	Assoc. Prof. Dr. Qafarova Pərvin Muhəməd qızı
		9	THE SCHOLASTIC IMPACT OF HEYDAR ALIYEV ON THE AZERBAIJANI EDUCATION SYSTEM	Gulnara Mammadzada, Parvana Gasimova
		10	THE USE OF PREPOSITIONS IN ENGLISH	Ulviyya Aghamirova Ismail gizi

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 –
Bucharest

		11	ƏDƏBİYYATIN TƏDRİSİ METODİKASININ ELM KİMİ MAHİYYƏTİ	Assoc. Prof. Dr. Soltan HÜSEYNOĞLU
--	--	----	--	---------------------------------------

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /16: 45-18 :30Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 2	Öğr. Gör. Dr. Seyfi AKTOPRAK	1	INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN INNOVATION CLIMATE, PROCESS CONSULTING AND GROUP BELONGING ON EMPLOYEES IN A TECHNOPARK	Öğr. Gör., Hatice BATMANTAŞ
		2	INVESTIGATION OF THE IMPACT OF INNOVATION CLIMATE ON REGIONAL DEVELOPMENT	Öğr. Gör., Hatice BATMANTAŞ
		3	THE IMPACT OF HEALTHCARE INSURANCE ON THE CONSUMPTION OF HEALTH PRODUCTS IN ALGERIA	BERRACHED Amina SENOUCI BEREKSI Imane
		4	THE NEXUS BETWEEN THE CARBON EMISSION AND NUMBER OF TOURISTS IN DEVELOPING COUNTRIES	Ph.D. Candidate, Yenilmez Ufuk YILMAZ
		5	ECONOMIC FREEDOM AND FINANCIAL INSTITUTIONS: IMPLEMENTATION ON DEVELOPING COUNTRIES	Asst. Prof. Dr, Hilal OK ERGÜN Asst. Prof. Dr, Nuran ÖZTÜRK OFLUOĞLU
		6	IS PER CAPITA REAL GDP STATIONARY IN FRAGILE FIVE ECONOMIES? PANEL DATA ANALYSIS	Arş. Gör. Dr. Elçin KARAŞ AYDIN
		7	UNEMPLOYMENT HYSTERESIS IN TURKEY: THE ANALYSIS OF UNIT ROOT TESTS WITH STRUCTURAL BREAKS	Arş. Gör. Dr. Elçin KARAŞ AYDIN
		8	KALKINMA TEORİLERİ KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME	Öğr. Gör. Dr. Seyfi AKTOPRAK
		9	İKTİSADİ BÜYÜME MODELLERİ KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME	Öğr. Gör. Dr. Seyfi AKTOPRAK

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /16: 45-18 :30Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 3	Instructor Doctor, Fatma Zehra GENÇ	1	NEUROVASCULAR STRUCTURES IN FOSSA INFRATEMPORALIS AND ITS INTERVENTIONAL RISKS	Assistant Professor Dr. Erençül BODUÇ Professor Dr. Okan BİLGE
		2	GOJİ BERRY TÜKETİMİNİN BAZI KAN PARAMETRELERİ ÜZERİNE ETKİSİ	Doktora Öğrencisi, İlknur KAKICI
		3	DOCKING STUDY OF AMYLOID BETA AND 9-HYDROXY-4- METHOXYACRIDIN AND NOVEL DESIGNED MOLECULES	Dr. Yasemin KEŞKEK KARABULUT Assoc. Prof. Dr. Üyesi Zeynep TURHAN Prof. Dr. Emel YILDIZ
		4	NON-SURGICAL PERIODONTAL TREATMENT OF STAGE III GRADE C PERIODONTITIS WITH MOLAR/ INCISORS PATTERN: A CASE REPORT	Associate Professor, Burcu KANMAZ Assistant Professor, Mehmet Gümüş KANMAZ Assistant Professor, Hümeysra Özge YILANCI
		5	EVALUATING THE EFFECTS OF GINKGO BILOBA ON DOXORUBICIN-INDUCED NEUROTOXICITY IN TERMS OF LOCOMOTOR ACTIVITY	Dr. Öğr. Üyesi, Cemil Bayram Arş. Gör., Mehmet Ali Yörük Doç. Dr., Irmak Ferah Okkay Doç. Dr., Ufuk Okkay
		6	THE EFFECT OF CITICOLINE ON PACLITAXEL-INDUCED SUPPRESSION OF LOCOMOTOR ACTIVITY	Dr. Öğr. Üyesi, Cemil Bayram Arş. Gör., Mehmet Ali Yörük Doç. Dr., Irmak Ferah Okkay Doç. Dr., Ufuk Okkay
		7	MAYMUN ÇİÇEĞİ (MONKEYPOX) VİRÜSÜ İNSANLAR İÇİN YENİ BİR TEHTİT Mİ?	Uzman Hemşire Mesut DİREK Prof. Dr. Mukadder MOLLAOĞLU
		8	YOĞUN BAKIM ÜNİTESİNDE TIBBİ HATA VE HASTA GÜVENLİĞİ KÜLTÜRÜ	Uzman Hemşire Mesut DİREK Prof. Dr. Mukadder MOLLAOĞLU

		9	JİGSAW TECHNIQUE AS AN ACTIVE LEARNING METHOD	Instructor Doctor, Fatma Zehra GENÇ
		10	MARİE TİPİ BİSKÜVİLERDE BAYAT EKMEK UNU KULLANIMININ FİZİKSEL VE DUYUSAL ÜZERİNE ETKİSİ	Yl. Öğrencisi, Fatma Nur YEŞİL, Arş. Gör. Yeşim BEDİR Prof. Dr. Mehmet Murat KARAOĞLU
		11	DEPOLAMA SÜRESİNİN YUFKALARDA DOKUSAL ÖZELLİKLER ÜZERİNE ETKİSİ	Yl. Öğrencisi, Seda COŞKUN Dr. Öğrencisi Aslıhan HANOĞLU Prof. Dr. Mehmet Murat KARAOĞLU
		12	INVESTIGATION OF THE PHYSIOCHEMICAL AND MICROBIOLOGICAL QUALITY OF FRUIT YOGURT SOLD IN ELAZIG PROVINCE	Dr. Pelin DEMİR

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs / 6 May 2023 /16: 45-18 :30Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 4	Doç. Dr. Ümit AYATA	1	DESIGN OF PHOTOVOLTAIC THERMAL HYBRID SYSTEM AND TEMPERATURE CONTROL FOR IMPROVING EFFICIENCY	Kemal Tuğrul YILDIRIM Alkım GÖKÇEN Mehmet Uğur SOYDEMİR Savaş ŞAHİN
		2	DESIGN OF A MICROCONTROLLER-BASED MODULE FOR ESTIMATION STATE OF HEALTH AND STATE OF CHARGE OF UNINTERRUPTIBLE POWER SUPPLY BATTERIES USING REGRESSION MODELS	Yaren BAHAR İbrahim TANAĞARDIĞIL Mehmet UĞUR SOYDEMİR Savaş ŞAHİN
		3	MICROCONTROLLER BASED POWER LINE COMMUNICATION SYSTEM DESIGN FOR PHOTOVOLTAIC ENERGY SYSTEMS	Sait Kağan KALAYLI Bahadır YEŞİL Alkım GÖKÇEN Savaş ŞAHİN
		4	EARTHQUAKE EFFECTS ON HISTORICAL BRIDGES ‘ADANA MİSİS BRIDGE EXAMPLE’	Dr. Öğr. Üyesi, Mustafa YEĞİN
		5	TRADITIONAL EARTHEN ARCHITECTURE HERITAGE IN ANATOLIA: THE EXAMPLE OF DİVRİĞİ	Dr. Öğr. Üyesi, Mustafa YEĞİN
		6	GENETİK BİR ALGORİTMA KULLANARAK GÜNEŞ HÜCRELERİNDE MAKSİMUM GÜÇ NOKTASI YOLUNU İZLEMEK İÇİN BİR BULANIK DENETLEYİCİNİN PERFORMANSININ İYİLEŞTİRİLMESİ	Ahmet Fatih MUSTAFA Dr. Meral ALTINAY
		7	EFFECT OF SURFACTANTS AND SONICATION PROPERTIES ON STABILITY OF NANOFUIDS	Dr. Fatma OFLAZ, Prof. Dr. Veysel ÖZCEYHAN
		8	PREPARATION, STABILITY, AND SYNTHESIS OF NANOFUIDS FOR HEAT TRANSFER ENHANCEMENT IN COMPACT HEAT EXCHANGERS	Dr. Fatma OFLAZ, Prof. Dr. Veysel ÖZCEYHAN,
		9	TERMAL YAŞLANDIRMA UYGULAMASINA MARUZ KALMIŞ UV SİSTEM PARKE VERNİKLİ İROKO (<i>Milicia excelsa</i> Welw. C.C. Berg) ODUNUNDA BAZI YÜZEY ÖZELLİKLERİNİN ARAŞTIRILMASI	Doç. Dr. Ümit AYATA Prof. Dr. Bekir Cihad BAL
		10	TETRA PAK® KUTU, ATIK CAM UNU VE GERİ DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞ DÜŞÜK YOĞUNLUKLU POLİETİLEN (GD-DYPE) KULLANILARAK ÜRETİLMİŞ KOMPOZİT MALZEMELERİNDE BAZI YÜZEY ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE KARIŞIM ORANININ ETKİSİ	Prof. Dr. Bekir Cihad BAL Doç. Dr. Ümit AYATA

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /16: 45-18 :30Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 5	Prof. Dr., Handan Ertaş	1	A RESEARCH ON EXAMINING HEALTHY LIFESTYLE BEHAVIORS AND LEVEL OF SUCCESSFUL AGING OF THE ELDERLY	Doktora Öğrencisi, Seda Nur Ünal Prof. Dr., Handan Ertaş
		2	MEDICAL WASTE MANAGEMENT POLICIES IN HOSPITALS; COLLECTION AND TRANSFORMATION PROCESS OF MEDICAL WASTE	Prof. Dr. Handan Ertaş Nisa GÜLPINAR GÜRSES
		3	KRONİK OBSTRÜKTİF AKCİĞER HASTALIĞI OLAN BİREYLERDE, EVDE UZUN SÜRELİ OKSİJEN TEDAVİSİ KULLANIMINA BAĞLI ALEV İLİŞKİLİ YANIK YARALANMALARI: SİSTEMATİK DERLEME	Uzm. Hem. Şemsinur Abdulkerim Prof. Dr. Naile BİLGİLİ
		4	EBELİK MESLEĞİ VE EĞİTİMİNDE YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİSİNİN YERİ	Öğr. Gör. Dr. Elif DAĞLI Dr. Öğr. Üyesi Feyza AKTAŞ REYHAN
		5	NORMALLEŞEN DOĞUMLAR VE DOĞUM MEMNUNİYETİ ÜZERİNE DOĞUM ORTAMININ ETKİSİ	Dr. Öğr. Üyesi Feyza AKTAŞ REYHAN Öğr. Gör. Dr. Elif DAĞLI
		6	GEBELİKTE YOGA UYGULAMALARININ ANNE VE BEBEK SAĞLIĞINA ETKİLERİ: BİR DERLEME ÇALIŞMASI	Öğrenci Ebe Saliha AGAMBERDİ Dr. Öğr. Üyesi Esra SARI
		7	AFET SONRASI PSİKOSOSYAL DESTEK VE PSİKOSOSYAL UYGULAMALAR	Merve Kaya Çelik
		8	ÜNİVERSİTE HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE DUYGUSAL İŞLEMLEME VE UYKU KALİTESİ	Tuğçe AKYOL Doç. Dr. Nevin GÜNAYDIN
		9	HEMŞİRELERDE İŞ PERFORMANSINI İYİLEŞTİRMEDE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE UYKU KALİTESİ	Tuğçe AKYOL Doç. Dr. Nevin GÜNAYDIN

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /16: 45-18 :30Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
Hall 6	Prof. Dr. NAİLE BİLGİLİ	1	EBELİK HİZMETLERİNDE ETİK KARAR VERME SÜRECİ	Ebe Eda SEVER
		2	GEBELİKTE PSİKOSOSYAL SAĞLIK	Ebe Eda SEVER Dr. Öğr. Üyesi Esra KARATAŞ OKYAY
		3	HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN KANGURU BAKIMI HAKKINDAKİ ALGI VE BİLGİLERİNİN BELİRLENMESİ	Lisans Öğrencisi, Aleyna ATAKUL Lisans Öğrencisi, Murat DIŞARI Profesör, Fatma TAŞ ARSLAN
		4	CERRAHİ OPERASYON GEÇİREN ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN AİLE MERKEZLİ BAKIM ALGISI İLE KAYGI İLİŞKİSİ	Yüksek Lisans Öğrencisi Seda Nur DEMİRDAĞ Prof. Fatma TAŞ ARSLAN
		5	İDEAL EMZİRME ORTAMLARININ EMZİRME SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	Dr. Öğr. Üyesi Havva YEŞİLDERE SAĞLAM Dr. Öğr. Üyesi Feyza AKTAŞ REYHAN
		6	İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ANNE-YENİDOĞAN SAĞLIĞINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR DERLEME ÇALIŞMASI	Dr. Öğr. Üyesi Feyza AKTAŞ REYHAN Dr. Öğr. Üyesi Havva YEŞİLDERE SAĞLAM
			PROBLEMS IN HOME CARE SERVICES AND FOREIGN NATIONAL CARE FACT	Arş. Gör. SÜMEYRA YILMAZ Prof. Dr. NAİLE BİLGİLİ
		7	PSYCHOSOCIAL INTERVENTION AFTER NATURAL DISASTER: PSYCHOLOGICAL FIRST AID	Arş. Gör. Elif Güzide EMİRZA Prof. Dr. Naile BİLGİLİ

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 –
Bucharest

		8	POST-TRAUMIC STRESS DISORDER AND RISK FACTORS AFTER EARTHQUAKE AND NATURAL DISASTERS	Arş. Gör. Elif Güzide EMİRZA Prof. Dr. Naile BİLGİLİ
--	--	---	--	--

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /17: 00-19 :00Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 7	D. K. Nauriyal	1	EDUCATION OF PURCHASING PROFESSIONALS IN AUSTRIA: COMPETENCE BASED VIEW	Volker Koch
		2	DEVELOPING AN AUDIT QUALITY MODEL FOR AN EMERGING MARKE	Bitra Mashayekhi, Azadeh Maddahi, Arash Tahriri
		3	DETERMINANTS OF PROFITABILITY IN INDIAN PHARMACEUTICAL FIRMS IN THE NEW INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS REGIME	Shilpi Tyagi, D. K. Nauriyal
		4	THE IMPACT OF MOTIVATION, TRUST, AND NATIONAL CULTURAL DIFFERENCES ON KNOWLEDGE SHARING WITHIN THE CONTEXT OF ELECTRONIC MAIL	Said Abdullah Al Saifi
		5	A STUDY ON THE DETERMINANTS OF EARNINGS RESPONSE COEFFICIENT IN AN EMERGING MARKET	Bitra Mashayekhi, Zeynab Lotfi Aghel
		6	ACCOUNTING INFORMATION SYSTEMS OF KUWAITI COMPANIES: OBSTACLES AND BARRIERS	Haya Y Alobaid
		7	PLANNING A SUPPLY CHAIN WITH RISK AND ENVIRONMENTAL OBJECTIVES	Ghanima Al-Sharrah, Haitham M. Lababidi, Yusuf I. Ali
		8	CORPORATE GOVERNANCE IN NETWORK MARKETING ORGANIZATIONS: THE ROLE OF ETHICS AND CSR	Venugopal Kummamuru
		9	RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL REPORTING TRANSPARENCY AND INVESTMENT EFFICIENCY: EVIDENCE FROM IRAN	Bitra Mashayekhi, Hamid Kalhornia
		10	EDUCATION OF PURCHASING PROFESSIONALS IN AUSTRIA: COMPETENCE BASED VIEW	Volker Koch

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /17: 00-19 :00Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 8	Martin Lnenicka	1	IMPACT OF REPRODUCTIVE TECHNOLOGIES ON WOMEN’S LIVES IN NEW DELHI: A STUDY FROM FEMINIST PERSPECTIVE	Zairunisha
		2	CURBING ABUSES OF LEGAL POWER IN THE SOCIETY	Tajudeen Ojo Ibraheem
		3	SOCIAL STRUCTURE, INVOLUNTARY RELATIONS, AND URBAN POVERTY	Mahmood Niroobakhsh
		4	KNOWLEDGE TRANSFER AND THE TRANSLATION OF TECHNICAL TEXTS	Ahmed Alaoui
		5	THE INFLUENCE OF ISLAMIC ARTS ON OMANI WEAVING MOTIFS	Zahra Ahmed Al-Zadjali
		6	HANDLING COMPLEXITY OF A COMPLEX SYSTEM DESIGN: PARADIGM, FORMALISM AND TRANSFORMATIONS	Hycham Aboutaleb Bruno Monsuez
		7	UNDERSTANDING EUROPE’S ROLE IN THE AREA OF LIBERTY, SECURITY AND JUSTICE AS AN INTERNATIONAL ACTOR	Sarah Barrere
		8	THE METHODOLOGY OF OUT-MIGRATION IN GEORGIA	Shorena Tsiklauri
		9	AN IN-DEPTH ANALYSIS OF OPEN DATA PORTALS AS AN EMERGING PUBLIC E-SERVICE	Martin Lnenicka
		10	THE NATURE OF ORIGIN OF NEW CRIMINAL OCCURRENCES IN GJAKOVA REGION: CULTURAL AND CRIMINOLOGICAL “INTERSECTION” IN 1999-2009	Bekim Avdiaj

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /17: 00-19 :00Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 9	Hanaa Farouk Saleh	1	PROMOTING GENDER EQUALITY WITHIN ISLAMIC TRADITION VIA CONTEXTUALIST APPROACH	Ali Akbar
		2	BA'ALBAKĪ'S INFLUENCE ON 1950S AND 1960S LEBANESE WOMEN WRITERS	Khaled Igbaria
		3	THE INTERACTION BETWEEN HUMAN AND ENVIRONMENT ON THE PERSPECTIVE OF ENVIRONMENTAL ETHICS	Mella Ismelina Farma Rahayu
		4	PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN EUROPE: THE PARLIAMENTARY DIMENSION	Aleksandra Chiniaeva
		5	EISENHOWER'S FAREWELL SPEECH: INITIAL AND CONTINUING COMMUNICATION EFFECTS	B. Kuiper
		6	HUMAN SECURITY PROVIDERS IN FRAGILE STATE UNDER ASYMMETRIC WAR CONDITIONS	Luna Shamieh
		7	DEVELOPING NEW MEDIA CREDIBILITY SCALE: A MULTIDIMENSIONAL PERSPECTIVE	Hanaa Farouk Saleh
		8	GENDER DIFFERENCES IN RESEARCH OUTPUT, FUNDING AND COLLABORATION	Ashkan Ebadi Andrea Schiffaurova
		9	SWISS SCIENTIFIC SOCIETY FOR DEVELOPING COUNTRIES: A CONCEPT OF RELATIONSHIP	Jawad Alzeer
		10	BARRIERS TO MARITAL EXPECTATION AMONG INDIVIDUALS WITH HEARING IMPAIRMENT IN OYO STATE	Adebomi M. Oyewumi, Sunday Amaize

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /17: 00-19 :00Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 10	A. V. Shashkova	1	ANALYSIS OF DRIVING CONDITIONS AND PREFERRED MEDIA ON DIVERSION	Yoon-Hyuk Choi
		2	AN ANALYTICAL STUDY ON THE POLITICS OF DEFECTION IN INDIA	Diya Sarkar, Prafulla C. Mishra
		3	POSITION OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE RUSSIAN FEDERATION ON THE MATTER OF RESTRICTING CONSTITUTIONAL RIGHTS OF CITIZENS CONCERNING BANKING SECRECY	A. V. Shashkova
		4	RECOGNITION AND PROTECTION OF INDIGENOUS SOCIETY IN INDONESIA	Triyanto, Rima Vien Permata Hartanto
		5	NEED OF NATIONAL SPACE LEGISLATION FOR SPACE FARING NATIONS	Muhammad Naveed Yang Caixia
		6	HUMAN RIGHTS IN ARMED CONFLICTS AND CONSTITUTIONAL LAW	Antonios Maniatis
		7	FORENSIC MEDICAL CAPACITIES OF RESEARCH OF SALIVA STAINS ON PHYSICAL EVIDENCE AFTER WASHING	Saule Mussabekova
		8	TOWARDS A PROOF ACCEPTANCE BY OVERCOMING CHALLENGES IN COLLECTING DIGITAL EVIDENCE	Lilian Noronha Nassif
		9	THE ROLE OF EUROPEAN UNION IN GLOBAL GOVERNANCE	Yrfet Shkreli
		10	MEASURES FOR LIMITING CORRUPTION UPON MIGRATION WAVE IN EUROPE	Jordan Georgiev Deliversky

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /17: 00-19 :00Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 11	Kalayanee Koonmee	1	A COMPUTATIONAL MODEL OF MINIMAL CONSCIOUSNESS FUNCTIONS	Nabila Charkaoui
		2	EXPLORING LIFE MEANINGFULNESS AND ITS PSYCHOSOCIAL CORRELATES AMONG RECOVERING SUBSTANCE USERS – AN INDIAN PERSPECTIVE	Fouzia Alsabah Shaikh, Anjali Ghosh
		3	DEVELOPMENT OF ORGANIZATIONAL JUSTICE IN INCENTIVE ALLOCATION OF THE THAI PUBLIC SECTOR	Kalayanee Koonmee
		4	AUTOBIOGRAPHICAL MEMORY AND FLEXIBLE REMEMBERING: GENDER DIFFERENCES	A. Aizpurua, W. Koutstaal
		5	CULTURAL ANXIETY AND ITS IMPACT ON STUDENTS- LIFE: A CASE STUDY OF INTERNATIONAL STUDENTS IN WUHAN UNIVERSITY	Nadeem Akhtar Shan Bo
		6	TREATMENT OR RE-VICTIMIZING THE VICTIMS	Juliana Panova
		7	THE STORY OF MERGERS AND ACQUISITIONS: USING NARRATIVE THEORY TO UNDERSTAND THE UNCERTAINTY OF ORGANIZATIONAL CHANGE	Philip T. Roundy
		8	ATTACHMENT STYLES OF CHILDREN RAISED IN NURSERY VS. THOSE WHO ARE RAISED IN THE FAMILY IN IRAN	Narges Razeghi
		9	A NEW MEASURE OF HERDING BEHAVIOR: DERIVATION AND IMPLICATIONS	Amina Amirat Abdelfettah Bouri

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /17: 00-19 :00Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 12	K. R. Anandakumar	1	BEHAVIORAL ANALYSIS OF TEAM MEMBERS IN VIRTUAL ORGANIZATION BASED ON TRUST DIMENSION AND LEARNING	Indiramma M., K. R. Anandakumar
		2	IMPROVED AUTOMATED CLASSIFICATION OF ALCOHOLICS AND NON-ALCOHOLICS	Ramaswamy Palaniappan
		3	RHETORICAL COMMUNICATION IN THE COGSCI DISCOURSE COMMUNITY: THE COGNITIVE NEUROSCIENCES (2004) IN THE CONTEXT OF SCIENTIFIC DISSEMINATION	Lucia Abbamonte Olimpia Matarazzo
		4	MORAL REASONING AND BEHAVIOUR IN ADULTHOOD	O. Matarazzo, L. Abbamonte, G. Nigro
		5	A COGNITIVE MODEL FOR FREQUENCY SIGNAL CLASSIFICATION	Fernando V. Coito
		6	PROBABILITY AND INSTRUCTION EFFECTS IN SYLLOGISTIC CONDITIONAL REASONING	Olimpia Matarazzo Ivana Baldassarre
		7	AN INVESTIGATION INTO KANJI CHARACTER DISCRIMINATION PROCESS FROM EEG SIGNALS	Hiroshi Abe, Minoru Nakayama
		8	REFORM-ORIENTED TEACHING OF INTRODUCTORY STATISTICS IN THE HEALTH, SOCIAL AND BEHAVIORAL SCIENCES – HISTORICAL CONTEXT AND RATIONALE	Rossi A. Hassad
		9	EXPLORATIONS IN THE ROLE OF EMOTION IN MORAL JUDGMENT	Arthur Yan

EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
EU 1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
May 5 - 7, 2023 - Bucharest

Bildiri Sunumları / Presentation Session – II
Meeting ID: 810 3312 6290 **Passcode: 570523**

6 Mayıs/ 6 May 2023 /17: 00-19 :00Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 13	Paul Osmond	1	ASSESSING THE EFFECTS OF EXPLOSION WAVES ON OFFICE AND RESIDENTIAL BUILDINGS	Mehran Pourgholi Amin Lotfi Eghlim
		2	MULTIPATH ROUTING SENSOR NETWORK FOR FINDING CRACK IN METALLIC STRUCTURE USING FUZZY LOGIC	Dulal Acharjee Punyaban Patel
		3	ADVANTAGES OF LARGE STRANDS IN PRECAST/PRESTRESSED CONCRETE HIGHWAY APPLICATION	Amin Akhnoukh
		4	TORSION BEHAVIOR OF STEEL FIBERED HIGH STRENGTH SELF COMPACTING CONCRETE BEAMS REINFORCED BY GFRB BARS	Khaled S. Ragab Ahmed S. Eisa
		5	A STUDY ON THE DEVELOPING METHOD OF THE BIM (BUILDING INFORMATION MODELING) SOFTWARE BASED ON CLOUD COMPUTING ENVIRONMENT	Byung-Kon Kim
		6	APPLICATIONS OF CARBON FIBERS PRODUCED FROM POLYACRYLONITRILE FIBERS	R. Eslami Farsani, R. Fazaeli
		7	THE ESTABLISHMENT OF CAUSE-SYSTEM OF POOR CONSTRUCTION SITE SAFETY AND PRIORITY ANALYSIS FROM DIFFERENT PERSPECTIVES	Shirong Li, Xueping Xiang
		8	APPLICATION OF “STREAMLINED” MATERIAL ACCOUNTING TO ESTIMATE ENVIRONMENTAL IMPACT	Paul Osmond

		9	LATERAL TORSIONAL BUCKLING OF STEEL THIN-WALLED BEAMS WITH LATERAL RESTRAINTS	Ivan Balázs, Jindřich Melcher

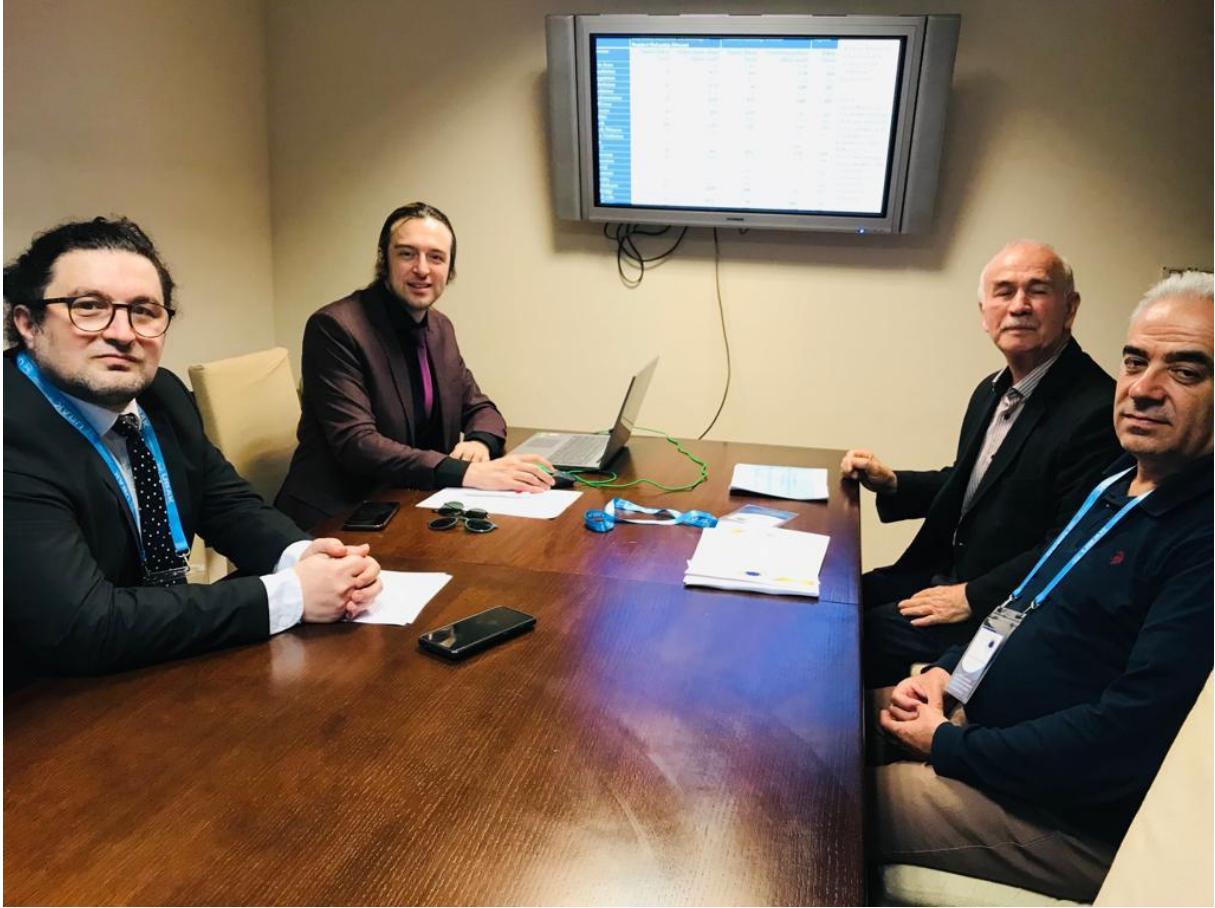

Contents

RISK ANALYSIS APPLICATIONS IN OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY	1
EVALUATION OF AUDIT COMPONENTS AT REAL ESTATE EVALUATION IN TURKEY	10
SITE MANAGEMENT PROBLEMS AND SOLUTIONS IN TURKEY	19
EXPROPRIATION TECHNIQUES AND PROBLEMS IN TURKEY	27
EXAMINATION OF TEACHERS' CLASSROOM MANAGEMENT LEVELS.....	36
IMPACT OF INDUSTRY 4.0 ON LABOR EMPLOYMENT	55
CYBERBULLYING AND PREVENTING CYBERBULLYING BETWEEN STUDENTS	64
MOBBING IN BUSINESSES AND ITS EFFECTS ON EMPLOYEES.....	77
EFFECT OF GLOBALIZATION ON TAX SYSTEMS.....	88
DEVLET YÖNETİMİ VE YÖNETİŞİM POLİTİKALARI	94
ALPARSLAN TÜRKEŞ'İN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞININ ÇÖZÜMLENMESİ.....	112
ABDULLAH GÜL'ÜN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞININ ÇÖZÜMLENMESİ	113
THE TWO IMPORTANT ORGANIZATION METHODS IN EXPORT: FOREIGN TRADE CAPITAL CORPORATION AND SECTORAL FOREIGN TRADE COMPANY.....	114
EDWARD FREDERIC BENSON'IN "THE ROOM IN THE TOWER" ADLI ESERİNDE GOTİK UNSURLAR	123
POSTMODERN ANALYSIS IN <i>HAWKSMOOR</i> BY PETER ACKROYD: THE EXAMPLE OF PLAYFULNESS AND TIME DISTORTION	131
IS IT A "HE" OR "SHE"?: THE DOPPELGÄNGER IN "SEEING DOUBLE"	137
BY SARA MAITLAND	137
YUSUF HAS HACİB'İN "KUTADGU BİLİĞ" ADLI ESERİNDE ETİK	146
KIBRIS'TA TAPINAK ŞÖVALYELERİNİN HAKİMİYETİ.....	169
II. FREDERICK'İN ALTINCI HAÇLI SEFERİ'NDEKİ ROLÜ	171
A SCRUTINIZING FOR ECOSYSTEM SERVICES OF ROOF GARDENS	173
ECOLOGICAL APPROACHES IN LANDSCAPE DESIGN; CASE OF ARTVİN ÇORUH UNIVERSITY, DEPARTMENT OF LANDSCAPE ARCHITECTURE, LANDSCAPE DESIGN III STUDIO STUDIES	181
A SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE EMIGRATION PHENOMENON DURING THE COMMUNIST PERIOD.....	195
HASTANEDE ÇOCUK DOSTU İÇ MEKAN TASARIM UYGULAMASI	200
ENERGY POVERTY AND GENDER EQUALITY	201
KURUM BAKIMI VE AİLESİ YANINDA KALAN ERGENLERİN KAYGILARININ İNCELENMESİ	202
ERGENLERDE BAĞLANMA STİLLERİNİN KİŞİSEL BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ.....	212
KAMU SEKTÖRÜ KURULUŞLARINDA ÇALIŞANLARIN YILMAZLIĞINI GÜÇLENDİRMEDE PARADOKSAL LİDERLİĞİN ÖNEMİ.....	218
THE MEDIATING ROLE OF RESONANT LEADERSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND NORMATIVE COMMITMENT	233
DÜNYADA TARIM 4.0' UYGULAMALARININ ULUSLARARASI TİCARETE ETKİSİ	246
EFFECT OF GENDER ON THE WILLINGNESS TO CONSUME ORGANIC FOOD IN THE FUTURE: TURKISH'S AND ALGERIANS EXPERIENCE.....	281
UNDERSTANDING THE ROLE OF SOCIAL MEDIA PR IN TOURISM: A CASE STUDY OF J&K TOURISM	282

DİJİTAL PAZARLAMA ARAÇLARINDAN SOSYAL MEDYANIN TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DAKİ KULLANIM İSTATİSTİKLERİNİN İNCELENMESİ	283
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİREYSEL GİRİŞİMCİLİK KAPASİTELERİNİN BELİRLENMESİ VE GİRİŞİMCİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: FIRAT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	294
CHATGPT-4 DÜNYASINDA: FUTBOL TAKIMLARI	308
DİJİTALLEŞME MUHASEBE MESLEĞİNİ NEREYE GÖTÜRÜYOR	310
METAVESE VE NFT İŞLEMLERİNİ MUHASEBELEŞTİRME TARTIŞMALARI	318
İŞLETMELERDE ULUSLARARASILAŞMANIN REKABET GÜCÜNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	325
RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA KORKU TÜRÜ [CESUR ÇOCUKLARA KORKU HİKÂYESİ (BÜYÜLÜ ORMAN) ÖRNEĞİ]	327
RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA KORKU TÜRÜ [CESUR ÇOCUKLARA KORKU HİKÂYESİ (BÜYÜLÜ ORMAN) ÖRNEĞİ]	340
HOW NOT TO TEACH HISTORY IN 21 ST CENTURY	342
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEĞERLERE YÖNELİK DURUMLARININ BELİRLENMESİ	343
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MATEMATİK DERSİNE İLİŞKİN TUTUMLARI	353
ƏDƏBİYYATIN TƏDRİSİ METODİKASININ ELM KİMİ MAHİYYƏTİ	359
HEYDƏR ƏLİYEVİN HÜSEYN CAVİD ŞƏXSİYYƏTİNƏ BAXIŞI	361
BİOLOGİYANIN TƏDRİSİNDƏ TƏLİMİNİN TƏŞKİLİNƏ VERİLƏN ƏSAS TƏLƏBLƏR VƏ FORMALAR	362
THE SCHOLASTIC IMPACT OF HEYDAR ALIYEV ON THE AZERBAIJANI EDUCATION SYSTEM	368
THE USE OF PREPOSITIONS IN ENGLISH	374
BİR TEKNOPARKTAKİ ÇALIŞANLAR ÜZERİNDE YENİLİK İKLİMİ, SÜREÇ DANIŞMANLIĞI İLE GRUP AİDİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	380
YENİLİK İKLİMİNİN BÖLGESEL KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ	387
THE IMPACT OF HEALTHCARE INSURANCE ON THE CONSUMPTION OF HEALTH PRODUCTS IN ALGERIA	394
ECONOMIC FREEDOM AND FINANCIAL INSTITUTIONS: IMPLEMENTATION ON DEVELOPING COUNTRIES	395
IS PER CAPITA REAL GDP STATIONARY IN FRAGILE FIVE ECONOMIES? PANEL DATA ANALYSIS	407
UNEMPLOYMENT HYSTERESIS IN TURKEY: THE ANALYSIS OF UNIT ROOT TESTS WITH STRUCTURAL BREAKS	408
İKTİSADİ BÜYÜME MODELLERİ KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME	409
KALKINMA TEORİLERİ KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME	420
AN ASSESSMENT ON THE EFFECT OF PARTICIPATION OF RURAL WOMAN ON SUSTAINABLE RURAL WATER SUPPLY IN YEMEN	430
ARMED GROUPS AND INTRA STATE CONFLICT: A STUDY ON THE EGYPTIAN CASE	431
ROLE OF LEADERS IN MANAGING EMPLOYEES' DYSFUNCTIONAL BEHAVIOR AT WORKPLACE	432
FINANCIAL STATEMENT FRAUD: THE NEED FOR A PARADIGM SHIFT TO FORENSIC ACCOUNTING	433
CUSTOMER ADOPTION AND ATTITUDES IN MOBILE BANKING IN SRI LANKA	434
THE SERVICE APPRAISAL OF SOLDIERS OF THE ARMY OF THE CZECH REPUBLIC IN THE CONTEXT OF PERSONAL EXPENSES	435
PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF BRANDING PRINCIPLES	436
MARKET SEGMENTATION AND CONJOINT ANALYSIS FOR APPLE FAMILY DESIGN	437
FINGERPRINT ON BALLİSTİC AFTER SHOOTİNG	438
ZHOU ENLAİ'S IMPACT TO THE FOREIGN POLİCY OF CHİNA	439

THE DEVELOPMENT OF ONLINE LESSONS IN INTEGRATION MODEL.....	440
THE STUDY OF APPLYING MODELS: HOUSE, TEMPLE AND SCHOOL FOR SUFFICIENCY DEVELOPMENT TO PARTICIPATE IN ASEAN ECONOMIC COMMUNITY: A CASE STUDY OF TRIMITRA TEMPLE (CHINA TOWN) BANGKOK, THAILAND.....	441
THE POTENTIAL OF DIGITAL TOOLS IN ART LESSONS AT JUNIOR SCHOOL LEVEL TO IMPROVE ARTISTIC ABILITY USING TAMAZIGHT FONTS.....	442
THE DESIGN OF PICTURE BOOKS FOR CHILDREN FROM TALES OF AMPHAWA FIREFLIES.....	443
CUSTOMER INVOLVEMENT IN THE DEVELOPMENT OF NEW SUSTAINABLE PRODUCTS: A REVIEW OF THE LITERATURE.....	444
DIVERSITY MANAGEMENT OF GENDER, AGE AND DISABILITY IN THE BANKING SECTOR IN THE KINGDOM OF SAUDI ARABIA.....	445
JAPANESE ENGLISH IN TRAVEL BROCHURES.....	446
GUIDELINE FOR HAPPY LIVING ACCORDING TO SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY OF PEOPLE AND COMMUNITY LEADERS IN URBAN COMMUNITIES.....	447
RESEARCH ANALYSIS IN ECLECTIC THEORY (KABOUDAN AND SFANDIAR).....	448
ONLINE METACOGNITIVE READING STRATEGIES USE BY POSTGRADUATE LIBYAN EFL STUDENTS.....	449
AUSPICIOUS MEANING FOR COMMUNITY SOUVENIR PRODUCTS.....	450
INFLUENCE OF A COMPANY'S DYNAMIC CAPABILITIES ON ITS INNOVATION CAPABILITIES.....	451
A HYBRID PARTICLE SWARM OPTIMIZATION-NELDER- MEAD ALGORITHM (PSO-NM) FOR NELSON-SIEGEL-SVENSSON CALIBRATION.....	452
LEAN HEALTHCARE: BARRIERS AND ENABLERS IN THE COLOMBIAN CONTEXT.....	453
IDENTIFICATION OF LEAN IMPLEMENTATION HURDLES IN INDIAN INDUSTRIES.....	454
PROMOTING LOCAL PRODUCTS THROUGH ONE VILLAGE ONE PRODUCT AND CUSTOMER SATISFACTION.....	455
ANALYSIS OF THE REASONS BEHIND THE DETERIORATED STANDING OF ENGINEERING COMPANIES DURING THE FINANCIAL CRISIS.....	456
THE ROLE OF EMOTIONS IN THE CONSUMER: THEORETICAL REVIEW AND ANALYSIS OF COMPONENTS.....	457
EDUCATION OF PURCHASING PROFESSIONALS IN AUSTRIA: COMPETENCE BASED VIEW.....	458
DETERMINANTS OF PROFITABILITY IN INDIAN PHARMACEUTICAL FIRMS IN THE NEW INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS REGIME.....	459
RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL REPORTING TRANSPARENCY AND INVESTMENT EFFICIENCY: EVIDENCE FROM IRAN.....	460
THE IMPACT OF MOTIVATION, TRUST, AND NATIONAL CULTURAL DIFFERENCES ON KNOWLEDGE SHARING WITHIN THE CONTEXT OF ELECTRONIC MAIL.....	461
ACCOUNTING INFORMATION SYSTEMS OF KUWAITI COMPANIES: OBSTACLES AND BARRIERS.....	462
PLANNING A SUPPLY CHAIN WITH RISK AND ENVIRONMENTAL OBJECTIVES.....	463
CORPORATE GOVERNANCE IN NETWORK MARKETING ORGANIZATIONS: THE ROLE OF ETHICS AND CSR.....	464
EDUCATION OF PURCHASING PROFESSIONALS IN AUSTRIA: COMPETENCE BASED VIEW.....	465
IMPACT OF REPRODUCTIVE TECHNOLOGIES ON WOMEN'S LIVES IN NEW DELHI: A STUDY FROM FEMINIST PERSPECTIVE.....	466
SOCIAL STRUCTURE, INVOLUNTARY RELATIONS, AND URBAN POVERTY.....	467
KNOWLEDGE TRANSFER AND THE TRANSLATION OF TECHNICAL TEXTS.....	468
THE INFLUENCE OF ISLAMIC ARTS ON OMANI WEAVING MOTIFS.....	469

UNDERSTANDING EUROPE'S ROLE IN THE AREA OF LIBERTY, SECURITY AND JUSTICE AS AN INTERNATIONAL ACTOR	470
FOREIGN DIRECT INVESTMENT ON ECONOMIC GROWTH BY INDUSTRIES IN CENTRAL AND EASTERN	471
TRANSFORMATION OF KOSOVO EDUCATION FROM TRADITIONAL INTO MODERN 1999-2012	472
HUMAN SECURITY PROVIDERS IN FRAGILE STATE UNDER ASYMMETRIC WAR CONDITIONS	473
PROMOTING GENDER EQUALITY WITHIN ISLAMIC TRADITION VIA CONTEXTUALIST APPROACH	474
BA'ALBAKĪ'S INFLUENCE ON 1950S AND 1960S LEBANESE WOMEN WRITERS	475
THE INTERACTION BETWEEN HUMAN AND ENVIRONMENT ON THE PERSPECTIVE OF ENVIRONMENTAL ETHICS.....	476
PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN EUROPE: THE PARLIAMENTARY DIMENSION	477
BARRIERS TO MARITAL EXPECTATION AMONG INDIVIDUALS WITH HEARING IMPAIRMENT IN OYO STATE	478
SWISS SCIENTIFIC SOCIETY FOR DEVELOPING COUNTRIES: A CONCEPT OF RELATIONSHIP.....	479
HUMAN RIGHTS IN ARMED CONFLICTS AND CONSTITUTIONAL LAW	480
THE ROLE OF EUROPEAN UNION IN GLOBAL GOVERNANCE	481
MEASURES FOR LIMITING CORRUPTION UPON MIGRATION WAVE IN EUROPE.....	482
TOWARDS A PROOF ACCEPTANCE BY OVERCOMING CHALLENGES IN COLLECTING DIGITAL EVIDENCE	483
FORENSIC MEDICAL CAPACITIES OF RESEARCH OF SALIVA STAINS ON PHYSICAL EVIDENCE AFTER WASHING..	484
NEED OF NATIONAL SPACE LEGISLATION FOR SPACE FARING NATIONS.....	485
RECOGNITION AND PROTECTION OF INDIGENOUS SOCIETY IN INDONESIA	486
POSITION OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE RUSSIAN FEDERATION ON THE MATTER OF RESTRICTING CONSTITUTIONAL RIGHTS OF CITIZENS CONCERNING BANKING SECRECY.....	487
TREATMENT OR RE-VICTIMIZING THE VICTIMS	488
A COMPUTATIONAL MODEL OF MINIMAL CONSCIOUSNESS FUNCTIONS	489
EXPLORING LIFE MEANINGFULNESS AND ITS PSYCHOSOCIAL CORRELATES AMONG RECOVERING SUBSTANCE USERS – AN INDIAN PERSPECTIVE.....	490
DEVELOPMENT OF ORGANIZATIONAL JUSTICE IN INCENTIVE ALLOCATION OF THE THAI PUBLIC SECTOR	491
AUTOBIOGRAPHICAL MEMORY AND FLEXIBLE REMEMBERING: GENDER DIFFERENCES	492
CULTURAL ANXIETY AND ITS IMPACT ON STUDENTS- LIFE: A CASE STUDY OF INTERNATIONAL STUDENTS IN WUHAN UNIVERSITY	493

RISK ANALYSIS APPLICATIONS IN OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY

Asst.Prof.Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN

Selçuk University, – ORCID ID: 0000-0002-7944-8902

Lect. Mehmet Nuri ÖDÜK

Selçuk Üniversitesi, - ORCID ID:0000-0002-8799-2705

ABSTRACT

Technological developments and industrialization in the world and the negative change in the rate of occupational accidents have increased the importance of occupational health and safety. Occupational health and safety studies aim to improve working conditions and to identify possible occupational accident risks and take precautions. For this, a healthy and safe work environment can be created by the application of occupational health and safety rules by eliminating the risks that may harm the work, mental and physical integrity of the employees. With this aspect, occupational health and safety is a multidisciplinary activity for the protection of employees and workplaces. Risk analysis is mandatory in occupational health and safety practice. With this analysis, it is possible to evaluate the risks arising from the hazards, to take the necessary control measures and to decide whether the risks can be reduced to an acceptable level. That is, risk management is a process job, and in the first step of this process, hazards and associated risks in the workplace are identified. Today, many methods such as STPA, HRNS, STAMP-FRAME are used for accident and risk analysis. With the correctly chosen and applied risk analysis method, it is possible to take measures to reduce the financial losses and the moral effects on people caused by injuries and loss of life caused by occupational accidents. Therefore, it is critical to determine the causes and focal points of the accidents with risk assessments before the accidents occur. In this study, risk analysis methods used in occupational health and safety were evaluated in respect of applications in Turkey.

Keywords: Occupational Health and Safety, Risk, Risk Analysis

1. INTRODUCTION

The rapid development and change of technology has increased the need for qualified and educated manpower. Occupational health and safety science has also become an independent science with the increasing importance of the value given to human beings. Occupational health and safety aims to determine and implement the causes and consequences of work accidents and occupational diseases and the methods necessary to prevent them. The main purpose of occupational health and safety is to create a healthier and safer work environment for employees under scientific data and legal limits. Since OHS is directly affected by the developments in technology, it makes it necessary to renew itself dynamically in parallel with new developments in technology. Considering that the most important cause of occupational accidents is the human factor, it is essential to determine the risk points [1].

Work accidents and occupational diseases are a very serious problem all over the World with the development of technology. Occupational accidents cause thousands of people to die and become incapable of work. In addition, they cause serious economic losses. Although occupational accidents are a common problem of all countries, they can be reduced to a certain extent by taking the necessary precautions. Countries that fail to take these precautions are more affected by accidents [2].

The magnitude of the damage caused by work accidents and occupational diseases is due to the fact that the managers in the workplace do not identify the hazards and cannot detect the risks that can be controlled beforehand. In order to reduce the damage that may occur due to occupational accidents and occupational diseases, enterprises should put funds in their budgets for occupational health and safety. In addition, it is necessary for the management to be conscious of the importance of occupational health and safety issues and to ensure that stable and effective rules are applied on these issues.

Effective methods should be applied in order to reduce the material losses and moral effects that cause injuries and deaths caused by workplace accidents. For this reason, risk assessments and the determination of their causes are essential before accidents and occupational diseases occur. Risk assessment is a mandatory process in occupational health and safety practice. It is the evaluation of the risks arising from those hazards, taking the necessary control measures and deciding whether the risks can be reduced to an acceptable level [3].

Today, many methods are used for accident and risk analysis. Among them, the most commonly used methods are STPA, HRNA, STAMP-FRAME. However, the collective effect of the measures to be taken on hazards and risks cannot be examined with the current methods used for risk analysis. Considering all the hazards and risks, it is not possible to evaluate how they relate to the measures and which measures are more important.

In this study; In order to prevent hazards and risks in the workplace, both risk modeling and determination of the priority order of the measures to be taken in an environment of uncertainty, and risk methods that enable more accurate decisions to be taken at workplaces under limited resources were discussed.

2. RISKS IN OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY

The change of work environments causes new occupational hazards and new risk conditions arising from new ways of organizing work. At the same time, advances in medical science and changes in smart technologies make it possible to quickly detect and treat undetected risk situations. Personalized occupational medicine represents the frontier of prevention in the workplace in terms of overall worker health and sustainability of resources. Risk assessment studies covering a wide area range from chemical, physical and biological risks to psychosocial risks [4].

2.1. Physical Risks

Physical risks are causes that may affect employee health and the environment. Examples of these risks are sharps, noise, lighting, thermal comfort, humidity, oxygen, falling from height, closed areas, device-machine injuries, radiation. The physical environment is the physical and chemical characteristics of the environment in which people live: cold, heat, humidity, noise, vibration, low and high, low or high sun rays, ionizing rays are the main elements of the physical environment. In workplaces, there are different physical and chemical conditions that impair the health of workers, and although their severity and persistence differ in each workplace,

employees are exposed to these physical factors since most of their daily lives are spent in the workplace.

The physical characteristics of the environment direct the development of health positively or negatively in both general health and worker health. For this purpose, determining the physical risk factors in the workplace, evaluating the effects of these risk factors on the health of the employees, making risk assessments of the risk factors that will affect the employees separately, developing suggestions for creating a healthier and safer working environment, forming a basis for future risk assessment studies, working suggestions should be developed to create healthier environments in life [5].

2.2. Chemical Risks

A compound or mixture is defined as any element that occurs naturally or is produced, or that occurs during any process or as a waste, or is formed accidentally. Today, chemicals are a part of everyone's life. dangerous chemicals; are chemicals that can cause acute or chronic harm or damage to health, safety and the environment. There are 5 to 7 million different types of chemicals known in the world. Every year, at least 400 million tons of chemicals are produced in the world, including chemicals used in agriculture, food additives, medicines, fuels used in energy production, and chemical consumer goods.

Chemicals pose risks not only for those working in the chemical industry, but also for those working in all fields of activity of the industry. Considering that the harms of some chemicals appear years later, no chemical is completely safe. The first and most important step in keeping chemical risks under control is to know the properties of chemicals as well as their harm to the environment and humans. The health hazards of chemicals occur by entering the body through respiration, absorption and digestion. In order to control the burning, flashing and explosion caused by chemicals, the characteristics of the chemicals and the damages they may cause should be known and a risk assessment should be made.

2.3. Biological Risks

Biological risk factors include microorganisms, cell cultures and human endoparasites that cause infection, allergy or poisoning. Biological risks in working life are microorganisms, cell cultures and human parasites, which can cause any infection, allergy or poisoning. Biological risks include all viruses, bacteria, fungi and parasites that adversely affect human health.

These risks are defined as harmful or toxic in national and international occupational health and safety (OHS) standards. However, most of these regulations seem to limit biohazards as major microorganisms or infectious agents. In the determination of biological risk factors in workplaces, it has been focused on agricultural workers, health workers and laboratory workers. A biological factor causing disease in a healthy person; The high ability of the agent to cause disease depends on the ways of transmission, the sensitivity of the person called the host, environmental factors (temperature changes, humidity, radiation, air pressure, speed of air flow, chemicals, gases and toxins).

2.4. Psychosocial Risks

The existence of psychosocial risks has been recognized in both developed and developing countries and many studies have been conducted on it. Especially considering the health problems caused by work-related stress, psychosocial risk factors are accepted as a phenomenon that adversely affects the productivity of the employee. As a result of work-related stress, the use of cigarettes, alcohol and drugs increases, and as a result, psychosocial risk

factors are not only a factor affecting the working life of the employee, but also affect the family and social life of the employee negatively [6].

Today, especially in the very dangerous sector, fatal and serious traumatic injuries continue to occur, and these events primarily leave serious psychological effects on employees and their families. In addition, post-traumatic stress disorders may develop in those who witnessed the events, in the colleagues of the accident victim and in the managers. Enrolled managers often feel personally responsible for such injuries and face government investigations and legal action, even if negligence isn't alongside their PTSD [7].

2.5. Ergonomic Risks

Ergonomics can be defined as the whole of studies aimed at examining the anatomical and cognitive characteristics of people, the environment and systems in which they work, and ensuring maximum harmony between these elements in order to ensure maximum occupational safety and productivity. It creates behavioral and living, biological and working environments suitable for these.

Since offices are places where people stay for a long time, maximum care should be taken to ensure that they are clean and well-maintained. Items that can be adjusted according to the body size of the personnel should be preferred. The offices should be arranged in such a way that the personnel can move freely and that a minimum of 2 m² of movement is provided to each personnel. Offices should be ventilated frequently, decrease in air quality in the environment should be prevented, and arrangements should be made so that a minimum of 10 m³ of air is left for each staff. It will be beneficial to use portable air cleaners for flying particles such as dust and pollen. In general lighting, light sources should be placed as high as possible. Low light sources increase reflection and glare. Having windows in the offices and keeping them open will have a positive effect on the motivation of the staff. Since office work requires high attention, continuous noise should be prevented and loud noise-making devices should be isolated. The temperature should be kept at 20 in the office environment. High psychological pressure, long fixed working postures, use of materials that are incompatible with the human body, thermal comfort conditions are among the ergonomic risks and cause work-related musculoskeletal disorders. The necessity of using the machinery equipment used in the production sectors with constant postures emerges as ergonomic risks. The resulting cumulative trauma disorders continue to constitute the largest occupational disease category in mining and often result in long-term disability [8].

3. RISK ANALYSIS

The goal of risk analysis and management is to identify the preparations, procedures, and controls that will respond appropriately to hazards within the organization and reduce the impact and likelihood of intentional or unintentional threats. The risk analysis and management process has many benefits. The most important of these benefits can be listed as follows.

1. It ensures the formation or maturation of the written procedures and policies of the workplace.
2. Workplace employees should be informed about occupational health and safety issues and provides participation.
3. It enables the workplace management to have information on occupational health and safety issues and to make decisions on these issues.

4. With the first results from the risk analysis process, the possible hazards in the organization or the business and the measures to be taken are determined.
5. It provides the calculation of the size of the risks in the business, organization or institution and deciding whether the risk is tolerable.
6. It ensures that all these measures and security awareness are reviewed in cases where wrong safety measures are taken in the workplace or when people have wrong safety awareness.
7. It ensures that the risk is reduced to a tolerable level within the framework of legal obligations and occupational health and safety policy in the workplace.
8. It ensures the recording of the data that will enable the necessary corrective and preventive actions in the workplace, the monitoring and measurement of the results.

For several years, great attention has been paid to the prevention of accidents with major consequences. This applies above all to technologically advanced facilities in the chemical processing and nuclear industries. A lot of effort has been put into how major accidents can be avoided, and a lot of research and practical work has been done on development. Security analysis has become an increasingly applied methodology, often providing the basis for facility-level security activities. Occupational accidents are another serious problem, even bigger than the major hazards. In the world as a whole, the International Labor Organization (ILO) estimates that approximately 300,000 people are killed and 250 million injured in occupational accidents each year. Given the scale of the problem, this area actually deserves more attention than is given to major accidents. It is therefore essential to take advantage of the help that safety analysis can provide in preventing common workplace accidents [9].

4. RISK ANALYSIS METHODS

It shows that risk analysis and assessment (RAA) techniques are classified into three main categories: (a) qualitative, (b) quantitative, and (c) hybrid techniques (qualitative-quantitative, semi-quantitative). Qualitative techniques are methods built on both analytical estimation processes and security managers-engineer capability. According to quantitative techniques, risk can be thought of as a quantity that can be estimated and expressed by a mathematical relationship with the help of real accident data recorded at a work site. Hybrid techniques present great complexity due to their ad hoc character, which prevents wide spread.

The Hazard Rating System, which is not widely used but mostly used for building and construction works, but will expand in the future and become industrially widespread, adds the number of employees who may be exposed to risk to the equation, in addition to the probability, severity and frequency parameters of the Hazard Rating System, HRNS (Hazard Rating Number System). calculates the risk score with the parameter [10].

4.1. Traditional Analysis Methods

One of the oldest accident causation models is the Domino theory. This theory defines an accident as a chain of discrete events occurring in a particular temporal order. Over the years it has been updated by several researchers with an emphasis on management and identifying faults in the management system. It forms the basis of most traditional techniques such as failure modes and effects analysis (FMEA), failure tree analysis (FTA), event tree analysis, and cause-effect analysis. These sequential models work well for losses due to failures of physical components or human error in relatively simple systems [11].

The FRAM method, which we focus on in order to work with a proactive approach, especially examines the system in the enterprise. FRAM, which is one of the systemic analysis methods, is a method with four stages. These stages are to determine the functions, to understand what the variables affecting the functions are, to determine the variables affecting the function and dependent on the function, and to interpret the variability depending on the function [12].

4.2. Systemic Analysis Methods

Systems theory includes the principles, models, and laws necessary to understand the complex relationships and interdependencies among the components of a complex system (technical, human, organizational, and management). Systems theory-based accident models view accidents as phenomena that arise from interactions between system components, where the interactions are non-linear and involve multiple feedback loops [13].

Although systemic accident models have similar theoretical foundations, the development and methodology of each is different and therefore the results obtained may differ. Underwood and Waterson identified a total of 13 systemic patterns out of the 449 non-replicated articles collected during the literature review. They did a citation search for these techniques, and the three most cited models were STAMP-FRAME, FRAM, and AcciMap, with 52.0%, 19.9%, and 17.9% of identified references, respectively. [26]. The risk analysis method used in this study is FRAM; In addition to being a systematic method, it reveals system deviations, unacceptable results that may arise as a result of deviations, and solutions to reduce the frequency of deviations [12].

FRAM was developed by Hollnagel and is based on four principles or assumptions about how things work.

The principle of equivalence of successes and failures: This is the assumption that different kinds of results do not necessarily require different kinds of explanations. This means that an accident arises from the same actions that define the system.

The approximate adjustment principle: This is the assumption that people constantly adjust what actions do to suit circumstances.

The emergence principle: This is the acknowledgment that not all results can be explained as having a specific, identifiable cause.

Resonance principle: In cases where it is not possible or reasonable to base explanations on the cause-effect principle (causality), functional resonance can be used instead to describe and explain nonlinear interactions and results [14].

STAMP-FRAM is a method that analyzes how business activities occur retrospectively or prospectively. This is accomplished by analyzing business activities to produce a model or representation of how business is done. The model can serve as the basis for a risk analysis, an incident investigation, or something entirely different. The chosen event or performance is described in terms of the functions required to perform the activity, the potential links between functions, and the typical variability of functions. Based on the principle of adjustment, each function of the system has its own variability. The main sources of variability are people, technology, hidden conditions and obstacles. If the variability of different functions within the system becomes too large to assimilate, undetected and undesirable results, namely an accident, occur. This is a “functional resonance” that causes the system to be unable to cope with its normal operating mode [15].

STPA 2014 was brought to the literature by Leveson et al. It claims that in the STPA method, the effects of accidents and external effects on safety are also taken into account, and it also evaluates software, human and business-related faults that ARP-4761 ignores [16]. It is easy to understand as STPA can easily model production processes. The subject of classifying the object classes according to which properties of the system objects to be modularized brought along the idea of considering the objects on a process basis, with the idea of STPA modeling. Thus, processes in a flexible production system were separated according to their common characteristics on the basis of process, and common modeling structures were determined.

Hazard Rating Number System (HRNS) Method As a similar study, parameters such as Risk Severity and Number of Persons at Risk are effective in plastic crushing machines, where accidents with limb loss are most common in the 'Recycling Industry', which is in the very dangerous class, numerical values give the Risk Rating Number. The Risk Score (HRN) is determined by multiplying the scores corresponding to data such as probability of occurrence of the event (OR), frequency of being in the danger zone (TS), severity of injury (YS) and number of people at risk (KS).

5. APPLICATIONS OF RISK ANALYSIS METHODS

The first application with the STPA method was made in the improvement of maritime systems. In addition, it is used in the development of health systems, in the analysis of possible risks in the construction sector or the sectors that provide resources to this sector.

The HRNS method is widely used in determining the risks of use of food packaging machines, in underground mining enterprises, in the machine-oriented risk assessment in the recycling process of waste thermoplastics, in the risks encountered in plastic crushing machines used in recycling waste plastics to industry and in solution suggestions, in constructions, in risk assessment in maintenance and repair operations of fishing vessels. used as.

FRAM has been applied to different high-risk and complex sectors such as air traffic control, healthcare, nuclear power plants, chemical and petrochemical industry, railways, aviation, including the maritime sector, and has led to an improvement in safety management within them. However, its application to the construction sector or the sectors that provide resources to this sector has not yet been developed in depth. In the European Union, the construction industry and related industries have the highest number of accidents, so safety in construction is a priority. Building construction is one of the most dangerous construction stages or activities. Therefore, the "Composite Leading Indicators for increasing the durability of occupational safety in the design and implementation activities of structures" project (BIA2016-79270-P) aims to improve the management and monitoring of occupational safety in these activities by using the new Safety II vision developed by Resilience Engineering. In this way, the FRAM approach was applied to know the work done, i.e. to determine the adjustments and variability of daily performance.

6. RESULTS AND DISCUSSION

In the development of the OHS system, it is important to increase the occupational safety awareness of the employees and to carry out the risk analysis process appropriately. Although work accidents and occupational diseases are an important problem for the whole world, they can be minimized in countries where necessary precautions are taken. Occupational accidents are a multifactorial problem that cannot be solved by traditional government functions such as legislation and inspection alone. Considering that most of the accidents are caused by human causes, it will be understood how important OHS training is.

In parallel with the increase in the effectiveness of occupational health and safety studies in our country in recent years, significant improvements have been achieved both in the number of work accidents and in the results of accidents such as permanent incapacity, temporary incapacity for work and the number of lost work days. However, it is a fact that we are still not at a very good point in terms of occupational accident frequency when compared to developed countries. For this, the National Occupational Health and Safety Council of the Republic of Turkey has determined the target of reducing the frequency of occupational accidents by 20% until 2013 among the national OHS targets. In order to achieve this aim, besides the prevention of hazards, it is necessary to foresee and evaluate the risks and to carry out various studies in order to completely eliminate these risks or to minimize their losses.

In the studies in the literature, it has been seen that the risk detection capacity of the HRNS method is higher than the other two methods that are used frequently, it gives better results in an enterprise where risks are too high, such as in workplaces in very dangerous classes, and it detects risks better.

In conclusion; Risk assessment performance is to the employer, recognizing hazards, predetermining risks, establishing a safe environment for employees, preventing accidents and reducing losses, providing precautionary measures against the emergence of a new danger originating from outside the workplace that may affect the workplace, and being ready for emergencies. In addition to these benefits that are directly related to occupational health and safety, in general, it can provide the following benefits to organizations: increase in quality and efficiency, international reputation, determination of responsibilities and task sharing, a systematic and logical approach to decision making, enabling a detailed analysis of options in complex decision problems. It is to enable the decision maker to face risk and uncertainty in a realistic way, to help communication within the organization, to determine how much information to collect for a decision problem, to bring judgment and intuition to the fore in decision making.

REFERENCES

- [1] Behm, M., Anthony V., Hamid F., Veronica H., The Importance of Safety and Environmental Management Education in Business Schools. *Journal of SH&E Research*, The American Society of Safety Engineers, 5(1), 2008.
- [2] Ceylan H., Ergüzen A., *A Software To Estimate Work Accidents in Production Systems*. XIX. World Congress on Safety and Health at Work, Istanbul, 2011.
- [3] Gul, M., A Review Of Occupational Health and Safety Risk Assessment Approaches Based on Multi-Criteria Decision-Making Methods and Their Fuzzy Versions, *Human and Ecological Risk Assessment: An International Journal*, 24(7), 2018.
- [4] Magnavita, N. and F. Chirico, *New and emerging risk factors in occupational health*, Multidisciplinary Digital Publishing Institute, 2020.
- [5] Dedeler, H., *Bir İşletmede İşyeri Fiziksel Risk Etmenlerinin Çalışanların Sağlığını Olan Etkisinin Saptanması Ve Değerlendirilmesi*, Master's Thesis, Edirne, 2008.
- [6] Çoban, H., *İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları: Estaş ve Tüdemsaş'ta Bir Araştırma*, CÜ SBE, Master's Thesis, Sivas, 2006.

- [7] Donoghue, A. M., Occupational Health Hazards in Mining: An Overview, *Occupational Medicine*, 54(5), 2004.
- [8] Punchihewa, H. K., & Gyi, D. E., Reducing Work-Related Musculoskeletal Disorders (MSDs) through design: Views of ergonomics and design practitioners. *Work*, 53(1), 2016.
- [9] Harms-Ringdahl, L., *Safety analysis: principles and practice in occupational safety*, CRC Press, Florida, 2001.
- [10] Akkoyun, Ö. and Ekinci, G., Farklı ISG-Risk Değerlendirme Yöntemlerinin Bir Yeraltı Maden İşletmesinde Karşılaştırmalı Uygulanması ve Yöntem Önerisi. *Bilimsel Madencilik Dergisi*, 60(4), 2021.
- [11] Das, S., Patra, S., Danda, S., Mallick, B., & Pandey, A., *Working Posture Evaluation of Bus Drivers—Using CMDQ and RULA Technique*, Humanizing Work and Work Environment: Proceedings of HWWE, 2021.
- [12] Seyfi, H., *Fram Yöntemi İle Agregat Ocağının İş Sağlığı Ve Güvenliği Risk Analizi*, Master's Thesis, T.C. Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kırşehir, 2022.
- [13] Yousefi, A., M. Rodriguez Hernandez, and V. Lopez Peña, *Systemic accident analysis models: A comparison study between AcciMap, FRAM, and STAMP*. *Process Safety Progress*, 2019. 38(2), 2002.
- [14] Erik, H., *FRAM: The Functional Resonance Analysis Method: Modelling Complex Socio-Technical Systems*. CRC Press, Florida, 2017.
- [15] Hollnagel, E., *Safety–I and Safety–II: The Past And Future of Safety Management*. CRC press, Florida, 2018.
- [16] Tüfekçioğlu, A., *İnsansız Hava Araçlarındaki Servo Eyleyiciler İçin Güvenilirlik Analizi*, İ.T.Ü. Master's Thesis, İstanbul, 2018.

EVALUATION OF AUDIT COMPONENTS AT REAL ESTATE EVALUATION IN TURKEY

Asst.Prof.Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN

Selçuk University, – ORCID ID: 0000-0002-7944-8902

Lect. Mehmet Nuri ÖDÜK

Selçuk Üniversitesi, - ORCID ID:0000-0002-8799-2705

ABSTRACT

Real estates have preserved their importance and value throughout human history. They closely affect the economic life, regardless of their intended use. The values of real estates are not fixed as they interact with the economic development, change and planning in the region as well as their technical and location qualities. At the same time, social changes such as the preferences of people with different cultures, economic or family structures living in that region are also a factor in the value of the real estate. Real estate evaluation can be carried out by investigating the legal status of all kinds of real estate, determining the market value with the appropriate valuation method and reporting the results. In the valuation study, it is very difficult to determine the importance levels of the factors affecting the value as a whole. This process creates multi-criteria decision-making problems. A correct real estate valuation plays a key role in solving these problems. Real estate valuation is used for property change of ownership, loan and financing needs, litigation and tax issues, investment consultancy and decision-making process are used in Turkey as well as all over the world. Evaluation companies, valuation experts and valuation reports are very important in audit of the real estate valuation system. In the auditing of these elements that make up the system, it is necessary to check the compliance with international audit institutions and auditing standards and national auditing standards. In this study, first of all, information about the valuation methods accepted in the international valuation sector is given. Afterwards, the countries and organizations that direct valuation and auditing in Turkey and in the world, types of auditing and international auditing standards are examined. In this context, the real estate valuation control system implemented in Turkey was evaluated in terms of law and practice.

Keywords: Real estate, Real estate valuation, Real estate valuation audit

3. INTRODUCTION

Shelter is one of the most basic human needs. In the early ages, people used the tree cavities and caves that are ready in nature. In later times, they built shelters in suitable locations with materials obtained from nature and suitable for the landforms and climatic conditions of the region they lived in. According to International Valuation Standards; All the phenomena that are part of the land (trees, mines, etc.) and all permanent building attachments such as the building built on the land, site improvement, and mechanical and electrical installations under and above the ground are called real estate [1].

Real estates can be used for housing, business, production, education, military, health, agriculture, livestock, etc. It is used in many fields and for different purposes. Real estates have never lost their importance and value with this aspect. Regardless of the purpose or tool they are used for, they closely affect the economic life.

In addition to the attributes they contain, real estates are also subject to developments, changes, planning, etc. that occur in the region where they are located. Since they interact with mobility, their values are not fixed. However, the value of the real estate is also a factor in the different culture, economic or demographic structure living in that area.

A valuation is an independent and impartial valuation of the probable value of a real estate, real estate project, or property rights and benefits at a particular date. Real estate valuation can be defined as the expression of the value of an immovable property in monetary terms, taking into account the location, infrastructure, transportation possibilities, shape of the parcel, surface area, width, zoning status, ground structure, in short, all structural and spatial characteristics of an immovable property at a certain time [2].

Real estate valuation is an activity that concerns a wide range of people, including the capital market, money market and real estate sector, and can also have significant effects on the national economy. In this context; The importance of real estate valuation activity for many segments of society and for the general economy is easier to understand. Transactions for the valuation of real estate and the supervision of these transactions are also very important. The audit system implemented by international valuation standards and by the countries' own institutions and organizations consists of three main elements that are audited. These; valuation companies, valuation experts and valuation reports. Therefore, when the real estate valuation audit is considered, these three main elements constitute the audit components.

In this study; First of all, information was given about the valuation methods accepted in the international valuation sector, then the countries and organizations that direct valuation and auditing in Turkey and in the world, the types of auditing and international auditing standards were examined.

4. REAL ESTATE VALUATION METHODS

In real estate valuation in many countries, three valuation methods are generally used for valuation. These are the peer comparison method, the revenue method and the cost method. The applicability of these methods varies according to the type of real estate to be valued and the availability of data. The most obvious and convincing valuation method for zoning parcels with or without a building is the peer comparison method, when there is sufficient comparable value. If the value of real estate is determined only by the income they will bring in the future, it would be appropriate to apply the income method. The cost method should also be applied for real estates such as factories and office buildings on which there is a building and whose rental income is unknown [3].

Some countries, such as our country, try to prevent or limit the application of one or more of these three methods. The real estate valuation expert should consider each method in the absence of such limitations or other compelling reasons to exclude a particular method,. In some countries, real estate valuation experts must apply all of these methods if they cannot find supporting data or valid reasons for not using a particular method.

4.1. The Peer Comparison Method

In the peer comparison method, the value of the real estate to be valued is determined by comparing the sales values of the real estates in precedent status, which were sold on the closest dates to the valuation date. During the valuation, similar real estate sales in the open market are also taken into account, along with the prices requested and the offers given. When data are available, the peer comparison method is the most direct and systematic method used in valuation of value [4].

In the peer comparison method, the value of the attributes of the properties selected for comparison of values should be the same as the subject property. Attributes of a real estate are related to the ground (dimensions of the parcel of the real estate, depth, plan shape, urban function, structuring conditions, area, geological-topographic structure, socio-cultural equipment and transportation opportunities, all rights and obligations on it, etc.) and related to the structure. (The type, style, design, equipment, size, age, current situation of the buildings, etc.) can be grouped under two headings (Açlar and Çağdaş, 2008). Peer comparison method, which is generally used for valuation of residences, unstructured properties and lands deemed to be vacant; It should not be applied in buildings such as museums, mosques, schools, hospitals, which can hardly be found [5].

4.2. Income Method

The Income Method can be used in any structured or unstructured real estate that generates periodic income such as monthly or annual income. Since it is the method based on mathematical calculations and the least estimation among the valuation methods, it should only be used in income-generating real estates. It is the most optimal valuation method especially for offices, shopping malls and hotels [5].

In the income method, the criterion for determining the value of a real estate with a structure is net income. Net income consists of the building, other structural facilities and land share components. Net income is calculated from the annual gross income of the real estate by deducting the loss of income as a result of being vacant and operating.

The income of the building consists of the income from the real interest rate valid in the real estate market in the region during the remaining usage period of the structure and the annual depreciation amount to be allocated according to the remaining usage period of the structure. Depreciation is set aside in a fixed amount at the interest rate of the demand deposit each year during the remaining life of the structure. The remaining life of the building is calculated by subtracting the calendar age from the life of the building. The sum of the building income value and the land value constitutes the real estate income value. The release value is reached by making the necessary increases or decreases in order to make the real estate income value suitable for local market conditions.

The income method is often the best alternative when compared to the cost and comparison method. However, issues such as estimating income, distribution of income, estimating useful life and capitalizing income need to be resolved which are not clarified in this method.

4.3. Cost Method

The cost method is also known as the contractor method. It is applied in many countries. The cost method determines the real estate value by estimating the costs of purchasing the land and constructing a new property without any abnormal expenses due to delay, or the costs of renovating an old property to achieve the same use. The cost of the land is added to the total

cost of construction. Entrepreneurship incentive or developer's profit/loss estimation can also be added to the construction costs. Depending on the extent of data available for calculations, the cost method can give a direct indication of market value.

The cost method is generally used in the valuation of properties built for a special purpose (hotel, factory, industrial estate, office building, administrative buildings, etc.) or built real estates with structures on them such as a house with a garden and whose rental income is unknown [6].

4.4. Statistical Valuation Methods

The basis of statistical (stochastic) valuation is to create a mathematical model with numerical or proportional relations between real estate value and real estate criteria. According to statistical methods, the most used methods in real estate valuation are CR, Hedonic approach and Nominal method. Statistical valuation methods can be expressed in both traditional and advanced valuation methods. The reason for this is that while the traditional method is based on the comparison aspect, the forward valuation method can determine the value of real estate in a wider region with a lot of data [7].

4.5. Modern Valuation Methods

The real estate valuation process often gives results that are far from the truth. Some negative features of the traditional methods used have prompted the valuation experts to seek new methods. Thanks to the developing computer technologies, it has become possible to reach fast and accurate results by making detailed analyzes on very large data sets in various fields. Especially in recent years, developments in Artificial Intelligence techniques have made Artificial Intelligence methods more attractive. These methods, which are also effective in real estate valuation, have attracted a lot of attention in recent years [6-8].

5. INTERNATIONAL REAL ESTATE VALUATION STANDARDS

The International Standards on Auditing define the general objectives of the independent auditor and describe the nature and scope of the audit designed to enable the independent auditor to achieve these objectives. With International Auditing Standards, it has been understood that international standardization has been achieved in many areas such as all kinds of responsibilities of the independent auditor during the audit process, planning, studies on the internal control system, matters related to the evidence to be obtained in the audit, relations with different people, audit results and reporting.

While determining the factors affecting the value in the determination of the value of the real estate, local characteristics vary, and the view of the people living in the region about the factors affecting the value in question changes. For these reasons, it is difficult to talk about exact models valid for each region in real estate valuation. The same real estate evaluated may come up with different results in the applications summarized above. The reason for this difference is that each application is evaluated with its own methods and with the real estate properties they have determined. The fact that the determined values of the real estate are different, in addition to affecting the country's economy, can also victimize people. In accordance with the capital market legislation, real estate valuation is required in two different subjects. International Valuation Standards are published by the International Valuation Standards Committee (UDSK) and are constantly updated at regular intervals. The International Valuation Standards Committee was established in 1981, working under the United Nations and its member organizations (42 member organizations from 39 countries, 11 observer organizations

from 10 countries) and the World Bank, OECD, IMF, World Trade Organization, EU Commission, International Accounting Standards It is an organization that works in close cooperation with the Board of Directors and international valuation organizations. The main purpose of the organization, which is headquartered in England; to establish international standards in the field of real estate valuation and to increase cooperation among members [9]. International Auditing Standards classified by numerical coding system are summarized in Table 1.

Table 1. International Auditing Standards classified by numerical coding system

Code	Description
ISA200	General Objectives of the Independent Auditor and the Independent Auditor's
ISA210	Conducting in Compliance with Auditing Standards
ISA220	Agreeing on the Terms of the Independent Audit Engagement
ISA230	Quality Control in the Independent Audit of Financial Statements
ISA240	Certification of Independent Audit
ISA250	The Independent Auditor's Fraud in the Independent Audit of Financial Statements
ISA260	Related Responsibilities
ISA265	Consideration of Relevant Legislation in the Independent Audit of Financial Statements
ISA300	Receiving
ISA315	Communication with Those Charged with Governance
ISA320	Deficiencies in Internal Control to Those Charged with Governance and
ISA330	Notification to Management
ISA402	Planning the Independent Audit of Financial Statements
ISA450	Risks of Material Misstatement by Knowing the Business and Its Environment
ISA500	Determination and Evaluation
ISA501	Materiality in Planning and Conducting the Independent Audit
ISA505	Independent Auditor Against Matters Assessed as Risks
ISA510	Jobs to Do
ISA520	Consideration in an Independent Audit of a Business Using a Service Organization
ISA530	Items to be taken
ISA540	Mistakes Identified During the Conduct of the Independent Audit
ISA550	Evaluation
ISA560	Independent Audit Evidence
ISA570	Audit Evidence - Consideration for Certain Items
ISA580	Special Considerations Required
ISA600	External Confirmations
ISA610	Initial Audits - Opening Balances
ISA620	Analytical Procedures
ISA700	Sampling in Independent Audit
ISA701	Accounting Estimates, Including those Related to Fair Value; and
ISA705	Independent Audit of Related Disclosures
ISA706	Related Parties
ISA710	Events After the Balance Sheet Date
ISA720	Business Continuity
ISA800	Written Representations
ISA805	Special Considerations-Audit of the Group's Financial Statements
ISA810	Using Internal Auditor's Work

6. TURKISH VALUATION STANDARDS COMMUNIQUE

Regarding the subject of Valuation Standards, the Communiqué on International Valuation Standards in the Capital Markets (Series VIII-45) was published in the Official Gazette on 06.03.2006 by the CMB. The purpose of the Communiqué is to determine the principles

regarding the valuation services provided in the valuation transactions to be made by the corporations, capital market institutions and issuers subject to the capital market legislation in accordance with the capital market legislation. Within the scope of the Communiqué; In the valuation transactions made in accordance with the capital market legislation, the valuation experts are obliged to comply with and apply the International Valuation Standards exactly. In accordance with the International Valuation Standards (UDES), which have also been accepted in Turkey; Valuations are made on basis other than the market value or market value of an asset. The concepts of market, price, cost and value are at the core of all valuations. r. Another element of equal importance to the work of Valuers is the clear communication of valuation results and the understanding of how these results are obtained. A well-prepared Valuation Report meets all these requirements. Therefore, International Valuation Standards should address all three aspects of Valuation (UDES 1, Market Value Based Valuation; UDES 2, Non-Market Value Valuation Principles; UDES 3, Valuation Reporting) (Series VIII Communiqué no 45).

6.1. International Valuation Standards 1 (UDES 1) Market Value Based Valuation

A Valuer must first determine the most efficient and best use or most likely use to estimate Market Value. The most commonly used approaches to estimate Market Value include the peer comparison approach, the income discounting approach, including discounted cash analysis, and the cost approach.

6.2. International Valuation Standards 2 (UDES 2) Non-Market Value Valuation Principles

International Valuation Standard 2 (UDES 2) has two purposes; firstly, to determine and explain non-Market Value bases of value and to establish standards for their implementation, secondly, is to distinguish these principles from Market Value. So this standard; It presents and explains Valuation bases other than Market Value.

6.3. International Valuation Standards 3 (UDES 3) Valuation Reporting

Valuation Reporting: The Valuation Report shows the final value. The report includes the name of the Valuer and the date of the valuation. It specifies the property and property rights subject to the valuation, the basis of the valuation, and the intended use of the valuation. It explains all key assumptions and limiting conditions, specifies valuation and reporting dates, specifies the scope of the audit, mentions the applicability of these standards and any mandatory disclosures, and includes the Valuer's signature.

5. AUDIT COMPONENTS OF REAL ESTATE VALUATION IN TURKEY

Audit components in real estate valuation are Valuation Companies, Valuation expert and Valuation Report. In the audit of real estate valuation, it is very important to determine which elements at which stage of the valuation will be audited well in terms of the benefit to be obtained from the audit.

5.1. Real Estate Valuation Companies

Due to the pandemic and the variability of economic indicators, there has been a contraction of approximately 20% in the real estate valuation sector in our country. Due to the fact that the valuation sector is becoming more professional day by day and the demand of the banking sector for valuation services is high, the opinion that the volume of business will grow in the future is dominant in the sector.

Institutions Guiding Valuation in Turkey; Capital Markets Board, Valuation Experts Association of Turkey, Banking Regulation and Supervision Agency, Licensed Valuation Companies Association.

These institutions and organizations regulate the standards of the sector and carry out audits commensurate with their authorities. The Capital Markets Board disciplines the valuation sector. It guides the sector in terms of the characteristics and service standards that individuals, institutions and organizations that will provide valuation services. The Association of Valuation experts of Turkey, on the other hand, conducts research, provides training and certification in order to ensure the development of the real estate market and real estate valuation activities, establishes professional rules for Valuation experts, who are the main veterans of the sector and who actually carry out valuation activities, contribute to professional development, give disciplinary punishment, audit, etc. It is the second important institution that directs the sector with its applications in many fields.

The Banking Regulation and Supervision Agency is an important institution that directs the sector and contributes to its supervision, based on its duties and powers, such as authorizing the institutions that will receive the valuation service, the banks that have the largest share among those requesting valuation services in the sector, and determining the procedures and principles on which valuation transactions will be carried out. is an institution.

The Real Estate Valuation Agency provides information at a level that can independently and impartially report the probable value of a real estate, real estate project or rights and benefits attached to a real estate at a certain date, in writing, within the framework of internationally accepted valuation standards by analyzing the nature of the real estate, market and environmental conditions affecting this value. It is a company that operates in the field of valuation through its experienced and experienced valuation experts.

The Real Estate Valuation Company must be authorized by the Capital Markets Board and must be a member of the Turkish Valuation Experts Association. Valuation companies must comply with the International Standards published by the CMB and TDUB during their valuation activities.

5.2. Real Estate Valuation experts

Real estate valuation expertise, which is performed as an economic activity, is in the status of a special professional group where the valuation is made and the results are reported, and it is carried out by experts who have received the necessary training and are licensed by the Capital Markets Licensing Registry and Training Institution, who can use experienced and internationally accepted valuation techniques [6]. Licensed persons who value a real estate, project or the rights of the owner(s) are called real estate valuation experts. While the real estate valuation expert license was granted by the Capital Markets Board as a result of its own licensing exams until 2014, the communiqué issued in 2014 (Series: VII- 128).

License holders who are entitled to receive a license after the licensing exams organized by the Capital Markets Licensing Registry and Training Institution must apply for membership to the Turkish Valuation Experts Association within 3 months from the date they are entitled to receive the license.

Real Estate Valuation experts are directly and indirectly audited by the Capital Markets Board, the Valuation Experts Association of Turkey and the Capital Markets Licensing Registry and

Training Institution, in various ways, for the requirements of their profession and many other issues.

5.3. Real Estate Valuation Report

It is the report signed by the licensed valuation experts regarding the conclusions regarding the valuation business and transactions and the minimum features of which are determined by the Capital Markets Board.

In accordance with the communiqué published by the Capital Markets Board, all valuation activities are required to comply with the "International Standards" published by the Turkish Association of Valuation experts and the Capital Markets Association of Turkey.

In this context, regarding the creation and auditing of valuation reports published in accordance with International Valuation Standards, in the content of valuation reports; specifying the scope and purpose of the valuation study, clearly and accurately describing its intended use, specifying all assumptions that directly affect the valuation, specifying significant and/or significant uncertainties, specifying limiting conditions, specifying the approach or approaches adopted, specifying the method or methods used, and any significant information used in the report. the inputs must be specified, the reasons for all the results achieved, especially the value results, must be stated, and the date of the report must be specified.

The values obtained from the conclusion sections of the housing valuation reports, in which the results of the valuation works and transactions are reflected, are compared with the valuation results made in previous periods and the housing price index published monthly, quarterly, semi-annually and annually by the Central Bank of the Republic of Turkey, and the consistency of the results can also be audited.

6. RESULTS AND DISCUSSION

Many factors affect the value of a real estate. The effects of these factors on real estate value and preference are different. The opinions and approaches of the experts in real estate, the ranking of the criteria affecting the value according to the degree of importance, the valuation, savings, preference, etc. to the real estate users. will contribute positively to the formation of issues.

In our country, audit components are made in the form of determining and applying the conditions in the processes of entering the market, executing and reporting the activities. The regulation and operation of this system is carried out by the market, authorities, institutions and organizations. The important thing here is that an audit system works so that no retrospective audits are required.

In the research conducted, it has been seen that it is necessary to establish a wide range of specializations for the valuation experts, who are one of the main elements of the valuation sector, and to determine a separate certificate degree with a high level of validity in the market. This practice, which has examples in the world, should be brought to Turkey.

It has been understood that the valuation companies and valuation experts, which are the elements of the audit components in real estate valuation, are audited by other institutions in the system during and after the entry into the sector within the framework of the criteria determined by each country, and that the valuation reports are subject to a theoretical audit, especially the formal elements are regulated by international standards.

ACKNOWLEDGMENT

This study is supported by the Scientific Research Projects Unit of Selcuk University, Konya / Turkey (Project no:22701011).

REFERENCES

- [1] International Valuation Standards (IAS)- *UDES Definitions, International Valuation Standards Council (IVSC)*, Norwich, 2013.
- [2] Türkekul, E., *Gayrimenkul Değerleme Esasları*. İzmir Ekonomi Üniversitesi, Sürekli Eğitim Merkezi EKOSEM, İzmir, 2006.
- [3] Açlar, A. and Çağdaş, V., *Taşınmaz (Gayrimenkul) Değerlemesi*, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara, 2008.
- [4] Fisher, G. W., *The Worst Tax? A History of the Property Tax in America*, Kansas: University Press of Kansas, 1996.
- [5] Gültekin, T., *Gayrimenkul Bilgi Bankası*, İstanbul, 2008.
- [6] Büyükkaracıgan, N., *Modern Methods Approach in Real Estate Valuation*, İksad Publishing House, Ankara, 2021.
- [7] Selim, H., Determinants of House Prices in Turkey: Hedonic Regression Versus Artificial Neural Network, *Expert Systems with Applications*, 36 (2), 2009.
- [8] Nas, B., *YSA ve DVM Yöntemleri İle Taşınmaz Değerlemesi İçin Bir Yaklaşım Geliştirme*, Master Thesis, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2011.
- [9] Milgrim, Michael R., *International Valuation Standards – UDSK*, International Valuation Standards Committee, 7th Edition, 2005.

SITE MANAGEMENT PROBLEMS AND SOLUTIONS IN TURKEY

Lect. Mehmet Nuri ÖDÜK

Selçuk Üniversitesi, - ORCID ID:0000-0002-8799-2705

Asst.Prof.Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN

Selcuk University, - ORCID ID: 0000-0002-7944-8902

ABSTRACT

In the first years of the Turkish Republic, there was an economic crisis throughout the country due to the effects of the war. During this period, 75% of the country's population lived in villages. Especially after the 1950s, there has been migration to the cities with the transition to the free market economy and industrialization. According to 2022 data in Turkey, 94% of them live in cities. With the increase in immigration to cities, people's lifestyles and settlements have changed. In the first years of the Republic, single-storey houses with gardens were left to multi-storey buildings in the cities. The coexistence of people from different cultures has led to the emergence of problems. Site and apartment management systems have been created with the legal regulations made to solve these problems. Site management is a very wide area in terms of scope. Managers have become a business area where people trained in this field can work professionally due to reasons such as legal responsibilities. At this point, it is necessary to consider the legal dimension of apartment and site management. Because the apartment and site management has to manage the organization, which includes officials who will perform different tasks, smoothly and effectively. The developments over time, the increasing number of houses, the formation of large budgets, the increasing variety of equipment in social areas and the existence of a legal structure have made management activities difficult. In our country, the legal infrastructure related to site management is insufficient. In this study, the site management systems in Turkey were evaluated in terms of legal, technical and administrative aspects and application suggestions were presented.

Keywords: Apartment, Site, Site Management

1. INTRODUCTION

The need for shelter has emerged with the transition of human beings to settled life. In the past, people created shelters such as caves and tree cavities in order to be protected from environmental conditions such as snow, rain and heat. Throughout history, factors such as natural structure, foreign relations, invasion or migration have changed the form and meaning of the dwelling. In addition, political and economic power and ideologies have also caused changes in housing since the earliest times [1].

Housing is a building with a certain spatial size that meets the basic needs of people such as shelter in a safe and healthy way [2]. In other words, housing is a more or less closed, physically large, safe shelter where people are protected from bad weather conditions, enemies and dangers, and where they meet their basic needs such as rest, nutrition and clothing [3].

In addition, housing has emerged as a dynamic collection of relations in its historical development, depending on the natural conditions, the customs and traditions of the society, the characteristics of the political structure, the production relations and form, the population structure, its increase and characteristics, the urbanization model and many other reasons [4].

After the Second World War, economic developments and mechanization in the industry gained speed in Turkey. As a result, manpower-based production has begun to lose its efficiency rapidly. As a result of mechanization, Türkiye has moved from agricultural economy to industrial economy. While transitioning to a liberal system in the economy, the government's management structure based on the social state principle was adopted. The marketing opportunities of private institutions have been diversified. Thanks to this, it has led to the emergence of many economic activities. It has been liberated from the limited economic activities of the citizens in the countryside. It is oriented towards many economic activities. Especially health, education, etc. wanted to make effective use of the services. Therefore, there has been an explosion in the migration from rural to urban areas. Since the 1950s, the number of people living in urban areas in Turkey has increased and approached the number of people living in rural areas. Since the 1980s, the urban population ratio has exceeded the rural population ratio. It has brought along many problems due to migration from rural to urban. The biggest problem in the transition from rural to urban life has been the inability to meet the housing needs. Multi-storey and collective buildings have emerged to find a solution to this problem.

In parallel with globalization and the policies followed by governments, life in Turkey has adapted to the changing world order. With the necessity of living together, their collective structures have been formed. The people living collectively in these structures made it necessary for different people to live together in socio-cultural and economic terms. Individuals should lead a happy and peaceful life in collective living environments. In the face of the necessity of social and legal rules, collective structures must be managed within a set of rules that have a legal basis. Residents must abide by these rules and the administration's management. It is necessary to give legal qualification to collective structures. Individuals living in these structures must reveal their status. This necessitated the relations arising from the common life between these individuals and the common life with these individuals in order to establish the understanding of order and administration in the mentioned structures. In the Republic of Turkey, apart from the general provisions regarding immovable properties in the Civil Law No. 743 of February 17, 1926, the Law No. 634 on Condominium Ownership, which was enacted on January 2, 1966, took its place in the positive legal system.

In this study, the site management systems in Turkey were examined in terms of law and practice. Especially the problems encountered in the applications were revealed. Suggestions were searched for the solution of these problems.

2. SITEIZATION PROCESS IN TURKEY

Apartment-type multi-storey buildings were seen in the last period of the Ottoman Empire in Turkey. At the end of the 19th century, apartment-style buildings were built with westernization movements. The first apartment examples were built especially in Istanbul. As a result of this, with the European style architecture in the Ottoman Empire, single-storey buildings were moved to multi-storey buildings.

In the first years of the Republic, the population of the country was low due to the war. After Ankara became the capital, there was a rapid migration. There was a population exchange

between Türkiye and Greece. There have been studies to meet the housing need. In the 1950s, it was seen that apartment-style buildings were started to be built in other cities of Anatolia besides Istanbul, Ankara and Izmir, albeit in small proportions.

After the Second World War, Turkey entered from an agricultural structure to a service-industrial society. The mechanization process in agriculture has started an intense migration to the cities. It has caused housing problems for people who migrate from rural to urban areas and generally have low incomes. The number of slums in cities has increased, as governments do not produce housing and buildings are costly. It has started to be seen in many big cities such as Ankara, Istanbul and Izmir. In the 1980s, the number of slums in our country was around 1.5 million. In Turkey, shanty houses were built as detached houses and on a single parcel when they first emerged, but in the following period, with the coming of slum amnesties, they started to be built in the form of vertical construction.

The 1980s were a period in which radical changes in political and economic policies in Turkey and in the world led to the formation of different lifestyles [5]. The Housing Development Administration (TOKİ) was established in 1984 in order to provide state support especially for low- and middle-income people in housing. The function of the Housing Development Administration; It has been determined to ensure that the rapidly increasing housing demand is met in a planned manner by encouraging the housing production sector in Turkey [2].

In 1990, it was organized as two separate administrations, namely the Housing Development Administration and the Public Partnership Administration, with the Decree Laws numbered 412 and 414. The inclusion of the Mass Housing Fund within the scope of the General Budget in 1993 prevented the mass housing administration from meeting the need for adequate housing production in the country.

In 1999, the Marmara earthquake took place. He brought up the issue of the durability of the housing structure. This issue has found a response in the housing sector as "Urban Transformation". Slums or illegal buildings that have turned into apartments, which cause unplanned structuring in the inner city, and consolidation works with urban transformation have meant a new step in planned urbanization as an implicit reason. Collective structures formed out of the cities have returned to the city again thanks to this. During this period, legal studies were carried out for the expansion of Urban Transformation; Law No. 5366 on the Renewal, Protection and Use of Worn Historical and Cultural Immovable Assets, Law No. 5393 on Municipalities, Law No. 6306 on Transformation of Areas Under Disaster Risk were created for this purpose. Within the scope of Urban Transformation, the state has authorized Toki to set a model for other players in the housing sector.

In this period, the housing works carried out by TOKİ have ceased to be aimed only at low-income citizens. Housing works with social facilities for all social segments have started. In 2007, new additions were made to the Condominium Ownership Law, which was insufficient in solving the problems related to the management of the increasing number of socially equipped housing projects, and the concept of "Collective Building" was passed into law.

3. SITE MANAGEMENT AND PROBLEMS

The site is a residential community established for specific purposes. Site management is a professional management form that provides services such as cleaning service of places where people live and work collectively, technical maintenance and repair service in the building,

landscaping, garden maintenance, landscaping service, pool maintenance service, legal and administrative affairs service, security and advisory personnel service.

Collective building means more than one building, built on one or more zoning parcels, in accordance with an approved settlement plan, interconnected in terms of infrastructure facilities, common areas, social facilities and services, and their management. Collective structures can be in the form of a single block, as well as different block structures within a site. Migration from rural areas to cities started in Turkey in the 1950s. Due to the scarcity of lands in the cities and the high cost of existing lands, the number of site-style buildings has increased. As a result of the fact that many families cannot have a life in detached houses due to economic reasons, the housing estates have become widespread. There are social, cultural, architectural and legal consequences of living collectively or carrying out commercial activities. With the increase in the number of collective buildings built for residential purposes or commercial concerns, people's relations with each other, their daily lives, economic interests and legal rights have undergone a radical change.

There are frequent changes in economic and social life in the world. On the other hand, companies are struggling intensely to maintain their positions and to keep up with these changes. Today, while institutions need more time and work to achieve their main goals, they can delegate all their business activities to specialist organizations in order to increase the efficiency of their facilities [6].

facility management; It is a multidisciplinary profession that considers the integration between people, places, processes and technological components in order to ensure the functionality of built structures and facilities [7]. It is a multidisciplinary profession to ensure functionality, comfort, safety and efficiency.

Facility Management sector includes management, inspection, security, technical, maintenance, cleaning, waste, garden, landscaping, finance, law, informatics, pest control, fitness, customer relations, software, training, consultancy, etc. services such as elevator, escalator, exterior cleaning units, heating boiler, cooling group, ventilation plant, air conditioner, fan-coil unit, heat station, calorimeter, counter, water cooling tower, cctv, camera, access control system, turnstile, barrier, valve, pump, booster, expansion tank, heat exchanger, lighting, transformer, ag/og cells, generator, fire panel, fire pump, detector, pool, spa, decoration, work clothes, kitchen equipment etc. It is a very wide-ranging sector covering different products [8].

The reasons for the "management" activity in buildings and collective structures to come to the fore are that the housing, which is of great importance for people in terms of social, security, economic and accommodation, and the collective structures, whether state-supported or as a result of private initiatives, are set to certain standards, that the people living in them, certain welfare and welfare. is to ensure that they continue their lives at the security level.

Site Management consists of governing bodies that are property Ownership Law No. 634 and "Management Plan", "Management Plan", "Management / Board of Directors", "Auditor / Supervisory Boards", "General Boards of Flat Owners", "Boards of Representatives" etc. prepared in accordance with this law. In a structure with legal, financial, administrative and social dimensions in the subjects and areas defined through the personnel-material-education-procedure quadratic; four basic services consisting of security, cleaning, technical and administrative works; It is the process of performing administrative and field services, open to the intervention of the judge, within the framework of legislation, with a balanced budget approach, through the vision of increasing residents satisfaction and real estate value [9].

Although the management of housing projects is non-profit, it is aimed to meet the desire of the residents of the complex to socialize their spare time, to live in an environment of security and peace with their neighbors, and to try to keep the budget and functions in a balance of minimum cost and maximum satisfaction. At the same time, they have purposes such as protecting the material values of housing projects, protecting the brand value, meeting the essential needs such as maintenance and repair, determining the operating expenses correctly and realizing all these on the basis of law. To be able to monitor all these processes through a single channel and to be managed in an integrated manner requires different areas of expertise. The combination of the required fields of expertise increases the importance of the need for site management and management companies.

At the emergence of each facility; There are processes of formation until the building loses its quality, such as designing, projecting, constructing and starting the session. Since collective buildings are also a facility, their life cycles are the same. Within this cycle process, management support should start from the construction stages of constructions and continue until the completion of architectural projects, budgeting, supply chain management, sales and rental, session and construction. Unfortunately, the need for management in our country is felt only after the "session" has started. Of course, the most active slice in this process is the period from the start of the residence to the end of the property. However, the creation of estimated management scenarios during the construction phase will increase the satisfaction in the session process, and the management activity will be facilitated with predictive processes.

One of the reasons affecting the sales of flats today is the amount of dues. People do not want to pay high dues. In order to avoid such situations, estimated management scenarios should be created by obtaining management consultancy at the beginning of the building construction and even at the architectural drawing stage. In addition, the activities regulating neighborhood relations within the building, the election procedure and task framework of the administrations, the technical specifications that will ensure the longevity of the building, the measures to protect the brand value of the building should be determined at this stage and included in the Management plan. This can only be achieved by obtaining management consultancy at the design stage.

For the management of a building that has reached the stage of life, in Article 27 of the Property Ownership Law, "The main real estate is managed by the Board of Flat Owners and the management style is decided by this board, without prejudice to the mandatory provisions of the laws." has a provision. As it can be understood from this provision, the main thing in the management is the floor owners board and the decisions made by this board. Decisions made by the Board are implemented as long as they are not contrary to the laws of the Republic of Turkey and unless otherwise stated in the management plan. Some meetings are required for the decisions to be made by the Board. These meetings are called Ordinary General Assembly Meeting and Extraordinary General Assembly Meeting. Ordinary General Assembly Meetings are periodic meetings held in January every year, if there is no specified time in the management plan. The separation of meeting times for collective buildings and buildings other than mass buildings is Article 29 of the Property Ownership Law: "The condominium owners' board convenes at the times indicated in the management plan, not less than once a year, within the first month of each calendar year if such a time is not indicated. In collective structures, the boards convene at the times indicated in the management plans, not less than once every two years, or within the first month of the second calendar year if such a time is not indicated. was determined as "

The relations between the people living in the site and the management differ. While some residents establish face-to-face relations with the site managers, it is seen that some residents communicate via telephone or e-mail. It is very difficult to say that there is an institutionalized way of conveying and solving problems on the sites. Problems experienced on the site are usually communicated to the site management by face-to-face meeting or via telephone.

The role of the site management as an intermediary is also an important point in terms of interpreting the administrative relations between the residents. While some residents try to solve their problems through management in order not to confront each other, some residents prefer to talk to people they have problems with. This situation provides important data about the socio-spatial relations built within the site. Both primary relationships established face-to-face and official relationships based on written rules are seen in the site. Relationships based on secondary relations are also an indication that site management is not institutionalized.

There are also legal problems between the property owners within the scope of the common areas of the site and common expenses. Therefore, the Property Law has gained importance and the requests for consultation and lawsuits to the Property Ownership Lawyers on these issues are increasing.

4. SOLUTIONS OF THE PROBLEMS OF THE SITE MANAGEMENT

Despite all the negativities, the residents of the site are obliged to live together. Therefore, it is necessary to attend the meetings held twice a year. Decisions made here must be followed. The residents of the site should know that if the rules are not followed, they should be punished.

It shows that a more systematic structuring is needed for the sites to contribute to local democracy. The ability of the sites to function as administrative units that contribute to participatory democracy depends on the establishment of a democratic operation within the site. It will not be the right policy to define and promote secure sites as administrative units that function under local governments before the in-site democratic structure matures. In addition, the variety, quality and continuity of the services offered on the sites depend on the economic power of the site management. Dues should be low. The biggest effect of professionalism site management is financial problem. Therefore, it is an advantage to be on the same site when choosing site management. In some sites, it has been observed that the management does not charge a fee. It is also important in neighborly relations. The external site administration has many problems with this.

In addition to the flat owners, the management must act in accordance with the Law in order not to face a lawsuit. Otherwise, the costs incurred in the lawsuits to be filed are reflected on all floor owners in a sense, and the manager can be held liable in case of obvious negligence.

It would be beneficial to have a permanent legal consultant as the site management is constantly dealing with legal issues for many different reasons, such as carrying out enforcement proceedings against the flat owners who do not pay their debts, filing a lawsuit in case of objection, following up the lawsuits filed against the meetings.

5. CONCLUSION

As a result of rapid urbanization and population growth, residential buildings are increasing day by day in Turkey. Sites in cities reveal their importance in terms of urban life. The increase in the number of people living on the sites increases the importance of site management. Meeting the needs of the population living here and ensuring the living order depend on site management. It is seen that it is an effective actor in the construction of daily life and social

relations within the site. Site managements play an active role in the decisions taken at the management meetings, in determining the rules that the residents of the site should follow, in arranging the life in the complex and in solving the problems among the residents.

Establishing site management is a complex process. The management structure of the sites may vary according to the size of the site. Establishment of site management is a necessity in accordance with legal regulations. For this reason, in some sites, the management exists formally to comply with the law, while in some sites, it has been institutionalized as management mechanisms that meet different needs as well as this requirement. Especially in large populated sites, management becomes a necessity as there are many social facilities and the functions it performs increase. Layered and hierarchical management structures emerge in such sites. In this framework, site administrations become administrative mechanisms with important functions in regulating site life and creating a regular public space within the site. On the other hand, non-hierarchical horizontal management structures are formed in the sites with low population. In this type of sites, administrators look at management jobs as a chore. For this reason, it is difficult to find administrators and create site management in such sites.

The main problems arising from condominium ownership can be listed as follows: dues debt and non-payment, determination of compulsory expenses, selection of the manager, failure of the manager to perform his duty well, determination of the amount of dues, interest / delay increase to be applied on the dues debts, inability to hold the meeting, the legality of the decisions taken at the meeting, participation in the meeting and voting rights, damages to common areas, innovations to be made in common areas, giving to certain people in construction works, irregularity, not showing income and expenses clearly, not keeping a duly decision book, audit problems.

Site managements are important in terms of building a participatory democratic life within the site. Open communication channels between the site management and the residents are very important in terms of in-site democracy. Since the tenants cannot have a say about the life on the site, they cannot attend the meetings in the site management in general. This situation is a negative situation in terms of intra-site democracy. Because the decisions to be taken about the life in the site also affect the tenants. From the point of view of the site administrators, it is seen that the collective life and happiness are not considered important. Site managers may aim to gain financial gain rather than aiming to reveal a collective happiness. Especially in crowded sites, the main motivation of managers is economic gain. Mutual relations are always and everywhere of great importance. As Turkish society, we need to solve all problems by talking.

ACKNOWLEDGMENT

This study is supported by the Scientific Research Projects Unit of Selcuk University, Konya / Turkey (Project no:22701012).

REFERENCES

- [1] Tümer, H. Ö. and Dostoğlu N, Bursa'da Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinin Oluşum Süreci Ve Sınıflandırılması, *Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi* 13 (2), 2008.
- [2] Altın, Y. *Toplu Konut Sektörünün İstihdama Etkisi. 10: York University*, 2016. <https://www.yorkturkey.com/kutuphane.html?task=document.viewdoc&id=6> (date of Access: 21.04.2023)

- [3] Kurt, N. İktisadi Açından Türkiye'de Toplu Yapı Yönetim Kavramı. Master Thesis, Karabük University, Karabük, 2015.
- [4] İMO., *Türkiye' de Konut Sorunu ve Konut İhtiyacı Raporu*, İnşaat Mühendisleri Odası, Ankara, 2011.
- [5] Cantürk, E., Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye'de Konut Sorunu ve Konut Politikalarının Gelişimi. Altüst, 1., 2016.
- [6] Baskın, A., *Entegre Bina ve Tesis Yönetimi*, Proje Yönetim Okulu, 2015 <http://abprojeyonetimi.com/entegre-bina-ve-tesis-yonetimi/> (date of Access: 20.04.2023)
- [7] Demirtaş, Ö., *Bina ve Tesis Yönetim Sektörü*, Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar İstanbul, 2015. https://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/ar_10_2015.pdf
- [8] Alatlı, L., *Facility Management /Tesis Yönetimi Nedir?* , FMEXPO /İSTANBUL, 2019. <http://fmexpoistanbul.com/facility-management-tesis-yonetimi-nedir/> (date of Access: 20.04.2023)
- [9] Aydın, S. and N. Dönmez, N., *İleri Site Uygulamaları*, İstanbul: Esop Otelcilik Bina Yönetim Hizmetler, İstanbul, 2011.

EXPROPRIATION TECHNIQUES AND PROBLEMS IN TURKEY**Lect. Mehmet Nuri ÖDÜK**

Selçuk Üniversitesi, - ORCID ID:0000-0002-8799-2705

Asst.Prof.Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN

Selcuk University, - ORCID ID: 0000-0002-7944-8902

ABSTRACT

Governments in Turkey are divided into two as central and local governments. Expropriation procedures are used effectively by these two administrations. This is also known as the real estate acquisition method. Normal expropriation methods take a very long time. In addition, urgent expropriation method is applied to prevent delays in public investments. In 1956, with the 27th article of the Expropriation Law No. 6830, the urgent expropriation method was enacted. The urgent expropriation method was used in 1978. Especially in recent years, it is seen that urgent expropriation is applied as the most frequently applied land acquisition method. According to the Expropriation Law No. 2942, there were problems in appraising the expropriation values of the lands over the income value. It has been revealed that the income value cannot be analyzed at a rational and acceptable level. It has been revealed that the criteria specified in the 11th and 12th articles of the Law No. 2942 have not been sufficiently taken into account in the valuation. The valuation reports were made without considering scientific principles, valuation standards and technical principles. As a result of the transformation of the valuation study into a harm-recovery and compensatory tool with the effect of government policies, it has been observed that the expropriation costs are generally determined above the required amount. Valuation practice is a specialist job. It has not been possible to rationalize the expropriation procedures by people with engineering or architectural education. Within the framework of Article 15 of the Law No. 2942, amended by Article 12 of the Law No. 6306, it is obligatory to include experts who have completed a master's degree or doctorate in real estate development to the boards. In expropriation procedures, it is envisaged to use public resources in a measured manner and to be loyal to the property right. In order to prevent an unfair and disproportionate intervention, it depends on the real valuation and the payment of the price by appropriate means. Real appraisal work also requires real estate development and management experts to be present both in the administration and in the expert committees to be elected by the courts. In this case, it is essential to employ real estate development and management specialists in land acquisition, expropriation, survey and project, science works and other relevant units in central and local governments. With this, it will be possible to minimize land acquisition and valuation problems. Disputes between the owner and the administration will decrease.

Keywords: Expropriation, expropriation methods, method selection in expropriation procedures, urgent expropriation.

1. INTRODUCTION

Expropriation is a legal and administrative issue frequently applied by all countries in the world. It has been practiced by states since the earliest times of written history. In the excavations carried out in Rome in 181 BC, there is the subject of expropriation in the information in the books of Numa, the second king of Rome. In this book, there is information that the Praetor, who has the authority of "imperium", who considers its spread to be objectionable, was burned as a result of the compensation paid to the land owner, with the decision approved by the "Senatus". With the land law proposed by a tribune named P. Servilius Rullus in 64 BC, a commission of ten people was established for the establishment of a colony and for the acquisition of lands belonging to private individuals. According to this law; the persons of this board are appointed not to force the sale of their lands and to enforce the law. In Article 17 of the 1789 French Declaration of Human Rights, the right to property was described as a sacred inviolable right, but at the same time it was shown that the restriction of this right was only clearly required by the obligations specified in the law.

The first legal document on expropriation in Turkey is the Ebniye Regulation of 1848. This shows that the legal basis of expropriation in our country dates back to 175 years ago. In this period, extensive changes were made in the legislation regarding expropriation during both the Ottoman Empire and the Republic of Turkey. However, it is understood from the number of lawsuits filed in national and international jurisdictions that the legal documents put forward were not very successful in providing a permanent stability regarding the issue [1].

In the world and in Turkey, the expropriation method is used in some cases for the state's land production and public services. Expropriation, which is one of the most important immovable acquisition methods used by public administrations, is considered as a valid and effective public choice by central and local governments in Turkey, and finds an area of use. The current legal basis of expropriation in Turkey is Article 46 of the 1982 Constitution and the Expropriation Law No. 2942, which came into force in 1983 and underwent significant changes in 2001.

In the Turkish Legal System, in the land acquisition and expropriation works of public institutions; different methods such as expropriation by purchase, full expropriation, partial expropriation, easement right through expropriation, urgent expropriation, expropriation by barter are used. According to Law No. 2942, immovable transfer between two public institutions and confiscation without expropriation and acquisition of immovable through the establishment of administrative easement in accordance with Article 46 of the Turkish Constitution and the relevant legislation [2].

Law No. 2942 constitutes the basic legal basis on which the principles and procedures of expropriation procedures are regulated. According to Article 1 of Law No. 2942; In cases where the public interest requires, the procedures to be done in the expropriation of immovables owned by real and private legal entities by the State and public legal entities, the calculation of the expropriation value, the registration of the immovable and the easement right in the name of the administration, the recovery of the unused immovable property, the transfer of immovables between the administrations, mutual rights and It is stated that it regulates the obligations and the resolution, procedures and methods of disputes based on them. Based on this article, expropriation; It can be defined as the process of transferring the immovable subject to private property to the ownership of the administration, based on the unilateral declaration of will of the administration, in accordance with the method specified in the law, in order to be used in the fulfillment of public service on the grounds of public interest, as a rule, to be paid in advance [3].

In this study, expropriation applications in Turkey were examined in terms of legislation and practices. Especially the problems encountered in the applications were revealed. Suggestions were made for solutions to these problems.

2. EXPROPRIATION FACTORS

Expropriation is a forced sale made to real estate owners for the public benefit. In expropriation, the administrations have the authority to either take the ownership of the immovables they need or to establish the right of easement on the immovable, regardless of the will of the immovable owners. Expropriation can be defined as:

a- It is the acquisition of an immovable from individuals by public legal entities for the purpose of public benefit and transferring it to public ownership.

b- It is the acquisition of an immovable from individuals by public legal entities for the purpose of public benefit and transferring it to public ownership.

c- It is an authority given to the administrations to prevent the use of the property right against the public interest [4].

Although expropriation has many different definitions and explanations, they all have common aspects. The expropriation authority belongs only to the state and other public legal entities. Expropriation is made only when the public interest is necessary. The elements of the expropriation process can be listed as follows.

a- The subject of expropriation is only privately owned immovable properties.

b- Expropriation can only be made in accordance with the principles and procedures that can be demonstrated by law.

c- The value of the expropriated immovable must be paid in advance.

d- Expropriation is essentially a hard purchase process. In line with this information, the expropriation process; It can be defined as a hard purchase made by the state and other public legal entities for immovable properties subject to private ownership, in accordance with the principles and procedures regulated by law, only in cases where public interest necessitates it, and by paying in advance as a rule. The position of the expropriation process in terms of the relationship between individuals and public authority is always a matter of debate [5].

3. EXHIBITION METHODS

3.1. Full Expropriation

The expert committee is formed within the framework of the principles set out in detail in Article 11 of the Law No. 2942. This board is responsible for examining the immovable or resource on-site and showing the issues specified in the law in the valuation or expert report. With this article, the valuation methods of lands and immovables that have been fully expropriated are regulated in a succinct manner. In the establishment of the right of easement through expropriation, the decrease in value that will occur in the real estate or resource due to expropriation is considered as the expropriation price [6].

3.2. Partial Expropriation

Partial expropriation method is regulated in article 12 of Law No. 2942. The points to be considered in the valuation of the immovable have been determined and the principle of share expropriation has been introduced in the partial expropriation of the immovables that have been disposed of in accordance with the provisions of joint ownership. Accordingly, if the shared immovable subject to partial expropriation is actually divided among its stakeholders and if the partial expropriation covers all or part of the place of one or more stakeholders, only the shares of this stakeholder or stakeholders can be expropriated. The expropriation process often does not cover the whole of the real estate, but only a part of it. In this case, in case the immovable is allotted, the decision of the municipal committee or the provincial permanent committee is not sought in such allotment proceedings.

According to Article 12 of Law No. 2942, the value of the partially expropriated immovable; If there is no change in the value of the non-expropriated part due to expropriation, it is the amount of that property falling on the expropriated part from the value appraised according to the principles specified in Article 11. If there is a decrease in the value of the part other than expropriation due to expropriation; The value to be appreciated for this diminishing portion is the amount found by adding the diminished value to the expropriation value appraised for the expropriated portion. If there has been an increase in the price of the part other than expropriation due to expropriation, the amount of increase will be determined, it is the amount found by subtracting the increased value from the price of the expropriated part. However, the reduction to be made within this framework will not be more than half of the appraised value of the part where the property expropriation has been made [7].

3.3. Expropriation with Easement Right Establishment

In the expropriation of the right of easement, the administration establishes an easement right on a certain section, height, depth or source of the real estate in its favor, instead of taking over the immovable property it needs.

According to the Turkish Civil Code No. 4721, the right of easement is defined as a burden imposed on an immovable in favor of another immovable. The right of easement in expropriation law is outside this definition. The right of easement is established in favor of the expropriating administration, not in favor of another immovable by expropriation [8].

3.4. Urgent Expropriation

Urgent expropriation is regulated in Article 27 of Law No. 2942. Urgent expropriation in Article 27: "In cases where a decision will be made by the Council of Ministers for the need or haste for homeland defense in the implementation of the National Defense Obligation Law No. 3634, or in the expropriation of immovable properties required in extraordinary situations stipulated by special laws, transactions other than valuation shall be completed by the court within seven days upon the request of the relevant administration. That immovable property can be confiscated by depositing the value of that immovable property to be determined by the experts to be selected in accordance with the principles of Article 10 and in accordance with Article 15, to the bank specified in the invitation and announcement to be made by the administration in accordance with Article 10 on behalf of the owner. The amount to be invested in expropriations to be made in cases specified in paragraph 2 of Article 3 of this Law is the first installment to be paid. In this article, the issues related to the determination of the value of the real estate by the court, depositing the determined amount to the bank, and finally the seizure of the real estate by the administration in case of the existence of the conditions are regulated. With the amendment made in Article 27 of the Law No. 2942 with the Law No. 4650 in 2001, it was aimed to have a quick valuation done in accordance with the spirit of the urgent expropriation

procedure and to seize the immovable on the basis of haste. In other words, in some emergency situations where there is public interest, it is aimed to have valuation done to avoid delays and other transactions to be made later.

The urgent expropriation procedure finds the opportunity to be implemented in cases where there may be problems in waiting for the completion of the expropriation process. Immediate expropriation within the scope of Article 27 of Law No. 2942 is not considered as confiscation without expropriation. A different feature of urgent expropriation from confiscation without expropriation is that it can only be done in limited situations in the law. Despite its different characteristics, urgent expropriation was ultimately regulated as an expropriation procedure. On the other hand, it is stated that urgent expropriation is different from confiscation in urgent works regulated in Article 16 of Law No. 2942 [9].

3.5. Expropriation with Procurement Procedure

Purchasing procedure is regulated in Article 8 of Law No. 2942. It is essential that the administrations apply the purchasing procedure first in the expropriations of the immovable properties registered in the title deed. In the event that an agreement is reached between the administration and the owner or his authorized representative on the price or barter, not to exceed the price specified by the valuation commission, a report is drawn up. The administration is made ready to pay the expropriation fee within 45 days from the signing of the minutes, this situation is notified in writing to the owner or his authorized representative and it is requested to give a waiver in the name of the administration on the day specified in the land registry. In case the title deed is waived on behalf of the administration by the owner or his authorized representative, the expropriation fee is paid to them. In this way, the expropriation process is completed by purchasing.

3.6. Expropriation by Barter

Barter, with its new name in the Code of Obligations No. 6098, is the contract in which one of the parties undertakes to transfer the possession and ownership of one or more things to the other party, and the other party to transfer the possession and ownership of another or more things as a counter act. Article 26 of the Law No. 2942 regulates the barter procedure. If the owner accepts, instead of the expropriation price, the amount of the immovables that have not been allocated to the public service of the administration can be given to partially or completely cover this price.

3.7. Transfer of Immovable Between Public Institutions and Legal Entities

Real estate, resource or easement rights owned by public legal persons and institutions cannot be expropriated by another public legal person or institution. The administration, which needs the immovable, resource or easement right, determines the price in accordance with Article 8. The owner applies in writing to the administration by specifying the price to be paid based on this price. If the owner administration does not consent to the transfer or does not respond within sixty days, the dispute is examined by the relevant administrative office of the Council of State upon the application of the receiving administration and a final decision is made within two months. If the parties cannot agree on the price, the acquired immovable shall be deemed to have been acquired by expropriation from the owner of the source or easement, as a result of the court's decision to register the immovable in the name of the receiving administration, to which it will apply to the court, in accordance with the written procedures in Article 10 of the Law No. 2942. It is stipulated that it cannot be used for any other public purpose other than the transfer purpose or the transferring administration's permission, otherwise the transferring

administration can take back the immovable in accordance with Article 23 and an annotation should be given to the declarations section of the land registry.

4. EVALUATION OF EXHIBITION METHODS

Expropriation procedures can be carried out by different methods defined in the legislation. According to the Law No. 2942, it is obligatory to use the purchasing method first in the expropriation process. In addition to this, clearly in the legislation; Establishment of easement by expropriation, expropriation by barter, partial expropriation, urgent expropriation and expropriation procedures can be listed as methods similar to. In the legislation, all central and local administrations must first expropriate with the method of purchase. It is seen that the urgent expropriation method has been used intensively in recent years due to the fact that this method, which is defined as ordinary, takes a long time and public investments are not disrupted. The urgent expropriation process was regulated by Article 27 of the Expropriation Law No. 6830 in 1956. It is the method that was first used in 1978. In recent years, the administrations have been avoiding the preparatory procedures that they have to do in due time, and they have applied the method of urgent expropriation decision or urgent confiscation of the land. In this process, the lack of valuation within the administration is a big problem. In addition, due to the fact that the purchasing process does not work, especially before or after the hasty seizure decision, it is observed that there is almost a public loss due to the fact that the land prices finalized by the court are too heavy [3].

5. DISPUTES AND THEIR SOLUTIONS IN THE TRANSFER OF IMMOVABLE

5.1. Dispute in Transfer of Real Estate

The administration, which needs the immovable, resource or easement right, cannot expropriate if these properties belong to another public institution or organization. Pursuant to Article 8 of the Expropriation Law No. 2942, it determines the price of the said immovable through the valuation commission it will establish from within. The owner requests the transfer of the immovable he needs in return for the price to be paid by applying to the administration in writing [10].

This application of the administration must be in writing. Statements announcing the need, suggesting a price, explaining the transfer of consent or objecting to the price must be in writing. These written statements are deemed to have been notified as soon as they reach the document record of the addressee administration. These correspondences do not need to be made through a notary public.

Upon application, if the owner accepts the transfer request and the proposed price, the transfer process is carried out between the administrations at the land registry directorate. The price determined is paid to the owner administration.

This price, which is determined by the valuation commission formed by the administration, is an offer that is completely free to accept or not by the owner administration. A lawsuit cannot be filed by the owner administration against this determined price. If the owner does not accept the price offered or does not transfer the property despite accepting it, there is no need to take any action or file a lawsuit [11].

5.2. Resolution of Disputes in the Transfer of Real Estate

If there is no transfer agreement between the owner and the administration or the owner does not respond to the application of the administration in need within 60 days, the administration in need applies to the Council of State and requests that the immovable be transferred to it. The relevant department of the Council of State examines and decides on the dispute regarding the transfer of immovable between the administrations within two months [12].

The Council of State's decision is not an expropriation decision or a "public benefit decision" described in Article 5 of the Expropriation Law, but is concerned with the determination of the need to use the immovable property for public benefit, and as a result it includes the transfer of ownership.

Pursuant to subparagraph (g) of Article 340 of the Law on the Council of State No. 2575, the department responsible for this matter is the 1st Department of the Council of State. Council of State, Law No. 2942 on real estate between administrations, m. 30/2. The two-month period stipulated in the article has been set for the speedy trial of the case. The Council of State can make a decision after two months. The decision of the Council of State is binding on the parties. The decisions of the Council of State regarding the dispute are final³⁴³. In other words, it is not possible for the decision of the 1st Chamber of the Council of State to be reviewed on appeal by the Board of Administrative Lawsuits of the Council of State. The Council of State will first determine whether the said dispute between the administrations is within the scope of Article 30. The first condition is that the parties are a public legal person or institution. The Council of State drew attention to this issue in a decision.

6. CONCLUSION

The determination of the expropriation value and the registration case is the most important case of the expropriation procedure. Public interest is an important justification for public investments. Privately owned lands are transferred to public ownership. It is thought that the loss of the owner will be compensated by paying the price. It is seen that the effect of public investments on land owners is not at the same level. Owners whose lands are expropriated gain little from the increase in value created by public investments. Those whose immovables are partially expropriated and land owners who are not affected by the project because they are outside the expropriation limits, will make a great profit after the realization of the investment. In recent years, rapid expropriation method has been emphasized in expropriation. In the presidential government system, the President has the power to decide on urgent expropriation. Expropriation Law No. 2942 was amended by Law No. 4650. The authority to determine the expropriation value is given to the court if the purchase procedure cannot be applied for the immovables registered in the title deed. For immovables that are not registered in the title deed or have a dispute over their ownership, they are directly admitted to the court. The price determined by the valuation commission formed by the administration has lost its expropriation value. It has become an estimated price that expresses the highest value that can be given to the real estate in bargaining negotiations. The lawsuits filed by the owner of the immovable subject to expropriation, for the price increase or the price reduction filed by the administration, and for the registration of the immovable in the name of the administration have been eliminated. It is aimed to solve the expropriation with a single lawsuit and quickly. Thus, in the new expropriation procedure, three separate lawsuits were combined and the authority to file a lawsuit was given only to the administration. It is aimed that the expropriation will result in a single lawsuit in a rapid manner. The fact that the immovable subject to expropriation is not registered in the title deed or there is a dispute over its ownership or the property belongs to another administration necessitated the expropriation of these immovables, as well as making the subject of regulation in Articles 18, 19 and 30 of the Law No. 2942. However, unless there

is a contrary regulation, Article 10 will also be applied in the cases of price determination and registration of these immovables. The most important difference in the determination of the expropriation value and the registration lawsuits filed pursuant to Articles 18 and 19 of the Law No. 2942 is that the expropriation value is deposited in the bank on behalf of the beneficiary. In these cases, the expropriation price determined by the court is deposited into a quarterly time deposit account to be opened in the bank until the dispute is resolved in the immovables over which the ownership is in dispute, and in case of objection by the third party or the treasury in the immovables without title deed, to be paid to the person who will prove the rightful ownership in the future. In the case of determination and registration of the expropriation value filed pursuant to Article 10 of the Law No. 2942, the expropriation cost is paid in cash and in cash. Although the beneficiary is known, it is not possible to impose a measure on the expropriation cost deposited in the bank, as if the beneficiary has not been identified, to deposit it into the deposit account and block it, and to pay the expropriation fee to the beneficiaries after the decision is finalized. The urgent expropriation case is one of the special and extraordinary ways of expropriation. The value determined by the court in this case is not the actual expropriation value. The decision of the court consists of a valuation of the immovable subject to expropriation, and the court decision is not a final decision that resolves the dispute. As a result of the lawsuit, the immovable cannot be registered in the title deed in the name of the administration. It only allows the administration to legitimately seize the real estate subject to expropriation. The case of the former owner, whose immovable has been expropriated, is the only way to take back the immovable, whose ownership has been transferred to the public administration, by the former owner, if the expropriation process is not canceled and finalized by the registration decision given by the court. The fact that the new expropriation procedure makes it compulsory to apply for the purchase procedure for the immovables subject to expropriation registered in the title deed, significantly reduces the number of expropriation cases. The decisions of the courts of first instance regarding the disputes arising from the expropriation process are examined by the 5th and 18th Civil Chambers of the Court of Cassation. There are conflicts of jurisprudence on very important issues between these two departments. Due to the geographical division of labor between the two departments, for example, while it is possible to establish the right of easement through expropriation in one region of an institution that is not registered in the title deed, in another region, even if a court of first instance decides in this direction, it is overturned in the appeal review. Thus, unity of practice, which is one of the most important benefits of appealing, cannot be achieved. For this reason, case-law disagreements between the two chambers should be resolved by unification decisions. In order to bring about a radical solution, such case-law disputes should be avoided in the first place.

REFERENCES

- [1] Evren, N., *Türkiye’de Kamulaştırma Çalışmaları İçin Alternatif Yaklaşımlar*, PhD Thesis, Selcuk Universit, Konya, 2012.
- [2] Tanrıvermiş, H., Akipek Öcal, Ş. and Demir, E., *Gayrimenkul Değerleme Esasları. SPL Lisanslama Sınavları Çalışma Notları*, Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş., Ankara, 2017.
- [3] Tanrıvermiş, H., Gündoğmuş E. and Demirci R., *Arazilerin Kamulaştırma Bedellerinin Takdiri Tarım Arazilerinin Kamulaştırma Bedellerinin Takdirinde Kullanılabilecek Kapitalizasyon Faiz Oranları, Arazi Gelirleri ve Arazi Birim Değerleri*, EDUSER Eğitim Danışmanlık ve Uzmanlık Hizmetleri Limited Şirketi, Ankara, 2004.

- [4] Akyol, N., Yomralıoğlu, T. and Uzun, B., *Türkiye’de ve Gelişmiş Bazı Ülkelerde Kamulaştırma*, İmar Planlarının Uygulama Semineri, KTÜ, Trabzon, 1992.
- [5] Köycü, H.K., *Türkiye’de Kentsel Toprak Politikalarının Uygulama Aracı Olarak Kamulaştırma*, Master Thesis, Ankara University, Ankara, 2006.
- [6] Demiryılmaz, Ç., *Karayolu Yatırımlarında Arazi Edinimi ve Kamulaştırma Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, Term Project, Ankara University, Ankara, 2014.
- [7] Sarı, U., *Hükümet Politikalarının Kamulaştırma Yöntemleri ve Değerlerine Etkileri*, Term Project, Ankara University, Ankara, 2015.
- [8] Tanrıvermiş, H., *Kamulaştırma Tekniği ve Yeniden İskân Ders Notları*, Ankara University Graduate School of Natural and Applied Sciences, Department of Real Estate Development and Management, Ankara, 2011.
- [9] Arslanoğlu, M., *Acele Kamulaştırma*, Marmara University, İstanbul, 2013.
- [11] Turkish Expropriation Law (2942-30/2)
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2942&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> 2942 sayılı Kanun, m. 30/2 (date of Access: 07.04.2023)
- [12] Tutar, M. and Pulak, T. M., *Açıklamalı İçtihatlı Notlu Karşılaştırmalı Eski ve Yeni Kamulaştırma Davaları*, Adalet Publishing House, Ankara, 2006.
- [13] Yıldırım, B. and Başsorgun, N., *Açıklamalı İçtihatlı Eski ve Yeni Kamulaştırma Kamulaştırmaz El Atma ve İmar Mevzuatından Doğan Bedel Davaları*, Yetkin Publishing House, Ankara, 2007.

EXAMINATION OF TEACHERS' CLASSROOM MANAGEMENT LEVELS

Doç. Dr. Erhan KILINÇ¹, Öğr. Gör. Şükrü GÜVEN², Oruç ARIÇAN³

¹Selcuk University, Beysehir Ali Akkanat Faculty of Business Administration,

, ORCID: 0000-0002-2065-2407

²Selcuk University, Beysehir Ali Akkanat Vocational School, ORCID: 0000-0001-6489-5593

³ Beyşehir District National Education Directorate, Class Teacher / Deputy Principal,

ABSTRACT

Classroom management includes actions and strategies adopted and implemented by teachers so that students can receive effective and efficient education and training services in the classroom. It is seen that many studies have been carried out in the literature in the field of classroom management and it is considered as a discipline area. The aim of this study is to examine the classroom management levels of teachers. In this context, first of all, teachers' classroom management activities were conceptually examined in the light of the relevant literature. A descriptive research design was carried out on a total of 316 teachers working in Beyşehir's primary, secondary and high schools with a field study carried out afterwards. The R program was used in the analysis of the data, and the results were reported in tables. Among these variables, differences in gender, educational status and school levels were determined and their possible causes were discussed. In the light of the research findings, suggestions for future research and practitioners are presented.

Keywords: Classroom management, Classroom management strategies, R programming

1. INTRODUCTION

Managing students in a classroom is one of the important responsibilities of a teacher. This is an essential part of a teacher's educational work. Psychologists believe that the way a teacher manages her classroom is important enough to change the way students think about learning (Lewis, 2001; Rahimi & Karkami, 2015). Although a lot of effort has been made to improve the quality of education, the possibility of compromising the quality of education in classrooms is one of the major challenges in education. Poor classroom management is one of these important challenges (Asiyai, 2011).

Classroom management includes actions and strategies adopted and implemented by the teacher in order to give his students a better education and training activity in the classroom. These procedures enable students to be organized, engaged and productive in their academic performance (Oliver et al., 2011). One of the most important roles that teachers play in a typical classroom is the manager role. A poorly managed classroom cannot lead to effective teaching and learning. The main purpose of classroom management is to reduce undesirable behaviors in the classroom. Effective classroom management gives students little time to get out of

productive learning (Adelman & Taylor, 2002). Discipline often comes to mind when it comes to classroom management, but this crucial component of teaching is much more than a single concept. Classroom management creates a set of expectations that are used in an organized classroom setting. It includes routines, rules, and consequences. Effective classroom management paves the way for the teacher to involve students in learning. Teachers need to behave in different ways at different stages of the lesson to manage the classroom. It is of great importance to successfully guide students throughout the course. These different forms of effectively leading and managing the classroom are called teacher roles. Teacher roles change with each lesson. It varies according to the teaching approach used by teachers in the classroom, learning styles and learning needs (Brophy, 1996).

Providing effective classroom management brings many educational advantages. It is essential that students learn in a seamless environment to reach their full academic potential. When teachers can effectively control the direction and behavior of a classroom, students are likely to achieve better academic results. This makes an effective classroom management system necessary for both teachers and students (Chiu & Tulley, 1997). Teachers are expected to behave in different ways at different stages of the lesson to manage the classroom. It is another situation that we are expected to guide students throughout the course. Teachers use different approaches in each lesson to successfully guide students. For example, the participatory teaching approach is a teaching method used in every lesson. In addition, the approach of increasing readiness is frequently adopted. This method can be explained as follows; As a planner, teachers prepare and reflect on the lesson, anticipate problems, select, design and adapt materials before teaching. Thus, they can provide classroom management more effectively. These methods can be diversified. Like all methods, this method is based on effective teacher-student communication. Effective teacher-student relationships are related to the personality of the teacher and even whether the students see the teacher as a friend. In addition, effective teacher-student relationships are characterized by specific teacher behaviors: exhibiting an appropriate level of dominance; exhibiting an appropriate level of cooperation and being aware of students with high needs (Marzano, 2003).

Teachers' ability to organize classes and manage their students' behavior is critical to achieving positive educational outcomes. While sound behavior management does not guarantee effective teaching, it creates the environmental context that enables good teaching. Effective teaching greatly reduces but does not eliminate behavior problems in the classroom (Emmer & Stough, 2001). Certain studies in the field also confirm that teachers' classroom organization and behavior management competencies significantly affect teachers' teaching careers (Ingersoll & Smith, 2003). Teachers typically express concerns about the lack of effective tools to deal with students' significantly disturbing behavior (Browers & Tomic, 2000). Teachers who have problems with behavior management and classroom discipline are generally ineffective in the classroom and often report high levels of stress and burnout (Berliner, 1986; Browers & Tomic, 2000; Espin & Yell, 1994). Destructive classroom behaviors are an important reason why teachers cannot be satisfied with their profession and even leave the profession (Ingersoll & Smith, 2003). In such negative professional situations, classroom management skills are significantly effective in both negative and positive directions.

The ineffectiveness of teachers in classroom management generally contributes to the low achievement of students and their orientation to out-of-school educational environments (Donovan & Cross, 2002; Harrell et al., 2004).

For this reason, this study includes the measurement of classroom management skills of individuals who continue their teaching career in different branches at various levels and their detailed examination with the demographic variables discussed within the scope of the study. Classroom management levels of teachers were examined according to various demographic variables. It is thought that the current study will provide consistent outputs for the development of effective and efficient classroom management skills. The research questions about the research, the problem situation, the measurement tool used, and the data analysis carried out are given in the following sections.

2. CONCEPTUAL FRAMEWORK

In this section, on the basic concept of the research, the researchers who have been accepted by the majority in the field of educational sciences and their studies are mentioned. After the basic concept of classroom management and related concepts are explained in the flow, the studies carried out both at home and abroad are presented to the readers in a whole and semantic network.

2.1. Teaching Profession

Teachers, who provide the interaction between the main elements of the education system, the student, the curriculum, the teacher and the environment, and undertake the task of raising the young individuals needed by the society, have a special place and importance in the education system (Posner, 1995). The teaching profession began to develop with the emergence of education as a profession and profession. Whether teaching is a profession or not has been debated for a long time. As a result, it has been accepted that teaching is a unique profession and has all the features that a profession should have (Tezcan, 1996). Teaching profession can be defined as “the profession group that has social, cultural, economic, scientific and technological dimensions of the education sector” (Haçoğlu, 1997). In order for a professional group to be considered a professional profession, it is accepted as a profession by serving in a determined field, having undergone formal education that offers specialized knowledge, having a professional culture, having an acceptance control, having professional ethics, having professional establishments (Erden)., 2007; Tezcan, 1996).

2.1.1. Studies on Classroom Management in Teaching

According to Wisetrinthong, Sirisuthi, and Weangsamoot (2012), classroom management is a process that improves the learning environment. It not only improves communication between teachers and students, but also the interaction between students. It encourages and motivates students in the learning process and helps teachers supervise students in different academic activities. Classroom management makes it easier for students and teachers to collaborate with each other in different classroom activities, which ultimately leads to improved academic performance of students in terms of quality. According to Oliver et al. (2011) classroom management is extremely important as it affects the quality of the educational process as it includes all the actions that a teacher takes to improve the learning and teaching processes in the classroom and to manage the behavior of the students. Different classroom management strategies that teachers use to address student behaviors affect the academic success of students as well as their teaching quality (Yılmaz & Cavas, 2008). The main purpose of effective classroom management is to teach a variety of social behaviors, to address different classroom problems that arise in real classroom situations, and to prevent students' disruptive and learning-

inhibiting behaviors. However, poor or ineffective classroom management leads to disruption of students' learning, confusion, and damage to teacher motivation (Marzano et al., 2003).

The findings of research studies in the field of classroom management show that classroom management strategies used by teachers maximize students' academic performance, help teachers and students focus, increase students' participation levels in different classroom activities, and improve students' motivation levels and academic performance (Altinel, 2006; Everston and Weinstein, 2006; Freiberg et al., 1995). According to Smart and Igo (2010), the main achievement of a teacher is to maintain a learning environment by addressing students' behaviors that have an impact on the educational process. However, dealing with different students with various behaviors is not an easy task for a teacher. To have a well-managed classroom, the teacher must have a well-designed understanding of classroom management combined with real classroom experience in managing students' behavior. In our country, teachers use different classroom management strategies at all grade levels in schools. The teacher's role is to provide students with the necessary support to improve their learning. According to Shah (2003), some classroom management strategies, and in general, are used better by teachers from all levels and branches than other teachers.

In the study of Asiyai (2011) effective classroom management strategies; useful communication, reinforcement as well as rewards, use of creative teaching methods during the lesson, continuous participation of students in classroom activities, use of behavioral contracts, motivating learning environment, extraordinary methods to support thoughts and teachings with student opinions, to engage students with their full potential by focusing on behaviors stated that it can be classified under the main headings such as using Effective classroom management is considered a vital element in the effective teaching process at all grade levels in schools. Studies have found that active participation of students in learning contributes to student success. The learning time of students in the classroom depends on the teacher's classroom management as well as on the teaching strategies. Many factors affecting students' learning have been identified by researchers, but the most important one is classroom management (Cangelosi, 2013). Some teachers try to ensure that their students learn effectively, but cannot involve their students in different learning activities due to poor classroom management skills (Marzano et al., 2003). lowers the quality.

A study conducted by Awang et al. (2013) revealed that teachers' reinforcement of students for their contributions is a frequently used classroom management strategy. In another study, teachers' use of classroom management strategies confirms that they use empirically validated strategies to manage students' behavior and increase students' learning participation in the classroom (Nasey, 2012). Özben (2010) determined that learning is more effective when teachers put forward strategies for making eye contact, warning, changing behavior, making changes in lesson plans, asking and answering questions, talking with students, meeting with parents, and cooperating with students in the teaching-learning process. Rahimi and Karkami (2015) revealed that teachers widely use discipline strategies to involve students in learning in the classroom. In addition, the researchers concluded that most teachers use reward strategies to avoid punishment and aggression strategies. There is much more research being done on the effectiveness of these strategies. Studies showing that punishment strategies have a direct negative effect on students' academic motivation are a continuation of these. Omenka and Otor (2015) revealed that appreciating and reinforcing students' behaviors in the classroom increases their academic achievement. Similarly, Hester et al. (2009) concluded that admiration and

planned disregard strategies are among the most extensively researched behavior support strategies and should generally be included in classroom management textbooks (Darch & Kameenui, 2004; Oliver & Reschly, 2010). According to Pas et al. (2015), teachers are more knowledgeable about discipline strategies. They often use discipline strategies such as classroom rules, monitoring, routines, encouraging good behavior, and preventing behavior problems. Vijayan et al. (2016) discovered that encouraging and reinforcing positive behavior is a useful strategy for motivating students to do their best. This strategy is used every day and in almost every situation. Adeyemo (2012) and Erden (2008) provided research findings that classroom management has a direct impact on teachers' performance and students' learning. In addition, there are studies that support these findings. In addition to these findings, these studies suggest that teachers need good competence to manage students' behavior (Krause et al., 2003). Evans et al. (2010) concluded that there is a relationship between teachers' classroom management strategies and students' learning. In addition, Çelik (2006) revealed that teachers' classroom management competencies are affected by their gender. Ahmed et al. (2018) investigated the differences of classroom management strategies among students' teachers in Pakistan in terms of gender variable and concluded that the gender of students affects classroom management. In addition, many researchers have not found a significant difference in classroom management skills of male and female teachers (Sivri, 2012; İlhan, 2011; Bağcı, 2010; Ahmed et al., 2018). Ali (2000) argues that Polish teachers face many challenges to manage discipline in the classroom. Its work is easy for teachers to explain concepts to their students.

3. METHODOLOGY (METHOD)

In this section, information about the research model, sample, data collection tools, data collection and analysis are given.

3.1. Research Problem and Hypotheses

The main research question of the study was “What are the classroom management levels of the teachers?” is in the form. In the focus of this basic research question, answers will be sought to the hypotheses related to the examination of teachers' classroom management levels in terms of various variables:

H1: When the classroom management levels of the teachers are examined by gender, there is a significant difference between the classroom management scale mean scores of female and male teachers.

H2: When the classroom management levels of the teachers are examined by age, there is a significant difference between the teachers' classroom management scale mean scores in terms of age groups.

H3: When the classroom management levels of the teachers are examined according to the school level they work, there is a significant difference between the classroom management scale mean scores of the teachers working in primary, secondary and high schools.

H4: When the classroom management levels of the teachers are examined according to their professional experience, there is a significant difference between the classroom management scale mean scores of the teachers in the lower classes.

H5: When the classroom management levels of the teachers are examined according to their marital status, there is a significant difference between the classroom management scale mean scores of single and married teachers.

H6: When the classroom management education levels of the teachers are examined, there is a significant difference between the classroom management scale mean scores of undergraduate and graduate teachers.

3.2. Purpose of Research

classroom management; It is the beneficial management of human and time resources by harmonizing classroom rules and making students adopt these rules as a branch of the learning order in order to create the necessary environment (Evertson & Randolph, 1999). The main purpose of this research is to produce research outputs that will contribute effectively and efficiently to the educational needs of this region with the data obtained from a group studied in the local context. In the field of classroom management, it can be aimed to provide educational support to these educators in terms of transferring personal and application-specific skills and knowledge by determining the competencies of educators at different education levels, in different fields and with different individual characteristics. There is no doubt that both the education and training dimension and the dimension of student personality services and the educational process are a pattern created by many stakeholders, and the role of each of them in the process directly affects the holistic context. In classroom management, which is the main subject of this research, the most important of these stakeholders is teachers. It is aimed to describe the current situation in order to develop teachers' classroom management skills.

3.3. Importance of Research

Classroom management can be explained as the management of all educational activities necessary to develop students' language, mental, emotional and social skills and to maintain their development (Wragg, 1998). This field is taught as a separate course in education faculties in our country and is a common course taken by teachers in every branch. Therefore, it covers a very serious field of study. In addition, when we look at the studies carried out on a national scale, it is seen that this concept is examined in only one branch, only one education level and in terms of a single variable. In this study, the working spectrum was expanded with more than one branch, education level and a large number of demographic variables defined in the sample group examined. With this aspect, the study provides a methodology that has relatively few examples in the literature.

At the same time, the study has a special quality in terms of obtaining useful research findings in effective classroom management, taking into account the fact that each region, level and school environment has special conditions and special needs. The inclusion of only a certain educational environment in the research is important in terms of determining the special needs of this region and reaching subjective research outputs related to the region. This will also be very useful for further studies and training measures to be implemented directly in the region.

3.4. Assumptions

It was assumed that the sample used in the study was sufficient, the sampling method provided a good prediction about the universe, and the participants gave correct and sincere answers. At

the same time, it is assumed that the measurement tool used provides accurate data on the subject.

3.5. Limitations

The study was limited to 17 schools (primary, secondary and high school) in Beyşehir district. Considering the aims and methodology of the research, it is thought that this environment may be sufficient.

3.6. Model of the Research

The research carried out aims to explain a situation as it is in terms of various sub-dimensions, without introducing an intervention or a mixed method. The descriptive research method is used to describe, interpret and examine any situation, event and problem in detail, and by determining criteria, the existence and degree of the relationship between the examined events and variables is questioned. According to Kaptan (1998), descriptive studies are "what is the current situation, where are we, what do we want to do?" such questions should be asked. In descriptive research, the current environment that the research examines is not deteriorated, and a different environment is not tried to be created. At the same time, quantitative data on the variables were revealed by using the quantitative research method. In other words, the quantitative research method was used to examine the quantitative data of the variables in depth.

3.7. Study Group of the Research

The study group consists of a total of 316 teachers, 96 from the primary school group, 126 from the secondary school group, and 94 from the high school group, from 17 schools in total, 7 primary schools, 6 secondary schools and 4 high schools in Beyşehir district. Convenience sampling method was used as the sampling method. The questionnaire to be applied to the school social media groups was directed and the schools to which more than 10 participants responded were included in the study. In convenience sampling, the researcher chooses a situation that is close and easy to access and continues until the number of people who will enter the sample reaches the desired sample size. Tables belonging to the working group are presented below;

Table 3. 1 Distribution of the study group by gender

Workgroup		
Female	Male	Total
204	112	316

Table 3. 2. Distribution of the study group according to the classified age groups.

Workgroup			
25-40	41-50	50 +	Total
108	149	59	316

Table 3. 3. Distribution of the study group according to school levels.

Number of Schools	Number of Participants
-------------------	------------------------

Primary school	7	96
Middle school	6	126
High school	4	94

Table 3. 4. Distribution of the study group according to the categorized occupational experience classes

Workgroup			
1-10	11-20	20 +	Total
59	144	113	316

Table 3. 5. Distribution of the study group by marital status

Çalışma Grubu		
Single	Married	Total
84	232	316

Table 3. 6. Distribution of the study group by education level

Workgroup		
Undergraduate	Postgraduate	Total
284	32	316

3.8. Data Collection Tool

As a data collection tool in the research, a measurement tool consisting of 5-point Likert-type items and containing 18 items in total was used. The scale was developed by Özcan and Gülözer (2016). It was observed that the scale, which was used only in high school groups during the development phase, was used for teachers at different levels in subsequent studies, and for this reason, it was found appropriate to use this scale in this study employing different education levels. The scale used consists of three sub-factors. The Cronbach Alpha reliability coefficient of this scale, which was prepared to measure classroom management skills, is .93 in the human management dimension of the scale, .64 in the lesson management dimension, .67 in the behavior management dimension, and .85 in total. The lowest score that can be obtained from the scale is 18, and the highest score is 72. A personal information form consisting of 6 items was added to the beginning of the scale to collect information such as age, marital status, years of experience, and education level, which are the sub-variables of the study. The instructions and research purpose of this measurement tool directed to the participants were also communicated to the participants at the beginning of the test form.

3.9. Data Collection

The data within the scope of the research were collected through Google Forms. Before data collection, the participants were given instructions on the purpose of the study and how to answer the scale items, as mentioned above. Respondents were also assured of their responses and their personal privacy.

3.10 Analysis of Data

The collected data were transferred to the computer environment and filed. Then, some participants were excluded from the research group with box plots for the analysis of extreme values. Then, the data were organized in the package program format in which the analysis would be carried out. R Package Program in the analysis of data 4.3.5. version is used. Ready-made basic packages were used for descriptive research questions. In statistical analyzes performed for sub-problem situations involving demographic variables, skewness and kurtosis coefficients were checked at the beginning of each analysis to evaluate the normality of the distributions, histograms were examined and the results of Kolmogorov-Smirnov tests were examined. For the research sub-problems, the t test for independent groups and the non-parametric alternative Man Whitney-U test and one-way analysis of variance (anova) and the non-parametric alternative Kruskal Wallis-H tests will be performed according to the normality evaluation results. The findings are shown in tabular form within the scope of research purposes.

4. FINDINGS

Below, the findings obtained within the framework of the research questions are presented within the framework of the sub-problem situations of the research.

4.1. Classroom management levels of teachers

Table 4. 1. Teachers' classroom management level scale scores

	Average	Sd	N
Classroom Management Level	69,25	5,20	316

When Table 4.1 is examined, it is seen that teachers' classroom management level scale scores are high. If the score obtained in the scale developer directive is between 18-40 points, the level can be classified as low, between 41-55 as medium, and between 56-72 as high. In addition, it can be said that the variation of the scale scores among the participants ($sd=5.20$) is at a moderate level. It was observed that the general scale scores of this study group were close to the standard normal distribution.

4.2. In the context of the subgroups determined by the teachers' classroom management levels;

Table 4.2. Classroom management level scale scores of teachers by gender

	Average	Standard Deviation	N
Female	68,55	6,40	204
Male	69,90	4,15	112

When Table 4.2 is examined, it is seen that teachers' classroom management level scale scores are high in both subgroups. It is seen that the point differentiation of male teachers (sd=4015) is less than that of female teachers (sd=6.20) and the male teacher subgroup is more homogeneously distributed. The score distribution of female teachers converges to a relatively flat normal distribution, while the score distribution of male teachers converges to a partially pointed normal distribution.

Table 4. 3. Classroom management level scale scores of teachers according to categorized age groups

	Average	Standard Deviation	N
25-40	64,50	7,27	108
41-50	69,90	4,76	149
51+	66,25	5,05	59

It is seen in the table above that the classroom management level scale scores are high in all classified subgroups. In addition, it is seen that the difference in scores of the teachers in the 25-40 age range is higher than the other groups (df=7.27). It can be said that the score distribution of this group is close to the flat normal distribution, while the other two groups form a set with a score distribution that is relatively close to the standard normal distribution.

Table 4. 4. Classroom management level scale scores of teachers according to the school level they work

	Average	Standard Deviation	N
Primary school	69,30	4,85	96
Middle school	67,45	4,52	126
High school	69,15	5,36	94

When Table 4.4 is examined, it is seen that teachers' classroom management level scale scores are high in all three sub-groups, the deviations are 4.85; It is seen that the values of 4.52 and 5.36 are close to each other. These findings indicate that the distribution of scale scores according to school level is close to each other and also close to the standard normal distribution.

Table 4. 5. Classroom management level scale scores according to teachers' professional experience

	Average	Standard Deviation	N
1-10	65,85	4,18	59
11-20	71,45	5,20	144
21+	67,35	6,84	113

It is seen in the table above that the classroom management level scale scores are high in all subgroups classified according to professional experience. In addition, it is seen that the difference in scores of teachers who have worked for 21 or more years is higher than the other groups ($df=6.84$). It can be said that the score distribution of this group is close to the flat normal distribution, while the other two groups form a set with a score distribution that is relatively close to the standard normal distribution.

Table 4. 6. Classroom management level scale scores according to teachers' educational status

	Average	Standard Deviation	N
Licence	68,90	8,58	284
Degree	72,24	2,05	32

When Table 4.6 is examined, it is seen that teachers' classroom management level scale scores are high in both subgroups. When the deviations are examined, it can be said that there is a significant difference in scores of the undergraduate group teachers and the distribution is quite sharp. In addition, the Master's group teachers were also listed with a very flat distribution and the differentiation between them remained at a very minimal level.

Table 4. 7. Classroom management level scale scores according to the marital status of the teachers

	Average	Standard Deviation	N
Married	69,20	4,61	232
Single	69,35	5,19	84

It is seen in the table above that the classroom management level scale scores are high in both subgroups grouped according to the marital status of the teachers. In addition, it can be said that the standard normal distribution converged in the two subgroups.

4.3. When the classroom management levels of the teachers are examined by gender, is there a significant difference between the classroom management scale mean scores of female and male teachers?

In order to determine which analysis to use in this research question, before analyzing the data, measures of central tendency, skewness and kurtosis coefficients were calculated and the histogram was examined in order to evaluate the normality of the distribution; Kolmogorov-Smirnov tests were carried out. As a result of the analysis, it was determined that the central tendency measures were relatively close to each other, the skewness and kurtosis coefficients were in the range of ± 1 and the p value was not significant as a result of the Kolmogorov-Smirnov test.

Table 4.8. The results of the independent group t-test conducted to determine whether the Classroom Management Level Scale scores differ according to the gender of the teachers.

	Female	Male	Test Statistics	p
Classroom Management Level	68,55	69,90	2,06	.027

Then, t-test was applied for independent groups in order to determine whether the scale scores of the classroom management level differed significantly according to gender. As a result of the analysis, it was determined that the level of classroom management differed significantly according to gender, $t=2.06$, $p=.027$. According to this, the mean class management level of male teachers (69.90) was found to be higher than the average of class management level of female teachers.

4.4. When the classroom management levels of the teachers are examined according to age, is there a significant difference between the teachers' classroom management scale mean scores in terms of age groups?

Before analyzing the data, measures of central tendency, skewness and kurtosis coefficients were calculated and the histogram was examined in order to evaluate the normality of the distribution; Kolmogorov-Smirnov tests were carried out. As a result of the analysis, it was determined that the central tendency measures were relatively close to each other, the skewness and kurtosis coefficients were in the range of ± 1 and the p value was not significant as a result of the Kolmogorov-Smirnov test.

Table 4.9. The results of the one-way analysis of variance (ANOVA) conducted to determine whether the Classroom Management Level Scale scores differ according to the age group variable of the teachers.

Age group	Classroom Management Level
25-40	64,50
41-50	69,90
51 +	66,25
Test Statistics	1,956
p	0,50

Then, a single factor analysis of variance (ANOVA) test was applied for independent groups in order to determine whether there was a significant difference between teachers' classroom

management scale mean scores in terms of age groups. As a result of the analysis, it was determined that the average score of the classroom management scale ($p=.50$) did not differ significantly according to age groups.

4.5. When the classroom management levels of the teachers are examined according to the school level they work, is there a significant difference between the classroom management scale mean scores of the teachers working in primary, secondary and high schools?

In order to determine which analysis to use in this research question, before analyzing the data, measures of central tendency, skewness and kurtosis coefficients were calculated and the histogram was examined in order to evaluate the normality of the distribution; Kolmogorov-Smirnov tests were carried out. As a result of the analysis, it was determined that the central tendency measures were relatively close to each other, the skewness and kurtosis coefficients were in the range of ± 1 and the p value was not significant as a result of the Kolmogorov-Smirnov test.

Table 4.10. The results of the one-way analysis of variance (ANOVA) conducted to determine whether the Classroom Management Level Scale scores differ according to the teachers' school level variable.

School Level	Classroom Management Level
Primary school	69,30
Middle school	67,45
High school	69,15
Test Statistics	2,564
p	0,02

Then, a single factor analysis of variance (ANOVA) test was applied for independent groups in order to determine whether there was a significant difference between teachers' classroom management scale mean scores according to school levels. As a result of the analysis, it was determined that the classroom management scale mean scores of the teachers differed significantly according to school levels, $r=2.564$, $p=.02$. Accordingly, it was determined that the classroom management scale mean scores of the teachers working in secondary schools were lower than the other school levels (67.45).

4.6. When the classroom management levels of the teachers are examined according to their professional experiences, is there a significant difference between the classroom management scale mean scores of the teachers in the lower classes?

Before analyzing the data, measures of central tendency, skewness and kurtosis coefficients were calculated and the histogram was examined in order to evaluate the normality of the distribution of each data set; Kolmogorov-Smirnov tests were carried out. As a result of the analysis, it was determined that the central tendency measures were relatively close to each other, the skewness and kurtosis coefficients were in the range of ± 1 and the p value was not significant as a result of the Kolmogorov-Smirnov test.

Table 4.11. The results of the one-way analysis of variance (ANOVA) conducted to determine whether the Classroom Management Level Scale scores differ according to the teachers' professional experience variable.

Professional experience	Classroom Management Level
1-10	65,85
11-20	71,45
21 +	67,35
Test Statistics	1,492
p	0,74

Then, in order to determine whether there is a significant difference between the teachers' classroom management scale mean scores in terms of determined professional experience groups, a single factor analysis of variance (ANOVA) test was applied for independent groups. As a result of the analysis, it was determined that the mean scores of the classroom management scale did not differ significantly according to the years of professional experience ($p=.74$).

4.7. When the classroom management levels of the teachers are examined according to their marital status, is there a significant difference between the classroom management scale mean scores of single and married teachers?

Table 4.12. The results of the independent group t-test conducted to determine whether the Classroom Management Level Scale scores differ according to the marital status variable of the teachers.

	Married	Single	Test Statistics	p
Classroom Management Level	69,20	69,35	1,84	.361

Before analyzing the data to determine which analysis to use, measures of central tendency, skewness and kurtosis coefficients were calculated and the histogram was examined in order to evaluate the normality of the distribution; Kolmogorov-Smirnov tests were carried out. As a result of the analysis, it was determined that the central tendency measures were relatively close to each other, the skewness and kurtosis coefficients were in the range of ± 1 and the p value was not significant as a result of the Kolmogorov-Smirnov test.

Afterwards, t-test was conducted for independent groups in order to determine whether there is a significant difference between teachers' classroom management scale mean scores according to marital status. As a result of the analysis, it was determined that the mean scores of the classroom management scale did not differ significantly according to marital status ($p=.361$).

4.8. When the classroom management education levels of the teachers are examined, is there a significant difference between the classroom management scale mean scores of undergraduate and graduate teachers?

Before analyzing the data to determine which analysis to use in the study sub-question, measures of central tendency, skewness and kurtosis coefficients were calculated and the histogram was examined in order to evaluate the normality of the distribution; Kolmogorov-Smirnov tests were carried out. As a result of the analysis, it was determined that the central

tendency measures were relatively close to each other, the skewness and kurtosis coefficients were in the range of ± 1 and the p value was not significant as a result of the Kolmogorov-Smirnov test.

Table 4.13. The results of the independent group t-test conducted to determine whether the Classroom Management Level Scale scores differ according to the educational status of the teachers.

	Licence	Degree	Test Statistics	p
Classroom Management Level	68,90	72,24	2,41	.045

Then, t-test was applied for independent groups in order to determine whether the scale scores of the classroom management level differed significantly according to educational status. As a result of the analysis, it was determined that the level of classroom management differed significantly according to the education level, $t=2.41$, $p=.045$. Accordingly, the classroom management level average score of the teachers with a master's degree (72,24) was found to be higher than the average of the classroom management level of the teachers with a bachelor's degree.

5. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

The findings of the research firstly show that the classroom management level scores of the teachers in the study group are at a high level in the assessment with the measurement tool. In addition, the variation was determined at a moderate level for the group in general, and the variation of the study group was determined as ideal for the research power and effect size factors. In addition, in the evaluation of the group on the basis of subgroups in terms of demographic variables, as mentioned in the findings section, the distributions converge to normal distributions and the scale scores are determined at high levels for each subgroup. Female teachers, teachers between the ages of 25-40, teachers with a working background of 21 and above, and teachers in the undergraduate group were determined to be highly differentiated compared to other groups.

The outputs that can be considered as the most important findings of the study are that, as a result of the analyzes, male teachers show higher level of classroom management skills than female teachers, teachers working at secondary school have lower classroom management level scores than teachers working at other levels, and teachers with graduate degrees have higher levels of classroom management. their classroom management scores. To determine their causes, this descriptive and quantitative research procedure can be supported by a qualitative and phenomenological study. Among the reasons for the emergence of these differences; The fact that the managerial skills of male individuals show themselves in the field of classroom management as in every field, male teachers are seen as a more serious authority figure, or because female teachers adopt more positive classroom management strategies, the effectiveness of such methods can yield long-term results. At the same time, the secondary difference may have been that students exhibited more impulsive behaviors at the secondary school level, the curriculum was diversified alongside the primary school curriculum, and the need for more effort in providing motivation towards the course. In addition, the impartial appointment of secondary school teachers may be directly due to the assignment of teachers with lower classroom management skills to the subset for this study group compared to other groups. The fact that postgraduate teachers have more self-education in terms of educational

quality and have adopted a versatile role in the classroom may be the reason for the higher level of research findings. It is known that these demographic variables give similar results in some of the previous studies. One of the research variables; No differences were found in terms of marital status, years of professional experience and determined age groups. It has been observed that this situation differs from previous studies in the field.

It can provide a framework for further research, mainly that it has a local character, which is the original aspect of the study. There is a need to carry out studies that will increase the professional development and personal well-being of teachers, who are the biggest stakeholders of education in the field of educational sciences, especially in each region. Thus, each region can carry out its own in-service training and studies and adopt a training strategy that is more need-oriented and efficient in terms of time and financial resources. It is hoped that this project work will benefit future researchers and practitioners both in terms of methodology and main idea.

This is a phenomenon so important that it can prevent equality of opportunity in education, especially for students from various socio-economic levels. Continuing professional development in classroom management is essential for all teachers and important to teachers. Managing the classroom effectively is much more difficult for teachers who may not be adequately trained and who work in classrooms with a large proportion of at-risk students. Constructive approaches such as various professional development programs and expert support should be put forward by determining such educational levels, school types and grade levels. Considering the characteristics and needs of each training region, there may be serious changes in the above-mentioned issues. With this study, a compass can be obtained in order to create a regional roadmap and prevent similar problems from occurring. At the same time, it can be provided to obtain a priori information about situations that cause classroom management problems.

SOURCE

Adelman, H. S., & Taylor, L. 2002. School counselors and school reform: New directions. *Professional School Counseling*, pp. 235–240.

Adeyemo, S.A. (2012). The relationship between effective classroom management and student academic achievement. *European Journal of Educational Studies*, 4(3), 367-381.

Altinel, Z. (2006). Student Misbehaviour In EFL Classes: Teachers' And Students' Perspectives. (Unpublished MA thesis). Cukurova University, Adana, Turkey.

Asiyai, R. I. (2011). Effective classroom management techniques for secondary schools. *African Research Review*, 5(1), 282-291.

Awang, M. M., Ahmad, A. R., Wahab, J. L. A., & Mamat, N. (2013). Effective teaching strategies to encourage learning behaviour. *IOSR Journal*, 8(2), 35-40.

Berliner, DC (1986). In pursuit of the expert pedagogue. *Educational researcher*.

Brophy, J. E. 1996. Teaching problem students. New York: Guilford

- Browsers A., & Tomic, W. (2000). A longitudinal study of teacher burnout and perceived self-efficacy in classroom management. *Teaching and Teacher Education*, 16(2), 239–253.
- Cangelosi, J. S. (2013). *Classroom management strategies: Gaining and maintaining students' cooperation*. John Wiley & Sons.
- Chiu, L. H., & Tulley, M. 1997. Student preferences of teacher discipline styles. *Journal of Instructional Psychology*, 24(3), pp.168–171.
- Donovan, MS, & Cross, CT (2002). *Minority students in special and gifted education*. Washington, DC: National Academy Press.
- Emmer, E. T., Evertson, C. M., & Worsham, M. E. 2003. *Classroom Management*. (6th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Erden, M. (2008). *Classroom management*. Ankara: Arkadaş Publishing.
- Espin, CA, & Yell, ML (1994). Reconceptualizing behavior preservice teachers: Relationships between teaching behaviors and ratings of effectiveness. *Teacher Education and Special Education*, 17, 154–169.
- Evans, I. M., Harvey, S. T., Buckley, L. & Yan, E. (2010). Differentiating classroom climate concepts: Academic, management, and emotional environments. *New Zealand Journal of Social Sciences*, 4(2), 131-146.
- Evertson, C. M., & Neal, K. W. (2006). *Looking into Learning-Centered Classrooms: Implications for Classroom Management*. Working Paper. *National Education Association Research Department*.
- Freiberg, H. J., Stein, T. A., & Huang, S. Y. (1995). Effects of a classroom management intervention on student achievement in inner city elementary schools. *Educational Research and Evaluation*, 1(1), 36- 66.
- Harrell, P., Leavell, A., van Tassell, F., & McKee, K. (2004). No teacher left behind: Results of a five-year study of teacher attrition. *Action in Teacher Education*, 26, 47–59.
- Hester, P. P., Hendrickson, J. M., & Gable, R. A. (2009). Forty years later-The value of praise, ignoring, and rules for preschoolers at risk for behavior disorders. *Education and Treatment of Children*, 32(4), 513-535.
- Ingersoll, RM, & Smith, TM (2003). The wrong solution to the teacher shortage. *Educational Leadership*, 60(8), 30–33.
- Krause, K. L., Bochner, S., & Duchesne, S. (2003). *Educational psychology for learning and teaching*. Australia: Thomson.

- Lewis, R. (2001). Classroom discipline and student responsibility: The students' view. *Teaching and Teacher Education*, 17(3), 307-319.
- Marzano, R. J. (with Marzano, J. S., & Pickering, D. J.). 2003. *Classroom management that works*. Alexandria, VA: ASCD.
- Marzano, R. J., Marzano, J. S., & Pickering, D. (2003). *Classroom management that works: Research based strategies for every teacher*. ASCD.
- Nasey, C. (2012). *Teachers' use of classroom-based management strategies: a survey of New Zealand teachers: a thesis presented in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Educational Psychology, Massey University, Albany, New Zealand (Doctoral dissertation, Massey University)*.
- Oliver, R. M., & Reschly, D. J. (2010). Special education teacher preparation in classroom management: Implications for students with emotional and behavioral disorders. *Behavioral Disorders*, 35(3), 188- 199.
- Oliver, R. M., Wehby, J. H., & Reschly, D. J. (2011). Teacher classroom management practices: Effects on disruptive or aggressive student behavior. *Society for Research on Educational Effectiveness*.
- Omenka, J. E., & Otor, E. E. (2015). Influence of classroom management on students' academic achievement in Science and Mathematics in Oju local government area of Benue state. *Global Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, GJISS, 4(4), 36-40.
- Özben, Ş. (2010). Teachers' strategies to cope with student misbehavior. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 587-594.
- Pas, E. T., Cash, A. H., O'Brennan, L., Debnam, K. J., & Bradshaw, C. P. (2015). Profiles of classroom behavior in high schools: Associations with teacher behavior management strategies and classroom composition. *Journal of School Psychology*, 53(2), 137-148.
- Rahimi, M., & Karkami, F. H. (2015). The Role of Teachers' Classroom Discipline in Their Teaching Effectiveness and Students' Language Learning Motivation and Achievement: A Path Method. *Iranian Journal of Language Teaching Research*, 3(1), 57-82.
- Shah, D. (2003). *Country report on decentralization in the education system of Pakistan: Policies and strategies*. Islamabad: Academy of Educational Planning and Management, (Islamabad), Ministry of Education.
- Smart, J. B., & Igo, L. B. (2010). A grounded theory of behavior management strategy selection, implementation, and perceived effectiveness reported by first-year elementary teachers. *The Elementary School Journal*, 110(4), 567-584

Tahir, A., & Amin, Q. S. (2012). Challenges of Classroom Management to Effective Teacher Socialization: A Study of Beginning English Teachers. *Pakistan Journal of Social Sciences (PJSS)*, 32(1), 21-27.

Vijayan, P., Chakravarthi, S., & Philips, J. A. (2016). The role of teachers' behaviour and strategies in managing a classroom environment. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(3), 208- 215.

Wisetrinthong, K., Sirisuthi, C., & Weangsamoot, V. (2012). The development of classroom management system for the educational extension schools. *European Journal of Social Sciences*, 30(2), 313-320.

Wragg, E. C., & Wragg, C. M. (1998). *Classroom Management Research in the United Kingdom*.

Yılmaz, H. & Çavaş, P.H. (2008). The effect of the teaching practice on pre-service elementary teachers' science teaching efficacy and classroom management beliefs. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 4(1), 45-54.

IMPACT OF INDUSTRY 4.0 ON LABOR EMPLOYMENT

Doç. Dr. Erhan KILINÇ¹, Öğr. Gör. Şükrü GÜVEN²

¹ Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi, erhankilinc@selcuk.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-2065-2407

² Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat Meslek Yüksekokulu, sukruyguven@selcuk.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6489-5593

ABSTRACT

Today, it is seen that technology has greatly digitized the production process of companies and factories, increasing operational efficiency, and newly discovered tools and techniques have had a profound impact on the functioning of factories. This effect is called the Industry 4.0 revolution. Industry 4.0 refers to the transformation of traditional industrial and manufacturing platforms into automated, networked systems capable of continuous autonomous automation and improvement. The Industry 4.0 revolution is a new industrialization process that transforms the way businesses create, develop and distribute their products by integrating new technologies such as the internet of things, cloud computing and analytics, artificial intelligence and machine learning. Industry 4.0 affects business and social life with many dimensions. One of these effects is the processes related to the employment of the labor market.

This study was carried out to evaluate the opinions that emerged by examining the effect of Industry 4.0 on labor force employment in the light of literature. In this context, it has been tried to make inferences for the future by trying to reveal the relevant literature and scientific studies.

When the literature is examined, it has been seen that there are different views on the possible effects of Industry 4.0 on the employment potential and these views are shaped around the optimistic approach and the pessimistic approach.

The optimistic approach suggests that the technological components of the 4th Industrial Revolution can open up new possibilities for people and businesses. It is argued that the capacity of people to adapt to changing conditions may lead to the emergence of new economic expectations and company models. The pessimistic view, on the other hand, claims that when the 4th Industrial Revolution and the latest technologies are implemented, the value of the workforce for the system may decrease continuously and this may cause millions of people to lose their jobs in the near future, especially in non-essential areas.

Today, it would be useful to consider the situations that may arise in the longer term, instead of just planning the employment policies up-to-date. Education, sectoral orientations and employment facts should be considered strategically and interpreted by taking necessary precautions, and studies should be carried out in this context.

Keywords: Industrial revolution, Industry 4.0, Labor force, Employment

1. INTRODUCTION

The industrialization journey that started with the First Industrial Revolution in the 18th century has entered a new phase today (Soylu, 2018). Three important industrial revolutions have taken place since the beginning of modern industrial growth, which lasted for several hundred years (Yıldız, 2018). The first industrialization process, which started with the emergence of mechanical production systems working with water and steam, advanced to the second stage with the use of electricity and mass production systems at the beginning of the 20th century. The third stage of the industrialization process started in the 1970s with the emergence of

electronics and information technologies that took production automation to the next level (Soylu, 2018).

With the Third Industrial Revolution, the producers continued on their way with the production understanding that they took over in the second industry stage. Afterwards, with the gaining of electronic and information technologies, the importance of automation in manufacturing has increased and it has gained new dimensions in moving production to advanced stages (Özsoylu, 2017, p.44).

The fourth industrial revolution, known as Industry 4.0, is still an ongoing process (Yıldız, 2018). The idea of “Industry 4.0”, which was first used in Germany in 2011, signaled the beginning of a new era for everyone (Soylu, 2018). Industry 4.0 automates production with robots that talk to each other, monitor their environment with sensors, and analyze data and determine customer demands (Yıldız, 2018). It aims to create better quality, faster, cheaper and less wasteful products (Yıldız, 2018; Özsoylu, 2017, p.44).

Industry 4.0 involves keeping all components in real-time and continuous communication with each other, thus a faster, higher quality and efficient industrial transformation with smart and self-managed machine-machine interactions (Firat and Firat, 2017a).

Industry 4.0 is developing rapidly in environments where information and communication technologies come into play, thanks to cloud computing and big data. Robots, which are the most crucial point of this system and also indispensable for the new revolution in both industry and services, are robots (Firat and Firat, 2017b).

This study was conducted to evaluate the opinions that emerged by examining the effect of Industry 4.0 on labor force employment in the light of literature. In this context, it has been tried to make inferences for the future by trying to reveal the relevant literature and scientific studies.

2. INDUSTRY 4.0

2.1 Industrial Revolutions in the Historical Process

In the 1720s, there was a significant increase in trade between European countries. However, the main problem of trade was the lack of an adequate supply of trade goods. The produce was mostly made by rural peasants and transported to the city by traders. Prices rose as a result of high demand. This state of affairs continued until 1712, which we call the First Industrial Revolution or Industry 1.0, when Thomas Newcomen created the first steam pump. James Watt developed this discovery in 1781, paving the way for commercialization (Görçün, 2016).

In the second industrial revolution, electricity began to be used in manufacturing at the end of the 19th century. The electrical systems commissioned in Ford Motor factories developed with the start of the second industrial revolution. These technologies allowed mass production to begin, and as a result of the increase in production volume, costs and prices decreased. In this period, it was aimed to produce cheaper cars as a result of flexible and high efficiency production (Eğilmez, 2017; Weckbordt, 2015).

The spread of communication technologies based on scientific knowledge triggered the emergence of the Third Industrial Revolution. With the start of the third technology revolution, developments in the fields of nuclear, computer, microelectronics, laser and genetics emerged

(Akbulut, 2011). In the middle of the 20th century, heavy industry and information technology developments were experienced and new economic terms such as information society emerged. This situation made it possible to develop microelectronic technology production with fiber optic, chip technology and atomic energy (Yücel, 2004).

When the three industrial revolutions are evaluated together, it is seen that the times between breakthroughs are shortened and the need for labor decreases in each new industrial revolution. Therefore, replacing human labor with capital has increased the power and importance of capital. In other words, capital-intensive technology has replaced labor-intensive technology and industrial revolutions have emerged (Özkan et al. 2018).

Finally, the developments in information and communication technologies in the third stage of industrialization indicate that an era has ended and a new era has entered. This rapid development has entered the fourth phase of "Industry 4.0" with a broad industrialization alliance (Özsoylu, 2017).

2.2 Industry 4.0 and Its Structural Features

It has emerged with the Fourth Industrial Revolution, known as Industry 4.0, which also allows the interconnection of virtual and physical production processes, especially with smart factories. This approach, which has an important role in meeting the expectations of consumers and providing them with more benefits, has made it possible to customize the items more (Schwab, 2017).

Industry 4.0, which expresses various contemporary automation systems, data exchanges and production technologies, the internet of things and cyber-physical systems have produced a new set of values that constitute this revolution. This structure also makes a significant contribution to the development of the smart factory system. Thanks to the careful collection, monitoring and analysis of each piece of data, this revolution has led to the development of more effective business models in the production environment (Özkan et al. 2018).

The fourth industrial revolution is the basis for all actors involved in industrial production to be able to connect with each other, to access all data at the same time and to derive high added value from these data. As a result of the growth of cyber-physical systems, information technologies and automation, dynamic data processing and value chains have advanced to a new level. Thanks to the integration of sensors, production tools and information technologies, it has produced industrial chains that exceed the boundaries of a single company (Özsoylu, 2017).

The fourth industrial revolution started with the rapid adoption of mobile networks and the internet, the application of these technologies, and the continuous development and integration of machines with artificial intelligence. However, digitalization is still not fully implemented in the production process (Schwab, 2017). More clearly, this latest industrial revolution has significantly expanded the use of computers in production and emphasized the use of high technology (Eğilmez, 2017).

Compared to previous industrial revolutions, the fourth industrial revolution is progressing much faster. In addition, this revolution combined a number of technologies and caused significant paradigm shifts in both economy and society. This is changing entire society, nations, businesses and industry sectors. This revolution differs from past revolutions in that

technological developments are intertwined, act in harmony and affect all areas at the same time (Schwab, 2017).

On the other hand, cyber attacks pose a great threat to both countries and companies due to the production of new internet-based technologies. For example, the “Northeast Outage 2003”, which affected 50 million people and caused a loss of 6 billion dollars, was defined as an error in the software used in the energy management system (Karabacak, 2011). Even if the transition to Industry 4.0 has been fully achieved, it is thought that the deficiencies in cyber security measures will continue to be a threat to the entire system (Yalçın, 2018).

3. EMPLOYMENT

The term employment, in its broadest definition, expresses how much the existing factors of production are used in an economy in a certain period of time. In a narrow sense, employment is defined as the use of labor – only employees – in the production process (<https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stihdam>, E.T.13.01.2023). The opposite of employment is expressed as unemployment.

Unemployment is one of the most important problems that both developed and developing countries continue to face. Turkey has been struggling with a high unemployment rate for a very long time (Yılmaz Eser and Terzi, 2008). Many initiatives are carried out simultaneously to reduce unemployment and increase employment. Active policies such as training programs aimed at improving the skills and goals of the unemployed, and passive policies including result-oriented preventive and practices such as directing income support and creating strategies for the solution of unemployment and employment are carried out (Biçerli, 2004).

4. EFFECTS OF INDUSTRIAL REVOLUTIONS ON EMPLOYMENT

The biggest concern when it comes to Industry 4.0 is the potential for unemployment. There are many different opinions on this matter. According to Brodie and Mylopoulos (2012), more workers are needed to replace, update and fix robots and artificial intelligence technology, while Aaronson and colleagues (2014) note that there are already significant decreases in the number of workforce workers.

In the eighteenth and early nineteenth centuries, new technologies replaced skills such as the yarn bag, weaving machines, Jacquard loom, printing rollers, and later the assembly line (Acemoğlu, 1998).

The Fordist production system that existed between the Industrial Revolution and Industry 3.0 must be clearly studied as it dominated the world economy from the early 1900s to the 1970s. “This system was first implemented by Henry Ford at his Highland Park factory in Detroit. He gradually eliminated handcrafted components in the production of the Model T between 1908 and 1914, a process that resulted in the moving assembly line entering in 1913 (Freeman and Soete, 1997).

The Fordist system was based on mass production. In this system, “both physical output per plant and productivity per worker tend to increase steadily over time. Competitiveness is based on a significant reduction in unit cost of goods” (Duruiz and Yentürk, 1993).

Industry 3.0 is about the period of its production-processing and technological changes. Production has become more digital as a result of technical advances that show that people can produce more with less labor and resources (Castells, 2005).

5. EFFECTS OF INDUSTRY 4.0 ON EMPLOYMENT

One of the biggest concerns when it comes to artificial intelligence for Industry 4.0 is the potential for unemployment. According to Brodie and Mylopoulos (2012), more workers are needed to replace, update and fix robots and artificial intelligence technology, while Aaronson and colleagues (2014) noted significant decreases in the number of workforce workers.

A statement by Foxconn, one of the world's largest electronics manufacturing companies, stating that they will employ one million robots instead of workers, reveals the scope of workplace transformations related to Industry 4.0 (Tarhan, 2017). It is seen that the Fourth Industrial Revolution will create fewer new workplaces in new sectors than previous revolutions. According to the estimates of Frey and colleagues (2017), only 0.5% of the American workforce today works in industries that did not yet exist at the turn of the century.

However, industrial revolutions have created new areas of expertise in emerging technologies. It has led to the creation of workers and working class who understand the use of new machines and technologies. In Industry 4.0, workers are expected to be able to adapt and communicate with physical and cyber systems. In addition, employees will be able to control both software technologies and physical systems used for production (Özdoğan, 2017). The replacement of human muscle power by robots is expected to completely change employment and industry. Today, robots have become visible representatives of digital transformation. However, while robots are making some industries obsolete, they also make a difference in jobs like data management and computer management. In addition to new business areas, the need for engineering will increase in response to the need for qualified personnel to manage machines (Kaya, 2021).

As stated in the Human Development Report of the United Nations Development Program (2016), there will be greater demand for senior jobs and support is needed for women to have an opportunity in science, technology, engineering and mathematics. Flexible working arrangements and the availability of wider care options such as day care centres, after-school programs, aged care and long-term care facilities could increase women's employment opportunities (United Nations Development Programme, 2016). According to a report published by the Institute for Spatial Economic Analysis (ISEA), the use of automation instead of human labor means that women will lose twice as many jobs as men. This is because many women work in positions subject to the highest demands for automation (Aguilera & Ramos, 2016).

A study by the University of Oxford predicts that robots will take up more than 50% of jobs in the US and Europe in the next 20 years. Machines also make people unemployed in developing economies like China (Öztuna, 2017). In a survey conducted by researchers at Oxford and Yale University asking for their opinions on when machines will take over various jobs already done by humans, it was found that respondents believed artificial intelligence could be more complex and require creativity (Arntz, Gregory, & Zierahn, 2016).

According to Akın (2016), even when "unmanned production" is used in daily life due to economic concerns, the dramatic consequences that may arise are close to being considered. However, "unmanned production" has become widespread not only in the manufacturing industry, but also in production processes that involve complex decision-making processes and require intense communication with humans. Undoubtedly, there is no doubt that the full transition of unmanned production will be achieved in the near future. In fact, it can be said that this has been partially achieved in many sectors. Many of the products and services we use today are produced with a negligible limited amount of labor, and many businesses produce significant output without using meaningful labor input.

As a result, it is predicted that there will be intense competition between humans and robots in the future, but there is no definite prediction about which sectors and groups will participate in this competition (Firat and Firat, 2017b).

Optimists argue that the technological aspects of the fourth industrial revolution can create new opportunities for people and businesses. According to them, people's capacity to adapt to changing conditions will allow new career opportunities to be created. Also, people can use the time they would spend in dangerous jobs for other work or for fun. These factors make Industry 4.0 potentially beneficial for both individuals and society. New business models that will become widespread as a result of artificial intelligence, digitalization and global integration of employees include the possibility of having more free time and creating an individual working environment for younger generations (Wisskirchen et al., 2017).

According to the pessimist view, in the short term, millions of people will be faced with losing their jobs due to Industry 4.0, especially in unskilled fields. In this case, those who support the pessimistic view argue that the employment opportunities of those who lost their jobs are very limited because they do not receive adequate training in many fields. When the technologies brought by the fourth industrial revolution are started to be used, the value of individuals for the system may gradually decrease. As a result of factors such as decreased employment, poverty, unequal income distribution, social conflicts may arise in this case (Wisskirchen et al., 2017).

According to Ford, the introduction of robots into production will lead to fewer chances for low-paid, unskilled people who will initially be impacted by Industry 4.0 technologies. Ford also suggests that a structural unemployment problem will develop that can affect workers of almost all skill levels, from the unskilled to the skilled (Ford, 2018).

6. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

There are different views on the possible effects of Industry 4.0 on employment potential. One of them is the optimistic approach and the other is the pessimistic approach.

The optimistic approach claims that the technical components of the fourth industrial revolution can create new opportunities for people and businesses. It is argued that the capacity of people to adapt to changing conditions will allow the creation of new career opportunities. According to this approach, more workers will be needed to replace, update and fix robots and artificial intelligence technology. Eventually, as seen in other industrial revolutions, it created new areas of expertise in emerging technologies and led to the creation of a working class who understood the use of new machines and technologies.

It makes Industry 4.0 potentially beneficial for both individuals and society. Thanks to the new business models that will become widespread as a result of artificial intelligence, digitalization and global integration of employees, younger generations will likely have more free time and a more individualized work environment.

According to the pessimistic approach, it is claimed that when Industry 4.0 and advanced technologies are applied, the value of people for the system may decrease continuously and perhaps in the near future, millions of people may lose their jobs, especially in areas that do not require formal education. In this case, those who support the pessimistic view argue that the employment opportunities of those who lost their jobs are very limited because they do not receive adequate training in many fields. Industry 4.0 states that there will be significant decreases in the number of workforce workers in the process of changing, updating and correcting robots and artificial intelligence technology. It is stated that the Fourth Industrial Revolution will predict that less new workspace will be created in new sectors compared to previous revolutions.

In addition to new business areas, the need for engineering will increase in response to the need for qualified personnel to manage machines. There will be greater demand for senior jobs and support is needed for women to have an opportunity in science, technology, engineering and mathematics. Flexible working arrangements and the availability of wider care options such as day care centres, after-school programs, aged care and long-term care facilities could increase women's employment opportunities. The use of automation instead of human labor means that women will lose twice as many jobs as men. This is because many women work in positions subject to the highest automation demands.

Given this situation, this study primarily aimed to provide an overview of the Industry 4.0 development process model and the potential effects of Industry 4.0 on the workforce and work organizations within this model. Industry 4.0 is one of the most prominent realities of today. The better we prepare for this reality, the more advantageously we can extract this reality for our country and the whole world. It is important for all of us to be aware of both the advantages and disadvantages of almost all literature reviews.

It should not be forgotten that scientific developments cannot be stopped by blocking them or closing their eyes, and they inflict the greatest harm on such societies. It would be useful to consider the future situations instead of just planning the current employment policies up-to-date. Education, sectoral orientations, like employment, should be interpreted by considering strategically and taking necessary precautions, and studies should be carried out in this context.

RESOURCES

- Aaronson, S., Cajner, T., Fallick, B., Galbis-Reig, F., Smith, C., & Wascher, W. (2014). Labor force participation: recent developments and future prospects. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2014(2), 197-275.
- Acemoğlu, D. (1998). Why do new technologies complement skills? Directed technical change and wage inequality. *The quarterly journal of economics*, 113(4), 1055-1089.
- Aguilera, and M. Ramos, (2016) "Technological unemployment: An approximation to the Latin American Case," *AD-minister*, vol. 29, pp. 58- 78.

- Akbulut, U. (2011). “Sanayi Devrimleri Dünya Gidişini Değiştirdi”, <http://www.uralakbulut.com.tr/>
- Akın, Ö. (2017). Hizla Artan Endüstriyel Robotların Üretim Süreçlerinde Yarattığı Değişimler Ve Türkiye İşgücü Piyasasında Yaratacağı Olası Etkilerin Değerlendirilmesi. İş ve Hayat, 3(6), 42-71.
- Arntz, M., Gregory, T., & Zierahn, U. (2016). The risk of automation for jobs in OECD countries: A comparative analysis.
- Biçerli, M. K. (2004). İşsizlikle mücadelede aktif istihdam politikaları. TC Anadolu Üniversitesi.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, (2016) <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/insani-gelisme-raporu-2016>
- Brodie, M. L., & Mylopoulos, J. (Eds.). (2012). On knowledge base management systems: integrating artificial intelligence and database technologies. Springer Science & Business Media.
- Castells, M. (2005). Global governance and global politics. PS: Political science & politics, 38(1), 9-16.
- Duruiz, L., & Yentürk, N. (1993). Facing the challenge: Turkish automobile, steel and clothing industries' responses to post-fordist restructuring. Development Policy Review, 11(3), 289-304.
- Eğilmez, M. (2017). Endüstri 4.0. Kendime Yazılar, 8, 2017.
- Fırat, O. Z., & Fırat, S. Ü. (2017b). Endüstri 4.0 yolculuğunda trendler ve robotlar. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 46(2), 211-223.
- Fırat, S. Ü., & Fırat, O. Z. (2017a). Sanayi 4.0 devrimi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme: Kavramlar, küresel gelişmeler ve Türkiye. Toprak İşveren Dergisi (114).
- Ford, M. (2018). Robotların Yükselişi: Yapay Zekâ ve İşsiz Bir Gelecek Tehlikesi, (çev. Cem Duran), Kronik Kitap, İstanbul. Akat, A. S. (2007), “Önce Fikri Sonra da İş İyi Yönetmeli”,
- Freeman, C., & Soete, L. (1997). The economics of industrial innovation. Psychology Press.
- Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation?. Technological forecasting and social change, 114, 254-280.
- Görçün, Ö. F. (2016). Dördüncü Endüstri Devrimi Endüstri 4.0. İstanbul: Beta Basım.
- Karabacak, B. (2011), “Kritik Altyapılara Yönelik Siber Tehditler ve Türkiye İçin Siber Güvenlik Önerileri”, Siber Güvenlik Çalıştayı, Bilgi Güvenliği Derneği.
- Kaya, M. (2021). Sanayi 4.0, işgücü piyasası ve bilgi işçiliği. The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences, 7(2), 54-73.
- Özdoğan, O. (2017). Endüstri 4.0: Dördüncü Sanayi Devrimi ve Endüstriyel Dönüşümün Anahtarları. Pusula.

- Özkan M., Al A., Yavuz S. (2018) ‘Uluslararası Politik Ekonomi Açısından Dördüncü Sanayi Endüstri Devrimi’nin Etkileri ve Türkiye’, Siyasal Bilimler Dergisi, 1(1).
- Özsoylu, A. F. (2017). Endüstri 4.0. Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(1), 41-64.
- Öztuna, B. (2017). Endüstri 4.0 (Dördüncü Sanayi Devrimi) İle Çalışma Yaşamının Geleceği. Gece Kitaplığı Yayınevi, Ankara
- Schwab, K. (2017). The fourth industrial revolution. Currency.
- Soylu, A. (2018). Endüstri 4.0 ve girişimcilikte yeni yaklaşımlar. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (32), 43-57.
- Tarhan, U. (2017). T-insan. Ceres Yayınları, 10.
- Weckbrodt, H. (2015). "Industrie 4.0 Nicht Vergeig the Mittelstand Darfur", <http://oiger.de/2015/04/15/mittelstand-darf-industrie-4-0-nicht-vergeigen/82440>
- Wisskirchen, G., Biacabe, B. T., Bormann, U., Muntz, A., Niehaus, G., Soler, G. J., & von Brauchitsch, B. (2017). Artificial intelligence and robotics and their impact on the workplace. IBA Global Employment Institute, 11(5), 49-67.
- Yalçın, M. F. (2018). Küresel rekabette Türkiye açısından dönüm noktası: Sanayi 4.0. Sosyoekonomi, 26(36), 225-233.
- Yıldız, A. (2018). Endüstri 4.0 ve akıllı fabrikalar. Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 22(2), 546-556.
- Yılmaz Eser, B. & Terzi, H. (2008). Türkiye'de işsizlik sorunu ve Avrupa istihdam stratejisi. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (30), 229-250.
- Yücel, F. (2004). “Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Çevre Korumanın ve Ekonomik Kalkınmanın Karşılıklı ve Birlikteliği”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(11) s.100-120.
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stihdam>, E.T.13.01.2023

CYBERBULLYING AND PREVENTING CYBERBULLYING BETWEEN STUDENTS

Assoc. Dr. Alper GEDIK

Selcuk University, Beysehir Ali Akkanat Faculty of Business Administration,

SUMMARY

Bullying is a behavior that is repeated or performed more than before by a person or persons in a certain process. This is a behavior that includes an imbalance of power, meets the needs of those who want to hold power, is exposed by those who are unable to prevent it, and occurs in various forms (verbal, psychological, physical, etc.). Cyberbullying is the behavior of harming individuals or groups in a technicality or relational manners by using information and communication technologies. Individuals who are exposed to cyberbullying may experience feelings of disappointment and humiliation, as well as feelings of fear, sadness, and anger. Cyberbullying has spread among school age students in recent years and has caused grievances in many ways. Of this context, the aim of the research is to examine the phenomenon of cyberbullying. Based on the findings obtained, prevention of cyberbullying among students, determinations and suggestions about combating cyberbullying can be put forward.

Keywords : Bullying, Cyberbullying, Student.

ENTRANCE

The concept of bullying was first used and defined in the 1960s. A doctor named Heinemann, who was working in a school, saw students exhibiting ethnically aggressive behaviors towards each other. To describe this behavior, he took the term used by Konrad Lorenz, which reflects a study on animals. This behavior, called mobbing, has been defined as the aggressive behavior of animals to each other (Tetik, 2010). In the literature, Olweus's (1993) definition is widely used to explain bullying. According to this definition, "if a student is exposed to the negative actions of one or more people repeatedly and more than once, he has been bullied or victimized" (Cited by Özdiñer Arslan and Savaşer, 2009: 219).

Bullying, in its general usage, is a form of harassment by the physically or socially strong against the weak; It may include verbal abuse, deliberate torture, physical abuse or threatening methods such as manipulation" (Gökler, 2009: 40). It has been stated that bullying should include four criteria to be determined; "(1) the action is aggressive and negative, (2) the action

is carried out continuously, (3) the action takes place in situations where there is an imbalance of power between the two groups involved, (4) the action is carried out for a specific purpose.” In general, bullying is a method of obtaining power by which an individual aims to weaken the victim by using force. It is repetitive and continuous. Peer bullying is the observed form of this bullying behavior among peers (Barik , 2020: 10).

In certain respects, bullying behavior can become an important tool in gaining and maintaining status among individuals. Bullying is a systematically repeated, negative, physical or verbal action among individuals who are unequal in terms of power, especially deliberately applied by the strong to the weak. For example, in a study conducted in Turkey, 33% of high school students were verbal, 28.3% were psychological , It was determined that 15.8% of them were subjected to sexual bullying and 35.5% of them were physically bullied (Hamurcu, 2020: 22).

1. TYRANNY

1.1. Bullying Concept

The concept of bullying, Swedish physician Dr. Peter Paul Heinemann's conceptualization of “mobbing” in the context of racism for the first time in 1969 has become a prominent issue in the literature (Tetik, 2010: 82). Later, Dan Olweus , who dealt with the mental and physical violent behaviors of students towards each other in schools as a problem, examined this situation in the Scandinavian countries in the 1970s. Olweus started to use the term "bullying", thinking that the concept of "mobbing" was not appropriate and sufficient to describe the aggressive behavior of peers to each other in schools, and started the first systematic research project on peer bullying in Sweden . The results of the study were published as a book in 1973, with the main aim of creating the first outline of peer bullying in schools and seeking answers to questions about this issue, which has become the focus of society in Sweden. In this context, as Olweus (1993) explains, bullying is often used in the literature as “if a student is exposed to the negative actions of one or more people repeatedly and more than once, he has been bullied or victimized” (Özdinçer Arslan and Savaşer , 2009: 219).

1.2. Theoretical Explanation of Bullying

Olweus and other researchers and writers have stated, bullying is a negative behavior that is driven by personal and environmental factors. In this context, Social Information

Processing Theory, Mental Framework Theory, Social Interaction Theory and Moral Development Theory have been proposed to explain bullying.

1.2.1. Social Information Processing Theory

Social information processing theory is expressed as the behavior patterns that come with people's inherited characteristics and their reactions to events in their environment within the framework of their experiences. Social information processing theory is a concept that tries to determine a person's ability to receive, store and reuse information from their environment (Güven, 2015: 21). According to social information processing theory in explaining bullying behaviors; bullying takes place in six stages (Yelboğa and Koçak, 2019: 2289). In the first stage, the person shows interest in the behaviors that he is interested in in the social environment in which he lives and codes these behaviors. In the second stage, it makes sense of these behavioral patterns that it encodes with information, that is, it processes. In the third stage, the person creates and clarifies a purpose for this development and situation. In the fourth stage, the person reviews his/her reactions when faced with a situation similar to the event that interests him. In the fifth stage, the person selects the most functional one by filtering all the reactions in his mind. In the sixth stage, the person reveals the state and attitudes in the face of any behavior (Yelboğa and Koçak, 2019: 2289-2290).

1.2.2. Mental Framework Theory

While the mental frame theory focuses on mentally making sense of one's own mind and other people's states and attitudes (such as emotions, desires, beliefs, intentions), the inability of the person to understand other people's mental states and situations is expressed as "mental blindness" (Gültan, 2019: 14).

1.2.3. Social Interaction Theory

Social interaction theory states that social learning and identification are very effective in the behavior patterns created while interpreting bullying behaviors. If the person thinks that bullying and attitudes are natural, he can easily add bullying behaviors to his behavior patterns. Especially if the person naturalizes bullying behaviors during adolescence, he will be able to display aggressive behaviors in the future (Aslan & Doğan, 2017: 105). According to the theory, it states that bullying behaviors are a learned behavior pattern through direct or indirect observations. The bully can be motivated as a result of this behavior. Therefore, if the result of

any behavior is positive for him, the possibility of continuing the bullying increases (Aslan and Doğan, 2017: 106).

1.2.4. Moral Development Theory

Before taking an action, people have the ability to decide how and when the most appropriate behavior will be, considering the possible consequences of their behavior. For this reason, moral behavior measures play an active role in decision-making during the period of bullying (İğdeli, 2018: 16).

2. CYBER BULLYING

2.1. Cyber Bullying Definition

The most emphasized and important issue in the bullying literature ; It is a person trying to harm another and doing it consciously. In addition to the various forms of harming behavior, the person who tends to it also uses various tools according to the circumstances. "Cyberbullying", which is one of the bullying behaviors that occurs due to the developing technology, can be observed frequently in the society.

Cyberbullying, which is a very disturbing situation for society and individuals, first emerged in developed countries and then spread to the world. With the increase in the use of information technologies, bullying has also moved to virtual channels. Since cyberbullying does not require the use of physical force like traditional bullying, it does not require confronting the victim or being in the same place. In this way, cyberbullying people can easily hide their identities (Yetim, 2015: 327).

2.2. Types of Cyberbullying

in the literature that cyberbullying behaviors can be seen in different ways and can negatively affect people's lives . Cyberbullying can differ according to the technological environment in which it is carried out. For this reason, it is thought that the types of cyberbullying should be categorized according to the type of action rather than the environment in which they occur. It is possible to list the types of cyberbullying as follows (Akca and Sayımer , 2017: 5-6);

- Flare; It is a short-lived heated discussion between the parties, usually involving offensive, vulgar, obscene language, insults and sometimes threats.

- Abuse; It is the constant sending of offensive, hurtful messages to a targeted person. Harassment is repetitive, longer-lasting than glare-type behaviors, and hurts the victim unilaterally.

- Defamation; It is the sharing of harmful, untrue and cruel words about a targeted person. These damaging messages may be posted in a particular online environment or sent to others in order to disrupt the victim's friendships or damage their reputation. These actions include spreading gossip and rumors.

- Impersonation of another; It is when a cyberbully impersonates the targeted person and shares content that will make them look bad or harm their friendship.

- Disclosure and Fraud; Disclosure refers to the public posting or sending of private information, secrets or images of a person, especially those of a confidential and embarrassing nature.

- Exclusion; Exclusion can occur in the form of intentionally removing or not including the target person from the group, in the online gaming environment, group blogs or any other password protected environment.

- Persistent Cyber Tracking; The persistent sending of offensive, frightening and extremely offensive messages that threaten to harm a targeted person. The cyber stalker may try to tarnish the victim's reputation and disrupt friendship relations.

2.3. Causes of Cyberbullying

There can be many reasons behind the cyberbullying behavior. In general, cyberbullying; Although it is expressed as deliberate harm, making jokes, bullying easily in the online environment, taking revenge, cyber victims are introverted and have insufficient knowledge about the internet; It is stated that cyber bullies are people who do not have the ability to empathize, who are excluded, unloved, and rude (Bölükbaş and Kırık, 2020: 951).

2.4. Cyberbullying vs. Traditional Bullying Difference

There are three main features that distinguish cyberbullying from other types of bullying. First, the person who exhibits bullying behaviors in cyberbullying can hide his identity. Second, there are people who witness bullying behavior in other types of bullying. However, victims often do not have a chance to hide. Thirdly, the rate of being exposed to sexual abuse in this type of bullying is more common than other types of bullying. In addition, the fact that the bully can hide his own identity in this bullying is effective in repeating the bullying behavior or actions (Saldıraner, 2019: 14). It is possible to list the differences between cyber bullying and traditional bullying as follows (Korkmaz, 2016: 33-34):

- The realization of bullying while communicating with the person electronically brings anonymity in the virtual environment.
- Since the reaction of the victim after the bullying in the virtual environment cannot be seen in the short term, empathy and regret can decrease.
- The role of witnesses to any event that takes place online is different from the role of witnesses to traditional bullying.
- The witness may be with the victim at the time of the act, may be with the bully, or, unlike both cases, may witness the bullying in a related site or chat room.
- Traditional bullying involves physical force. It is not necessary to use physical force in cyberbullying.
- The audience of bullying in the virtual environment is more. The audience that can read bad reviews is huge.
- Traditional bullying happens in one place and at a certain time. Time and place are uncertain in cyberbullying.
- In cyberbullying, the bully can make the victim uneasy even at home with the offensive messages he sends.

In the literature, researchers have different opinions about whether cyberbullying is a type of traditional bullying. Some researchers state that cyberbullying has a different structure from

traditional bullying in terms of physical, relational, verbal dimension, and worldwide space and time limitations. On the other hand, some researchers define it as the continuation of traditional bullying behaviors with communication and technology tools (Arıcak, 2011).

2.5. Theories Explaining Cyberbullying

Although there is no agreed theoretical approach to explaining cyberbullying, it is generally explained within the scope of Bronfenbrenner's Social-Ecological Theory, Barlett and Gentile cyberbullying model, general aggression model, planned behavior theory and general tension theory.

2.5.1. Bronfenbrenner's Social-Ecological Theory

Social Ecological Theory (SEK), put forward by Bronfenbrenner (1977), draws attention to the role of environmental factors in shaping and directing one's behavior in development. SEK, in the process of personal development, family, friends, school environment, social structure, etc. It is a theory that accepts such elements as a system and explains the contextual effects in this system (Akgül, 2020: 151).

meso , exo and macro subsystems that are effective in the development of the individual and constitute the environmental factors . Among these systems, microsystem (1); interaction between family and teachers, mesosystem (2); all kinds of social influences that the child is not in a direct relationship with, but that affects the microsystem , exosystem (3); The broader effects on the child such as the child's social environment, values, traditions, laws, macrosystem (4) and developments depending on time are called chronosystem (5) (Akgül, 2020: 151-151).

2.5.2. Barlett and Gentile Cyberbullying Model

Barlett and Gentile ; It is claimed that the individual's bullying behavior with technological tools is common and anonymous, the probability of encountering such bullying behaviors is high, and cyberbullying is a crime and a worldwide social problem. In addition, it is claimed that the model is the only published theory that is prepared specifically for cyberbullying and that clearly distinguishes cyberbullying from traditional bullying. It is stated that emphasizing the differences of cyberbullying from traditional bullying in this way allows the content of prevention and intervention programs to be arranged in a way that aims to reduce the prevalence of cyberbullying. It is emphasized that a valid model for interpreting cyberbullying should focus on the differences rather than the high degree of overlap between

cyberbullying and traditional bullying. It is stated that the strength of the model is that, unlike other theories and models, it is developed specifically for the online environment, which is the context of cyberbullying (Yıldırım and Yazgan, 2022: 655).

2.5.3. Anderson and Bushman's Model of General Aggression

The General Aggression Model was first developed by Anderson and Bushman (2002) to explain the personal and situational processes towards aggression, which is shown in Figure 3, and offers a comprehensive and holistic theoretical framework specific to aggression by integrating social learning, social information processing, and social cognitive theories (Anderson and Bushman, 2002).

2.5.4. General Tension Theory

The General Tension Theory (GGK) states that there are three main sources of tension: the inability to reach valuable goals for the individual, the loss of a valuable stimulus for the individual (for example, loss of a parent) and the presence of negative stimuli (for example, bullying victimization, emotional abuse, etc.) (Akgül, 2020: 12). Individuals who experience three main sources of tension experience negative emotions such as fear, disappointment and anxiety. Based on the GGK, it examined the relationship between traditional bullying and cyberbullying. They found that young people who are exposed to traditional bullying tend to engage in cyberbullying by externalizing their tensions online (Balci, 2021: 9).

2.6. Effects of Cyberbullying

Cyberbullying is a phenomenon that changes depending on technological tools. For example, the fact that Facebook was one of the few social media channels in the years it was put into use narrowed the limits of cyberbullying. For this reason, the findings of some of the recent studies within the scope of the effects of cyberbullying are given below.

2.6.1. Emotional Effects

Emotional effects, the most common form of cyberbullying, are the main source of stress, and it has been determined that at least one third of the children exposed to cyberbullying experience stress (Baykal, 2016: 7). It has been observed that cyberbullying, especially children and young people, experience some emotional problems as a result of stress. Embarrassment, lack of self-confidence closely affected the stress factor. Emotional effects can be seen in four

ways under the most general title. These titles are; exclusion, anger, humiliation and powerlessness (Özbay, 60-61).

2.6.2. Mental Effects

People who are victims of cyberbullying are generally disappointed and their perception and interest in their environment begin to decrease. They begin to perceive daily events differently. Close friends and family communications begin to weaken. Such consequences also affect future life. The victim of bullying, at worst, commits suicide, etc. can test behaviors. In terms of some mental behaviors of cyberbully victims, depression and anxiety, self-harm, career problems, suicidal thoughts can be seen as behaviors that reflect the behaviors of victims of bullying (Çiftçi, et al., 2021: 121-122).

2.6.3. Physical Effects

The most obvious effects of the result of cyberbullying are seen physically. These effects can be easily noticed by the immediate environment and family. After people are exposed to cyberbullying, health-based problems may occur in their bodies. This situation is explained as physical problems of people (Bölükbaş and Kırık, 2020). These results, which start with more mental and emotional effects as a victim, end with a physical effect. The crushing pain of being a cyber victim can lead to physical symptoms such as headaches, stomachaches, skin conditions or other physical ailments. When looking at the most general physical consequences of cyberbullying, some of the problems that arise are as follows (Çiftçi, et al., 2021: 121-122):

- Stomach problems: When people are victims of cyberbullying and cannot cope with it; Some health problems such as stomach ulcers, abdominal pain and vomiting may develop.
- Eating Disorders: After this incident that happened to the victims, their thinking directions are locked in a single point. As a result, they start skipping meals and eating less. Eating problems that start like this trigger severe health consequences in people later on.
- Sleep disorders: One of the physical effects of cyberbullying is sleep-based problems. Victims cannot sleep at night as a result of bullying, or

their sleep patterns may be disrupted, and health problems may occur for this reason.

2.7. The Prevalence of Cyberbullying

With the rapid progress of technology, mobile phones and computers used by the new generation cause cyberbullying to become widespread. Individuals using these and similar cyberbullying tools are increasing day by day. Cyber bullying tools are evaluated in different categories by researchers (Çiftçi, 2021: 123).

In addition to its positive aspects, the continuity of internet access has brought the possibility of cyberbullying to be carried out at any time with these tools. Tools such as instant messaging, short message, e-mail, chat rooms, social networking sites, online games have also been used frequently by bullies (Dinç, 2020: 219).

CONCLUSION

In studies and researches about cyberbullying; It is stated that there is a similarity between traditional bullying and cyberbullying in terms of its emergence, purpose, effects and process, but this process can change according to time, conditions and tools. It was observed that those who were exposed to cyberbullying showed more depressive symptoms than those who were exposed to traditional bullying. In addition, when the researches are examined, it is revealed that cyberbullying creates problems in students' school life and causes negative emotional effects. For example, psychological effects such as being sad, angry and angry, lack of self-confidence, depression, problems in interpersonal relations, a desire to not go to school, and a decrease in academic success occur in students who experience cyber victimization (Bostan, et al., 2020).

The origins of both traditional and cyberbullying behaviors have similar dynamics. In the first stage of the process that develops in six stages, the person shows interest in the behaviors that he is interested in in the social environment in which he lives and codes these behaviors. In the second stage, it makes sense of these behavioral patterns that it encodes with information, that is, it processes. In the third stage, the person creates and clarifies a purpose for this situation. In the fourth stage, the person reviews his/her reactions when faced with a situation similar to the event that interests him. In the fifth stage, the person selects the most functional one by

filtering all the reactions in his mind. In the sixth stage, the person reveals attitudes towards any behavior.

SOURCE

- Akca , EB and Saymer , İ. (2017). The Concept of Cyberbullying, Its Types and Associated Factors: An Evaluation Based on Current Studies. *AJIT-E: Online Journal of Information Technologies*, 8 (30), 7-19.
- Akgul, G. (2018). *Examination of the relationship between developmental variables and cyberbullying and cyber victimization in adolescents* . Doctoral Thesis, Ankara University Institute of Educational Sciences, Ankara.
- Akgul, G. (2020). Theoretical Explanations on the Causes of Cyberbullying. *Journal of Development and Psychology*, 1 (2), 149-167.
- Anderson , CA and Bushman , B.J. (2002). Human aggression . *annual review of psychology* , 53 (1), 27-51.
- Aricak, OT (2011). Cyberbullying: The new danger awaiting our youth. *Career Window*, 2 (6), 10-12.
- Aslan, A. and Doğan, B. Ö. (2017). Online violence: The example of “ Potinss ” as a cyberbullying domain . *Marmara Communication Journal* , (27), 95-119.
- Balci, S. (2021). *The relationship of cyber bullying and cyber victimization with internet addiction and social anxiety in emerging adulthood* , M.Sc., Işık University, Institute of Social Sciences, Edirne, Istanbul.
- Barik , E. (2020). *Opinions of Teachers and Students on Peer Bullying Prevention Strategies and Challenges in Primary Schools* . Master's thesis, TC Çukurova University Institute of Social Sciences, Adana.
- Baykal, F. (2016). *The relationship between cyber bullying and victimization in high school students and protective factors in the family: Afyonkarahisar province example*, Master's Thesis, TC Afyon Kocatepe University Institute of Social Sciences, Afyonkarahisar.

- Bostan, T. , Bostan, A., Sarpkaya , S. and Yabacı, A. (2020). Investigation of high school students' cyberbullying levels and their responses to cyberbullying in terms of various variables. *Premium e- Journal of Social Sciences (PEJOSS)* , 4(9), 321-332.
- Bölükbaş, K. and Kırık, AM (2020). Twitter Phenomena in the Context of Cyberbullying . *Kahramanmaraş Sütçü İmam University Journal of Social Sciences*, 17 (2), 944-966.
- Farmer, A. , Öksüz, M., Yolgeçen, Z., Akkuş, B. and Alper, CK (2021). “Evaluation of University Students' Cyberbullying and Cyber Victimization Situations”, *Social Service* , (Ed. A. Özdemir), In, pp . 107-136, Ankara: Social Workers Association Publication.
- Dinc, ES (2020). Cyberbullying in Social Media Environments: An Investigation of High School Students' Cyberbullying Experiences. *Electronic Journal of New Media*, 4 (1), 24-39.
- Gokler, R. (2009). Bullying in schools, *International Journal of Human Sciences* , 6(2), 511-537.
- Gultan, R. (2019). Investigation of bullying levels of secondary school students in terms of some variables, Master Thesis, Balıkesir University Institute of Social Sciences, Balıkesir.
- Hamurcu, S. (2020). *Peer bullying in primary school students: The case of Ankara Pursaklar* . Master Thesis, Ankara Hacı Bayram Veli University Graduate Education Institute, Ankara.
- İğdeli, F. (2018). Investigation of university students' cyberbullying, cyber victimization and cyberbullying sensitivities in the context of various variables. Master Thesis, Eskişehir Anadolu University Institute of Educational Sciences, Eskişehir.
- Korkmaz, A. (2016). Comparison of cyberbullying behaviors and exposure to cyberbullying. *TRT academy*, 1 (2), 620-639 .
- Korkmaz, A. (2016). Cyberbullying: The New Violence from Physical to Virtual. *Fiction*, 24 (2), 74-85.

- Ozbay, A. (2013). The relationship between cyber bullying, cyber victimization, *alexithymia and anger expression styles in adolescents* , M.Sc., Fatih University, Institute of Social Sciences. Istanbul.
- Özdincer Arslan, S. and Savaşer , S. (2009). Bullying at school, *National Education* , (184), 218-227
- Attacker , M. (2019). *Examination of peer bullying in their schools from the perspective of secondary school administrators* . Master Thesis, Mersin University Institute of Educational Sciences, Mersin.
- Trigger, S. (2010). The Concept of Mobbing : Its Importance for Individuals and Organizations, *KMU Journal of Social and Economic Research* 12 (18), 81-89.
- Yelboğa , N. and Koçak, O. (2019). Evaluation of Some Factors Predicting Peer Bullying in Adolescents in Terms of Bullying and Victims. *OPUS International Journal of Society Studies*, 13 (19), 2286-2320.
- Yetim, S. (2015). Cyberbullying, Türkiye and USA Comparison. *Journal of the Union of Turkish Bar Associations*, 28 (120), 325-384.
- Yıldırım, AF and Yazgan, Ç. U. (2022). Reproduction of aggression in the digital environment: Examination of university students' experiences of aggression and cyberbullying/victimization. *TRT Academy* , (15), 652-675.

MOBBING IN BUSINESSES AND ITS EFFECTS ON EMPLOYEES

Assoc. Dr. Alper GEDIK

Selcuk University, Beysehir Ali Akkanat Faculty of Business Administration,

SUMMARY

Mobbing refer to a process in which the person or people who apply mobbing systematically continue their activities until they reach their goals , which starts with the exposure of the employee to hurting , annoying and disrespectful behaviors that start small and increase day by day in the workplace _ However , not every negative behavior experienced in the workplace is considered as mobbing , it is very important which behaviors will be evaluated within the scope of mobbing in order to detect , evaluate and prevent the existence of mobbing . the aim of this project study , which is prepared in two parts , is to investigate the phenomenon of mobbing and its effects by using the literature review method _ As a result of the study ; mobbing has predecessors and successors and develops based on a process ; mobbing is fed by organizational and individual reasons ; it has been observed that causes it many effects in working life such as loss of motivation , inefficiency , quality errors , stress , physiological and psychological diseases , and leaving the job . Of addition , it has been understand that mobbing is frequently seen in today's business world , but mobbing can be minimized if appropriate and effective measures are taken .

Keywords : Mobbing , Employee , Impact , Organization , Society .

ENTRANCE

The human factor, which constitutes the basic and most important structure of organizations, has been encountering more mobbing events in recent years. Exposure to mobbing of people who spend most of their day at work affects their motivation to a great extent. The employee of the organization, whose motivation is weakened, cannot focus enough on his work and cannot provide the expected efficiency. While this situation reflects negatively on the private and social life of the person, it causes material and moral losses in the business.

Mobbing is evaluated as a process, it is an issue that cannot be ignored in terms of both individuals and organizations. Since it is not known how the victim will be affected by the situation, how much damage it will cause to the organization and how much other employees will be affected in this process, it is important to follow it carefully. Although many businesses

are aware of the harms of mobbing to their businesses and employees, it is observed that they do not make any effort to take the necessary precautions. The most important problem is that businesses do not have enough information about what measures to take against mobbing . Businesses need to intervene directly with possible damages. It is extremely important to raise awareness of employees and businesses about combating mobbing .

1. THE CONCEPT OF MOBBING

2.1. Development of Mobbing Concept

mobbing has a response in many languages and in many countries, its most common use is defined as psychological violence. Mobbing derives from the root ' mob ', which is an English word, and has evolved into a general expression as the concept of mobbing over time . ' Mob ' means an irregular, irregular, violent and disturbing crowd. Mobbing is derived from this root and refers to a group of gangs that tend towards violence (Tetik, 2010: 82). From another point of view, the word Mob comes from the Latin word "mobile vulgus " meaning "hectic crowd" . The word mob carries the meanings of violent crowd and gang in English. “ Mobbing ”, which is the verb form of the word mob , means siege, psychological harassment and disturbing (Tınaz, 2011: 7).

In Turkey, this concept is generally used as “psychological harassment” and in Article 417 of the Turkish Code of Obligations under the title of Protection of Personality of the Worker, the concept of “psychological harassment” is given. At the same time, it is seen that the concepts of mobbing and psychological harassment are preferred together in the "Circular on the Prevention of Psychological Harassment (Mobbing) at Workplaces " published by the Presidency in 2011 (Çukur, 2016: 6).

2.2. Definition of Mobbing Concept

Mobbing refers to a process in which the person or people who apply mobbing systematically continue their activities until they reach their goals, which starts with the exposure of the employee to the hurting, annoying and disrespectful behaviors that start small and increase day by day in the workplace . Mobbing practitioners cause uneasiness in the environment until the person leaves the job, causing the person to fall into disrepute and lose reputation. The reasons why the person is withdrawn, bored, exhausted, unhappy, hopeless and restless are the events he is exposed to in the workplace. The process that affects the individual,

who is under constant pressure, to lose control and leave the workplace with the effect of his experiences, is expressed as mobbing (Tınaz, 2011: 22).

2.3. Types of Mobbing

The mobbing are grouped into three groups, namely (horizontal) mobbing , top-down (vertical) mobbing , and bottom-up mobbing (Çalışkan and Tepeci, 2008: 139).

2.3.1. Between Equivalent (Horizontal) Mobbing

Horizontal mobbing is the type of mobbing that people working in equivalent positions in the organization apply to each other . The person applying mobbing is the closest colleague of the victim. In addition, this type of mobbing is the most difficult type of mobbing to understand, as it occurs between employees in the same position . Employees of equal status often do not admit that they are mobbing . Those who practice mobbing state that while defending themselves, they joke with their friend and behave in this way out of sincerity. He never reveals what his true intentions are. He cannot see himself as superior because they are the same due to their status. Because of this situation, he does not want the reasons underlying his behavior to come to light. Most of the time, he acts so well that even the person who is mobbed thinks that he has good intentions. Therefore, while it takes a long time to understand whether the behaviors experienced are mobbing or not, it is observed that this type of mobbing is a serious rate in the research results (Altınbaş, 2019: 17).

2.3.2. Top Down (Vertical) Mobbing

Mobbing that managers apply to their subordinates . It is the most common type of mobbing . The manager applies mobbing to his subordinates by applying the power of sanction due to his position . He displays aggressive behavior to his subordinates, relying on his position. He makes punitive practices by finding the vulnerabilities of his subordinates whenever he wants. With these behaviors applied to their subordinates, the managers cause the subordinates to decrease their performance and lose their self-confidence. There are many psychological reasons behind all these behaviors. The manager's fear of losing his own position and the thought of attributing the reason for his failure to his subordinates form the basis of these behaviors (Poussard & Çamuroğlu, 2009, p. 11).

2.3.3. Bottom Up Mobbing

Mobbing applied by subordinates against their superiors . In organizations where the decisions of subordinates are important, communication is bottom-up and top-down, or in systems where the superior has just joined the organization, subordinates apply mobbing to their superiors. It is not possible to see such a practice very often. The most important reason for this is to live in societies with high unemployment rates (Kılıç, Çiftçi, & Şener, 2016: 67).

2. EFFECTS OF MOBBING ON EMPLOYEES

2.8. Individual Effects of Mobbing

Mobbing can cause negative behaviors such as stress, physical and emotional problems, accidents, isolation, disability, professional loss, loss of friendship and friendship, suicide, drug treatment or therapy, unemployment, under-capacity working on employees . In case of an increase in mobbing acts, health problems such as sleep disorders, crying, depression, panic attacks, high blood pressure, heart attacks occur in the individual, and post- traumatic stress disorders occur (Tınaz, 2006: 24).

Helplessness , inability to adapt to anything, feeling like in need of help, not being able to hope for the future, behaving pessimistically, feeling under constant pressure, getting angry quickly, and being alone all the time have been observed in the mobbing victim (Cayvarlı, 2013: 21). The victim feels physically weak, expresses that he feels tired all the time, and often complains of the presence of a headache or any pain. As a depressive, he is constantly sleepless. He doesn't want to do anything. His perspective on his work has changed. He constantly complains about his work and tries to get away from it whenever he has the opportunity, because the values he believed in have lost their existence. Psychologically, it has become a constant state of irritability. Since hostile emotions mask all his emotions, he lives with the feeling of being trapped in negativity and stuck in a corner (Hilal, et al ., 2015: 29).

The mobbing process, not only the mobbing victim, but also the mobbing perpetrator is negatively affected. The person who practices mobbing puts himself in the place of the victim by empathizing , and he is worried that one day he will be exposed to the same behavior. The state of constant anxiety he experiences affects productivity at work (Yapıcı, 2008: 83). In fact, he does not regret his actions. His only concern is what he will do if he is exposed to these behaviors. When faced with such a situation, he cannot adapt to his work because of the plans

he will make. After a while, symptoms of depression begin. In addition, the fact that organizations do not support every mobbing practitioner is known. Being aware of this, the mobbing practitioner also considers the risk of losing his job. Thus, he feels even more stressed. Worry about losing his job also affects the mobbing practitioner negatively (Yapıcı, 2008: 84).

2.8.1. Individual Victims of Mobbing

Every employee can be a victim of mobbing . However, studies show that polite, vulnerable and successful employees are more exposed to mobbing . Underlying this thought is that such people are seen as easy targets or are envied. When we look at the general characteristics of mobbing victims, it is noteworthy that they are talented, success-oriented, trusted by their environment, caring about their job, self-confident, criticizing but avoiding judgment and giving importance to thoughts (Gürhan, 2013: 38-39). Individual victims of mobbing are grouped into seven groups. Those in this group may be exposed to a single type of victimization, or they may experience multiple victimizations together. These are as follows; Toothed Victim, Crooked Victim, Teflon Victim, Desperate Warrior Victim, Spiritless Victim and Cunning Victim (Toker Gökçe, 2008: 79-83).

2.8.2. Individual Followers of Mobbing

Of mobbing may consist of the person, his colleagues, supervisors and managers. Viewers are people who do not take an active role in the mobbing process, but are aware of the process. It is remarkable that these people are aware of the mobbing process and approve the process by keeping silent. It is possible for the audience to be negatively affected by the mobbing process or to be negatively affected by the mobbing process (Gürhan, 2013: 40). It is possible to gather mobbing viewers in five groups and they are as follows;

Supportive Audience: The stooge mobbing audience is very attached to the mobbing person and is extremely open to his wishes (Tınaz, 2011: 117).

Overly Interested Viewers: Extremely interested viewers are extremely interested in the problems experienced by others (Tetik, 2010: 85).

Audience Who Doesn't Get involved: This type of audience generally does not like to be involved in the mobbing process (Tetik, 2010: 85).

Hypocritical Audience: Hypocritical viewers want to be thought of as following an impartial and disinterested attitude during the mobbing process. In reality, his views and thoughts support the mobbing process (Tınaz, 2011: 118-119).

Diplomatic Audience: When diplomatic audiences are in conflict situations, they always want to be at the solution stage of the problem. For this reason, diplomatic audiences usually assume the role of intermediary (Günel, 2010: 42).

2.9. Effects of Mobbing on the Victim's Family

The party who is most affected by the mobbing process and suffers the most damage is the victimized person. The effects on the victim, who are systematically and deliberately mobbed during the process, become worse over time. Mobbing can cause significant health and economic damage to individuals (Tetik, 2010: 86).

When we look at the results of the phenomenon from a social point of view, it is seen that the image of the person in the society is damaged. Continuous depressive speech and behaviors of the victim cause negative consequences in his/her social environment over time. The victim's friends react to this situation and prefer to end their friendship or walk away. In fact, this situation causes the victim who is mobbed by his friends to be described as an unsuccessful individual. The victim, who has been ostracized by his colleagues, is also excluded in the social environment over time (Tınaz, 2011: 158).

2.10. Organizational Effects of Mobbing

Although mobbing seems to be a situation that only affects the individual victim, there are some problems that organizations face as a result of this situation. Organizations carry out their activities for profitability and they need an effective and efficient system to continue their activities. Mobbing experienced in the organization, together with the reasons such as taking leave of employees, treatment process, loss of concentration, avoidance of taking responsibility play an important role in the decrease of productivity. As a result of these situations, the business encounters financial losses (Altınbaş, 2019: 41).

With mobbing, the continuity of qualified employees may be interrupted. This will bring along problems such as the lack of training of qualified employees in the current system structure and the lack of sufficient knowledge and experience of the employees to be included in the system. The fact that the individual who has been working in the organization for a long

time has both legal and compensation receivables indicates the difficulties faced by the organization in terms of dismissing the employee. The costs of the employees increase further in terms of the organization in the post- mobbing process (Kalkan, 2019: 60-61).

The insecurity and gossip environment within the organization pushes the employees to seek new advice with concern. An employee who is worried about the future wants to leave his current organization, thinking that he can work peacefully in a new work environment. This means additional costs for organizations. Finding new personnel to replace the personnel leaving the organization, their placement in the job and the training expenses affect the organizations financially. In the next process, the organization begins to be recognized with a negative image in the public. Other than those who work for the organization that exhibits a negative corporate image, customers start not to prefer it. It is very difficult for organizations that experience loss of customers due to personnel losses and subsequently damaged organization image to compete in today's market conditions (Güngör, 2008: 77).

2.11.Social Effects of Mobbing

Of mobbing on the individual and the organization, social consequences also emerge. Because the organization and the individual are at the forefront of the elements that make up the society. Having a strong physical and mental structure of the individual and the positive impact of the organization on the society in which it operates will cause the society to develop and be more productive on solid foundations (Tınaz, 2011: 178).

The mobbing phenomenon, the victim will lose his self-confidence, limit his relations with people, and will follow a shy attitude in matters such as tolerance, love and benevolence. With the increase in mobbing , the problem of unemployment comes to the fore, the increase in mobbing cases in the legal field affects the social peace and as a result, it means that the social structure is damaged in terms of peace, welfare and productivity (Bozancır, 2019: 41-42).

2.12.Reducing and Combating the Effects of Mobbing

Mobbing is a process that affects individuals, organizations and society, the effort of the individual or the organization alone is not enough to combat mobbing , and it is necessary to mobilize all together for success. The support of the individual, the organization, the society and the law can be considered as a prerequisite in order to be objective in the fight against mobbing and to find preventive and resolving methods against mobbing .

2.12.1. Mobbing Individually

Since the employees of the organization spend most of their days at work, the workplace environment and their colleagues are very effective on mobbing. The individual's compatibility with his workplace and colleagues is one of the factors that strengthen organizational commitment and job satisfaction (Ilkım and Derin, 2018: 244). The co-working of colleagues is important to combat mobbing. Since the existence of a strong social environment prevents isolation and isolation, possible crises will be prevented. Colleagues' support for each other with the feeling of acting together will make you feel stronger even when applying for legal remedies. Especially in legal processes, the witnessing of the events is effective in the conclusion of the events (Erdem, 2014: 628).

2.12.2. Fighting Mobbing Organizationally

Mobbing, the individual should try to stay away from the negativities of mobbing with the organizational methods of struggle by giving the necessary support in the organizations while struggling with the struggle methods that fall upon him. Successful results will be achieved when the organization and its employees act together in the fight against mobbing. In the fight against mobbing, the first thing that organizations should do is to act consciously about mobbing and prevent and prevent mobbing without allowing it to occur. Organizations should not give place to the formation of mobbing by displaying clear attitudes on this issue. All employees and managers should be informed about mobbing and it should be stated with a definite expression that the organization opposes mobbing practices. Defining mobbing actions and clearly stating their effects will increase the chance of success of the anti-mobbing organization. It will be useful to raise awareness with in-house seminars in order to raise awareness of the employees of the organization about mobbing. Including mobbing in disciplinary crimes in organizational policies will contribute to the prevention of mobbing (Tetik, 2010: 87).

The manager has a lot of responsibilities in the fight against mobbing. Managers who will work in the organization should be chosen very well. The manager should know the staff and the organization well. The manager should have the ability to reveal possible conflicts within the organization while fulfilling the duties of increasing production and profit of the organization. By anticipating the signals of conflicts, it should find solutions to possible negativities. The manager should try to regulate the interpersonal relations and make the

communication network run smoothly. It should ensure cooperation by caring about the feelings of its employees with its positive energy. Managers, who are weak in human relations and do not know their organization and their personnel well, lay the groundwork for mobbing. For this reason, as an organization, it should be sensitive about the selection of managers (Çimen and Hair, 2017: 188).

CONCLUSION

Mobbing refers to the phenomenon of psychological violence in the workplace. Mobbing is more than negative work relationships and experiences of employees. Many employees have problems with their teammates and managers for various reasons. The problems experienced are generally at a level that can be resolved in a short time with mutual understanding and effective communication. However, mobbing is different, which includes negative behaviors that harm the self-confidence of the employees, continue openly or secretly, and systematically.

The mobbing process, individuals develop more intense stress and anxiety than normal due to the systematic discourses and behaviors they are exposed to. This situation causes serious psychological and physical health problems in individuals over time. The family and social relations of individuals who have difficulty in coping with the source of the problem, whose self-confidence is broken and who lose motivation are damaged.

Job motivation of the employees decreases, their organizational ties weaken and their job satisfaction decreases during the mobbing process. Employees in the target position tend to change their current jobs. This situation causes organizational problems. Damage to organizational image, low productivity and increased workforce turnover are just a few of them. Mobbing, which causes individual and organizational destruction, is not just a simple conflict that can be expected to pass without intervention. Organizations need to recognize mobbing and take timely reactions.

SOURCE

- Altınbaş, N. (2019). *Business Ethics and Mobbing Practices in Turkey* , Master Thesis, Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences, Tekirdağ.
- Bozancır , F. (2019). The Effect of Psychological Violence (Mobing) on Health Care Professionals. Master Thesis. Beykent University Institute of Social Sciences, Istanbul.
- Cayvarlı , PE (2013). *Investigation of Academics' Perceptions on Psychological Mobbing at Universities: The Case of Dokuz Eylül University* . Master's Thesis, TC Dokuz Eylül University, Institute of Educational Sciences, Izmir.
- Caliskan, O. and Tepeci, M. (2008). The Effects of Mobbing Behaviors in Hotel Businesses on Job Satisfaction and Intention to Stay. *Anatolia: Journal of Tourism Studies* , 19(2), 135-148.
- Çimen, H. and Hair, F. (2017). One of the Causes of Organizational Failure: Mobbing . *Black Sea International Scientific Journal* , 33(33), 183-191.
- Cukur, C. (2016). *Psychological Harassment at Work in Turkish Law and Comparative Law* . Parliamentary Research Services Presidency, TBMM Printing House.
- Erdem, T. (2014). Mobbing and Methods of Combating Mobbing . *Turkish Librarianship* , 28(4), 622-628.
- Gungor, M. (2008). *Psychological Harassment at Work* . Istanbul: Derin Publications.
- Gurhan, N. (2013). *Mobbing from A to Z* . Academician Bookstore: Ankara.
- Hilal, Ö ., Elif, DE, Nazenin, İ., Aynur, M. and Faikoğlu , R. (2015). Mobbing (Psychological Mobbing), Its Effects on the Organization and Solution Suggestions. *Journal of Health Academics* , 2(1), 27-33 .
- Kalkan, M. (2019). *A Qualitative Research on Female Employees Who Are Victims of Mobbing in Work Life and File Lawsuits* . Master Thesis, Bolu Abant İzzet Baysal University, Institute of Social Sciences, Bolu.

- Kılıç, T. , Çiftçi, F. and Şener, Ş. (2016). Mobbing and Associated Factors in Healthcare Professionals . *Journal of Health and Nursing Management* , 3(2), 65-72 .
- Kilinc , N. (2019). Research on *Mobbing Related to Gender Discrimination in Public Institutions : The Case of Gümüşhane Province* . Master Thesis, Gümüşhane University, Institute of Social Sciences, Gümüşhane.
- Poussard , J. and Çamuroğlu, İ. (2009). *Psychological Harassment: A Nightmare at Work* . Ankara: Nobel Publication Distribution.
- Tepe, S. , Eti, S. and Çabuk, A. (2020). The Effect of Mobbing Perception on Occupational Health and Safety Trainings in Academicians . *Journal of Eurasian Social and Economic Studies* , 7(5), 483-498.
- Trigger, S. (2010). The concept of mobbing : Its importance for individuals and organizations. *Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Social and Economic Research* , (1), 81-89.
- Tinaz, P. (2011). *Psychological Harassment in the Workplace (Mobbing)* . Beta Publications, Istanbul.
- Tinaz, P. , Bayram, F. and Ergin, H. (2008). *Psychological Harassment (Mobbing) in the Workplace with Work Psychology and Legal Dimensions* . Istanbul: Beta Publishing.
- Toker Gokce, A. (2008). *Mobbing : Causes of Mobbing at Work and Coping Methods* . Ankara: Pegem Publishing House.
- Yapici, N. (2008). *Systematic Mobbing at Workplace , Perceived Reasons and Its Effect on Job Satisfaction and Intention to Leave: A Study in Antalya Province Agricultural Sector* . Master Thesis, Akdeniz University Institute of Social Sciences, Antalya.

EFFECT OF GLOBALIZATION ON TAX SYSTEMS

Öğr. Gör. Serhat KURT

Selçuk University, - 0000-0003-0997-2183

SUMMARY

Globalization, which is felt intensely today, has positive and negative effects in the fields of social, political, technology and economy. As a result of the acceleration of the flow of information and the expansion of the fields of activity of multinational companies with globalization, which has eliminated the importance of the concepts of time and space, it has become necessary to organize traditional state understandings and systems in accordance with the age. Tax systems are also an important element that should be regulated in accordance with the conditions of the day.

The most important financial source of public expenditures made by states in order to fulfill their duties and responsibilities is tax revenues. For this reason, states are working to make their tax systems suitable for today's conditions in order to increase their tax capacity and to collect tax losses by minimizing them. With the digitalization that has emerged as a result of globalization and technological developments, the rate of circulation of capital is increasing on a global scale. Due to this circulation of capital, states enter into international tax competition in order to prevent capital flight from the borders of the country and to bring foreign capital to their countries.

As a result of tax competition by states with tax advantages, incentives and privacy policies, there is a loss of efficiency and reductions in tax revenues are experienced on a global scale. This situation, which reduces taxable capital, reduces public expenditures, thus causing many economic and social problems.

In the study, the negative effects of tax competition and tax havens that emerged as a result of globalization will be mentioned. In addition, in order to prevent negative tax competition, which is a result of globalization, the changes that states have to make in their tax systems and the international measures taken will be examined.

Keywords: Globalization, Tax, Tax Competition

1. The Concept of Globalization

Although the concept of globalization is being used more and more widely today, its emergence dates back to the past. In general, globalization is the spread of the economic, social and political values of the countries across the world in a whole and harmony by going beyond the national borders (Akgönül and Masca, 2001: 128). Globalization movements, which started with the spread of colonialism and industrialization, began to become more common with cross-border commercial and political activities. From the past to the present, the concept of globalization

has reached its present position as a result of technological developments and the spread of communication channels.

Globalization, which is widely felt throughout the world today, has many economic, social and political effects. The existence and activities of important international organizations are as effective as technological developments in the cross-border feeling of globalization. To these organizations; European Union, United Nations, NATO, Organization of Islamic Cooperation, OECD etc. can be given as an example. These organizations have different founding purposes. Economic, political, religious, scientific, etc. These organizations, which come together with the aim of eliminating the borders with their practices, unite the member states as a whole. In particular, when we look at the European Union, it is ensured that the member states have abolished their borders with each other, thus paving the way for all kinds of commercial, political and social activities.

One of the most important impact areas of globalization is the economy. States need to regulate their economic and financial systems in a way that can adapt to the developments experienced as a result of globalization. The economic structure of the state, tax systems and relevant laws should be made to be able to combat the negative effects of globalization on the economy.

2. The Effects of Globalization on the Economy

The effects of globalization on the economy have increased rapidly, as in all areas of life, and have reached the current sphere of influence (Adıgüzel, 2013: 2). Today, after technological developments have triggered globalization, cross-border activities between countries have intensified and money and goods transfer has accelerated. When it comes to globalization, the first thing that comes to mind is the positive effects. However, when we look at the economic effects of globalization, it is seen that there are many negative effects as well as positive effects. Considering the positive effects, it can be shown as the increase in the movement area of production, trade, capital and workforce, the spread of technology and developing knowledge among countries, and the fact that the borders are ignored and the world becomes a single market (Bakan and Kocağ, 2012: 285).

When we look at the negative effects of globalization on the economy, we encounter many international problems. This negative situation is increasing its impact around the world day by day. For this reason, various studies are carried out in the internal structures of states and through international organizations in order to eliminate the negative effects of globalization on the economies of states. However, although these negative effects have been struggled for a long time, the desired levels have not been reached today. For this reason, while states regulate their tax systems and constitutional regulations in a way to combat this situation, international organizations with a large influence try to take precautions against this situation with their studies and reports.

When we look at the negative effects of globalization on the economy, we see results in different areas. However, its negative effect on tax competition is complementary to all other effects. As a result of negative tax competition, tax havens have emerged and caused the states to experience economic losses.

2.1. Globalization and Tax Competition

When we look at the effects of globalization on the economy, one of the areas of influence is tax competition. As with globalization and technological developments, an increase in tax competition is observed throughout the world. There are many reasons for this increase in tax competition. In general, these reasons (Aktan and Vural, 2004: 6);

- The increase in globalization
- Technological developments
- Increasing capital circulation
- Increased circulation of labor
- The emergence of tax havens
- It can be listed as the increase of multinational companies.

Tax competition, which has a wide area of influence, also has positive and negative consequences like globalization. As a result of tax competition, tax rates decrease. As indicated in the Laffer curve, tax revenues increase as a result of decreasing tax rates, and positive results emerge on economic growth and development (Aktan and Vural, 2004: 16). Especially in terms of underdeveloped or some developing states, it is seen that they use tax competition for their own state benefits. Capital transfers are made from other states to these states, which have become centers of attraction by applying low tax rates or not receiving any tax. Tax competition creates positive results for these states that have foreign capital inflows into their countries. However, tax competition leads to negative results in terms of states that experience tax revenue loss as a result of transferring the capital that should be taxed to another state.

2.1.1. Adverse Tax Competition

Considering the negative effects of tax competition, it generally affects developed countries. Tax competition is the application of tax instruments between the states with taxation authority or in other words, between tax authorities directly or for the purpose of directing investment, labor and capital to their own country borders (Öncel and Öncel, 2003:5). As a result of the use of tax instruments for this purpose, some states attract foreign capital within their borders, while some states where capital is moved experience capital losses. In this way, as a result of the transfer of foreign capital to the states that provide tax advantages, the states that experience capital flight experience a decrease in tax revenues. This situation leads to a decrease in the public revenues of states on a global scale. Therefore, there is a decrease in the quality and amount of public expenditures of the states.

In the OECD report published in 1998, the negative effects of tax competition on states are listed as follows (Ferhatoğlu, 2006: 10);

- Causes deviations in capital circulations on a global scale
- Tax systems reaching an unfair structure
- Decreased tax compliance of taxpayers
- Decreasing tax revenues
- Decreasing public expenditures in terms of quantity and quality
- Increased tax administration costs

As can be seen, the negative effects of tax competition cause states to experience economic problems as a result of tax revenue losses. This negative situation in the economic structures of the states has reached international dimensions and has become a global problem. On the basis of feeling the effects of negative tax competition on a global scale, there is the existence of states called tax havens. For this reason, the struggle against the negative consequences of tax competition is actually made with these states, which are called tax havens.

2.1.2. Tax Havens

One of the main reasons why the negative effects of tax competition are felt so effectively in the international arena is the existence of states called tax havens. Tax havens in general; Countries where taxes are not applied at all or at very low rates, where confidentiality is prioritized, and where taxpayers' capital is transferred through tax evasion or tax avoidance are called countries (Arslan, 2011: 43). Since there is no single accepted definition, tax havens, which are expressed in different definitions from each other, can be classified as OECD and so on. The features that emerge from the definitions made by international organizations are expressed as follows (Tobin and Walsh, 2013: 403);

- Very low taxation or no tax at all
- Lack of transparency
- Not exchanging information with other states and international organizations due to confidentiality.
- Does not have to be an actual activity from which the income is generated.

Tax havens attract the attention of capital owners, especially in developed and developing countries, due to the tax advantages and privacy policies they apply. The reasons for this interest in these countries, which are called tax havens, are due to the fact that they are suitable for tax avoidance, tax evasion and money laundering. Due to these advantages offered by tax havens to capital owners, intensive capital flight from other states is carried out to these regions.

Due to the transfer of capitals to tax havens around the world, states experience tax revenue losses. Capital owners increase their profits as a result of the transfer of capital from the revenue-generating states to the tax haven, and tax revenue losses are experienced in the states with capital flight. This situation, as an international problem, causes tax revenue losses on a global scale. The fight against these negative consequences caused by tax havens is carried out both by the states themselves and through international organizations. European Union, OECD etc. These negative effects of tax competition are combated with the work of the organizations, the necessary sanctions and solutions to the countries considered as tax havens. States, on the other hand, are working to prevent the flight of capital in their tax systems in their own internal structures.

3. The Effects of Globalization and Tax Competition on Tax Systems

As a result of the negative tax competition experienced intensely with globalization and technological developments, governments around the world experience tax revenue losses. This situation leads to a decrease in the quality and quantity of public expenditures of the states. These reductions in public expenditures have begun to be expressed as global poverty around the world. For this reason, states are trying to regulate their tax systems in a way that can keep

up with global events and technological developments in order to minimize tax revenue losses. In order to minimize tax losses and evasion, tax administrations have changed their understanding and taxpayer-oriented approach has begun to dominate. In addition, it has been tried to improve tax awareness and to keep the rights of taxpayers in the foreground. While doing all these, it is seen that developed and developing states have made regular tax reductions from past to present in order to prevent capital flight. Especially with the reductions in income and corporate tax rates, it is tried to prevent the transfer of their capital to tax havens by accepting the tax rates of the taxpayers.

As in the rest of the states, various regulations and studies are carried out in order to eliminate the effects of globalization and negative tax competition in Turkey. These are generally (Armağan and İçmen, 2012: 152);

- Actively participated in the Harmful Tax Forum initiated by the OECD in 1998.
- Regulations were made in the New Corporate Tax Law No. 5520.
- Arrangements have been made for taxation of foreign corporate earnings in Turkey.
- Arrangements have been made regarding payments made to tax haven countries.
- Tax rates have been reduced.

CONCLUSION

Looking at the historical process from past to present, it is seen that the effects of globalization and technological developments are increasingly felt. Globalization causes many positive and negative effects on states. One of these areas of influence is taxation events. Especially as a result of globalization and technological developments, there has been an increase in tax competition, and the concept of border in money transfer between states has disappeared. There are many positive and negative consequences of tax competitions that increase their effect in this way. Especially when the negative consequences are considered, important events are encountered on a global scale. The most important of these is the tax havens that find a place in the world economy as a result of tax competition.

The states called tax havens aim to attract foreign capital to their countries around the world by either levying no taxes or applying low-rate taxes. In order to increase their profits, capital owners transfer their capital to tax havens in order not to pay taxes to the state from which they derive their income. In this case, while the tax haven that attracts foreign capital to their country and capital owners who increase their tax-free profits, are positively affected by tax competition, while negative effects are seen in terms of states that experience tax revenue loss. As a result of the loss of tax revenues by the states in this way, the amount and quality of public expenditures began to decrease. This situation has led to reductions in tax revenues on a global scale and the concept of global poverty has emerged.

International organizations such as the European Union and OECD are working to eliminate these negative effects caused by tax competition and to prevent tax havens. In addition, each state struggles with this issue with the necessary regulations in its own internal structure. States make arrangements in their tax systems in order to keep up with the innovations brought by globalization and technological developments and to minimize tax losses and evasion. It is observed that there has been a significant decrease in the rate of income and corporate taxes,

especially in the states over the years. One of the main reasons for this decrease in tax rates is tax competition. States that do not want to experience loss of tax revenue by preventing capital flight from the borders of the country make reductions in tax rates. This situation causes a decrease in the income obtained from income and corporate tax throughout the world.

As a result, the negativity caused by tax competition accelerated by globalization shows its effect around the world. Countries called tax havens have become centers of attraction for issues such as tax evasion and money laundering. Keeping a large part of taxable income in tax haven countries around the world is on the world agenda as a global problem. For this reason, negative tax competition is combated with the efforts of international organizations and powerful states and the sanctions they impose.

SOURCE

Adıgüzel, M., (2013). *Ekonomik Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri*. Akademik bakış dergisi, 35, 1-20.

Akgönül, H. ve Masca, M., (2001). *Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Küreselleşme*. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2 (2), 127-136.

Aktan, C.C. ve Vural, İ. Y., (2004). *Vergi Rekabeti*, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 22, s. 1-18.

Armağan, D. ve İçmen, Ö., (2012). *Vergi Rekabeti ve Türkiye'ye Yansımaları*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17 (2), 145-172

Arslan, M. O., (2011). *Vergi Cennetleri ve Küresel Yoksulluk*. Vergi Raporu Dergisi, 142, 42-49.

Bakan, S. ve Kocağ, E. K., (2012). *Küreselleşmenin Azgelişmiş Ülkelere Etkileri*. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 4 (1), 283-292.

Ferhatoğlu, E., (2006). *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Sürükleyici Güçleri*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1).

Öncel, T. ve Öncel, S. Y., (2012). *Uluslararası Vergi Rekabeti*. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, (43-44).

Tobin, G. ve Walsh, K., (2013). *What makes a country a tax haven? An assessment of international standards shows why Ireland is not a tax haven*. *The Economic and Social Review*, 44(3, Autumn), 401-424.

DEVLET YÖNETİMİ ve YÖNETİŞİM POLİTİKALARI

Prof. Dr. Ali Acar

Selçuk Üniversitesi İİBF.Kamu Yönetimi, (0000-0001-6478-2206)

ÖZET

Devletin önde gelen unsurlarından birisi insan topluluğu dur. İnsanlar olmadan devletin kurulması mümkün değildir. Başka bir ifadeyle insan unsuru olmadan devlet olmaz Devlet belirli bir yerde yerleşmiş bir insan topluluğunu gerekli kılar. Devlet, kendisini oluşturan unsurlar ve yapılar arasında siyasal birleşmeyi ve bütünleşmeyi sağlayan bir simge, bir sembol olmuştur. Bir ülke açısından devlet, en büyük ve en etkili organizasyon olarak tanımlanabilir. Devlet ne kadar güçlü olursa olsun değişime ve değişimle birlikte ortaya çıkan toplumsal taleplere cevap verebilmelidir. Dolayısıyla toplumun talepleri ve değişimleri; devlet yapılarının da kaçınılmaz biçimde değişmesine neden olmaktadır. Dinamik değişimlerin yaşandığı bir süreçte geleneksel yönetim anlayışı ile devleti yönetenlerin toplumun hizmet taleplerini yeterince karşılayamamaktadır. Son yıllarda yönetişim ilkelerine göre devletin yönetilmesi halkın taleplerinin karşılanmasına önemli olmaktadır.

Yönetişim ilkelerin başında, “hesap verebilirlik, şeffaflık, katılımcılık, kapsayıcılık, etkinlik ve yararlılık, mevzuata uygunluk” gibi ilkeler gelmektedir. Konuyla ilgili yazında bunlara bazen insan hakları, karşılık verme gibi ilkelerin de ilave edildiği görülmektedir. İyi yönetişim kavramı, daha fazla şeffaflığın sağlanması, sorumluluk, etkinlik, tarafsızlık ve katılım gibi konulara vurgu yapılmaktadır.

Devlet yönetiminde alınan kararlarda ortak katılım devletin birliğini ve bütünlüğünü güçlendiren unsurlardandır. Yönetim açısından olduğu gibi uygulanacak kararlar konusunda birlikte karar verme özellikle yatırım kararları, vatandaşların haklarının kullanımı ve hizmet meyillerinde birlikte karar verilmesi gibi açık politikaların oluşturulması ve halkın desteğinin sağlanmasında önemli olmaktadır.

Anahtar kelimeler, Devlet, yönetim, yönetişim

ABSTRACT

One of the leading elements of the state is the human community. It is not possible to establish a state without people. In other words, there is no state without the human element. The state

requires a human community settled in a certain place. The state has become a symbol, a symbol that provides political unification and integration among the elements and structures that make up it. For a country, the state can be defined as the largest and most influential organization. No matter how strong the state is, it should be able to respond to change and the social demands that arise with it. Therefore, the demands and changes of the society; causes the state structures to change inevitably. In a process where dynamic changes are experienced, the traditional management approach cannot adequately meet the service demands of the society of those who manage the state. In recent years, the management of the state according to the principles of governance has been important in meeting the demands of the people.

At the beginning of the governance principles, principles such as “accountability, transparency, participation, inclusiveness, efficiency and usefulness, compliance with the legislation” come first. In the literature on the subject, it is seen that sometimes principles such as human rights and reciprocation are added to these. The concept of good governance emphasizes issues such as greater transparency, accountability, effectiveness, impartiality and participation.

Joint participation in the decisions taken in the state administration is one of the elements that strengthen the unity and integrity of the state. As with the management, co-decision on the decisions to be implemented is especially important in establishing clear policies such as investment decisions, the use of citizens' rights and joint decision on service inclinations, and in ensuring the support of the public.

Keywords, State, administration, governance

GİRİŞ

Devlet, kendisini oluşturan unsurlar ve yapılar arasında siyasal birleşmeyi ve bütünleşmeyi sağlayan bir simge, bir sembol olmuştur” (Kapani, 1983: 18).

Devlet örgütlenmesinde işbölümü çerçevesinde bir uzmanlaşma eğilimi ve iktidar ilişkilerini gösteren yöneten-yönetilen, alt-üst gibi kümelenme ve etkileşimler meydana gelmektedir.

Devlet yapısının güçlü olabilmesi için vatandaşların beklentilerine neler olduğunun analiz edilerek onların taleplerinde cevap verilmesini sağlamaktır. Bu durum devletin kamusal hizmet verimliliğinin sağlanabilmesi açısından çok önemlidir. Çünkü kamu hizmetlerinin

devlet tarafından sunulması sürecinde bir çok sorunun kaynağı esasında devletin toplumu oluşturan bireylere nasıl baktığıdır.

Bir ülke açısından devlet, en büyük ve en etkili organizasyon olarak tanımlanabilir. Devlet ne kadar güçlü olursa olsun değişime ve değişimle birlikte ortaya çıkan toplumsal taleplere duyarsız kalamamaktadır. Dolayısıyla toplumdaki modernleşme talepleri ve değişim; devlet yapılarının da kaçınılmaz biçimde değişmesine neden olmaktadır. Dinamik değişimlerin yaşandığı bir süreçte geleneksel bir devlet anlayışı toplumun hizmet taleplerini yeterince karşılayamamaktadır.

Yönetişim ilkelerin başında, “hesap verebilirlik, şeffaflık, katılımcılık, kapsayıcılık, etkinlik ve yararlılık, mevzuata uygunluk” gibi ilkeler gelmektedir. Konuyla ilgili yazında bunlara bazen insan hakları, karşılık verme gibi ilkelerin de ilave edildiği görülmektedir. İyi yönetim kavramı, daha fazla şeffaflığın sağlanması, sorumluluk, etkinlik, tarafsızlık ve katılım gibi konulara vurgu yapmaktadır(Woods,1999:44)

Devlet idaresinde iyi yönetimin yada son yıllarda yönetim unsurlarının uygulanması devletin görevlerinin yerine getirilmesinde önemli katkıları bulunmaktadır. yönetimi bir ülkede otoritenin uygulandığını gelenekler ve kurumlar olarak tanımlamış yönetişimin değişik boyutlarda oluştuğu görülmektedir. (Kaufmann, Kraay ve Mastruzzi (2003: 2)

Bunlar kısaca ifade edilirse;

- 1.Açıklık -şeffaflık,
- 2.Hesap Verebilirlik
- 3.Ortak Katılım
- 4.Kurallara bağlı yasa ve mevzuatın adil ve eşit uygulanması

Devlet yönetiminde alınan kararlarda ortak katılım devletin birliğini ve bütünlüğünü güçlendiren unsurlardandır. Yönetim açısından olduğu gibi uygulanacak kararlar konusunda birlikte karar verme özellikle yatırım kararları, vatandaşların haklarının kullanımı ve hizmet meyillerinde birlikte karar verilmesi gibi açık politikaların oluşturulması önemli olmaktadır. Rhodes (1996: 660)

1.Açık ve Şeffaf Olmak

Şeffaflık yönündeki değişimi ifade etmek için genellikle “camekân”, “şeffaf yönetim”, “saydam yönetim”, “idari demokrasi”, “yönetimde açıklık”, “açık yönetim” ve “günüşığında yönetim” gibi çeşitli kavramlar kullanılmaktadır.(Güran,1985:1-3) Yönetimde şeffaflık, demokrasinin idareye yansıyan boyutunu ve halkın kamu yönetimi karşısındaki hassasiyet düzeyini ifade etmektedir. Şeffaflığın temel amaçlarından en başta geleni, yöneten-halk ilişkilerinin yeniden tanzim edilerek yönetimin demokratikleştirilmesi ve hukukun hâkim kılınmasıdır. Yönetimde şeffaflık, halkın edilgen konumda olduğu tek taraflı emretme ve etkileme mantığına dayalı geleneksel idare anlayışı yerine, iki taraflı ve halkın egemenliğine dayalı olarak işleyen bir modeli ortaya çıkarmaktadır.(Eryılmaz:166)

Devlet idaresinde alınan karar ve eylemlerde bir organizasyonda olduğu gibi açıklık politikasının uygulanması gerekir. Her kişi ve kuruluş buldukları konum,statü ve sorumlulukları konusunda işlev ve rollerini açık olarak ortaya koyarak, eylemlerini gerçekleştirilmesi ve yerine getirilmesi devlet işlerinin akılcı ve düzenli yürütülmesinde önemli olumlu etkileri bulunmaktadır. Devlet idaresince yapılan veya yapılacak her eylemin açık olarak ifade edilmeli ve kamuoyuna detaylı olarak belirtilmelidir.

Devlet idaresinde birlik ve bütünlük atmosferini oluşturan devlet kuruluşları arasında birbirlerine karşı duydukları sevgi vatan sevgisine dayandığından devlet idaresinde eylem ve işlemlerin uygulanmasına ilişkin meydana gelen aykırı fikirler, görüşler karşılıklı fikir alışverişi biçiminde olumlu yönlere kanalize edilebilmelidir. İlk bakışta meydana gelen aykırı fikirler, görüşler devlet idaresinde uyumlu atmosferini bozabilir. Böyle durumlarda yapılacak en doğru iş, devlet yönetiminde aykırı buldukları fikir ve görüşleri gerekli durumlarda halk ile paylaşılmalı, onların görüş ve taleplerinin değerlendirilmesi bağlamında gerekirse referanduma da gidilmesi yollarının analiz edilmesi gerekli olmaktadır. Bu konudaki eylem ve işlemlerin halkın bilgisinden gizlenmemesi doğru tercihler arasında yer almalıdır. (OECD, 2005: 2).

Yönetişim ilkelerin başında, “hesap verebilirlik, şeffaflık, katılımcılık, kapsayıcılık, etkinlik ve yararlılık, mevzuata uygunluk” gibi ilkeler gelmektedir. Konuyla ilgili yazında bunlara bazen insan hakları, karşılık verme gibi ilkelerin de ilave edildiği görülmektedir. İyi yönetim kavramı, daha fazla şeffaflığın sağlanması, sorumluluk, etkinlik, tarafsızlık ve katılım gibi konulara vurgu yapılmaktadır(Woods,1999:44)

Bu bağlamda küme ya da grup yönetişimi kavramı, Poncet’in yukarıdaki geniş kapsamlı tanımından hareketle, “aile birliği içinde içindeki bilgi ve deneyimin dağılımı ve paylaşılmasının harekete geçirilmesi, yönetilmesi ve yönlendirilmesi” şeklinde ifade edilebilir.

Bu ilkelere ayrıca -Uzlaşma yönelimlilik ve müzakereye açıklık: Toplumdaki farklılıkların kabulüne ilişkin ve şiddet-baskı içermeyen bir yönetim tarzı oluşturulmasını ifade eder

Devletin üstün iktidarı, ya kişilerin haklarının ihlal edilmesinin aracı haline gelmekte ya da devletin imkânları çeşitli haksız menfaat edinmelerinin aracı haline getirilmektedir. Şeffaflıkta açıklık ve alenilik bu alanda suiistimallerin oluşmaması için esastır. Yapılan eylem ve işlemlerde bir şeyin gizli olmaması; açık ve aşikâr bir şekilde göz önünde ve meydanda olmasıdır. Yönetimde şeffaflık, yönetimin gerçekleştirdiği her türlü işlem ve eylemlerin halkın gözünün önünde, gözetim ve denetimine açık olmasıdır; herkesin, idarece gerçekleştirilen her türlü tasarrufları görebilmesi ve bilebilmesinin sağlanmasını ifade eder. Yönetimde şeffaflığın olmadığı mahallerde her türlü kirlilikler, karanlık ilişkiler, yolsuzluk ve yozlaşmalar türeyecektir. İşte idarî şeffaflığın ışık ve aydınlığı, kamusal kaynaklı her türlü kirlenme ve yozlaşmalara karşı koruyucu ve yok edici bir etkiye sahip bulunmaktadır.(Özay,15)

Devlet idaresinin alınan karar ve eylemlerden açık ve şeffaf olmaları ve gerektiğinde onlara bilgi vermeleri halkın siyasi idareye güven duygusunun oluşmasını teşvik etmektedir. Devlet idaresinde ulusal ve uluslararası gerilimlere neden yol açan ve iç ve dış faktörlere bağlı olarak oluşan krizlerin giderilmesi ve önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması tabii ki önem taşımaktadır. Devlet idaresinde kişi ve kuruluşlara karşı halkın güven duygusunun geliştirilmesi, açık bir iletişim ortamının oluşturulması ve bilgi aktarımının sağlanması birinci planda yer almaktadır. Çağdaş yönetimde de kurumun başındaki kişiler veya yöneticiler aynı zamanda riskleri de göze aşarak isabetli olarak sorun çözen ve karar veren kişi olarak da tanımlanmaktadır.

Yönetimde şeffaflık “ İdarenin yerine getireceği her türlü tasarrufların hukuki düzenlemelerle belirli usule bağlandığı; kişilerin ilgi duyduğu ve idarenin elinde de mevcut olan devlet sırrı kapsamında değerlendirilmeyen her türlü bilgi ve belgelerin iletilmesini isteyebilme, idarenin karar oluşturma sürecinden haberdar olabilme ve bunların oluşumuna katılabilme ve etkileyebilme haklarını içeren bir ilkedir.(Tanör,1994:167)

Şeffaf yönetim, yönetimin aldığı kararların ve bunların sonuçlarının kamuoyu tarafından tartışılabilmesi, kapalı rejimlerde olduğu gibi kararların halka kapalı, karanlık ve gizlilik içinde oldu-bittiye getirilerek alınmaması, bu konuda halkın bilgilendirilmesi, aydınlatılması, görüşünün ortaya konulması ve bu şekilde halkın destek ve yardımının sağlanmasıdır. Şeffaf yönetim, aynı zamanda, esneklik, açıklık, tartışabilirlik ve demokratiklik şeklindeki esasların özüksendiği, yönetimin herkesin görüşüne, bilgisine ve denetimine açık olduğu, halkın

yönetenlere hesap sorabildiği bir sistemdir. Demokratik hukuk devletinde, şeffaflık temeline dayalı bir yönetim, halkın katılım ve katkısından korkup çekinmez; bilakis alınan kararların daha sağlıklı ve etkili olmasının sağlanması için, kararlar, ilgililerle yapılan istişareler neticesinde alınır.(Küçük,78)

2. Devlet Politikalarında Açıklık

Devletin amaçlarını ve bu amaçları hayata geçirmek için uyguladığı politikaları ve bunların ortaya çıkardığı sonuçlara ilişkin bilgileri kamuoyuna her türlü iletişim araçlarıyla duyurmasıdır. Burada şu iki hususa değinmekte yarar vardır: Birincisi; sistemin saydam olması için hükümetin uyguladığı politikaların ve hedeflerinin bilinmesi yeterli değildir. Saydamlık yalnızca açıklık anlamına gelmez. Aynı zamanda basitlik ve anlaşılabilirlik anlamlarına da gelir. İkincisi; bilginin herhangi bir yerde mevcut olması sistemin saydam olduğu anlamına gelmez. Bilginin kullanılabilmesi için düzenli, anlaşılabilir ve tutarlı bir şekilde tasnif edilmiş olması gerekir. Her kurumun/işletmenin kendi yapılarına uygun çeşitli politikaları ve yetki sorumlulukları vardır. Bu politikaların oluşturulmasında devletin amaç ve hedefleri önemli yere sahip olmaktadır. Devlet kurumları kendi sorumluluklarındaki alanlarla daha belirgin hedefler kurabildikleri zaman devletin amaç ve hedeflerini gerçekleştirme oranları artabilmektedir

Özellikle anayasal veya yasal değişimle konusunda bilgi verilmesi ve İletişim ve etkileşim kanallarının açık olması gerekir.

Mali saydamlık; hükümetin, geçmiş, gelecek ve şimdiki faaliyetleri ile ilgili olarak kapsamlı ve anlaşılabilir bilginin vatandaşlara sunumunu gerektirmektedir. Bu açıdan mali saydamlık; kapsayıcılık, açıklık, güvenilirlik, zamanlılık, kamu maliyesinin dünü, bugünü ve geleceğine ilişkin kamu raporlamasının bağıntılı olması, etkin bir mali yönetim ve hesap verebilirlik için kritik bir öneme sahiptir. Kısacası mali saydamlık, “devletin yaptığı mali işlemlerle ilgili gerçeklerden tasarruf etmediği” durum olarak ifade edilmektedir (Emil ve Yılmaz, 2004:,15). 5018 sayılı Kanunun üçüncü bölümü olan kamu kaynaklarının kullanımının genel esaslarının yer aldığı kısımda mali saydamlık anlatılmaktadır. Kanunun 7. maddesine göre mali saydamlık “Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında denetimin sağlanması amacıyla kamuoyu zamanında bilgilendirilir.” olarak ifade edilmektedir. İlgili Kanun maddesindeki tanımda da yer verildiği üzere temel amaç kamu kaynaklarının elde edilmesinde ve kullanılmasında denetimin sağlanmasıdır. Ayrıca Kanunun ilgili maddesinde kamu idarelerinin mali saydamlığın sağlanabilmesi için;

- i. Görev, yetki ve sorumlulukların açık olarak tanımlanmasının,
- ii. Hükümet politikaları, kalkınma planları, yıllık programlar, stratejik planlar ile bütçelerin hazırlanması, yetkili organlarda görüşülmesi, uygulanması ve uygulama sonuçları ile raporların kamuoyuna açık ve ulaşılabilir olmasının,
- iii. Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri tarafından sağlanan teşvik ve desteklemelerin bir yılı geçmemek üzere belirli dönemler itibarıyla kamuoyuna açıklanmasının,
- iv. Kamu hesaplarının standart bir muhasebe sistemi ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun bir muhasebe düzenine göre oluşturulmasının, zorunlu olduğu belirtilmektedir.

Mali saydamlık olarak bilinen bu kavramın kamu mali yönetiminde gerçekleşebilmesi için her türlü kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında denetimin sağlanması amacıyla kamuoyunun zamanında bilgilendirilmesi; yetki ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması; bütçeye ilişkin tüm belge ve raporların kamuoyuna açık ve anlaşılabilir olması gerektiğini Altuğ (2019, 25) ifade etmiştir. Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında denetimin sağlanması amacıyla kamuoyu zamanında bilgilendirilir

3. Katılımcı Yönetim Anlayışı

Devlet yönetiminde katılımcı ve eşitlikçi bir yönetim anlayışı boyutlarından önemli bazı unsurları şunlardır.

Herkesin ortak akıl çerçevesinde tüketim kalıplarında ortak paydada birleşme üzerinde

Devletin işlev ve görevlerinde halkın beklentilerine cevap verebilme ve işlev, görev ve sorumluluklarını adalet ve eşitlik içeren yönetim anlayışının yerine getirilmesi

Devletin yürütme erkinde olanlar yönetici anlamında aynı zamanda yürütmeye kararları veren kişidir. Yönetimde karar vermek her zaman kolay değildir. Özellikle çağımızda devlet yönetimini etkileyen dış unsurlar (uluslararası örgütler) baskılar ve sınırlar vardır. Devlet yönetimi karar verirken bu sınırlılıkları baştan iyi hesap etmek, ona göre politikaların oluşturulması gerekir.

Kamusal düzenin tüzel kişilikleri olan kamu kurum ve kuruluşlarına karşı bireylerin geliştirdiği güven hisleri devlet politikalarının başarıyla uygulanmasını dahi etkileyebilir (MORI, 2003). Halkın devlete olan güveni demokrasinin yapı taşlarından biridir. Bireylerin

kamu kurumlarına güvenini etkileyen faktörlerin başında kamu kurumunun kimliği, verdiği hizmetin kalitesi, personelin dürüstlüğü, kurumun halka açıklığı, olası zararların telafi yöntemleri, lider kadrosu, politik ve medyatik duruş, halkla ilişkileri ve bireyin kendi demografik özellikleri yer almaktadır.

Devlete güveni etkileyen ve yönlendiren pek çok faktör mevcuttur. Güven ayrıca bireyle devlet, bireyle kamu otoritesi ve bireyle toplum arasındaki etkileşimler ve ilişkilerle de bağlantılıdır ve bu bağlantılar bireyin hem içsel motivasyonunu hem de ilişkilerini etkilemektedir. Güven, siyasal-yönetimsel sistemin meşruluğu, kamu kurumları ve hizmetlerine yönelik spesifik tecrübeler ve bu iki faktör arasındaki dinamik etkileşimi gibi genel ve sistemik pek çok faktörün etkileşimiyle ortaya çıkmaktadır.

Bir toplumda devlete ve kamu görevlilerine duyduğu güvensizliğin temelinde kayırmacılık, rüşvet, yolsuzluk gibi etik dışı davranışların da etkisi bulunmaktadır.

Vatandaşlar nezdinde kurumların ve kamu görevlilerinin güvenilirliği, yönetimin dürüstlük, tarafsızlık, adalet, hukuka uygunluk, saydamlık, eşitlik ve etkinlik gibi değerlere ne ölçüde bağlı olduğuyla ilgilidir. Bir başka deyişle devletin güvenilirliğinin yönetim ilkelerinin temellendirildiği etik standartlardır (Canan, 2006:64).

Bireyin devlete güven duyması, ancak hukuki güveliğin sağlandığı bir hukuk devleti düzeninde mümkün olabilecektir. Anayasada öngörülen temel ve hürriyetlerin kullanılması ve insan haklarının insan hayatına egemen kılması için Devlet, bireylerin hukuka olan inançlarını ve güvenlerini korumakla yükümlüdür

4. Hesap Verebilirlik

Devletin yönetim ilkelerin başında, “hesap verebilirlik, şeffaflık, katılımcılık, kapsayıcılık, etkinlik ve yararlılık, mevzuata uygunluk” gibi ilkeler gelmektedir. Konuyla ilgili yazında bunlara bazen insan hakları, karşılık verme gibi ilkelerin de ilave edildiği görülmektedir. İyi yönetim kavramı, daha fazla şeffaflığın sağlanması, sorumluluk, etkinlik, tarafsızlık ve katılım gibi konulara vurgu yapmaktadır(Woods,1999:44)

Bu alanda beklentiler arasında yer alan önemli olarak da vurgulanan devlet idaresinde yürütülen eylemler ve işlemler için hesap verilebilirlik ilkesinin uygulanması önemli olmaktadır. Bu aslında kişi ve kurumların birbirlerine olan güvenini de artırmaktadır.

Devletin faaliyetlerinin daha gözlemlenebilir hale gelmesi olarak algılanan saydamlık, devleti topluma karşı daha sorumlu yapma ve Hesap Verme Sorumluluğunu yerine getirmenin araçlarından birisi olarak görülmektedir

Devlet yapısında yer alan kişi ve kuruluşlar her aşama ve süreçte birbirlerine destek olmalıdırlar. Özellikle kaos ve kriz zamanlarında birbirlerine destek olmalıdırlar. Yönetim kademelerinde karar alma konusunda yetkili ve sorumlu olan kişiler, alınacak kararlar ve yapılacak fiiller konusunda muhatap olacağı eleştiri ve sorgulamalar konusunda, yaptıkları tasarruflardan dolayı özellikle yargısal denetim sonunda hesap vermek durumunda kalacağını bildiği için, daha dikkatli, hassas ve titiz olmak isteyecekler; hesabını veremeyecekleri işlemleri yapmaktan imtina edeceklerdir.

Hesap verilebilirlik kavramı hesap verme sorumluluğu olarak da adlandırılmaktadır. 5018 sayılı Kanunda her iki kavram da kullanılmıştır. Hesap verme sorumluluğu, Kanunun 8. maddesinde yer almaktadır. Kanunda “Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında görevli ve yetkili olanlar, kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden, kullanılmasından, muhasebeleştirilmesinden, raporlanmasından ve kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur ve yetkili kılınmış mercilere hesap vermek zorundadır.” ifadesine yer verilmektedir. Modern bütçe ilkelerinden olan hesap verme sorumluluğu, kişinin görevini yerine getirip getirmediğinin hesabını verme zorunluluğu olarak açıklanmaktadır (Edizdoğan ve Çetinkaya, 2017, s. 64). Hesap verme sorumluluğu olarak da adlandırılan hesap verebilirlik, cevap verme ve açıklamada bulunma yükümlüğünü ifade etmektedir (Taktak ve Bahtiyar, 2015, s. 264).

Kamu yönetiminde hesap verme sorumluluğu; “üzerinde mutabakata varılmış hedefler çerçevesinde belirli bir performansın gerçekleştirilmesine yönelik sorumluluğun üstlenilmesine ve bunun açıklanması yükümlülüğüne dayanan bir ilişki” şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda artık ***hesap verme sorumluluğu sadece cevap verme ve açıklamada bulunma yükümlüğünü ifade etmemektedir.*** Kamu gücünü kullanma görev ve yetkisi verilen kamu görevlisinin yasal sınırlar içerisinde bu yetkiyi kullanmakla beraber kamu kaynaklarını etkili, verimli ve ekonomik bir şekilde kullanıp kullanmadığının da hesabını vermesi beklenmektedir.

Hesap verilebilirlik kavramı genellikle diğer kavramlarla (sorumluluk, denetim, saydamlık) olan ilişkisi ortaya konularak da açıklanmaktadır. Hesap veren tarafa kamu gücü kullanma görev ve yetkisi yasal sınırlar içerisinde verilmektedir. Bu açıdan hesap verebilirliğin olabilmesi için hesap verenin sorumluluğun bilincinde olması ve sorumluluğunu yerine

getirmesi gerekmektedir. Hesap veren tarafa kamu gücü kullanma görev ve yetkisi yasal sınırlar içerisinde verildiği için hesap soran tarafın da hesap veren tarafı denetlemesi beklenmektedir.

Hesap verilebilirlik ve mali saydamlık birbirine bağlı ve ilişkili olmakla birlikte farklı kavramlardır. Her ikisi de modern bütçe ilkelerindedir. Mali saydamlık ilkesi hükümetin, geçmiş, gelecek ve şimdiki faaliyetleri ile ilgili olarak kapsamlı ve anlaşılabilir bilginin vatandaşlara sunumunu gerektirmektedir. Saydamlık ilkesi bir kamu faaliyetinin öncesinde, sonrasında ve faaliyet esnasında paydaşlara geri bildirim gerektirmektedir. Hesap verilebilirlik ise bir kamu faaliyetinin gerçekleşmesi sonrasında karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bu iki kavramdan biri olmadan diğerrinin çok fazla bir anlam ifade ettiğini söyleyemeyiz. Kamu mali yönetiminde saydamlığın sağlanabilmesi için hesap verilebilirlik önemli bir araç, hesap verilebilirliğin sağlanabilmesi için de saydam politikaların uygulanması gerekmektedir. Kısacası her iki kavramın bir madalyonun iki yüzünü oluşturduğunu söyleyebiliriz. Madalyonun iki yüzünü oluşturan bu iki kavramın kamu mali yönetiminde işlerlik kazanabilmesi ise denetim aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Birisi Halkın denetimi diğeri ise Kamu Kurumlarının denetimi şeklinde ifade edilebilmektedir.

Dünya Bankası'na göre bir ülkede katılımcılığın, hesap verilebilirliğin ve politik istikrarın yeterli seviyede uygulanabilmesi; hükümet düzenlemelerinde kalitenin ve hükümet etkinliğinin artırılması, yolsuzluğun kontrol altına alınması ile hukukun üstünlüğünün gözetilmesi ile iyi yönetişime yaklaşılabildiği ifade edilir (Kara Yıldırım, 2018: 283)

Eskiden rakipsiz, tekel olarak çalışan devlet yönetimi, bugün karşısında kendisini eleştiren, sorgulayan, denetleyen, hatta yargısal denetim neticesinde cezalandıran bir sistemin varlığı sebebiyle daha uyanık, daha dikkatli olarak hareket etmek durumunda olacaktır.

5. Halk katılımı

Halk katılımı kavramıyla bireylerin çeşitli demokrasi yapılarına ve kurumlarına dahil olmasını kastediyoruz. Başka yazarlar, bunu siyasi, sivil veya dikey katılım ve/veya katılımcı yönetim olarak adlandırmaktadır. Halk katılımı örnekleri şunları içermektedir: Yerel ve ulusal

seçimlerde oy vermek, meclis üyesi olmak ve devlet (veya devletle bağlantılı) istişarelerine katılmaktır.

Katılım, hem politikacıların ve politika yapıcılarının hem de uygulayıcıların imgelemine ve umutlarını benzer şekilde cezp etmektedir

Ulusal ve yerel yönetimde katılım taraftarlarının katılımın iyi bir şey olduğunu düşüncülerinin dört temel ve birbiriyle bağlantılı nedeni bulunmaktadır.

İlk olarak, katılım, bireyleri kendi hayatlarını etkileyen kararlara daha doğrudan dahil ederek, demokratik kurumların meşruiyetini ve hesap verebilirliğini artırma yolu olarak görülmektedir. (Cornwall, 2008:270).

İkinci olarak, insanları yerel karar alma süreçlerine dahil etmenin ve ortak bir amaç veya çıkar etrafında bir araya getirmenin toplulukları yetkilendireceği ve toplumsal bütünlüğü kurmaya yardımcı olacağına inanılmaktadır.

Üçüncü olarak, katılım, kamu hizmetlerini iyileştirmek ve insanların ihtiyaçlarına daha uygun ve daha etkin hizmetler sunmak için bir araç olarak görülmektedir (Leadbeater, 2004;20-22)

Dördüncüsü, katılım, bireysel katılımcılar için, artan siyasi faaliyet ve değişime etkide bulunmaktan kaynaklanan tatminden, topluluk önünde konuşma gibi yeni becerileri öğrenmekten kaynaklanan kişisel gelişim ve öz saygıda artışa kadar bir dizi kişisel fayda ile ilişkilendirilmektedir Dolayısıyla, katılım, “daha fazla sosyal adalet, daha etkili kamu hizmetleri ve kendine güvenen yurttaşların yaşadığı bir toplum” (Beetham vd., 2004: 11) ile ilişkilendirilmekte ve aktif yurttaşlığın bir ifadesi olarak görülmektedir

Yönetime katılım, devletin ve piyasanın faaliyetlerine karşı önemli bir kontrol mekanizması olarak görülmektedir. İnsanların hizmet sunumuna katılımını ve hizmet sunucuların hesap vermesini sağlamak, kamu sektörü reformu ve iyileştirmesi ile bağlantılı olmuştur (Pierre,Peters,2000:69) Bu politika itici gücü “söz hakkı ve seçenek” olarak özetlenebilir ve hem bireysel düzeyde hem de topluluk düzeyinde işler (Blake vd., 2008). Bu itici gücün “seçim” bileşeni piyasa değerlerinin giderek artan etkisini ve devlet-yurttaş ilişkilerinin nasıl giderek daha fazla tüketici bazında yeniden şekillendiğini göstermektedir (Needham, 2003:1). Bu yaklaşımın “söz hakkı” bileşeninin temel bir amacı, hükümete göre, hizmetlerin tasarımı ve cevap verebilirliğini arttırmak ve dolayısıyla sosyal içerme, eşitlik ve

hizmet memnuniyeti gibi sonuçları iyileştirmektir (Foot, 2009: 4). Bu yaklaşım, hem toplumu hem de bireyi “daha cevap verebilir hizmetler ve kendi yerel bölgelerinde yurttaşların artan memnuniyeti vizyonu bakımından kilit önemde” görmektedir (Blake vd., 2008: 10).

Gençlerin katılımı üzerine yapılan bir çalışmada, Brooks şunu iddia etmektedir: “Bugün artık pek çok genci daha iyi temsil eden, kendini gerçekleştiren bireydir: Devlete ödevler yerine bireysel amaç hissiyle motive olan, oy vermeyi diğer siyasi eylemlerden daha az anlamlı algılayan ve (genellikle yeni teknolojilerin kolaylaştırdığı) gevşek topluluk eylemi ağlarını savunan birey” (Brooks, 2009: 2.3). Bu kendini gerçekleştirme kavramı neo-liberalizm ve bunun bireyselci söylemi ile bağdaştırılabilir – bireylerin özerk, rasyonel ve kendi kaderlerini seçmek konusunda özgür oldukları söylemi (Riley, 2008; Gill, 2006). İletişim teknolojisindeki gelişmelerle, kendini gerçekleştiren birey daha kolay çoklu ve değişken kimlikler yaratabilir ve farklı davranış ve aktivitelere sahip olabilir.

Teknolojik gelişmeler katılımın gerçekleştiği alanlarda bazı değişikliklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İnsanlar değerlerini ve siyasi kimliklerini, artan karşılıklı bağlar ve “insanların hayatlarının nasıl uzakta meydana gelen olaylardan etkilendiği” (Kaldor, 2003: 111) konusundaki algılarla kolaylaştırılan yeni yollarla ifade etmektedirler (www.3s4.org.uk). Havayolu ulaşımı, uydu televizyonu, anında mesajlaşma ve Web 2.0 gibi yeni teknolojiler insanların örgütlenmesine ve eyleme geçmesine yardımcı olmaktadır.

Bireyler, sosyal medyayı kullanarak ve katılım için kendi alternatiflerini yaratarak mevcut kuruluşları giderek daha fazla bypass etmektedirler.

Devletlerin de, hem kendi durumlarını iyileştirmek hem de muhaliflerine meydan okumak için internetin kendilerine sunduğu olanakların daha fazla farkına vardıkları konusunda da bazı veriler bulunmaktadır (Morozov, 2009).

Tablo 1: IAP2 kamusal katılım spektrumu

Artan katılım düzeyi

	Bilgilendirme	Danışma	Dahil etme	İşbirliği yapma	Yetkilendirmeye
Halk katılım hedefi	Halka sorunu, alternatifleri, olanakları ve/veya çözümleri anlamalarına yardımcı olmak için dengeli ve objektif bilgi sunmak	Analiz, alternatifler ve/veya kararlar hakkında halktan geri bildirim almak	Halkın kaygılarının ve isteklerinin tutarlı bir şekilde anlaşılmasını ve dikkate alınması sağlamak için süreç boyunca doğrudan halkla beraber çalışmak	Alternatiflerin oluşturulması ve tercih edilen çözümün belirlenmesi de dahil olmak üzere kararın her ögesinde halkla işbirliği yapmak	Nihai karar alma gücünü halka vermek
Halka taahhüt	Sizi bilgilendireceği z	Sizi bilgilendireceği z, kaygılarınızı ve isteklerinizi dinleyip, dikkate alacağız ve halkın girdisinin kararı nasıl etkilediği konusunda size	Kaygılarınızın ve isteklerinizi geliştirerek alternatifleri doğrudan etkilemesinin sağlanması için sizinle birlikte çalışacağız ve halkın girdisinin	Çözümleri oluştururken önerilerinizi ve fikirlerinizi almak için size başvuracağız ve öneri ve fikirlerinizi mümkün olan en yüksek derecede karara katacağız. Sizin kararınızı uygulayacağız.	Sizin kararınızı uygulayacağı z.

			geri bildirim vereceğiz	kararı nasıl etkilediği konusunda size geri bildirim vereceğiz		
Örnek teknikler	Özetler siteleri evler	Web Açık	Toplumsal yorumlar Odak grupları Anketler Kamuya açık toplantılar	Atölye çalışmaları Müzakereci oylamalar	Yurttaş öneri komiteleri Uzlaşma Katılımcı karar alma	Yurttaş jürileri Oylamalar Devredilen karar alma

IAP2'nin katılım spektrumunda ima edilen görüş, pek çok durumda, halk katılımının, yalnızca bazı insanları, bazı zamanlarda sürece dahil ettiği yönündeki, İngiltere'de bireylerin ve toplulukların kamusal katılımının geniş (eşit olmayan) güç ve kaynak dağıtımını yansıttığının altını çizen görüştür (bkz. Cornwall ve Goetz, 2005; Beetham vd., 2008; Cornwall, 2008)

Wilcox (1994: 2) işbirliğini ve ortaklaşa çalışmayı vurgulayan beş kademeli bir katılım merdiveni önermiştir

- Bilgilendirme: İnsanlara ne planlandığını anlatır.
- Danışma: Bazı seçenekler önerir ve geri bildirimleri dinler; ancak yeni fikirlere izin vermez.
- Beraber karar verme: İlave seçenekleri ve fikirleri teşvik eder ve ortak karar almak için olanaklar sunar.
- Beraber hareket etme: Farklı çıkar grupları en iyi seçenek hakkında beraber karar verir ve bunu yürütmek için bir ortaklık kurar.
- Bağımsız topluluk çıkarlarını destekleme: Yerel gruplar veya kuruluşlara, belirli rehber ilkeler çerçevesinde kendi gündemlerini geliştirmeleri için fonlar, tavsiyeler ve başka

destekler sunulur. Bu model bir dizi farklı paydaş arasında işbirliği ve ortaklaşa çalışma isteğine dayanmaktadır. Katılım konusunda katılımın boyutları da değişmektedir.

Devleti yöneten siyasi yönetim de toplumla iyi ilişkiler kurabilmeli, insanların duygu ve düşüncelerini güvene dönüştürebilmelidir. Siyasi yönetimin kendini aşma derecesi ile halkın yakınlığı ve güven derecesi arasında yakınlık vardır. Siyasal yönetimin eylem ve davranışlarda özgüven sağlaması, halkın özgüveninin artmasına neden olur. Bir kişinin yüzündeki güven zamanla korunabilir. Kendini belli eden kişinin yüzüne güven verir ve karşılığında "Sana güveniyorum" mesajı verir. Kendine güvenen kişi kendini daha çok açar, dolayısıyla daha derin ve daha yakın bir ilişkiler yumağı oluşturulur. Hiç şüphe yok ki her zaman açık iletişim kurulmalıdır. Açık iletişimin de riskleri vardır ama insanlar her zaman içe dönük yaşayamazlar. Gelişmeler bile büyük bir yalnızlığa düşerler (Acar: 2006, 67).

İletişim kanallarının açık olması, bir siyasi yöneticinin vasıfları arasında ilk sırada yer alır. Çünkü halk, yöneticilerinin şeffaf olmasını bekliyor. İnsanlar hükümette neler olup bittiğini ve bunu nasıl yaptıklarını bilmek istiyor. Bu bakımdan çoğu insan, ulusal ve uluslararası politikalarda düzenli, doğrudan ve dürüst geribildirim ve açık ve şeffaf politika yönetimi beklemektedir. Bu aşamada şeffaflık ile dürüst ve açık olabilme yönetsel özellikler arasında yer almakta ve halkın siyasi yönetime olan güvenini geliştirmek için oldukça önemli becerilerdir. Bu aksiyonları almak özellikle açık iletişim liderleri ve yöneticileri için çok önemlidir.(Gökçe,2010:56)

Kurallara bağlı yasa ve mevzuatın adil ve eşit uygulanması

Hukuk devleti ilkesinden bağımsız biçimde ele alınması gereken, devlet yönetimine ilişkin hukukun genel ilkelerinden birisi de eşitlik ilkesidir.(Öden,2003:126) İdarenin işlem ve eylemlerinde riayet etmesi gereken Anayasal ilkelerden biri olan eşitlik ilkesine; 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında yer verilmiştir.

Anayasa ve yasaların kimseye ayırım yapılmaksızın, kapsamına girdiği herkese aynı şekilde uygulanabilecek nitelikte soyut ve objektif kurallar içermesi anlamına gelen genellik özelliği de mutlak eşitlik anlayışıyla alakalıdır¹². Öte yandan belirtmek gerekir ki mutlak anlamda eşitlik anlayışının hayata geçirilmesinde hangi uygulamaların ayrımcılık ya da ayrıcalık sayılıp sayılmayacağı meselesinin hakkaniyete uygun bir biçimde netleştirilmesi önemlidir

Devletin her türlü işlem ve eylemlerinin hukuk kurallarına bağlılığının sağlanması yoluyla devletin hukuk çerçevesine alınmasını, hukukla bağlanmasını ve yönetimde keyfiliğin yerine kuralların ve adaletin hâkim olmasını ve vatandaşların hukuki güvenlik içinde bulunmasını gerekli kılar. Hukuk devleti ile hiçbir denetim ve sınırlamayı kabul etmeyen “mutlak güç” kavramları, karşılıklı olarak birbirlerini dışlayan kavramlardır⁶. Hukuk devleti, en yalın ifadeyle “hukukla sınırlanmış devlet” olarak tanımlanabilir⁷. Hukuk devleti idesi, adı açıkça ifade olunmamış olsa da, ilk çağlardan bu yana mevcudiyetini sürdürmekte olan bir ide olarak, devletin icabı halde ceberut boyutuna ulaşabilecek olan iktidarının sınırlandırılması yönündeki ihtiyaç ve zorunluluktan kaynaklanmaktadır. (Lipson, 2005: 240)

Hukuk devletinin temel amacı, adil hukuk kurallarının metinde kalmaması, devletin her türlü faaliyetlerine hâkim kılınmasıdır. Bir kanun ya da anayasa çok mükemmel olabilir, ama bu kurallar uygulanamıyorsa, devletin faaliyetlerine hâkim kılınamıyorsa, artık orada hukuk devletinin varlığından bahsetmeye imkân yoktur. İşte burada, maddi olarak insan haklarını korumaya ve hayata geçirmeye elverişli olan hukuk normlarının metin üzerinde kalmaması, hukuk devleti ve hukukun hâkim kılınması ilkesinin gerçekten hayata aktarılabilmesi, şekli hukuk devletinin mevcudiyetini lüzumlu kılmaktadır. Şekli hukuk devleti, maddi hukuk devletinin gerçekleşmesine araçlık işlevini yerine getirmediği müddetçe, temeli adalet ve insan hakları olan hukuk devletinin varlığından bahsedilemez.

KAYNAKLAR

ACAR, Ali., (2006) Personnel Management Ocak Yay., KONYA

Akyılmaz, Bahtiyar Sezginer, Murat, Kaya Dr. Cemil - Türk İdare Hukuku - Ankara 2009

Canan, F. (2006), “Kamuya Güvenin Tesisinde Etik Altyapının Önemi”, Türk İdare Dergisi, 543, 63- 73.

ERYILMAZ, Bilal, “Bürokrasi ve Yönetimde Açıklık”, Politik Yozlaşma ve Şeffaf Yönetim Sempozyumu (14-15 Nisan 1994), Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, İzmir, 1994

GÜRAN, Sait, “Yönetimde Açıklık”, İdare Hukuku ve İlimleri D., Vakur Versan’a Armağan, S. 1-3, Yıl 1985.

Kapani, Münci, (1983), Politika Bilimine Giriş, Ankara, 3. baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları

Kara, Yıldıırım Ö (2018) Türkiye’de İyi Yönetişim. Uluslararası Afro-Avrasya Araştırma Dergisi 6: 273-289

Kaufmaan D, Kraay A, Mastruzzi M (2010) The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues , Policy Research Working Paper 5430

Leadbeater, C. (2004) Personalisation through participation. A new script for public services. London, Demos.

Lipson, L. (2005). Siyasetin temel sorunları. F. Yavuz, (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Merih Öden, Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2003,

OECD (1996), Globalisation: What challenges and opportunities for governments ? Paris: OECD.

Öden, M. (2003). Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi. Ankara: Yetkin

ÖKÇESİZ, Hayrettin, “Hukuk Devleti Olgusu”, Hukuk Devleti, Der.: Hayrettin Ökçesiz, Afa y., İstanbul, 1998.

ÖZAY, İl Han, Günışığında Yönetim, Alfa y., İstanbul, 1996.

TANÖR, Bülent, Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu, 3. B. BDS y., İstanbul, 1994.

WAGNER, John A. (1994) Participation’s Effect on Performance and Satisfaction. Academy of Management Review, 19.(2) p.312

Wilcox, D. C. (1994), "Simulation of Transition with a Two-Equation Turbulence Model," AIAA Journal, Vol. 32, No. 2, pp. 247-255.

Woods, Ngaire “Good Governance in International Organization”, Global Governance, Boulder, Jan-Mar. 1999, Vol.5, Iss.1, s.44

Edizdoğan, N. & Çetinkaya, Ö. (2017). Kamu Bütçesi, 8. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.

Cornwall, Andrea (2008) *Participatory Approaches in Community Development: Transitions and Transformations*, Community Development Journal, Vol. 43, No. 3, Special Issue: (July 2008), pp. 269-283 (15 pages) Published By: Oxford University Press

BARNES, MARIAN and SHARDLOW, POLLY (2009) *From passive recipient to active citizen: Participation in mental health user groups*. Pages 289-300 | Published online: 06 Jul, Birmingham

Beetham, David. *Towards a Universal Framework for Democracy Assessment*, Democratization 11 (2004): 1–17.

Pierre, J. – Peters, G. (2000) *Governance, Politics, and the State*. New York: St. Martins Press.

ALPARSLAN TÜRKEŞ'İN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞININ ÇÖZÜMLENMESİ

Öğr. Gör. Taner KARAKUZU

Trakya Üniversitesi / Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, ORCID: 0000-0002-2487-8964

Öğr. Gör. Dr. İlker LİMON

Trakya Üniversitesi / Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, - ORCID: 0000-0001-8668-6733

ÖZET

Türk siyasi hayatının önemli ve etkin simalarından biri Alparslan Türkeş'tir. Lider, 27 Mayıs 1960 askerî darbesinden vefat edeceği 4 Nisan 1997 tarihine kadar hükûmette / muhalefette faal siyasetin içinde kalmayı başarmıştır. Türkeş sırasıyla, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi Kurucu, Milliyetçi Çalışma Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi genel başkanlığı koltuğunda oturmuştur. Lider, siyasi hayatı boyunca kendisiyle özdeşmiş birçok doktrinle, söylemlerle ve eylemlerle Türk siyasi hayatına damga vurmuştur. Kaleme aldığı otuzun üzerinde kitapta iç/dış siyaset yaklaşımını açıkça dile getirmiştir. Çalışma, Türkeş'in seçili eserlerinde liderin dış politika anlayışını çözümlenmek amacıyla kaleme alınmıştır. Bu minvalde araştırmada Türkeş'in dış politika sorunlarına yaklaşımı, bu meselelerden hangilerini öncelendiğini ve bunlara nasıl çözüm önerileri sunduğu masaya yatırılmıştır. Çözümleme için Türkeş'in eserleri veri olarak kullanılmıştır. Eserler, Maxquda 2023 programı ile benzerlik matrisi, vaka modeli ve vaka modeli karşılaştırılması, sıklık ve kelime bulutu ile analiz edilmiştir. Çalışmanın yol haritası şu şekilde oluşturulmuştur. Birinci bölümde giriş ve yöntem yer almıştır. İkinci kısımda ise Türkeş'in eserleri tanımlanmış ve özellikleri bağlamında kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmaya konu olan eserlere ilişkin bulgular irdelenmiştir. Sonuç kısmında ise tespit edilen bulgular değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alparslan Türkeş, Dış politika, İçerik analizi

ABDULLAH GÜL'ÜN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞININ ÇÖZÜMLENMESİ

Öğr. Gör. Dr. İlker LİMON

Trakya Üniversitesi / Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, - ORCID: 0000-0001-8668-6733

Öğr. Gör. Taner KARAKUZU

Trakya Üniversitesi / Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, ORCID: 0000-0002-2487-8964

ÖZET

Türk siyasi hayatının 1990'lı yıllar birlikte yıldızı parlayan siyasetçilerden biri Abdullah Gül'dür. Lider siyasi hayatı boyunca dışişleri bakanlığı, başbakan yardımcılığı, başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı olmak üzere devletin zirvesinde ve kilit noktalarında yer almıştır. Bu doğrultuda çalışmaya konu olan lider 28 Ağustos 2007 – 28 Ağustos 2014 tarihleri arasında cumhurbaşkanlığı koltuğunda oturmuştur. Gül üstlendiği vazifelerde liberal yaklaşım çerçevesinde politikalar ve söylemler ürettiği yazında sıklıkla dile getirilmiştir. Gül bilhassa cumhurbaşkanlığı döneminde kaleme aldığı kitaplarda iç/dış siyaset yaklaşımıyla alakalı önemli ipuçları vermiştir. Elinizde tuttuğunuz çalışma Gül'ün cumhurbaşkanlığı döneminde neşrettiği eserlerinde, liderin dış politika anlayışını çözümlenmek amacıyla kaleme alınmıştır. Bu minvalde incelemede Gül'ün dış politika sorunlarına yaklaşımı, bu meselelerden hangilerini öncelendiğini ve bunlara nasıl çözüm önerileri sunduğu masaya yatırılmıştır. Analiz için Gül'ün cumhurbaşkanlığı döneminde kaleme aldığı kitapları veri olarak kullanılmıştır. Eserler, Maxqada 2023 programı ile benzerlik matrisi, vaka modeli ve vaka modeli karşılaştırılması, sıklık ve kelime bulutu ile analiz edilmiştir. Çalışmanın yol haritası şu şekilde vücut olmuştur. İlk bölümde giriş ve yöntem neşredilmiştir. İkinci kısımda ise Gül'ün araştırmaya mevzu olan eserleri tanımlanmış ve özellikleri bağlamında kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmaya konu olan kitaplara ait bulgular irdelenmiştir. Sonuç kısmında ise tespit edilen bulgular değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Abdullah Gül, Dış politika, İçerik analizi

THE TWO IMPORTANT ORGANIZATION METHODS IN EXPORT: FOREIGN TRADE CAPITAL CORPORATION AND SECTORAL FOREIGN TRADE COMPANY

Doç. Dr. Hüseyin KOÇARSLAN¹,

¹ Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi,

ABSTRACT

Thanks to the phenomenon of globalization, we see that there is a rapid and dizzying change in the world. Today, technological, economic, social and political developments experienced at the other end of the world can closely affect countries, institutions and businesses. With the positive contributions of technological developments, the incredible change in communication and transportation opportunities has accelerated this process. As a result of the phenomenon of globalization, the production and management structure of enterprises, as well as marketing processes and methods have begun to change. Businesses that continue their marketing activities on a national scale have also started to give importance to international markets. The main reasons why businesses turn to international markets are to avoid domestic competition, to extend the life of the product, to make more profit, to expand their businesses, to distribute risk by entering various country markets. In addition, one of the most important conditions for the continuous and planned growth of enterprises requires them to have a vision for international markets. In our country, we see that many companies have started to give more importance to international markets due to both the globalization phenomenon and the attractiveness of international markets. Despite this positive trend, it is possible to show up in the markets of many countries by being well organized. Although large enterprises carry out this process successfully, we cannot say that small and medium-sized enterprises carry out this process successfully. Many countries in the world present various organizational models in order to enable and encourage small and medium-sized enterprises to turn to export. In our country, there are two models adopted and put into practice by the state. These are the models of Foreign Trade Capital Corporation and Sectoral Foreign Trade Companies. In our study, these two models have been examined in detail, and it is thought that the result of the research will contribute to academic and other interested parties.

Key Words: International marketing, export, export organization models,

GİRİŞ

In the changing world economic order, it is seen that the economic development of a country largely depends on its performance in exports. Therefore, countries give special importance to foreign trade. In today's world, where there is intense competition in international markets, countries determine strategies that will contribute to the development of exports and take various measures (Atayer and Erol, 2011: 2).

The Turkish economy, which closely followed this development and adopted the export growth model after 1980, gave importance to the SME strategy for the increase in exports. In the 2000s, when the current account deficit caused crises and still maintains its importance, export and incentive policies are still of great importance. As emphasized in the Ninth Development Plan, differentiated SME policies will be implemented in terms of improving the corporate

governance of SMEs, which have an important place in the Turkish economy, and interregional convergence and competition. In this context; Special attention will be given to raising the qualified workforce needed, expanding financial resources and diversifying their instruments, and facilitating access to the market and technology (Ay ve Talaşlı, 2007:173).

With the developments in the globalization process, it has emerged that SMEs, which can produce goods depending on the changing demand, contribute to regional development, and produce intermediate goods needed by large industrial enterprises, are the driving forces of economies. For these reasons, SMEs are businesses that are promoted not only by underdeveloped countries, but also in countries such as Japan and America, which hold a large part of the world market (Erdem, 2003:8).

On the other hand, it is an important fact that SMEs, which have a large share in the country's economy, have to deal with important problems such as production, investment, supply problems, lack of qualified personnel and management, inability to develop technology and keep up with technological developments, and lack of legislation and information. However, more important than all of these, and perhaps the source of many of these problems, are financing and marketing problems. Indeed, it seems possible that many other problems can be solved more easily by solving the financing and marketing problems of SMEs today (Torlak ve Uçkun, 2005:200).

It is possible for SMEs to create demand for the goods they produce in world markets, to carry out market research, to undertake export-related expenses, to obtain the necessary inputs for production at low cost with small amounts of demand, to freely determine the prices of the goods they produce under competitive conditions, to obtain the needed financing easily, not available. All these reveal the importance of organizing SMEs through companies specializing in exports (Erdem, 2003:8).

Export problems of SMEs can be grouped under two headings: 1) SMEs' problems at the national level; these problems are financial problems, lack of information, bureaucratic problems, market problems, lack of support and quota problems. 2) enterprise level problems of SMEs; These are raw material problems, information and data problems, workforce problems and production problems (Kendirli et al., 2003:47). Among the problems faced by export-oriented companies are quality control, standardization and the inability to establish the price-cost relationship correctly (Akgemci, 2001:30). It is seen that Turkish SMEs facing these problems tend to make-to-order (contract) production and have difficulties in marketing their own products by creating their own brands.

At the beginning of the strategies for exporting the Small and Medium Sized Enterprises (SMEs), which are considered as one of the most important and dynamic segments of today's developed and developing country economies, the preparation of those aimed at ensuring that they are "organized" comes first. In our country, different organizational models for export, "Foreign Trade Capital Companies", "Multi-Partnered Companies", "Sectoral Foreign Trade Companies" are the models that are being applied from time to time (Bedük ve İnce, 2005:169).

Sectoral foreign trade companies, which are a new and modern form of organization focused on exports, are companies that have been established to help Small and Medium Sized Enterprises operating in the same production field to expand into international markets by merging under an organization in order to maintain and increase their exports. Companies that come together in this way both have the chance to specialize in foreign trade issues, and on the other hand, they increase their chances of competing with SMEs both inside and outside the country by facilitating their export activities. In addition, the competitiveness and marketing power of the enterprises gathered under one roof rises to very high levels. This organizational model, which emerged for the first time in Japan and achieved significant success, later began to be implemented in other states.

With the effect of globalization, exporting businesses in Turkey; Another new organizational model, the “Foreign Trade Capital Company” model, was created to facilitate taxation, customs clearance and export processes and to accelerate access to loans and supports (Uyan, 2018: 17, Coşkun, 2021:366).

In this study, SMEs can improve their exports in an organized manner, the importance of SDSs, the criteria for SMEs to have SDS status, the establishment conditions of SDSs, the benefits of SDSs, the status of SDS in Turkey, the establishment conditions of Foreign Trade Capital companies and It has been emphasized on its advantages and its place in our economy and various suggestions have been made.

I. SECTORAL FOREIGN TRADE COMPANY

The development of information and communication technologies, their cheapening and widespread use have had great effects on the business world (Özgen ve diğerleri, 2003:82). These dizzying changes in information technology and the widespread use of the internet in daily life have made it very easy to reach information, customers and new markets. As a result of these developments, the level of globalization has reached incredible dimensions. In such an environment, both large enterprises and small and medium-sized enterprises have begun to give more importance to exports.

While it is easier for large enterprises to adapt to such an environment, it is seen that SMEs have difficulty in keeping up with these developments. Opening to many international markets in the world, which we call globalization, is not as easy as it seems. In order to achieve this, it is necessary to have many features such as expert workforce, professional managers, budgets to conduct market research, adequate financing. While large enterprises have these opportunities, it is difficult to say the same for SMEs.

Many states in the world have understood the importance of Small and Medium-sized enterprises and their contribution to the development of countries. These states, on the one hand, provide incentives for these enterprises to export with the aim of contributing to the

development of the country, and on the other hand, they present models that will allow them to integrate into the world markets. The export performance of the countries will depend on the export performance of small and medium enterprises, and the global balances in world trade will be settled by supporting such enterprises. It is also important to remember that small and medium-sized businesses have their own special issues and needs.

SMEs, which previously marketed their products only in the domestic market, need to open up to foreign markets by taking these developments into account, and in order to compete in these markets, they need to have a certain financial power, quality production processes, expert workforce and an organizational structure that will create competitive conditions in international markets. It is also known that SMEs trying to adapt to this process face many problems. These problems can be grouped under the following headings (Bedük ve İnce, 2005:169):

- Bureaucratic obstacles,
- Objectives aimed at developing the small industry sector and increasing the contribution of this sector to exports are not clearly stated,
- Poor quality,
- Mistakes in external pricing,
- Insufficient recognition of competitors,
- Lack of knowledge and personnel on export,
- Insufficient capacity for export-oriented production,
- The products are not suitable for export.
- Insufficient recognition of the market,
- Problems with Professional Manager

"Sectoral Foreign Trade Companies" (SDS), which is a new organizational model for SMEs in exports, enables our Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) in the same production branch to gather under an organization within the export sector, to open up to world markets, to specialize in foreign trade, and thus to specialize in foreign trade. are companies that were established with the aim of enabling them to operate more effectively by increasing the competition conditions in the country and abroad, especially with the European Union SMEs. (Bedük ve İnce, 2005:169).

With the sectoral foreign trade companies model, it is aimed to increase the performance of small and medium-sized enterprises operating in the same sector and production area by gathering under a structure and roof for export, opening up to international markets, strengthening in terms of financing, and specializing in foreign trade. It is a fact accepted by everyone that the increase in exports of countries will both contribute to the economy of these countries and have great importance in terms of businesses. However, it is not an easy situation for the countries to produce enough exportable goods, to realize the export and to provide the expected benefits. Most companies may not have the means and capabilities to do this. Here, with the sectoral foreign trade model, on the one hand, it is aimed to ensure that SMEs tend to export, on the other hand, it is aimed to reduce the costs of these companies and increase their

competitiveness thanks to the economy of scale created by the coming together of these companies.

These companies were first regulated by the “Communiqué on the Status of Sectoral Foreign Trade Companies” (export 95/4) published in the Official Gazette dated 18 May 1995 and numbered 22287. The sectoral foreign trade companies model was created with the “Communiqué on the Status of Sectoral Foreign Trade Companies” (Export 2004/4) of the Prime Ministry Undersecretariat of Foreign Trade, published in the Official Gazette dated 02.07.2004 and numbered 25510.

According to the communiqué in question, in order to gather small and medium-sized enterprises (SMEs) under an organization within the export sector and direct them to world markets; "Sectoral Foreign Trade Company (SDS) Status" is granted by the Undersecretariat of Foreign Trade to companies established in order to specialize in foreign trade by providing services in export and related matters (financing, supply, transportation, insurance, customs clearance, etc.) and thus to operate more effectively.

The first article of the relevant Communiqué; “Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) are gathered under an organization within the export sector and directed to world markets; Granting and withdrawing the "Sectoral Foreign Trade Company (SDS) Status" by the Undersecretariat of Foreign Trade to companies established in order to specialize in foreign trade by providing services in export and related matters (financing, supply, transportation, insurance, customs clearance, etc.) and thus to operate more effectively and responsibilities are set. The following table indicates which sectors will be given the Sectoral Foreign Trade Title:

TABLE 1: Sectoral Foreign Trade Sectors to be Given the Title of Company

I- AGRICULTURAL PRODUCTS	II- INDUSTRIAL PRODUCTS	III- MINING
Cereals, Pulses, Oilseeds and Products	Textile and Its Raw Materials	Minerals and Metals
Fresh Fruits and Vegetables	Leather and Leather Products	
Fruit and Vegetable Products	Carpet	
Dried Fruits and Products	Chemical Substances and Products	
Dried Hazelnuts and Products	Ready Wear and Apparel	
Olives and Olive Oil	Vehicles and Sub-Industry	
Tobacco	Electric-Electronics	
Cut Flower	Machinery and Parts	
Livestock, Fisheries and Products	Ferrous and Non-Ferrous Metals	
Wood Products and Forest Products	Cement and Soil Products	
	Other Industrial Products	
	Precious Metals and Metals	

Kaynak: It was created from the "Communiqué on the Status of Sectoral Foreign Trade Companies" (Export 2004/4) published in the Official Gazette dated 02.07.2004 and numbered 25510.

It is understood from Table 1 that almost all sectors of importance in Turkey can receive sectoral foreign trade title after fulfilling other conditions.

1.1 Establishment of Sectoral Foreign Trade Companies

According to the third article of the "Communiqué on the Status of Sectoral Foreign Trade Companies" (Export 2004/4);

a) In normal regions, Sectoral Foreign Trade Companies; It should be established as a joint stock company with a capital of at least 500 (five hundred) billion TL, by bringing together at least 10 (ten) SMEs operating in the same production branch.

b) In Priority Regions for Development, Sectoral Foreign Trade Companies; Minimum 5 (five) SMEs operating in the same or separate production branch and located in these regions should be established as joint stock companies with a capital of at least 250 (two hundred and fifty) billion TL.

According to the fifth article of the said communiqué; In order for companies to become a Sectoral Foreign Trade Company, they must fill in the application form and apply to the Undersecretariat (General Directorate of Export) with the required documents. As a result of the examination, companies that meet the conditions specified in this Communiqué are granted a Sectoral Foreign Trade Company Status and the Decision on the subject is published in the Official Gazette (Related Communiqué Art.6). Sectoral Foreign Trade Companies are considered as manufacturers in the supply of raw materials belonging to the production branch in which their partners operate (Related Communiqué Art.7).

In the eleventh article of the Communiqué, it is stated that "Sectoral Foreign Trade Companies and their partner SMEs constitute the target group of export-oriented state aids and are primarily benefited from these aids". These companies primarily benefit from export-oriented government supports such as market entry support, foreign market research support, foreign fair support, foreign brand registration support, global supply chain support, etc.

1.2 Current Status of Sectoral Foreign Trade Companies

The Sectoral Foreign Trade Company model, which was put into effect as legislation with the Communiqué published in the Official Gazette in 1995 for the first time, attracted the attention of businesses operating in the same sector. We see that businesses that want to benefit from the support provided by the state to these companies, and also want to increase their competitiveness in the world markets by joining forces, have started to establish Sectoral Foreign Trade companies. This is clearly seen in the table below:

TABLE 2: Distribution of Sectoral Foreign Trade Companies as of 2003

CITY (PROVINCE)	NUMBER OF SECTORAL FOREIGN TRADE
ISTANBUL	14
ANKARA	4
GAZIANTEP	3
SAMSUN	1
BURSA	4
K.MARAS	1
ANTALYA	2
ADANA	2
D.BAKIR	1
KONYA	2
CORUM	2
IZMIR	1
TOTAL	37

Resource: www.igeme.org.tr (Transmitted: Bedük ve İnce, 2005:169).

When we examine Table 2 closely, we see that these companies have increased especially in Istanbul and then dispersed to other industrial cities of our country. We see that the number of these businesses, which were so valuable at first, decreased later. Although 37 Sectoral Foreign Trade companies were established in 2003, we see that this number has decreased to 5 according to the 2023 data of the Ministry of Trade (www.ticaret.gov.tr).

II- FOREIGN TRADE CAPITAL COMPANIES

Another model that enables small and medium-sized enterprises to be organized is Foreign Trade Capital Companies. Its legal basis has been established with the Communiqué on the Status of Foreign Trade Capital Company (Export: 2004/12) published in the Official Gazette.

According to the first article of the relevant Communiqué, with a paid-in capital of at least 2 million TL and on the basis of the customs declaration in the previous calendar year; Joint stock companies that realize at least (FOB) USD 100 million or equivalent actual exports (excluding transit and free exports) may be granted the status of "Foreign Trade Capital Company", provided that they are applied until the last day of January of each year, or they already hold Foreign Trade Capital Company Status. For companies, this status can be renewed. Companies that meet the conditions in the first paragraph of this article must apply to the Undersecretariat of Foreign Trade (General Directorate of Export) with the documents specified in the form, by filling out the attached application form in order to receive the status of Foreign Trade Capital Company.

In the second article of the relevant communiqué, companies that are determined to have the necessary conditions as a result of the examination carried out by the Undersecretariat

of Foreign Trade (General Directorate of Export) are given the status of "Foreign Trade Capital Company". The trade names of companies that have been granted Foreign Trade Capital Company Status are published in the Official Gazette.

According to the fourth article of the relevant Communiqué, it is ensured that Foreign Trade Capital Companies benefit primarily from State Aids in order to promote and diversify our export products, increase their market shares and enter new markets.

According to the data of the Ministry of Commerce dated 2021, we see that 83 companies currently benefit from this model.

Advantages of Foreign Trade Capital Company

Foreign Trade Capital companies are provided with significant advantages. We can list them as follows (Topal, 2004:4):

- It is ensured that our export products are primarily benefited from State Aids in order to promote, diversify, increase market shares and enter new markets.
- Opportunity to receive VAT refund without seeking confirmation of Customs Declaration
- No obligation to write a certified public accountant VAT report.
- Possibility to export goods from all kinds of sectors and to act as an intermediary for suppliers without seeking the qualification of a manufacturer.
- In Terms of Customs Legislation (The requirement to be a producer is eliminated when obtaining a Notified Person status certificate)
- Regarding Export Legislation (10% guarantee in Inward Processing regime)

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

- Sectoral Foreign Trade Companies is a "Organization in Export" model, which has been adopted and supported by the state in order to enable small and medium-sized enterprises to direct their production to exports and to increase their existing exports, in terms of their share in production and employment.
- With this model, it is aimed to assist the developments that will enable companies to turn to exports or increase their exports and strengthen their production structures. The ultimate goal is to contribute to increasing the country's exports and achieving a more stable structure by achieving economies of scale and increasing competitiveness.
- It is the needs of SDS partners that shape the model here. SDS whose partners are producers or small-scale exporters will naturally activate active export dynamics such as finding buyers and conducting foreign market research. Despite these advantages, we see that the interest in these companies has decreased recently.
- The number of these companies, which was 37 in 2003, decreased to 7 in 2023. Two conclusions can be drawn from here. The business world may not find the advantages provided to these companies sufficient or there may be a lack of information. It would

be beneficial for the Ministry of Commerce to conduct research on these issues and examine the issue.

References

- Ay, H.M., Talaşlı, E., (2007). Türkiye’de Kobi’lerin İhracattaki Yeri Ve Karşılaştıkları Sorunlar, Selçuk Üniversitesi, Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı
- Akgemci, Tahir (2001)“KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler” KOSGEB Yayını, s.30, Ankara.
- Atayeter, C. & Erol, A. (2011). Türkiye’de Uygulanmakta Olan İhracat Teşvikleri. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 1 (1) , 1-26 . Retrieved from <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/pub/issue/10262/125862>
- Bedük, B. & İnce, M. (2005). Türkiye’de İhracatın Geliştirilmesinde Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin Önemi . Öneri Dergisi , 6 (23) , 169-179 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruoneri/issue/52074/679824>
- Coşkun, Ö. F. (2021). Dış Ticaret Sermaye Şirketlerinin Misyon Ve Vizyon Beyanlarına Yönelik Bir İçerik Analizi . İşletme Bilimi Dergisi , 9 (2) , 361-392 . DOI: 10.22139/jobs.968935.
- Erdem, S., (2003). İhracatta Örgütlenme Modelleri Ve Türkiye Uygulaması Sektörel Dış Ticaret Şirketleri İle Dış Ticaret Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Karademir, P. H. Ö. A. D. (2003). Birlikten Kuvvet Doğar: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Bir Örgütlenme Modeli Olarak Ağ Organinasyonları Önerisi . Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 12 (12) , - . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4368/59745>
- https://ticaret.gov.tr/data/5b8dbefd13b8761670280243/SDS_Listesi.pdf (Erişim Tarihi: 12.05.2023)
- Topal, İ.H.,(2004). Dış Ticaret Şirketleri, Mevzuat Dergisi, Yıl:7 Sayı: 83
- Torlak, Ö., Uçkun, N., (2005). Eskişehir’deki Kobi’lerin Pazarlama Ve Finansman Sorunları Ara Kesiti, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (1), 199-215.
- Uyan, Ö. (2018). Küresel Krizin Dış Ticaret Sermaye Şirketlerinin İşletme Performansına Etkisi: Dinamik Panel Veri Analizi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Resmi Gazete. 18.05. 1995 tarihli 95\4 Sayılı SDŞ Tebliği.

EDWARD FREDERIC BENSON'IN "THE ROOM IN THE TOWER" ADLI ESERİNDE GOTİK UNSURLAR

Arş. Gör. Enfal ERKAN

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, _ 0000-0003-0909-6101

ÖZET

Türün başlangıcından bu yana Gotik edebiyat insan ruhu üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Bu tür, genellikle insan ruhunun korku, kaygı ve baskı gibi daha karanlık yönlerini araştırır ve insan ruhunun işleyişiyle yakından bağlantılı olan irrasyonel, bilinçdışı ve doğaüstüne yaptığı vurgu ile karakterize edilir.

Gotik yazar, insan ruhunun işleyişinden büyülenmiş ve eserlerinde insan deneyiminin karmaşık ve çoğu zaman çelişkili yönlerini keşfetmeye çalışmıştır. Bilinçdışı zihin teorileri ve çocukluk deneyimlerinin yetişkin davranışını şekillendirmedeki rolü özellikle etkilidir ve birçok yazar bu fikirleri karakterlerinin motivasyonlarını ve iç yaşamlarını keşfetmek için kullanmıştır. Gotik, okurda yüce duygusunu uyandırır.

Edmund Burke'e göre yüce; terör ve korku, belirsizlik, güç, yoksunluk, enginlik, sonsuzluk, ardışıklık ve tekdüzelik, muazzam mekanlar, zorluk, azamet, ışık yoğunluğu, koyu renkler, yüksek veya ani sesler, bazen de dayanılmaz iğrenç kokular aracılığıyla ortaya çıkar. Immanuel Kant'a göre yüce, bir düzensizlik, amaçsızlık ilkesidir. Anlama yetisinin düzenleyemediği, içeremediği bir şeyle karşılaşması olgusudur. Şeyde sınırlayıcı bir düzenleyici ilke belirleyemez çünkü şeye herhangi bir sınır belirleyemez. Hem bir yücelik felsefesi hem de bir korku teorisi içerdiği için Sigmund Freud'un "tekinsiz" kavrayışı özellikle Gotik romana uygundur. Freud tekinsiz kavramını bilindik ama tuhaf ve rahatsız edici bir duygunun deneyimlenmesi olarak tanımlar. Julia Kristeva'nın "iğrenç/lik" kavrayışı ise hem tanıdık hem bilinmedik, çekici ve itici olan ve sınır ve kimlik algımıza meydan okuyan bir şeyle karşılaşma deneyimini ele alır. Bu kavramların hepsi yüce ile, dolayısıyla gotik ile ilişkilidir.

Edward Frederic Benson'ın "The Room in The Tower" adlı eseri gotik özellikleriyle öne çıkmaktadır. Hikâye, rüyalarında bir kulede bir oda gören ve daha sonra odayı gerçek hayatta keşfeden ve korkunç bir deneyim yaşayan bir adam hakkındadır.

Çalışmamızda, İngiliz romancı Edward Frederic Benson'ın *The Room in The Tower* (1912) adlı eseri gotik unsurlar üzerinden ele alınacak olup, Edmund Burke'ün ve Kant'ın güzel ve yüce, Julia Kristeva'nın iğrençlik/iğrenme ve özellikle Freud'un tekinsiz kavramlarından yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: E.F Benson, "The Room in The Tower", Freud, Burke, Kant, Kristeva, Yüce, İğrençlik

GOTHIC ELEMENTS in *THE ROOM IN THE TOWER* by EDWARD FREDERIC BENSON

ABSTRACT

From the first appearance of the genre, Gothic literature has had a great influence on the human psyche. It often explores the darker aspects such as fear, anxiety, and repression, and is characterized by its emphasis on the irrational, unconscious, and supernatural, which are closely linked to the conducts of the human psyche.

The Gothic writer has always been fascinated by the psyche and sought to explore the complex and often contradictory aspects of human experience in his works. Theories of the unconscious mind and the role of childhood experiences in shaping adulthood behavior are particularly influential, and many writers have benefitted from these ideas to explore their characters' motivations and inner lives. Gothic has evoked a feeling of sublime in the reader.

Edmund Burke defines supreme horror and terror as "uncertainty, power, deprivation, vastness, eternity, succession and monotony, vast spaces, difficulty, grandeur, intensity of light, dark colors, loud or sudden sounds, and sometimes unbearably disgusting smells." According to Immanuel Kant, the sublime is a principle of disorder, of aimlessness. It is the phenomenon of encountering something that the understanding cannot regulate, cannot contain. It cannot set a limiting regulative principle in the thing because it cannot set any limit to the thing. Sigmund Freud's conception of the "uncanny" is particularly relevant to the Gothic novel, as it contains both a philosophy of the sublime and a theory of horror. Freud defines the uncanny as the experience of a familiar but strange and disturbing emotion. Julia Kristeva's conception of "abject" deals with the experience of encountering something that is both familiar and unknown, attractive and repulsive, and challenges our sense of boundaries and identity. All of these concepts are associated with the sublime, hence the gothic.

Edward Frederic Benson's "The Room in The Tower" stands out with its gothic features. The story is about a man who dreams about a room in a tower and then discovers the room in real life and undergoes a terrible experience.

In this paper, English novelist Edward Frederic Benson's "The Room in The Tower (1912)" will be discussed in terms of gothic elements through the scope of Edmund Burke and Kant's beautiful and sublime, Julia Kristeva's abject/abjection and especially Freud's uncanny concepts.

Key Words: E.F Benson, "The Room in The Tower", Freud, Burke, Kant, Kristeva, Sublime, Abject

GİRİŞ

Karanlık, gizemli ve doğaüstü temalarıyla tanınan Gotik edebiyat, büyük bir sosyal, politik ve kültürel değişim dönemi olan 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıktı ve 19. yüzyılda zirveye ulaştı. Bu tür, irrasyonel, duygusal ve doğaüstü olanı keşfetmeyi amaçladı ve Aydınlanma'ya karşı bir tepkiyi temsil etti.

Gotik edebiyat, sanayileşme, sömürgecilik ve geleneksel değerlerin gerilemesi gibi zamanın endişelerini yansıtmıştır (Daly 13-14). Bu endişeler, lanetli kaleler, ürkütücü manzaralar ve suçluluk ya da deliliğin musallat olduğu karakterler aracılığıyla Gotik edebiyata dahil edilir. Doğaüstü ve grotesk, insan ruhunun karanlık ve tehlikeli yönlerini vurgulayarak korkuları ve endişeleri temsil etmek için kullanılmaya devam etmektedir. Nitekim Sigmund Freud'un psikanaliz teorileri ile Gotik edebiyat arasında önemli bir ilişki vardır. Freud'un bilinçdışı zihin teorileri, bastırma ve travmanın kişiliği ve davranışı şekillendirmedeki rolü, Gotik edebiyatın tema ve motiflerinde belirgindir. Birçok Gotik roman ve öykü, zihnin iç işleyişini keşfederek, genellikle geçmiş travmaların peşini bırakmayan veya bilinçsiz arzuların güdümünde olan karakterleri tasvir eder (Massé 307-320). Gotik edebiyatta bulunan doğaüstü unsurlar, karakterlerin iç mücadelelerinin dışsal tezahürleri olarak görülebilir. Dolayısıyla, E.F Benson'ın kısa öyküsü "The Room in The Tower" ı Gotik kabul edilir.

Hikâye, izole bir kır evi ve sisle örtülü yoğun bir ormanın yer aldığı karanlık ve ürpertici bir manzarada geçer (Benson). Bu ortam, Gotik edebiyatın önemli bir özelliği olarak gerilim ve izolasyon duygusu yaratır. Ayrıca, bu hikâyeye ismini veren oda, eski mobilyaları, solmuş perdeleri ve garip atmosferiyle hem tanıdık hem de yabancı bir yer olarak tanımlanır. Bu yönelim bozukluğu ve muğlaklık duygusu, bilinen ile bilinmeyen, güvenli olan ile tehlikeli olan arasındaki sınırları bulanıklaştıran "iğrencin" bir özelliğidir. (Kristeva 2) İkincisi, bu hikâyeye, Gotik türünün ayırt edici özelliği olan doğaüstü unsurları içerir. Anlatıcının/ana karakterin kuleye yolculuğuna, bir gizem ve ürperti duygusu eşlik eder çünkü kule onu başka bir dünyaya ait bir çekicilikle çağırır. Jack Stones ve yanında bulunan tanımadığı diğer insanlar ana karakter Bay Royer'de bir ürperti duygusu uyandırsa da rüyası tekrarlandıkça merakla odayı görmek istemesi yüceye ulaşmasının anahtarıdır:

"...Ve o anda olabildiğince mantıksız bir korku beni yeniden ele geçirdi. Neyden korktuğumu bilmiyordum: Sadece korkuyordum. Sonra, ani bir anımsama gibi, uzun süredir hafızalardan silinmiş bir isim anımsandığında, neden korktuğumu anladım. Pencereimin altında uzanan çimenliğin hemen ötesinde, rüyamda sık sık "Ruhuna lanet" yazan uğursuz mezarı gördüğüm Bayan Stone'dan korkuyordum. Sonra bir kez daha korku öylesine kayboldu ki korkacak ne var diye merak ettim ve kendimi kulede, rüyamda adını defalarca kez duyduğum odada sessiz ve aklım başında buldum. Bu sahne bana çok tanıdıktı." (Benson 4)

Yüceye ulaşmak için aşkını deneyimlemek gerekir. Burke'e göre aşkın; korku ve dehşet duygularının zirveye ulaşmasıyla gerçekleşir. Tekinsiz, bütün rüya boyunca Bay Royer'e eşlik ederek korku ve dehşetin deneyim boyunca rüyaya eşlik etmesini sağlar. Korku ve dehşetin şiddeti çok önemlidir ancak yüceye ulaşmak için devamlılıkları şarttır.

Ayrıca "The Room in The Tower", Gotik türünde yaygın olan korku, delilik ve psikolojik kargaşa temalarını araştırır. Anlatıcı, bilinmeyene olan korkusu ve kuledeki odaya olan takıntısı tarafından tüketilir.

Bu çalışmada, eserdeki gotik unsurlar yüce, tekinsiz ve iğrenç açısından incelenecektir.

Edward Frederic Benson ve The Room in The Tower

Edward Frederic Benson (1867-1940), mizahi ve hicivli romanları, biyografileri ve kısa öyküleriyle tanınan İngiliz yazardır. Yazarlık kariyerine 1893'te ilk kitabı "Dodo: A Detail of the Day"i yayınlamakla başladı. Üst sınıfı sosyal hiciv konusu haline getiren bu roman hızla başarıya ulaştıktan sonra Benson, "The Luck of the Vails" (1895), "David Blaize" (1916) ve "Mrs. Ames" (1922) dahil olmak üzere aynı sosyal sınıfla dalga geçen bir dizi roman yazdı (Masters 2). Benson, romanlarının yanı sıra Charlotte Bronte, Edward VII ve Kraliçe Victoria gibi ünlü isimlerin biyografilerini de kaleme aldı. Ayrıca, çoğu "Kuledeki Oda" (1912) ve "Lowndes Meydanı Kontesi" (1920) gibi ciltlerde toplanan kısa öyküler de yazan üretken bir yazardı (Masters 4-11). Doğal ve doğüstü arasındaki sınırları keşfetmeye özel bir ilgi duyan Benson'ın hikayelerinde genellikle, dünyayı rasyonel anlayışlarına meydan okuyan ürkütücü veya açıklanamayan fenomenlerle karşı karşıya kalan karakterler yer alır. "The Room in the Tower", Benson tarzının klasik bir örneğidir, çünkü anlatıcının eski bir kulede tüm mantığa ve açıklamalara meydan okuyor gibi görünen gizemli bir odayla dehşet dolu karşılaşmasını anlatır.

"The Room in the Tower", E.F Benson'ın ilk kez 1912'de yayınlanan kısa hikayesidir. Hikâye, rüyasında yıllardır görmediği bir çocukluk arkadaşı tarafından bir hafta sonu için kır evinde kalmaya davet edilen Bay Royer adlı genç bir adamı konu alır. Royer, sürekli tekrarlanan rüyasında bir kulede, bir aile ve belirli bir oda görür. Başlarda sadece dolambaçlı bir merdiveni tırmanır ancak odaya geldiğinde dehşet içinde rüyalarından uyanır. Daha sonraları bu odanın bir yatak, bir sandalye ve bir masa ile döşenmiş olduğuna tanıklık edecektir. Odanın geniş ve ıssız bir manzaraya bakan tek bir penceresi vardır. Odadayken yoğun bir korku duygusu peşini bırakmaz ama nedenini açıklayamaz. Eninde sonunda bu odada yalnız olmadığını anlayacaktır. Pencerenin dışından veya odadaki tablonun içinden birinin veya bir şeyin onu izlediği hissine kapılır, ancak hiçbir şey göremez. Bu durum onda bir tekinsizlik duygusu oluşturur. Freud, tekinsizliğin tanıdık ama aynı zamanda alışılmadık veya rahatsız edici bir şeyden kaynaklandığını savunur (Freud 1-2). "The Room in The Tower"da anlatıcı, uyanık yaşamda gerçeğe dönüşen rüya deneyimini tartışır. Bu, doğası gereği tekinsiz bir deneyim olmasa da rüyaların genellikle beklenmedik bir şekilde gerçekleşebilecek tanıdık insanlarla ve yerlerle ilgili olması, bir tekinsizlik duygusu yaratabilir. "...Doğrudur, bu tarz rüyalar genellikle bazı saçma ve acayip olaylarla bölünür ki sonradan gerçekleşen şeylerle kıyaslanınca bu, rüyaların ciddiye alınmamasına yol açar. Ancak sadece şans hesabına bakıldığında, biri tarafından tekrar tekrar görülen bir rüyanın gerçekleşme ihtimali çok düşüktür" (Benson 2). Çocukluk anıları da tekinsizle ilişkilendirilebilir, çünkü çoğu zaman puslu ve çarpıktır; bazı ayrıntılar canlı bir şekilde hatırlanırken diğerleri unutulur veya değiştirilir. Bu anılar, hatırladığımızdan biraz farklı olan tanıdık nesnelere veya durumlarla karşılaşılarak tetiklenebilir, bu da bir tuhaflık veya rahatsızlık duygusuna yol açar (Ümer 2). Royer, hikâye esnasında zaman zaman arkadaşından mektup beklediğini itiraf eder. Bu süre uzadıkça bilinçli veya bilinçdışı huzursuz hisseder ve bunu rüyalarına taşır.

Her ne kadar aynı rüyayı çeşitli varyasyonlarıyla da görse, kulenin önündeki odaya geldiği zaman her seferinde açıklayamadığı bir huzursuzluk duygusu hissettiğini itiraf eder. Başlangıçta rüyaları bu odayı görmesi ve dehşete düşmesiyle sonlanır. “Odada korkunç bir şey vardı ve hızla büyüyen ve beni saran kâbusun dehşetiyle, bir dehşet spazmıyla uyandım” (Benson 4). Bu durum, yüce psikolojik kavramının temel unsurları olan bir korku ve terör duygusu ortaya çıkarır. Yüce hem heyecan verici hem de bunaltıcı, genellikle huşu, korku ve terör duygularıyla ilişkilendirilen estetik bir deneyimdir (Burke 55-57). İzleyicide yoğun duygusal tepkiler uyandıran bir ihtişam, enginlik ve güç duygusuyla karakterize edilir:

“...Söylediklerinden dolayı kalbim anlamsızca parçalandı. Daha baştan o odanın benim olduğunu biliyor gibiydim ki bu da bende kötücül ve önemli bir hisse sebep oldu. Jack anında ayağa kalktı ve onu takip etmem gerektiğini anladım. Sessizce koridordan geçtik ve pek çok köşesi olan büyük bir meşe merdiveni çıktık ve içine iki kapı yerleştirilmiş küçük bir sahanlığa geldik. Kapılardan birini benim girmem için itti ve kendisi girmeden arkamdan kapattı. O zaman varsayımımın doğru olduğunu anladım.” (Benson 4)

Kahramanın kuledeki odada kalması gerektiğini öğrendiğinde verdiği tepki, yüce bir şeyle karşılaşmayı beklediğini gösterir. "Kalbim parçalandı" ve "daha baştan o odanın benim olduğunu biliyor gibiydim ki bu da bende kötücül ve önemli bir hisse sebep oldu" gibi ifadeler yüceye ulaşmanın ayırt edici özelliğidir. Merdivenleri çıkıp odaya girerken, korku duygusu hızla büyür ve onu bir "dehşet spazmı" ile sarar. Bu ezici duygusal tepkiler de, aynı zamanda, çoğu zaman bir huşu ve korku karışımı ortaya çıkaran yücenin de niteliğidir. (Weedman 1-2) “The Room in The Tower” huşu uyandıran ama aynı zamanda ürkütücü ve ezici bir şeyi temsil eder. Kahramanın odaya verdiği duygusal tepki, yüce olanın, onunla karşılaşarlarda yoğun psikolojik ve duygusal tepkiler uyandırma gücünün altını çizer.

Kant, yüce deneyiminin hem ürkütücü hem de canlandırıcı olabileceğini ve bunun bir huşu ve saygı duygusuna yol açtığını savunurken bu deneyimin, sınırlı insan bakış açımızı aşmamız ve sonsuz düşünmemiz için bize ilham verebileceğini öne sürer (Kant 427). Anlatıcı geri dönüşsel biçimde hayatının bir rüya olduğunu, ilk kez on altı yaşında görmüş olduğu o tehlikeli rüyanın değerlendirmesini bütün öykü boyunca serpiştirilmiş ifadelerle okura sunar. “Bütün hayatım boyunca hep rüya gören biri olmuşumdur: Geceler az, yani sabah uyandığımda bazı zihinsel deneyimlerin benim olduğunu fark etmediğim ve bazen, görünüşe göre bütün gece boyunca, bir dizi oldukça göz kamaştırıcı maceralar başıma gelir. Neredeyse istisnasız olarak bu maceralar hoştur, ancak çoğu zaman sadece önemsizdir. Şimdiki anlatacağım rüya bir istisnadır” (Benson 2). Bununla beraber Bay Royer ne rüyalarında ne de gerçek deneyimlemesinde içinde bulunduğu kır evi veya karakterlerine herhangi bir şekilde saygı beslememiştir. Odanın ve Julia Stone’un kahramanda uyandırdığı duygu her zaman korku ve dehşet yönünde olmuştur ve Stone’un tablosunu gördüğünde iğrenme hissetmiştir:

“Yataktan fırlayarak yanında duran küçük masayı devirdim ve saatimin, mumun ve kibritlerin yere düştüğünü duydum. Ama o an için ışığa gerek yoktu, çünkü bulutların arasından kör edici bir şimşek çaktı ve bana yatağımın yanında yine Bayan Stone'un resminin asılı olduğunu gösterdi. Ve bir anda oda yeniden karanlığa büründü. Ama o anda başka bir şey daha gördüm, yani yatağımın ucuna eğilmiş, beni izleyen bir figür. Üstüne yapışan beyaz bir giysi giymişti, benekli ve küflenmişti ve yüzü portrenin yüzüydü.” (Benson 7)

Kristeva'ya göre iğrenç, ne özne ne de nesne olan, daha çok bu kategorilerin dışında var olan, benliğin ve toplumsal düzenin istikrarını bozan şeydir. (Kristeva 1) İğrenç, toplum tarafından reddedilen veya dışlanan ama yine de insan deneyiminin gerekli bir parçası olarak kalır. Vücut sıvıları, atık, ölüm ve çürüme dahil olmak üzere birçok biçim alabilir. Bunlar toplum tarafından tabu veya iğrenç olarak görülen ve genellikle gizlenen veya bastırılan şeylerdir. Ancak Kristeva'ya göre iğrenç/iğrençlik, yalnızca korktuğumuz veya reddettiğimiz bir şey değil, aynı zamanda bizi çeken ve büyüleyen bir şeydir. Nitekim, kuledeki oda, mobilyaları kaplayan örümcek ağları ve tozla, çürüme ve bakıma muhtaç durumda olarak betimlenir. Kahraman ayrıca, çürümüş veya çürüten bir şeyin varlığını düşündüren kötü bir koku fark eder. Odanın bu tasviri, kahramanda bir tiksinti ve huzursuzluk duygusu uyandırır, bu da Kristeva'nın iğrençlik teorisiyle tutarlıdır. İğrenç, ayrıca kahramanın kendi iç kargaşasının bir metaforu olarak da görülebilir. Hikâye boyunca, kahraman, odadan duyduğu korkuya yansıyan bir huzursuzluk ve endişe duygusuyla boğuşur. Bu korku sadece fiziksel alan korkusu değil, aynı zamanda odanın temsil ettiği benliğin bilinmeyen ve bilinçsiz yönlerinden duyulan bir korkudur:

“... [Tablo] Bayan Stone'u rüyalarımnda son gördüğüm haliyle temsil ediyordu: yaşlı, solgun ve beyaz saçlı. Ama vücudun bariz zayıflığına rağmen, et kaplayan cildimsi kabuğundan korkunç bir taşkınlık ve canlılık parlıyordu, tamamen habis bir taşkınlık, akıl almaz bir kötülükle köpüren ve taşan bir canlılık. Dar, alaycı gözlerden kötülük fıskırıyordu; iblis benzeri ağızıyla gülüyordu.” (Benson 6)

Kahraman sonunda korkusunun kaynağıyla yüzleştğinde bunun kendi benliğini yansıtan bir tablo olduğunu keşfeder:

“Tüm çehresi, gizli ve ürkütücü bir neşe hissettiriyordu; dizlerinde kenetlenmiş eller, bastırılmış ve isimsiz bir sevinçle titriyor gibiydi. Sonra sol alt köşede de imza olduğunu gördüm ve ressamın kim olabileceğini merak ederek daha yakından baktım ve "Julia Stone imzalı Julia Stone" yazısını gördüm.” (Benson 6)

Bu, korkusunun gerçek kaynağının dış dünya değil, bastırıldığı ve inkâr ettiği kendi içsel benliği olduğunu gösterir.

SONUÇ

Gotik edebiyat, değişen dünyanın kaygılarına bir yanıt olarak ortaya çıkan, akıl dışı, duygusal ve doğaüstü olanı keşfeden bir türdür. Genellikle geçmiş travmaların peşini bırakmayan veya bilinçsiz arzuların yönlendirdiği karakterlerin iç mücadelelerini yansıtır. Freud'un psikanaliz teorileri, Gotik edebiyatın altında yatan psikolojik temaları anlamamıza yardımcı olur Edward Frederic Benson'ın "The Room in The Tower" eseri korku, delilik ve psikolojik kargaşa temalarını araştıran klasik bir Gotik edebiyat örneğidir. Hikâyenin önsezi, doğaüstü unsurlar ve bir gizem duygusu kullanması, Gotik türünün özelliği olan karanlık ve rahatsız edici bir atmosfer yaratır. Anlatıcının bilinmeyene ve kuledeki odaya olan takıntısının keşfedilmesiyle, hikâye insan ruhunun daha karanlık yönlerini araştırır. Freud'un tekinsizliğin tanıdık ama rahatsız edici bir şey olduğu fikri, kahramanın çocukluk anılarının ve beklentilerinin çarpıtıldığı ve bir huzursuzluk hissini tetiklediği deneyiminde belirgindir. Kant'ın tanımladığı şekliyle yüce, kahramanda; uçsuz bucaksız ve bastırıldığı duyguları çağrıştıran bir odayla karşılaştığında bir huşu ve korku duygusu uyandırır. Bununla birlikte, kahramanın deneyimi yalnızca korku ve

dehşetle kendini gösterir. Hikayenin çözümü, okuru bir belirsizlik ve huzursuzluk duygusuyla baş başa bırakarak, tekinsiz ve yüce olanın yoğun duygusal ve psikolojik tepkiler uyandırma gücünü vurgular. Bu tepkilerden biri de iğrenmedir. Kristeva'nın kavramı, kahramanın psikolojik durumunu ve odayla ilişkisini anlamak için yararlı bir çerçeve sağlar. Odanın çürüyen ve kötü kokulu olarak tanımlanması, kahramanın iç kargaşasını ve çözülmemiş çatışmalarını yansıtan bir iğrençlik duygusu yaratır. Bilinmeyen ve bilinçaltının korkusu, hikaye boyunca devam eden bir temadır ve kuledaki oda, benliğin bilinmeyen ve bastırılmış yönlerini temsil eder. Kahramanın tablodaki görüntüyle yüzleşmesi, Kristeva'nın gerçek iğrençlik kaynağının dışsal değil içsel olduğu ve iğrencin insan deneyiminin önemli bir parçası olduğu şeklindeki teorisini doğrular.

Böylelikle Benson'ın eseri psikanaliz çalışmalarının ve modernizm kavramlarının gotikle ne kadar iniltili olduğunu gösterir. Yüceye ulaşmadaki anahtarı dehşet ve korkuda gösteren Benson, ayrıca kabusların bunu yapabilen iyi bir aktör olduğunu Freud üzerinden vurgulamıştır. Eser, hem tematik unsurları hem de uzamsal konumu sebebiyle yirminci yüzyıl gotiğinin bir kılavuzu olarak yorumlanmaya açıktır.

KAYNAKÇA

Benson, E. F. *The Room in the Tower*. Ulverscroft, Leicester, 2018.

Burke, Edmund. *A Philosophical Enquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful: With an Introductory Discourse Concerning Taste; and Several Other Additions*. Cambridge University Press, Cambridge, 2014.

Daly, Nicholas. *Modernism, Romance and The Fin De Siècle*. Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Ümer, Engin. “Tekinsizin Estetiği ve Sanat Yapıtı” . cilt. 10, no. 19, *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 2017. (sayfa no)

Kant, Immanuel. *Critique of Judgment*. Pluhar, Hackett Pub. Company, 1987.

Kristeva, Julia. *Powers of Horror: An Essay on Abjection*. Nota, 2017.

Massé, Miichelle A. “Psychoanalysis and the Gothic.” *A New Companion to the Gothic*, edited by David Punter, Wiley-Blackwell, Malden, MA, 2012, s. 307–320.

Masters, Brian. *The Life of E. F. Benson*. Chatto & Windus, London, 1991.

Weedman, Danielle, *Men, Monsters and Morality: Shaping Ethics through the Sublime and Uncanny* (2014). Humanities Capstone Projects. Paper 20

Elektronik Kaynaklar

Venn.lib.cam.ac.uk.

<https://venn.lib.cam.ac.uk/cgi-bin/search-2018.pl?sur=&suro=w&fir=&firo=c&cit=&cito=c&c=all&z=all&tex=BDL584W&syeye=&col=all&maxcount=50>. Erişim: 28 Mart 2023

Freud, Sigmund. *The Uncanny*. 1919. <https://web.mit.edu/allanmc/www/freud1.pdf> Erişim: 28 Mart 2023

POSTMODERN ANALYSIS IN *HAWKSMOOR* BY PETER ACKROYD: THE EXAMPLE OF PLAYFULNESS AND TIME DISTORTION

Arş. Gör. Özge ALTUNLU

Atatürk University, - 0000-0001-5494-4152

ABSTRACT

In this study, Peter Ackroyd's novel is analysed in the sense of postmodern theory by especially concentrating on playfulness and time distortion. *Hawksmoor*, both a significant novel of the contemporary period and a representative of postmodern fiction, has qualities with regard to the aforementioned concepts. Ackroyd makes use of both concepts, which are the main concern of this study, by giving instances throughout the chapters. Since the concept of play is a phenomenon for almost every creature like fauna and human beings, many study areas have tried to recognise and understand the meaning and place of play in social and individual life. Noteworthy is the fact that the postmodern author's approach to the writing process of the novel is beyond pure narration. He put forwards almost every detail in a playful manner. When it comes to the latter concept, in such a contemporary period that we experience, many things might be considered fragmented. While fragmentation is mirrored in many senses and many fields, time is the most useful tool for striking representation of it in the literary ground. Proceeding from this point, the focus of this study is to examine what playfulness and time distortion as postmodern techniques are and with which methods and how they are revealed in the novel.

Keywords: Peter Ackroyd, *Hawksmoor*, Postmodernism, Playfulness, Time Distorti

1. INTRODUCTION

The focus of this study is on the postmodernist analysis of the English novel *Hawksmoor* (2010) by Peter Ackroyd. This study aims to correlate the aforementioned novel with the postmodernist techniques of playfulness and time distortion. The novel as a product of postmodernism is an examination of the achievement of playfulness thanks to many techniques like metafiction and intertextuality. Additionally, the novel is a striking sample of time distortion with its eighteenth and twentieth centuries narrations.

The significance of postmodernist novels is tried to be reaffirmed in this study by compiling both techniques together. Postmodernism, which is seen as a new trend from the 1980s, has been a great impact on the literary world. The authors have conveyed their writings out of the conventional ones with new techniques. Rather than being obsessed with linear and certain narration, postmodernist writers try to deconstruct almost every stability in terms of characterisation, plot structure, setting, and

time. In this respect, this study will provide Peter Ackroyd's usage of both playfulness and time distortion during the novel.

The concept of playfulness exists in its fictitious structure that is in line with the novel structure. Therefore, the postmodernist theory provides the fictional function of the novel thanks to one of its techniques playfulness. Another function of using playfulness in the postmodernist novel is to show the distance between the reader and the work that should be eliminated. Consequently, it is seen that many techniques concerning playfulness in this novel by Peter Ackroyd; however, the most commonly used ones are metafiction and intertextuality. At the core of the aim of playfulness in the postmodernist novel is that the meaning of reality is questioned and the authority of reality is shaken with dubious approaches towards the meaning of reality. The postmodernist writer underscores the mentioned point with the diverse plays in terms of language and the text because of the absence of one truth and the presence of a multiplicity of reality. That is why we mention fiction rather than reality in postmodernist literature. Thus the novel is a type of play in which the writer, reader, and text itself play together. Each play invites the participants to a new meaning and new production on the ground of literary text.

2. PLAYFULNESS IN *HAWKSMOOR*

Playfulness is one of the contributions of a literary technique of postmodernist theory. Noteworthy is the fact that the informative and manipulative literature of the conventional trend is exchanged with the coming of postmodernist theory in the twentieth century. The readers of the contemporary period no longer see static texts, but rather are introduced to new techniques. For example, the reader is invited to the writing process in the radiance of metafiction or travelled among the other literary or artistic genres in the light of intertextuality. There are many techniques to achieve playfulness in the literary area; however, this study specifically centralises playfulness with metafiction and playfulness with intertextuality in the novel.

Starting with the general definitions of the concepts of play and playfulness, "the first point that needs to be made is that "play" is an act and "playfulness" is an attitude, which is harder to define" (Akhtar, et al., 2011, p. 72). Thus each attitude concerning playfulness might differ from writer to writer. Moreover, "there is also no doubt that play must be defined as a free and voluntary activity, a source of joy and amusement" (Caillois, 2001, p. 6). Peter Ackroyd also constitutes his novel in free and voluntary ways, and it also produces joy and amusement for the readers in *Hawksmoor*. On the other hand, "every game has its rule, without exception, and it is impossible to doubt these rules" (Sakallıoğlu, Erol, & Akgün, 2014, p. 119) but Ackroyd works playfulness freely in his work without any rule.

What is more, Huizinga explains the function of play which "can largely be derived from the two basic aspects under which we meet it: as a contest for something or a representation of something" (1949, p. 13). As Huizinga's sentence remarked in the quotation, the function of playfulness in this novel might be suggested as the reflection of postmodernist theory on a literary work. It is because we are introduced to diverse postmodernist techniques under the mask of playfulness. In addition to Huizinga's suggestion about the function of playfulness, Fink shares that "the aspect of play that thereby predominates above all is "recovery," relaxation, pastime, and cheerful idleness, a refreshing pause that interrupts the workday or is an activity for holidays" (2016, p. 231). Hence Ackroyd, with the technique of

playfulness, interrupts the certain rules of conventional narration. It appears as a kind of narrative activity for the readers.

Akhtar et al express that “play serves many purposes. These include mastery of conflict, a reworking of trauma, comprehension of external reality, and fine-tuning of ego skills” (2011, p. 71). Additionally, Bateson and Martin highlight that “play is an important form of behaviour that facilitates creativity, and hence innovation, in both the natural world and human society” (2013, p. 1). We, as readers of this novel, might experience a literary innovation contrary to the conventional one thanks to playfulness and how it is handled. When every point of view is taken into account, it might be inferred that determining the scope and the meaning of the concepts of play and playfulness is not a simple and easy thing. Beyond the aforementioned information above, Bateson and Martin give an informative summary of the play from diverse scholars, theorists, and philosophers:

Jean Jacques Rousseau thought that play in a natural environment civilises the child. The philosopher Immanuel Kant took a romantic view of play as liberating the spirit. So too did the poet Friedrich Schiller, who believed that play allows the release of pent-up energy. The psychologist Karl Groos argued, like Plato, that adult skills are acquired during childhood play. The educational reformer John Dewey was influenced by Rousseau and regarded play as crucially important in the development of the child. Sigmund Freud wrote about its importance to an individual subsequent behaviour, and many other psychoanalysts and psychotherapists have followed in his footsteps. None of these authors explicitly linked play to creativity. Herbert Spencer did, however, and suggested that play is the source of artistic creativity. (2013, p. 7)

As referred to in the views above, we should be especially concerned here with the notion of Herbert Spencer to give an interpretation of the play in the literary area. As in his suggestion, it is the thing that Peter Ackroyd tries to achieve. Contrary to what is known, the author might use creativity to provide something new in *Hawksmoor*; therefore, readers, find themselves in a playful atmosphere while reading the text. Using playfulness as a method in his novel, he carries his creativity beyond and produces a fun and playful atmosphere in his work.

In this novel, Peter Ackroyd gamifies temporal and narrative materials. The postmodernist author might aim to eliminate the existence of the distance between the text and the reader. In *Hawksmoor*, we can see a kind of play in the senses of narration and fiction of a text. Therefore, playfulness is achieved with such many postmodernist techniques as metafiction, intertextuality, multiplicity, and irony. Those techniques are the tools for the reflection of playfulness in postmodernist novels. Playfulness might be achieved on the ground of language, as well. To illustrate, Ernest Vincent Wright composes his famous novel, *Gadsby*, as an outstanding instance of the concept of lipogram and achieves playfulness in the context of language.

The postmodern reader is the addressee of the literary and artistic play. Since it seems impossible to catch reality in the postmodern period, the writer has no anxiety to reflect reality but has the aim of playfulness. The scope and variety of play are manifold but the play in *Hawksmoor* that the postmodernist author Peter Ackroyd tries to carry out is the play on the

ground of narration. He plays with the narrative components; therefore, he destroys the temporal flow and reconstructs it like a play.

When it comes to the usage of the metafiction technique as a part of playfulness in the novel, *Hawksmoor* provides rich instances for the reader. Metafiction, which makes the author's writing process the subject of the work, is one of the most important features of postmodernist theory. Metafiction was used for the first time in the 1960s by William Grass. With mention the writing process and putting the reader at the core of the text, the postmodernist author tries to keep the readers interested. The text is the place of play for the writer; therefore, Ackroyd plays exactly such a play in his novel. Consequently, a colourful and playful text appears in the novel. The novel invites the reader to the playful milieu from the first part. To demonstrate, Ackroyd mentions that:

It would tire the Reader should I dwell on my various Adventures as a Street-boy, wherefore at present I shall say no more of them. I return in the meantime to my reflections arising from these Incidents, and to my Consideration of the weakness and folly of Humane life. (2010, p. 22)

As seen in the quotation above, Ackroyd, in this chapter of the novel, almost calls the reader to the play by directly addressing them. This quotation, which is an example of the relationship between the fictional characters in the novel and Ackroyd, shows the author's involvement in the fiction at the level of the metafiction technique and the transformation of the text into a playful state. What is more, including subjects such as the big fire in London and the construction of churches, Ackroyd not only produces an atmosphere of reality by lumping together the real and fictitious components but also achieves playfulness on the fictional ground by adding one more church to the real churches in the text.

As for the playfulness with the postmodernist technique of intertextuality in the novel, self-referentiality is the most preferred one. In the novel, the author used intertextuality as the dominant technique. Making reference to the text of the same novel within the novel and sharing the formation process of the same text can be considered as a reflection of both intertextuality and metafiction techniques. The fiction within fiction is perceived as a mazelike play by the readers. Sharing a lot of names of writers and their works and borrowing many pieces of the diverse texts, Ackroyd includes numerous samples related to intertextuality in his novel *Hawksmoor*. All these mentioned components and examples prove that the author has edited his text to produce a playful atmosphere by making use of the postmodernist technique of intertextuality.

3. TIME DISTORTION IN *HAWKSMOOR*

Time distortion is one of the significant and most preferred techniques in postmodernist theory. "Fiction does not hesitate to accelerate time, slow it down, project it forward or run it backwards, cause it to skip over itself or repeat itself" (Welty, 1973, p. 85). As suggested by Welty, Peter Ackroyd also does not hesitate to break the certain flow of time order in his novel. With this technique, Ackroyd might aim to disrupt the known perception of reality or draws attention to the already distorted perception of reality in the postmodern period on the temporal ground.

Literature as a reflection of real life correlates the past with the present and even the future. To accomplish it, for example, Ackroyd brings the reader to the event that occurred in the past thanks to flashbacks or in the present with newly existing events in the novel which are the techniques used by various areas in the radiance of time phenomenon. In the former, the writer reminds the reader of the violation of the linear time order as in the real life and gives information about past events of the characters; in the latter, the writer makes the reader aware of the similar and various experiences of the characters concerning their life.

In this novel, the author presents sections from the triangle of past, present and future by distorting the timeline instead of a plenary flow. Therefore, the writer, in *Hawksmoor*, gives the events both from the eighteenth and the twentieth centuries. Travelling between these different times allows the reader to focus on different points and make comparisons between what they read. This also produces an environment for the reader to evaluate and criticise.

Temporal distortion leads to an ambiguous atmosphere in the novel which is full of complexity. Naturally, Ackroyd seeks to rebuild the sequence of events by employing this technique in his novel *Hawksmoor*. Time distortion involves fragmentation to bewilder the reader's mind. By using shifts, the author not only distorts the temporal line but also allows readers to think about what they are reading.

A series of various timelines and events coexist in the novel. That is why the novel gives two different stories; one is expressed from the past in the eighteenth century, and another is conveyed from the present in the twentieth century. To demonstrate, the names of murdered children are repeated in the following chapters completely in a different century (Ackroyd, 2010). Therefore, those repetitions during the centuries raise the question of what the reality is or when the mentioned events occur. Readers of *Hawksmoor* experience a type of anxiety about the exact time and truths to a large extent during the novel because of the huge temporal gap. However, the last expression of the first chapter in part one ends with 'at noon' and the next chapter of the same part starts with 'at noon' in the novel (Ackroyd, 2010, p. 31). As exemplified in the quotation, many similarities like the names of children and the connection between the end of one chapter and the beginning of the next one compromise a type of continuity. Thus the disconnected time orders are tried to be combined and reconnected with each chapter.

4. CONCLUSION

In this study, I have touched upon the postmodernist techniques of playfulness and time distortion in the novel *Hawksmoor* penned by Peter Ackroyd to prove how significant both techniques are for a true understanding of the postmodernist novel. These two techniques have privileged Ackroyd's novel.

I have found that playfulness gives the writer a chance in terms of being free and the reader a chance in the sense of being amused and perplexed. Not only the writer but also the reader come across various postmodernist techniques within the same text. While the former experiences it when he writes it, the latter experiences it when they read it. The concept of time in postmodernist theory is used as a sort of something liquid by authors to produce their literary impact. The expression of time is given as the reflection of psychological time as perceived in

the inner world of individuals. To achieve this, the narrative is constantly given shifts between the past and present. As a result, the author provides the readers to understand of the time experience.

If it is necessary to terminate the study, it should be said that by violating the certain order of time and narration, Ackroyd constructs a complex and intermingled sequence of events with a huge gap between the centuries of the chapters. But yet, the link between each chapter reminds the existence of cohesion in the novel.

REFERENCES

- Ackroyd, P. (2010). *Hawksmoor*. England: Penguin Books & Hamish Hamilton.
- Akhtar, S., Bergman, A., Bornstein, M., Brenner, I., Daniels, L., Etezady, M. H., . . . Kieffer, C. (2011). *Play and Playfulness: Developmental, Cultural and Clinical Aspects*. (M. C. Akhtar, Ed.) UK: Rowman & Littlefield Publishers.
- Bateson, P., & Martin, P. (2013). *Play, Playfulness, Creativity and Innovation*. Cambridge University Press.
- Caillois, R. (2001). *Man, Play and Games*. (M. Barash, Trans.) USA: University of Illinois Press.
- Fink, E. (2016). *Play as Symbol of the World and Other Writings*. (A. Moore, & C. Turner, Trans.) USA: Indiana University Press.
- Huizinga, J. (1949). *Homo Ludens: A Study of the Play-Element in Culture*. USA: Routledge & Kegan Paul.
- Sakallıoğlu, B., Erol, V., & Akgün, B. T. (2014). Oyun Nedir ve Oyun Türlerinin Tanımlanmasında Sosyal Oyunların Yeri. *Akademik Bilişim '14 - XVI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, (pp. 117-123).
- Welty, E. (1973). Some Notes on Time in Fiction. *The Mississippi Quarterly*, 26(4), 483-492. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/26474132>

IS IT A “HE” OR “SHE”?: THE DOPPELGÄNGER IN “SEEING DOUBLE”

BY SARA MAITLAND

Prof. Dr. Mukadder Erkan

Atatürk Üniversitesi,, ORCID ID: 0000-0002-9110-4272

ABSTRACT

Sara Maitland, an important Scottish writer, wrote short stories, novels and non-fiction. She dealt with religion, silence, solitude, traveling, sexuality and feminism in her writing. She employed fairy tales, folk tales and myths. Between 1980 and 1990, Maitland mainly wrote short stories. Later, she refers to the short stories as "blood-strewn tales of madness and badness" perpetrated on and by women in a timeless realm mixing myth and reality.

In her short story, “Seeing Double”, the reader finds a reflection of the concept of the evil double that emerged in Freud's essay, “Das Unheimliche” (1919). In the short story, the main character will learn a truth hidden from himself as well as the reader. This is another face on the back of his own. This anomaly creates a feeling of uncanny in both the reader and this character because both faces are aware of each other's mental processes as they share the same brain. While the main character is a boy, the other side is a girl. Realizing that the girl is his alter ego or doppelgänger, that is, his evil double, and unable to hide this understanding from her, and understanding that the girl tries to manipulate and control his mental, physical and emotional wholeness, the boy kills her and by doing so commits suicide by holding a gun to his mouth at the end of the story. The aim of this paper is to analyse “Seeing Double in the light of Freudian concepts of uncanny and doppelgänger.

Key Words: Sara Maitland, Freud, the Doppelgänger, uncanny, “Seeing Double.”

"O" [ERİL] MU, "BU" [DİŞİL] MU?: SARA MAİTLAND'IN "SEEİNG DOUBLE"

ADLI ESERİNDE KÖTÜ İKİZ

ÖZET

Önemli bir İskoç yazar olan Sara Maitland kısa öyküler, romanlar ve kurgusal olmayan yazılar yazdı. Yazılarında din, sessizlik, yalnızlık, seyahat, cinsellik ve feminizmi ele aldı. Kurgusal eserlerinde masallar, halk hikayeleri ve mitler kullandı. 1980 ve 1990 yılları arasında Maitland,

büyük ölçüde kısa öykü yazdı. Daha sonra, kısa öykülerden, miti ve gerçeği karıştıran zamansız bir alemde kadınlara uygulanan ve kadınlar tarafından işlenen "kanlı delilik ve kötülük hikayeleri" olarak söz eder.

Okur, "Seeing Double" adlı kısa öyküsünde, Freud'un "Das Unheimliche" (1919) adlı makalesinde ortaya çıkan kötü ikiz kavramının bir yansımasını bulur. Romanda ana karakter okurdan olduğu kadar kendisinden de saklanan bir gerçeği öğrenecektir. Bu, kendi yüzünün arkasında başka bir yüzün olmasıdır. Bu anomali hem okurda hem de bu karakterde bir tekinsizlik duygusu yaratır çünkü her iki yüz de aynı beyni paylaştığı için birbirlerinin zihinsel süreçlerinden haberdardır. Ana karakter erkek iken diğer taraf kızdır. Hikâyenin sonunda kızın kendisinin ikinci kişiliği veya *doppelgänger*'ı, yani kötü ikizi olduğunu anlayan ve bu anlayışı ondan gizleyemeyen ve kızın kendi zihinsel, fiziksel ve duygusal bütünlüğünü manipüle etmeye ve kontrol etmeye çalıştığını anlayan oğlan onu öldürür ve bunu yaparken esasen kendi ağzına silah dayayarak intihar eder. Bu yazının amacı, "Seeing Double"ı Freudyen tekinsiz ve kötü ikiz [*doppelgänger*] kavramları ışığında analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Sara Maitland, Freud, Kötü İkiz (*Doppelgänger*), tekinsiz, "Seeing Double".

INTRODUCTION

Sara Maitland, an important Scottish writer, writes short stories, novels and non-fiction. Maitland enters her literary career with the publication of her *Introductory*, a collection of her short tales in 1972 by Faber. She deals with religion, silence, solitude, traveling, sexuality and feminism in her writing employing fairy tales, folk tales and myths. She is a member of a feminist literary collective with such names as Zoe Fairbairns, Valerie Miner, Michele Roberts, and Michelene Wandor, and *Stories I Told My Mother* was co-written by them. Between 1980 and 1990, Maitland mostly wrote short tales. Later, she refers to the short stories as "blood-strewn tales of madness and badness" perpetrated on and by women in a timeless realm mixing myth and reality, Maitland wrote *Daughters of Jerusalem*, which won the Somerset Maugham Prize. *A Book of Silence*, a 2009 nominee for the Bristol Festival of Ideas Book Award, is an autobiographical book on her living alone (<http://www.saramaitland.com/about.html>).

In an interview by Kate Kellaway on February 2, 2014 Sara Maitland talks about her choice to be alone. "I didn't seek solitude, it sought me" says she. She continues to talk about her solitude: "My subconscious was cleverer than my conscious in choosing to live alone. The discovery of

solitude was a surprise in waiting. ... Solitude is a description of a fact: you are on your own. Loneliness is a negative emotional response to it. People think they will be lonely and that is the problem” (Maitland, 2014). She relocated to Galloway in southwest Scotland in 2007 when she was in her late forties and constructed a little home for herself above the untamed moors. She finds the power of stillness and solitude while living there totally by herself. She is currently living by herself on a high moor with expansive vistas and practically no noise other than the never-ending wind. She does not have a television or radio, and her days are spent in complete stillness. She is content with her complete solitude. In her two most well-known works, *How to Be Alone* and *The Book of Silence* the power of solitude and silence is deeply explored (Hanáková, 2021, p. 11). Solitude was her own choice, but in the world where she lived, most people and the character in her short story "Seeing Double" (2008, pp. 48-59) have not been so happy with solitude.

The presence of a primordial divine oneness is supported by myths, tales, religions, and scientific hypotheses, including those from the discipline of psychoanalysis (such as those put out by Sigmund Freud and others). They contend that we have a strong desire to either return to this or to defeat it. This is the idea of "nostos," which also refers to utopia, endless exile, and eternal rebirth. Maybe, it is the chance to reconnect with one who is the foundation of everything. According to Plato's ideas in the *Symposium*, the two sexes aspire to unite as they did a long-ago time. We aim at completeness, fullness, and excellence. Thus, we should never accept loneliness since it implies deficiency and incompleteness by definition (Galanaki 2014, p. 16). Thus, we find it difficult to acknowledge that loneliness is a fundamental component of what makes people human; but loneliness is a common universal experience (Galanaki, 2014, p. 15). Although it can be considered that for philosophers or artists of all sorts, loneliness is an ideal state for their creativity, there is another side of the same coin: loneliness results from neglect, and being psychologically and physically exiled.

Doppelgänger or the double creates a kind of uncanny atmosphere. The uncanny as a term was handled in Freud's essay (1919) which two of the impressions Freud lists that might cause uncanny (unheimlich) feelings are taken from an article by Ernst Jentsch from 1906. These are the temporary perception of an inanimate object as being alive and the temporary perception of a living thing as being inanimate. The other premise coming from Shelling in the essay is that uncanny “is the name for everything that ought to have remained ... secret and hidden but has come to light” (Freud 1997, p. 199; Spadoni 2007, p. 6). The Janus-like she-face, the anomaly of the boy is a great secret, but it will inevitably appear.

SEEING DOUBLE and THE DOPPELGÄNGER

The opening of Maitland's short story, "Seeing Double," told through an omnipresent narrator on the part of the main character, the nameless boy, announces that a bad fate awaits the boy. The young and beautiful woman dies soon after giving birth to him as the labour is grueling. His father who was a beloved, adored, and honored national hero is now retired to his family's mountain home and turns meek and depressed. They withdraw from the world and led a solitary life with a faithful nanny, who had been the midwife of the mother, a "blind but nimble" servant and several maids. It is understood that this situation disturbs the villagers and they see them as "the Other," demonizing them, especially the boy, for a reason initially unknown, which will be learned later.

The child is raised with care by his father and nanny. Although there seems to be no neglect here, the child has no relation with the outside world. When he is old enough, his father takes him on a field trip and teaches him the names of butterflies and flowers. Sometimes they go up on the roof and watch the stars, and his father tells him the Greek myths about the stars. When the child was old enough, he could no longer play in the nursery. So, his father dedicated the attic to him as a playground and built there a big world for him with small towns, railways, tunnels, electrical signals, and timetables for the trains. Her father would never neglect to kiss him every night. But the strange thing was that after kissing him on both cheeks, he was kissing very gently on the back of his head. The boy experiences some breaking points in his short life.

In the story, there are three turning points: One day, when he is twelve, a young maid tells him to show her. The child is stunned, does not know how to react, and asks what to show. The girl says he knows. "You know," she said again, "The face, the other face; the back of your head" (Maitland 2008, p. 51). The child puts his hand behind his head and is bitten by something. That servant girl is fired and inexorable questioning begins in the child's mind, who lived a quiet life until this discovery. The child is so smart that he realizes that his nanny is lying to him. "Thought and speech were one in his closed world. But he knew, he knew that nanny had made a deliberate gap between her thoughts and her words" (Maitland 2008, p. 52). At that, the child comes to a breaking point and begins to explore both physically and psychologically his environment and himself. Soon he is conscious of the situation: "After an hour he knew. And knowing, he knew that he had always known. There was another face" (Maitland 2008, p. 53). So as Freud says the uncanny "proceeds from something familiar which has been repressed" (Freud 1997, p. 224). In fact, the boy has some feeling about his anomaly but he has not dared to admit or express it. The appearance of the double is the return of the repressed.

At this point, let's remember what Freud said about the uncanny: "... this uncanny is in reality nothing new or alien, but something which is familiar and old-established in the mind and which has become alienated from it only through the process of repression. ... the uncanny as something which ought to have remained hidden but has come to light" (Freud 1997, p. 217). So, the uncanny in the story is created by the double of the boy. He understands that there was another thing behind which is also a part of him: "He placed his two hands delicately on the back of his head, either side of its nose, and could feel the hollow underneath his palms. He waited and felt a flutter, like a butterfly's footfall. It was blinking" (Maitland 2008, p. 53). There are irrelevant playing, unreliable hearing and impossible seeing of it that is both he and not he. Here, we can consider what Freud says for the double: "...we have characters who are to be considered identical because they look alike. This relation is accentuated by mental processes leaping from one of these characters to another—by what we should call telepathy—, so that the one possesses knowledge, feelings and experience in common with the other" (Freud 1997, p. 210). Although in the story the double, which is "doubling, dividing and interchanging of the self" (Freud 1997, p. 210) is the result of an anomaly physically in the form of the face, since there is only one mind that they share here, we should consider the other face as the evil doppelgänger of the boy. As Andrew Webber point out the double in literature has created in different figure:

... it is a "figure of visual compulsion", the double is either seen or it is on the edge of sight; it operates "divisively" on language; it must have some kind of autonomy and does not have to reflect back the self as it is; it represents a battle, struggle between the "I" and the "other I"; it is in most cases a male, if not, it is typically as the female side of a male subject; it is usually the product of a broken home. (cited by Endre 2012, np)

The boy's realization of his other face is the first turning point in the story He asks his father about the thing back his head: "I need to ask you why there is someone else on the back of my head" (Maitland 2008, p. 54). But he cannot get a satisfactory explanation from his father either: "'I don't know,' his father said, 'no one knows. It is a strange and mysterious thing.'" (Maitland 2008, p. 54) The fact that his son was born with an anomaly is something his father cannot accept at all, and the child understands this. What his father does is just to show him a picture of his mother. Later he will realize that the face on the back of his head is very similar to that of his dead mother and he is glad to resemble to his father. The child realizes that he is a kind of shame for his father and nanny. And the boy is willing to accuse her of having caused his mother's death. His father's reaction to his accusation is too strong for him to accept and he thinks: "... it was true, but not true" (Maitland 2008, p. 55).

For the first time, at the age of 14, he sees the face in the back of his head with the help of a mirror he secretly took from his nanny's room:

The face was paler than his face and had no proper chin so that the mouth was angled slightly too much downwards; but he could see that its nose was very like his and its eyelashes were longer. It was prettier than he was, and it was not a painting or a picture; it was real. It opened its eyes and they were blue, as blue as the summer sky, as blue as his mother's were in her painting. (Maitland 2008, p. 57)

This is the second turning point. He seems no longer alone, they play together, talk together, and say something to each other, but the girl uses his mind to think, breathes thanks to him, goes where he goes. This is the twofold manifestation of his self, which is the *doppelgänger* or double. Although the boy initially thought it was funny, he realizes that the girl is thinking things that he does not want to think, that she says things that he does not want to hear, that he cannot have any secrets, that he no longer shares any secrets with his father and nanny. Thus, she proves to be brutal and unscrupulous. His limited world has been turned upside down. The girl bothers him with “loud noises, silly giggles, filthy words and a scathing contempt at his ineptitude, both physical and manual” (Maitland 2008, p. 58). The double might represent the evil self, which tempts the self to act in ways he knows he should not or that he wants to but is unable to. Therefore, the boy is split, and fragmented and it seems a psychological disorder in the form of *doppelgänger* (Boşnak 1994, np). Here it should be kept in mind that the double “mirrors what is going on inside but should actually remain hidden” (Bouville, 2020, p. 38).

She becomes harbinger of the doom because being mentally autonomous, and horrible and scaring she belittles him, makes fun of him, so he has no privacy left and he suffers abandonment, a lack of intimacy, and isolation. Being twofolded, he realizes that he is trapped, there is no escape route. His life passes in more and more torment day by day. In fact, he is in an extreme loneliness, which is unquantifiable, unobservable, and uncommunicable phenomenon accompanied by feelings of hopelessness and futility, the conviction that connections cannot be built, or, more significantly, by a strong sense of one's own nonexistence. (Galanaki, 2014, p. 16). As Freud says “the double has become a thing of terror” (1997, p. 212). The boy feels uncanniness because of his touching the materiality of terror, which is the other face of himself. When he tries to masturbate, his double immediately scolds him as she hates the act. Perhaps her scolding and hatred of masturbation triggers the boy's fear of castration. He knows and does the opposite of what she likes or dislikes. Another important thing happens during his adolescence.

At seventeen, he falls in love for the first time with a new maid who sings like a bird, but his double makes him want to scream in his head because she was envious and cruel. She repeatedly yells, "Freak, freak, freak!" That one will never love you – she'll only want to see me ..... That little trollop won't love you" (Maitland 2008, p. 58). To use Freud's words while commenting on E.T.A. Hoffmann's *The Sand-Man*, she appears as a "disturber of love" (1997, p. 207), and tries to suppress the boy's feeling of love for another woman. It can be said that the girl has no feelings of compassion or pity, and whatever the boy represents, the girl with her selfish, sadistic, envious and hateful thoughts and speeches represents the complete opposite. This leads to the passiveness and the victimization of the boy as the oppressed one. He is sucked into the devil's thoughts of his double which ultimately results in death. The boy, therefore, is writhing in great pain. The situation he is in is a complete stalemate because there is no escape from it. That's why the expression, which shows his helplessness, "he could never get away" occurs five times in this relatively short story, the last's pronoun being "you" from the girl's mouth to the boy. He thinks that the only way to escape from her is to kill her. She also knows his decision but she does not think that he manages to kill her, so she says: "You can't, ... You can never get away" (Maitland 2008, p. 58). He feels helpless and also suffers uncanny feelings.

As a result, he decides to get rid of this thing who always despises him, and who distances him from his father and nanny, whom he values in life, but he kills himself while getting rid of it: "Then he went downstairs to the gun room, wrote a short note for his father and shot Her through the mouth; his mouth because he couldn't get the shotgun into the back of his head" (Maitland 2008, 59) That he has divided into two halves, one comprising the pure wickedness, the negative self, and the other his excellent character, the positive one, leads to this evil. In other words, his victimization by his she-doppelgänger creates such a decision as suicide. Except for suicide, there is no way out for the boy as the double indicates "spitefully:" "No, no. I don't exist. I am just the freak in you. I don't have a me. I have a you. I'm not a someone. I'm a part of you." (Maitland 2008, p. 58) Thus, by questioning the boy gradually loses his original self-supposed to be a stable referent of psychological unity. His original self, if there is, is invaded, reproduced, multiplied, and ultimately on the verge of being eliminated (Dietz 1998, p. 209).

He chooses to sacrifice his life as self-punishment. As Freud indicates "the tendency to get rid of a thing oneself by means of losing it is not overlooked" (Freud, p. 57-58), but in this case, while getting rid of his doppelgänger he also eliminates himself and this is a kind of "voluntary" self-sacrifice.

CONCLUSION

The reader finds a reflection of the concept of the evil double that emerged in Freud's essay, "Das Unheimliche" (1919). In the novel, the main character, a nameless boy, will learn a truth hidden from himself as well as the reader. There is another face on the back of his own. This creates a feeling of uncanny in both the reader and this character because both faces are aware of each other's mental processes as they share the same brain. While the main character is a boy, the other side a girl. Realizing that the girl is his alter ego or doppelgänger, that is, his evil double, and unable to hide this understanding from her, and he understands that the girl tries to manipulate and control his mental, physical and emotional wholeness, the boy kills her and by doing so commits suicide by holding a gun to his mouth at the end of the story.

Consistent with Webber's definition, *the she*, the doppelgänger of *the he* is visible, at least to the boy; her vocabulary is completely different from his, she is an autonomous "being", there is a great conflict between her and the boy, she is the female face of the boy, both of them lost their mother just at the beginning of their life and their father, in reality, is ashamed of themselves, although he did not withhold his affection from them, it is not enough for raising the child. The father and the nanny cannot be honest with the boy as they are afraid and ashamed of the secret related to the boy's anomaly. In fact, this is a secret that he always knew but should not be revealed, that should be kept secret even from his father and nanny, his closest human beings, has come to light, and he has dragged himself to an uncanny environment and to sacrifice his life. That's why "Seeing Double" brilliantly employs Freud's doppelgänger -here the evil double- and his uncanny atmosphere.

REFERENCES

- Bouville, V. (2020). The uncanny double. *On Freud's "The Uncanny,"* 28–38.
<https://doi.org/10.4324/9780429287367-3>
- Boşnak, M. (1994). The Double, the Rebel and the Doppelgänger in Tragedy. *Double Ganger in Tragedy.*
- Denisa, H. (2021). The Construction of Female Identity in Sara Maitland's Three Times Table. *Thomas Bata University in Zlin, Faculty of Humanities Bachelor's Thesis.*
- Dietz, F. (1998). Secret sharers: The doppelgänger motif in speculative fiction. *The Fantastic Other,* 209–220.
https://doi.org/10.1163/9789004455016_015

- Endre, X. (2012). *The Motif of The Double in the Works of Edgar Allan Poe, Robert Louis Stevenson and Vladimir Nabokov.*
- Eyre, S., & Page, R. (2008). *The New Uncanny: Tales of Unease.* Comma Press. Retrieved April 4, 2023, https://play.google.com/books/reader?id=knJFAgAAQBAJ&pg=GBS.PT57.w.1.1.39_46&hl=tr.
- Freud, S. (1917). *Introduction to Psychoanalysis.* Introduction to psychoanalysis pdf Ebook. Retrieved May 5, 2023, <https://www.sigmundfreud.net/introduction-to-psychoanalysis-pdf-ebook.jsp>
- Freud, S. (1997). The ‘Uncanny,’ in *Crossing Aesthetics.* *Stanford University Press*, 193–233.
- Galanaki, E. (2014). Loneliness: Thoughts on its relation with psychopathology and psychotherapy. *Encephalos*, 14–23.
- Kellaway, K., & Maitland, S. (2014, February 2). My subconscious was cleverer than my conscious in choosing to live alone. other. Retrieved March 25, 2023, from <https://www.theguardian.com/theobserver/2014/feb/02/sara-maitland-how-to-be-alone-interview>.
- Spadoni, R. (2007). *Uncanny bodies the coming of sound film and the origins of the horror genre.* University of California Press.

YUSUF HAS HACIB'İN “KUTADGU BİLİĞ” ADLI ESERİNDE ETİK**Fatih Acar**fatih.acar0@ogr.dpu.edu.tr**Doç. Dr. Bünyamin Han**bunyamin.han@dpu.edu.tr**Özet**

Yusuf Has Hacib ya da Balasagunlu Yusuf (1017-1077) Karahanlılar döneminde yaşamış dönemin önemli bilginlerindedir. Kutadgu Bilig adlı siyasetname türündeki eseri Türk tarihi ve kültürü açısından son derece değerli görülmektedir. Eserde ideal insanın özelliklerine işaret eder. Kutadgu Bilig’de müstakil bir etik başlığı yoktur ancak etikle ilgili insanın ahlaki yönlerine değinen beyitler çoktur. O, ideal insanın nasıl bir özelliği olacağını anlatır. Bu çalışmada, Yusuf Has Hacib’in Kutadgu Bilig’de kullandığı etik ilkeler incelenerek günümüz etik algısı açısından değerlendirme yapılmıştır. Yusuf Has Hacib ahlaki, dini ve felsefi konularda bilgi ve öğüt vermek amacıyla kaleme aldığı eserinde insani değerlere atıfta bulunarak öğüt ve nasihatler vermiştir. Yaşadığı dönemdeki ahlaki konulara değinmiştir. Ele aldığı ahlaki konular yaşadığı dönemi yansıtsa da günümüzde kabul gören ahlaki ve etik değerlerle uyduğu göz önüne alındığında eserin güncelliği ve evrenselliği göze çarpmaktadır. Yusuf Has Hacib’e göre akıl ve gönül dengesi insanın mutlu ve huzurlu yaşamasını sağlayan temel unsurlardır. Etik açısından bakıldığında, insanın nihai amacının bireysel ve toplumsal uyum ve düzen içinde huzurlu ve mutlu yaşamak olarak ifade edilmiştir. Yusuf Has Hacib’in ortaya koyduğu uyum teorileri etik kavramı içinde açıklanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Yusuf Has Hacip, Kutadgu Bilig, Etik, Ahlak**ETHICS IN YUSUF HAS HACIB'S BOOK TITLED “KUTADGU BILIG”****Abstract**

Yusuf Has Hacib or Balasagunlu Yusuf (1017-1077) is one of the important scholars of the period who lived in the Karahans period. Kutadgu Bilig book is in the type of politics and is considered extremely valuable in terms of Turkish history and culture. This book points out the characteristics of the ideal person. In Kutadgu Bilig, there is no separate title called ethics, but there are many couplets dealing with ethics that refer to the moral aspects of human beings. It describes the ideal personality features. In this research, the ethical principles used by Yusuf Has Hacib in Kutadgu Bilig were examined and an evaluation was made in terms of today's ethical perception. Yusuf Has Hacib gave advice and advice by referring to human values in his work, which he wrote in order to give information and advice on moral, religious and philosophical issues. He touched upon the moral issues of his time. Although the moral issues it deals with reflect his period, considering that it is compatible with the moral and ethical values accepted today, the actuality and universality of the book stands out. According to Yusuf Has

Hacib, the balance of mind and heart are the basic elements that enable people to live happily and peacefully. From an ethical point of view, the ultimate goal of human being is expressed as living peacefully and happily in individual and social harmony and order. The theories of harmony put forward by Yusuf Has Hacib are explained within the concept of ethics.

Keywords: Yusuf Has Hacip, Kutadgu Bilig, Ethics, Morality

Giriş

İnsan toplumsal bir varlık olduğu için doğası gereği diğer insanlarla birlikte yaşamaya ihtiyacı vardır. İnsanların bir arada yaşaması sonucunda ahlaki ilkeler zorunlu olarak ortaya çıkmıştır. Yine insanların bir arada yaşaması neticesinde yönetim ya da yönetilme durumu oluşmuştur. Bu durum insanın-insanla, insanın-toplumla, toplumun-devletle ilişkisi neticesinde ahlaki ya da etik değerler ortaya çıkmaktadır. Geçmişten günümüze kadar yazılan ahlak ya da etik kitapları insanların bir arada nasıl huzurlu ve mutlu yaşayabileceğine dair öneriler ve nasihatler vermiştir.

Bir konuda etikten bahsediyorsak o konudaki asıl vurgumuz etik değer üretmeye yöneliktir. Günümüzde etik ile oluşan algı, olumsuz durumları gidermek için mevzuata eklenen bir kavram olarak görülmektedir. Metinde kurallar yazılırken büyük bir çoğunluğu o konudaki değerleri ön plana çıkartmaz, değerlerin öneminden ve değerlerin yaşatılması gerektiğinden bahsetmez. Bu durumun düzelmesi için, etik olan kuralların asıl sebebi olan değer alanının gereklerini bilmek, öğrenmek ve bilinçlenmektir¹.

Kişinin davranışlarının referans noktası değerlerdir. Toplumda birlik ve beraberliğin, yardımlaşmanın ve dayanışmanın olması, bireyin toplum içindeki uyumlu, bireyin toplumda saygın, güvenilir, sevilen ve rol model olması değerlerin içselleşmesiyle gerçekleşecektir.²

Etik ve ahlaki konular tüm toplumların dikkatini çekmiş ve edebi eserlerde yerini almıştır. Türk tarihinin önemli bilginleri arasında yer alan ve döneminin de akıl hocası olarak kabul edilen Yusuf Has Hacib de eserinde etik ve ahlaki konuları ele almıştır. Yusuf Has Hacib ağırlıklı olarak yöneticilere ve yönetime dair öğütler vermiş olsa da aslında devletin idareci kısmıyla sınırlı kalmayıp sosyal hayatın tamamında bir gözlemci olduğu anlaşılmaktadır.³

Yusuf Has Hacib, kültürümüzdeki ahlaki değerleri günümüze kadar ulaşmasına katkısı büyüktür. Bu bağlamda Yusuf Has Hacib tarafından sunulan çözüm önerisi günümüz insanına bireysel ve toplumsal yönden bütüncül bir öneri sunmaktadır. Etik açısından bakarsak, insanın nihai amacı bireysel ve toplumsal olarak uyum ve düzen içinde huzurlu ve mutlu yaşamaktır. Yusuf Has Hacib'in ortaya koyduğu uyum teorileri etik kavramı içinde açıklayabiliriz.

Etik Kavramı

Etik kavramı, tam olarak ahlak kavramıyla açıklanamamakla birlikte "Ahlak" bütünlüğüne bağlı olarak biçimlendirilmiş ve belli bir topluluğun içinde yerleşmiş olan davranışlar, ilkeler

¹ Mehmet Türkeri, *Etik Değerler Açısından Eğitim, Siyaset, Kamu, Çalışma Hayatı ve Bilim*, İstanbul: 2017. s 31-32.

² Bünyamin Han, *Değerler Eğitimi Etkinlikleri Kılavuz Kitabı*, Kütahya: Adap Yayınları, 2022. s. 1-2.

³ Cüneyt Akar, *Değer Eğitiminde Kutadgu Bilig*., Siyasette ve Yönetimde Etik sempozyumu, Sakarya, 2005. s. 551

ve değerler ile ilgili bütün bir sisteme gönderme yapmaktadır.⁴ Sözlük anlamıyla etik, ahlak ilkelerinin ışığında doğru davranışı inceler.⁵ Yunanca bir kelime olan “Ethics” kelimesinin kökü "ethos" kelimesidir. Ethos, alışkanık, karakter anlamındadır. Hangi değerlerin benimseneceği, bir diğer kimseye nasıl davranılacağı ya da kişinin diğerlerine olan sorumlulukları karakter ya da "etik" meselesidir.

Felsefi olarak ahlak ve etik kavramları birbirine yerine konulmakla beraber iki ayrı eylem ve faaliyet alanını ifade eder. Ahlak uyulması beklenen davranışlardır. Etik ise bu davranışların nedenselliğini sorgular. Ahlak ve etik kavramlarının anlam çerçeveleri farklıdır ama birbirini tamamlamaktadırlar. Etik; ahlak üzerinde düşünebilme, bir ahlâk felsefesi yapma etkinliği, tarihsel olarak yaşanan bir olgu olan ahlâka yönelen bir felsefe disiplini olarak gelişmiştir⁶

Etik, hayatın tüm alanlarını ahlaki değerler çerçevesinde düzenlemek ve ahlaki değerlerle, davranışlarla ilgili sorunlara açıklık getiren çalışmaları incelemekle beraber ahlaksal olanın özünü ve temellerini araştırır ve insanın kişisel ve toplumsal yaşamındaki ahlaksal davranışlar ile ilgili sorunlarını ele alır.⁷

Etik ya da ahlak felsefesinin kurucu olarak görülen Sokrates'ten bu güne kadar birçok etik teorisi ortaya çıkmıştır. Türklerin Müslümanlığa geçişi ile birlikte yöneticiye öğüt veren siyasetnameler ortaya çıkmaya başlamıştır. Karahanlılar döneminde yaşayan Yusuf Has Hacib tarafından kaleme alınan Kutadgu Bilig siyasetnamelerin ilk örneğini teşkil etmektedir.

Devlette etik, adaletli ve faziletli bir toplumsal yaşamın ön koşuludur. Devlet politikalarının etik kavramıyla uyumlu olması gerekir. Etik bütün politikaların kaynağıdır⁸. Yusuf Has Hacib devletin adaleti nasıl sağlayacağı, bireyin, ailenin ve toplumun huzur ve mutluluğu nasıl elde edebileceği ile ilgili nasihatler vermektedir. Bu nasihatlerle, devletin nasıl bir politika izleyeceği ve bu politikaların kaynağına değinmiştir.

Yûsuf Has Hacib'in Hayatı

Karahanlılarla ilgili elimizde çok veri olmadığı gibi Yusuf Has Hacib'in hayatı hakkında da çok geniş bir bilgiye sahip değiliz. Eserinden ve mukaddimelerden yola çıkarak kendisi hakkında bilgiler edinilmektedir⁹.

Eserdeki beyitlerden hareketle Yusuf Has Hacib Kırgızistan sınırları içerisinde kalan Balasagun'da 1019 dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Eserini Karahanlı hükümdarı olan Ulu Buğra Han'a takdim etmiş ve Hakan kendisine ‘görevlerin en incisi olan’ has haciblik makamı verilmiştir¹⁰. Döneminin şartlarına göre çok iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Kaynaklar, çok iyi derecede Arapça ve Farsça bildiğine işaret etmektedir.

Kutadgu Bilig

⁴ Nida Sümeyye Çetin, *Medya-Siyaset İlişkisinde Etik Çerçeve*, İnif E-Dergi, Kasım 2019, 4(2), s. 229

⁵ Cüneyt Yüksel, *Ülkemizde Ve Dünyada Siyasette Etik*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2011, s. 618

⁶ Davut Dursun, *Siyaset ve Ahlâk: Gerçeklikle İdealin Bağdaşmazlığı Sorunu*, Siyasette ve Yönetimde Etik sempozyumu, Sakarya, 2005. s. 17-18

⁷ Ceylan Atatunç, *Ahlak ve Etik Değerlerin Çağdaş Basına Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2006. s. 11

⁸ Yüksel, s. 617

⁹ Gökhan Yılmaz, *Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig Hakkında Ön Bilgi*, Kutadgubilig Felsefe ve Bilim Araştırmaları Dergisi, 2002. S. 8

¹⁰ Mustafa Kaçalin, *Kutadgu Bilig*, TDV İslam Ansiklopedisi (DİA) 26.cilt. s. 478

Eserin adı Kutadgu ve Bilig Türkçe kelimeden oluşmuş bir tamlamadır. Tamlanan ‘bilig’ bilgi demektir. Tamlayan ‘Kutadgu’ kutlandırıan, kutlu olmak anlamlarına gelmektedir. Kutadgu Bilig ‘kutlandırıan bilgi’ ya da ‘kutlu olma bilgisi’ demektir¹¹.

Kutadgu Bilig, 6645 beyitten oluşan bir eserdir. Kutadgu Bilig (kut+ad-gu bi l-i-g "mesut olma bilgisi"). İnsana her iki dünyada saadete ermek için takip edilecek yolu göstermek amacıyla kaleme alınmış bir eserdir. Ekleriyle birlikte seksen sekiz başlıktan oluşan eserin başında yer alan tevhid, na't ve dört sahabe'nin zikrinden sonra hakan Tavgaç Uluğ Buğra Han'ın methiyesi gelir. Kutadgu Bilig dört esas üzerine düzenlenmiş olup bunlardan doğru kanun (köni törü) Kün-Toğdı (hakan), saadet (kut) Ay-Toldı (vezir), akıl (ukuş) Ögdülmiş (vezirin oğlu), hayatın sonu (akıbet) Odogurmuş (zahid) tarafından temsil edilmektedir. Bunların dışında Ay- Toldı'nın Hacib ile buluşmasını sağlayan Küsemış, huzura kabulü sağlayan Hacib, arada hizmet gören Oğlan, haber getiren Yumuşçı ve zahidin yanında çalışan Kumaru da görevli olarak temsili mahiyet taşımaktadır¹².

Yûsuf Has Hacib’in Eserinden Çıkarılacak Etik İle İlgili Kavramlar

Değişik bablarda insanların yetişmesi, hayatın anlamı, dünya zevkleri ve her iki dünyada mesut olmak için kişilerin davranışı üzerinde duran şair, fertlerin cemiyet içindeki vazife ve meşguliyetleri bakımından sosyal kurumlarla bunlar arasındaki ilişkilere yer vermiştir¹³. Yûsuf Has Hacib’e göre toplumsal ve bireysel iç huzur erdemlerle mümkündür. Eserde sosyal felsefi, etik problemler bir sistem olarak ele alınır.

Yusuf Has Hacib, ahlâkî erdemleri zıtları ile ele alarak insanın yapması ve kaçınması gereken davranışları bir arada vermiştir diyebiliriz. Kutadgu Bilig’de yer alan ahlâkî konular, ahlâkın teorik alanından ziyade pratik alanına işaret eder. Yusuf Has Hacib’in davranışa dönüşmeyen değeri, değer olarak kabul etmediğini söyleyebiliriz¹⁴.

İdeal İnsan

Yusuf Has Hacib’in işlediği asıl tema ideal insandır. Yusuf Has Hacib bunu Kutadgu Bilig’deki karakterleri konuşurarak okuyucularına iletir. Ona göre, ideal insan bütün kötülüklerden uzak durup, iyi huylarla dolu, ibadetlerine devam eden, takva sahibi, şiiir, hendese, hesap vb. ilimleri bilen, irfan sahibi, adaletli, doğru, ağır başlı, alçakgönüllü, cömert, iyiliksever, merhametli, insaf sahibi, hırsızlık yapmayan, yalan konuşmayan, içki içmeyen, dedikodudan uzak duran bir kişidir. Yusuf Has Hacib, ideal insan tipini ortaya koyarken, toplumdan uzak bir tipoloji ortaya koymaz, toplum içinden örnekler vermek suretiyle okuyucularına ulaşılabilir rol modeller sunar¹⁵.

Yusuf Has Hacib insanı tanımlamasında, kendi menfaatini ön plana çıkarmayan ve yaşamında başkalarının lehinde çalışan, insanlara merhamet ve şefkatle muamelede bulunan ve insanlara iyi, doğru ve dürüst davranışlarıyla rol model olan insan, insandır. Yaşamı boyunca iyi ve doğru yolda yürüyen, bu dünyaya fazla gönül bağlamayan insan, insandır. Bu dünyaya gönül bağlayan bataklığın içine saplanmış demektir. Bataklığa saplanan insanın oradan kurtulamayacağı unutulmamalıdır. İnsan, insan olmak istiyorsa bu dünyaya fazla gönül bağlamadan iyi ve doğru bir hayat yaşamayı istemelidir. Yusuf Has Hacib’e göre insan, insan olup insanlık vasfını

¹¹ Yılmaz, S. 6

¹² Kaçalın, s. 478

¹³ Kaçalın, a.g.e., s. 478

¹⁴ Umut Kaya, *Kutadgu Bilig ve Yusuf Has Hacib’in Eğitimle İlgili Görüşleri*, Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt1, sayı 1, 2017. s. 9-10

¹⁵ Kaya, s. 7

yükseltebilir. Bu sebeple gerçek insanın işareti, insanlıktır. İnsan az değil, insanlık işaretini taşıyan insan azdır. Öyleyse insan, insanlığa uygun yaşamalıdır. İnsan, insanlığa uygun yaşasın ki vasfını kendisi için yüceltsin ve bu isimle ebedî olarak anılsın. İnsanlık işareti ise, iyilik ve doğruluktur. İyilik ve doğrulukla insan, insan olur ve insanlık adını alarak bu adı yüceltir. Bu ise onun ve insanlık adının ebedileşmesini sağlar¹⁶.

Adalet

Yusuf Has Hacib'in belki de üzerinde en çok durduğu etik değerlerden birisi adalet ilkesidir. Yusuf Has Hacib'e göre devlet yönetmenin tek gayesi adalet olmalıdır. Ona göre ülkesinde uzun süre hüküm sürmek isteyen hükümdar, kanunu eşit uygulamalı ve halkın haklarını gözetmelidir.

“ Nerede adaletle şöhrat bulan bir bey bulunursa,

oraya gitmeli; insan onda mutluluğu bulur.” (KB: 3462)¹⁷

“ Beylik çok iyi bir şeydir, fakat daha iyi olan yasadır

ve onu doğru tatbik etmek lazımdır” (KB: 454)¹⁸

“ Hangi bey memlekette doğru kanun koyduysa,

o memleketini düzenlemiş ve gününü aydınlatmıştır.” (KB: 2017)¹⁹

“ Eğer devamlı ve ebedi beylik istiyorsan,

adaletten ayrılma ve halk üzerinde zulmü kaldır.” (KB: 1435)²⁰

“ Kanun ile ülke genişler, dünya düzene girer;

zulüm ile ülke eksilir, dünya bozulur.”(KB:2034)²¹

“ Kanunu doğru uyguladın, dünya düzene girdi;

hiç kimse memlekette zorbaya rastlamıyor” (KB: 3108)²²

Zulüm etmemek Kutadgu Bilig'de belki de en çok zikredilen, hem ahlaki hem de etik değerlerden birisi olarak görülebilir. Zira zulüm ve zulüm etmeme konusunda Kutadgu Bilig'de pek çok beyit mevcuttur. Adalet ilkesinin devamı niteliğinde olan zulüm etmemek, günümüz etik anlayışında pek bahsedilmemekle birlikte kamu görevlilerinin halka ve maiyetlerindeki kişilere karşı “zorba” tavır ve davranışlarda bulunmamalarına denk düşmektedir²³.

“ Zalim kişi uzun süre beyliğe sahip olamaz;

¹⁶ Mehmet Akgün, *Kutadgu Bilig'de İnsan ve Kamil İnsan*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı3, 1997. s. 4-5

¹⁷ Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*, Çev. Reşid Rahmeti Arat (İstanbul: Kabalcı yayınevi, 2005). s. 615

¹⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s.159

¹⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s.411

²⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s.319

²¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s.412

²² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s.565

²³ Zeynep Duyar, *Türk Yönetim Kültüründe Siyasetnamelerde Etik Değerler Ve 2000 Yılı Sonrası Türk Kamu Yönetiminde Etik Anlayış Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Kırıkkale, 2019. s. 76

zalimin zulmüne hal uzun süre dayanamaz.” (KB: 2030)²⁴

“Zulüm yanar ateştir, yaklaşanı yakar;

kanun sudur; akarsa nimet yetişir.” (KB: 2032)²⁵

“Zalim olma, zulmü kötülere karşı uygula;

bütün memleketi kötülerden arıt.” (KB: 5505)²⁶

Akıl ve Bilgi

Yusuf Has Hacib yönetimin esasını bilgiye dayandırmaktadır. O, insanoğlunun değerinin bilgi ve akıldan geldiğini söyler. Ona göre, insanlar bir olarak yaratılmışlarsa da bildikleri ve bilgi dereceleri ile birbirlerinden ayrılırlar. Bu noktada etik değerlerden birisi olarak kabul edilen ve bir yöneticide bulunması gereken en önemli özelliklerden birisi olan akıllı, bilgili ve anlayışlı olmak ve de bilginlere nasıl davranılacağına dair, Yusuf Has Hacib pek çok beyit kaleme almıştır²⁷.

“Ona bilgi verdi ve insan bugün yükseldi;

ona anlayış verdi ve böylece düğümler çözüldü.” (KB: 150)²⁸

“Tanrı kime anlayış, akıl ve bilgi verirse,

o pek çok iyiliğe elini uzatır.” (KB: 151)²⁹

“Bilginin manasını bil; bak, bilgi ne der;

bilgiyi bilen insandan hastalık uzaklaşır.” (KB: 156)³⁰

“Bilgisiz kişi hep hastalıklı olur;

hastalık tedavi edilmezse çabuk ölür.” (KB: 157)³¹

“Bilgisiz başköşede yer bulursa,

başköşe eşik ve eşik de başköşe sayılır.” (KB: 262)³²

“Eğer bir bilgiye eşikte bir yer rastlarsa,

o eşik başköşeden daha iyi ve yüksek olur.” (KB: 263)³³

“Bilirim dersen, sen henüz bilgiden uzaksın;

²⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s.411

²⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s.412

²⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 921

²⁷ Duyar, *Türk Yönetim Kültüründe Siyasetnamelerde Etik Değerler Ve 2000 Yılı Sonrası Türk Kamu Yönetiminde Etik Anlayış Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*, s. 77

²⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 115

²⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 115

³⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 116

³¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 116

³² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 131

³³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 131

bilenler arasında sen bilgisizlerden sayılırsın.” (KB: 6608)³⁴

“ Akıl karanlık gecede bir meşale gibidir;

bilgi seni aydınlatan bir ışıktır.” (KB: 288)³⁵

“ Kişi akıl ile yükselir, bilgi ile büyür;

kişi bu ikisi ile itibar görür.” (KB: 289)³⁶

“ Kimde akıl varsa, o asil insan olur;

Kimde bilgi varsa, o bilgi bulur.” (KB: 301)³⁷

“ Sükûnet ve zarafet aklın niteliğidir;

akılsız kişiler hayvan sürüsüne benzer.” (KB: 585)³⁸

“ Anadan doğan bilgisiz doğar,

bilgiyi öğrenir, böylece itibar kazanır.” (KB: 1681)³⁹

“ Akıllı insan insanların büyüğüdür;

akıl insan için bin türlü erdemin başıdır.” (KB: 1830)⁴⁰

“ İnsan, gece gibi karanlık bir evdir;

akıl meşale gibi onu aydınlatır.” (KB: 1840)⁴¹

“ İnsan dediğin bilgili ve akıllı olandır;

onların dışındakilerin hepsi de hayvan gibidir.” (KB: 3165)⁴²

Liyakat

Görevlendirme sürecinde sorumluluğun iki kişiye verilmesi işlerin aksamasına, kişilerin görevlerini suiistimal etmelerine neden olacağı, bundan dolayı bu süreçte işin işe en layık olan kişiye görev verilmesi Kutadgu Bilig’de yer alan önemli konuların başında gelmektedir.⁴³

“ Bilgili insan bilgisiyle şu öğüdü vermiştir;

doğru ve dürüst insan bulursan, onu sürme gibi gözüne çek.” (KB: 1727)⁴⁴

³⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 1083

³⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 135

³⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 135

³⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 136

³⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 183

³⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 359

⁴⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 381

⁴¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 382

⁴² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 573

⁴³ Duyar, *Türk Yönetim Kültüründe Siyasetnamelerde Etik Değerler Ve 2000 Yılı Sonrası Türk Kamu Yönetiminde Etik Anlayış Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*, s. 81

⁴⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 365

- “ Kişiler arasında hangisi mükemmeldir, aramalı,
tavır ve hareketi doğruysa, ona er demeli.” (KB: 1730)⁴⁵
- “ Ey bey, işi işin ehline, işi yarayana,
Hareketi doğru ve dürüst olana ver.” (KB: 1759)⁴⁶
- “ Eğer bir bey işi ehliyetli birine verirse,
ehliyetli başkası değil, kendisi göstermiş olur.” (KB: 1760)⁴⁷
- “ Eğer beylik akıllı bir insanın eline geçerse,
o ülkesini huzura kavuşturur; sen bu söze inan.” (KB: 1781)⁴⁸
- “ Çok görmüşümdür, liyakatsiz kişiler günün birinde
Memlekete karşı suç işlemiş ve başları kesişmiştir.” (KB: 2516)⁴⁹
- “ Eğer bu mevkilere aşâğılık ve küstah adamlar yerleşirse;
bu hizmetkarlardan beye büyük zararlar gelebilir.” (KB: 4073)⁵⁰
- “ Kulu önce, tavrı ve hareketi bakımından iyice sınımalı;
sonra anlayışı nispetinde ona paye verilmeli.” (KB: 4080)⁵¹
- “ Açgözlü kişiye memlekette mevki verme;
onun memleket düzenini bozacağına şüphe etme.” (KB: 5305)⁵²
- “ Kim faydalıdır, kim faydasızdır,
ey bilge hakim, sen bunları iyice seç.” (KB: 5529)⁵³
- “ Hizmettir diye olur olmaz kişiler iş verme;
İş sana faydalı olacak şekilde becerikli olanlar ver.” (KB: 5535)⁵⁴
- “ İdarede bulunmamış biri memleketin idaresini
eline alırsa hem eli he diliyle halka zulmeder.” (KB: 5758)⁵⁵

İyilik ve İyi niyet

⁴⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 365

⁴⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 369

⁴⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 369

⁴⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 371

⁴⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 481

⁵⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 709

⁵¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 709

⁵² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 891

⁵³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 925

⁵⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 925

⁵⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 957

Yusuf Has Hacib'e göre en büyük erdem ve değerlerden bir diğeri de iyiliktir. İyilik etmenin övülmesini ve faydalarını anlatan Yusuf Has Hacib şunları söyler.

- “ İnsanların dillerden düşmeyen iki türlü adı vardır:
bir iyi, biri kötü; dünyada bunlardan biri kalır.” (KB: 238)⁵⁶
- “ Kötüye sövülür, iyi övülür;
kendine bak, gör, canın hangisini ister.” (KB: 239)⁵⁷
- “ Kötülük ateştir, ateş ise yakıcıdır;
onun yolunda geçebilecek bir geçidi yoktur.” (KB: 249)⁵⁸
- “ İyi, yokuş tırmanmak gibidir, güçtür;
kötü şey ise iniş gibidir, kolayca elde edilir.” (KB: 903)⁵⁹
- “ Kötülük edersen, kötülüğün karşılığı pişmanlıktır;
elinden gelirse, kötülüğe inadına iyilik yap” (KB: 929)⁶⁰
- “ İnsanların iyisi başkalarına faydalı olur;
halk için gerekli olan bu iyi insandır.” (KB: 3248)⁶¹
- “ Başkasına faydası dokunmayan kişi ölü gibidir;
faydalı ol, ölü olma; ey mert yiğit.” (KB: 3408)⁶²
- “ Kişi gönlünde iyi niyet besleyerek hareket ederse,
o dünyada istediği her işte başarılı olur.” (KB: 5732)⁶³
- “ İnsan iyiliğe karşı iyilik yapar;
hatta bir iyiliğe on iyilikle karşılık vermelidir.” (KB: 5766)⁶⁴

Dil, Doğru söz

Dilin erdemini ve kusurunu, faydasını ve zararını anlatan Yusuf Has Hacib şunları söyler.

- “ Kişiyi dil kıymetlendirir ve kişi onunla mutluluk bulur;
kişiyi dil kıymetten düşürür ve dili yüzünden başı gider.” (KB: 163)⁶⁵

⁵⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 129

⁵⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 129

⁵⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 231

⁵⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 237

⁶⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 241

⁶¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 585

⁶² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 607

⁶³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 955

⁶⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 959

⁶⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 117

- “ Söz bilerek söylenirse bilgi sayılır;
bilgisizin sözü kendi başını yer.” (KB: 170)⁶⁶
- “ Sözü çok söyleme, az ve birer birer söyle;
binlerce sözün düğümünü bu bir sözde çöz.” (KB: 172)⁶⁷
- “ Söz uzun olursa bıktırır;
akıllı kişiler sözü kısa keser.” (KB: 3938)⁶⁸
- “ Bak, doğan ölür; ondan eser olarak söz kalır;
sözünü iyi söylersen ölümsüz olursun.” (KB: 180)⁶⁹
- “ Bilgili bilgisini diliyle meydana çıkartmazsa,
yıllarca yatsa bile, onun bilgisi çevresini aydınlatmaz.” (KB: 214)⁷⁰
- “ Doğru söz acıdır; onu hazmedebilirsem,
yarım faydasını görürsün, o sana zevk verir.” (KB: 5777)⁷¹
- “ İnsan sözünü diliyle söyler;
sözü iyi olursa yüzü parlar.” (KB: 275)⁷²
- “ Ey bilge hakim gönül ve dilini doğru tut;
vakti gelince yiyeceğin eksik olmaz” (KB: 1743)⁷³
- “ Sen beylere hizmet etmek istersen,
gönlünü ve dilini doğru tut, sözüne hakim ol” (KB: 4000)⁷⁴
- “ Yalancı kişiden vefa bekleme;
bu uzun yıllardan beri sınanmış bir sözdür.” (KB: 2042)⁷⁵
- “ Doğru söyle, sözün dürüst ve tam olsun;
sözü yalan kişiler küstah olur.” (KB: 6094)⁷⁶

Doğruluk

⁶⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 119

⁶⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 119

⁶⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 687

⁶⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 119

⁷⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 125

⁷¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 961

⁷² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 133

⁷³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 367

⁷⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 697

⁷⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 413

⁷⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 1009

Kutadgu Bilig’de doğruluk, sadece bireysel olarak insanın eylemlerinde belirleyici bir unsur olarak görülmemekte, önemli erdemlerden birisi olarak değerlendirilmektedir. Yönetici vasfına sahip kişilerin doğrulukla hareket etmesi, aksi durumlarda devlet teşkilatı ve halk arasında sorunlara neden olacağına dair vurgular yapılır. Ayrıca doğruluk değerinden, kanunların uygulanmasının ve adaletin yerine getirilmesinin temel şartı olarak bahsedilmektedir⁷⁷.

“ Onun içi dışı gibi, dışı da içi gibidir;

doğru ve dürüst kişi böyle olur.” (KB: 862)⁷⁸

“ Mutluluğa yükselmek için insana doğruluk gerekli;

insanlık doğruluğun adıdır, inan.” (KB: 864)⁷⁹

“ Vücudunun nasibi hep boğazdan girer;

ruhun nasibiye doğru sözdür ve kulaktan girer.” (KB: 991)⁸⁰

“ Doğruluk bir sermayedir, tüm iyilikler bu sermayenin karıdır;

bu kar ile insan ölümsüz tadı bulmuştur.” (KB: 2756)⁸¹

“ Doğru ol, doğru yola git ve hep doğrulukla hareket et;

böylece kötü ve eğri yola gelir, tavrını değiştir.” (KB:5506)⁸²

Sevgi, Saygı, Sadakat ve Güven

Kutadgu Bilig’de güvenilirlik konusunda yapılan tespitler, hükümdar için oldukça dar kapsamlı iken; başta vezir, elçi, kâtip, aşçıbaşı, içkicibaşı ve hizmetkâr olmak üzere diğer devlet adamları için geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu durum, güvenilirlik meziyetinin daha çok devlet işlerinde ve saray hizmetlerinde bulunanların beye karşı bir sorumluluğu olarak görüldüğünü düşündürmektedir⁸³.

“ Günden güne ve mutlulukla artması için

hazinedarın gözü tok olmalı, tavır ve hareketi telkin etmeli” (KB:2750)⁸⁴

“ Seni hazineye hazinedar yaparlarsa, itimat kazanmaya çalış;

daima doğru ve dürüst hareket et.” (KB:4145)⁸⁵

“ Elçi gözü ve gönlü tok, içten bağlı, güvenilir,

⁷⁷ Duyar, *Türk Yönetim Kültüründe Siyasetnamelerde Etik Değerler Ve 2000 Yılı Sonrası Türk Kamu Yönetiminde Etik Anlayış Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*, s. 86

⁷⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 229

⁷⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 231

⁸⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 251

⁸¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 515

⁸² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 921

⁸³ Tuncay Kaya, *Kadim Türk Devlet Geleneğinde Devlet Adamı Vasıfları: Kutadgu Bilig Tahlili*, Yüksek lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük, 2019. s. 118

⁸⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 515

⁸⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 719

doğru ve doğası dürüst biri olmalı.” (KB:2607)⁸⁶

“ Hükümdarın malını iyi idare etti, kendi çıkarını düşünmedi;

hizmette kıl kadar eğrilik göstermedi.” (KB:1723)⁸⁷

Ulu hacibi haciblere baş yapan da beyin sözüne itaati ve onun için canını verecek derede sadakatidir. Hizmetini benimsemiş olması gereken kapıcıbaşı da kendini beyin hizmetine adanmış ve ona candan bağlı şekilde hareket ederek, beyin nazarında hayırsız evlattan daha yüksek bir mertebeye kavuşabilecektir. Hazinedarın ise beyine gönülden bağlı ve beyinin faydasını isteyen makbuldür. İyi bir hizmetkâr da sadık ve zor zamanlarda beyinin yanında olacaktır. Kutadgu Bilig’de seçkin ve sadık olması gereken diğer dört devlet adamı olarak elçi, kâtip, aşçıbaşı ve içkicibaşı sayılmıştır. Bunlar beyi tehlikeye düşürmeyip ihanet etmeyecek kişilerden seçilmelidirler⁸⁸.

“ İnsanın hakikisi sadakatli kişidir;

sadakatlinin sözünü tut o seni büyütür.”(KB:1359)⁸⁹

“ Eğer eşsiz yavgu olursan, ne kadar kuvvetli olursan ol,

hiçbir vakit sadakatten ayrılma.” (KB: 4137)⁹⁰

“ Sadık ve tam hizmetkar kendi nefsinin değil,

beyin yararını gözetendir.” (KB: 1879)⁹¹

“ Sadık hizmetkâr sadık olur;

sadık hizmetkâr beyini zengin eder.” (KB, 2767)⁹²

“ Hıyanet eden kişi bir yere el attı mı,

deniz bile olsa kurutur.” (KB: 2866)⁹³

Yusuf Has Hacib sevginin Tanrı tarafından insana fitri bir duygu olarak verildiğini söyler. Kutadgu Bilig de geçen sevgi ve saygı beyitleri:

“ Büyüklere saygı göster, hürmette kusur etme;

böylece sende yükselirsin, onların mutluluğu sana da bulaşır.” (KB:4304)⁹⁴

“ Sana gerçekten hürmet gösterenler sende hürmet et;

saygısızları sende sayma, onlara yakın durma.” (KB: 4306)⁹⁵

⁸⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 495

⁸⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 365

⁸⁸ Kaya, *Kadim Türk Devlet Geleneğinde Devlet Adamı Vasıfları: Kutadgu Bilig Tahlili*, s. 121

⁸⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 309

⁹⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 717

⁹¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 389

⁹² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 517

⁹³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 531

⁹⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 741

⁹⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 743

- “ Seni seven ve sevmeyenleri de iyice ayırt et;
sevene karşı sevimli, düşmana karşı da ateş gibi ol.” (KB: 5531)⁹⁶
- “ Senin sevinmeni istemeyeni kendinden uzak tut;
onu başkalarına da sevdirme, ona hiçbir iş verme.” (KB: 5532)⁹⁷
- “ Kim birine içten bağlı olur ve
gerçekten yakınlık gösterirse ona güvenilmeli.” (KB: 5620)⁹⁸
- “ Sana bir kişinin gerçekten emeği geçmişse,
bu emeği sakın unutma ve ona karşı ölü gibi hareketsiz kalma.” (KB: 1595)⁹⁹

Görev ve Sorumluluk Bilinci

Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig’de devlet görevinin kutsal bir görev olduğuna ve kut’a sahip olan kişinin ise kut’un gerektirdiklerine uygun olarak hareket etmesi söylemektedir. Kutadgu Bilig’e göre Tanrı beyin üzerine emanet yüklemiştir. Bey emaneti gözetmeli affedici olmalıdır. Bey sosyal adaleti sağlamalı, halk aç ise doyurmalı, çıplak ise giydirmeli, kuldan fakir adını kaldırmalı. Hareketleri güven vermelidir ki halk ona güvensin arkasından gelsin. Kutadgu Bilig’de “hak ve halka hizmet” anlayışının önemi belirgin bir şekilde vurgulanmaktadır. Bu noktada Yusuf Has Hacib, bey ve diğer devlet görevlilerinin her birinin üstlendikleri görevi amaca, dine ve devlet gereklerine uygun olarak ve de görev ve sorumluluk bilinci ile yerine getirmelerine dair öğütlerde bulunur.¹⁰⁰ (Duyar, 2019).

- “ Herhangi bir işe memur edildiğinde,
o işi can ve gönülden yap; bu seni mutlu eder.” (KB: 4134)¹⁰¹
- “ Aylak olma, başı boş dolaşma, kendi kendine koşma;
işinde, sözünde dürüst ve mülayim ol.” (KB: 1505)¹⁰²
- “ İtibardayken, o başkalarına kaba davranmadı,
itibardan düştüğü zaman da işini aksatmadı.” (KB: 1718)¹⁰³
- “ Devlet işleri ihmal edilip vaktinde yapılmazsa,
arkasından avcı kuşu ile izlesen bile bir daha ele geçmez.” (KB: 2094)¹⁰⁴
- “ Bak, daha şu üç şey vardır ki,

⁹⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 925

⁹⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 925

⁹⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 937

⁹⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 345

¹⁰⁰ Duyar, *Türk Yönetim Kültüründe Siyasetnamelerde Etik Değerler Ve 2000 Yılı Sonrası Türk Kamu Yönetiminde Etik Anlayış Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*, s. 90

¹⁰¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 717

¹⁰² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 515

¹⁰³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 313

¹⁰⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 421

hizmetkar bunlardan korunmazsa kendi başını yer.

Biri her duyduğu şeyi ifşa etmemeli; ikincisi görmemesi gereken uygunsuz şeyleri görünce göz yummasını bilmeli.

Üçüncüsü kendine hakim olmalı, doğrulukla yaşamalı; böylelikle hayatı sevinç içinde geçirir.” (KB: 2510-2511-2512)¹⁰⁵

“ Bugünden itibaren sen dışarıda halka şefkat göster ve onun dertleriyle meşgul ol.” (KB: 6259)¹⁰⁶

Tedbirli olmak, uyanık olmak ve ölçülü olmak

Yusuf Has Hacib için tedbirli ve uyanık olmanın devletin bekası için önemli olduğu görülmektedir.

“ Ansızın iftiraya uğramaması için beyin bilgili, akıllı ve uyanık olması gerekir.” (KB:1956)¹⁰⁷

“ Devlet işindeki bu tedbir ve uyanıklık, devletin uzun müddet devamı için, daima faydalı olmuştur.”

“ Bey çok ihtiyatlı ve çok da uyanık olmalı; beyler ihmalkar olursa bunun cezasını başkaları çeker.” (KB: 2014)¹⁰⁸

“ Beyler ihmalkâr olurlarsa işlerini başaramazlar, bey iyice bilmeli ki, ihmalkarlık ederse beyliği devam edemez.” (KB: 2027)¹⁰⁹

“ Mağrur adam ihmalkarlık eder; ihmalkar adam ya bozulur ya da zamansız ölür.” (KB: 2297)¹¹⁰

“ İnsan ihmalkar olursa yürürken ölür; ihmalkar olmazsa dileğine erer.” (KB: 2393)¹¹¹

“ Kötüyü kendine yaklaştırma, zararı dokunur; daima uyanık ol ve doğru insanlarla yaşa.” (KB: 5508)¹¹²

“ Her şeyin sınırı ve ölçüsü var;

¹⁰⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 479

¹⁰⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 1033

¹⁰⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 401

¹⁰⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 409

¹⁰⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 411

¹¹⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 449

¹¹¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 463

¹¹² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 921

işin ölçüsünü kaçırma, ey şöhretli.” (KB: 4982)¹¹³

“ Hiçbir işte ölçüyü kaçırma;

ölçüyü aşan iş çığırından çıkar.” (KB: 4983)¹¹⁴

“ Her şey uygunlukla selamete kavuşur.” (KB: 4984)¹¹⁵

“ Hem kendinin hem sözünün nüfuzunu kırmamak isterse,

her işe karışma; bu suretle bunu sağlamış olursun.” (KB: 4296)¹¹⁶

“ Bugün ki işini yarına bırakma;

yarın işin olursa, bu yapılmadan kalır.” (KB: 5503)¹¹⁷

“ Halkın ve kendinin yarın huzura kavuşa bilmeniz için

bu memleket işlerinin günü gününe görülmesi gerekir.” (KB: 5504)¹¹⁸

“ Kendi yararını düşünme, halkın yararını düşün;

halka yük yükleme, yükü kendin taşı.” (KB: 6098)¹¹⁹

Danışma- İstişare

“ Ey arkadaş, istişare ederken,

kendi faydasını düşünmeyen kişiyle istişare et.” (KB: 3493)¹²⁰

“ Her işi bilerek ve danışarak yapmalı; kim danışmazsa;

işinde zarar görmüş ve sonunda pişman olup inlemiştir.” (KB: 5650)¹²¹

“ İnsan her işini yakınıyla danışmalı;

her türlü iş danışma yoluyla halleder.” (KB: 5652)¹²²

“ Danışırca kişinin bilgisi genişler; eğer bu danışmaya

bilgide katılırsa, o iş tereddütsüz elde edilir.” (KB: 5657)¹²³

“ danışmayan kişiye karışma, ondan uzak dur” (KB: 5659)¹²⁴

¹¹³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 843

¹¹⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 843

¹¹⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 843

¹¹⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 737

¹¹⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 921

¹¹⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 921

¹¹⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 1011

¹²⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 619

¹²¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 941

¹²² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 941

¹²³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 943

¹²⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 943

“ dilek ve arzularını danışarak yerine getir.” (KB: 5660)¹²⁵

Sır Saklamak

“ Her sözü dinle, fakat hemen inanma;

gönül sırrını açma, onu sımsıkı gizle.” (KB: 1301)¹²⁶

“ Katibe sırları söylemek gerekecektir;

katip de az veya çok olsun bunları gizli tutmalı.” (KB: 2675)¹²⁷

“ İki yüzlü insana sır verme;

sözün yayılır, sırrın ortaya çıkar.” (KB: 1298)¹²⁸

Rüşvet

“ Gözü tok olan görev başında rüşvet almaz;

hacip rüşvet alırsa bey gülünç duruma düşer.” (KB: 2442)¹²⁹

“ Yoluna girmiş işi bozan rüşvettir.

olgunlaşan işi çiğ bırakan da rüşvettir.” (KB: 2443)¹³⁰

“ Rüşvet almamalı, üstüne düşen bütün işleri yapmalı,

ve uzaklaşmış insanları beyine yaklaştırmalı.” (KB: 2506)¹³¹

“ Gözü tok kişiler senin servetini kendi yararına kullanmaz;

doğru ve dürüst kişiler kendilerini lekelemez.” (KB: 2753)¹³²

“ Eğer hacip olursan rüşvet almamalısın;

yoksul, dul ve yetimlerin sözlerini dinlemelisin.” (KB: 4144)¹³³

“ Başkasının gönlüne bakma, herkes kendi yararını kollar;

memleket yararını ara, kendini zorla kötü duruma düşürme.” (KB: 5537)¹³⁴

Açıklık ve Nezaket

¹²⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 943

¹²⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 299

¹²⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 505

¹²⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 299

¹²⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 471

¹³⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 471

¹³¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 479

¹³² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 515

¹³³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 719

¹³⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 925

Etik davranış ilkelerinden açıklık ve nezaket Kutadgu Bilig içerisinde değinilen bir başka konudur. Yusuf Has Hacib, devlet yönetimin icrasında açık olmak ve hem yönetimde görevli kimselere hem de halka karşı nazik olma hususunda Bey'lere nasihatlerde bulunur.¹³⁵

“ Kim doğası kaba ve inatçı olursa,

onun işi her zaman ters gider.” (KB: 1670)¹³⁶

“ Nazik insan mutluluğu hazmeder;

insan nazik olursa devlete layık olur.” (KB: 2446)¹³⁷

“ İnsanlara açık ve güler yüz göstermeli,

başkalarına insaniyet dairesinde ve iyi muamele etmeli.” (KB: 2476)¹³⁸

“ Güller yüz ve tatlı söze insan ısınır;

insan kime ısınırsa ona kul köle olur.” (KB: 2479)¹³⁹

“ Elçi haya sahibi, çok sakın ve nazik biri olmalı,

hilm ile beraber her türlü bilgiye sahip olmalı” (KB: 2621)¹⁴⁰

“ İnsanın doğası sakın olursa, ona halim denir;

nazik kişi kendini herkese sevdirebilir.” (KB: 2623)¹⁴¹

“ Oturduğunda yerini bil, insanları inciltme;

onlara karşı nazik davran.” (KB: 4112)¹⁴²

“ Kaba söze yumuşak yanıt vermeli,

acı sözlere de tatlı sözle cevap vermeli.” (KB: 3426)¹⁴³

“ Başkaları hakkında gammazlık etme, dedikodu yapma;

doğru sözü söyle, doğruyu gizleme.” (KB: 4108)¹⁴⁴

“ Sana ‘siz’ diyenlere sen de ‘siz’ tabirini kullan;

karşılık verirken daima karşıdakinden daha nazik davran.” (KB: 4310)¹⁴⁵

¹³⁵ Duyar, *Türk Yönetim Kültüründe Siyasetnamelerde Etik Değerler Ve 2000 Yılı Sonrası Türk Kamu Yönetiminde Etik Anlayış Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*, s. 91

¹³⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 357

¹³⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 471

¹³⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 475

¹³⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 475

¹⁴⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 497

¹⁴¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 497

¹⁴² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 715

¹⁴³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 609

¹⁴⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 713

¹⁴⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 743

“ Güler yüzlü, tatlı sözlü ve iyi hareket et;
böylece devir döner ve sana mutluluk geliverir.” (KB: 6095)¹⁴⁶

Sabırlı Olmak

“ Ey akıllı iyi yiğit, öfkeyi kendinden uzaklaştır;
ey bilgili bey yiğit, hiddetlenme ve iyi ad kazan.” (KB: 322)¹⁴⁷

" İnsan sakın ve yumuşak doğalı olmalıdır;
güneş ve ay doğması için, beye itidal gerekir" (KB: 324)¹⁴⁸

“ İnsan hiddetlenirse, bilgisizce hareket eder;
eğer öfkelenirse, öfke onu akılsız kılar.” (KB: 334)¹⁴⁹

“ Biraz sabret, her işin uygun bir zamanı vardır;
zamanı gelince kapalı kapılar açılır.” (KB: 554)¹⁵⁰

“ Hangi işte acele edilirse, o iş uzar ve gecikir.
acele yapılan işler pişmanlıkla neticelenir.” (KB: 556)¹⁵¹

“ Eğer öfkelenirsen kendini tut, sabırlı ol;
sabırlı kişi sonunda sevince kavuşur.” (KB: 1317)¹⁵²

“ Sabır ve sükûnet bey için bir ziynettir;
bunlar beyliğin başta elen meziyetleridir.” (KB: 1988)¹⁵³

“ Bir işle uğraşırken hiddetlenme, öfkeni engelle;
eğer gazaba gelirsen; dilsizmiş gibi hareket et.” (KB: 5216)¹⁵⁴

Merhametli, Alçakgönüllü, Cömert Olma, Tevazu

Yusuf Has Hacib'e göre cömert olmak hükümdarda ve halkta olması gereken ahlaki ve aynı zamanda etik değerlerdendir. Cömert olmak ve cimri olmamakla ilgili eserde birçok nasihatler vardır.

“ Beyler cömert olursa adları dünyaya yayılır;

¹⁴⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 1009

¹⁴⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 141

¹⁴⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 141

¹⁴⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 143

¹⁵⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 177

¹⁵¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 177

¹⁵² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 301

¹⁵³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 407

¹⁵⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 879

bunların adı ve şöhretleriyle dünya korunur.” (KB: 2050)¹⁵⁵

“ İyi ad kazanmış ve cömertlik ile şöhret bulmuştur;

bil ki, cömert insan ölse bile adı yaşar.” (KB: 257)¹⁵⁶

“ Ey hükümdar, cimri olma, cömert ol cömert;

cömertliğin adı ebedi kalır, ölmez.” (KB: 1402)¹⁵⁷

“ Malını insanlara dağıt, yedir ve içir,

mal seni kullanacağına, sen onu kullan.” (KB: 1192)¹⁵⁸

“ Cömert derler, cömert kimdir;

cömert canını feda ederek insanın hakkını verendir.” (KB: 6105)¹⁵⁹

Yusuf has Hacib kumandan da olmasını istediği özellikleri şöyle anlatır:

“ Cömert, cesur, alçakgönüllü,

sofrası açık ve soğukkanlı olmalı” (KB: 2274)¹⁶⁰

“ Yüreksiz kişiler orduyu bozar;

ordu bozulursa askerler de birbirini bozar.” (KB: 2284)¹⁶¹

Kutadgu Bilig’de kişinin bulunduğu yere göre kendisi kadar yüksek mevki veya güç sahibi olmayanlara karşı gönül sahibi ve alçak gönüllü olmasının insanlığın gereği olarak görüldüğünü de belirtilebilir. Bu bakımdan alçak gönüllü olmanın kalp ve vicdanla ilişkilendirildiği de gözlemlenmektedir.¹⁶²

“ Mutluluğa alçakgönüllülük ne kadar uyar.

bilge bir kişiye yumuşaklık ve şefkat ne kadar yakışır.” (KB: 1700)

“ Alçakgönüllü kişi ne kadar iyi ve güzel olur;

onun işi daima yolunda gider.” (KB: 1705)

“ Beye cömertlik ve alçakgönüllülük gerekir;

alçak gönüllülükle beraber doğası da sakın olmalıdır.” (KB:2049)¹⁶³

¹⁵⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 415

¹⁵⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 131

¹⁵⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 315

¹⁵⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 283

¹⁵⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 1011

¹⁶⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 447

¹⁶¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 447

¹⁶² Kaya, *Kadim Türk Devlet Geleneğinde Devlet Adamı Vasıfları: Kutadgu Bilig Tahlili*, s. 106

¹⁶³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 415

“ Alçakgönüllü kişi uzun süre itibarda kalır.” (KB:2233)¹⁶⁴

“ Bey mütevazı ve alçakgönüllü olmalı;

eğer böyle değilse, sen ondan elini çek.” (KB: 2121)¹⁶⁵

“ Ne kadar büyük olsan da alçakgönüllü ol;

ey oğul, büyüye tevazu yakıştır.”(KB:4532)¹⁶⁶

Yusuf Has Hacib’e göre gerçek anlamda şefkat ve merhamet gösterebilecek tek devlet adamının hükümdar olduğu anlaşılmaktadır. Hükümdar dışındaki devlet adamlarına ilişkin şefkat ve merhamet beklentisi ise temsil ve hizmet arasındaki ayrıma dayalı görünmektedir. Vezir ve ulu hacibin devleti temsil eden pozisyonları gereği, devlet adına bu yaklaşımı sergilemeleri beklenmektedir. Diğer yandan, aşçıbaşı ve içkicibaşı ise görevlerinin hakkını yerine getirmeleri bakımından merhametli olmak özelliğine ihtiyaç duyacaklardır.¹⁶⁷

“ Bütün mahluklara merhametli ol,” (KB: 6089)¹⁶⁸

“ halk nazarında saygın kişi, merhametli olandır.” (KB: 6102)¹⁶⁹

“ İnsanlık adını taşıyabilmek için iki şey gerekir;

biri merhametli olmak, biri de cömert olup para dağıtmaktır.” (KB: 6103)¹⁷⁰

“ Bütün halka samimi bir merhamet göster;

daima iyilik yap, kendinde iyilik bul.” (KB: 2160)¹⁷¹

“ Memleketini iyice koruya bilmesi için;

asil, haya sahibi, yumuşak huylu ve merhametli olmalıdır.” (KB: 2169)¹⁷²

“ Bütün halka karşı merhametli ol;

büyüye küçüğü doğrulukla hükmet.” (KB: 5197)¹⁷³

Kötü Huyların Olmaması

Etik dışı davranışlar açısından bakılırsa beyitlerde geçen etik dışı davranışlar.

“ Başkasının zararını isteme, kendinde başkasına zarar verme,

hep iyilik yap, arzu ve heveslerini bastır.” (KB: 1315)¹⁷⁴

¹⁶⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 441

¹⁶⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 425

¹⁶⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 779

¹⁶⁷ Kaya, *Kadim Türk Devlet Geleneğinde Devlet Adamı Vasıfları: Kutadgu Bilig Tahlili*, s. 108

¹⁶⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 1009

¹⁶⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 1011

¹⁷⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 1011

¹⁷¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 429

¹⁷² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 431

¹⁷³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 877

¹⁷⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 301

- “ Eğer her iki dũnyanın beyliğini istiyorsan,
sen Şu beş işe yaklaŐma; en iyisi budur.” (KB: 1432)¹⁷⁵
- “ Harama karışma, zulũm etme,
insan kanı dũkme, dũŐmanlık besleyip kin gũtme.” (KB: 1433)¹⁷⁶
- “ İyi ad ve Őõhretle adının yayılmasını isterse,
bey bir de Şu beş Şeyi kendinden uzak tutmalıdır.” (KB: 2060)¹⁷⁷
- “ Biri acelecilik, ikincisi cimrilik, ve uęũncũsũ hiddettir;
bunlara karşı diren, yenilme.” (KB: 2061)¹⁷⁸
- “ Bir bey için fena olan Őeylerin dũrdũncũsũ inatęılıktır;
yakıŐmayan bu Őeylerin beŐincisi de Őũphesiz yalancılıktır.” (KB: 2062)¹⁷⁹
- “ Asık suratlı, kaba sũzlũ, kibirli ve mağrur kişi
herkesi kendinden nefret ettirir, işini yoluna koyamaz.” (KB: 2077)¹⁸⁰
- “ Bũyũklũk taslayan, kibirli ve kũstah adam tatsız ve
sevimsiz olur; kibirlinin itibarı gũnden gũne azalır.” (KB:1706)¹⁸¹
- “ Acelecilik, zevzeklik ve hiddetli mizağ
bunlar bilgisizlik alametidir.” (KB: 1997)¹⁸²
- “ Aęęũzlũ kişiyi mal doyurmaz; bũtũn dũnyaya sahip
olsa bile o yine daima aęęũzlũ ve fakirdir.” (KB: 2004)¹⁸³
- “ Kũstahlık, acelecilik, zevzeklik bunlar avam tabiatıdır,
bey bunlardan uzak durmalıdır.” (KB: 2078)¹⁸⁴
- “ Bey mağrur, kabadayı ve kibirli olmamalıdır,
gurur insanı doğru yoldan ęıkarır.” (KB: 2115)¹⁸⁵
- “ Kişiyi yakıŐsıksız iŐlerden alıkoyan hayadır;

¹⁷⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 319

¹⁷⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 319

¹⁷⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 415

¹⁷⁸ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 415

¹⁷⁹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 417

¹⁸⁰ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 419

¹⁸¹ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 361

¹⁸² Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 407

¹⁸³ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 409

¹⁸⁴ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 419

¹⁸⁵ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 423

doğası kötü olan kişileri düzelten de yine hayadır.” (KB:2763)¹⁸⁶

“Başkasının zararını isteme, kendinde zarar verme;

hep iyilik yap ki kendi hava ve hevesine hakim ol.” (KB: 1315)¹⁸⁷

Sonuç

Yusuf Has Hacib toplumda huzur ve mutluluğun olması için, bireye, aileye, topluma ve devlete nasihatler içeren beyitler etik değerlerin önemi açısından bize örnekler sunmaktadır. Beyitler de etik değerlerin neler oldukları, bu değerlerin de devletin devamını sağladığı, bu değerlerin insanı huzura ve mutluluğa erdirdiği belirtilmektedir. Etik dışı değerlerin ise devletin harap olmasına, insanın mutsuz yaşamasına sebebiyet vereceği anlatılmıştır.

Yusuf Has Hacib bireysel ve toplumsal olarak uyum ve rahatlamanın olması için bilgi, akıl ve gönül terimlerinin bir araya getirmekle olacağını beyan etmektedir. Bilgi, akıl ve gönül dengesi insanın mutlu ve huzurlu yaşamasını sağlayan temel unsurlardır. Etik değerleri bilgi, akıl ve gönül ile bütünleştirecek olursak; etik değerleri öğrenmek ile bilgiyi, etik değerleri sorgulamakla aklı, etik değerleri içselleştirerek davranış olarak eyleme geçirilmesi gönül ile bütünleştirebiliriz.

Yusuf Has Hacib beyitleri incelendiğinde evrenselliğini koruduğu bir gerçektir. Yusuf Has Hacib insanı, toplumu, devleti ve devlet görevlilerini gözlemlemiş ve analiz etmiştir. Gözlem ve tecrübelerini o günkü yaşayan insanlara nasihatler olarak sunmuştur. Modern hayatın günümüz insanına yaşattığı problemleri düşünürsek aslında Yusuf Has Hacib’in nasihatleri bu problemlerin ahlaki ve etik boyutunda nasıl çözüleceğini bize göstermektedir.

Kaynakça

Akgün, M., *Kutadgu Bilig’de İnsan ve Kamil İnsan*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(3), 1997, 1- 11.

Atatunç, Ç., *Ahlak ve Etik Değerlerin Çağdaş Basına Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2006.

Çetin, N.S., *Medya-Siyaset İlişkisinde Etik Çerçeve*, İnif E-Dergi, Kasım, 2019, 4(2), 228-249.

Dursun, D., *Siyaset ve Ahlak: Gerçeklikle İdealin Bağdaşmazlığı Sorunu*, Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, Sakarya, 2005, 17-25.

Duyar, Z., *Türk Yönetim Kültüründe Siyasetnamelerde Etik Değerler ve 2000 Yılı Sonrası Türk Kamu Yönetiminde Etik Anlayış Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2019.

Han, B., *Değerler Eğitimi Etkinlikleri Kılavuz Kitabı*, Kütahya: Adap Yayınları, 2022.

Kaçalin, M., *Kutadgu Bilig*, TDV İslam Ansiklopedisi (DİA), 26.cilt, 478-480.

¹⁸⁶ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 517

¹⁸⁷ Hacib, *Kutadgu Bilig*, s. 301

Akar, C., *Değer Eğitiminde Kutadgu Bilig*, Siyasette ve Yönetimde Etik sempozyumu, Sakarya, 2005. 546-555.

Kaya, M., *Kutadgu Bilig ve Yusuf Has Hacib'in Eğitimle İlgili Görüşleri*, Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(1), 2017, 1-26

Kaya, T., *Kadim Türk Devlet Geleneğinde Devlet Adamı Vasıfları: Kutadgu Bilig Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük, 2019.

Türkeri, M., *Etik Değerler Açısından Eğitim, Siyaset, Kamu, Çalışma Hayatı ve Bilim*, İstanbul: 2017.

Yılmaz, G., *Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig Hakkında Ön Bilgi*, Kutadgubilig Felsefe ve Bilim Araştırmaları Dergisi, 2002, 8-13.

Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*, Çev. Reşid Rahmeti Arat, İstanbul: Kabalcı yayınevi, 2005.

Yüksel, C., *Ülkemizde Ve Dünyada Siyasette Etik*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 69(1-2), 2011, 617-634.

KIBRIS'TA TAPINAK ŞÖVALYELERİNİN HAKİMİYETİ

Dr., Banu ÇETİN ÜNAL

Bağımsız Araştırmacı, - 0000-0003-2651-6286

ÖZET

Avrupa'nın en güçlü askeri ve dini düzenleri arasında olan Tapınak Şövalyeleri stratejik bir konumda bulunan Kıbrıs adasını satın almak suretiyle kısa bir süre hâkim olmuşlardır. Aslında Tapınak Şövalyeleri, asıl olarak Kudüs ve Kutsal Topraklar'ı Müslümanlardan korumak ve Hristiyan hacılara güvenli geçiş sağlamak amacıyla kurulmuş bir askeri tarıktı. Tapınak Şövalyeleri, 1191 yılında İngiliz Kralı Aslan Yürekli Richard tarafından Kıbrıs adasının fethi sonrasında bölgeye yerleşmişlerdir. Richard, Kıbrıs'ı fethettikten kısa bir süre sonra adayı Tapınakçılara satmıştır. Bu dönemde, Tapınakçılar Kıbrıs'taki kale ve kentlerde önemli mevkilere sahip olmuşlardır. Şövalyeler, adanın yönetimine aktif olarak katılırken, aynı zamanda tarım, inşaat ve dini faaliyetlerde de bulunuyorlardı. Ancak, Tapınakçılar'ın Kıbrıs'taki etkinlikleri oldukça kısa sürmüştür. Kıbrıs halkı Tapınakçıların yönetiminden memnun kalmamışlardır. Tapınakçılar, Kıbrıs'ı satın aldıktan sonra halka köle muamelesi yapmışlar ve ağır vergilerle halkı canından bezdirmişlerdir. Kıbrıs'ta 1192 yılında Tapınakçılara karşı halk tarafından bir isyan girişimi olmuş ve Tapınakçılar onlarla başa çıkabilecek kadar fazla sayıda olmadıkları için canlarını zar zor kurtarıp, satın aldıkları adayı Richard'a geri vermeye karar vermişlerdir. Tarihinin her döneminde bir şekilde toprakları istila edilerek boyun eğmek zorunda bırakılan Kıbrıs, Tapınakçılar döneminde de aynı şekilde köle muamele görmüşler ve ağır vergiler ödemek zorunda kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Aslan Yürekli Richard, Tapınak Şövalyeleri, Kudüs.

Dominance of the Knights Templar in Cyprus

The Knights Templar, one of the most powerful military and religious orders in Europe, briefly gained control over the strategically located island of Cyprus by purchasing it. In fact, the primary purpose of the Knights Templar, a military order, was to protect Jerusalem and the Holy Lands from the Muslims and to provide safe passage for Christian pilgrims. The Knights Templar settled in the region after the conquest of the island of Cyprus by English King Richard the Lionheart in 1191. Shortly after the conquest, Richard sold the island to the Templars. During this period, the Templars held significant positions in the castles and cities of Cyprus.

The Knights were actively involved in the administration of the island while also participating in agricultural, construction, and religious activities. However, the Templars' activities in Cyprus were relatively short-lived. The people of Cyprus were dissatisfied with the Templar administration. Following their purchase of Cyprus, the Templars treated the population as slaves and burdened them with heavy taxes, causing great distress among the people. In 1192, there was a popular uprising against the Templars in Cyprus, and since the Templars were not numerous enough to handle the situation, they barely escaped with their lives and decided to return the island to Richard. Throughout its history, Cyprus, which was repeatedly invaded and forced to submit, experienced the same treatment during the Templar period, being subjected to servitude and obligated to pay heavy taxes.

Key Words: Cyprus, Richard the Lionheart, Knights Templar, Jerusalem.

II. FREDERICK'İN ALTINCI HAÇLI SEFERİ'NDEKİ ROLÜ

Dr., Banu ÇETİN ÜNAL

Bağımsız Araştırmacı, - 0000-0003-2651-6286

II. Frederick, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun bir hükümdarıydı. 1194'te doğan ve 1250'de ölen II. Frederick, Hohenstaufen Hanedanı'ndan geliyordu. II. Frederick, kültüre ve bilime büyük bir ilgi duyan bir hükümdardı. Entelektüel ve siyasi becerileriyle ünlüydü ve çağının en önemli hükümdarlarından biri olarak kabul edilir. Ayrıca, o dönemde hükümdarlar arasında oldukça sıra dışı olan hoşgörülü bir dini politika izlemiştir. II. Frederick, Altıncı Haçlı Seferi'nde önemli bir rol oynamıştır. 1225'te, Frederick, Papalık ile barışma çabalarının bir parçası olarak, Kudüs Krallığı'na yönelik bir Haçlı Seferi düzenleme sözü vermiştir. Bu seferin amacı, Kudüs'ü Müslümanlardan geri alarak Hristiyanlar için kutsal olan şehri yeniden kontrol altına almak ve bölgedeki Hristiyan varlığını sağlamlaştırmaktı. Ancak, II. Frederick'in seferi düzenlemekte gecikmesi ve sefer sırasında hastalanması nedeniyle, Papalık ile ilişkileri daha da kötüleşmiştir. 1227'de, Papa IX. Gregory tarafından aforoz edilmiştir. Bu duruma rağmen, II. Frederick 1228'de Haçlı Seferi'ne başlamış ve Kudüs'e doğru yola çıkmıştır. Altıncı Haçlı Seferi sırasında, II. Frederick'in stratejisi, Müslümanlarla diplomatik yollarla müzakere ederek Kudüs ve diğer Hristiyan topraklarını geri almak olmuştur. Frederick, 1229'da imzalanan "Jaffa Anlaşması" sayesinde Kudüs'ü Hristiyanlara kan dökmeden kazandırmıştır. Bu anlaşma ile Altıncı Haçlı Seferi'nde bir başarı sağlansa da, anlaşma Haçlılar ve Müslümanlar arasında hoşnutsuzluğa yol açmış ve daha sonraki Haçlı Seferleri bu nedenle daha fazla dirençle karşılaşmıştır. Özetle, II. Frederick, Altıncı Haçlı Seferi'nde önemli bir rol oynamış ve diplomatik yollarla Kudüs'ü geri almayı başarmıştır. Bununla birlikte, bu başarılar kalıcı olmamıştır ve daha sonraki Haçlı Seferleri daha fazla zorlukla karşılaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: II. Frederick, Altıncı Haçlı Seferi, Kudüs, Haçlılar, Müslümanlar.

Frederick II's Role in the Sixth Crusade

Frederick II was a monarch of the Holy Roman Empire, who was born in 1194 and passed away in 1250. Originating from the Hohenstaufen Dynasty, he demonstrated a strong passion for culture and science. Frederick II was famous for his intellectual and political aptitude and is recognized as one of the most prominent rulers of his era. Additionally, he pursued a policy of religious tolerance, which was quite unusual among rulers of that time. Frederick II played a

significant role in the Sixth Crusade. In 1225, as part of his efforts to reconcile with the Papacy, Frederick pledged to organize a crusade directed towards the Kingdom of Jerusalem. The objective of this crusade was to reclaim Jerusalem from the Muslims, reestablish control over the city sacred to Christians, and consolidate Christian presence in the region. However, due to Frederick II's delay in organizing the crusade and falling ill during the campaign, his relations with the Papacy further deteriorated. In 1227, he was excommunicated by Pope Gregory IX. Despite this situation, Frederick II embarked on the crusade in 1228 and set out towards Jerusalem. During the Sixth Crusade, Frederick II's strategy was to negotiate diplomatically with the Muslims to regain Jerusalem and other Christian territories. In 1229, through the signing of the "Treaty of Jaffa", Frederick managed to secure Jerusalem for the Christians without shedding blood. Although this agreement resulted in a success during the Sixth Crusade, it led to dissatisfaction between the Crusaders and the Muslims, causing subsequent Crusades to face increased resistance. In summary, Frederick II played a significant role in the Sixth Crusade and successfully regained Jerusalem through diplomatic means. However, these achievements were not lasting, and subsequent Crusades encountered greater challenges.

Key Words: Frederick II, Sixth Crusade, Jerusalem, Crusaders, Muslims.

A SCRUTINIZING FOR ECOSYSTEM SERVICES OF ROOF GARDENS

Assoc. Prof. Banu KARAŞAH

Artvin Çoruh University, - ORCID ID: 0000-0001-5079-5313

Assoc. Prof. Emine TARAKÇI EREN

Artvin Çoruh University, - ORCID ID: 0000-0002-5595-9505

Assoc. Prof. Derya SARI

Artvin Çoruh University, ORCID ID: 0000-0001-9440-7343

Assoc. Prof. Hilal SURAT

Artvin Çoruh University, - ORCID ID: 0000-0002-2471-8717

Natural ecosystems are being destroyed because of rapid and irregular urbanization. As a result, environmental problems such as air pollution, noise pollution and urban heat islands emerge in cities. In addition, because of the decrease in green areas, which are the lungs of cities, the connection of citizens with nature is lost and negative effects occur on the mental health of them. One of the effective solutions to eliminate these negative effects is roof gardens. Roof gardens are an important component of green infrastructure in densely populated cities where vertical growth is mandatory. Roof gardens provide social, environmental, and economic benefits. They also provide many ecosystem services to the city and its citizens. Ecosystem services are classified into 4 categories by the Millennium Ecosystem Assessment such as provisioning, regulating, supporting and cultural services. In this study, it is aimed to examine the ecosystem services provided by roof gardens. As a result of previous studies and observations, it has been seen that roof gardens have important contributions to the ecosystem. Roof gardens have recently determined as vital urban agriculture areas, especially in terms of providing food from provisioning services, and providing a lot of services in the context of cultural ecosystem services. In the study, some plant suggestions were also proposed that can increase the contribution of ecosystem services in roof gardens. To ensure the sustainability of cities and increase their welfare, it is important to consider roof gardens as a whole when designing buildings, especially in densely populated cities.

Keywords: Roof gardens, ecosystem services, green infrastructure

1. INTRODUCTION

As a result of rapid urbanization and wrong land uses, green and blue infrastructures are decreasing in our cities and unfortunately grey infrastructures are increasing. Degradation in natural ecosystems causes environmental problems in our cities. However, green infrastructures have a vital importance at the point of ensuring the liveability and sustainability of our cities. The modern lifestyle is associated with chronic stress, insufficient physical activity, and exposure to anthropogenic hazards, as air pollutants, environmental noise, and heat (James et al., 2015). Urban green spaces as parks and residential green areas can help to promote mental and physical health providing psychological relaxation and stress alleviation (World Health Organization, 2016; Manso et al., 2021).

Roof gardens constitute an important component of green infrastructures in densely populated cities. They are vital areas that provide socialization and mental healing to the citizens as well as provide ecological benefits to cities.

Green roofs consist of plants, a lightweight soil media layer, a waterproofing membrane layer, and a drainage layer on the top of the building's roof (Kim et al. 2018). Hypothetically, roof gardens are man-made artificial ecosystems that are incorporated in the urban landscape (Sutton and Lambrinos, 2015). These can be effective stimulators of urban ecosystem (Nur et al., 2022). Roof and terrace gardens are used as recreation and outdoor living spaces, as well as systems that contain potted plants, dining and sitting groups, and outdoor structures such as pergolas and gazebos (Tohum, 2011; Çubukçu, 2021). In the modern era, roof gardens developed into social hubs for the public (George, 2020).

Between B.C. 4000 – BC 600 the temples called Ziggurat by the ancient Mesopotamian civilizations (Sumerians, Babylonians, Assyrians) are accepted as the first examples of roof gardens in history (Çubukçu, 2021). In the early modern era, the idea of a green roof was put forward on different continents, and the first model appeared at the World Expo in Paris in 1867. In the 20th century, the designers of modern architecture (Le Corbusier, Alvar Aalto and Frank Lloyd) started to apply green roofs and walls in their designs with the construction (Abbas et al., 2020; Estringü and Toy, 2021) Especially in the last half of the 20th century, green space applications on the roof ceased to be an architectural element and became an alternative to the sustainable roof design approach (Çubukçu, 2021). At the end of the 20th century, the concept of green roof was applied in many buildings in Germany by H. Koch, and then it was developed technologically and effectively used in modern buildings (Estringü and Toy, 2021).

Roof gardens provide lots of benefits as social, environmentally, and economically. For example, they offer environmental benefits such as urban heat island mitigation (Smith and Roebber, 2011; Susca et al., 2011; Li et al., 2014; Santamouris, 2014; Oberndorfer et. al, 2007; Takebayashi and Moriyama, 2007 George, 2020), stormwater runoff reduction (VanWoert et al., 2005; George, 2020; Nur et al., 2022), improves air quality (Yang et al., 2008; Jayasooriya et al., 2017; Nur et al., 2022), reduce noise pollution (Van Renterghem and Botteldooren, 2011; Manso et al., 2021; Nur et al., 2022), economic benefits such as modify building behaviour in terms of solar radiation, external temperature, relative humidity, and winds (George, 2020) enhance energy savings (Wong et al., 2003; Saadatian et al., 2013; Tam et al., 2016; Nur et al., 2022), increasing property value (Veisten et al., 2012; Abdul Rahman vd., 2015), social benefits such as being a place for recreational activities and social interaction. Şavaşır and Cengiz (2018) stated that the use of roof gardens in buildings is also an important factor that must be in the buildings to gain LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) certification.

Being an important urban green space, roof gardens provide lots of ecosystem services. MEA (Millennium Ecosystem Assessment) (2005) described the ecosystem services are the advantages that people gain from ecosystems and divided into four service categories as provisioning, regulating, supporting and cultural services.

In this study, it is aimed to reveal an inventory of ecosystem services provided by roof gardens.

2. MATERIAL and METHOD

Roof gardens are spaces that can act as the lungs of cities in densely populated cities and have significant effects on the mental health and socialization of citizens. The ecosystem services

provided by the roof gardens to the city and the citizens were evaluated within the scope of the study.

In the evaluation of ecosystem services, 4 categories and 30 subcategories determined by the MEA were used (Table 1). The ecosystem services provided by the roof gardens are also supported by visuals. In addition, some plant suggestions were proposed to increase the impact of ecosystem services.

Table 1. Ecosystem services (MEA, 2005)

Supporting Services	Provisioning Services	Regulating Services	Cultural Services
Soil formation	Food	Air quality regulation	Cultural diversity
Photosynthesis	Fiber	Climate regulation	Spiritual and religious value
Primary production	Genetic resources	Water regulation	Knowledge systems
Nutrient cycling	Biochemicals, natural medicines, and pharmaceuticals	Erosion regulation	Educational values
Water cycling	Ornamental resources	Water purification and waste treatment	Inspiration
		Disease regulation	Aesthetic values
	Pest regulation	Social relations	
	Pollination	Sense of place	
	Fresh water	Natural hazard regulation	Cultural heritage values
			Recreation and ecotourism

3. RESULTS AND DISCUSSION

SUPPORTING SERVICES

Whether extensive or intensive, roof gardens are living spaces where people can communicate with nature thanks to the plants in them and support the nutrient and water cycle that provides oxygen to the city by photosynthesis of existing plants.

PROVISIONING SERVICES

Food

Roof gardens are important areas for urban agriculture where citizens can easily access fresh and safe food. In addition, edible plants such as *Vaccinium arctostaphylos*, *Physalis peruviana*, *Morus nigra* 'Pendula' etc. can be used in roof gardens to contribute to the ecosystem (Figure 1).

Figure 1. An excellent example for urban agriculture in [Brooklyn Grange](#) New York (URL-1, 2023)

Biochemicals, natural medicines, and pharmaceuticals and Ornamental resources

Roof gardens can be created within the framework of different themes. For example, Marta Schwartz's Splice Garden combines elements of French Renaissance gardens and Japanese Zen gardens. Some plants used in roof gardens can have medicinal-aromatic properties as well as ornamental plants. In addition, plants with both characteristics can also be used in roof gardens. For example, *Olea europaea* plant is one of the species that can be used in roof gardens with its medicinal value, ornamental plant (calligraphic structure) and symbolic value (symbol of peace). *Lavandula angustifolia* is another species that can be evaluated both with its medicinal-aromatic properties and ornamental plant (colour-smell effect). With the plant species to be used in roof gardens, provisioning contributions to the ecosystem can be provided (Figure 2).

Figure 2. Examples from Splice Garden (URL,2-2023) and Torre Guinigi (Lucca, Italy) (URL-3, 2023)

REGULATING SERVICES

Air quality regulation

Plants trap dust in the air thanks to the hairy structure of their leaves. Studies have also proven that roof gardens regulate air quality. Yang et al. (2008) in their study in Chicago stated that 19.8 ha of green roofs in had improved its air quality by removing ca. 1700 kg of air pollutants (including O₃, NO₂, PM₁₀, and SO₂) in one year (Kim et al., 2018). *Cistus* sp., *Hypericum* sp. *Thymus* sp., *Sedum* sp., *Salvia* sp. are some species that can be evaluated in this context in roof gardens.

Climate regulation

Plants are living organisms used in designs for aesthetic, functional and ecological purposes. One of their functional uses is to provide microclimate in the area where they are used, by absorbing the sun's rays and creating shadow areas. Tam et al. (2016) evaluates the thermal

insulation from the green roof and observed the indoor temperature reduction up to 3.4 °C (Kim et al., 2018). In addition to providing shade, species that can be evaluated in roof gardens with their aesthetic features are *Acer* sp., (autumn colour), *Prunus* sp. (flower aesthetics), *Quercus* sp. etc.

Pollination

Plants also serve as a refuge for animals. Where there is flora, there is definitely fauna, and they create a unique habitat. Sutton and Lambrinos (2015) stated that roof gardens act as an extensive pollinator friendly habitat in cities and presence of flowering plants allow introduction to bees and other pollinators (Nur vd., 2022). Some species that can be considered in this context are *Lavandula angustifolia*, *Prunus* sp., *Rosmarinus officinalis*, *Speria x vanhouttei*, *Wisteria sinensis*, *Viburnum opulus*.

CULTURAL SERVICES

Knowledge systems, Educational values

Roof gardens are spaces where both traditional and scientific knowledge can be obtained. Especially urban agriculture is a good alternative for individuals who want to reach fresh vegetables and fruits in cities. Roof gardens with this feature are important in terms of acquiring both traditional methods and scientific knowledge about plant cultivation. Educational tours also can be organized in roof gardens. In addition, rooftop gardens are living laboratories that provide indirect education to users with endangered species or species with high economic value, and they can raise awareness by creating a sense of curiosity of users (Figure 3).

Figure 3. A Farmers Market (URL-1, 2023) and an educational youth tour (URL-4, 2023) in Brooklyn Grange

Inspiration

Roof gardens are sources of inspiration for their users in terms of both hardscape designs and plant species that can be used in them. While it can be a source of scientific inspiration due to its existing structure (construction technique, space, and plant designs suitable for its intended use), it is also a source of inspiration for artists because it is close to the sky and provides the opportunity to observe the city skyline (Figure 4).

Figure 4. Gardens by the Bay in Singapore (URL-5, 2023)

Aesthetic values, Social relations, Sense of place, Recreation and ecotourism

In terms of aesthetic values, roof gardens offer their users the opportunity to observe the seasonal changes of plants. The spaces designed in rooftop gardens, the coverings, water, etc. furniture within the spaces and the plants provide aesthetic value. Roof gardens provide spaces where users and/or visitors can interact socially. This can sometimes be social activities, sometimes eating and drinking events, and sometimes weddings. In terms of sense of place, roof gardens sometimes provide spaces where users can stay alone and sometimes perform group activities. Roof gardens are spaces for passive (reading, sunbathing, resting, etc.) and active (eating and drinking, yoga, etc.) recreational activities can be done (Figure 5).

Figure 5. A wedding and yoga event in Brooklyn Grange (URL-1, 2023), some recreational activities in Rockefeller Center Roof Gardens (URL-6, 2023)

4. CONCLUSION

Roof gardens are one of the effective solutions to minimize environmental problems in cities. In cities where vertical growth is in question and gray infrastructures unfortunately dominate green infrastructures, roof gardens are places of escape spaces where people can renew themselves and rest, re-establishing their broken bond with nature. As mentioned in the study, rooftop gardens provide many services in terms of provisioning, regulating, supporting and

cultural services. Being vital urban agriculture areas, roof gardens provide food from provisioning services, and providing a lot of services in the context of cultural ecosystem services.

Roof gardens are important green spaces in cities. Plants to be used in roof gardens are of course important. The contribution to ecosystems can also be increased with the plants to be used here. For example, using flowering species in roof gardens can both help pollination and contribute to individuals psychologically with the effect of color. Again, aesthetic value can be increased by using plants with calligraphic structure. In addition, attention should be paid to the use of species with low or medium water demand in roof gardens in today's climate change.

Roof gardens are areas that have an important in ensuring the sustainability of the cities and increasing the welfare of the citizens, as well as the benefits for the buildings.

REFERENCES

- Abbas, F., Ismail, L.H., Wahab, I.A, Elgadi, A.A. A Review of Green Roof: Definition, History, Evolution and Functions IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 713, 2020.
- Abdul Rahman, S.R., Ahmad, H., Mohammad, S., Rosley, M.S.F. Perception of Green Roof as a Tool for Urban Regeneration in a Commercial Environment: The Secret Garden, Malaysia, Procedia - Social and Behavioral Sciences, January, 170, 2015.
- Çubukçu, E. İstanbul'daki Yüksek Binalarda Çatı ve Teras Bahçelerinin Tasarım Yaklaşımları ve Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi, Sanat ve Tasarım Dergisi, Aralık, 11, 2, 2021.
- Esringü, A., Toy, S. Kent İklimine Çatı ve Cephe Bahçelerinin Etkisi, İklim ve Sağlık Dergisi, Ağustos, 1, 2, 2021.
- George, A. Roof Gardens to Vertical Farming, Encyclopedia of Renewable and Sustainable Materials, January, 4, 2020.
- James, P., Banay, R.F., Hart, J.E., Laden, F. A Review of the Health Benefits of Greenness, Current Epidemiology Reports, April, 2, 2, 2015.
- Jayasooriya, V.M., Ng, A.W.M, Muthukumar, S., Perera, B.J.C. Green Infrastructure Practices for Improvement of Urban Air Quality, Urban Forestry and Urban Greening, January, 21, 2017.
- Kim, E., Jung, J., Hapsari, G., Kang, S., Kim, K., Yoon, S., Lee, M., Han, M., Choi, Y., Choe, J.K. Economic and Environmental Sustainability and Public Perceptions of Rooftop Farm versus Extensive Garden, Building and Environment, December, 146, 2018.
- Li, D., Bou-Zeid, E., Oppenheimer, M. The Effectiveness of Cool and Green Roofs as Urban Heat Island Mitigation Strategies, Environmental Research Letter, May, 9, 5, 2014.
- Manso, M., Sousa, V., Silva, C.M., Cruz, C.O. The Role of Green Roofs in Post COVID-19 Confinement: An Analysis of Willingness to Pay. Journal of Building Engineering, December, 44, 2021.
- Millennium Ecosystem Assessment, *Ecosystems and Human Well-Being: A Framework for Assessment*, Island Press, Washington, DC, 2005.
- Nur, I.J., Sarker, M.H., Hossain, T., Ferdous, T., Rahman, S., Iqbal, B., Helal, Md.G.J., Hossain, Md.F. Evaluation of Ecosystem Services of Rooftop Gardens in Dhaka, Bangladesh, Current Research in Environmental Sustainability June, 4, 2022.
- Oberndorfer, E., Lundholm, J., Bass, B., Connelly, M., Coffman, R., Doshi, H., Dunnet, N., Gaffin, S., Köhler, M., Liu, K.K.Y., Rowe, B. Green Roofs as Urban Ecosystems: Ecological Structures, Functions and Services, BioScience, November, 57, 10, 2007.
- Saadatian, O., Sopian, K., Salleh, E., Lim, C., Riffat, S., Saadatian, E., Toudeshki, A., Sulaiman, M. A Review of Energy Aspects of Green Roofs, Renewable Sustainable Energy Reviews, July, 23, 2013.

- Santamouris, M. Cooling the Cities-A Review of Reflective and Green Roof Mitigation Technologies to Fight Heat Island and Improve Comfort in Urban Environments, *Solar Energy*, May, 103, 2014.
- Savaşır, K., Cengiz G. Binalara Değer Katan Estetik Bir Dokunuş: Çatı Bahçeleri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Temmuz, 6, 73, 2018.
- Smith, K.R., Roebber, P.J. Green Roof Mitigation Potential for A Proxy Future Climate Scenario in Chicago, Illinois, *Journal of Applied Meteorology and Climatology*, March, 50, 2011.
- Susca, T., Gaffin, S.R., Dell'Osso, G.R. Positive Effects of Vegetation: Urban Heat Island and Green Roofs, *Environmental Pollution*, August-September, 159, 8, 2011.
- Sutton, R., Lambrinos, J. *Green Roof Ecosystems: Summary and Synthesis*. In: Sutton, R. (eds) *Green Roof Ecosystems*. Ecological Studies, 223, Springer, 2015.
- Takebayashi, H., Moriyama, M. Surface Heat Budget on Green Roof and High Reflection Roof for Mitigation of Urban Heat Island, *Building and Environment*, August, 42, 2007.
- Tam, V.W.Y., Wang, J., Le, K.N. Thermal Insulation and Cost Effectiveness of Green Roof Systems: An Empirical Study in Hong Kong, *Building and Environment*, December, 110, 2016.
- Tohum, N. *Sürdürülebilir Peyzaj Tasarım Aracı Olarak Yeşil Çatılar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2011.
- URL, 1; 2023<https://farmflavor.com/new-york/new-york-agritourism/nycs-brooklyn-grange-takes-farming-to-new-heights/> (Accessed: 22.04.2023)
- URL-2, 2023. <https://tr.pinterest.com/pin/565201821960448377/>(Accessed: 22.04.2023)
- URL-3, 2023. <https://www.villasunrisebeb.com/en/historic-center-lucca-visit-torre-guinigi/>
- URL-4, 2023. <https://www.brooklyngrangefarm.com/tours> (Accessed: 24.04.2023)
- URL-5, 2023. <https://www.nodestinations.com/blog/singapore-gardens-by-the-bay> (Accessed: 21.04.2023)
- Van Renterghem, T., Botteldooren, D. In-Situ Measurements of Sound Propagating over Extensive Green Roofs, *Building and Environment*, March, 46, 3, 2011.
- VanWoert, N.D., Rowe, D.B., Andresen, J.A., Rugh, C.L., Fernandez, R.T., Xiao, L. Green Roof Stormwater Retention, Slope, and Media Depth, *Journal of Environmental Quality*, May, 34, 2005.
- Veisten, K., Smyrnova, Y., Klæboe, R., Hornikx, M., Mosslemi, M., Kang, J. Valuation of Green Walls and Green Roofs as Soundscape Measures: Including Monetised Amenity Values together with Noise-Attenuation Values in A Cost-Benefit Analysis of A Green Wall Affecting Courtyards, *Int. Journal of Environmental Research and Public Health*, October, 9, 11, 2012.
- Wong, N.H., Tay, S.F., Wong, R., Ong, C.L., Sia, A. Life Cycle Cost Analysis of Rooftop Gardens in Singapore, *Building and Environment*, March, 38, 2003.
- World Health Organization. *Urban Green Spaces and Health*, In: A. Egorov, P. Mudu, M. Braubach, M. Martuzzi (Eds.), World Health Organization Regional Office for Europe, Copenhagen, 2016.
- Yang, J., Yu, Q., Gong, P. Quantifying Air Pollution Removal by Green Roofs in Chicago, *Atmospheric Environment*, October, 42, 2008.

**ECOLOGICAL APPROACHES IN LANDSCAPE DESIGN; CASE OF ARTVİN
ÇORUH UNIVERSITY, DEPARTMENT OF LANDSCAPE ARCHITECTURE,
LANDSCAPE DESIGN III STUDIO STUDIES**

Assoc. Prof. Emine TARAKCI EREN

Artvin Çoruh University, - ORCID ID: 0000-0002-5595-9505

Assoc. Prof. Banu KARAŞAH

Artvin Çoruh University, - ORCID ID: 0000-0001-5079-5313

Assoc. Prof. Hilal SURAT

Artvin Çoruh University, - ORCID ID: 0000-0002-2471-8717

Assoc. Prof. Derya SARI

Artvin Çoruh University, - ORCID ID: 0000-0001-9440-7343

ABSTRACT

In this study, landscape design projects with ecological approach developed within the scope of the studio studies of PROJE-III course in the fall semester of the 2022-2023 academic year, Department of Landscape Architecture, AÇÜ were examined. All landscape project studio studies are carried out for the solution of one or more problems. The problems that arise here are based on problems arising from human or environment, or the relationship between the two. In this respect, the necessity of ecological design has become an obligation and a necessity in recent years. Ecological design principles are an inevitable approach to problems on a global scale. The study area in this research is the urban square of Hopa district of Artvin province. The project area is approximately 12.500 m². Analysis and ecological-based landscape design decisions were made after the current situation determination and survey studies of all open and green areas outside the buildings in this area. Accordingly, the ecological design decisions of the first designer regarding the natural, cultural, and perceptual landscape features identified and studied on site are as follows; solar control, waste management, humidity control, reducing heat and cold, wind control, wind curtain, air corridor provision, surface water flow rate control, sustainable use, sustainable planting design. The second designer's decisions are heat and cold control, rainwater recycling, humidity regulation, providing microclimate areas, providing air corridors, sustainable material selection, sustainable wildlife, and planting design.

Keywords: Landscape design, Ecological design, Artvin Çoruh University Department of Landscape Architecture

1. INTRODUCTION

All interventions and changes made by people in their living spaces directly affect the natural environment. The deterioration of the ecological balance in the process has become a necessity for the development of ecologically oriented solutions to ensure the order and continuity of nature and the ecological planning and design of living spaces (Ünal, 2015). The realization of sustainable urban development requires an ecological basis for planning processes and a design approach that strengthens the ecology-economy-energy relationship for a life compatible with nature (Aklanoğlu, 2009).

Cities, on the other hand, are places where land use is the most intensive and human impact is the highest. With the development of industry in cities, increasing migration from rural to urban areas to work in production centres, housing, transportation, commercial uses, fossil fuel consumption, deforestation, wrong land use, pollution caused by greenhouse gases released into the atmosphere, production and consumption pressures make these areas where environmental problems are concentrated. As a result of this, decreasing green areas in urban spaces and the destruction of natural and historical pattern make life increasingly difficult, human-nature relations are broken, and this leads to the emergence of ever-increasing ecological problems in cities. These problems show that in today's cities, urban development is left to an uncontrolled development and change, and lacks an ecological basis (Korkut et al., 2017).

The goal of landscape design with an ecological approach should be to meet the needs and desires of people, while at the same time ensuring the sustainability of humanity and nature. Ecological design is a natural and contemporary solution necessary for the solution of environmental problems, and with this approach, architecture also plays an important role in communicating sustainable environmental awareness to the society (Manioğlu and Oral, 2010).

1.1. ECOLOGICAL DESIGN PRINCIPLES

The ecological approach to landscape design and management requires solutions that are compatible with natural processes and the structural and ecological characteristics of the area, taking nature itself as a model. The main goal is to develop a self-sufficient sustainable system that can be a part of the urban ecosystem (Emery, 1986; Onur, 2012). The area is evaluated as a whole with its biological, socio-economic, local, and cultural structure (Bradley, 1982; Onur, 2012). The main goal of planning, design and management based on ecological principles is to integrate a sustainable system into the urban ecosystem that functions on its own with minimum energy input and minimum waste, which will enable people to benefit from the area efficiently

while preserving and protecting the natural processes and ecological structure in the area (Yeang, 1995; Opdam et al., 2006; Demiroğlu, 2016; Köklü, 2020).

The basis of the ecological approach in design is based on ecological planning. The starting point of ecological planning is the development and changes that bring the concepts of quality of life and sustainability to the agenda (Ünal 2014).

Krusche, Gabriel and Althaus summarized the points to be considered in ecological design as follows (Tönük, 2001):

1. Positioning the building with a rational approach to environmental and energy issues, building design approaches, building form, building design layout, space programs and organization of functions, material selection, sanitary equipment, and goal directed green vegetation,
2. To deal with the use of energy and scarce resources in a way that is minimized during the construction and use of the building,
3. Rational use of natural environmental systems (use of solar energy, natural air conditioning, green cover),
4. To minimize the pollution of soil and water basins by thermal, liquid, and solid wastes, to protect and even increase the plant and animal potential in the region in terms of quantity and diversity,
5. To place the building in its natural surroundings with as little disturbance as possible, thus creating a healthy living and working environment (living space).

Wheeler (2003) on the other hand, researched the way to make cities green, safe, human-scale, identity, attractive and comfortable for all members of the society, and summarized what should be done within the scope of the sustainability of cities in 9 items:

1. Compact and efficient land use
2. Less motor vehicle use, ease of access
3. Efficient use of resources, less pollution and waste
4. Restoration of natural systems
5. Establishment of quality harbouring and living environments
6. Healthy social ecology
7. Sustainable economy
8. Ensuring public participation
9. Conservation of local culture

In this study, designer candidate students organized their ecological design decisions under the following headings: ecological design criteria in landscape design related to natural, cultural, and perceptual landscape features.

2. MATERIAL and METHOD

The material of the study consists of the end-of-term products produced within the scope of the Project-III course carried out in the 1st semester of the 3rd year of the Department of Landscape Architecture at Artvin Coruh University.

The project course is carried out as 4+2 in the design studios of Artvin Coruh University, Faculty of Art and Design, Department of Landscape Architecture. The project course starts with on-site surveys and field studies, continues with design studies and ends with landscape design application projects. Within the scope of the course, the lecturers first direct the students to field studies on problem determinations related to the study area. They are asked to prepare a landscape design project for the solution of the problems determined through on-site surveys. However, considering the scope and quality of the studies to be done, it is seen that many students have difficulty in producing a landscape design project that is fully correct and can answer all problems in terms of time.

The projects handled within the scope of the study consist of end-of-term products. Within the scope of this study, ecologically approached landscape designs of two successful students were examined.

3. RESULTS

3.1. ECOLOGICAL DESIGN DECISIONS RELATED TO THE LANDSCAPE DESIGN PROJECT OF THE FIRST DESIGNER

The designer first identified and analyzed all the data related to natural, cultural, and perceptual landscape features on the survey and analysis sheet. Accordingly, the ecological design decisions regarding the natural, cultural, and perceptual landscape features identified and studied by the first designer are as follows; solar control, waste management, humidity control, heat and cold reduction, wind control, shelterbelt, providing air corridor, surface water flow rate control, sustainable use, sustainable planting design.

1. Solar control: According to the survey data in the area; when sun analysis is made from natural data, it is determined that there are not many shaded areas. For this reason, tall

trees with wide canopy will be used to provide shade for outdoor activities and semi-enclosed shade elements will be designed. In urban spaces, the furniture used from metal material derivatives will also be sustainable, so it is aimed to save solar energy by using the materials selected from metal materials efficiently (Figure 1).

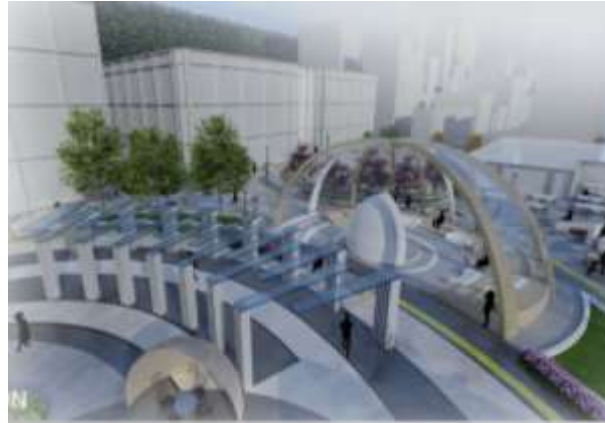

Figure 1. Solar control

2. Waste management: In metal garbage bins used in recent years, garbage storage elements with self-compressing properties will be preferred by using solar energy, so it will be ensured that more waste in less places and all these without using a different energy

3. Humidity control: There is a lot of precipitation and humidity in the study area. It is aimed to provide bioclimatic comfort to reduce this humidity. It is aimed to include plants in the environment and keep the humidity at certain rates. However, while doing this, the humidity-providing effects of adequate and appropriate plants are aimed to prevent excessive heat in summer, while deciduous plants in winter are aimed to help the area get rid of the excessive cooling of the area, which does not interfere with the sun's rays .

4. Hot and cold control: Since this area is a square and a city center, structural areas are more than masses and spaces. Therefore, this changes the bioclimatic comfort of this area negatively. In other words, the warmth and coldness of the area under natural conditions is negatively affected by the destruction or scarcity of vegetation in places with dense construction. In the warmer months, the places where the construction is intense are warmer than the places where the construction is less in the same region, and the colder places are colder. In order to solve this situation, a green area will be designed to balance the masses. The mass-void balance, which is sought in all landscape designs, is much more important in the landscape design of urban areas in this respect (Figure 2).

Figure 2. Hot and cold control

5. Shelterbelt: The prevailing wind direction in the study area is from the northwest. Shelterbelts will be designed to prevent this wind in some areas according to the location of the activity areas within the area. For this purpose, preferred the plant species selected in the area are natural species and fine textured species.

6. Providing an air corridor: The prevailing wind coming from the northwest to the study area will be taken in with plant corridors from some points of the area, and micro-climate zones will be created during the periods when the summer sun and excessive humidity are suffocating, thus it is aimed to benefit from these winds .

7. Surface water flow rate control: When the topographical situation of the area is examined, the study area is flat inside but there is a slope of approximately 12 m on the southern border. This situation creates a problem in the drainage of excess water in this region, which receives heavy rainfall. Where the slope is high in areas, the ability of the soil to retain water decreases. This means that the amount of water flowing with precipitation will be higher in areas with high slope. Where the slope is less, the flow rate of water slows down and water accumulates faster. In other words, water that accelerates in the south of our work area may slow down and accumulate and pose a danger. Taking all these into consideration, appropriate slopes were used for infrastructure systems and drainage of possible excess water accumulation. Soft floors are designed because the soil surfaces hold the flowing water, slow down the speed of the water and allow it to seep into the soil. The flow rate is high on impermeable surfaces such as roads, urban areas and buildings which lack green space and vegetation .

8. Surface water flow rate control: When the soil type was examined in the study area, it was determined that there was transport soil in the area where there was no natural soil. Since soils with high clay content in the soil are impermeable and surface runoff is higher and faster, it is

aimed to increase the humus layer in the proposed soil, thus increasing the amount of water leaking from the soil and at the same time keeping the water itself .

9. Sustainable use: While making ecological decisions, the most important goal of the project is to meet the recreational needs of the local people as well as the protection of natural life in the study area. Therefore, it is inevitable that these areas will be exposed to intense human use. While the habitats in the area are protected and supported within the framework of sustainable approaches in the design of such areas, arrangements and activities are proposed for people to benefit from the area to the maximum extent (Figure 3).

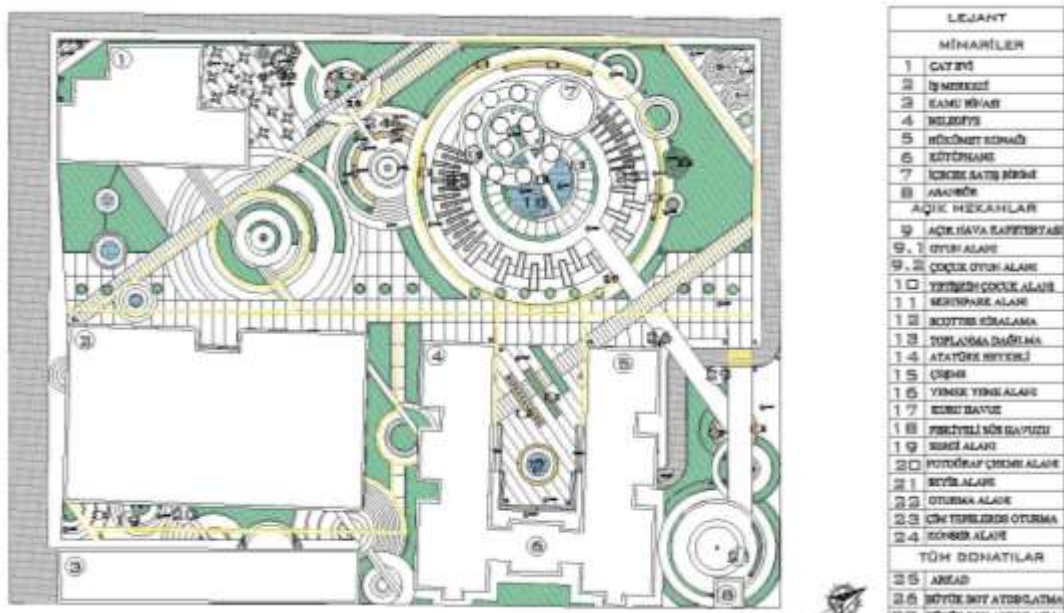

Figure 3. Sustainable use

10. Sustainable planting design: Another issue to be evaluated in planting design is the selection and organization of plant species to be brought to the area. The applications to be made at this stage were evaluated in terms of sustainability, management and maintenance, biodiversity, visual aesthetics, education and providing opportunities for research. In addition, the use of species suitable for the traditional landscape pattern of the region was recommended, and the excessive use of exotic species was avoided.

3.2. ECOLOGICAL DESIGN DECISIONS RELATED TO THE LANDSCAPE DESIGN PROJECT OF THE SECOND DESIGNER

The first study of the designer is the survey. The survey includes both field work and many etudes. Afterwards, the designer analyzed these data and made her ecological decisions. This study not only expressed its ecological solutions with graphic expression techniques on the

field, but also expressed in writing the intangible ideas that she would realize her designs in the future.

The ecological design decisions regarding the natural, cultural, and perceptual landscape features identified and studied by the second designer are as follows; hot and cold control, rainwater recycling, humidity regulation, providing microclimate areas, providing air corridors, sustainable material selection, sustainable wildlife, and planting design decisions. At the same time, visuals of the landscape designs in which they transformed all these ecological decisions into concrete form are included.

1. For the control of hot and cold in the study area, tall trees were used in plant species preferences in order to reduce the scorching effect of the summer sun due to the lack of green space. In terms of foliage, both evergreen and deciduous plants were preferred. Thus, a balanced microclimate will be provided for both summer heat and winter cold. The designer used *Acer cappadocicum*, *Acer negundo*, *Fagus sylvatica*, *Ginkgo biloba*, *Laburnum vulgare*, *Liquidambar stracifolia*, *Laurocerasus officinalis*, *Tilia tomentosa* from broad-leaved trees and *Cupressocyparis x leylandii*, *Picea pungens* 'Glauca', *Cupressus macrocarpa* 'Goldcrest' from coniferous trees in planting design (Table 1).

Table 1. Before and after design of the study area

Green and ground balance in the current state of the area	Green and ground balance in the designed area
---	---

Structural measures for the control of hot and cold, cover elements were used in sitting and resting areas and in ceremony and gathering dispersal areas (Figure 4).

Figure 4. Structural measures; cover elements

2. Rainwater Recycling: Since the study area is a rainy region, the design of cover elements in structural elements was considered for protection from rain. In addition, it was decided to harvest rainwater for the re-evaluation of rainwater and to collect these waters by making a rainwater harvest garden and to use it for irrigation of plants (Figure 5). Rainwater harvesting is the accumulation and storage of rainwater in situ for reuse, rather than leaving it to run off. Infrastructure elements were designed to send the water to the reservoirs to store the water in the green areas as seen in Figure 16 and the water obtained by rainwater harvesting was used for irrigation of these areas.

Figure 5. Rain protection and rainwater recycling

3. Humidity Regulation: Since the study area is under the influence of intense humidity, open space designs were considered to regulate the humidity accordingly. While doing this, houses and structures (serender) built on the platform created above the ground, which is a solution used in the local architecture, have been a source of inspiration. In the design, an upper road (sky road) is designed that is above the ground and travels the whole area. For example, buildings are placed on a platform formed above the ground in order to reduce the effect of humidity in areas with high rainfall (Figure 6).

Figure 6. Humidity regulation

4. Providing microclimate: By designing water surfaces in the study area, it is aimed to create a natural air flow by cooling the air through small pools, water droplets or evaporation.

5. Providing Air Corridors: More than one opening has been left in the study area according to the prevailing wind direction, and especially in open areas such as narrow corridors between the buildings, just like a chimney, the wind entering from these chimneys moves along the chimney, providing an air movement in the open areas in the courtyards of these public buildings and causing hot or cold weather and pushes the cold air out.

6. Selection of sustainable materials: The designer aimed to evaluate the situation in the area and to create a design in harmony with the area by using local materials as much as possible. This solution is primarily a method for establishing a system that takes care of natural resource consumption, uses renewable energy resources, is self-sufficient with low energy needs and minimum waste, protects the natural cycle of the area, and can involve the user in the process (Figure 7).

Figure 7. Sustainable material selection

7. Wildlife sustainability: The designer planned to make additional plantings to support wildlife in the area, and physical interventions to protect species balances. She aimed to design areas that will create a habitat for different wild animals and bring plant species that will attract bird and insect species to the area. Besides this, she also cared about the protection of the existing

wildlife population. The designer was careful in the selection of materials for the area and avoided the use of structural elements that would attract insects and birds and harm them (Figure 8).

Figure 8. Wildlife sustainability

8. Sustainability in planting design: Instead of including plant communities separated from each other with hard lines in the planting design in the area, soft transitions between different species intertwined with each other, as in nature in the ecological design approach. In addition, the aesthetic concern that kills the ecological structure was strongly avoided in the design, the aesthetic value of nature was emphasized without disturbing the natural cycle, and the concept of ecological aesthetics was strengthened (Figure 9).

Figure 9. Sustainability in planting design

9. Ecological benefits of green roofs: The landscape architect candidate designer, in addition to the ecological design decisions made in the design of the open spaces continued her ecological decisions in the design of the architectural elements in the area and designed a green roof on the roof of the restaurant design. Thus, the use of rooftop gardens can provide temperature control, hydrological benefits, architectural enhancement, habitats or corridors for wildlife, recreational opportunities, and even ecological benefits on a large scale, in addition to their aesthetic qualities (Figure 10).

Figure 10. Ecological benefit of green roofs

4. CONCLUSION

Nowadays, artificial living conditions emerging in cities whose ecological balance has deteriorated because of the gradual decrease of natural areas bring very important environmental problems. Urban planning and design approaches are not based on an ecological basis make life increasingly difficult, especially in big cities (Korkut et al., 2017).

The contribution of the ecological design approach in urban green spaces to the goal of environmental, economic, and social sustainability in urban structure is obvious. Unfortunately, this approach has not yet found a living environment in either urban green space planning policies or small-scale landscaping in Turkey (Onur, 2012).

As Rees and Roseland (1991) mentioned, sustainable ecological landscape design for cities should be a healthy and harmonious combination of ecological systems and economic systems. This reveals the necessity of ecological planning and design of cities. For this, educational institutions, especially universities train environment, planning and design education have important duties. Meetings should be organized, and vocational training seminars should be given by university faculty members to raise awareness and raise the level of consciousness on the subject. In addition, local governments, non-governmental organizations, and graduates should be raise awareness of the importance and necessity of an ecological approach in urban design. This is exactly why it is very important for landscape architect candidates and students to conduct research on ecological landscape design in their term projects, and to use the theoretical and practical knowledge they have acquired as a result of their research in the landscape design of project areas, both for themselves and for our cities.

The most important reason for these practices, which are far from sustainability concerns, is the sustainability approach in large-scale planning policies in Turkey has not gone beyond being an intellectual term. It would not be wise to expect such an approach in small-scale planning, while decision-making and implementation authorities have not been able to reflect these approaches in their implementation policies, apart from signing international agreements (Onur, 2012).

It can be said that today's landscape architecture education is also effective in bringing aesthetic concerns to the fore in these applications. The education system, which focuses more on the solution of functional problems in area design, is weak in incorporating the ecological approach and sustainability concept into the process by predicting to shape the field design according to the changing values of the shape, color, texture, and texture of the plants to create meaningful landscapes.

5. REFERENCES

- Bradley, T. J. (2008). Saline-water insects: ecology, physiology and evolution. In *Aquatic insects: challenges to populations* (pp. 20-35). Wallingford UK: CABI.
- Demİroğlu, D. & Onur, B. E., (2016). Sustainable urban spaces: ecological parks. *Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University*, 66(1), 340-355.
- Emery, S. H. (1986). Hematological Comparisons Of Endothermic Vs Ectothermic Elasmobranch Fishes. *Copeia*, 700-705.
- Korkut, A., Kiper, T., & Topal, T. Ü. (2017, September). Kentsel yeşil alanlara yönelik ekolojik farkındalık: Tekirdağ rneği. In *5th International Symposium on Innovative Technologies in Engineering and Science 29-30 September 2017 (ISITES2017 Baku-Azerbaijan)*.
- Köklü, A. C., & Eraslan, ř. (2020). Kentsel Mekanlarda Ekolojik Yaklaşımlı ocuk Oyun Alanlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Doğu Anadolu Fen Mühendislik Ve Tasarım Dergisi*, 2(1), 33-47.
- Manioğlu, G., & Oral, G. K. (2010). Ekolojik yaklaşımda iklimle dengeli cephe tasarımı. *5. Ulusal atı Cephe Sempozyumu*, 15-16.

Opdam, P., Steingröver, E., & Van Rooij, S. (2006). Ecological networks: A spatial concept for multi actor planning of sustainable landscapes. *Landscape and urban planning*, 75(3-4), 322-332.

Onur, B. E. (2012). Peyzaj Tasarım Ve Yönetiminde Ekolojik Yaklaşım Ve Sürdürülebilir Kent Hedefine Katkıları. *İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi*, 2(5).

Rees, William E., and Mark Roseland. 1991. Sustainable communities: Planning for the 21st century. *Plan Canada* 31, 3: 15-26.

Tönük,S.,(2001). “Bina Tasarımında Ekoloji, Y.T.Ü. Yayınları”, Yayın No:MF.MİM-01.005,Y.T.Ü.Basım-Yayın Merkezi, İstanbul

Ünal, S. G. (2014). Ankara Sinpaş Altınoran konut projesi ve ekolojik tasarım. *Planlama Dergisi*, 24(2), 95-106.

Yeang, K. (1995). *Designing with nature: the ecological basis for architectural design*.ISBN: 0070723176, McGraw-Hill press.

Wheeler, S. M. (2003). The evolution of urban form in Portland and Toronto: Implications for sustainability planning. *Local Environment*, 8(3), 317-336.

A SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE EMIGRATION PHENOMENON DURING THE COMMUNIST PERIOD

Ph.D. Matilda LIKAJ

Department of Sociology

Faculty of Education

University of 'Aleksander Moisiu' Durres (UAMD)

OECD 0000-0003-3471-3036

ABSTRACT

The sociological analysis, in the cultural, political, and economic approach toward the phenomenon of emigration, appears to be with complex dimensions, not just for individuals as the target group, but for the society too. Albanian emigration has a unique form that is quite different from the emigration phenomena in other societies. It is a lack of opportunities and challenges for Albanian society during the communist regime period. The centralization of society, social, cultural, economic, but also political, enabled restricted control over migration permits, residence permits, and passports of each family and individual. So, analyzing the situation of the phenomenon of migration in the communist period, it has appeared that internal migration was realized only through the encouragement or prohibition of the policies of the communist political system. Also, migration flows outside of Albania were rarely realized. International movement during the era of socialism was forbidden. In this study, the sociological perspective of the phenomenon of emigration from 1945 to 1990, the period of the beginning and end of the communist regime in Albanian society, will be analyzed.

Keywords: *Albanian migration; History of Albanian migration during the communist regime period; Sociological Analyze*

1-INTRODUCTION

During the communist period, Western Europe was perceived as a utopian model, which was valued as an ideal political model (democratic and liberal) and a model of modern culture. By the fall of the communist regime, this utopian perception of Western Europe influenced Albanians to leave their country of origin and emigrate, to be alien to the social values, traditions, and customs of the Albanian culture. This influenced the formation of xenocentrism and being alien to ethnocentric perceptions. In the sociological study, it is important to analyze the period of formation and continuation of the phenomenon of emigration, because makes it possible to understand the influence of the elements on the dynamics of different flows, on the social, economic, and cultural structure of the societies of origin and those receiving them (host societies). Emigration in the Albanian post-communist society can be defined as a 'stereotype' phenomenon compared to the emigration of other societies, not only in the Balkans but also in the world. The definition of this phenomenon as a 'stereotype' occurs due to the motivating and attractive factors which are very different from the emigrant flows of other societies. The purpose of this study is the analysis the phenomenon of communist regime policies that prevent

emigration or individual neither flow. To understand the post-communist, unique form of emigration as a phenomenon, it is important to analyze this phenomenon during the forty-five years of a very long communist regime in Albania.

During this regime, the right to leave (to immigrate or emigrate) from Albania, did not belong to the individual but to the leadership structures of the communist regime. Those individuals who tried to leave (emigrate as an escape) from Albania, were discriminated against, persecuted, punished, or killed as a "traitor or deserter of the country". Even such a fate awaited their families or relatives because this action was perceived as the breaking of rules and stabilization of the communist ideology). The very strict policies to stop the phenomenon of emigration influenced on reduction of this phenomenon almost to the maximum. In the period of the communist regime, emigration was an unknown phenomenon, unacceptable, and a huge guilt, to the social actors of Albanian society. This situation is reflected same to the literature of social sciences and all other sciences. For this reason, the study of the emigration phenomenon, has an important contribution, to the social sciences in Albania.

This study aims to analyze and hypothesize that Albanian emigration flows of the post-communist period, are unique and stereotyped, because of the long history and the communist regime's restrict politics and policies. The method of this study is focusing on the descriptive approach. The study is formed by the analysis of emigration due to the period of 1945-1990.

2-ALBANIAN EMIGRATION DURING THE PERIOD 1945-1990

After the Second World War, Albanian society was restructured according to the conditions of the socialist and later communist regimes. Albanian society began to be guided by the political ideologies of self-leadership, strong nationalism, and the restructuring of the stratification of the social structure without class divisions. socio- economic'. Not only the phenomenon but also the concept of ' emigration ' was accepted in this period. There were few migratory movements within Albania before and during the liberation war. During the first five years of the socialist political system in Albania, internal migratory movements from village to village have been dominant, as shown in the census data of 1945 and 1950. Later these migratory movements are almost completely minimized (Vullnetari; 2007: 23).

The reconstruction of the country's economy and industry, strict controls for the development of urbanization, and reorganization of the social and cultural structure enabled the formation of a new social system in our society. Internal demographic movements were strictly controlled in this new social system, while external demographic movements were almost non-existent.

The distribution of the population in rural areas, as well as the policies for the empowerment and recovery of the countryside, enabled the increase in the population of villages with inhabitants from smaller rural areas or deeper areas, without excluding transfers from the city to these areas. There were obvious changes in the conditions and way of life between urban and rural areas, the policies of the communist regime did not allow to change and form trajectories of internal movements (immigration) in the social structure of Albania. This phenomenon was focused on the policy of 'concentrated planning' of the population, which was shaped by the ideology of strengthening and restoring the 'communist homeland'. According to Bërxfhol, there are two reasons why this growth happened: 'intensive migrations from rural and urban areas as well as administrative changes, which formed a large number of urban centers (from 24 urban centers became 37 from 1945-1955). While from 1950-1955 there was a large increase in the population in urban areas (50%) comparing it with the increase in the population in rural areas (50%). This increase can be estimated with the increase in the percentage of the entire urban population from 20% of the population to 27% (Bërxfholi; 2000: 27).

"During the period of the communist regime, a similar process took place, which brought massive displacement of the fascist population towards the cities. This happened mainly from 1950-1960' (Fuga; 2000: 147). Based on the 1960 census, there was a 31% increase in the population from rural to urban areas (Borchert; 1975: 179). Hall emphasizes that between 1950-1960, about 130,000 people, or 30% of the population migrated from rural areas to urban areas (Hall; 1994: 68). This flow of internal immigration happened because, in this period, policies were implemented to open new urban centers.

"However, from 1960 and in the following years, the Albanian authorities followed the policies of *minimal urbanization and the preservation of the countryside* " (Vulnetari; 2007: 24). These administrative restrictions formed what was called the 'anti-migration system' (Sjoberg; 1994: 2), which, through strict policies, did not allow demographic movements (only in very special cases (migration due to duty or persecution). The centralization of society, both from a socio-cultural, economic and political perspective, enabled the control of migration permits, residence permits and passports of each family and individual. When analyzing the situation of the phenomenon of migration in the communist period, we will notice that internal migration was realized only through the encouragement or prohibition of the policies of the communist regime. 'The process of internal rural exodus in the time of communism, after the 1960s, continued very weakly, because the official policy sought to administratively prevent the mass population of Albanian cities preventing the arrival of the peasant masses in them (Fuga; 2000: 147).

Migratory flows outside Albania during the period of the communist regime were rarely realized at all. 'International movement during the era of socialism was forbidden. However, the borders with the former Yugoslavia and Greece were somewhat permeable in the early and mid-1950s and 1960s. Those who managed to cross the borders were temporarily sent to refugee camps in Greece, Italy, and Yugoslavia and later moved to final destinations in Western Europe (such as France, Belgium) and North America (USA). These sporadic "incidents" became more and more difficult and the Albanian authorities strictly controlled the border areas, making crossing the border a difficult and dangerous act, and if caught, they were accused of treason and punished in many ways, from internal internment to life imprisonment (IOM; 2008: 15). If the individual emigrated outside of Albania, he/she left illegally, where the consequences of this phenomenon reflected on his family members or relatives, through the forms various types of punishment, persecution or exile. Beyond these policies, the lack of application of the phenomenon of migration as well as emigration/immigration policies in Albanian society, have been reflected in the terminology (this can be seen even today). During this period, the term 'mechanical movement' was used (Vullnetary; 2007: 28). The term 'migratory movement' or 'immigration' is rarely used in literature as well as in everyday spoken language. The term 'mechanical movement' is used under the meaning of immigration, not as a stream of movement of individuals, but as a movement controlled by the relevant state bodies. "Especially during the last decades of the socialist period, any request to move to the city, made by any citizen who lived in the rural area of the country, arguing somehow with reasons or pretexts of work or family reunification, had to be strictly examined first by local administration or district party committees before a positive or negative answer was given (Fuga; 2000: 147). This situation continued until the end of 1988 and 1989 when a small number of individuals and families began to move towards the city. This situation changed radically after the entry into force of the democratic legal framework that also determined the administrative appearance of Albania in the post-communist transition (Fuga; 2000: 148). This period was accompanied by major political changes, the fall of the totalitarian communist regime, and drastic changes in the reorganization of the social structure of our society. Internal and external migratory movements were legislated very quickly as a human right in the early 1990s. Article 22 of the Law on Amendments to the Albanian Constitutional Provision of 1993 states that every Albanian citizen has the right to choose the country of his residence and to move freely inside and outside the territory of the Albanian state (Article 22; 1993). In Albanian society, the phenomenon of emigration and immigration had already appeared massively. The year 1993 can be defined as the third year of the mass emigration of post-communist Albanian society. To remarks

concludes, it is very important to mention that the huge massive uncontrolled emigration flows after 1990, happens because of hermetic closing of Albanian society during communist regime for more than 45 years long.

3-CONCLUSION

Concluding that the control of demographic movements within the country was strictly controlled during the time of the communist regime, then it is very contradictory to talk about migratory movements outside Albania. This type of control enabled a form or trajectory of highly centralized demographic movements, which also reflected in social stability and the obligatory acceptance of the way of life and residence. From this centralized and very totalitarian control during the years of the communist regime, Albanians faced a very liberal and uncontrolled reality for demographic movements. As Fuga points out, Albanian society is faced with a challenge of many dimensions, which made it urgent and necessary to undertake deep social, political, and economic transformations (Fuga; 2000: 31). Emigration was focused on an imaginary model as 'escape from Albania to the 'paradise' countries. It was precisely this imaginary model that enabled mass Albanian emigration from 1990 to the present day. The strong changes of ups and downs in the number of individuals leaving for migratory purposes formed demographic, but also social instability, which was reflected later with the anomalies and socio-cultural turbulence of the Albanian society.

4-BIBLIOGRAPHY

- Fuga, A. 2000, *Shoqëria Periferike*, Tiranë: Botimet Ora
- Vullnetari, J. 2007, *Albanian migration and Development: State of the Art Review*, IMISCOE Working Paper No. 18
- Bërzhollli, A. 2000, *Regjistrimet e përgjithëshme të popullsisë në Shqipëri, vështrim historik*, Tirana: Akademia e shkencave, Qendra e Studimeve gjeografike,
- Borchert, J.G 1975, *Economic development and population distribution in Albania*; *Geoforum*, 6 (3-4): 177-86
- Sjoberg, O, 1994, *Rural retention in Albania: administrative restrictions on urban-bound migration*, *East European Quarterly*, 28 (2)
- IOM, 2008, *Identifikimi i zonave më të prekura nga emigracioni dhe migracioni i kthimit në Shqipëri: Profili i migrantëve të kthyer*; Tiranë: IOM Albania
- _____, *Për Emigrimin E Shtetasve Shqiptarë Për Motive Punësimi*, Ligj Nr.9668, Article 17, datë 18.12.2006).

HASTANEDE ÇOCUK DOSTU İÇ MEKAN TASARIM UYGULAMASI

Dr. Öğr. Üyesi Asya ÇETİN

Karabük Üniversitesi, – ORCID: 0000-0002-2756-5322

Prof. Dr. Anıl Ertok Atmaca

Karabük Üniversitesi

Prof. Dr. Arzu Özyürek

Karabük Üniversitesi,

Doç. Dr. Nihat Yılmaz

Karabük Üniversitesi, – ORCID:0000-0003-1575-1280

Uzm. Dr. Büşra Bildik

Karabük Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, – ORCID:0000-0002-1546-4612

Dr. Halil Berkay Uzuncu

Karabük Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, – ORCID:0000-0002-2737-2985

ÖZET

Bu çalışmada, Karabük Üniversitesi Eğitim Araştırma Hastanesi (KEAH) çocuk servisinde yapılması planlanan Çocuk Dostu İç Mekan Tasarım Uygulamasının hasta çocuklar, ebeveynleri ve sağlık çalışanları üzerindeki etkisini değerlendirmek amaçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış deneysel desenle tasarlanan çalışmada en az 6 en fazla 12 kişi ile odak grup görüşmeleri ve bireysel görüşmeler aracılığıyla veriler toplanmıştır. Çocuk Dostu İç Mekan Tasarım Uygulaması öncesinde hasta çocuklar, ebeveynleri, hastane yönetimi ve hastane çocuk servisi personelinden oluşan üç grupla odak grup görüşmesi yapılmıştır. Daha sonra ilgili literatür taramasının yanı sıra İç Mimari, Mobilya Dekorasyon, Güzel Sanatlar, Çocuk Gelişimi, Çocuk Psikiyatrisi alanından en az iki 2 kişi ile görüşülerek çocuk dostu mekân özellikleri ve buna göre yapılacak uygulamanın ana hatları belirlenmiştir. İlgili alan uzmanlarının çocuk dostu hasta çocuk servisinin nasıl olması gerektiği ve dizaynı (renk uyumu, çocuk ölçekli mobilya çeşitleri, çocuk ruh sağlığına uygun olup olmadığı; yaş, cinsiyet, ilgi ve gelişimsel özelliklere uygunluğu; farklı temalara yönelik figürlerin neler olabileceği, çocuk servisindeki alanların (oda, kan alma ünitesi, tuvalet, ortak kullanım alanı vb.) nasıl olması gerektiği (şekil, boyut, hijyen ve güven açısından uygunluğu) hakkındaki görüşleri alınmıştır. İç Mekân tasarımı ve düzenlemesi yapıp kullanıma sunulduktan sonra ise amaçlı örnekleme yöntemi ile kendilerine ulaşılabilen hasta çocuk, ebeveyn, servis ve hastane çalışanlarıyla bireysel görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde düzenlemesi yapılan alanla ilgili görüşler alınmıştır. Odak grup görüşmeleri ve bireysel görüşmeler içerik analizi ile analiz edilecek ve görüşler belirli temalar halinde ele alınarak yorumlanacaktır. Projenin Türkiye genelindeki hastanelerde bulunan çocuk ile ilgili birimlerin çocukların yaşları, ilgi ve ihtiyaçları, gelişimsel özellikleri ve ruh sağlığına göre düzenlenmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hasta çocuklar, hastanede çocuk servisleri, iç mekan tasarımı, çocuk ruh sağlığı, çevresel faktörler

ENERGY POVERTY AND GENDER EQUALITY**Fatma Türüç**

Eastern Mediterranean University

– 0000-0002-8821-7401

ABSTRACT

Energy poverty, the lack of access to modern fuels or energy services, remains one of society's greatest challenges. Energy and women are closely linked in rural and urban low-income households in developing countries, both in terms of obtaining fuel and using it for domestic tasks and economic activities. Energy is a "women's issue" in rural and urban low-income households; women are responsible for providing energy and using it for household chores and productive activities. The study aims to examine the relationship between gender inequality in 25 sub-Saharan countries, looking at six factors: Energy, Trade, and Foreign Direct Investment, Trade and Industry, Income, and Unemployment. The study uses panel data from 25 sub-Saharan countries and the GMM model to determine the relationship between the parameters. The study uses panel data from 25 selected sub-Saharan countries and the GMM model to determine the relationship between the parameters. The empirical results of the study conclude that gender inequality and the factors included in the study are significantly correlated, which is supported by both theories and research findings. Moreover, the Johannes cointegration test shows a long-term relationship between the variables and gender inequality in sub-Saharan African countries, particularly in terms of income and institutional quality. However, the study shows that there is a negative correlation between industry and gender inequality.

Keywords: Energy, Poverty, Gender Equality, Energy Access.

KURUM BAKIMI VE AİLESİ YANINDA KALAN ERGENLERİN KAYGILARININ İNCELENMESİ

Bilm.Uzm. Ruveyda TAŞKAYA

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ORCID ID: 0009-0002-6707-5448

Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK

Karabük Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-3083-7202

ÖZET

Kaygı, ergenlik döneminde bireyin hayatında davranışlarında ve gelişimi üzerinde etkisi olan duygusal bir tepkidir. Kaygı, bu duygusal tepkilerin bireyin yaşamında olumsuzluk olarak bağdaştırılmış, ayrıca korku veya sevinç gibi bireyin hayatında etkili olan duygusal bir tepki olarak da görülebilmektedir. Aileden çeşitli nedenlerle ayrılarak kurum bakımında kalmak, aile desteğinden mahrum kalan ergen için kaygı nedenidir. Bu araştırmanın amacı, kurum bakımında ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin kaygılarının bazı değişkenlere göre incelenmesidir. Kurumda bakım ve koruma altında olan 190 ve ailesi ile birlikte kalan 190 ergen örnekleme alınmıştır. Verilerin toplanmasında Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-R (2) kullanılmıştır. Verilerin analizinde parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır. Sonuç olarak; genel olarak kızların fiziksel kaygı, endişe ve genel kaygı düzeyleri ile kurum bakımındaki kızların fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel kaygılarının erkeklerden yüksek olduğu görülmüştür. Ailesiyle kalan 14 yaş ergenlerde fiziksel kaygı, endişe ve genel kaygı düzeyi, genel olarak 14 yaş ergenlerde fiziksel kaygı düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Dört ve üzeri kardeş olan ergenlerin fiziksel kaygılarının ve genel kaygı düzeylerinin iki ve üç kardeş olanlardan daha fazla olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar tartışılarak çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ergenlik, Kaygı, Kurum Bakımı, Kaygı Düzeyi.

1.GİRİŞ

Yaşam boyunca değişim geçiren insanın her gelişim döneminde kendine özgü özellikler bulunmaktadır. Ergenlik dönemi bireyin sosyal, fiziksel ve zihinsel olarak en hızlı gelişim dönemlerinden biridir. Ergenlik döneminde toplumun etkilerinin yoğun olduğu, fiziksel, cinsel ve sosyal-duygusal olarak bireyin olgunlaşmaya başladığı, çocukluk dönemin sonu ve yetişkinlik döneminin başlamasına kadar geçen dönem olarak ele alınabilmektedir (Parlaz ve Karademirci, 1999). Ergenlik öncesinde bireyin yaşamı üzerinde etkisi olan çevre, aile ve kalıtsal özellikler ergenlikte etkisini devam ettirmektedir. Bireyin ebeveynlerine olan yakınlığı, okul yaşamı ve arkadaş çevresine yönelmektedir. Ergenlik döneminde bu yakınlık ve ilgi önem kazanmaktadır (Gül ve Güneş, 2009). Ergen, süreç içerisinde kişilik gelişiminin yanı sıra duygusal yoğunluk yaşamıyla ebeveynlerinden bağımsız olma ve sosyalleşme çabası

içerisinde akranları ve karşı cinsten birine yönelik duygusal ilgisi ile birey olarak toplum içerisinde yer edinme vb. dönemsel zorluklar yaşayabilmektedir.

Ergenlik döneminde görülen gelişimsel değişimlerin yanı sıra benlik algısı ve benlik saygısı ergen için önemli olan hususlardan biridir. Bu husus ergenin kendisi, ailesi ve sosyal çevresinin bakış açısına göre şekil alabilmektedir. Ayrıca ergenlik döneminde önem kazanan benlik saygısı beden imgesiyle ilişkili olduğu gibi aralarında paralel olarak artma-azalma görülebilmektedir. Toplumun değer yargılarına göre şekillenen aile yapısı içerisinde birey, şekillenen kişiliğiyle kendi yaşamını toplumsal yaşama dahil olarak görür. Birey için aileyle başlayan ilk etkileşim, sosyal çevresiyle kurduğu yakınlıkla devam etmektedir. Bu etkileşim sonucunda kişilik gelişimi şekillenmektedir. Ergenlik döneminde birbiriyle bağlantılı ilerleyen ahlak ve vicdan gelişimiyle birlikte, ergen toplumsal dış etkenlerin yaşamı üzerindeki etkilerini azaltmak üzere kendi otokontrolünü kazanmaya çalışmaktadır. Ergen içinde bulunduğu gelişim sürecinde ahlak kurallarını yaptırımlar sebebiyle değil, hayatın uyulması gereken kuralları olarak kabullenir ve uygulamaya çalışır (Koç, 2004; Özdemir vd., 2012). Gerek ergenlik döneminde yaşanan döneme özgü zorluklar gerekse gelişimsel değişimler ve çevrenin etkisi, ergende kaygı nedeni olabilir.

Her birey olumlu veya olumsuz olarak nitelendirilebilecek duygulanımlar yaşayabilir. Kaygı da bu duygulardan biridir. Kaygı, ergenin dönemsel davranışları ve gelişimi üzerinde etkisi görülen duygusal tepkilerdendir. Kaygı, bu duygusal tepkilerin bireyin yaşamında olumsuzluk olarak bağdaştırılmış, ayrıca üzüntü veya sevinç gibi bireyin hayatında etkili olan duygusal tepkilerden biridir. Aileden farklı nedenlerle ayrılmak zorunda kalmak ve kurum bakımında olmak, aile desteğinden yoksun kalan ergen için kaygı sebebidir. Kaygı, bir durumun birey üzerinde oluşturduğu olumsuz bir duygu ve birey tarafından tehdit unsuru olarak düşünülen bir kavramdır (Kayapınar, 2006). Kaygı, bireyin günlük yaşam içerisinde yaşanan her duygu gibi sıklıkla rastlanılabilmektedir. Bu duygunun şiddet ve sıklık boyutu bireyler arasından farklılık gösterebilmektedir. Birey yaşamında karşılaştığı kaygı durumlarına odaklandığında, yaşamı olumsuz bir şekilde etkilenebilmektedir. Birey kaygı durumlarında belirsizlik ve kendi içinde çelişkiler yaşayabilirken, bireyde olayları olumsuz görme gibi durumlarda gözlenebilir (Öztürk, 2008).

Kaygı, sürekli ve durumluk olarak ele alınabilir. Durumluk kaygının bireyin sosyal yaşamında stres kaynaklı, çevresel koşulların etkisiyle maruz kaldığı, geçici durumlar nedeniyle ortaya çıktığı söylenebilir (Civan vd., 2010). Durumluk kaygı, bireyin tehdit unsuru olan ve baskı altında hissettiği, bu durumun bitmesiyle bireyde oluşan korku ve endişenin azalma veya bitme halidir. Birey bu durumu tehdit unsuru olarak varsayar. Bunun sonucunda olumsuz duyguya kapılır (Kayapınar, 2006). Bireyde kaygı olarak nitelendirilebilecek durumun algılanan tehlike boyutu, bu duruma karşı kişinin tepkilerinin sıklığının ve şiddetinin artışı, ayrıca süreklilik kazanması bireyin sürekli kaygı hali olarak tanımlanmaktadır. Sürekli kaygı, durumluk kaygının sıklığındaki artış, yaşadığı stresin sürekliliği haline gelmesidir. Sürekli kaygının durağan, durumluk kaygının olay anında oluşan ve daha sonra azalan kaygı olduğu söylenebilir. Bireylerin karşılaştığı her durumu kaygı olarak düşünmesi, genel olarak bireyin kişisel yapısının kaygıya yatkınlığı ile bağdaştırılabilir (Duman, 2008).

Bireyin yaşamının her döneminde kaygı durumu yaşanabilir. Bu durum ergenlik dönemi için de geçerlidir. Ergen, içinde olduğu gelişim dönemi sebebiyle fiziksel, ruhsal ve sosyal-duygusal değişimler geçirmektedir. Ergen yaşamında bu değişimlere uyum sağlamaya çalışırken, toplumsal bir rol de üstlenmektedir. Yaşanan bu değişimlerle birlikte toplum içinde sosyal çevre tarafından kabullenilme, bir grup içerisinde olma isteği, içe dönme davranışı, fiziksel ve sosyal kaygı ön planda yer almaktadır. Ergen çocukluk evresinden çıkma ve yetişkinliğe geçiş sürecine girmiş olmanın vermiş olduğu düşünce yapısıyla yaşına uygun sorumluluklar üstlenebilmektedir. Ergenlik, fiziksel ve sosyal kaygı düzeyinin yüksek olduğu bir süreçtir. Bu süreçte ergen yetişkinliğe geçiş aşamasında, yetişkin rollerine ilişkin belli başlı kazanımlar edinmeye başlar. Bunun yanı sıra, yaşadığı yetersizlik duygusu sebebiyle sosyal çevresinden gelebilecek olumsuz eleştirilerden etkilenmektedir (Tagay vd., 2018). Bireylerin kaygı düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmalarda, genel olarak cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, sosyo-ekonomik durum, başarı durumunun yanında ebeveynlerin eğitim durumları, meslekleri, ebeveyn yoksunluğu, anne ile babanın ayrılık durumunun etkili olduğu belirlenmiştir (Alisinaoğlu ve Ulutaş, 2000).

Ergenden, toplum tarafından gelişimsel bazı görevlerini de yerine getirmesi beklenir. Bu beklenti karşısında yaşanacak bazı durumların etkileyebileceği kaygı düzeyi, ergen üzerinde bazı sorunların yaşanmasına sebep olabilmektedir. Bu sürecin tamamında aile, ergenin en önemli destekçisi olmaktadır. Fakat bazı olumsuz sebepler doğrultusunda ergenler ailelerinden ayrılarak, kurum bakımını altına alınmaktadır. Bu durum aile yoksunluğu olarak nitelendirilmekte ve ergenin gelişim süreci üzerinden birçok olumsuzluğun yanı sıra kaygı düzeylerinde artışa da sebep olmaktadır. Aile yoksunluğu sonunda, çocuklar devlet korumasına alınmakta ve çocukluk dönemi sonuna kadar bu kurumlarda kalmaktadırlar. Kurumda kalma süresi ise değişiklik gösterebilmektedir. Kurum bakımında kalan pek çok çocuğun ya ailesi hiç yoktur ya da ailesini kısıtlı zaman dilimlerinde görmektedir. Dolayısıyla aileden ayrı ve kurum bakımında kalıyor olmak, önemli bir kaygı nedeni olabilir. Bu nedenler doğrultusunda bu çalışmada, ergenlerin kaygı düzeyleri ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ailesi yanında kalan ve kurum bakımında olan ergenlerin kaygı düzeyleri yaş, cinsiyet kardeş sayısı değişkenlerine göre incelenmiş, aynı zamanda genel olarak ergenlerin kaygı düzeylerini etkileyen faktörlerin neler olduğu sorularına cevap aranmıştır.

2.YÖNTEM

2.1.Model

Çalışma, kurumda ve ailesiyle yaşayan ergenlerin kaygılarının belirlenmesi amacıyla betimsel ve nicel olarak tasarlanmıştır. Betimsel çalışmalarda, bir konu farklı değişkenlerle ilişkisel düzeyde incelenmektedir (Arseven, 2001).

2.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Ankara'da ikamet eden 12-14 yaş ergenler oluşturmaktadır. Kotalı örnekleme yönteminin kullanıldığı çalışmada, kurum bakımındaki (KB) 12-14 yaş grubunda 190 ergene ulaşılmıştır. Ardından aynı sayıda ailesiyle birlikte yaşayan (AY) ergenlere

ulaşmıştır. Böylece toplamda 380 ergen örnekleme yer almıştır. Çizelge 1’de bazı kişisel bilgileri görülmektedir.

Çizelge 1. Örnekleme Ait Bazı Kişisel Bilgiler

Cinsiyeti	KB		AY		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kız	114	60,0	101	53,2	215	56,6
Erkek	76	40,0	89	46,8	165	43,4
Yaşı						
12	55	28,9	63	33,2	118	31,1
13	82	43,2	80	42,1	160	42,6
14	53	27,9	47	24,7	100	26,3
Kardeş Sayısı						
Kardeşi yok	21	11,1	6	3,2	27	7,1
2 kardeş	43	22,6	67	35,3	110	28,9
3 kardeş	41	21,6	81	42,6	122	32,1
Dört ve üstü	85	44,7	36	18,9	121	31,8

Çizelge 1’e göre örnekleme oluşturan ergenlerin yaklaşık %57’si kız, %43’ü erkektir. Ergenlerin yaklaşık %43’ü 13 yaşında, KB ergenlerin yaklaşık %45’i dört ve daha fazla kardeşken AY ergenlerin %43’ü üç kardeşdir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında cinsiyet, yaş, kardeş sayısının sorgulandığı Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kaygının belirlenmesinde kullanılan Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-2 (ÇKÖ-R 2) Reynold ve Richmond tarafından geliştirilmiştir. Türkçeye Çölümlü (2014) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek “Evet” ve “Hayır” şeklinde cevaplanır. Ölçeğin Fiziksel Kaygı, Endişe, Sosyal Kaygı ve Savunuculuk olmak üzere dört alt boyutu vardır (Çölümlü, 2014).

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama öncesinde etik ve resmi izinler alınmıştır. Ölçme araçları kurum personeli desteğiyle uygulanmış, toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin analizinde normallik dağılımı karşılanmadığında non-parametrik testlerin kullanılmasının uygun olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkeniyle ölçek puanı arası farkın belirlenmesinde Mann Whitney U, yaş ve kardeş sayısına göre puan farkının belirlenmesinde Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Ergenlerin cinsiyet, yaş ve kardeş sayısına göre kaygılarının belirlenmesinde, kurum bakımında ve ailesiyle birlikte yaşama değişkenlerine göre bulgular Çizelge 1-3 arasında verilerek yorumlanmıştır.

Çizelge 1. Cinsiyete Göre ÇKÖ-R (2) Puanları Analiz Sonuçları

	Cinsiyet	KB			AY			Toplam		
		N	$\bar{x}$	S	N	$\bar{x}$	S	N	$\bar{x}$	S
Fiziksel Kaygı	Kız	114	6,83	4,29	10	3,80	3,42	215	5,40	4,18
	Erkek	76	4,84	4,00	89	3,95	3,28	165	4,36	3,64
M.W.U.		z:-3,268, p:0,001*			z: -0,494, p: 0,621			p: 0,019*		
Endişe	Kız	114	7,35	4,00	101	6,01	3,75	215	6,73	3,93
	Erkek	76	5,19	3,90	89	5,78	3,80	165	5,51	3,85
M.W.U.		z:-3,562, p:0,000*			z: -0,423, p: 0,672			p: 0,003*		
Sosyal Kaygı	Kız	114	2,07	1,97	101	1,01	1,45	215	1,57	1,82
	Erkek	76	1,46	1,64	89	1,19	1,49	165	1,31	1,56
M.W.U.		z:-2,058, p:0,040*			z: -1,198, p: 0,231			p:0,333		
Savunuculuk	Kız	114	4,03	2,02	101	4,20	1,70	215	4,11	1,87
	Erkek	76	4,11	2,09	89	4,20	2,02	165	4,16	2,052
M.W.U.		z:-0,625, p:0,532			z: -0,261, p: 0,794			p:0,498		
Toplam	Kız	114	20,29	8,60	101	15,04	7,17	215	17,83	8,37
	Erkek	76	15,61	8,81	89	15,13	6,95	165	15,35	7,84
M.W.U.		z:-3,491, p:0,000*			z:-0,179, p: 0,858			p: 0,006*		

*p<0,05

Çizelge 1’de görüldüğü gibi AY kalan ergenlerin cinsiyetleri ile kaygı durumları arasında farklılık yokken (p>0,05) KB kalan ergenlerin cinsiyetine göre Fiziksel Kaygı, Endişe ve Sosyal Kaygı ve toplam puanları arası fark anlamlıdır (p<0,05). KB kalan kız ergenlerin Fiziksel Kaygı ($\bar{x}$ =6,83), Endişe ($\bar{x}$ =7,35), Sosyal Kaygı ($\bar{x}$ =2,07) puanları, erkeklerin puanlarından daha yüksektir. Genel toplam olarak değerlendirildiğinde ise ergenlerin cinsiyetine göre Fiziksel Kaygı, Endişe ve toplam kaygı puanlarında anlamlı farklılık vardır (p<0,05). Kız ergenlerin puanı erkeklerden daha yüksektir.

Çizelge 2. Yaşa Göre ÇKÖ-R (2) Puanları Analiz Sonuçları

	Yaş	KB			AY			Toplam		
		N	$\bar{x}$	S	N	$\bar{x}$	S	N	$\bar{x}$	S
Fiziksel Kaygı	12	55	5,96	4,25	63	3,26	3,23	118	4,52	3,96
	13	82	6,19	4,48	80	3,38	2,81	162	4,80	3,99
	14	53	5,86	4,06	47	5,51	3,83	100	5,70	3,94
K.W.H.		H: 0,087, p: 0,957			H: 13,704, p:0,001*			H:6,807, p:0,033* 12 ve 13 yaş <14 yaş		
Endişe	12	55	6,72	4,05	63	5,26	3,84	118	5,94	3,99
	13	82	6,70	4,11	80	5,43	3,46	162	6,08	3,84
	14	53	5,92	4,15	47	7,57	3,75	100	6,70	4,03

K.W.H.	H: 1,403, p: 0,496				H: 12,610, p: 0,002*			H:2,343, p:0,310		
Sosyal Kaygı	12	55	1,89	1,82	63	1,14	1,54	118	1,49	1,71
	13	82	1,90	1,90	80	1,06	1,39	162	1,48	1,71
	14	53	1,64	1,88	47	1,10	1,53	100	1,39	1,74
K.W.H.	H: 1,135, p: 0,567				H: 0,098, p: 0,952			H:0,654, p:0,721		
Savunuculuk	12	55	4,10	2,00	63	4,26	1,90	118	4,19	1,94
	13	82	4,13	1,96	80	4,33	1,80	162	4,23	1,88
	14	53	3,92	2,24	47	3,89	1,89	100	3,91	2,07
K.W.H.	H: 0,926, p: 0,29				H: 1,886, p: 0,390			H:2,848, p:0,241		
Toplam	12	55	18,69	8,80	63	13,95	7,27	118	16,16	8,33
	13	82	18,93	9,12	80	14,22	5,88	162	16,61	8,02
	14	53	17,35	8,96	47	18,08	7,84	100	17,70	16,75
K.W.H.	H: 1,062, p: 0,588				H: 10,987, p: 0,004*			H:2,374, p:0,305		

*p<0,05

Çizelge 2'ye göre KB kalan ergenlerin yaşlarına göre kaygıları arasındaki fark anlamlı değilken (p>0,05) AY kalan ergenlerin cinsiyetiyle Fiziksel Kaygı, Endişe ve toplam puanları arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05). AY kalan 12-13 yaş ergenlerin Fiziksel Kaygı ($\bar{x}$ =3,26, $\bar{x}$ =3,38), Endişe ($\bar{x}$ =5,26, $\bar{x}$ =5,43) ve 13 yaşındakilerin toplam kaygı puanları ($\bar{x}$ =5,88) anlamlı düzeyde düşüktür. Genel toplam olarak değerlendirildiğinde ise ergenlerin yaşına göre Fiziksel Kaygı puanlarında anlamlı farklılık vardır (p<0,05). Yaşı 14 olan ergenlerin fiziksel kaygısı daha fazladır.

Çizelge 3. Kardeş Sayısına Göre ÇKÖ-R (2) Puanları Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş sayısı	KB			AY			Toplam		
		N	$\bar{x}$	S	N	$\bar{x}$	S	N	$\bar{x}$	S
Fiziksel Kaygı	Kardeşi yok	2	5,14	4,5	6	2,50	2,34	27	4,55	4,30
		1		9						
	2 kardeş	4	5,86	4,1	67	3,67	3,09	110	4,52	3,69
		3		7						
	3 kardeş	4	5,60	6,5	81	4,00	3,75	122	4,54	3,88
		1		5						
	4 ve üstü	8	6,55	4,4	36	4,19	2,98	121	5,85	4,17
		5		1						
K.W.H.			H:2,723, p:0,436		H:2,054, p:0,561			H:9,150, p:0,027* 2 ve 3 kardeş<4 ve üzeri		

Endiše	Kardeşi yok	2	7,19	3,7	6	3,16	2,78	27	6,29	3,87
		1		0						
	2 kardeş	4	6,16	3,8	67	5,52	3,65	110	5,77	3,72
		3		4						
	3 kardeş	4	5,56	6,9	81	6,30	4,03	122	6,05	4,05
		1		4						
	4 ve üstü	8	6,49	4,0	36	6,19	3,34	121	6,71	4,02
		5		9						
K.W.H.			H:3,841, p:0,279			H:5,205, p:0,157			H:3,509, p:0,320	
Sosyal Kaygı	Kardeşi yok	2	2,19	2,1	6	0,50	0,54	27	1,81	2,00
		1		1						
	2 kardeş	4	1,90	1,7	67	1,23	1,58	110	1,50	1,69
		3		9						
	3 kardeş	4	1,60	1,9	81	0,96	1,32	122	1,18	1,60
		1		9						
	4 ve üstü	8	1,80	1,7	36	1,25	1,64	121	1,63	1,76
		5		9						
K.W.H.			H:1,828, p:0,609			H:1,207, p:0,751			H:5,843, p:0,119	
Savunuculuk	Kardeşi yok	2	4,09	2,1	6	4,50	1,76	27	4,18	2,05
		1		6						
	2 kardeş	4	4,25	2,3	67	4,01	1,98	110	4,10	2,10
		3		0						
	3 kardeş	4	3,82	2,0	81	4,29	1,82	122	4,13	1,91
		1		7						
	4 ve üstü	8	4,08	1,8	36	4,30	1,73	121	4,14	1,84
		5		9						
K.W.H.			H:0,751, p: 0,861			H:0,778, p:0,855			H:0,138, p:0,987	
Toplam	Kardeşi yok	2	18,6	8,6	6	10,6	4,96	27	16,85	8,56
		1	1	2		6				
	2 kardeş	4	18,1	8,3	67	14,4	6,58	110	15,90	7,53
		3	8	8		4				
	3 kardeş	4	16,6	9,2	81	15,5	7,76	122	15,91	8,28
		1	0	8		6				
	4 ve üstü	8	19,3	9,1	36	15,9	6,34	121	18,35	8,56
		5	7	8		4				
K.W.H.			H:3,291, p:0,349			H:4,720, p:0,193			H:8,560, p:0,036* 2 ve 3 kardeş<4 ve üzeri	

Çizelge 3'te görüldüğü gibi ergenlerin kardeş sayısı ile ÇKÖ-R (2) puanları arası fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Genel toplam olarak değerlendirildiğinde ergenlerin kardeş sayısı ile ÇKÖ-

R (2) Fiziksel Kaygı ve toplam puanları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). Dört ve daha fazla kardeşe sahip olan ergenlerin Fiziksel Kaygı alt boyut puanı ($\bar{x}=5,85$) ve toplam kaygı puanı ($\bar{x}=18,35$) iki ve üç kardeş olanlardan yüksektir.

4.TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Kurum bakımında veya ailesiyle kalma durumuna göre ergenlerin kaygı düzeylerinin incelendiği bu çalışmada, cinsiyet ve yaşa göre farklılık görülürken, kardeş sayısına göre farklılık görülmemiştir. Kızların fiziksel kaygı, endişe ve genel kaygı düzeyleri ile KB kız ergenlerin fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel kaygı düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğu bulunmuştur. Ailesiyle kalan 14 yaşındaki ergenlerin fiziksel kaygı, endişe ve genel kaygı düzeyleri ile genel olarak 14 yaşındaki ergenlerin fiziksel kaygı düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Dört ve üzeri kardeş olan ergenlerin fiziksel kaygılarının ve genel kaygı düzeylerinin iki ve üç kardeş olanlardan daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde, çalışma bulgularına benzer ve farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Özyürek ve Demiray (2010), yurttan kalan lise öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygılarının ailesiyle yaşayanlardan yüksek olduğunu saptamışlardır. Özdal ve Aral (2006), baba yoksunu çocukların ve kız çocuklarının durumluk ve sürekli kaygılarının anne-babasıyla birlikte olanlardan ve erkek çocuklardan yüksek olduğunu saptamışlardır. Baba her iki cinsiyetten çocuklar için önemlidir. Özellikle ergenlikte cinsel kimliğin oluşmasında, özgüvenin edinilmesinde ve sosyal gelişim için baba önemli bir rol modelidir. Baba yoksunluğunda kaygının arttığı bilinmektedir. Aral ve Başar (1998), Kaya ve Karaca (2018) da çalışmalarında kız ergenlerin sürekli kaygı düzeylerinin erkek çocuklarına göre yüksek olduğunu saptamışlardır. Bu bulguların, çalışma bulgularını desteklediği görülmektedir.

Çalışmada, 14 yaşındaki ergenlerin fiziksel kaygı, endişe ve genel kaygı düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda farklı bulgulara rastlandığı görülmüştür. Özyürek ve Demiray (2010), yaş arttıkça ergenlerin kaygılarının azaldığını saptamışlardır. Kaya ve Karaca (2018), 19 yaşındakilerin kaygılarının en yüksek olduğunu, 14 yaşındakilerin kaygılarının ise en düşük olduğunu belirlemişlerdir. Ergenliğe geçişte, bedendeki değişimlerle birlikte fiziksel kaygıda artış olabilir. Ayrıca 14 yaşındaki ergenlerin ortaokulu bitirip liseye, yani yeni bir okul ve dolayısıyla akran ortamına girmeleri; yaşın artışıyla birlikte aile ve çevrelerindeki kişilerin onlardan daha fazla sorumluluk beklemeleri, ergenlerin kendilerini karşı cinse beğendirmeye yönelik arzuları gibi nedenler kaygı düzeylerinde artışa neden olmuş olabilir. Özetle, yaşın yanında yaşın artışına bağlı diğer değişkenlerin ortak etkisiyle 14 yaşındaki ergenlerin kaygı düzeyinin daha yüksek olması açıklanabilir.

Çalışmada, ergenlerin kardeş sayısının kaygı düzeyinde farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Fakat genel toplamda ergenlerin dört ve daha fazla kardeş olması durumunda kaygılarının artması bulgusuyla ilgili olarak alan yazındaki çalışmalarda farklı durumlar görülmektedir. Kardeş sayısı arttıkça kaygı düzeyinin arttığını gösteren (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Duman, 2008) çalışmalar bulunmaktadır. Bu bulguların mevcut çalışmadan elde edilen bulguları desteklediği söylenebilir. Duman (2008) ise 8. öğrencilerinin kaygılarında kardeş sayısına göre farklılık olmadığını belirlemiştir. Ergenlikte, kardeş ilişkileri farklılaşabilir veya fiziksel

değişimlere kardeşlerin tepkileri kaygıyla sonuçlanabilir. Ayrıca çocuk sayısındaki artış, aile ekonomisini olumsuz etkileyeceğinden ergen çekici görünebilecek bir giyim vb. imkânı bulamayabilir. Bunun sonucunda kaygı yaşayabilir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda alan çalışanlarına; kurum bakımındaki çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiğine yönelik toplumun bilinçlendirilmesi önerilebilir. Kaygının normal bir duygu durumu olduğunun bilinmesi, ailelerin veya eğitimcilerin ergenlerin duygu durumlarını anlamlandırmalarını kolaylaştırabilir. Aile eğitimi çalışmalarında ergenlik dönemi ve özellikleri konularına yer vermeleri, ergen çocuğa sahip ailelere ergende kaygıya neden olabilecek durumlarla ilgili konular değinmeleri önerilebilir. Okulda, ergenlerin kendilerini ifade etmeleri ve benlik saygılarını kazanmalarına destek olacak sosyal etkinliklere katılım konusunda teşvik edilmeleri önerilebilir. Ergenlerin duygularını ifade etme yollarını öğrenmeleri veya kaygılarının nedenlerini ve kaygıyla başa çıkma yollarını bilmeleri konusunda desteklenmesi önerilebilir. Ergenlikle ilgili konuların bilinmemesi, yaşanabilecek durumlara yönelik kaygı nedeni olabilir. Bu nedenle, ön ergenlik yıllarından itibaren çocukları ergenliğe hazırlayıcı eğitimlerle desteklenmeleri önemlidir. Ayrıca okula yeni başlayan ergenlere, okula ve arkadaşlarına uyumu kolaylaştıracak etkinliklere yer verilmesi önerilebilir. Kurum bakımında kalan çocukların olabildiğince erken koruyucu aile yanına yerleştirilmesi, eğer aile ve akrabaları varsa mümkün olduğunca sık görüşmelerinin sağlanması önerilebilir. Bu çalışmada kurum bakımında olan ve ailesi yanında kalan 12-14 yaş grubu ergenlerle çalışılmıştır, farklı bir çalışmada daha geniş bir örneklem grubuyla ve farklı değişkenler ele alınabilir. Ayrıca ergenlerde kaygıyla başa çıkmaya yönelik eğitsel/deneysel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Alisinanoğlu, F., Ulutaş, İ., Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler, *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 13, 2000.
- Aral, N., Başar, F., Çocukların kaygı düzeylerinin yaş, cinsiyet, sosyo ekonomik düzey ve ailenin parçalanma durumuna göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110), 7-11,1998.
- Arseven, A. D., *Alan Araştırma Yöntemi*. Ankara: Gündür, 2001.
- Civan, A., Arı, R., Görücü, A., Özdemir, M., Bireysel ve takım sporcularının müsabaka öncesi ve sonrası durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 193-206, 2010.
- Çölümlü, M., *Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-R (2)'nin Türkçe Veriyonunun Psikometrik Özellikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.
- Duman, G. K., *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Sınav Kaygısı Düzeyleri Ve Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2008.
- Gül, S. K., Güneş, İ. D., Ergenlik dönemi sorunları ve şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 79-101, 2009.

Kaya, Z., Karaca, R., Ergenlerin atılgnlık ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1490-1516, 2018.

Kayapınar, E., *Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS)'na Hazırlanan İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi (Afyonkarahisar İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2006.

Koç, M., Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 231-256, 2004.

Özdal, F., Aral, N., Baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 255-267, 2006.

Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., Nasıroğlu, S., Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 566-589, 2012.

Öztürk, A., *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğretmenlik Programı Öğrencilerinin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2008.

Özyürek, A., Demiray, K., Yurtta ve ailesi yanında kalan ortaöğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11 (2), 247-256, 2010.

Parlaz, E., Karademirci, E., Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *The Journal of Turkish Physician*. 3 (2), 10-16, 1999.

Tagay, Ö., Önen, Ü. Ö., Canpolat, İ., Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ile güvengenlik ve özsaygıları arasındaki ilişki. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 20 (2), 261-269, 2018.

ERGENLERDE BAĞLANMA STİLLERİNİN KİŞİSEL BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Bilm.Uzm. Ruveyda TAŞKAYA

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ORCID ID: 0009-0002-6707-5448

Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK

Karabük Üniversitesi, ORCID ID:0000-0002-3083-7202

ÖZET

Ergenlik döneminin ve bireyin tüm yaşamının sağlıklı geçirilebilmesinde bebeklik yıllarından itibaren güvene dayalı bir bağlanmanın geliştirilmiş olması etkili olmaktadır. Ergen yaştaki birey akran grubuna dahil olmaya çalışmaktadır ve akranlarla ilişkiler diğer etkileşimlerin önüne geçmektedir. Bu süreçte bağlanma konusunun ele alınması, ergenlikte görülen belli bazı davranışların nedenlerinin anlaşılmasını kolaylaştırabilir. Bu araştırmanın amacı, ergenlerin bağlanma stillerinin ergenin cinsiyeti, yaşı ve kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Çalışma grubunu 12-14 yaş aralığında 380 ergen oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeğinden yararlanılmıştır. Verilerin analizi aşamasında normallik dağılımları incelenmiş, buna göre Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri uygulanmıştır. Sonuç olarak; ergenlerin bağlanma stillerinin cinsiyete ve yaş değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin güvenli bağlanmalarının kardeş sayısına göre farklılaştığı, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanmalarının farklılaşmadığı bulunmuştur. Dört ve üzeri kardeşe sahip ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri daha düşük, bir başka deyişle 2-3 kardeş olanların güvenli bağlanma düzeyi daha fazla kardeşe sahip olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Çalışma bulguları alan yazın ışığında tartışılmış ve bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ergenlik, Bağlanma, Bağlanma Stilleri.

1.GİRİŞ

Ergenlik dönemi, yaklaşık 12-14 yaşlarını içine alan bir dönemdir. Ergenlikteki hızlı gelişimle birlikte bedensel ve davranışsal değişikliklerin görülmesi söz konusudur. Dönemin sonunda kişiliğin gelişiminin tamamlanması beklenir. Eğer bu dönem sağlıklı geçirilirse kişiliğin gelişimi, bağlanma ve ait olma duygusunun edinilmesi, çevreyle daha tutarlı ilişkiler kurulması mümkün olacaktır. Böylece ergen, yetişkinliğe uygun rollerinin sorumluluğunu üstlenebilecek seviyeye ulaşabilecektir (Derman, 2008). Bireyin sosyalleşme süreci aile ortamında gerçekleşmeye başlar, ergenlikte toplumdaki rolleri, kültürel yapıyı ve değerleri öğrenmeye başlar. Aile ise topluma uyumda, yadsınamaz bir rol üstlenir (Şahin ve Özçelik, 2016).

İnsanın ilk sosyal ve duygusal etkileşimi, annesiyle başlar. Anne-bebek etkileşimi, hayatın tümünü yakından etkileyen bir durumdur. Annesi ya da bakımından sorumlu olanlarla sağlıklı bir bağlanma oluşturan bebek, yaşamı boyunca başkalarıyla daha iyi sosyal bağlar kurabilir (Koç, 2004). Bebeklik dönemi, gereksinimlerin başkaları tarafından karşılandığı bir dönemdir. Bu nedenle gereksinimleri karşılayan kişiye bağlanma, beklenen bir durumdur. Bu kişi de

genellikle annedir ve anne güven duygusunun temelini atıldığı bir ilişki ögesidir. Bağlanmada genel güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma stilleri olduğu belirtilmektedir. Karşıdaki kişiye yakınlık duyma ve hissetmenin doğum sonrasında itibaren oluşmaya başladığı saptanmıştır (Kesebir vd., 2011).

Bağlanmayla ilgili çalışmaların Bowlby ile başladığı, bağlanma kuramını geliştirdiği söylenebilir. Kuramın geliştirilmesi, sonrasında Ainsworth ve ark. gerçekleştirilmiştir (Lang, 2009). Bowlby, bağlanma kuramında çevre etkisine ve uzun süreli anne ayrılığı yaşayan çocuklarda davranış problemlerine (Kesebir vd., 2011) ve suça eğilimli olduklarına dikkat çekmiştir. Özellikle ilk yaşlarda anneden yoksun olanların gelişimsel yönden risk altında oldukları belirtilmiştir (Soysal vd., 2005). Sonuç olarak, anne-bebek bağlanması ve bu bağlanmanın güvenli-sağlıklı olması gelişimin sağlıklı seyri için önem taşımaktadır. Güvenli bağlanma geliştiren birey başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilirken kaygılı bağlanan ve anne yokluğuna tedirgin olan birey ise kuşkulu ve başkalarıyla yakınlaşmaktan çekinen yapıya sahiptir (Erzen, 2016).

Ergenlik döneminde güvenli bağlanma geliştirenlerin belli oranda sosyal yeterliklerini etkilediği görülmüştür (Akt.: Morsünbül ve Çok, 2011). Aile ortamı, çocuk ve aileye ilişkin çeşitli özellikler bağlanmayı ve bağlanma şeklini etkileyebilir. Bebeklikte temel ihtiyaçları karşılayan kişiye yönelik olan bağlanma, ergenlik döneminde ise belki de ergenin sosyal ilişkilerinin temel ihtiyaç olarak karşılandığı akran gruplarına olabilir. Çünkü ergenlik dönemi, aileden çok akranlarla sosyal ilişkilerin ön plana çıktığı bir zaman dilimidir. Bebeklik, ergenlik ve daha sonra yetişkinlikte sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirebilmek birbiriyle yakından ilişkili görülmektedir. Özellikle ergenlikteki hızlı gelişimsel değişimlere ayak uydurmada, bağlanmanın olumlu-olumsuz etkileri daha fazla olacaktır. Bu çalışmada, ergenlerin bağlanma stillerinin cinsiyet, yaş ve kardeş sayısı değişkenlerine incelenmesi amaçlanmıştır.

2.YÖNTEM

2.1.Model

Nicel olarak tasarlanan bu çalışma, betimsel tarama modelindedir. Betimsel araştırmalarda, bir durum mevcut haliyle betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2016).

2.2.Çalışma Grubu

Çalışma grubunda Ankara İli Pursaklar ilçesinde ortaokul ve liseye devam eden 12-14 yaş aralığındaki 380 ergen yer almıştır. Ergenlerin %56,6'sı kız ve %43,4'ü erkek; %31,1'i 12 yaş, %42,6'sı 13 yaş ve %26,3'ü 14 yaşında; %7,1'i tek çocuk, %28,9'u iki kardeş, %32,1'i üç kardeş ve %31,8'i dört ve daha fazla kardeşdir.

2.3.Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında, ergenlerin cinsiyet, yaş ve kardeş sayılarının sorgulanması yanında bağlanma stillerinin belirlenmesinde Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ) kullanılmıştır. ÜBBSÖ Erzen (2016) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır ve 5'li likert türündedir. Güvenli Bağlanma, Kaçınan Bağlanma, Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyutlarından oluşmaktadır (Erzen, 2016).

Çalışma için gerekli resmi ve etik izin alındıktan sonra, verileri okul/kurum rehber öğretmenleri desteğiyle ergenlere uygulanmıştır. Bilgisayar ortamına girilen verilerin analizinde parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

3.BULGULAR

Bu bölümde, ergenlerin ÜBSS puanlarının cinsiyet, yaş ve kardeş sayısına göre farklılıklarının incelendiği analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 1. Cinsiyete Göre Bağlanma Stilleri Mann Whitney-U Testi Sonuçları

ÜBBSÖ	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	U	p
Güvenli Bağlanma	Kız	215	18,81	4,25	16700,5	0,327
	Erkek	165	19,14	4,32		
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Kız	215	15,03	5,06	15799,5	0,067
	Erkek	165	14,04	4,72		
Kaçınan Bağlanma	Kız	215	13,91	5,37	17496,0	0,820
	Erkek	165	13,69	5,08		

Çizelge 1 incelendiğinde, ergenlerin cinsiyeti ile ÜBSSÖ puanları arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Yani ergenlerin bağlanma stilleri, cinsiyetlerine göre değişmemektedir.

Çizelge 2. Yaşa Göre Bağlanma Stilleri Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

ÜBBSÖ	Yaş	N	$\bar{x}$	S	χ^2	p
Güvenli Bağlanma	12	118	19,16	4,54	3,561	0,169
	13	162	19,086	4,29		
	14	100	18,51	3,93		
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	12	118	14,06	4,50	2,114	0,087
	13	162	14,53	4,98		
	14	100	15,35	5,29		
Kaçınan Bağlanma	12	118	12,87	4,70	4,885	0,348
	13	162	14,00	5,01		
	14	100	14,62	6,03		

Çizelge 2 incelendiğinde, ergenlerin yaşı ile ÜBSSÖ puanları arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Yani ergenlerin bağlanma stilleri, yaşlarına göre değişmemektedir.

Çizelge 3. Kardeş Sayısına Göre Bağlanma Stilleri Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

ÜBBSÖ	Kardeş Sayısı	N	$\bar{x}$	S	χ^2	p
Güvenli Bağlanma	Tek çocuk	27	19,11	4,23	17,162	0,001*
	İki kardeş	110	19,68	4,24		
	Üç kardeş	122	19,39	4,12		
	Dört ve üzeri	121	17,83	4,31		
	Tek çocuk	27	14,77	5,72		
					3,407	0,333

Kaygılı-Kararsız	İki kardeş	110	14,44	4,61		
Bağlanma	Üç kardeş	122	14,09	5,03		
	Dört ve üzeri	121	15,21	4,91		
Kaçınan	Tek çocuk	27	15,29	5,82	6,754	0,080
Bağlanma	İki kardeş	110	13,80	5,54		
	Üç kardeş	122	13,03	4,92		
	Dört ve üzeri	121	14,28	5,07		

* $p < 0,05$

Çizelge 3 incelendiğinde, ergenlerin yaşı ile ÜBBSÖ Güvenli Bağlanma alt boyut puanı arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p < 0,05$). Farkın kaynağına bakıldığında iki kardeş ve üç kardeş olanların Güvenli Bağlanma alt boyut puanlarının ($\bar{x}=19,68$, $\bar{x}=19,39$) dört ve daha fazla kardeşe sahip olanların puanından ($\bar{x}=17,83$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani dört ve üzeri kardeşe sahip olanların güvenli bağlanma düzeyleri daha düşük, bir başka deyişle 2-3 kardeş olanların güvenli bağlanma düzeyi daha fazla kardeşe sahip olanlardan daha yüksektir. Yaş ile ÜBBSÖ Kaygılı-Kararsız Bağlanma ve Kaçınan Bağlanma alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Yani ergenlerin kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma stilleri, yaşlarına göre değişmemektedir. Alınan puanlar incelendiğinde, anlamlı bir fark olmasa da dört ve daha fazla kardeşe sahip olan ergenlerin kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma puanları daha yüksektir.

4.TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada 12-14 yaş ergenlerin bağlanma stillerinin cinsiyet, yaş ve kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ergenlerin bağlanma stillerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Kızlarda sıcaklık ve güvenli bağlanma daha yaygın iken erkeklerde soğuk bir bağ kurmak daha yaygındır. Bu farklılıkların oluşmasında hem cinsiyet hem de kültürel değerler etkili olabilir (Delgado vd., 2022).

Ergenlerde bağlanma stiline yaşlarına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür (Aracı, 2012; Yolalan, 2013). Anlamlı farklılık çıkmamasının nedeni, çalışma grubunun yaşlarının birbirine çok yakın olması olabilir. Ergenlik 10 yaşından itibaren farklı yaş gruplarını kapsamaktadır. Daha geniş yaş aralıklarıyla çalışılması durumunda farklı sonuçlar elde edilebilir. Bu çalışmada, çevre faktörünün etkisi araştırılmamıştır. Güvene dayalı bir bağlanma ortamında yetişmeyen ergenler için şu anki çevresinde yeterli ve sağlıklı akran ilişkileri olması da yaşa bağlı farklılık çıkmamasının nedeni olarak düşünülebilir.

Çalışmada, ergenlerin kardeş sayısı ile güvenli bağlanmaları arası anlamlı fark olduğu, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma stillerinde yaşa göre farklılık olmadığı bulunmuştur. Dört ve üzeri kardeşe sahip ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri daha düşük, bir başka deyişle 2-3 kardeş olanların güvenli bağlanma düzeyi daha fazla kardeşe sahip olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Yolalan (2013), çalışmasında ikiden çok kardeşe sahip olanların daha fazla korkulu bağlandıklarını belirlemiştir ve bu bulgu çalışma bulgularını desteklemektedir. Çalışma bulgularından farklı olarak Onur (2006), kardeş sayısının bağlanma stiliyle ilişki olmadığını

belirlemiştir. Kardeş sayısının dört ve üzeri olması durumunda, ergenlerin kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanmalarının daha yüksek olduğu düşünüldüğünde, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarında farklılıklar görülmesiyle ergenlerin bakış açısında farklılıklara neden olduğu düşünülebilir. Çalışmadan elde edilen bu bulgu, kalabalık ailelerde ebeveyn ilgisi ve aile içi ilişkilerin de farklılaşma olasılığını akla getirmektedir.

Gelişimin temellerinin bebeklik yıllarından itibaren atıldığı bilinmektedir. Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi bağlanmanın güvenli bir şekilde başlaması ve seyri, yaşam boyu pek çok olumlu durumla ilişkilendirilmektedir. Tam tersine, davranış sorunları veya suça yönelik gibi davranışların temelinde de yine bebeklik dönemindeki güvene dayalı olmayan bağlanma stilleriyle ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle, bebeklikten itibaren bireye sağlıklı bir sosyal-duygusal ortamın, olumlu ilişki ağının yer aldığı aile ortamının sunulması önemlidir. Her ne kadar ergenlik döneminde, aileye yönelik ilgi azalmış ve arkadaşlara yönelmiş gibi görünse de ebeveynleri çocuklarına sevgi ve desteklerini her zaman hissettirmelidirler. Ergen, gelişimsel özellikleri nedeniyle ebeveynleriyle farklı etkileşimler içerisine girebilir. Ailelerin konu hakkında bilgilendirilmesi, çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarının daha olumlu olmasını etkileyecektir. Güvenli bağlanmaya sahip ergenlerin aynı cinsiyetten ve karşı cinsten arkadaşlarla belirsiz şekilde ilişki kurma eğiliminde olduğu görülebilir. Güvensiz bağlanan ergenlerin ise aynı cinsiyetten ergenlerle daha kolay etkileşim kurarlar (Delgado vd., 2022).

Küçük yaşlardan itibaren ne tür bir bağlanma geliştirildiği tam olarak belirlenemeyebilir. Fakat okul çağında ve daha sonra ergenlik döneminde hem aile hem de eğitim kurumlarının bazı konularda çocukları desteklemesi gerekir. Bununla ilgili olarak, okul ortamında olumlu akran ilişkilerinin desteklenmesi sağlanabilir. Bağlanmanın bireyin tüm yaşamını etkilediği düşünüldüğünde, güvenli bağlanmanın pekiştirilebileceği ve hem ergenin hem de ailedeki diğer bireylerin olumsuz etkilenmesinin önüne geçilmelidir. Özellikle ergenlikte, ergenlerin benlik saygısı ve özgüven gelişiminde sosyal etkileşimlerin artırılabilmesi etkinliklere yönlendirilebilir. Okullarda/kurumlarda yapılacak aile eğitimi çalışmalarlarıyla ergen-ebeveyn ve aile içi ilişkilerin olumlu yöne evrilmesine destek olunabilir. Bu çalışma, 12-14 yaş aralığında ergenlerle yapılmıştır. Bağlanmaya yönelik farklı bir çalışmada, farklı yaş aralıklarındaki ve dezavantajlı gruplarda bağlanma stilleri incelenebilir. Bağlanma stilleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Aracı, A., *Erken Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Anne-Babaya ve Arkadaşlara Bağlanma ile Saldırganlık Düzeyinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2012.
- Delgado, E., Serna, C., Martínez, I., Cruise, E., Parental attachment and peer relationships in adolescence: a systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 1064. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031064>, 2022.
- Derman, O., Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *İstanbul üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. Sempozyum Dizisi*, 63, 19-21, 2008.

- Erzen, E., Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 1-21, 2016.
- Karasar, N., *Bilimsel İrade Algı Çerçevesi ile Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel, 2016.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S., Üstündağ, M., Bağlanma ve Psikopatolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342, 2011.
- Koç, M., Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 231-256, 2004.
- Lang, C., Bağlanma, Doğum Öncesi ve Sonrası Dönemde Bağlanmanın Güçlendirilmesi. 1. Baskı, Editör: Beyazova, U., Üzel, N., Özbalcı, S., Ankara: Özyurt, 2009.
- Morsünbül, Ü., Çok, F., Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570, 2011.
- Onur, N., *Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006.
- Soysal, Ş., Bodur, Ş., İşeri, E., Şenol, S., Bebeklik Döneminde Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 8, 88-99, 2005.
- Şahin, Ş., Özçelik, Ç., Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5 (1), 42-49, 2016.
- Yolalan, H., *Ergenlerde Depresyon ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi, İstanbul, 2013.

KAMU SEKTÖRÜ KURULUŞLARINDA ÇALIŞANLARIN YILMAZLIĞINI GÜÇLENDİRMEDE PARADOKSAL LİDERLİĞİN ÖNEMİ

Öğr. Gör. Dr. Süleyman Cem BOZDOĞAN ¹,

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, 0000-0001-7844-9973

ÖZ

Kuruluşlar, sınırlı kaynaklar, yüksek beklentiler ve kamu sektörü çalışmalarında sıklıkla birbiriyle rekabet eden paydaş hedefleri arasında hassas bir denge kurma ihtiyacı oluşmaktadır. Yöneticiler bu ihtiyaçlardan kaynaklanan içsel çatışmalar ve çelişkiler gibi zorluklarla başa çıkmak için uyum talep etmektedirler. Çalışan yılmazlığı, aksiliklerden sonra toparlanma ve ilerlemeye devam etme becerisi olup, bireysel düzeyde ölçülebilen ancak bir bütün olarak işletmeler için olumlu etkileri olan bir niteliktir. Avantajları iyi bilinmesine rağmen, bunun nasıl teşvik edileceği konusunda çok az şey bilinmektedir. Bu makale, paradoksal liderliğin çalışanların yılmazlığı artırmaya yardımcı olduğu hipotezini araştırmaktadır. Paradoksal liderlik, zaman içinde birbiriyle rekabet eden yapısal ve ilişkisel talepleri dengeleyerek çalışanların yılmazlığını desteklemeye yardımcı olabilir. Paradoksal liderlik, çalışanların zorluklara ve çatışmalara karşı daha dirençli olmalarına yardımcı olabilmektedir. Çukurova bölgesi kamu sektörü kuruluşlarında gerçekleştirilen nicel bir anketten (n = 280) elde edilen bulgular, Paradoksal liderliğin çalışan yılmazlığının bir öncülü olduğunu göstermektedir. Bulgular algılanan örgütsel desteğin, çalışanlara yılmaz davranmaları için ilham verdiğini göstermektedir. Ayrıca, algılanan örgütsel desteğin paradoksal liderlik ve çalışan yılmazlığı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ettiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Paradoksal liderlik, Çalışan yılmazlığı, Algılanan örgütsel destek, Aracılık

THE IMPORTANCE OF PARADOXICAL LEADERSHIP IN STRENGTHENING EMPLOYEE RESILIENCE IN PUBLIC SECTOR ORGANIZATIONS

ABSTRACT

Organizations need to strike a delicate balance between limited resources, high expectations and, in public sector work, often competing stakeholder objectives. Managers demand adaptation to cope with challenges such as internal conflicts and contradictions arising from these needs. Employee resilience, is the ability to bounce back from setbacks and keep moving forward, is a quality that can be measured on an individual level but has positive implications for businesses as a whole. Although its advantages are well-known, little is understood about how to encourage it. This article investigates the hypothesis that paradoxical leadership helps build employee resilience. Paradoxical leadership can help support employee resilience by balancing competing structural and relational demands over time. Paradoxical leadership can help employees become more resilient to difficulties and conflicts. Findings from a quantitative survey (n = 280) conducted in Çukurova region public sector organizations suggest that paradoxical leadership is an antecedent of employee resilience.

The findings suggest that perceived organizational support inspires employees to act resiliently.

It also shows that perceived organizational support partially mediates the relationship between paradoxical leadership and employee resilience.

Key Words: Paradoxical leadership, Employee resilience, Perceived organizational support, Mediation

1. GİRİŞ

Kamu sektöründeki çalışanlar, giderek karmaşıklaşan ve belirsizleşen durumlara uyum sağlamak için yılmazlığa ihtiyaç duymaktadır (Lewis vd., 2014). Bu nedenle yöneticiler, çalışanları ve sistemleri neyin yılmaz yaptığını dikkate almalıdır. Etkili liderliğin uzun zamandır bunu yapmanın bir yöntemi olarak kabul edilmesine rağmen (Howell ve Avolio, 1993; Lengnick-Hall vd., 2011) belirli liderlik tarzının yılmaz bir işgücü geliştirmeye gerçekten yardımcı olup olmadığı hakkında çok fazla şey bilinmemektedir. Paradoksal liderliğin, özellikle sosyal öğrenme süreci yoluyla, yılmazlığı artıran uygun kaynakları doğrudan sağlayacağı öngörülmektedir. Sosyal öğrenme yoluyla liderler, gözlemlenen, taklit edilen ve özdeşleşilen davranışları modelleyerek takipçilerinin davranışlarını etkileyebilirler (Brown vd., 2005). Takipçiler ise bu faaliyetlere katılarak paradokslarla başa çıkmak için gerekli becerileri edinebilirler. Paradoksal olarak yetkin liderler, esnek karar alma ve davranışlarının ardındaki mantığı ifade ederek takipçilerinde bu becerileri teşvik ederler (Waldman ve Bowen, 2016). Paradokslar, bir organizasyondaki çalışanlar düzeyinde tartışılması gereken alanlar olarak ortaya çıkarken, yönetim düzeyinde de ele alınmalıdır (Törner vd., 2017). Bu nedenle, herhangi bir anda, bir çalışanın amaçları liderin amaçlarıyla çatışıyor gibi görülebilmektedir (Wang vd., 2022). Algılanan örgütsel destek (AÖD), paradoksal liderliğe uyumu kolaylaştırarak ve eldeki özel koşullara göre uyarlanmış öncelikli kararlar alınmasını mümkün kılmaktadır. Buna ek olarak, AÖD çok çeşitli uzun vadeli hedeflerin korunması için gereklidir. Örgütlerin uzun vadeli hedeflerinden biri, çalışanlarının hem uygun hem de teşvik edici bir atmosferde çalışmasını sağlamaktır. Selem vd. (2023)'e göre, yönetim, ekip içinde güven ve karşılıklı yardımlaşma ile karakterize edilen bir ortamın geliştirilmesini teşvik etmeye önemli ölçüde odaklanmaktadır. Bu makalede, PL'in çalışan yılmazlığına etkisinin yanısıra, bu ilişkide AÖD'in aracılık yönü tespit edilecektir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Paradoksal Liderlik

Örgütsel paradokslar, birbirine zıt ancak birbiriyle ilişkili faktörler bir arada bulunduğu ve zaman içinde yerleşik hale geldiğinde ortaya çıkmaktadır. Araştırmacılar, liderlerin "eş zamanlı ve zaman içinde birbiriyle rekabet eden işyeri taleplerini karşılamak için çelişkili ancak birbiriyle ilişkili" davranışları nasıl sergileyebileceklerini kapsamlı bir şekilde incelemiştir (Zhang vd., 2015, s. 538). Bu tür davranışlar, bir bütün olarak düşünüldüğünde mantıklı görünmektedir ancak yan yana getirildiklerinde mantıksız, tutarsız ve hatta absürt görünmektedir (Smith ve Lewis, 2011, s. 386). Paradoks teorisine göre, görünüşte uyumsuz olan bu talepler, düzen ve basitlik duygularını tehdit ettiği için bireylere meydan okumaktadır. Bu gerilimleri görmezden gelmek veya bir dizi zıt kutuptan birini diğerine tercih etmek bir 'kısır döngü' ile sonuçlanabilmektedir (Smith ve Lewis, 2011, s. 389). Bu tür kısır döngülerin paradoksal liderlerin davranışlarını uyarlamakta başarılı olduklarında ortadan kalkacağı öne sürülebilir. Yapıcı bir şekilde ele alındığı takdirde, paradokslar bu tür olumsuz etkileri önleme

ve bunun yerine bir 'erdemli döngü' başlatma potansiyeline sahiptir (Smith ve Lewis, 2011, s. 389). Özellikle, karşıt unsurların (örneğin, kontrol ve özerklik) bilinçli bir kombinasyonu, her bir unsurun olumsuz yan etkilerini azaltırken, kendi faydalı etkilerini de koruyabilir (Kearney vd., 2019).

PL, etkileşimci veya dönüşümcü liderlik (Bass, 1985) gibi diğer liderlik yapılarından farklı olarak, görünürdeki zıtlıkları aynı anda ele almaktadır (Zhang vd., 2015). Etkileşimci liderlik tek tip davranış ve piyasa normlarını, dönüşümsel liderlik ise sosyal etki biçimleri olarak bireysel değerlendirmeyi ve sosyal normları vurgularken (Bass ve Bass Bernard, 1985), PL bu iki yönü aynı potada birleştirmektedir (Zhang vd., 2015). PL, zamansal olarak ayrılmış bir kombinasyon yerine davranışların eşzamanlı, amaçlı ve işlevsel bir şekilde yan yana gelmesini içermesi bakımından çift yetenekli (Rosing vd., 2011) veya tutarsız liderlik (Breevaart ve Zacher, 2019; Lin vd., 2016) gibi yapılardan farklıdır.

Paradoksal liderlik, beş çelişkili davranışla kendini göstermektedir: bireyselliğe müsaade ederken astlara eşitlikçi (tekdüze) davranmak, kendi merkezi ile diğerlerinin merkezini birleştirmek (özgecılık), özerkliğe izin verirken karar almada kontrolü muhafaza etmek, esnekliğe müsaade etmenin yanında iş gereklerini uygulamak, takipçilerle hem mesafeyi koruduğu gibi yakında olabilmek olarak tespit edilmiştir (Akça ve Tuna, 2019). Paradoksal liderler, belirli takipçilere ayrıcalıklı muamele göstermeden takipçilerine tek tip bir şekilde davranırlar (Zhang vd., 2015). Takipçiler, liderleri tarafından eşit muamele gördüklerinde, liderin rastgele kişisel kayırmalarından ziyade hangi spesifik eylemlerin kendi sonuçlarını etkilediğini daha net bir şekilde kavrayabilirler (Emery vd., 2019). Paradoksal liderler hem benmerkezci hem de diğer-merkezidir; bu da bir yandan liderlik sürecinde kendi önemlerini vurguladıkları anlamına gelmektedir (Zhang vd., 2015). Örgütsel karar alma ve hedef belirlemede sıklıkla gerekli olan lider merkezilik, (Martin vd., 2013; Stogdill, 1950) çalışanların sorumluluklarının bilincinde olma derecesini artırabilmektedir. Paradoksal liderler, takipçilerinin ne yapmaları gerektiğini bildikleri, aynı zamanda iş görevlerine esnek ve özerk bir şekilde yaklaşabildikleri çalışma ortamları yaratırlar (Zhang vd., 2015).

2.2.Çalışan Yılmazlığı

Yılmazlık, Oxford İngilizce sözlüğünde "zor koşullara dayanabilme veya bu koşullardan hızla kurtulabilme" olarak tanımlanmaktadır (Hu vd., 2015). Disiplinler arası bir kavram olan yılmazlık, fizik, mühendislik, ekoloji, coğrafya ve psikoloji dahil olmak üzere birçok alanda büyük ilgi görmektedir (Hu vd., 2015). Çalışan yılmazlığı, kişiyi olumsuz veya travmatik olaylardan korumak için psikolojik bir kalkan oluşturma kapasitesini ifade etmektedir (Dai vd., 2019; Kuntz vd., 2017). Çalışan yılmazlığı, çalışanların zorlukları olumlu bir şekilde karşılama ve hevesli bir mekanizmanın tanınmasını teşvik etme kabiliyetidir. Çalışan yılmazlığı, bireylerin zor durumlardan geri dönmelerine ve sıkıntı veya risk sırasında işlerine uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır (Kuntz vd., 2016; Wagnild ve Young, 1993). Yılmazlık teriminin kavramsal tanımı "... stresin olumsuz etkilerini hafifleten ve adaptasyonu teşvik eden bir kişilik özelliğidir..." (Wagnild ve Young, 1993, s. 165). Kuntz vd. (2016) tarafından "çalışanların zorlu koşullarla karşılaştıklarında bile işlerine sürekli uyum sağlamak ve gelişmek için kaynakları kullanma kapasitesi" olarak tanımlanmıştır (s. 460). Çalışan yılmazlığı, karmaşıklıktan hızlı bir şekilde iyileşme yeteneğini ifade eder; zorluklar ve güçlükler

çalışanların daha güçlü ve yaratıcı olmasını sağlar (Zamuda vd., 2019). Çalışan yılmazlığı, çalışanların yönetmek, uyum sağlamak ve hatta başarılı olmak, uyarıcı ortamlarda aktif olmak için kuruluşlar tarafından sürdürülen ve kolaylaştırılan bir yetenektir (Kimura vd., 2018). Çalışan yılmazlığı yaklaşımları üç temel varsayıma dayanmaktadır: Çalışanların yılmazlığı kısmen bireysel dayanıklılığı teşvik eden eğilimsel faktörlerin sonucudur, ancak operasyonel olarak bunlardan farklıdır, çalışanların yılmazlığı üç temel yönden (öğrenme, uyum sağlama ve ağ kurma) oluşan davranış temelli bir yapıdır ve uygun kurumsal sistemler mevcutsa yılmaz davranışlar geliştirilebilir ve sürdürülebilir.

Luthans (2002) yılmazlığı "bireylerde sıkıntı, çatışma ve başarısızlık durumlarından toparlanma veya geri dönme kapasitesi, olaylara olumlu tepki vermeyi ve artan sorumlulukla ilerlemeyi gerektiren bir pozitif adaptasyon biçimi" olarak tanımlamaktadır. Yılmazlık, önemli bir tehdit, risk veya zarar oluşturan ve normal işleyişi kaybetmeden olumlu adaptasyon gerektiren durumlara verilen bilişsel bir tepki olarak kavramsallaştırılmaktadır (Bonanno, 2008).

Aksaklıklardan hızlı bir şekilde kurtulmak yılmazlığın önemli bir yönüdür. Yılmazlık tanımlarının çoğu, olumsuz koşullar altında olumlu adaptasyon ihtiyacını vurgulamaktadır. Ancak Luthans vd., (2016) yılmazlığın sadece olumsuz koşullara uyum sağlamakla sınırlı olmadığını, aynı zamanda terfi, iş değişikliği, artan sorumluluk gibi zorlu olumlu olaylarla başa çıkmayı da içerdiğini öne sürmektedir. Mevcut fikir birliği, yılmazlığın sadece olumsuzluklarla sınırlı olmadığı, aynı zamanda istikrarlı ortamlarda olumlu adaptasyon ve büyümeyi de kapsadığı yönündedir (Kuntz vd., 2017). Araştırmalar, yılmazlığın kişilikle ilgili süreçlerin bir sonucu olduğunu ancak bir özellik olmadığını öne sürmektedir.

2.3. Algılanan Örgütsel Destek

Algılanan örgütsel desteğe (AÖD) olan ilgi 1980'lerden bu yana artmıştır. AÖD, çalışanların "kurumun katkılarına ne ölçüde değer verdiğine ve refahlarını ne ölçüde önemseydiğine ilişkin küresel inançlarını" ifade etmektedir (Eisenberger vd., 1986, s. 501). AÖD, bir çalışanın olumlu öz saygı, onaylanma ve bağlılık gibi sosyo-duygusal ihtiyaçlarını karşılayan bir örgütsel kaynak olarak düşünülebilir (Sluss vd., 2008). Eisenberger vd. (1990) AÖD'in, çalışanların örgütsel hedeflere ulaşmak için gösterdikleri çabaya karşılık iş ödüllerinin adil bir şekilde dağıtılmasından etkilendiğini, bunun da çalışanların örgütün katkılarına değer verdiğine dair bir inanca sahip oldukları anlamına geldiğini savunmaktadırlar. Sosyal mübadele perspektifinden karşılıklılığı bulan AÖD, çalışanlar arasında gelecekte kendilerine adil davranılacağına ve kurumun büyümelerine katkıda bulunacağına dair bir inanca katkıda bulunur (Singh ve Singh, 2013).

Çalışanlar, kurumun kendi faaliyetlerini ve katkılarını ne kadar takdir ettiğine dair kendi inançlarını oluştururlar ve bunun karşılığında kurum da çalışanların refahı ile ilgilenir. AÖD, örgütün kişileştirilmesinin, diğer bir deyişle örgüte insani özellikler atfetme eğiliminin bir sonucudur (Eisenberger vd., 1990). Örgütsel destek teorisine ve karşılıklılık normuna dayanan AÖD, çalışanları kurumu önemsemeye ve hedeflerine ulaşmaya çalışmaya teşvik eder. Dolayısıyla AÖD'in anlamı şudur: eğer kurum çalışanlarıyla ilgilenirse, çalışanlar da kurumla ilgileyecek ve kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olacaktır (Rhoades vd., 2001). AÖD, çalışanların olumlu davranış ve tutumlarının geliştirilmesinde hayati öneme sahiptir (Zumrah, 2015). POS çalışanlar için değerlidir çünkü kısmen onaylanma, saygınlık ve bağlılık

ihtiyaçlarını karşılar. Stres yaşadıklarında onlara çok ihtiyaç duydukları bir rahatlık sağlar. Çalışma ortamı açık ve destekleyici olduğunda çalışanlar kendilerini güvende hissederler. Örgütsel destek ne kadar fazla olursa çalışanlar stres, hastalık ve diğer engellerden psikolojik olarak o kadar az etkilenirler (Kurtessis vd., 2017).

2.4. Hipotezlerin Geliştirilmesi

İnsan yönetimiyle ilgili olarak, paradoksal liderler "zaman içinde kontrol ve yetkilendirme ile ilgili içsel gerilimleri bütünleştirmeye veya uyumlaştırmaya çalışırlar" (Zhang vd., 2015, s. 543). Paradoksal liderlik, liderlerin ve takipçilerin örgütsel gerilimleri bütünleşik bir şekilde ele almalarına olanak tanımaktadırlar. Bu liderlik biçimini destekleyen araştırmacılar, içsel gerilimlerin hem örgütsel istikrar ve işleyişe yönelik kontrol mekanizmalarının hem de örgütün insan unsurunun varlığından kaynaklandığını açıklamaktadırlar (Zhang vd., 2015). Dolayısıyla liderliğin bu gerilimleri hesaba katması, ancak daha da önemlisi değer yaratmak için bunları eş zamanlı olarak kullanması gerekmektedir. Bu paradoksal liderlik fikri, gerilimleri doğası gereği çatışma halinde olmak ve yapısal ayrılık gerektirmek yerine birbiriyle ilişkili ve bireyler tarafından aynı anda dengelenebilir olarak gören paradoks teorisine dayanmaktadır (Lewis, 2000). Bu dinamik bağlamda, yönetmek için tek bir yol olmadığı gibi esnek yaklaşımlar da gereklidir (Clegg vd., 2002). Yöneticiler için bu esneklik, mevcut durumu en iyi şekilde ele almak için görünüşte çelişkili davranışları entegre etmeyi gerektirebilir. Paradoksal liderlik, astlarda uyum sağlayıcı ve proaktif davranışlar gibi yılmazlığı mümkün kılan bir dizi yetkinliğe sahiptir (Zhang vd., 2015). Adaptif davranış krizler, iş stresi, belirsizlikler ve acil durumlarla başa çıkmakla ilgiliyken (Zhang vd., 2015), proaktif davranış çalışma sisteminde veya iş rollerinde değişimi öngörmek veya başlatmak için kendi kendini yönlendiren eylemdir (Griffin vd., 2007). Bu davranışlar yılmazlık ile benzerlik göstermektedir. Paradoksal liderler, davranışlarının anlaşılması için kişisel değerlerini de takipçilerine ifade ederler. İçsel örgütsel gerilimleri benimsemenin nedenlerini etkili bir şekilde ifade ederek, diğerlerini etkili paradoksal davranışlarda bulunmaya motive edebilirler ve bu da çelişkili taleplerden oluşan kamusal zorluklara yılmaz yanıtlar verilmesini sağlar (Smith ve Lewis, 2012). Dolayısıyla, tutarlı bir şekilde paradoksal lider davranışları sergileyen bir yöneticinin daha sonra astlarının yılmazlığını geliştirmesi beklenebilir.

H₁: Paradoksal liderlik çalışan yılmazlığını pozitif yönde etkilemektedir.

Paradoks, görünüşte birbiriyle çelişen ancak gerçekte birbiriyle bağlantılı olan, zaman içinde bir arada var olan ve devam eden unsurlar aracılığıyla gelişmektedir (Keller vd., 2021). AÖD, PL'e doğru geçişe imkân sağladığı ve duruma göre uyarlanmış öncelik yargılarına izin verebilir. Ayrıca, AÖD çeşitli uzun vadeli hedeflerin sürdürülmesi için de önemlidir (Törner vd., 2017). Örgütün uzun vadeli hedeflerinden biri, personelini destekleyen bir çalışma ortamı yaratmaktır. Bu bağlamda yönetim, ekip içinde güvenilir ve karşılıklı desteğe elverişli bir atmosferin geliştirilmesini desteklemeye güçlü bir vurgu yapmaktadır (Selem vd., 2023). Bu da destekleyici örgütlerde çalışanların hem bireysel hem de ekip bazlı kaynaklara erişebildiği ve becerilerini güvenle kullanabildiği anlamına gelmektedir. (Zhang vd., 2022). Keller vd. (2021)'ne göre bu durum, aktörlerin açıkça paradoksal bağlamlarda kısa vadeli kararlar alırken altta yatan tutarsızlıkların farkında olduğu ve bunları kabul ettiği sağlam bir uyumun var olmasını mümkün kılacaktır.

H₂: Paradoksal liderlik algılanan örgütsel desteği pozitif yönde etkilemektedir.

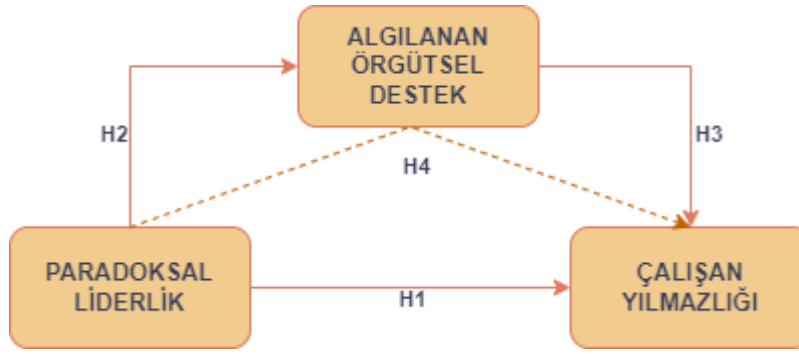
İş yerinde zorluklar ve güçlükler ortaya çıktığında, AÖD stresi azaltarak bunlarla başa çıkmayı kolaylaştırmaktadır (Labrague ve Santos, 2020). Hartmann vd., (2020), iş kaynaklarının bağlamsal ortamda sosyal kaynaklar tarafından üretilen kişisel bir kaynak olarak yılmazlığı artırabileceğini vurgulamıştır. Hartmann vd., (2020)'e göre, iş kaynakları, kişinin içinde bulunduğu ortamdaki üretilen ve sosyal kaynaklar tarafından oluşturulan kişisel bir kaynak olarak yılmazlığı teşvik etme potansiyeline sahiptir. Hobfoll'a (2011) göre, kaynakların korunması teorisindeki "kaynak karavanı" kavramı, bireylerin tutum ve davranışlarını değiştirmelerine yardımcı olabilecek yeni kaynaklar üretmek için halihazırda mevcut olan kaynakları kullandıklarını varsaymaktadır. Başka bir deyişle, destekleyici örgütler çalışanların iyimserlik gibi kendi içsel güçlerini geliştirmelerine yardımcı olabilirler (Hobfoll, 2011). Örneğin, örgütler çalışanlarına ihtiyaç duydukları araçları ve kaynakları sağlayarak onların daha yılmaz olmalarına yardımcı olabilirler (King vd., 2015). Sonuç olarak, işyerinde bu desteklere erişimin olması, bireyin yılmazlık gösterme olasılığını artıracaktır. Kaynakların korunması teorisine dayanarak algılanan örgütsel desteğin çalışan yılmazlığını güçlendireceği önerilebilir.

H₃. Algılanan örgütsel destek çalışan yılmazlığını pozitif yönde etkilemektedir.

Liderler, terfi ve gelişim fırsatları sağlamak, iyi işlerin basitçe takdir edilmesi ve sürekli bağlılığın teşvik edilmesi gibi denetimsel faaliyetler sonucunda takipçilerin AÖD algıları artırabilirler (Wayne vd., 1997). Çelişkili talepler ve gerilimler altında faaliyet gösteren paradoksal liderlikle yönetilen bir kurumda, çalışanların desteklenmesi, yönetime katkı sağlayabilir. Çağdaş insan yönetiminin doğasında var olan paradoksların ele alınması ve açıklanmasıyla, çalışanlar dikkate alındıklarını hissedecek ve muhtemelen daha sonra iş özelliklerinin sadece karmaşık değil, aynı zamanda çoğu zaman doğası gereği paradoksal olduğu çağdaş kamu bağlamında kurumsal desteğin nasıl görüldüğüne dair bir anlayış geliştirebileceklerdir. Liderliğin çalışanların işlerinin gerçekliğiyle örtüşmesi sonucunda, anlamlı sosyal alışverişlerde bulunmaları, performanslarını ve refahlarını desteklemek için gereken kaynakları elde etmeleri daha olasıdır. Artan çalışan adanmışlığı, bağlılığı ve üretkenliği AÖD ile ilişkilendirilen olumlu sonuçlardandır (Rhoades ve Eisenberger, 2002). AÖD ayrıca çalışanların "kurumu riskten korumak için harekete geçmesi, yapıcı öneriler sunması ve kurum için faydalı bilgi ve beceriler kazanması" yoluyla da kuruma fayda sağlamaktadır (Eisenberger ve Stinglhamber, 2011, s. 189). Bu gibi sonuçlar, yaratıcı düşünme, liderlik etme ve iş birliği yapma isteği gibi çalışan dayanıklılığının unsurlarıyla ilişkilidir (Lengnick-Hall vd., 2011). Bu tür sonuçlar, yeni çözümleri kavramsallaştırma, inisiyatif alma ve bilgi ve birikimi paylaşma yeteneği gibi çalışan yılmazlığının yönleriyle benzerlik göstermektedir (Lengnick-Hall vd., 2011). Dolayısıyla, AÖD'in aracılık ettiği paradoksal liderlik, takipçilere işteki paradokslar ve gerilimlerle başa çıkma, yeni beceriler öğrenme, değişime uyum sağlama ve nihayetinde yılmazlık oluşturma konusunda ilham verebilecektir. Bu çalışma, paradoksal liderliğin çalışan yılmazlığını güçlendireceğini ve örgütsel desteğin bu ilişkiye pozitif yönde aracılık edeceğini öngörmektedir:

H₄: Algılanan örgütsel desteğin paradoksal liderlik ve çalışan yılmazlık ilişkisinde aracılık rolü vardır.

Literatür analizi sonucunda aşağıdaki araştırma modeli tasarlanmıştır.

Şekil 1. Araştırma Modeli

3. Veri Analiz Yöntemi

Ortak yöntem yanlılığı, doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak Harman'ın tek faktörlü testi ile kontrol edilmiştir. Harman'ın açıklayıcı faktör analizi testi, döndürülmemiş çözümün (ölçülen tüm maddeler dahil) varyansın %50'sinden fazlasını açıklayan bir faktör üretmesi durumunda, ortak yöntem yanlılığının mevcut olduğunu göstermektedir (Fuller vd., 2016). Analiz sonucunda varyansın %37.16 olduğu görüldüğünden, ortak yöntem yanlılığı olmadığı sonucuna varılmıştır. Çukurova bölgesinde anket çalışmasını kabul eden kamu kuruluşları çalışmamızın örnekleme olmuştur. Google anket aracılığıyla anonim bir çevrimiçi ankete davet 500 personele gönderilmiştir. Alınan 290 anketten eksik ya da hatalı doldurulan 10'u değerlendirme dışı bırakılmıştır. Ankete katılım oranı %60'dır. Katılımcıların %10'u yönetsel sorumluluğa sahip olup, %48.6'sı erkektir. Katılımcılar ile ilgili detaylı tanımlayıcı istatistikleri Tablo 1'de mevcuttur.

Tablo 1. Katılımcıların tanımlayıcı istatistikleri

		n	%
Cinsiyet	Erkek	136	48.6
	Kadın	144	51.4
Medeni Durum	Evli	152	54.3
	Bekar	128	45.7
Yönetsel sorumluluk	Yönetsel sorumluluk yok	252	90
	Ekip lideri veya orta düzey yönetici	20	7.1
	Üst düzey yönetici	8	2.9
Mesleki kategorisi	Büro veya İdari İşler	80	28.6
	İletişim Merkezi	40	14.3
	Teftiş veya Düzenleme	22	7.9
	Yönetici	28	10.0
	Analist, Uzman	40	14.3
	Teknisyen	38	13.6
	Diğer	32	11.4

3.1. Araştırma Ölçekleri

Tüm ölçekler 5'li Likert ölçeği ile ölçülmüştür. Paradoksal liderlik Akça and Tuna (2019) tarafından geliştirilen on sekiz madde ve beş boyuttan oluşan ölçekle ölçülmüştür. Çalışan yılmazlığı ise, Smith vd. (2008) tarafından geliştirilen altı maddelik kısa ölçekle değerlendirilmiştir. Algılanan örgütsel destek (Eisenberger vd., 1986) tarafından tasarlanan sekiz maddelik versiyonun ters kodlanan iki maddesi çıkarılarak 6 maddeyle ölçülmüştür.

4. SONUÇ

Tablo2. Ortalama, standart sapma ve korelasyonlar

	Ort.	S.S.	1	2	3
1.PL	3.691	0.693	(.95)		
2.AÖD	3.910	0.595	.492**	(.83)	
3.ÇY	3.377	0.744	.344**	.446**	(.87)

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (Çift kuyruklu).

Cronbach Alpha değerleri çapraz olarak verilmiştir.

PL: Paradoksal Liderlik, AÖD: Algılanan Örgütsel Destek, ÇY: Çalışan Yılmazlığı, Ort.:Ortalama, S.S.: Standart Sapma

Tablo 2 ortalama, standart sapma ve korelasyon sonuçlarını göstermektedir. Sonuçlar teoriyi kanıtlamış ve paradoksal liderliğin çalışan yılmazlığı (.344) ile anlamlı pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Algılanan örgütsel destek çalışan yılmazlığı (.446) ile pozitif yönde ilişkilidir ve paradoksal liderlik algılanan örgütsel destek (.492) ile pozitif yönde ilişkilidir.

Tablo 3: Araştırma modelinin uyum iyiliği değerleri

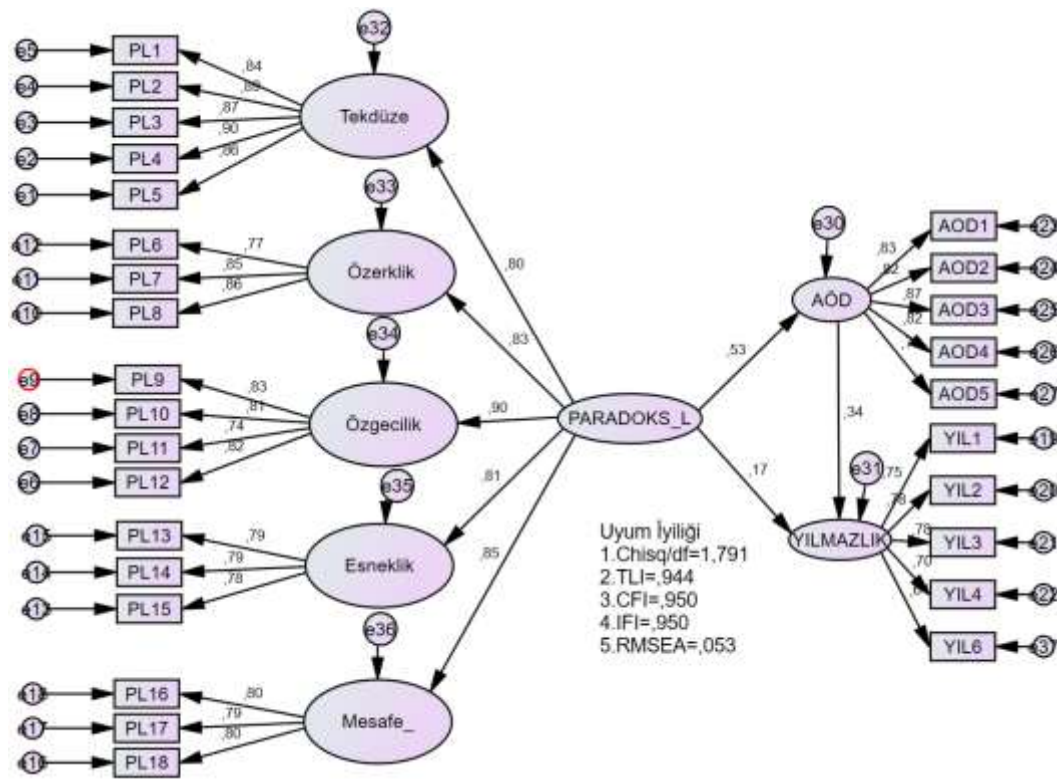
	χ^2	df	CMIN /df	IFI	CFI	TLI	RMSEA
PL	239.912	125	1.919	0.969	0.961	0.968	0.057
AÖD	5.821	4	1.455	0.998	0.995	0.998	0.040
ÇY	10.439	5	2.088	0.990	0.980	0.990	0.062
Kabul Edilebilir Değerler	<3	>0.85	>0.90	>0.90	>0.90	>0.90	< 0.08

Tüm değişkenlerin CMIN/df, IFI, CFI, TLI ve RMSEA değerleri kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu ve araştırma modelinin de Şekil 2'de görülen uyum iyiliği değerlerini kapsaması tüm yapılar arasındaki ilişkiyi incelemek için doğru bir model olduğunu göstermektedir (Afthanorhan vd., 2014).

Tablo 4. Yapı geçerliliği için CR, AVE, MSV ve MaxR (H)

	CR	AVE	MSV	MaxR(H)
PARADOKSAL LİDERLİK	Tekdüze	0.940	0.758	0.492
	Özgecilik	0.878	0.643	0.649
	Özerklik	0.869	0.689	0.539
	Esneklik	0.831	0.620	0.534
	Mesafe_	0.836	0.630	0.649
	AOD	0.672	----	0.918
	ÇY	0.533	----	0.859

AVE değerlerinin $>.5$ 'den büyük olması yakınsak geçerliliğe ulaşıldığını göstermektedir (Fornell ve Larcker, 1981). CR değerleri $>.7$ 'den yüksek olması yapısal güvenilirliğini sağlandığını göstermektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994). MaxR(H) değerleri de Tablo 4'te gösterildiği gibi iyi yapı geçerliliğini yansıtan CR değerlerinden daha büyük gözlemlenmiştir. Doğrulamalı faktör analizinden elde edilen sonuç ayrıca tüm yapıların MSV değerlerinin AVE puanlarından daha düşük olduğunu göstermiştir (bkz. Tablo 4); bu nedenle iyi bir diskriminant geçerliliği sağlanmıştır veya tüm yapılar ayrıktır (Hair vd., 2019).

Şekil 2. Yapısal Eşitlik Modeli

Tablo 5. Regresyon Analizi

			Estimate	S.E.	C.R.	P
PL	→	AÖD	0.532	0.076	7.668	***
PL	→	ÇY	0.172	0.087	2.148	**
AÖD	→	ÇY	0.347	0.081	4.295	***

Hipotezlerin değerlendirilmesi için yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Analiz neticesinde paradoksal liderlik algılanan örgütsel desteği ($\beta = 0.532$, $p < .001$) istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir. H1 hipotezi desteklenmiştir. Araştırma bulguları (Franken, 2019; Franken vd., 2020; Zhang vd., 2021) çalışmalarıyla doğrulanmaktadır. Paradoksal liderliğin çalışan yılmazlığı ($\beta = 0.172$, $p < .05$) üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif etkisi olduğu görülmektedir. H2 hipotezi kabul edilmiştir. Son araştırmalar (Franken, 2019; Franken ve Plimmer, 2017; Franken vd., 2020; Poondy Rajan ve Aiswarya, 2023) paradoksal liderliğin çalışan yılmazlığını güçlendirdiğini göstermiştir. Algılanan örgütsel destek çalışan yılmazlığını ($\beta = 0.347$, $p < .001$) istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir. H3 hipotezi desteklenmiştir. Sonuçlarımız, yakın zamanda yapılan (Ahmed vd., 2022; Chan vd., 2022; Karadas vd., 2022; Kim vd., 2022) çalışmalar ile uyumludur. Son olarak Tablo 6'da algılanan örgütsel desteğin ($\beta = 0.1767$, %95 CI [.09, .26]) paradoksal liderlik ve çalışan yılmazlık üzerinde kısmi aracılık rolü olduğu görülmektedir. Bu durumda H4 hipotezi de desteklenmiştir. Bu bulgu, literatürdeki diğer yayınlar (Franken, 2019; Franken vd., 2020) tarafından bildirilen sonuçlarla uyumludur.

Tablo 6. Aracılık analizi

Toplam Etki (c)					
Etki	se	t	p	LB	UB
0.3485	0.0635	5.4875	***	0.2235	0.4736
Doğrudan Etki(c')					
	se	t	p		
0.1718	0.0697	2.4648	**	0.0346	0.309
Dolaylı etki(axb)					
	PL → AÖD → ÇY				
	BootSE				
0.1767	0.0428			0.0953	0.265

5. TARTIŞMA

Çalışanlar, modern paradoksal ortamın sürekli değişen ve öngörülemeyen doğasına uyum sağlayabilmelidir. Bu çalışma, son derece istikrarsız ortamlarda faaliyet gösteren kamu kuruluşlarının çalışanları işyeri yılmazlığına nasıl teşvik edebileceğine ışık tutmaktadır. Bu makale, kamu sektörü yöneticilerinin önemine ve eylemlerinin çalışan yılmazlığını nasıl etkileyebileceğine odaklanarak, örgütsel destek duygularını teşvik eden paradoksal liderlik

türüne odaklanmaktadır. Yılmazlığın harekete geçirilmesi, ifade edilmesi için büyük bir krize ihtiyaç duyulduğu ve kriz dışı bağlamlarda gözlemlenemeyeceği fikri, yılmazlıkla ilgili mevcut literatürün çoğunda tekrar tekrar ortaya atılmıştır (bkz. Jackson vd., 2007; McLarnon ve Rothstein, 2013; Tugade vd., 2004).

Diyalektik düşüncüyü benimseyen Paradoksal liderler, dinamik değişimlerle karşılaştıklarında sistematik ve entegre bir bakış açısıyla çelişkileri ve çatışmaları yöneterek ikilemleri çözer, böylece ekip adaptasyonunu geliştirirler (Lewis ve Smith, 2014; Waldman ve Bowen, 2016; Zhang ve Liu, 2022; Zhang vd., 2015). Kurumlar, paradoksal liderin beklenmedik durumlara uygun şekilde yanıt verme becerisi özelliklerinden yararlanmalıdır (Smith ve Lewis, 2011). Yüksek yılmazlığa sahip çalışanlar, olumsuz olayların tehditlerine karşı koyma konusunda üstün bir beceriye sahiptir (Xie vd., 2023). Sürekli değişen dış ortamlara uyum sağlayabilir, kendilerini toparlayabilir ve travmatik koşullarda başarılı olabilirler. Yılmaz bir şekilde davranmak, bir çalışanın zorluklara uyum sağlama ve sürekli gelişim için fırsatlar arama becerisini yansıtmaktadır. Gyekye and Salminen (2007), örgütsel desteğin çalışanların kurumlarıyla güçlü ilişkiler kurmalarına ve kendilerini işlerine daha fazla adanmalarına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Paradoksal lider, örgüt desteği aracılığıyla ekipleri karmaşık ve değişen durumlara hızla uyum sağlamaları için etkileyebilir (Kauppila ve Tempelaar, 2016). Acil durumlarda bile paradoksal liderler ekiplerine gerçekçi bir strateji geliştirmeleri ve planlanan hedeflerin sıkı bir şekilde uygulanmasını sağlamaları için rehberlik edebilirler (Burke vd., 2006; Kauppila ve Tempelaar, 2016). Aynı zamanda, paradoksal liderler beklenmedik durumları yönetme konusundaki pratik deneyimlerinden ders çıkararak ekibin performansını daha da artıran işlevsel hüneler kazanmasını sağlayabilirler (Tripathi, 2017).

REFERENCES

- Afthanorhan, W. M. A. B. W., Ahmad, S., & Mamat, I. (2014). Pooled Confirmatory Factor Analysis (PCFA) using structural equation modeling on volunteerism program: A step by step approach. *International Journal of Asian Social Science*, 4(5), 642-653.
- Ahmed, F. R., Bani-Issa, W., Timmins, F., Dias, J. M., Al-Yateem, N., Subu, M. A., Alzahmi, S. M., Saqan, R., Abdul Rahman, H., & AbuRuz, M. E. (2022). Managing during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study of health care workers' perceived organizational support and its consequences on their compassion, resilience and turnover intention. *Journal of Nursing Management*.
- Akça, İ., & Tuna, M. (2019). Paradoksal liderlik davranışı: Bir ölçek uyarlama çalışması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(4), 2972-2989.
- Bass, B. M., & Bass Bernard, M. (1985). Leadership and performance beyond expectations.
- Bonanno, G. A. (2008). Loss, trauma, and human resilience: have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *59(1)*, 20-28
- Breevaart, K., & Zacher, H. (2019). Main and interactive effects of weekly transformational and laissez-faire leadership on followers' trust in the leader and leader effectiveness. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 92(2), 384-409.
- Brown, M. E., Treviño, L. K., & Harrison, D. A. (2005). Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing. *Organizational behavior and human decision processes*, 97(2), 117-134.

- Burke, C. S., Stagl, K. C., Salas, E., Pierce, L., & Kendall, D. (2006). Understanding team adaptation: a conceptual analysis and model. *Journal of applied psychology*, 91(6), 1189–1207.
- Chan, H. L., Zawawi, D., Toh, P. S., & Gunn, S. M. E. (2022). Exploring Perceived Organisational Support and Resilience as Antecedents of Expatriates' Work and Non-Work Spheres Amid the Covid-19 Pandemic. *International Journal of Business and Society*, 23(2), 967-986.
- Clegg, S. R., da Cunha, J. V., & e Cunha, M. P. (2002). Management paradoxes: A relational view. *Human relations*, 55(5), 483-503.
- Dai, Y.-D., Zhuang, W.-L., & Huan, T.-C. (2019). Engage or quit? The moderating role of abusive supervision between resilience, intention to leave and work engagement. *Tourism Management*, 70, 69-77.
- Eisenberger, R., Fasolo, P., & Davis-LaMastro, V. (1990). Perceived organizational support and employee diligence, commitment, and innovation. *Journal of applied psychology*, 75(1), 51-59.
- Eisenberger, R., Huntington, R., Hutchison, S., & Sowa, D. (1986). Perceived organizational support. *Journal of applied psychology*, 71(3), 500–507.
- Eisenberger, R., & Stinglhamber, F. (2011). Perceived organizational support: Fostering enthusiastic and productive employees. American Psychological Association.
- Emery, C., Booth, J. E., Michaelides, G., & Swaab, A. J. (2019). The importance of being psychologically empowered: Buffering the negative effects of employee perceptions of leader–member exchange differentiation. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 92(3), 566-592.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. In: Sage Publications Sage CA: Los Angeles, CA.
- Franken, E. (2019). Building people up: Leadership and employee resilience.
- Franken, E., & Plimmer, G. (2017). Building resilient public sectors: How experiences of paradoxical leadership affect employee resilience.
- Franken, E., Plimmer, G., & Malinen, S. (2020). Paradoxical leadership in public sector organisations: Its role in fostering employee resilience. *Australian Journal of Public Administration*, 79(1), 93-110.
- Fuller, C. M., Simmering, M. J., Atinc, G., Atinc, Y., & Babin, B. J. (2016). Common methods variance detection in business research. *Journal of business research*, 69(8), 3192-3198.
- Griffin, M. A., Neal, A., & Parker, S. K. (2007). A new model of work role performance: Positive behavior in uncertain and interdependent contexts. *Academy of Management Journal*, 50(2), 327-347.
- Gyekye, S., & Salminen, S. (2007). Workplace safety perceptions and perceived organizational support: do supportive perceptions influence safety perceptions? *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics*, 13(2), 189-200.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., & Anderson, R. (2019). *Multivariate data analysis*. Cengage Learning. Hampshire, United Kingdom.
- Hartmann, S., Weiss, M., & Hoegl, M. (2020). Team resilience in organizations: A conceptual and theoretical discussion of a team-level concept. In *Research handbook on organizational resilience* (pp. 39-52). Edward Elgar Publishing.
- Hobfoll, S. E. (2011). Conservation of resource caravans and engaged settings. *Journal of occupational and organizational psychology*, 84(1), 116-122.
- Howell, J. M., & Avolio, B. J. (1993). Transformational leadership, transactional leadership, locus of control, and support for innovation: Key predictors of consolidated-business-unit performance. *Journal of applied psychology*, 78(6), 891–902.

- Hu, T., Zhang, D., & Wang, J. (2015). A meta-analysis of the trait resilience and mental health. *Personality and Individual differences*, 76, 18-27.
- Jackson, D., Firtko, A., & Edenborough, M. (2007). Personal resilience as a strategy for surviving and thriving in the face of workplace adversity: a literature review. *Journal of advanced nursing*, 60(1), 1-9.
- Karadas, A., Dogu, Ö., & Oz, S. D. (2022). The effect of perceived organizational support of nurses on their resilience: A cross-sectional study from Turkey. *Canadian Journal of Nursing Research*, 5(2).
- Kauppila, O. P., & Tempelaar, M. P. (2016). The social-cognitive underpinnings of employees' ambidextrous behaviour and the supportive role of group managers' leadership. *Journal of Management Studies*, 53(6), 1019-1044.
- Kearney, E., Shemla, M., van Knippenberg, D., & Scholz, F. A. (2019). A paradox perspective on the interactive effects of visionary and empowering leadership. *Organizational behavior and human decision processes*, 155, 20-30.
- Keller, J., Carmine, S., Jarzabkowski, P., Lewis, M. W., Pradies, C., Sharma, G., Smith, W. K., & Vince, R. (2021). Our collective tensions: Paradox research community's response to COVID-19. *Journal of Management Inquiry*, 30(2), 168-176.
- Kim, H., Mattson, L., Zhang, D., & Cho, H. J. (2022). The role of organizational and supervisor support in young adult workers' resilience, efficacy and burnout during the COVID-19 pandemic. *Journal of Applied Communication Research*, 50(6), 691-710.
- Kimura, T., Bande, B., & Fernandez-Ferrín, P. (2018). Work overload and intimidation: The moderating role of resilience. *European Management Journal*, 36(6), 736-745.
- Kuntz, J. R., Malinen, S., & Näswall, K. (2017). Employee resilience: Directions for resilience development. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 69(3), 223-242.
- Kuntz, J. R., Näswall, K., & Malinen, S. (2016). Resilient employees in resilient organizations: Flourishing beyond adversity. *Industrial and Organizational Psychology*, 9(2), 456-462.
- Kurtessis, J. N., Eisenberger, R., Ford, M. T., Buffardi, L. C., Stewart, K. A., & Adis, C. S. (2017). Perceived organizational support: A meta-analytic evaluation of organizational support theory. *Journal of management*, 43(6), 1854-1884.
- Lengnick-Hall, C. A., Beck, T. E., & Lengnick-Hall, M. L. (2011). Developing a capacity for organizational resilience through strategic human resource management. *Human resource management review*, 21(3), 243-255.
- Lewis, M. W. (2000). Exploring paradox: Toward a more comprehensive guide. *Academy of management review*, 25(4), 760-776.
- Lewis, M. W., Andriopoulos, C., & Smith, W. K. (2014). Paradoxical leadership to enable strategic agility. *California management review*, 56(3), 58-77.
- Lewis, M. W., & Smith, W. K. (2014). Paradox as a metatheoretical perspective: Sharpening the focus and widening the scope. *The journal of applied behavioral science*, 50(2), 127-149.
- Lin, S.-H. J., Ma, J., & Johnson, R. E. (2016). When ethical leader behavior breaks bad: How ethical leader behavior can turn abusive via ego depletion and moral licensing. *Journal of applied psychology*, 101(6), 815-830.
- Luthans, F. (2002). The need for and meaning of positive organizational behavior. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 23(6), 695-706.
- Luthans, K. W., Luthans, B. C., & Palmer, N. F. (2016). A positive approach to management education: The relationship between academic PsyCap and student engagement. *Journal of Management Development*, 35(9), 1098-1118.

- Martin, S. L., Liao, H., & Campbell, E. M. (2013). Directive versus empowering leadership: A field experiment comparing impacts on task proficiency and proactivity. *Academy of Management Journal*, 56(5), 1372-1395.
- McLarnon, M. J., & Rothstein, M. G. (2013). Development and initial validation of the workplace resilience inventory. *Journal of Personnel Psychology*, 12(2):63–73
- Nunnally, J., & Bernstein, I. (1994). *Psychometric theory* McGraw-hill series. Psychology, 3.
- Poondy Rajan, Y., & Aiswarya, B. (2023). The Influence of paradoxical leadership behaviour towards organizational creativity: The mediating role of resilience, 21(1), 850-857.
- Rhoades, L., & Eisenberger, R. (2002). Perceived organizational support: a review of the literature. *Journal of applied psychology*, 87(4), 698–714.
- Rhoades, L., Eisenberger, R., & Armeli, S. (2001). Affective commitment to the organization: the contribution of perceived organizational support. *Journal of applied psychology*, 86(5), 825-836.
- Rosing, K., Frese, M., & Bausch, A. (2011). Explaining the heterogeneity of the leadership-innovation relationship: Ambidextrous leadership. *The leadership quarterly*, 22(5), 956-974.
- Selem, K. M., Shoukat, M. H., Shehata, A. E., Amora, J. T., & Ahmad, M. S. (2023). A multilevel modeling investigation of hotel activity recovery: Scale development of workplace health measures post-COVID-19. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 1-31.
- Singh, A. K., & Singh, S. (2013). Perceived organisational support and organisational citizenship behaviour: the mediating role of personality. *Journal of the Indian academy of applied psychology*, 39(1), 117-125.
- Sluss, D. M., Klimchak, M., & Holmes, J. J. (2008). Perceived organizational support as a mediator between relational exchange and organizational identification. *Journal of vocational behavior*, 73(3), 457-464.
- Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P., & Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: assessing the ability to bounce back. *International journal of behavioral medicine*, 15, 194-200.
- Smith, W. K., & Lewis, M. W. (2011). Toward a theory of paradox: A dynamic equilibrium model of organizing. *Academy of management review*, 36(2), 381-403.
- Smith, W. K., & Lewis, M. W. (2012). Leadership skills for managing paradoxes. *Industrial and Organizational Psychology*, 5(2), 227-231.
- Stogdill, R. M. (1950). Leadership, membership and organization. *Psychological bulletin*, 47(1), 1–14.
- Törner, M., Pousette, A., Larsman, P., & Hemlin, S. (2017). Coping with paradoxical demands through an organizational climate of perceived organizational support: an empirical study among workers in construction and mining industry. *The journal of applied behavioral science*, 53(1), 117-141.
- Tripathi, N. (2017). Hindrance or Challenge: Dynamics of Paradoxical Leadership and Subordinate's Work Motivation. *Academy of Management Proceedings*,
- Tugade, M. M., Fredrickson, B. L., & Feldman Barrett, L. (2004). Psychological resilience and positive emotional granularity: Examining the benefits of positive emotions on coping and health. *Journal of personality*, 72(6), 1161-1190.
- Wagnild, G. M., & Young, H. M. (1993). Development and psychometric. *Journal of nursing measurement*, 1(2), 165-17847.
- Waldman, D. A., & Bowen, D. E. (2016). Learning to be a paradox-savvy leader. *Academy of Management Perspectives*, 30(3), 316-327.

- Wang, D., Vu, T., Freeman, S., & Donohue, R. (2022). Becoming competent expatriate managers: Embracing paradoxes in international management. *Human resource management review*, 32(3), 1-14.
- Wayne, S. J., Shore, L. M., & Liden, R. C. (1997). Perceived organizational support and leader-member exchange: A social exchange perspective. *Academy of Management Journal*, 40(1), 82-111.
- Xie, C., Zhang, J., Chen, Y., & Morrison, A. M. (2023). The effect of hotel employee resilience during COVID-19: The moderation role of perceived risk and challenge stressors. *Tourism Management Perspectives*, 46, 1-14.
- Zamuda, C. D., Larsen, P. H., Collins, M. T., Bieler, S., Schellenberg, J., & Hees, S. (2019). Monetization methods for evaluating investments in electricity system resilience to extreme weather and climate change. *The Electricity Journal*, 32(9), 106641.
- Zhang, W., Liao, S., Liao, J., & Zheng, Q. (2021). Paradoxical Leadership and Employee Task Performance: A Sense-Making Perspective. *Frontiers in psychology*, 12, 1-12.
- Zhang, Y., & Liu, S.-M. (2022). Balancing employees' extrinsic requirements and intrinsic motivation: A paradoxical leader behaviour perspective. *European Management Journal*, 40(1), 127-136.
- Zhang, Y., Waldman, D. A., Han, Y.-L., & Li, X.-B. (2015). Paradoxical leader behaviors in people management: Antecedents and consequences. *Academy of Management Journal*, 58(2), 538-566.
- Zhang, Y., Xi, W., & Xu, F. Z. (2022). Determinants of employee innovation: an open innovation perspective. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 31(1), 97-124.
- Zumrah, A. R. (2015). Examining the relationship between perceived organizational support, transfer of training and service quality in the Malaysian public sector. *European Journal of Training and Development*, 39(2), 143-160.

THE MEDIATING ROLE OF RESONANT LEADERSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND NORMATIVE COMMITMENT

Öğr. Gör. Dr. Süleyman Cem BOZDOĞAN ¹,

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, 0000-0001-7844-9973

ABSTRACT

The aim of this research is to assess the positive impact of emotional intelligence on normative commitment and to provide empirical evidence for the mediating role of Resonant leadership. The study was conducted on 249 blue-collar workers in the mining sector in Niğde using an online questionnaire. The gathered data were analyzed using the structural equation modeling (SEM) method implemented in Smart PLS 4.0. Statistical evidence supports all the hypotheses. Emotional intelligence is positively related to resonant leadership and normative commitment. Resonant leadership is positively related to normative commitment. Resonant leadership mediates the relationship between emotional intelligence and normative commitment. The distinctive contribution of this research is the identification of resonant leadership as a mediator in the relationship between emotional intelligence and normative commitment.

Keywords: Emotional Intelligence, Resonant Leadership, Normative Commitment, Mediation

AHENKLİ LİDERLİĞİN DUYGUSAL ZEKA VE NORMATİF BAĞLILIK ARASINDAKİ ARACI ROLÜ

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, duygusal zekanın normatif bağlılık üzerindeki olumlu etkisinde, ahenkli liderliğin aracılık rolüne ampirik kanıtlar sağlamaktır. Çalışma, Niğde ilinde madencilik sektöründe çalışan 249 mavi yakalı üzerinde online anket yöntemiyle yapılmıştır. Toplanan veriler, Smart PLS 4.0'da uygulanan yapısal eşitlik modellemesi (YEM) yöntemi kullanılarak analiz edildi. İstatistiksel kanıtlar tüm hipotezleri desteklemektedir. Duygusal zeka, ahenkli liderlik ve normatif bağlılık ile pozitif olarak ilişkilidir. Ahenkli liderlik, duygusal zeka ve normatif bağlılık arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Bu araştırmanın kendine özgü katkısı, ahenkli liderliğin duygusal zeka ile normatif bağlılık arasındaki ilişkide bir aracı olarak tanımlanmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Duygusal Zeka, Ahenkli Liderlik, Normatif Bağlılık, Aracılık

1. INTRODUCTION

Although emotional intelligence is a new idea, it has given many researchers, ideas for new research topics because it can be developed and learned at any time. Emotional intelligence is one of the most significant qualities that help people succeed in business and life. Shifting market circumstances and increased competitiveness in the professional business sector demanded the creation of persons linked to the organization. In the world of business, "organizational commitment" refers to the intensity of the emotional ties that individuals have towards the company or organization. Workers with high emotional intelligence are essential to

organizations because they feel committed to their company, work hard for it, can readily communicate with and comprehend others' sentiments. In today's competitive world, it is essential for companies to have employees who are committed to the company's mission and have high levels of emotional intelligence.

As a result of technical advancements and globalization, firms now have a more diverse pool of human capital from which to choose. In today's world, leaders are tasked with balancing several competing priorities, including fostering a harmonious workplace environment and preventing conflicts. The challenges that arise in the management of interpersonal connections as a direct result of the variety of workers, in addition to the leader's need to multitask and their roles within the business, further contribute to the complexity of the leader's position. According to Turk (2018), in order to effectively manage diversity, businesses need leaders that are able to establish harmony and develop emotional intelligence. By using their emotional, social, and cultural knowledge, resonant leaders strive to provide the best possible conditions for their workforce (McKee & Massimilian, 2006). Their connections with one another are characterized by a high level of strength and trust. Resonant leaders are aware that their feelings might be transmitted to others; therefore, they control their feelings to foster an environment that is hopeful and optimistic around them (Hassan & Qureshi, 2019). They are empathetic in that they connect with the members of their workforce, and they produce fantastic results for the company by making efficient use of the intellectual resources available to them.

6. LITERATURE REVIEW

6.1. Emotional Intelligence

Emotional intelligence has been defined differently by many theorists. According to Goleman (2017), emotional intelligence; It is the ability to know one's feelings, to manage these feelings without drowning, to motivate oneself about his work, to be able to communicate effectively by noticing the feelings of others (Dulewicz & Higgs, 2000, p. 342). According to (Cornell, 2003, p. 21); it is the capacity of the individual to be aware of his own and others' emotions and to use his emotions in social relations, and it is a situation that emerges with the interaction between emotion and cognition (Schutte et al., 2007, p. 922). In general, four subheadings regarding this concept are noteworthy. This is the ability to perceive one's own emotions, the ability to perceive the emotions of others, the ability to manage one's own emotions, and finally, the ability to manage the emotions of others (Humphrey, 2002, p. 495). Emotional intelligence includes the ability to empathize emotionally to see, take into account the subtle differences between them, to recognize, weigh their own motives and the motives of others, to control emotions, to respond appropriately to the behaviors and emotions of individuals depending on changing life conditions (Poskey, 2006, p. 1). The idea of emotional intelligence can be understood as a collection of skills that play a significant role in determining an individual's level of success in life.

6.2. Resonant Leadership

The feelings and dispositions of the workers are consistently in a state of flux. Therefore, directing and managing employees for the success of an organization is considered one of the most important challenges that a leader will face. According to Hassan and Qureshi (2019, p. 238), leaders who possess a high level of emotional intelligence are better able to deal with challenges like these. There are various studies in the literature that support the idea that emotional intelligence has important contributions to the effectiveness of the leader

(Cummings, 2004; Freshman & Rubino, 2002; Goleman et al., 2002b). According to McKee and Massimilian (2006), resonant leaders have a high level of emotional intelligence. Cummings (2006, p. 323) conceptualizes resonant leadership by including four emotional intelligence competencies, while Reivich and Shatté (2002) state that self-awareness, awareness of others, hope, optimism, compassion, and empathy are the foundations of resonant leadership. Turk and Wolfe (2018, p. 150) identified emotional awareness, flexibility, right thinking, optimism, and empathy as the essential components of resonant leadership. Resonant leadership is a combination of coaching leadership that focuses on developing others; visionary leadership that guides people towards shared dreams by sharing knowledge and influence; organizational commitment-oriented leadership that builds strong relationships with employees; and democratic leadership that builds consensus and encourages teamwork and collaboration (Cummings, 2004, pp. 75-76). The resonant leader fosters the growth of his or her own emotional intelligence from the inside out to bring harmony to the people they lead (McKee et al., 2008). The high emotional intelligence of a resonant leader is beneficial for the organization because it helps to create a productive working environment (Turk & Wolfe, 2018). A resonant leader uses personal passion, authenticity, and enthusiasm to inspire employees and create an environment of trust and productive collaboration (Goleman, 1998). This increases employee motivation, productivity, and organizational commitment.

6.3. Normative Commitment

Normative commitment is the tendency to be loyal, committed to institutions, organizations because of growing up in a culture that encourages dedication and loyalty to the organization. Normative commitment is an individual commitment that is consistent with an organizational mission, goals, policies, and modes, and also includes the beliefs internalized by the person. The fact that such a person-organization places value on the harmony that exists between them is an indication of the "organizational identity" process (Wiener, 1982, pp. 423-424). Employees demonstrate a high level of commitment because they firmly believe that doing so is both morally acceptable and ethical thing to do. Among these include in-depth friendships with coworkers, pension benefits, years of service, advancement in one's career, and specialized knowledge. Normative commitment also contributes by removing the expectation of obtaining better job opportunities elsewhere. The element of commitment reflects a psychological state that binds employees to an organization and influences their decisions to stay or leave.

6.4. Hypotheses Development

6.4.1. Emotional intelligence and Normative Commitment

Leadership, defined as "the art and science of inspiring followers to take action that benefits the whole" (Northouse, 2021), is crucial to the development of productive outcomes in businesses. It has been observed that emotional intelligence is strongly related to effective leadership skills (George, 2000). Resonant leadership, especially when it is based on emotional intelligence (EI), is the best predictor of these outcomes because it not only motivates followers by showing positive emotions but also manages its own emotions and those of those around it to get the best performance under all circumstances (Squires et al., 2010). Resonant leaders are characterized by high levels of emotional intelligence, as stated by McKee and Massimilian (2006). When using their emotional, cultural, environmental, social and economic intelligence,

resonant leaders can coax the best performance of their staff members (Boyatzis et al., 2005). They are aware that emotional reactions can spread to others, so they work to control their own feelings to foster an atmosphere of optimism and hope. Resonant leaders are able to read members, generate outcomes by utilizing the intellectual and social reserves that are available to them. The outcomes, which have an effect on the entire firm and go beyond their personal progress. As a result, we can conclude that with the help of emotional intelligence, resonant leaders can accurately forecast superior personal and institutional success. Considering the extensive literature review and theoretical background support, the following hypothesis is proposed:

H₁: Emotional Intelligence (EI) positively influences Resonant leadership (RL).

6.4.2. Emotional intelligence and Normative Commitment

Resonant leaders are those who are able to use their emotional intelligence to create an atmosphere that motivates their staff to be committed to the organization (Squires et al., 2010). EI, as proposed by Brunetto et al. (2012), produces higher levels of organizational commitment and job satisfaction, both of which, in turn, lead to employee retention. Abraham (2004) and Nikolaou & Tsaousis (2002) both came to the conclusion that emotional intelligence has a positive impact on organizational commitment and that employees with high levels of emotional intelligence have a greater sense of respect and worth for their businesses, which leads to improved loyalty and commitment from those employees. According to Goleman (2001), EI is a crucial component of an individual's life. Consequently, people who work in business units often do not face conflicts over their duties. Thus, workers with high emotional intelligence likely to have high commitment because they are aware of who they are, constantly work to develop positive connections with others, and aim to be the ideal employees. Both Cherniss (1998) and Carson & Carson (1998) conclude that an employee's emotional intelligence plays a significant role in boosting their level of commitment to their organization. Emotionally intelligent employees are better able to control their feelings, make good decisions, and work well with others. As a result, they are more likely to be committed to organization and stay there for a longer time. Emotional intelligence also helps employees to stay with the company by helping them respond favorably to emotional and affective changes in themselves, their coworkers, and their bosses while coping with varied work situations, leaving aside other difficulties that may threaten commitment (Mayer et al., 2002). The findings of empirical investigations conducted by (Bayu et al., 2023; Frazier, 2018; Harun, 2018; Johar et al., 2020; Shafiq & Rana, 2016) have provided data demonstrating the significance of emotional intelligence in terms of enhancing organizational commitment. Considering the extensive literature review and theoretical background support, the following hypothesis is proposed:

H₂: Emotional Intelligence positively influences Normative Commitment.

6.4.3. Resonant Leadership and Normative Commitment

Wagner et al. (2013) found that resonant leadership and organizational commitment are positively related. Inspiring positive conduct in the workplace, resonant leaders model positivity and support for their team members (Ali & Kashif, 2020; Bawafaa et al., 2015). According to research of Čulibrk et al. (2018) and Cummings (2004), Resonant leaders are able

to delight their followers, which in turn results in committed followers. Ali & Kashif (2020) and Boyatzis et al. (2005) have identified a positive relation between RL and the OC structures. As a result, both the literature and the empirical findings indicate that OC is a substantial consequence of RL (Ramaswamy et al., 2022). The following hypothesis is put out in light of the thorough literature study and theoretical support:

H₃: Resonant leadership (RL) positively influences Normative Commitment.

2.4.4. Mediating role of Resonant leadership between the relation of Emotional Intelligence and Normative Commitment

A resonant leader in the workplace instills confidence in their members and enhances their social relationships with their subordinates, which in turn gives their followers the ability to satisfy the emotional needs that are present in the workplace (Reynolds et al., 2022). Resonant leaders use emotional intelligence to help manage employee emotions, which can have a beneficial impact on positive employee attitudes at work (Hassan & Qureshi, 2019). Resonant leaders create an atmosphere that encourages workers' commitment to the organization by utilizing their Emotional intelligence (Squires et al., 2010). Based on a review of the literature, the following hypothesis is proposed:

H₄: Resonant leadership mediates the relationship between Emotional Intelligence and Normative Commitment

7. Data Analysis Methodology

The structural equation modeling (SEM) model used to evaluate the research data. PLS-SEM is a statistical approach used to model complex multivariate relationships between observed and latent variables. PLS-SEM is a component-based approach in which the concept of causality is formulated in a linear way.

A research model was designed based on the literature review to test the relationships between the variables.

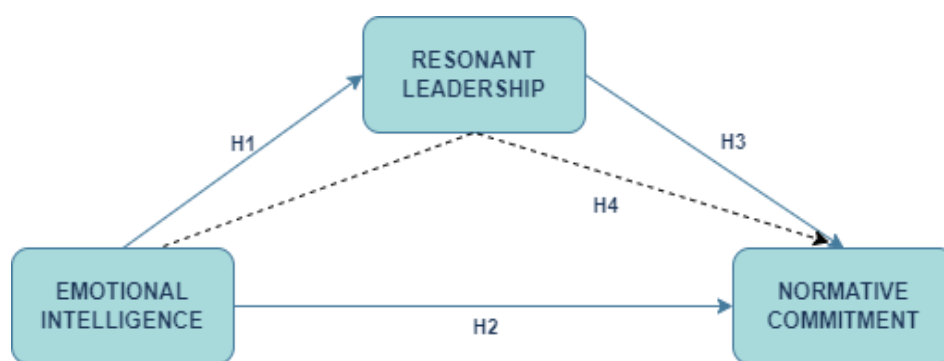

Figure 1. Conceptual framework

Table 1. Demographic analysis

Demographics	Frequency	%
Gender		
Male	159	63.9
Female	90	36.1
Marital Status		
Single	92	36,9

Married	157	63.1
Experience		
0-3 year	59	23.7
4-6 year	65	26.1
7-9 year	66	26.5
10 year >	59	23.7

7.1. Population and Sample of the Study

The results from an analysis of 249 respondents' demographic data (including gender, marital status, and years in the workforce) are presented. The findings of the study show that there were 63.9% employees who were male in the sample. 63.1% of the workforce was married. 26.5% of the workforce has worked for seven to nine years. The results can be seen in Table 1.

7.2. Scales of the Research

Emotional Intelligence

The first of the scales is the ten-item "Brief Emotional Intelligence Scale" (Davies et al., 2010) adapted from the thirty-three-item scale of Salovey and Mayer (1990). The Turkish adaptation of the scale was made by (Demir et al., 2022). Cronbach Alpha reliability coefficient of the scale is $\alpha = .94$.

Resonant Leadership

Estabrooks et al. (2009) developed the resonant leadership scale as a subscale of the Alberta Context Tool in their study titled "Development and evaluation of the Alberta Context Tool". The short version of the scale consisting of 6 items was used in the study. The scale was adapted to Turkish culture by Sürücü & Yıkılmaz (2021). Cronbach Alpha reliability coefficient of the scale is $\alpha = .86$.

Normative Commitment

In the study, Meyer et al. (1993)'s sub-dimension scale of organizational commitment called "normative commitment" was used. The scale consists of 6 items. The validity and reliability study of the Organizational Commitment Scale in Turkey was conducted by (Dağlı et al., 2018). Cronbach Alpha reliability coefficient of the scale is $\alpha = .87$.

Common method bias

Because the data are self-reported, it is necessary to consider the common method biases that have been recommended by specialists (Podsakoff et al., 2003). The presence of a Variance inflation factor (VIF) larger than 3.3 is suggested as an indicator of pathological collinearity, as well as a sign that a model may be corrupted by common method bias (Kock, 2015).

Table 2. Collinearity Statistics (VIF) Values

	Emotional Intelligence	Normative Commitment	Resonant Leadership
Emotional Intelligence		1287	1000
Normative Commitment			
Resonant Leadership		1287	

Since the values in Table 2 are below the threshold, it can be said that there is no common method bias.

8. MEASUREMENT MODEL

Empirical evidence suggests that while evaluating indicator loadings, a value larger than 0.7 is recommended (Hair Jr et al., 2017). In view of this, the analysis observed that one of the loadings (RL1) had a value lower than 0.7. According to Hair et al. (2010), if the AVE and CR coefficients of a variable with indicators with factor loadings between .40 and .70 reach the threshold value, these indicators are not removed from the measurement model. The next step was to determine the level of internal consistency. The CR values shown in Table 3 are between the threshold values. This assures that all of the structures have the same internal consistency. Construct validity is achieved by estimating convergent validity (CV) and discriminant validity (DV). The convergent validity of a measurement can be ensured by using the average variance extracted (AVE), which must be at least 0.5 or higher (Hair Jr et al., 2017). According to the findings of the research, this value was somewhere in the range of 0.58 to 0.66, which supports convergent validity for all of the constructs, as shown in Table 3. After ensuring that convergent validity is met, discriminant validity can be assessed. The Fornell-Larcker criteria is one method that may be used to evaluate the discriminant validity. According to Hair Jr et al. (2017), the square roots of the AVE value of each construct need to be higher than the greatest correlation that construct has with the other latent constructs. As indicated in Table 4, discriminant validity (DV) is established when the AVE values of each construct are greater than their correlations with the other constructs.

Table 3. Internal Consistency, Reliability and Convergent Validity

Constructs	Alpha	CR	Items	Loading	AVE
Emotional Intelligence (EI)	0.94	0.94	EI1	0.746	0.66
			EI2	0.835	
			EI3	0.832	
			EI4	0.806	
			EI5	0.810	
			EI6	0.801	
			EI7	0.867	
			EI8	0.749	
			EI9	0.842	
			EI10	0.815	
Resonant Leadership (RL)	0.87	0.89	RL1	0.698	0.61
			RL2	0.798	
			RL3	0.755	
			RL4	0.802	
			RL5	0.773	
			RL6	0.755	
Normative Commitment (NC)	0.89	0.87	NC1	0.710	0.58
			NC2	0.801	
			NC3	0.834	
			NC4	0.729	
			NC5	0.817	
			NC6	0.802	

Table 4. Discriminant Validity (Fornell-Larcker Criterion)

	Emotional Intelligence (EI)	Normative Commitment (NC)	Resonant Leadership (RL)
Emotional Intelligence (EI)	0.811		
Normative Commitment (NC)	0.436	0.783	
Resonant Leadership (RL)	0.472	0.427	0.764

9. CONCLUSION

Using 5000 subsamples, the bootstrapping approach was used to analyze the connections (both direct and mediating) between the constructs. According to Hair Jr et al. (2017), the PLS-SEM approach is the ideal application for this methodology. The significance of the direct impacts of exogenous structures on internal structures can be evaluated using the beta and p values and t-statistics. Hair et al. (2011) specified that the critical t-values for the two-tailed test are 1.65 (10%), 1.96 (5%) and 2.58 (1%). According to the t-values ($t > 2.58$; crucial value) at the 1% level of significance, the study's hypotheses are accepted. These results are shown in Table 5.

Table 5. Path Coefficients

Hypotheses	Relationships	β	SD	t-values	p-values	Decision
Direct Effects						
H1	EI -> RL	0.472	0.053	8.862	0.00**	Supported
H2	EI -> NC	0.302	0.070	4.327	0.00**	Supported
H3	RL -> NC	0.285	0.069	4.144	0.00**	Supported
Indirect Effects						
H4	EI-> RL -> NC	0.137	0.034	3.946	0.00**	Supported

Note: EI:Emotional Intelligence; RL: Resonant Leadership; NC: Normative Commitment

** Significance at 1%

Emotional intelligence positively impacts resonant leadership ($\beta = 0.47, t = 8.86, p < 0.01$). First Hypothesis is supported. In their respective bodies of study, Goleman et al. (2002a) and Boyatzis et al. (2005) suggest that emotional intelligence helps to build resonant leadership.

Emotional intelligence positively relates to normative commitment ($\beta = 0.30, t = 4.32, p < 0.01$). This result confirms the second hypothesis. The findings of empirical research conducted by (Bayu et al., 2023; Brunetto et al., 2012; Carson & Carson, 1998; Cherniss, 1998; Frazier, 2018; Harun, 2018; Johar et al., 2020; Nikolaou & Tsaousis, 2002; Shafiq & Rana, 2016; Squires et al., 2010) support the conclusion of the study.

Resonant leadership positively relates to normative commitment ($\beta = 0.28, t = 4.14, p < 0.01$). Third hypothesis is confirmed. Based on the results of the empirical research conducted by (Ali & Kashif, 2020; Boyatzis et al., 2005; Cúlibrk et al., 2018; Cummings, 2004; Ramaswamy et al., 2022; Wagner et al., 2013) the study result is supported.

Resonant leadership mediates the relationship between emotional intelligence and normative commitment ($\beta = 0.14$, $t = 3.946$, $p < 0.01$), supporting H4. Squires et al. (2010) asserts that by putting their emotional intelligence to use, resonant leaders are able to create an environment inside their organizations that inspires employees to feel a sense of commitment toward the business. The mediation function of Resonant leadership between Emotional Intelligence and Normative commitment has not been previously investigated. Therefore, it is believed that this analysis will contribute to the literature.

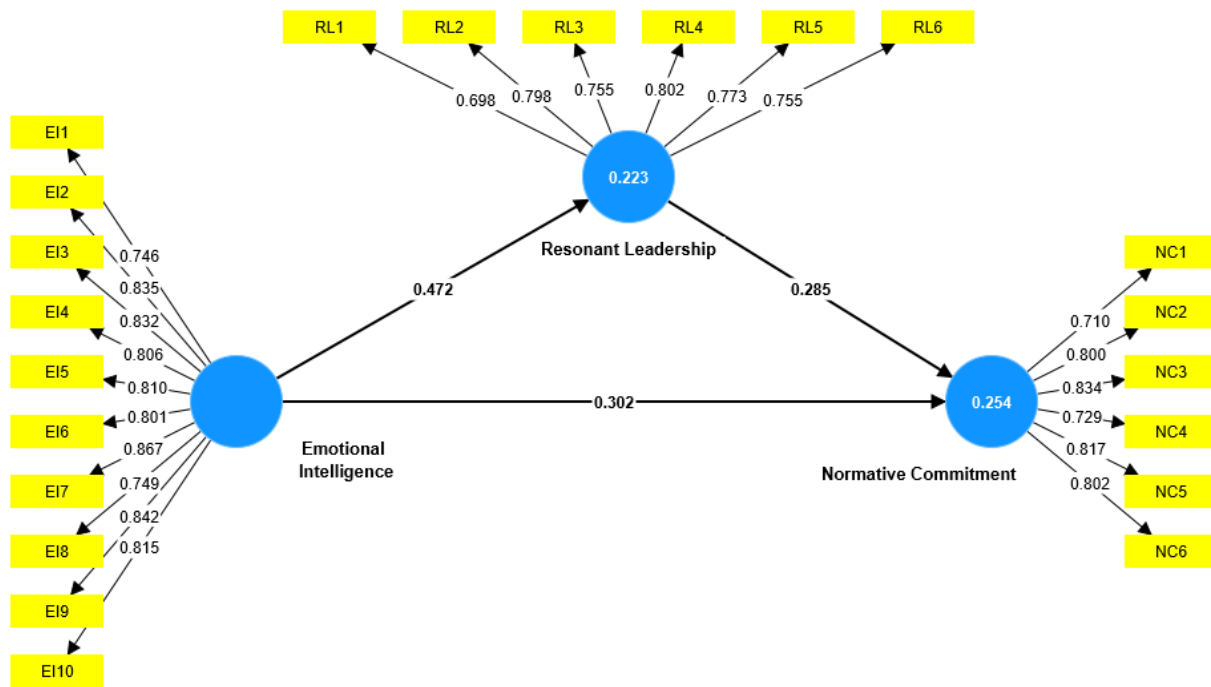

Figure 2. The Measurement Model

When the R^2 data obtained from the model in figure 2 were examined, Resonant leadership was explained by 22%, and Normative commitment by 25%. The fact that the predictive power coefficients (Q^2) calculated for endogenous variables are greater than zero indicates that the research model can predict endogenous variables (Hair Jr et al., 2021). For Normative commitment, Q^2 is 0.145, and resonant leadership is 0.118. After calculating the Q^2 coefficients for endogenous variables, the "Partial prediction power (q^2)" coefficients are calculated to reveal the contributions of exogenous variable to predictive power. The contribution of emotional intelligence to the predictive power of normative commitment ($q^2=0.040$) was low according to a threshold $0.02 < q^2 < 0.15$ (Yildiz, 2020, p. 31).

10. DISCUSSION

This research provides a new understanding of emotional intelligence competencies and resonant leadership that have the potential to impact normative commitment in the mining sector. The results of this research not only confirm but also strengthen the findings of Meyer & Allen (1997) and Goleman (2017), who found that emotional intelligence is required in order to have an impact on employee commitment. Employees' normative commitment is

strengthened when local authority employees with emotional skills at all levels persuade their fellow workers to stay with the organization in their best interests, and their decisions have a positive impact on the organization. Employees with high levels of emotional intelligence can benefit from normative commitment because it increases their confidence, trust that their decisions are right, moral, and necessary (Meyer & Allen, 1991). Employing their EI, resonant leaders build a culture that motivates workers to invest in the company's success (Squires et al., 2010). Research conducted by (Wagner et al., 2013) also discovered a positive impact between RL and NC. Based on these results, managerial implications may be useful for mining organizations. To begin, it's important for leaders to foster a setting in which workers are managed using an attentive leadership style. According to Boyatzis et al. (2005), resonant leaders have deep emotional bonds with their followers. Workers in the mining industry may use this information to assist them in dealing with the stress of working under intense conditions in the mining field. Second, managers must guarantee that their company, or at least their department, fosters optimistic job perspectives. According to social learning theory, when workers see their superiors and coworkers caring for and assisting others, it encourages them to follow suit (de Zulueta, 2015). Managers should make efforts to inspire empathy in their staff to guarantee normative commitment. The results of this research might be used to assist instill these attitudes in mining workers. This study has a number of limitations, all of which point to potential directions for further investigation. In the future, researchers may look into different styles of leadership to investigate the relationship between emotional intelligence and organizational commitment. Although certain statistical precautions were taken to ensure that common method bias would not be an issue with this research, the data were obtained from employees alone and followed a cross-sectional methodology in terms of their collection. While this study was limited in scope, future research should consider gathering data from workers and their supervisors at different time intervals. In the future, researchers could gather data from other sectors to broaden the applicability of the results.

REFERENCES

- Abraham, R. (2004). Emotional competence as antecedent to performance: A contingency framework. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 130(2), 117-145.
- Ali, R., & Kashif, M. (2020). The role of resonant leadership, workplace friendship and serving culture in predicting organizational commitment: the mediating role of compassion at work. *Revista Brasileira de Gestão de Negócios*, 22, 799-819.
- Bawafaa, E., Wong, C. A., & Laschinger, H. (2015). The influence of resonant leadership on the structural empowerment and job satisfaction of registered nurses. *Journal of Research in Nursing*, 20(7), 610-622.
- Bayu, D., Susita, D., & Parimita, W. (2023). The Effect of Emotional Intelligence and Work Environment On Affective Commitment and Job Satisfaction as Intervening Variables in State Elementary School 1 In Kemayoran District, Central Jakarta. *International Journal of Business and Social Science Research*, 4(1), 6-17.
- Boyatzis, R., Boyatzis, R. E., & McKee, A. (2005). *Resonant leadership: Renewing yourself and connecting with others through mindfulness, hope, and compassion*. Harvard Business Press.
- Brunetto, Y., Teo, S. T., Shacklock, K., & Farr-Wharton, R. (2012). Emotional intelligence, job satisfaction, well-being and engagement: explaining organisational commitment and turnover intentions in policing. *Human Resource Management Journal*, 22(4), 428-441.

- Carson, K. D., & Carson, P. P. (1998). Career commitment, competencies, and citizenship. *Journal of Career Assessment*, 6(2), 195-208.
- Cherniss, C. (1998). Social and emotional learning for leaders. *Educational leadership*, 55(7), 26-28.
- Cornell, J. S. H. (2003). *Relationships between emotional intelligence and demographic variables within Florida's inmate population*. University of Florida.
- Ćulibrk, J., Delić, M., Mitrović, S., & Ćulibrk, D. (2018). Job satisfaction, organizational commitment and job involvement: The mediating role of job involvement. *Frontiers in psychology*, 9, 1-12.
- Cummings, G. (2004). Investing relational energy: the hallmark of resonant leadership. *Nursing Leadership (Toronto, Ont.)*, 17(4), 76-87.
- Cummings, G. G. (2006). Hospital restructuring and nursing leadership: a journey from research question to research program. *Nursing administration quarterly*, 30(4), 321-329.
- Dağlı, A., Elçiçek, Z., & Han, B. (2018). Örgütsel Bağlılık Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Electronic Journal of Social Sciences*, 17(68), 1765-1777.
- Davies, K. A., Lane, A. M., Devonport, T. J., & Scott, J. A. (2010). Validity and reliability of a brief emotional intelligence scale (BEIS-10). *Journal of Individual Differences*.
- de Zulueta, P. C. (2015). Developing compassionate leadership in health care: an integrative review. *Journal of healthcare leadership*, 1-10.
- Demir, F., Murat, A., & Serkan, A. (2022). Pandemi Döneminde Duygusal Zekânın Çevrimiçi Öğrenmeye Etkisinde Stresin Aracılık Rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 6(2), 251-273.
- Dulewicz, V., & Higgs, M. (2000). Emotional intelligence—A review and evaluation study. *Journal of managerial Psychology*, 15(4), 341-372.
- Estabrooks, C. A., Squires, J. E., Cummings, G. G., Birdsell, J. M., & Norton, P. G. (2009). Development and assessment of the Alberta Context Tool. *BMC health services research*, 9(1), 1-12.
- Frazier, L. (2018). *Does Emotional Intelligence Predict Normative Organizational Commitment of Non-Frontline Healthcare Workers* [Northcentral University].
- Freshman, B., & Rubino, L. (2002). Emotional intelligence: a core competency for health care administrators. *The health care manager*, 20(4), 1-9.
- George, J. M. (2000). Emotions and leadership: The role of emotional intelligence. *Human relations*, 53(8), 1027-1055.
- Goleman, D. (1998). The emotionally competent leader. *The Healthcare Forum Journal*.
- Goleman, D. (2001). Emotional intelligence: Issues in paradigm building. *The emotionally intelligent workplace*, 13, 1-13.
- Goleman, D. (2017). *What Makes a Leader?* (Harvard Business Review Classics). Harvard Business Press.
- Goleman, D., Boyatzis, R., & McKee, A. (2002a). *Primal leadership: Realizing the power of emotional intelligence*. Harvard Business School Press.
- Goleman, D., Boyatzis, R. E., & McKee, A. (2002b). The new leaders: Transforming the art of leadership into the science of results.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. Prentice Hall International.
- Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: Indeed a silver bullet. *Journal of Marketing theory and Practice*, 19(2), 139-152.
- Hair Jr, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2021). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*. Sage publications.

- Hair Jr, J. F., Sarstedt, M., Ringle, C. M., & Gudergan, S. P. (2017). *Advanced issues in partial least squares structural equation modeling*. saGe publications.
- Harun, H. (2018). *The Influence of Emotional Intelligence and Job Satisfaction to Organizational Commitment* The 11th International Workshop and Conference of Asean Studies in Linguistics Malaysia.
- Hassan, M., & Qureshi, A. (2019). Resonant leadership at workplace: how emotional intelligence impacts employees' attitudes-a cross-sectional study. *Pakistan Business Review*, 21(2), 237-251.
- Humphrey, R. H. (2002). The many faces of emotional leadership. *The leadership quarterly*, 13(5), 493-504.
- Johar, S. S., Ibrahim, N. A., & Isa, K. (2020). Emotional intelligence impact on organizational normative commitment in public sector. *Journal of Critical Reviews*, 7(16), 961-965.
- Kock, N. (2015). Common method bias in PLS-SEM: A full collinearity assessment approach. *International Journal of e-Collaboration (ijec)*, 11(4), 1-10.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2002). Mayer-Salovey-Caruso emotional intelligence test (MSCEIT) item booklet.
- McKee, A., Boyatzis, R. E., Johnston, F., & Johnston, F. (2008). *Becoming a resonant leader: Develop your emotional intelligence, renew your relationships, sustain your effectiveness*. Harvard Business Press.
- McKee, A., & Massimilian, D. (2006). Resonant leadership: A new kind of leadership for the digital age. *Journal of Business Strategy*, 27(5), 45-49.
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human resource management review*, 1(1), 61-89.
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1997). *Commitment in the workplace: Theory, research, and application*. Sage publications.
- Meyer, J. P., Allen, N. J., & Smith, C. A. (1993). Commitment to organizations and occupations: Extension and test of a three-component conceptualization. *Journal of applied psychology*, 78(4), 538.
- Nikolaou, I., & Tsaousis, I. (2002). Emotional intelligence in the workplace: Exploring its effects on occupational stress and organizational commitment. *The international Journal of organizational analysis*, 10(4), 327-342.
- Northouse, P. G. (2021). *Leadership: Theory and practice*. Sage publications.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J.-Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: a critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of applied psychology*, 88(5), 879-903.
- Poskey, M. (2006). The importance of emotional intelligence in the workplace, why it matters more than personality. Retrieved April, 17, 2006.
- Ramaswamy, M., Viswanathan, R., Kaniyarkuzhi, B. K., & Neeliyadath, S. (2022). The moderating role of resonant leadership and workplace spirituality on the relationship between psychological distress and organizational commitment. *The International Journal of Human Resource Management*, 1-23.
- Reivich, K., & Shatté, A. (2002). *The resilience factor: 7 essential skills for overcoming life's inevitable obstacles*. Broadway books.
- Reynolds, P. O. F., Dias, B. M., Flores, C. A. d. S., Balsanelli, A. P., Gabriel, C. S., & Bernardes, A. (2022). Resonant leadership practices of nurse managers in the hospital setting: a cross-sectional study. *Textos & Contextos-Enfermagem*, 31,1-13.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, cognition and personality*, 9(3), 185-211.

- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Thorsteinsson, E. B., Bhullar, N., & Rooke, S. E. (2007). A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and individual differences*, 42(6), 921-933.
- Shafiq, M., & Rana, R. A. (2016). Relationship of emotional intelligence to organizational commitment of college teachers in Pakistan. *Eurasian Journal of Educational Research*, 16(62), 1-14.
- Squires, M., Tourangeau, A., SPENCE LASCHINGER, H. K., & Doran, D. (2010). The link between leadership and safety outcomes in hospitals. *Journal of nursing management*, 18(8), 914-925.
- Sürücü, L., & Yıkılmaz, İ. (2021). Resonant Liderlik Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 16(62), 739-753.
- Turk, E. W. (2018). *Principals' perceived relationship between emotional intelligence, resilience, and resonant leadership throughout their career*. Widener University.
- Turk, E. W., & Wolfe, Z. M. (2018). *Principals' perceived relationship between emotional intelligence, resilience, and resonant leadership throughout their career*. Widener University.
- Wagner, J. I., Warren, S., Cummings, G., Smith, D. L., & Olson, J. K. (2013). Resonant leadership, workplace empowerment, and "spirit at work": impact on RN job satisfaction and organizational commitment. *Canadian Journal of Nursing Research Archive*, 108-128.
- Wiener, Y. (1982). Commitment in organizations: A normative view. *Academy of management review*, 7(3), 418-428.
- Yildiz, E. (2020). Smart PLS İle Yapısal Eşitlik Modellemesi. *Seçkin Basımevi, Ankara*.

DÜNYADA TARIM 4.0' UYGULAMALARININ ULUSLARARASI TİCARETE ETKİSİ

DOÇ. DR. SELMİNAZ ADIGÜZEL

Harran Üniversitesi Siverek Uygulamalı Bilimler Fakültesi Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, sadiguzel © harran.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-6808-2888

ÖZ

Akıllı Tarım diğer adı ile Tarım 4.0, küreselleşmenin etkisi ile yayılan Endüstri 4.0'ın tarım alanında uygulanmasıdır. Tarım 4.0, bir tarım ürünün, hammaddenin üretiminde teknolojinin kullanılmasını ifade eder. Belli bir yerdeki toprağın dijital ortamda analizlerinin yapılarak o toprakta ne yetiştirilebileceği, yetişen o ürünün zarar görmeden teknoloji kullanılarak toplanıp üretilmesi akıllı tarımın araştırma konusudur. Bir tarım ürünü üretilirken üretimin her aşamasında teknolojiyi kullanıyorsanız, üretimi dijital ortamda gerçekleştiriyorsanız tarım 4.0 teknolojisini uyguluyorsunuz demektir. Küresel iklim krizi, Covid 19 dünyada tarımın ve ulusal üretimin ne derece önemli olduğunu ortaya koydu. Tarım ürünlerinin üretiminden tedarik zincirinin tüm halkalarında tasnifine, elleçleme, ambalajlanmadan tutun da lojistik yolculuğuna kadar her aşamasında dijitalleşmenin yaygınlaşması, depo otomasyon programları ile zaman ve enerjiden tasarruf edilmesi, akıllı tarım uygulamaları olarak görülmektedir. Bu araştırmanın amacı akıllı tarımla üretim yapan ülkelerin, dış ticaret performanslarını araştırmak ve Türkiye'de akıllı tarım uygulamalarının dış ticarete etkilerini ortaya koymaktır. Tarım 4.0 la birlikte yapay zekâ teknolojisinin tarımda kullanımı, ekonomik katkıları araştırılmış ve uluslararası ticarete gelişmiş ülkelerin akıllı tarım uygulamalarına verdiği destekler sayesinde. akıllı araçlarla ürünün sevkiyatı, yapay zekâ teknolojisinin kullanımının ekonomik katkı sağladığı görülmüştür. Küresel iklim krizi sonrası yeşil lojistik lojistik 4.0 Endüstri 4.0, Tarım 4.0 uygulamalarının zaman ve enerji kayıplarına katkıları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler Akıllı Tarım, Tarım 4.0, Otomasyon, Yapay Zekâ, Depolama, Lojistik.

THE EFFECT OF AGRICULTURE 4.0 APPLICATIONS IN THE WORLD ON INTERNATIONAL TRADE

ABSTRACT

Smart Agriculture, also known as Agriculture 4.0, is in the agriculture field of Industry 4.0 spreading with the effect of globalization. Agriculture 4.0 means that an agricultural product will provide the raw material. It is the research of smart agriculture that can be grown in that soil by making digital power analyzes for a period of time in a certain place, and that is collected and stored using technology without damaging that product. If you are using all conditions of production while producing an agricultural product, if you are not realizing the digital power of production, you are applying it to agriculture 4.0 technology. The global climate crisis, Covid 19 has revealed that agriculture and national production are of great importance in the world. The spread of digitalization of every plant, from sorting, handling, packaging to logistics journey in all links of the supply chain of agricultural enterprises, saving time and energy with warehouse automation programs are seen as smart agriculture practices. For this purpose, the school, which produces with smart agriculture, researches foreign trade performances and reveals the foreign trade of smart agriculture applications in Turkey. With Agriculture 4.0, the use of artificial intelligence technology in agriculture has come to an end, thanks to the end of advanced smart agriculture applications in international trade, whose economic contributions have been researched. It preserves the economic contributions used by artificial intelligence technology. After the global climate crisis, the contributions of green logistics, logistics 4.0, Industry 4.0, and Agriculture 4.0 applications to time and energy losses are discussed.

Keywords Smart Agriculture, Agriculture 4.0, Automation, Artificial Intelligence, Storage, Logistics.

1 ENDÜSTRİ 4.0 TARIM 4.0

Endüstri 4.0, 4. Sanayi Devrimi, sanayide ileri üretim teknolojisinin kullanıldığı bir dönemdir. Nesnelerin interneti, siber-fiziksel sistemler üretimde bilişim sistemlerinin insansız araçların kullanılması, girdi ve çıktılarının analiz edilmesi için gerekli verileri toplanmasına yardımcı olur. Üretim sürecinde verinin toplanmasına ve iyi bir şekilde izlenip analiz edilmesine imkân sağlar. İlk Sanayi Devrimi olan Sanayi 1.0, buharın keşfi ve makinelerin kullanılması ile 18. yüzyılın sonunda tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine geçilmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Her yeni sanayi devriminin ardında, bir öncekinin sonuçları yatmaktadır. Endüstri 4.0 kavramı,

Dördüncü Sanayi Devrimi olarak kabul edilmektedir. Temelde Almanya’da doğan bu akım, 2011 yılında Almanya Eğitim Araştırma Bakanlığı tarafından hazırlanan Endüstri 4.0 projesi ile 10 projeden biri olarak Hannover Fuarı’nda ’Yüksek Teknoloji Stratejisi 2020’nin Gelecek Projeleri’’ ismiyle yayınlanmıştır. Teknolojik yenilikler yeni üretim tesislerini inşa ederken, yapay zekâ, robotik çalışmalar sanayinin içinden diğer alanlara doğru ilerlemekte teknoloji sayesinde savaş araçları bile içerisinde insan olmadan istenilen noktayı tahrip edebilmekte, bölgenin özelliklerini kodlayabilmektedir. İnsansız araçlar ile tonlarca ağırlıktaki bir ürün el değmeden gemiye, trene, konteynera yerleştirilmekte, taşıma modu ile giden araçların hangi noktada bulunduğu izlenebilmekte, mobil uygulamalarla takip edilmektedir. Çin’de kendi kendine hareket eden tırların ardından, insansız trenlerin hava araçlarının yaygınlaşması sonucu doğum izni, babalık izni sağlık izni alıp işe gelemeyen insanın yerine, her gün, 24 saat kesintisiz çalışan insansız makine ve cihazlar, lojistikte egemen olacak gibi görülmektedir. İnsansız çalışan bu araçlar, zaman, enerji tasarrufu sağlayarak üretimin miktarını ve süresini azaltmakta, insandan kaynaklanan hataları azaltmaktadır. Ayrıca radyo frekanslı tanımlama teknolojisi ile, akıllı fabrikalarla, üretimde ve hizmette kalitenin arttığı görülmektedir. M. Brettel ve N. Friederichsen ‘e göre Endüstri 4.0 kavramının temeli; endüstriyel üretim sürecinde yer alan tüm birimlerin birbiriyle iletişimine, bütün ilgili verilere gerçek zamanlı olarak ulaşılabilmesine ve bu veriler sayesinde mümkün olan en fazla katma değer sağlanmasına dayanmaktadır. Küreselleşen dünyada rekabetin artması sonucu, pazarda müşteri memnuniyetini arttırmayı hedefleyen birçok sanayi ülkesi, düşük maliyet arayışları içine girmiştir. Bunun sonucu olarak Almanya öncülüğünde, sanayide maliyeti arttıran emek sermayesi değerini kaybetmiş, teknoloji, insanın yerini almış ve Dördüncü Sanayi Devrimi başlamıştır (Adıgüzel, 2018).

Tarım sektörü, ülke ekonomisinde önemli etkiye sahiptir. Tarım, üretimden üretime, istihdama, dış ticaretimize katkı sağlamakta, ülke nüfusunun sağlıklı beslenmesinde, tarıma dayalı ekonominin önemli bir rolü vardır. Türkiye’de 2022 yılının ilk 9 aylık verilerine göre tarım sektörü, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’nın yüzde 6,6’sını sağladı. Tarım sektöründeki ilk 9 aylık büyüme 2022’de bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 0,1 azaldı. 2021 yılında aynı dönemde de tarımsal Gayri Safi Yurtiçi Hasıla yüzde 4,6 azalmıştır (Birliği, 2023).

Birleşmiş Milletler’in 2 Nisan 2023 tarihli verilerine göre dünya nüfusu 8.023.112.000’dir (Wikipedia, 2023). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’ne (FAO) göre, küresel gıda fiyatları son 9 aydır düşüyor olsa da FAO Gıda Fiyat Endeksi’nin 2022 ortalaması, bir önceki yılın yüzde 14,3 üzerinde gerçekleşmiştir. FAO’nun resmi internet sitesindeki verilere göre, Rusya-Ukrayna savaşının başladığı 2022 yılında FAO’nun tahıl, et, süt ürünleri ve bitkisel yağ

fiyat endekslerinin rekor seviyelere ulaşmıştır. Şeker Fiyat Endeksi'nin ise 10 yılın en yüksek seviyesine çıkmıştır (Bianet, 2023).

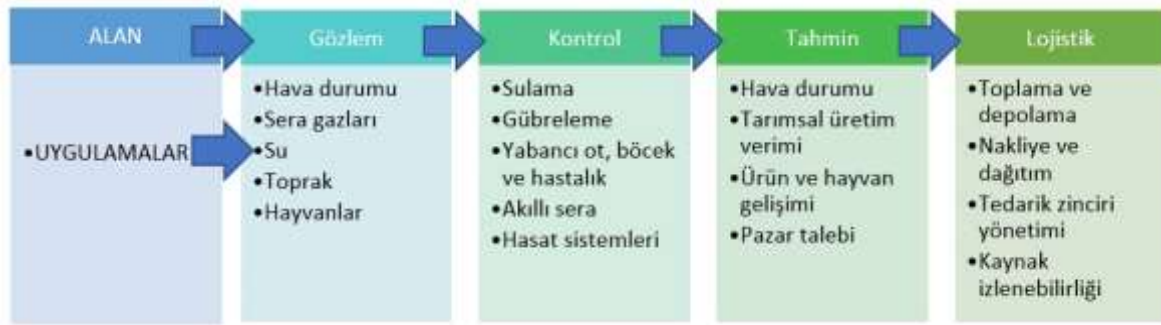
Teknoloji, bilgi alışverişi, eğitim, sağlık, ekonomi, ticaret, pazarlama, tarım alanlarında hızlı değişimlere yol açmaktadır. Teknoloji, tüketicilerin, üreten tüketiciye dönüşmesini sağlamaktadır. Teknoloji, Web 2.0 ve sosyal medya, aracılığı ile kitlelere ulaşmakta uluslararası ticareti, hızlandırmakta iş birliği yapılmasını sağlamaktadır. Sosyal medya geniş bir terimdir ve birçok farklı çevrimiçi sosyal platformu kapsamaktadır. Sosyal medya, iletişim platformları sosyal ağlarda, ürünlerini tanıtmaya imkânı bulan çiftçiler, (Facebook, multimedya paylaşım sitelerinden Youtube gibi araçlarla kitlelere ulaşmaktadırlar. Dijital dönüşüm sayesinde tarım alanında sosyal medya pazarlama dünyasında devrim yaşanmaktadır. Dijital tarım, çiftçinin iş yapma şeklini etkilemektedir. Tarım ürünlerini satın alırken başlangıçta tüketiciler, marketlerdeki pazarlama kampanyalarından satıcılardan kolayca etkilenmekteydi. Ancak bugün müşteriler, facebook fans, families, friends, twitter followers, youtube, tv pazarlama, tiktaktaki kullanıcılara daha çok inanmakta ve sosyal medyadan tarım ürünlerinin satışı gerçekleştirilmektedir. Bugün tüketici, sosyal medyadaki diğer tüketicilerin reklamlarına uzman görüşlerinden daha fazla güvenmektedir.

Dijital çağın tarımsal teknolojilerde yarattığı değişim kayda değerdir. Tarımsal üretim sürecinde ısı, nem, zararlılar, toprak analizi gibi verilerin toplanması, gübreleme ve sulamaya dair verilecek kararların bu verilerin analiziyle “hassas tarım” usulüyle yapılması ve pazarlama süreçlerinde doğrudan satış kanallarının yaygınlaşması, dijitalleşme ile tarımsal üretime dahil olan yenilikler olarak sayılabilecek unsurların başında gelmektedir. Bu bağlamda, son yıllarda çok daha fazla araştırma ve uygulamalara konu olan “akıllı tarım” kavramı ortaya çıkmaktadır (Burçak, 2023).

Tarım 1.0 şeklinde tanımlanan ilk devrimin yaşandığı zaman aralığının en temeldeki özelliği az oranda verimliliğin ve emeğin baskın olduğu üretim şeklinin hâkim olmasıdır. Tarım işçiliği, beden gücü ile çalışmayı gerektiren pahalı bir işçilik türüdür. İnsandan kaynaklı hatalar, iş güvenliği tehlikesi nedeniyle çiftçiler, rutin tekrarlanan bu işi robotlar ve mekatronik uygulamalar ile yapmaya çalışmaktadır. Tarımda robotlarla çalışma, verimi artırma, karı artırma, israfı, atıkları en aza indirmek ekonomik çevresel katkılar sağlamak ana hedefdir. Pestisit ve herbisite gerek duymayan mekanik robotlarla yabancı ot ayıklama herbisit kullanmayı azaltan uygulamalar tarımda teknolojinin kullanımının sağladığı güzel örneklerdir. Sanayi devriminin tarımda teknolojik yenilikler getirmesi, Endüstri 1.0, 2.0, 3.0, 4.0 gibi tarımda da kademeli olarak yeniliklere neden olmuştur. “Tarım 1.0, Tarım 2.0, Tarım 3.0 ve Tarım 4.0” olarak bilinen tarımda teknoloji devrimi, ekonomik katkılar sunmuş çiftçinin kâr

elde etmesini sağlayarak insandan kaynaklı iş kazalarını önlemiştir. Eski çağlardan itibaren hayvanla toprağı süren çiftçiler, teknolojiyi takip ederek teknolojik yeniliklerin getirilerini tüketici ile paylaşmıştır. Geleneksel tarım uygulamaları ile başlayan 19. yüzyılın sonuna kadar devam eden Tarım 1.0, makinelerin girişiyle Tarım 2.0 dönemi başlamıştır. Bilgisayar, elektronik aletlerle yapılan hassas tarım, Tarım 3.0 döneminin yayılmasını sağlamıştır. Dijital dönüşüm olarak bilinen dijital tarım dönemi Tarım 4.0 dönemi olarak bilinmektedir. 1950'lerin sonuna doğru, sentetik pestisitler, gübreler ve daha büyük etkiler sağlayan makineler üretim maliyetlerini daha düşük düzeylere getirmiş ve bu sayede "Yeşil Devrim" denilen Tarım 2.0 zaman aralığı ortaya çıkmıştır. Düşük maliyetler ve yeni uygulamalarla birlikte tarımda verimlilik artışı yaşanmıştır. GPS sinyallerinin herkesin kullanımına açılmasıyla 1990'lı yıllarda Tarım 3.0 süreç, günümüzde daha çok "Hassas Tarım" kavramıyla birlikte isimlendirilmiştir. GPS teknolojisi ile birlikte, manuel yönlendirme uygulamaları, hasat makinelerine uygulanan VRA (Variable Rate Application) sistemleriyle özellikle gübreleme sürecinin izlenmesi ve takibinin sağlanması bu dönemde uygulanmış belirgin teknoloji sistemleri olarak ortaya çıkmıştır (Müdürlüğü, 2023). Endüstri 4.0 sanayide yaşanan dijital devrimin tarıma yansımış şeklidir. Tarım 4.0, gözlem, kontrol, tahmin ve lojistik temel alanlarından oluşmaktadır. Bu alanlar ise çeşitli alt uygulama alanlarını kapsamaktadır.

Şekil 1. Tarım 4.0 temel alanlar ve uygulamaları

Kaynak (Araújo, 2021).

Tarımda verimi arttırmak, küresel iklim değişikliği karşısında çiftçinin zararını önlemek, tarımda sürdürülebilirliği sağlamak, lojistikte yaşanabilecek riskleri en aza indirmek, gıda güvenliğini sağlamak için yeni dijital adımlar atılmıştır. Nesnelerin interneti, yapay zeka teknolojisi, robotik uygulamalar gibi akıllı teknolojilerin tarımda üretimde kullanılması tedarik zincirinin tüm halkalarının kar elde etmesini sağlamıştır. Dijital tarım, ürünün kalitesini verimini arttırmıştır. ABD'de çiftçilerin % 80'i akıllı tarım teknolojilerini kullanıyor iken Avrupa'da bu oran yaklaşık %24 düzeyindedir.

McKinsey Global Institute ‘ün yaptığı araştırmalara göre, tarım sektörü, diğer endüstrilere göre daha düşük dijital penetrasyon oranına sahiptir (Müdürlüğü K. A., 2023). Bugün geleneksel tarım, dünya nüfusunun ihtiyacını karşılamaya yetmemektedir. BM'nin 2023 Küresel İnsani Yardım Genel Taslağı'na göre 2024'te insani yardım yapılacak kişi sayısının 2022'ye göre 65 milyon kişi artarak 69 ülkede yaklaşık 339 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. BM 'in verdiği verilere göre Ukrayna'daki savaş, salgın ve iklim krizi nedeniyle 2022'nin sonuna kadar 53 ülkede en az 222 milyon kişi gıda güvensizliği ile karşı karşıya kalmıştır. 2023'te 37 ülkede 45 milyon kişi açlık tehlikesi yaşayacaktır (Yardım, 2023). IBM Gıda ve Tarım Örgütü'nün geçmiş yıllardaki raporuna göre artan dünya nüfusunun gıda ihtiyacını karşılamak için %70 daha fazla yiyecek üretmek zorundayız. Düşük maliyetli daha kaliteli, sağlıklı, artan nüfusun ihtiyacını karşılayacak, ihraç edilecek sayıda gıda üretmek ülkelerin temel misyonu olmuştur. Bu amaçla devletler, tarım şirketleri, üretim odaklı olarak TARIM 4.0 ile ilgili çalışmalara ağırlık vermektedirler. Akıllı Tarım, tarımsal ürünlerin veriminin ve kalitesini artırmak için modern teknolojiyi kullanan bir tarım yönetim kavramıdır. Çiftçiler yüksek teknoloji ürünleri ile akıllı tarımda drone ve sensör, nesnelerin interneti (IOT) uygulamaları ile artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır. Tarım arazisine yerleştirilen sensörler, çiftçilere toprağın yapısı, sıcaklık farklılıkları topografya hakkında detaylı bilgi vermektedir. Toprağa ekilecek tohumun hangi sıcaklıkta ekileceğı, dikilen fidenin hava değışikliği karşısında nasıl korunacağı, hava tahmin raporları sayesinde önlemler alınarak çiftçinin değışen hava sıcaklıkları karşısında zarar etmesi önlenmektedir. Akıllı telefonlar kullanan çiftçiler arazilerini ve hayvanlarını izleyerek, veri bankası oluşturabilmektedir.

Çiftlik hayvanlarının otonom olarak izlenmesi ve saha verilerinin toplanması için bu sistemler üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Modern robotiğin bir avantajı da düşük maliyetli, hafif ve akıllı bileşenler kullanılarak oluşturulabilmeleridir. Cep telefonları, oyun konsolları ve mobil bilgi işlem sistemleri (dizüstü bilgisayarlar, tabletler vb.) gibi tüketici elektroniğinde yaygın kullanılan, yüksek kaliteli kameralar ve gömülü işlemciler bu tür platformlara çok düşük maliyetle yerleştirilebilmektedir. Mekatronik terimi, bilgisayarları, elektronik komponentleri ve mekanik parçaları birleştiren mühendislik sistemleri anlamına gelmektedir. Mekatronik tarım makineleri, yapay zekâ teknikleri, robotların kullanımı ile insandan kaynaklı kazalar, hatalar en az seviyeye getirilmektedir. Tohum yerleştirme ve haritalama, bitkilerinin hava, ışık, besin ve toprak nemi gibi gereksinimler nedeniyle, tarımsal otomatikleşme ihtiyacı gittikçe artacaktır. Tarımsal ürünlerin fiziksel durumunu değerlendirmek için çeşitli sensörler taşıyan otonom robotlar, veri toplamada işinde de kullanılmaktadır (Şahin, 2022). Tarımda verimliliğı en üst düzeye çıkarmak için tarımdaki büyük verilerin toplanması ve analiz edilmesine ihtiyaç

vardır. Mekanizasyon, kimya ve biyoteknoloji gibi endüstriyel alanlardan sonra, tarım alanında da büyük bir değişim yaşanmaktadır. Tarım 4.0. ile birlikte çiftçilere, danışmanlara ve araştırmacılara dış girdilere daha az bağımlı ve tarımda üretimi daha ekonomik hale getirerek (maliyetleri düşürerek) daha esnek ve kendilerine has tarım stratejileri geliştirmelerine yardımcı olabilir. Tarım 4.0, farklı ihtiyaçları karşılamak için çeşitli uygulamaları bir araya getirebilir. Akıllı tarım, çoğunlukla internet teknolojisini kullanır. Ekipmana veya alana yerleştirilen çeşitli sensörler, kullanıcılar için (tarımsal tedarik uzmanları, çiftçiler, danışmanlar, araştırmacılar vb.) bir bilgi sisteminin oluşturulmasına izin veren bir platforma (bulut tabanlı) veri sağlar. Yerel imha için hedeflenecek yabancı otları tespit etmek için yapay zekâ kullanan makinelere gömülü sensörler örnek olarak gösterilebilir. Aynı teknolojiye dayanarak, iklim açısından akıllı tarım, iklim değişikliğinin zorluklarını göz önünde bulundurarak daha sürdürülebilir bir tarımı mümkün kılmaya çalışmaktadır. Üç ana hedefi ise: "artan gelirleri, gıda güvenliğini ve gelişimini desteklemek için tarımsal verimliliği artırmak; ikincisi, (çiftlikten millete) çoklu seviyelerde adaptif kapasitenin artırılması ve üçüncüsü, sera gazı emisyonlarını azaltmak ve karbon lavabolarını artırmak. Coğrafi bilgi sistemleri (CBS), GPS teknolojisinin önemli derecede kullanımıyla karakterize edilen başka bir tarım 4.0 şeklidir. İkincisi, teknik işlemler sırasında artan hassasiyet için arazilerin haritalanmasına izin verir. Örneğin, bir grafiğin azot gereksinimlerinin haritalanması, girdilerin sadece çizim seviyesinde değil, aynı zamanda uydu tarafından tanımlanan farklı bölgeler için uyarlanmasını sağlar.

Diğer ilginç bir alan ortak tarım ya da karşılıklı tarımsal yardımdır. Bu terim, çiftçilerin aracı olmadan ticari ilişkiler için bağlantı kurmasına (ekipman kiralama, yem satışı vb.) veya bilgi ve tecrübe paylaşmaya yardımcı olacak dijital platformlar kullanan şirketler tarafından geliştirilmiştir.

- Bu birkaç örnekte, tarım 4.0, verimlilik, sürdürülebilirlik, yeterlilik veya sosyo-ekonomik konuların ihtiyaçlarını karşılar gibi görünmektedir. Dijital tarım uygulamalarından kullanılan makine öğrenmesi ve yapay zekâ gibi teknolojiler tüm dünyada deneme aşamasında olup, etiketlenmiş veri azlığı sebebiyle henüz gelişimini tam anlamıyla tamamlamamıştır. Tarım ve hayvancılığın envanterinin çıkarılması,
- Çiftçilerin girdi maliyetlerini düşürmek ve üretimi artırılması
- Çiftçilerin örgütlü bir şekilde yani Kooperatifçilikle hareket edilmesi
- Ürünlerin doğru fiyattan satılması
- Tarım politikasının ve planlamasının yapılması şeklindedir.

İklim değişikliği nedeniyle önceden öngörülemeyen değişiklikler çiftçinin kayıplarına neden olmaktadır. Başlıca tahıl üreten bölgelerde iklim değişikliği ani don olaylarında çiftçinin zararının önlenmesi için dijital veriler, sensörler uydudan alınan bilgilerin ekonomik kayıpların önüne geçmede rolü büyüktür. Dijital tarım uygulamalarından kimileri sensörlerle, uydu verileriyle ve tarıma özgü yapay zeka destekli algoritmalarla envanter çıkarılmasını sağlarken, konusunda uzman akademisyenlerin yayınları ve çiftçilerin de tecrübeleriyle verimin artırılmasını ve girdi maliyetlerinin düşürülmesini sağlarlar. Tek başına verimin artırılması ve girdi maliyetlerinin düşürülmesi de yeterli değildir. Ürünü doğru fiyatının belirlenerek doğru fiyattan satılması sağlanmalıdır (<https://imecemobil.com.tr/tarim-ekonomisi/dijital-tarim-nedir/>, 2023).

1.1.Türkiye’de Tarım 4.0

Tarihsel verilere göre ilk tarım ekipmanını (pulluğunu) 1861’de Bursa’da, ilk traktörünü 1955’de Ankara’da üretmeye başlayan Türkiye’de, sektörün ihtiyaç duyduğu tarımsal mekanizasyon araçlarının tamamına yakını imal edilmektedir. 2000’lerin başında 20–30 milyon dolar seviyesinde ekipman, 30–40 milyon dolar seviyesinde traktör ihracatı yapan ve dış ticaret açığı veren Türk Tarım Makineleri Endüstrisi, bugün 1 milyar dolar seviyesini aşan ihracatı ile dış ticaret dengesini kurmaya hatta kayda değer bir ölçüde fazlasını vermeye başlamıştır. Bu değişim, ülke sıralamasından da izlenebilir. 2001 yılında 31. sırada olan ve toplam ihracattan binde 3 pay alan Türkiye, 2020 yılını 15. sırada tamamlamış ve toplamdan aldığı payı yüzde 1,6’ya yükseltmiştir (Dergisi, 2023).

Dijital Tarım Çözümü kapsamında tarımsal tahmin ve erken uyarı amacıyla kullanılan “tarımsal meteoroloji ve veri istasyonlarından” faydalanılarak; "meteorolojik, fenolojik (bitki gelişim süreci), hastalıklara karşı, zararlılara karşı erken uyarılar ve eylem önerileri ile tarımsal meteoroloji ve tarımsal işlemler için optimum zamanlama ve tarımsal riskler için erken uyarı bilgilerinin üreticilere ulaştırılması", böylelikle üretime ilişkin pek çok işlemin ve faaliyetin anlık veriler çerçevesinde daha doğru ve zamanında olacak şekilde planlanması ve yürütülmesi söz konusu olacaktır. Proje kapsamında Vodafone tarafından sağlanacak tarımsal meteoroloji ve veri istasyonlarının kapsama alanı, konuşlandırılacağı yerlerdeki arazi şekillerine ve farklı koşullara göre değişiklik gösterecek olmakla birlikte, 5 km yarıçapındaki bir alanı ifade etmektedir. Dolayısıyla büyük alanlarda üretim yapan üreticiler, üretici birlikleri ve sözleşmeli üretim yaptıran firmalar Dijital Tarım Çözümü'nden en etkin şekilde yararlanabilecektir. Türkiye’de Dijital Tarım Çözümünün, Vodafone tarafından satışı yapılmaktadır. Tarımsal meteoroloji ve veri istasyonlarını” satın alan kişiler banka kredisi alabilmektedirler.

Vodafone'un anlaşmalı olduğu bankadan "Dijital Tarım Kredisi" kullanabilecektir (<https://www.isbank.com.tr/is-ticari/dijital-tarim-projesi>, 2023).

Tarımda dijitalleşme ile tüketici çiftçileri buluşturacak dijital bir platform açılmıştır. Online platform olan Dijital Tarım Pazarı (DİTAP) TC Tarım Orman Bakanlığı tarafından 29 Nisan 2020 tarihinde halka tanıtılmıştır (Pazarı, 2023). Dijital Tarım Pazarı (DİTAP), sayesinde www.ditap.gov.tr ve www.dijitaltarimpazarı.gov.tr adresinden tüketiciler, çiftçinin ürününe aracısız ulaşabilmektedirler.

Akıllı tarım, tarım ve hayvancılık alanlarında üretim sahasında veya uzaktan uydu ile işlemlerin takip edilmesini, lojistik destek sağlanması, takibini yapmaktadır. Kısaca akıllı tarım alanlarını TÜİK verilerine dayanarak şöyle sıralamak mümkündür: Türkiye ekonomisi 2020 yılında %1,8 oranında büyümüş; bir başka deyişle üretim yöntemine göre dört dönem toplamıyla elde edilen yıllık Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), zincirlenmiş hacim endeksi olarak (2009=100), 2020 yılında bir önceki yıla göre %1,8 artmıştır. GSYH'yi oluşturan faaliyetler incelendiğinde; 2020 yılında bir önceki yıla göre zincirlenmiş hacim endeksi olarak; tarım sektörü %4,8 oranında büyümüştür. TÜİK verilerine bakıldığında, ekonomik faaliyetlere göre ihracatta, 2021 Ocak ayında imalat sanayinin payı %93,8, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörünün payı %4,0, madencilik ve taş ocakçılığı sektörünün payı %1,7'dir. Buna göre, ISIC Rev 4 sınıflandırma sistemi açısından tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörünün dış ticaret değeri Ocak 2021 döneminde 570 milyon ABD dolarıdır. Türkiye, giderek artan tarımsal ürün ihracatıyla, dünyanın en büyük tarımsal üreticileri arasında yer almaktadır. Türkiye'de sanayi ve hizmet sektörlerinin sürekli artan ve yüksek payına rağmen hem sosyal hem de ekonomik açıdan kilit öneme sahip olan tarım sektörü, nüfusun önemli bir bölümünün çalışma alanı olmaya devam etmektedir. Tarım sektöründe, geleceğe dair tarım faaliyetlerinin planlanması yapılırken; tarımı etkileyen faktörler olarak arazi yapısı, iklim koşulları ve toprak yapısının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Hayvansal üretiminin yanı sıra, bereketli toprakları, arazi varlığı ve yapısı, tarımsal üretime uygun meteorolojik koşulları ve mikro-klima iklimine sahip bölgeleri ile Türkiye, çok çeşitli bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi için uygun koşullara sahiptir. Dünyada ekilebilir tarım alanı 1,5 milyar ha, orman varlığı, 4 milyar ha ve mera varlığı 3,2 milyar ha iken, 78 milyon ha yüzölçümüne sahip Türkiye'de ekilebilir tarım alanı 23,1 milyon ha, orman varlığı 22,7 milyon ha ve mera varlığı ise 14,6 milyon ha'dır.

Ülkesel Coğrafi Toprak Verimliliği Bilgi Yönetim Sistemi kapsamında; Türkiye topraklarının verimlilik parametrelerinin güncellenmesi ve toksin element kapsamının

belirlenmesi ile ülkemizin doğal kaynaklarının yeteneğine uygun bir şekilde sürdürülebilir ve verimli kullanılması amacıyla, tarım alanlarından 50,000 toprak örneği alınarak toprakların besin içerikleri, verimlilik durumu ve toksik element durumları belirlenmektedir. Proje verileri ile 1/100,000 ölçeğe toprak haritaları hazırlanarak; veriler güncellenebilir ve sorgulanabilir nitelikteki “Ulusal Toprak Veri Bankası’na” yüklenmektedir. Hazırlanan toprak bilgi yönetim sistemi ve üretilen veriler, toprak bozulmasının önlenmesi, iklim değişikliğine adaptasyon ve bölgesel eylem planlarının etkin olarak yürütülmesine çalışılmaktadır. Türkiye Odalar Birliği TOB ve FAO iş birliğinde, amacı gıda güvenliğinin sağlanması için dünyadaki toprak kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlamak olan Küresel Toprak Paydaşlığı (GSP) sistemi oluşturulmuştur. TOB ile FAO iş birliğinde yürütülen bir diğer çalışma ise Coğrafi Toprak Organik Karbon Bilgi Sistemi’dir. Bu sistem kapsamında, ülkesel ve havza bazında oluşturulan toprak verileri ile Toprak Verimliliği – Organik Karbon Coğrafi Bilgi Sistemi Web Portalı oluşturularak, Türkiye Toprak Karbon Haritası hazırlanmış ve Dünya Karbon Haritasına dâhil edilmiştir. Ayrıca, TOB Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü (ÇEM) ile TÜBİTAK-BİLGEM arasında 2017’de imzalanan Toprak Organik Karbonu Projesi kapsamında topraktaki organik karbon miktarının hesaplanmasına ve Türkiye’nin mevcut durumunun ortaya konmasına yönelik ayrıntılı çalışmalar yürütülmüştür. Çalışma neticesinde karbon biyocoğrafya alanları tespit edilmiş, karbon izleme sistemine yönelik metodoloji geliştirilmiş ve toprak organik karbon haritası oluşturulmuştur. Bununla birlikte Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ÇEM Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye topraklarında meydana gelen erozyonun izlenmesi, değerlendirilmesi ve başta Gıda Güvenliği, Sürdürülebilir Arazi Yönetimi (SAY) ve Arazi Tahribatının Dengelenmesi (ATD) gibi toprak odaklı ulusal ve uluslararası projelerde altlık olarak kullanılmak üzere, DEMİS (Dinamik Erozyon Modeli İzleme ve Değerlendirme Sistemi) ve UDREMİS (Ulusal Dinamik Rüzgâr Erozyonu Modeli İzleme ve Değerlendirme Sistemi) yazılımları geliştirilmiş olup bunun neticesinde Türkiye Su Erozyonu Haritası ve Türkiye Rüzgâr Erozyonu Risk Haritası istatistikleri ile beraber üretilmiş olup farklı coğrafi portallardan ve bir mobil uygulama üzerinden tüm kurumların ve vatandaşların kullanımına açılmıştır (Türkiye, 2021) Sürdürülebilir Gıda Sistemleri Ülke Raporu.

Tarım ve Orman Bakanlığı, gerek stratejik planlarında ve mevzuat düzenlemelerinde, gerekse ana hizmet birimlerinin faaliyet alanlarında bilişim teknolojileri, karar destek sistemleri, teknolojik tarım uygulamaları, tarım bilgi sistemleri, kayıt ve veri tabanı sistemleri gibi birçok teknoloji ve bilişim altlığını kullanarak, uygulamaya aktarmada önemli aşamalar kaydetmiştir.

Bu çerçevede, tarımsal üretimin tüm bileşenlerinde oluşturulmuş veri tabanları ile planlamalar için esas olacak, veri analizleri ve raporlamalar yapılabilmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın bu konuda, belli başlı örnek sayılabilecek uygulamaları ile tarım teknolojileri alanındaki araştırmaları aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

A.Coğrafi Bilgi Sistemleri, Entegre İdare ve Kontrol Sistemi, Tarım Bilgi Sistemi ve Çiftlik Muhasebe Veri Ağı

Coğrafi Bilgi Sistemi ile; köy veritabanı, tarım parsellerinin sayısallaştırılması, uydu görüntülerinin işlenmesi, tarımsal üretim ve kayıt sistemi,

Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS) ile; Arazi Parsel Tanımlama Sisteminin Sayısallaştırılması ile Hava ve Uydu Görüntülerinin İşlenmesi vb. çalışmalar,

Tarım Bilgi Sistemleri ile; Tarım Sistemi Entegre Yönetim Sistemi, 52 adet Entegre Bilgi Sistemi, tarımsal gözlem istasyonları, Tarımsal Üretim ve Kayıt Sistemi, Ürün Doğrulama ve Takip Sistemi, Ülkesel Tarım Envanteri Takip Sistemi vb. bilgi sistemleri,

Çiftlik Muhasebe Veri Ağı ile; 6.000 işletmeden yapısal, fiziki ve mali bilgilerle oluşturulan veri ağı gibi birçok alt tarımsal verilerin işlenmesi, raporlanması, otomasyonu ve diğer sistemlerle entegrasyonuna olanak sağlanmaktadır. Bütün bu sıralanan sistemler, Bakanlık Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğunda yönetilmektedir.

B.Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Araştırma Enstitüleri'ndeki Durum

Tarım ve Orman Bakanlığı araştırma enstitülerinde, bu konuda yapılmış belli başlı çalışmalar aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır:

- İlk olarak 2002 yılında, Toprak Gübre ve Su Kaynakları Merkez Araştırma Enstitüsü (MAE) tarafından, "Hassas Tarım Teknikleri Kullanılarak Hububat Ekim Alanlarında Verime Etki Eden Değişkenliklerin Belirlenmesi" projesi AOÇ arazisinde yürütülmüştür.
- Bu proje, TÜBİTAK başarı ödülü almış olup; arazideki farklılıkların yönetimi ve projenin uygulamaya aktarılması amacıyla, "Çukurova'da Sulu Mısır Tarımında Uydu

ve Bilgi Teknolojileri Destekli, Alana Özgü Değişken Oranlı Gübre Uygulaması ve İşletimi" projesi başlatılmıştır.

- Uygulama projesi çalışmaları, TAGEM-Toprak Gübre ve Su Kaynakları MAE, A.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Makineleri Bölümü ve çiftçi işbirliği ile Adana-Aşağı Seyhan Ovası'nda çiftçi tarlalarında gerçekleştirilmiştir.
- Projede Türkiye'de ilk defa, yerli makinelerle gübre miktarını arazi içerisinde, bitkinin ihtiyacına göre verebilen uygulamalar yapılmıştır.
- Tarla uygulamaları 3 yıl devam eden çalışma sonuçlarına göre; taban gübresinden ortalama %40 tasarruf edilirken, üst gübreden ise % 5-22 tasarruf sağlanmıştır.
- 2010 yılı verileri itibarıyla, yapılan değişken oranlı gübreleme ile çiftçi uygulaması kıyaslandığında; hektara gübre gideri, çiftçi uygulamasında 935 TL iken, değişken oranlı uygulama ile 575 TL'ye düşmüştür.
- Sistemin getirdiği ilave yatırım maliyetleri yaklaşık, 1.400 TL/ha olup; Çukurova koşullarında, mısır tarımında değişken oranlı gübre uygulama sistemlerinin maliyetlerinin, 1 yılda geri dönüşümü için 160 ha alanın yeterli olduğu belirlenmiştir.
- Gübre kullanımında yaklaşık, %30 tasarruf sağlayan çevre dostu 'Hassas Tarım Teknolojileri' konusunda, enstitü ve üniversite iş birliğinin yaygınlaştırılması amacıyla, 'Bitkisel Üretimde Hassas Tarım Uygulamalarının Planlanması, Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması Entegre Projesi' hazırlanmıştır. Bu proje, Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü ve Bahri Dağdaş Uluslararası Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü-Toprak Su ve Çölleşme ile Mücadele Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü olmak üzere, Ankara ve Konya illerinde yürütülmektedir.

Bu çalışma ile;

- Hassas tarım verilerinin, konuma dayalı olarak zamansal ve mekânsal olarak elde edilmesi,
- Tarımsal girdilerin, aşırı ve etkin olmayan kullanımının engellenerek, üretim maliyetinin ve çevre kirliliğinin azaltılması,
- Çiftçi tarafından yaygın kullanılması için, yöreye göre adaptasyon stratejilerinin saptanması,
- Tüm verilerin tutulduğu, çiftçilerin kendi arazilerinin durumunu web tabanlı izlediği bir veri tabanı oluşturulması,

- o Çiftçiye, ileri teknoloji ürünler ile ilgili danışmanlık bilgilerinin üretilmesi için kapasite geliştirilmesi,
- o Tarımda verimliliği artırmak için, sanal toplulaştırma çözümünün sunulması,
- o Halen, üniversitelerce geliştirilmiş hassas tarım teknolojilerinin uygulamaya aktarılması,
- o Türkiye için, hassas tarım üretim çözümlerinin ortaya konulması,
- o Geleneksel tarım ve hassas tarım uygulamalarının, ürün bazında karşılaştırılması ve hassas tarımın yaygınlaştırılması,
- o Bu hedeflere ulaşabilmek için, tarımsal mekanizasyonda uzmanlaşacak enstitüler ile birlikte; arazi büyüklüğü ve makine altyapısı yeterli olan, Aydın/Söke Zirai Üretim İşletmesi Tarımsal Yayım ve Hizmet içi Eğitim Merkezi Müdürlüğü de hassas tarım projesinin yaygınlaşması için önem arz etmektedir.

Türkiye’de Akıllı Tarım Ar-Ge Çalışmaları

2015 yılında, ASELSAN tarafından Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından TAGEM Ar-Ge Destekleri'ne sunulan 3 projenin desteklenmesine karar verilmiştir (Yaklaşık 1 milyon TL, ASELSAN katkısı hariç). Amaç, ASELSAN'ın insansız sistemler, haberleşme projeleri ile trafik ve otomasyon sistemlerinde edindiği birikimlerini milli tarım otomasyonu uygulamaları alanına aktarmasını sağlamaktır.

Akıllı tarım konusundaki bazı örnek projeler aşağıda verilmiştir:

a) Yerli Otomatik Traktör Dümenleme ve Kontrol (OTAK) Sisteminin Geliştirilmesi Projesi: Bu teknoloji ile, istenilen arazi profiline bağlı olarak, otomatik kontrol sağlanmış ve tamamen yerli bir otomatik dümenleme sistemi prototipi oluşturulmuştur. TİGEM Mekanizasyon ve İnşaat Daire Başkanlığı ile de, belirlenecek bir işletmede denemeler yapılacaktır.

b) Çiftlik Yönetim Sistemi Geliştirilmesi Projesi: Tarım araçları üzerindeki uluslararası ISO 11783 Standart arayüzünde toplanan mesajların, telsiz linki üzerinden uzak mesafeye aktarılarak haberleşilmesine, toplanan verilerin harita üzerinde işlenmesine, tarihsel olarak görüntülenmesine ve analiz edilmesine imkan sağlayacak yazılım geliştirilmiştir.

c) İnsansız Hava Aracı ile Görüntü İşleme Temelli Hassas Tarım Uygulamaları Projesi: ASELSAN'ın ARI-1 Döner Kanatlı İnsansız Uçan Sistemi ile toprak, kuraklık, gübre durumu, hasat tahmini, rekolte hesabı ve farklı ürünler için bir kütüphane oluşturulmasına

yönelik altyapı kurulacaktır. Altyapı kurulduktan sonra, tarım sigortalarına yönelik hasar tespit çalışmalarında da kullanım imkanları doğabilecektir.

d)Buğday Hasadında Dane Kayıplarının İzlenmesi ve Takibine Yönelik Sistemin Geliştirilmesi: Biçerdövere monte edilen sensörler ve 'GPS' Sistemi ile, bir ana modüle bağlı 'GSM/GPRS' Sistemi üzerinden, uzaktan izleme merkezine veri aktarımı gerçekleştirilmiştir. Sistem, internet tabanlı ile entegre olarak bir merkezden hizmet verecek şekilde hazırlanmıştır. Bu projenin ardından, devamı niteliğinde olan " Bulut Tabanlı Verim Görüntüleme, Haritalama ve Takip Sisteminin (Ülkemizde Kullanılan Biçerdöverler için) Geliştirilmesi Projesi" de yürütülmektedir.

e)Küçükbaş Hayvan Islahına Yönelik Akıllı Ölçüm Platformu Prototipinin Geliştirilmesi: Küçükbaş hayvanların kimliklendirilerek izlenmesi ve hayvan ıslahına yönelik verilerin, bir kayıt sistemi oluşturularak toplanması amacıyla, tamamen yerli, akıllı ölçüm platformu prototipi oluşturulacaktır. Geliştirilecek sistemde, hayvanların en az irritasyonla ve güvenilir olarak özelliklerinin belirlenmesi ve kayıt altına alınması hedeflenmiştir. Böylece, hayvanların kimliklendirilmesi için RFID (Radio Frequency Identification Device)'li kulak küpeleri hayvanlara takılarak, ıslaha yönelik dinamik tartılmalarını ve görüntü işleme tekniği kullanılarak, vücut ölçülerinin güvenilir, hızlı ve kolay yapılmasını mümkün kılan bir sistem amaçlanmaktadır (<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/koyunculuk/Menu/76/Tarim-4-0>, 2023).

Dünyada, Smart Farming (Akıllı Tarım) olarak tanımlanan uygulamalar, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Toprak ve Su Kaynakları Araştırmaları Daire Başkanlığı ile bağlı Enstitüler tarafından yakından takip edilerek; Ülkemizin teknoloji seviyesinin artırılması, bu sayede tarımsal girdilerin optimize edilerek, karlılık oranının yükseltilmesi hedeflenmektedir. Yapılan tüm bu çalışmaların, IPOL (Directorate-General for Internal Policies/Policy Department Structural and Cohesion Policies–Precision Farming) 2014 – 2020 Raporu ile uyumlu olduğu da görülmektedir.

2. LİTERATÜR

Ekonomik büyüme ve faktörleri konusu Merkantilistlerden günümüze kadar birçok iktisat okulu ve düşünürün önem verdiği bir konudur. Merkantilistler, büyümeyi ülkenin sahip olduğu değerli madenlerle ölçtüklerinden dolayı dış ticaret fazlasıyla değerli maden stokunu artırmayı hedeflemektedirler. Fیزیokratlar, ekonomik büyüme için gerekli sermaye birikiminin temel kaynağını tarım sektörünün oluşturduğunu ifade etmektedirler (Müller, 1978, s. 154)

Fizyokratlar, artan hükümet borcunun, müreffeh bir vergi toplayan ve ayrıcalıklı tekelciler sınıfını koruyarak, özellikle tarımda, üretken kaynakların büyümesini boğduğunu öne sürerek vergi politikası konusunda bir tavır aldılar (Gleicher, 1982, s. 357). Ticaret sistemi olarak da bilinen ve bir ülkenin ekonomisini canlandırmak için tarım sistemini önceleyen merkantilist sisteme karşı çıktılar (Yong, 1994, s. 5). Klasik iktisatçılar büyümeyi sermaye birikimi, nüfus artışı, iş bölümü ve teknolojik gelişme ile açıklamaktadırlar. Ancak modern büyüme teorisinin hareket noktasını Ramsey'in (1928) "A Mathematical Theory of Saving" adlı klasik makalesi oluşturmaktadır. Hane halklarının zaman içinde tüketim fonksiyonlarından hareket ederek büyüme teorisini açıklamaktadır (Ramsey, 1928, s. 543-559). Keynesyen iktisat büyümeyi yatırım, tüketim ve tasarruf kararları ile birlikte ele almaktadır. Keynes'e göre yatırım harcamaları gelir düzeyini artırmakta ve gelir düzeyinin artmasıyla birlikte tasarruf düzeyi yükselmektedir. Tabii ki tasarruf düzeyinin artması yatırımlar vasıtasıyla sermaye stokuna yükselteceğinden büyüme olumlu etkilenecektir. Bir başka ifadeyle istenilen büyüme düzeyine ulaşılabilmesi için tasarruf-yatırım eşitliği sağlanmalıdır (Berber, . (2006)., s. 103-104) Harrod (1947) ve Domar (1959) büyüme modelleri esas olarak Keynesyen analizlere dayanmakla birlikte büyümeyi tasarruf ve sermaye birikimi ile açıklamaktadır. Bu modele göre büyümenin devamı için sürekli net yatırımların yapılması gerekmektedir. Ancak yatırımlar sonucu yaşanan çıktı artışı talep ile dengelenmediği zaman süreç kesintiye uğrayacaktır. Yani kısaca yatırım-tasarruf ve arz-talep dengesinin sağlandığı durumlarda büyüme süreci uzun dönemde istikrarlı bir şekilde devam edecektir. Neo-klasik modele önemli katkıları olan Solow (1956) nüfus artış hızı ve teknolojik gelişme ile büyümeyi açıklamaktadır. Literatürde tarım, ekonomik büyümenin önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Golin, Parente ve Rogerson'a (2002, s. 160) göre tarım, ekonomik büyüme için vazgeçilmezdir. Araştırmaları, tarımı tek sektörlü neoklasik bir büyüme modelini içeren yapısal bir dönüşüm modeliyle sonuçlanır. Thirtle, Lin ve Piesse (2003, s. 1973) ayrıca artan tarımsal verimliliğin yoksulluğun azaltılması üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Eşitsizliğin yoksulluğu artırdığını ve kişi başına GSYİH büyümesini yavaşlattığını iddia ediyorlar (Thirtle, 2003, s. 1973). Bir başka çalışma, "Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki gelişmekte olan 15 ülke ve geçiş ekonomisine ilişkin verilere" dayalı olarak tarım sektörünün ekonomik büyümenin arkasındaki itici güç olduğunu ortaya koymaktadır (Bağcı, 2023, s. 748).

İklim değişikliğinin tarım üzerindeki etkisine ilişkin ekonomik araştırmalar, Louise Arthur (1988), Martin Parry ve diğerleri (1988), Richard Adams ve diğerleri (1990) ve Sian Mooney ve Arthur (1990) tarafından yapılmıştır (HohmannV, 1993, s. 306). Sally Kane ve ark. (1992) ve James Tobey ve ark. (1992), iklim değişikliğinin tarımsal etkilerini araştırmaktadır. John

Reilly and Neil Hohma tarafından yapılan (The Contributions Of Economic Modeling To Analysis Of The Costs And Benefits Of Slowing Greenhouse Warmingt Climate Change And Agriculture The Role of International Trade) Tarım ve: İklim Değişikliği Yavaşlayan Sera Isınmasının Faydaları ve Maliyet ve Analizinde Ekonomik Modellemenin Katkıları Uluslararası Ticaretin Rolü isimli araştırmada dünya gıda pazarları için Vernon Roningen ve diğerleri tarafından geliştirilen SWOPSIM modeli kullanılmıştır (1991). Araştırmalarda iklim değişikliğinin ekonomik etkisinin simülasyonu yapılmıştır. John M. Antle tarafından yapılan Climate Change and Agriculture in Developing Countries isimli (Gelişmekte Olan Ülkeler Tarım ve İklim Değişikliği) araştırmada SWOPSIM modeli ile iklimin dünya çapındaki ekonomik etkileri araştırılmıştır.

Oltra-Mestre, Hargaden, Coughlan ve Segura-García del Río'nun (2020), Endüstri 4.0 uygulamalarının tarım gıda endüstrisindeki süreç inovasyonu ve ürün çıktılarının etkilerini ele aldıkları araştırma, et ve meyve üreticisi iki büyük İspanyol firma ile yürüttükleri yarı yapılandırılmış mülakatlara dayanmaktadır. Her iki firma da son beş yıl içinde üretim ve ürün geliştirme süreçlerinde sensörler, otomasyonu artmış paketleme teknikleri, gerçek-zamanlı takip gibi endüstri 4.0 ile anılan yeni teknolojileri kullanmaya başlamışlardır. Bu örneklerin derinlemesine incelemesiyle yazarlar, firmaların temel ürün bilgisini, gıda güvenliğini ve güvenilirliğini arttırdığını, estetik olarak duylara daha çok hitap eden paketleme ve ürün sunumuna geçebildiklerini ve sonuçta ürün rekabetçiliğini ve ona bağlı tüketici deneyimini geliştirdikleri sonucuna varmışlardır. Bu iyimser bakış açısı Santiteerakul, Sopadang, Tippayawong ve Tamvimol (2020) tarafından da paylaşılmaktadır. Tayland'da, tarımsal üretim sisteminde IoT tabanlı teknolojiyi kullanan Wangree Health Factory Company'yi bir örnek vaka olarak inceleyen yazarlar, akıllı tarım uygulamalarının sürdürülebilir tarımdaki rolüne odaklanmışlardır. Çalışmada, geleneksel organik yöntemler ile firmanın kullandığı IoT teknolojilerine dayalı üretim sisteminin sonuçları ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar ve bu boyutlara bağlı sekiz alt boyut karşılaştırılmıştır. Bacco, Barsocchi, Ferro, Gotta ve Ruggeri (2019), Avrupa Birliği sınırlarına odaklandıkları makalede, akıllı tarım konusunda mevcut projeleri ve bilimsel literatürü inceleyerek, uygulamaların önündeki engel ve tehditleri değerlendirmişlerdir. Bu araştırmaya göre çiftçilerin karşılaştıkları yüksek maliyetleri, düşük teknolojik adaptasyonu, altyapı yetersizlikleri, veri mülkiyetine dair sorunlar ve endişeleri akıllı tarım önündeki engeller olarak sıralamışlardır. Aynı şekilde büyük verinin akıllı tarım uygulamalarındaki yerini sosyo-ekonomik bir perspektiften ele alan Wolfert ve diğerleri (2017), akıllı tarımda büyük veri kullanımının tüm gıda tedarik zincirini etkilediğini ve karar verme gücünün çiftçilerden, veriler üzerinde kontrol sahibi olan özel şirketlerin eline

geçebileceğini öne sürmüşlerdir. Eastwood, Dela Rue, Klerkx ve Ayre (2019), Yeni Zelanda'da akıllı süt hayvancılığı araştırma ve geliştirmesine bir vaka çalışması ekseninde odaklanarak, toplumsal yapılara duyarlı araştırma ve yenilikçilik ilkelerinin ne ölçüde uygulandığını incelemişlerdir. “Duyarlı Yenilikçilik” kavramı etrafında iki diğer sorgulama da Rose ve Chilvers (2018) ve Bronson (2018) tarafından yapılmış ve akıllı tarım teknolojilerinin potansiyel olarak getireceği çevresel, etik ve sosyal maliyetleri tartışmışlardır. Carbonell (2016), çiftçiler ve büyük tarımsal işletmeler arasındaki güç asimetrisine odaklanmakta ve tarımdaki büyük verinin etiğini incelemişlerdir. Monsanto'nun traktörler üzerine yerleştirdiği kablosuz sensor teknolojisini ve bunun yarattığı etkileri incelediği makalesinde yazar, verinin şirketlerin kullanımına açılmasının ve gizli piyasa spekülasyonlarına konu olabilme ihtimalinin çiftçilerde yarattığı huzursuzluğa dikkat çekmiştir. Carbonell, büyük veri uygulamalarının tarımda çığır açan bir şekilde kullanılabilmesinin kamusal yapıların dünyadaki çeşitli çiftçilere ve çeşitli tarım modellerine fayda sağlayan yenilikçi çözümler ve açık kaynak kullanımı koşullarına bağlı olduğunu vurgulamıştır. Sonuç olarak, yeni gelişen bir yazın olan akıllı tarıma dair tartışmalarda iki ana unsur öne çıkmaktadır. Oltra-Mestre vd. (2020) ile Santiteerakul vd. (2020), araştırmalarındaki gibi kimi çalışmalar, belirsizlikler ile malul tarımsal üretim sürecine kesinlik kazandırmak, tahmin edilebilirliği arttırmak ve tarladan sofraya uzanan gıda zincirinde güvenlik, bilinirlik, ekonomiklik ve verimlilik bakımından uygulamaların köklü dönüşümler yaratacağını vurgulamaktadır. Öte yandan, Carbonel (2016), Wolfert vd. (2017), Bronson ve Knezevic (2016) ve Rotz vd. (2019) çalışmalarında görüldüğü üzere, akıllı tarım uygulamalarının toplumsal yapı, güç asimetrisi ve bilgiye erişim hakkı/adaleti konularına duyarlı olması gerektiğinin altı çizilmekte ve olası sorun ve engeller de tartışılmaktadır (Gürsoy, 2023, s. 186-187).

3. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

İklim Değişikliği tarımı dolayısıyla da ekonomiyi etkilemektedir. İklim değişikliği, kendiliğinden gelişen ve insan faktörünün bulunmadığı bu süreç iklim değişkenliği kavramıyla ifade edilmektedir (Milletler, 1992: 3). (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi [BMİDÇS]. Tanımlardan yola çıkıldığında, geçmişte iklimde görülen değişimlerin kaynağının doğal etmenler; günümüzde yaşanan değişimlerin ise insan (antropojenik) faaliyetleri olduğu söylenebilir. Nitekim Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), istatistiksel açıdan %95 güvenle iklim değişikliğinin insan aktivitelerinden kaynaklandığını vurgulamaktadır (Başoğlu, 2014, s. 177) .

İklim değişikliğinin ilk etkileri sıcaklık artışları ve yağış rejiminde meydana gelen dalgalanmalarla ortaya çıkmaktadır. Bu iklim elemanlarında görülen aşırılıklar kuraklık, sel ve fırtına gibi iklim kaynaklı doğal afetlerin sıklığını ve şiddetini artırarak ciddi ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Nitekim 1980-2012 döneminde yaşanan doğal afetlerin yaklaşık %87'si iklim kaynaklı doğal afetlerdir. Bu doğal afetlerin %44'ü fırtına; %41'i sel ve %15'i ise kuraklık kaynaklıdır. Yaşanan bu doğal afetlerin aynı dönemde neden olduğu ekonomik kayıp ise yaklaşık 2,8 trilyon dolardır. Yıllık bazda incelendiğinde bu rakamın 85 milyar \$'a tekabül ettiği görülmektedir. İklim değişikliğinin neden olduğu bu ekonomik kayıpların 2050'lilerde yıllık ortalama 1 trilyon dolar civarında olacağı öngörülmektedir (Hallegatte ve diğerleri, 2013: 802) 'den akt (Başoğlu, 2014, s. 178).

3.1. İklim ve Tarım

İklim, tarımsal üretimin gerçekleşmesini sağlayan birincil faktördür. Bu nedenle, sıcaklık, yağış ve atmosferdeki CO₂ miktarındaki değişimler, ekstrem olayların sıklığı ve şiddeti ile deniz suyu seviyesindeki yükselmeler tarım sektörünü etkilemektedir. Bu etkileri şu şekilde sıralamak mümkündür (Dellal ve McCarl, 2007'den aktaran; Dellal, 2008: 105):

- Sıcaklık, yağış, CO₂ seviyesi ve ekstrem hava olayları bitkilerde verimi, hasat zamanını ve meralar açısından otlatma verimini değiştirmektedir. Kuraklık ya da aşırı yağışlar sık ve şiddetli gerçekleştiğinde tarımsal kayıplar artmaktadır. Bu sebeplerle üretim miktarında görülecek değişimler tarımsal ürün fiyatlarını etkilemektedir.

- Sıcaklık artışıyla, hayvanlarda ısı üretimi ve ısının kullanılması arasındaki denge bozulabilmektedir. Bu da ölüm oranı, yem tüketim oranı, canlı ağırlık artışı ve süt üretimi üzerinde birtakım etkiler yaratabilmektedir. Sıcaklıktaki artış buharlaşmayı artırmakta ve böylece sulama suyu hacminin düşmesine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra sıcaklık artışları, kar yağış zamanını ve süresini etkilemekte; böylece yaz döneminde ihtiyaç duyulan su miktarını azaltmaktadır. Diğer taraftan yüksek sıcaklıklar ve kuraklık, orman yangını riskinin artmasına, zararlı haşerelerin türemesine ve tarım alanlarının çölleşmesine neden olabilecektir (Reti, 2007: 54-55).

(The Intergovernmental Panel on Climate Change) IPCC Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (2007a: 11-12)'nin Raporu'na göre, orta ve yüksek enlemlerde 1-3°C arasındaki bölgesel sıcaklık artışının tarımsal üretimi olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Buna karşın, alçak enlemlerde 1-2°C arasındaki bölgesel sıcaklık artışının tarımsal üretimi olumsuz yönde etkileyeceği tahmin edilmektedir. Bunların yanı sıra sıcaklık ve yağışlarda görülebilecek aşırı

oyunaklıklara bağılı olarak tarım sektörü tüm ölkelerde olumsuz etkilenebilecektir. Nitekim Cline (2007), 2080'li yıllarda ortalama kara sıcaklığının 4,5-5°C arasında artacağı tahminine göre yaptığı çalışmasında, tarım sektöründeki verimliliğin tüm dünyada düşeceğini tespit etmiştir. Cline (2007)'nin bu çalışmasına benzer şekilde, IPCC'nin 2013 yılında yayınlanan son raporunda tarımsal fiyat artışlarına vurgu yapılmıştır. IPCC (2013)'e göre CO₂'nin ürün verimliliği üzerindeki olumlu etkisi dikkate alınmadığında, 2050 yılına kadar iklim değışikliğı nedeniyle küresel gıda fiyatlarında %84'e (%3-84) varan oranlarda fiyat artışları yaşanabilecektir. CO₂ etkisi hesaba katıldığında ise bu artışlar %45 düzeyine gerilemektedir (Porter ve diğlerleri, 2014: 3). İklim değışikliğı nedeniyle tarımsal verimlilikte ve üretimde yaşanacak kayıplar, bir yandan işlenmiş gıda fiyatları diğher yandan da tarım sektörü ile ilişkili olan diğher sektörlerde maliyet artışlarına neden olabilecektir.

Tablo 1: 2080'li Yıllarda İklim Değışikliğinin Tarım Verimliliğine Etkileri (%)

Bölge	Karbon	Karbon
	(-) ^a	(+) ^b
Dünya	-15,9	-3,2
Gelişmiş (Sanayileşmiş) Ülkeler	-6,3	7,7
Gelişmekte Olan Ülkeler ^c	-21	-9,1
Afrika	-27,5	-16,6
Asya	-19,3	-7,2
Orta Asya ve Kuzey Afrika	-21,2	-9,4
Latin Amerika	-24,3	-12,9

a) Karbonun olumlu etkisi dikkate alınmamıştır. b) Karbonun olumlu etkisi dikkate alınmıştır. c) Avrupa ölkeleri hariç.

Kaynak: Cline, 2007: 96 .

3.2.TARIM 4.0 ARAÇLARI

Tarım 4.0 in günümüzde kullanılan araçları şunlardır:

2010'lar itibarıyla ismi telaffuz edilmeye başlanan Tarım 4.0 dönemi, bütün bir çiftliği ele alacak şekilde bütünsel bir bakış açısını ve yeni teknolojilerin ilave edilmesini ifade etmektedir. Böylelikle sahadaki bütün makine–ekipman, üretim girdi–çıktıları ve de diğer çeşitli faktörler (İklim koşulları, çevresel koşullar) tek bir noktadan izlenebilmekte ve üretime müdahale edilebilmektedir. Tarım 4.0 makine–makine iletişimi, internet, sayısal veri toplama ve analiz gibi temel bileşenler içermektedir. Bu dönemde uydu ve 'drone'lar sayesinde ürünlerin sağlığı ve verimi hakkında veriler toplanarak elde edilen bilgiler, geliştirilen yazılımlarla çözümlenerek kullanıcılara sunulmaktadır. Hassas (akıllı) tarım ya da daha kapsamlı anlamıyla Tarım 4.0'ın çiftçilere faydası; zamandan kazanım, iş gücünden kazanım, üretim girdisi optimizasyonu, saha şartlarının kapsamlı ve doğru analizi, daha az çevre kirliliği, sonuç olarak da daha düşük maliyetle daha çok ürünün elde edilmesi ve daha çok kar edilmesi demektir (<http://www.turktarim.gov.tr/Haber/775/tarim-5-0a-hizla-yaklasirken>, 2023).

3.2.1.Büyük Veri

Büyük veri genel olarak kullanılan programların saklama, yönetme ve işleme kapasitesin ötesindeki veri kümelerini anlatmak için kullanılan bir terimdir. Büyük verinin devasa boyutları le bundan fayda sağlamak için gereken analizlerin karmaşıklığının birleşmesi, yeni sınıf teknolojilerin ve bunları yönetecek araçların gelişmesine neden olmuştur .

3.2.2.Nesnelerin İnterneti

Cihazların çoğunun işleyişi otonom olmaları nedeniyle birbirinden bağımsızdır. Hızlı bir şekilde yaygınlaşan nesnelerin interneti teknolojisi (Internet of things- IoT) sayesinde bu ve bunun gibi cihazlar birbiri ile etkileşime girerek akıllı bir haberleşme ekosistem şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Akıllı tarım uygulamaları sayesinde çiftçiler, tablet ya da telefon kullanarak uzaktan tarlalarını kontrol edebilmekte, sulama, nem ve ısı gibi birçok işlem mobil uygulamalar le izleyebilmektedirler. Sensörler ayrıca bağlı biçerdöverler ve sulama ekipmanlarını uzaktan yönetip, kontrol edebilmektedir (Şule Ercan, 2019, s. 260).

IOT (Nesnelerin İnterneti) 90'ların başında Cambridge'li akademisyenlerin kahve makinasını uzaktan izlemesi ile hayatımıza girdiği kabul edilir. Çeşitli ağ, sensör, kablosuz bağlantı sistemleri ile cihazların birbiri ile iletişim kurabilmesi olarak ifade edilebilir. Pek çok sektörde gerçek zamanlı, yüksek doğrulukta dijital bilgi trafiği diğer teknolojiler ile birleştiğinde süreç

ve hizmet yönetiminde sağladığı faydalar nedeniyle hızla kabul görmüştür. Akıllı evler, şehirler, enerji sistemleri, haberleşme, lojistik, tarım, sağlık, endüstri vb birçok alanda günümüzde 20 milyar cihazın IoT teknolojisi ile birbirine bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

3.2.3. Bulut Bilişim

Bulut Bilişim, bilişim aygıtları arasında ortak veri paylaşımı ve kullanılan bu verinin bilgiye dönüştürülmesini sağlayan hizmet olarak ifade edilmektedir

3.2.4. Uydu ve Hava Araçları

Günümüzde uydu ve hava araçları tarımsal faaliyetlerde çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Özellikle, hava araçlarının üzerine yerleştirilen pasif optik sensörler yardımıyla ürün miktarının tahmin ve arazinin verimli kullanımı sağlanabilmektedir. Akıllı sulama ve gübreleme verimi arttırmaktadır. Uydu aracılığı ile tarım arazisinin sulu, susuz tarım yaptığı denetlenmekte ve gerekli teşvikler, çiftçiye verilmektedir.

3.2.5. İnsansız Hava Aracı (Drone)

Küresel Hava Trafik Yönetim Operasyonel Konsept (The Global Air Traffic Management Operational Concept) uyarınca insansız hava aracı (İHA) Şikago Konvansyonu'nun 8. maddesinde düzenlenmiş olan ve içerisinde pilotu bulunmayan araçlar olarak tanımlanmaktadır. İHA'ların tarım alanında kullanımı akıllı tarımda kullanılacak verilerin alt yapısını oluşturacak uzaktan algılama ve bitki izleme tekniklerine dayalı bitkilerde hastalık ve zararlı tespit, su stres tespit, verim/olgunluk kestirme, yabancı ot flora tespit, su kaynakları kontrolü ve işçilerin gözetlenmesi amacıyla yapılan pasif uygulamalardır. Drone'ların tarımsal uygulamalar için kullanımı ise günden güne artmaktadır. Özellikle Asya ülkeleri tarımda İHA (İnsansız Hava Aracı) kullanımında başı çekmektedirler. Tarımda drone teknolojisini kullanarak örneğin üretilen mahsulün kontrolü yapılabilir. Bu izleme esnasında arazinin herhangi bir yerinde hastalık veya zararlı salgını var mı gibi sorular ürüne zarar vermeden tespit edilebilir. Aynı şekilde ilaçlama alternatif metotlara göre daha hassas ve hızlı bir şekilde yapılarak maliyet avantajı sağlanabilir. Hastalık ve böcek salgınları gibi durumlar önceden tespit edilmiş ise değişken oranlı ilaçlama ile sadece tespit edilen alanların ilaçlanması, maliyetin düşürülmesinin yanında, toprak sağlığının korunması anlamında da büyük fayda sağlar.

Drone sistemler, özellikle savunma sanayinde askeri amaçlar için kullanımın yanı sıra, doğal afetler, çeşitli organizasyon faaliyetlerinin izlenmesi, trafik denetimi, sinema ve

televizyonculuk sektörü, yabancı hayvan takibi, tarımsal uygulamalar gibi birçok farklı alanlarda kullanılmaktadırlar.

Dronların Tarımda Kullanım Alanları

- Görüntü işleme teknikleri ile ürün analizi,
- İlaçlama – Gübreleme,
- İstilacı bitkilerle mücadele (yabancı ot kontrolü) ,
- Tohum ve granül serpmedir (<https://www.tkteknoloji.com.tr/medya-merkezi/blog/tarim-teknolojileri-son-trendler/>, 2023).

3.2.6.Otonom Araçlar ve Robotik Sistemler

Otonom ve robot teknolojiler birçok alanda etkin kullanıldığı gibi tarımsal faaliyetlerde de başarılı bir şekilde kullanılmaktadır. Çiftçi robotlar ekim yapılacak olan tarlanın her bir alanını analiz edip tohumu en verimli noktaya ekebilmektedir.

3.2.7.Makine Görme Sistemleri

Endüstriyel makine görme sistemler, birçok alanda kullanılmaktadır. Makine görme, donanım ve yazılım kombinasyonunun, görüntülerin yakalanması ve işlenmesine dayanan işlevlerin yürütülmesinde aygıtlara operasyonel rehberlik sağladığı tüm endüstriyel ve endüstriyel olmayan uygulamaları kapsamaktadır (Şule Ercan, 2019, s. 261).

3.2.8.GIS (Coğrafi Bilgi Sistemleri)

Her türlü coğrafi referanslı bilginin etkin olarak elde edilmesi, depolanması, güncellenmesi, kullanılması, analizi ve görüntülenmesi için bilgisayar donanımı, yazılımı, personel ve yöntemlerin organize olarak bir araya toplanmasıdır.

3.2.9.“Yapay Zekâ Tabanlı Tarım Teknolojileri

Tarımda yeni nesil yapay zekâ tabanlı derin teknolojiler geliştiren yalın bir girişimdir. Yapay zekâ, sensör füzyonu ve IoT teknolojileri ile traktörleri değiştirip dönüştürerek otonom hale getiren firmalar Türkiye’de de mevcuttur. Tarım 4.0 5.0 da hedef “Tarımda verimsizliği sıfıra indirmektir. İnsansız araçlar tarımsal veri platformu oluşturularak tarımda hasattan başlayarak ekime doğru geri gitmek, yapay zekâ ile traktörlerini değiştirip dönüştürerek eller serbest sürüş yapabilir hale getirebilmektedir. Bu sayede hasattaki yüzde 10’luk verimsizlik maliyetlerini sıfıra

indirebilir; ürün rekoltelerini iyileştirebilmektedir. Bu şekilde traktörü kullanması gereken kalifiye operatör ihtiyacına gerek duyulmamakta, gece- gündüz çalışabilen sisteme sahip olabilmektedirler (<https://turkiye.ai/yapay-zeka-tarim-teknolojileriyle-traktorleri-otonom-hale-getiriyoruz/>, 2023). AI (Yapay Zekâ) Yapay zekâ olarak ifade edilen kavram birçok tanımı olmakla beraber esasen insan tarafından dizayn edilen bir sistemi anlatmaktadır. Çeşitli algoritmalarla bilginin makinaya öğretilmesi, bütünleşik bir yaklaşımla sisteme sürekli besleme yapılarak karşılaştırma verilerinin de kullanımı ile bir nevi muhakeme yeteneği kazandırılması ve çıktının güvenilirliğinin artırılmasıdır. İnsan zekasının sınırları bilinmemekle birlikte çoklu, karmaşık ve büyük miktarda veri işlemede makine desteğine ihtiyaç duymakta, yaptığı kurgu ile teknoloji ve bilgi sistemini amaçları doğrultusunda kullanabilmektedir. Bu tür sistemlerle karar alma mekanizması geliştirilmekte ve hızlandırılmaktadır. Akıllı Asistan mobil uygulaması yapay zeka teknolojisini kullanarak fotoğraftan bitki hastalığını teşhis edip söz konusu hastalık ile ilgili çözüm önerilerini saniyeler içinde sunmaktadır. Uygulama Kasım 2019'da Growtech Eurasia 2019 - 19. Uluslararası Sera, Tarım Teknolojileri ve Hayvancılık Ekipmanları Fuarı bünyesinde gerçekleştirilen ATSO Growtech Tarım İnovasyon Ödülleri kapsamında "Tarımsal Bilişim" ödülüne layık görülmüştür. Remote Sensing & ImP (Uzaktan algılama ve görüntü işleme) teknikleri teknolojinin ülkemizde kullanım durumu tarım makinaları üzerine yerleştirilen sensör, kamera ve uzaktan kumandalı sistemler ile hem otonom uygulamalar hem de dijital kayıt çalışmaları hızlı yol almıştır. Maliyeti karşılanabildiğinde ulaşılabilir durumdadır. Meteoroloji verileri ile hava koşullarına karşı uyarı sistemleri çeşitli kurum ya da servis sağlayıcıları tarafından kullanıcının cep telefonlarına ücretli/ücretsiz hizmet olarak sunulmaktadır. Seralarda sulama ve dijital izleme sistemleri kullanıma girmiştir. Hasat için robotik uygulamaları gelişmeye devam etmektedir. İnsansız hava aracı ve spektral kameralar ile ürünün/tarım alanının durumunun tespit edilmesi üzerinde çalışılmaya devam edilen bir alandır. Bu kapsamda yapılan çalışmaların bir kısmı dar kapsamlı akademik çalışma ölçeğindedir (Kırkaya, 2023).

3.2.10. Tarımsal Mekanizasyon

Tarımsal mekanizasyonun amacı, insan iş gücünün verimini arttırarak yapılan işin maliyetini düşürmek olarak tanımlanmaktadır. Bu, direkt olarak birim iş için sarf edilen zamanın azaltılması veya endirekt olarak birim alandan elde edilen verimin arttırılması ile gerçekleşmektedir. Makineli tarım sayesinde insan gücünden çok daha kuvvetli olan motor gücünden istifade edilir. Örneğin 5 sıralı pamuk toplama makinesinin 150 dekar tarlada 10 saatte topladığı pamuğu aynı sürede toplamak için yaklaşık 450 işçi gerekmektedir. Toprak

işleme, ekim, dikim, gübreleme, ilaçlama, hasat, harman, nakliye gibi işlemler makine ile daha iyi yapılır. Örneğin bir taş toplama makinesi ile tarımsal amaçla kullanılmayan topraklar tarıma açılır. Makineler sayesinde ürünün hasadı iklimsel şartlardan etkilenmeden, zamanında ve hızlı bir şekilde yapılır. Suyun daha verimli kullanılması için en büyük iş yine bir tarımsal mekanizasyon ekipmanına, örneğin bir damla sulama veya bir yağmurlama sulama sistemine düşmektedir. Tarih, traktörlerin, ekim makinelerinin ve hasat makinelerinin kullanılmaya başlanmasıyla, tarımsal üretimde kalite ve verimin nasıl yükseldiğini göstermektedir. Daha ileri bir seviye olarak, ekim, gübre ve ilaç normu ile verilecek su miktarını ayarlama imkânı sunan tarımsal mekanizasyon araçları ile tohum, gübre, kimyasal madde ve su tüketimi azalırken, üretim verimi katlanarak artabilmektedir. Mesela Hindistan'da, patates tarlalarında damla sulama yöntemi kullanılmasıyla ilgili bir proje sonucunda, üç yıl içerisinde üretim verimi ortalama yüzde 31 artarken, su tüketimi yüzde 50 azalmış ve patates çatlakları yüzde 10'dan 1'e inmiştir. Biyolojik yeniliklerin uygulanması da tarımda üretim verimliliğini artıran önemli etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Tarım, 2023).

ABD'de yer alan Ulusal Mühendislik Akademisine göre "tarımsal mekanizasyon" dünyanın yaşadığı 20 devrimden biridir (National Academy of Engineering, t.y.). Mekanizasyona ve bilgiye gereken önemin verilmemesi, gereken yatırımların yapılmaması halinde; Birim alandan elde edilen verimin ve ürünün kalitesinin düşmesi, Daha fazla zirai ilaç ve gübre kullanımı sonucunda su kaynaklarının kirlenmesi, Fazladan kimyasal gübre kullanımının getireceği çevre sorunları, Fazladan kimyasal gübre kullanımı sonucu ürün kalitesinin ve verimin düşmesi, Ürünlerde pestisit kalıntısı sonucu etkisi genelde uzun bir süre sonra ortaya çıkacak hastalıkların ihtimalinin artması (sakat doğumlar, kanser, astım ve alerji vs.). Ürünlerde pestisit kalıntısının tespiti sonucu imha edilmesinin getireceği maddi kayıplar, oluşabilir.

Gıda üretimindeki otonom sistemlerden bazıları şunlardır:

-Görüntü Algılama ve Fitobiyolojik Bilgi

-Uydu ve Hava Araçları ile Uzaktan Algılama

-Konuşan Bitki/Konuşan Meyve Yaklaşımları

-Tarımda Makine Görüsü

-Gübre Uygulamalarının Kontrolü

-Bitki Korumada Algılama ve Bilgi Yönetimi

- Bitki Korumada İlaç Uygulama Teknikleri
- Sera Tarımında Bilgi Teknolojisi Uygulamaları
- Hassas Hayvansal Üretim
- Balık Çiftliklerinde Bilgi Teknolojileri
- Uzayda Gelişmiş Yaşam Destek Sistemleri
- Yönetim ve Karar Destek Sistemleri
- Çiftlik ve Ürün Yönetim Sistemleri
- Hayvan Barınaklarının Tasarımında Bilişim Teknolojileri
- Mikro-çevrenin Görüntülenmesi, Tahmini ve Kontrolü
- Su Yönetiminde Bilgi Teknolojileri
- Coğrafi Bilgi Sistemleri
- 3D Animasyon ve Sanal Gerçeklik.

Akıllı tarım alanları olarak aşağıdaki uygulamaları sıralamak mümkündür:

- Görüntü Algılama ve Fitobiyolojik Bilgi
- Uydu ve Hava Araçları ile Uzaktan Algılama
- Konuşan Bitki/Konuşan Meyve Yaklaşımları
- Tarımda Makine Görüsü
- Gübre Uygulamalarının Kontrolü
- Bitki Korumada Algılama ve Bilgi Yönetimi
- Bitki Korumada İlaç Uygulama Teknikleri

-Sera Tarımında Bilgi Teknolojisi Uygulamaları

-Hassas Hayvansal Üretim

-Balık Çiftliklerinde Bilgi Teknolojileri

-Uzayda Gelişmiş Yaşam Destek Sistemleri

Yönetim ve Karar Destek Sistemleri

-Çiftlik ve Ürün Yönetim Sistemleri

-Hayvan Barınaklarının Tasarımında Bilişim Teknolojileri

-Mikro-çevrenin Görüntülenmesi, Tahmini ve Kontrolü

-Su Yönetiminde Bilgi Teknolojileri

-Coğrafi Bilgi Sistemleri

-3D Animasyon ve Sanal Gerçeklik (Bakanlığı T. v., 2023).

Sulama ve Gübreleme Sistemi

Tarımda su ve gübre kullanımı en temel girdilerden ikisidir. Günümüzde tarımda yanlış uygulamalar sonucunda meydana gelen çevre sorunlarını önlemek ve daha etkin bir bitkisel üretim gerçekleştirebilmek için gelişen teknolojiden de yararlanılmaktadır.

Son yıllarda Uydular veya dronlar ile yapılan arazi taramaları sonucunda arazi üzerinde bitkilerin albedo haritası, yaprak alan indeksi haritası ve bitki yüksekliği haritası nemlilik düzeyi, verimlilik düzeyi gibi bazı parametrelerden oluşan arazi haritası çıkartılabilmektedir. Burada kullanılan teknolojilerin temel esası; farklı bantlardaki yansımalar spektrometre ile yapılan yer ölçümleri ile ilişkilendirilmekte ve geliştirilen amprik denklemlerle bir sonuç elde etmektir ve bunu görsel olarak arazi yüzeyine dijital ortamda yansıtmaktır.

Hassas tarıma uygun sulama ve gübreleme çalışmalarından bir diğeri ise sensörler ile yapılmaktadır. Toprağın altına yerleştirilen sensörler toprağın nemini, pH, EC (Elektriksel İletkenlik) gibi değerlerini hassas ve sık aralıklarda ölçerek bu ölçüm sonuçlarına göre bir operasyon yapılabilir. Ayrıca yerin altına yerleştirilen damla sulama borularının sulama

ve gübreleme işlemleri toprağa yapmadan sadece bitkinin köklerine doğru yapılarak, su ve gübre maliyetleri en aza indirilirken verimlilik artışı da sağlanmaktadır.

Sera Otomasyon Sistemleri

Günümüzde akıllı sera uygulamaları her geçen gün artmaktadır. Bunun sebebi konvansiyonel seralarda üretilen ürünlerin tüketicinin taleplerini gerektiği kadar karşılayamamasıdır. Sera içerisinde bulunan sensörlerden alınan veriler doğrultusunda ısıtıcıların doğru zamanda devreye girmesi, havalandırma pencerelerinin gerekli zamanlarda açılması, su pompası, gibi aygıtların devreye girip çıkması ile ortam koşullarının iyileştirilmesini sağlamak adına oluşturulan yazılımsal ve donanımsal sistemler bütünü sera otomasyon sistemleridir.

Bitkinin daha hızlı gelişmesi için fotosentez yapmasını sağlayan LED ışık kaynaklı bitki yetiştirme armatürlerinde % 60 ile %71 oranında enerji tasarrufları sağladığı ölçülmüştür.

Akıllı sera teknolojilerine bir diğer örnek ise Japonya’da Marul üreten büyük bir sera işletmeciliği verilebilir. Bu işletme çeşitli otomasyon sistemleri kullanarak yılda 7.7 milyon adet marul üretmektedir ve kullandığı suyun %98’ini tekrar kullanmayı hedeflemektedirler. Böylece çok düşük maliyetle yüksek verim elde etmekte yüksek kar elde etmektedir.

Otomatik Dümenleme

Tarımda toprak işlemeden, hasata kadar arazi üzerinde gerek traktör ve ekipmanlar ve gerekse kendi yürür (biçerdöver gibi) ekipmanlar ile bir dizi tarımsal işlemler ve uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamalar sırasında operatörler belirli streslere ve zorluklara maruz kalmaktadırlar. Örneğin tarımda tohum ekme işlemi son derece hassas bir şekilde düz ve paralel hatların oluşturulması gereken bir işittir.

Hayvancılık Teknolojilerinin Faydaları

- Hayvanların sağlığının, gelişiminin ve güvenliğinin takip edilmesi,
- Hayvansal ürünlerin daha verimli olmasının sağlanması,
- Hayvancılığın işlerinin kolaylaştırılması, zaman tasarrufu sağlanması ve maliyetlerin düşürülmesi amacıyla geliştirilmektedir (<https://www.tkteknoloji.com.tr/medya-merkezi/blog/tarim-teknolojileri-son-trendler/>, 2023)..

Tarım 5.0'ın tamamen otonom makinelerle ve yapay zekâ kullanılarak yapılacağı tahmin edilebilir.

4 TARIM 5.0

Tarım 5.0, tarımda akıllı tarım teknolojileri ile robotların yapay zekanın tarımda kullanılması demektir. Tarım 5.0 in amaçlarından bazıları şunlardır:

- Gübre ve ilaç gibi kimyasal giderlerinin azaltılarak aynı arazi üzerinde bölgesel olarak değişken oranlı uygulamalar yapmak
- Aşırı girdi kullanarak toprağa ve havaya karışan zararlı kimyasalları en aza indirerek çevre kirliliğini azaltmak,
- Yüksek miktarda ve kaliteli ürün sağlamak,
- İş gücü kolaylığı sağlamak,
- Enerji masraflarını azaltmak,

Tarımda kayıt düzeninin oluşturarak ekonomik dalgalanmaların önüne geçilmesini hedeflemektedir.

Tarım 5.0 uygulamaları ile robotik sistemler, entegrasyonları ve yönetimi, Drone, robot ve sensörlerin kullanılması ile nesnelerin interneti (IoT), Çiftlik hayvanlarının tekil izlenmesi ve yapay zekâ ile insansız yönetimi, Uzaktan algılama ve bilgisayarlı görü yardımıyla ürün zararlılarının ve risklerin azaltılması, Hava koşullarının ve yağışların tahmini ve izlenmesiyle, yapılacak olan sulama, gübreleme ve ilaçlamanın zaman ve miktarının planlanması, Sıcaklık, nem, ışık, su ve besin değerleri gibi parametrelerin işlenerek verimliliğin ve ürün kalitesinin artırılması,

Gıda üretimlerinde otonom sistemler, vb (TÜBİTAK, 2023) kapsamaktadır.

- Gübre ve ilaç gibi kimyasal giderlerinin azaltılarak aynı arazi üzerinde bölgesel olarak değişken oranlı uygulamalar yapılması,
- Aşırı girdi kullanarak toprağa ve havaya karışan zararlı kimyasalları en aza indirerek çevre kirliliğini azaltmak,
- Yüksek miktarda ve kaliteli ürün sağlanması,
- İş gücü kolaylığı sağlamak, enerji masraflarını azaltmak,
- İşletme için en doğru kararların hızlı ve etkin bir şekilde uygulanması,
- Tarımda kayıt düzeninin oluşturarak ekonomik dalgalanmaların önüne geçilmesini hedeflemektedir (<https://www.tkteknoloji.com.tr/medya-merkezi/blog/tarim-teknolojileri-son-trendler/>, 2023).

5 EKONOMİK BÜTÜNLEŞME VE TARIM

Ekonomik bütünleşme; pazarın genişleyerek ticaret hacminin artması, üretimde verimliliğin artması, ürünlerin dış piyasadaki rekabet olanaklarının artması, yabancı sermaye yatırımlarının artması, yeni iş alanlarının açılması gibi birçok avantaj sağlar. Ekonomik birimler arasındaki bütünleşme hareketleri bölgesel ve ulusal düzeyde olabileceği gibi, uluslararası düzeyde de olabilir. Bütünleşme yatay ve dikey olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir

- Yatay Bütünleşme (Horizontal Integration): Aynı alanda faaliyet gösteren birimlerin, ekonomik ve hukuki olarak birleşmelerini ifade eder. Bu tür bütünleşmede küçük işletmeler satın alma maliyetlerinin, yönetim ve satış giderlerinin düşürülmesiyle önemli kazanımlar sağlayarak, büyük girişimlerin sahip olduğu avantajlara kavuşabilmektedirler.
- Dikey Bütünleşme (Vertical Integration): Dikey piyasa kanallarında, birbirini izleyen ve birbirleriyle ekonomik ve teknik anlamda tamamlayıcılık ilişkileri bulunan sektörlerin girdi-çıkı ilişkilerinin ileri ve geri bağlantı etkilerinin ortaya çıkarılarak organize edilmesidir. Farklı alanlarda faaliyet gösteren birimlerin bir araya gelmelerindeki amaç, üretimin ve pazarlamanın daha uygun şartlarda gerçekleştirilebilmesidir. Bütünleşme sürecinde sektörlerin birbirleri için pazar ve kaynak oluşturmaları söz konusudur. Süreç içinde birbirini izleyen üretim aşamalarının birbirini itmeleri, çekmeleri, sürüklemeleri ve beslemeleri mümkün olmaktadır. Bütünleşme, ekonomik sektörlerin üretim ve tüketimleriyle birbirine yönelmelerini, üretim kapasitelerini birbirinin ihtiyaçlarına bağlı olarak oluşturmalarını mümkün kılar. Tarım-sanayi bütünleşmesinde, ana ve yan ürünlerin işlenerek değerlendirilmesinin sağlanması yanında; tarımsal girdi ve teknoloji üreten tarıma bağlı sanayi işletmelerindeki üretim kapasitelerinin faaliyete geçirilmesi mümkün olmaktadır.

Tarımsal ürünlerin özelliklerinden dolayı bir kısmının arz elastikiyeti düşük olduğundan, aktif bir fiyat politikası izleme olanağı olmayan üreticilerin gelirleri düşmektedir. İşlenmiş tarım ürünleri istenildiği zaman piyasaya arz edildiğinden aktif bir pazar stratejisi izlenebilmektedir. Tarım ürünleri talebinin gelir elastikiyetinin 1'den küçük olması ve işlenmiş tarım ürünleri talebinin gelir elastikiyetinin ise 1'den büyük olması sanayi ve ticaret kesimlerinin tarım ürünleri tüketimi artışlarından daha fazla pay almasına yol açmaktadır. Kalkınma sürecinde sektörler arası dengeli bir gelişmenin sağlanabilmesi için, tarım sektörünün sanayi ve ticaret kesimleriyle bütünleşme zorunluluğu bulunmaktadır (Pıçak, 2008). Tarımsal sektörün içinde olduğu bu olumsuz duruma rağmen ülkelerin nüfusunun artmasıyla birlikte, artan gıda talebini karşılamak için birçok ülke bilimsel yöntemlerle tarımda verimliliği arttırmaya çalışmışlardır. Bu dönem itibari ile gelişmiş ekonomilerin tarımsal üretimden kaynaklanan gelirlerinde bir azalma görülürken, gelişmekte olan ülkelerin ise bu paylarını artırdığı söylenebilir. Bu durumun ise gelişmiş ülkelerin çoğunlukla katma değeri yüksek teknolojik ürün ve işgücüne dayanmayan

üretim biçimlerini tercih etmesinden kaynakladığı söylenebilir Tarım sektörünün ekonomik kalkınma açısından etkisi dört aşamalı bir sürecin parçası olarak ifade edilmektedir. Bu aşamalardan ilki Mosher sürecidir. Bu süreçte ilk olarak tarımsal üretim hareketliliğinin ilk evrelerinden bahsedilmektedir. İkinci aşama Johnston-Mellor süreci olarak ifade edilmektedir. Bu aşamada tarımın ekonomik büyümeye katkısı kurulan bağlantılar ile gerçekleşmektedir. Tarım sektörünün ekonomik kalkınma sürecinde bir diğer aşama olan Schultz süreci ise üçüncü aşamayı oluşturmaktadır. Bu aşama, tarımsal üretimde gelir durumunun artması fakat, ekonomik büyümenin tarımsal büyümeden daha hızlı gerçekleşmesi nedeniyle bu artışa yetişememesi durumunu ifade etmektedir. Dördüncü ve son aşama ise Johnson sürecidir. Bu aşamada tarımsal ekonomi ve tarımsal işgücü finansal piyasalara tam entegre olabilmekte ve ekonominin büyümesine katkı sağlamaktadır. Ekonomik büyüme ve tarım sektörüne yönelik bir diğer ifade ise “yapısal dönüşüm”dür. Bu ifade tarımın GSYH ve istihdam içindeki payının zamanla azalarak, kişi başı gelirin artması anlamına gelmektedir. Buradan hareketle tarım, sanayinin büyümesi noktasında hızlandırıcı bir rol oynamaktadır. Tarımsal üretimin azalarak sanayi büyümeye başladığı evrede, tarımdan çıkan işgücü sanayi ve hizmet sektörüne doğru kaymakta ve bu sektörlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu dönüşüm sırasında kır kesiminin yüksek doğum ve ölüm oranlarının ise, iyileştirilmiş sağlık koşulları ile azaldığı görülmektedir. Sürecin bir diğer aşamasında ise, iyi işleyen işgücü ve sermaye piyasalarının gelişmesiyle birlikte, tarım ve ekonomideki diğer sektörler arasında sermaye ve işgücü üretkenliği eşitlenmeye başlamaktadır .

Temel anlamda tarım sektörünün makro seviyedeki ekonomik ve etkin üretim hedefleri, büyüme ve kalkınmaya katkı sağlamaktadır Modern büyüme teorisi, ekonomik kalkınmanın itici gücünün teknolojik değişikliğe uyum olduğu yönünde görüş bildirmektedir. Bilim ve teknolojinin tarımsal üretimde kullanılması ile ekonominin de modernleşmesinin sağlanabileceği ve böylece tarım sektörü ile ekonominin birlikte büyüebileceği bilinmektedir. Tarım sektörünün yapısı gereği daha çok küçük ölçekte üretimin yapıldığı bir alan olması ve bu nedenle tarım sektöründe ürün verimliliğini ve büyümeyi destekleyen unsurlar olan modern teknoloji kullanımının ve yayılmasının geç olması, tarımsal hedeflere ulaşmada zorluklar yaratabilmektedir. Bu nedenle tarım sektörünün yeni bilgi ve teknolojileri kullanabilme yeteneğinin artırılması da ekonomik büyüme açısından ivme oluşturabilmektedir (Koraş, 2021, s. 18-21)

SONUÇ

Küreselleşme bilgi teknolojisi yoluyla dünyayı küresel bir köy haline getirmiştir. Dünyada savaş, göç, küresel ısınma gibi problemler, yenilenebilir enerji kaynaklarına olan ihtiyacı arttırmıştır. Artan nüfusun temel ihtiyaçlarını karşılamak için tarım ve hayvancılığın geleneksel yöntemlerle yürütülmesi mümkün değildir. Küresel ısınma ekilebilir arazilerin alanını daraltmış, iklim değişikliği, coğrafi olarak bitki örtülerinin değişmesine neden olmuştur. Bitki örtüsünün istediği toprağın özelliklerinin laboratuvar ortamında incelenmesi, toprakta yetiştirilecek ürünün önceden tespit edilmesi, hava durumunun çiftçilerin bir arada bulunduğu platformlarda yayınlanması, tüketici ve üreticinin ulusal platformlarda devlet kanalıyla bir web sitesinde buluşturulması, sosyal medyada pazarlama işlemlerinin gerçekleştirilmesi, insandan kaynaklı iş kazalarının önlenmesi yapay zeka teknolojisi ile tarım ve hayvan yetiştiriciliğine ait verilerin saklanması Tarım 4.0 ile yaygınlaşmıştır. Teknoloji ile düşen çiftlik geliri yükselmeye, elde edilen verilerle analizlerin yapılması, çiftçiler analizlere kolayca ulaşabilmekte, kâr marjı artmaktadır. Çiftçiler ve Bakanlıklar, bölge müdürlükleri, ziraat odaları, dernekler arasında bilgi alışverişi sağlanmaktadır. Sürdürülebilir dijital tarıma ulaşmak için ulusal önlemler alınmalı, çiftçinin eğitimine önem vermeli, gelişmelerden haberdar olmaları sağlanmalıdır. Teknolojik akıllı tarım (tarım 4.0) uygulamaları; ile bulut bağlantısı sayesinde kameralı dronelarla çiftlik görüntülenmektedir. Seraların tarım arazilerin nem, ısı, PH seviyeleri izlenebilmektedir. Hayvancılıkta "izleme ve kontrol etme veri paylaşımı, hayvancılığın gelişimini sağlamaktadır. Yapay zekâ teknikleri, robotik uygulamalar, tarımsal faaliyet alanlarında, uydu yoluyla tarım ve hayvancılıkta ekonomik katma değer sağlamaktadır. Çevreyi korumanın ön plana alındığı verimi artıran teknolojik uygulamalar, tarımı 2010'lardan bu yana tarım 4.0 'a taşıdı. Bilgi, teknoloji ve akıllı tarım uygulamalarının olduğu, Tarım 5.0'a yani Robotik uygulamalara geçtiğimiz yapay zekâ teknolojisi ile her geçen gün yeni teknolojinin tarımı geliştirdiği günümüzde, endüstri5.0, toplum 5.0, lojistik 5.0 gibi yapay zekâ ve robotların insanın yerini aldığı yeni bir devir başlamıştır. Tarım 6.0, tarım 7.0 gibi yeni terimlerin ana hedefi, enerji verimliliği, çevre dostu uygulamalar, insansız robotik uygulamaların ötesinde en karlı en ekonomik uygulamalar olacaktır. Yeni enerji kaynakları, susuz tarım uygulamaları, küresel iklim değişikliğine karşı alınacak radikal kararlar, ağaçlandırma, yeni barajların inşası, yerli gübre üretimi, atıkların değerlendirilmesi, israfın önlenmesi, çevre kirliliği ile etkili mücadele etme, mevzuatın yenilenmesi, müeyyidelerin denetlenmesi, çevreye zarar veren uygulamalar için ağır cezaların verilmesi için kanuni düzenlemelere yer verilmesi ülkelerin yapmaları gereken rutin işleri arasında olmalıdır. Tarım

5.0 insanın yapabileceği işlerin robotlar tarafından yapılabileceği bir teknolojiyi ifade etmektedir. 12 binden fazla bitkiye ev sahipliği yapan Türkiye, tarımsal ticaret hacmine sahip bir ülkedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, S. (2018). "Dünyada Ve Türkiye'de Endüstri 4.0 - Lojistik 4.0", 1.Uluslararası Mersin Sempozyumu.
- Aydemir C Pıçak M, Ekonomik Gelişme Sürecinde Tarım-Sanayi İlişkilerinin Sektörler Arası Bütünleşmeye Etkileri D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi
- Araújo, S. O. (2021). Characterising the Agriculture 4.0 Landscape—Emerging Trends, Challenges And Opportunities. in *Agronomy*.
<https://doi.org/10.3390/agronomy11040667>, Vol. 11, Issue 4). MDPI AG. (Erişim Tarihi 12.03.2023).
- Başoğlu, A. (2014). Küresel İklim Değişikliğinin Ekonomik Etkileri. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*.
- Bağcı, A. (2023). Ekonomik Büyüme ve Akıllı Tarım: Türkiye’den ve Dünyadan Örnekler. https://tuba.gov.tr/files/yayinlar/bilim-ve-dusun/TUBA-978-625-8352-16-0_ch37.pdf. Erişim Tarihi 12.03.2023).
- Berber, M. (. (2006).). İktisadi Büyüme ve Kalkınma (3. ed.). *Trabzon: Derya Kitabevi*. .
- Bianet. (2023). <https://m.bianet.org/bianet/ekonomi/272504-fao-dunyada-gida-fiyatlari-2022-de-rekor-seviyeye-ulasti>. Erişim Tarihi 19.03.2023).
- Birleşmiş Milletler. (1992). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi [BMİDÇS]. 3.
- Burçak, G. Ö. (2023). Akıllı Tarım Literatürünün Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye Bağlamında Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED Beykoz Üniversitesi, Cilt 9, Sayı 1, 203 185*.
- Gürsoy, Ö. B. (2023). Akıllı Tarım Literatürünün Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye Bağlamında Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED),, Cilt 9, Sayı 1,, 185-203 (Erişim Tarihi 16.03.2023)..*

- Gleicher, D. (1982). The historical bases of physiocracy: an analysis of the “tableau economique”. *Science & Society*, 46(3), 328-360. (Erişim Tarihi 15.03.2023).
- HohmannV, J. R. (1993). Climate Change and Agriculture: The Role of International Trade Source: The American Economic Review .
https://www.jstor.org/stable/pdf/2117682.pdf?refreqid=excelsior%3A89821c0209a921a6ff002b16bc6e92a3&ab_segments=&origin=&initiator= (Erişim Tarihi 15.04.2023).
- Kırkaya, A. (2023). Akıllı Tarım Teknolojileri Uygulamaları .
https://www.researchgate.net/profile/Aylin-Kirkaya/publication/339029285_akilli_tarim_teknolojileri_uygulamaları/links/5e398bf492851c7f7f1ce771/akilli-tarim-teknolojileri-uygulamaları.pdf. (Erişim Tarihi 15.04.2023).
- Koraş İ B ,Tarımdaki Teknolojik Gelişmelerin Ekonomik Büyümeye Etkisi Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2021
- Koyunculuk Araştırmaları Müdürlüğü, (2023). Tarım 4.0.
<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/koyunculuk/Menu/76/Tarim-4-0>.
- Müller, A. (1978). Quesnay’s theory of growth: A Comment. *Oxford Economic Papers*, 30(1), 150-156. (Erişim Tarihi 15.04.2023).
- Pazarı, D. T. (2023). https://konya.tarimorman.gov.tr/Link/20/Dijital-Tarim-Pazari-_ditap_.
- Ramsey, F. P. (1928). A mathematical theory of saving. *The Economic Journal*. 38(152), 543-559.
- şahin, H. (2022). Dijital Tarım, Tarım 4.0, Akıllı Tarım, Robotik Uygulamalar ve Otonom Sistemler. *Tarım Makinaları Bilimi Dergisi*.file:///Users/selminazadiguzel/iCloud%20Drive%20(Ars%CC%A7iv)/Desktop/Dijital%20Tar__m,%20Tar__m%204.0,%20Ak__l__%20Tar__m,%20Robotik%20Uygulamalar%20ve%20Otonom%20Sistemler[%231092086]-2327320.pdf, 18(2): ., 68-83.

Şule Ercan, R. Ö. (2019). Tarım 4.0 ve Türkiye'de Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi.
Tarım Ekonomis Dergisi, 25(2), 259-265.

Tarım ve Orman Bakanlığı (2023).

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/koyunculuk/Menu/76/Tarim-4-0>. Erişim Tarihi
12.04.2023)

Tarım . Orman Müdürlüğü. (2023). Tarım 4.0. (Erişim Tarihi 15.04.2023).

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/koyunculuk/Menu/76/Tarim-4-0>.

Tarım ve Ziraat (2023). Türkiye'de Ziraatin 2022 yılı Değerlendirilmesi .

<https://www.tzob.org.tr/basin-odasi/haberler/2022-yili-degerlendirmesi-ve-2023-yili-beklentileri>. Erişim Tarihi 12.04.2023).

Tarım ve Ziraat Dergisi. (2023). <http://www.turktarim.gov.tr/Haber/617/tarim-alet-makine-sektorunun-2021-hedefi-1-milyar-250-milyon-dolar> (Erişim Tarihi 15.03.2023)

Türkiye, S. G. (2021).

<https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/Su%CC%88rdu%CC%88ru%CC%88lebilir%20G%C4%B1da%20Sistemleri%20U%CC%88lke%20Raporu%20-%20T%C3%BCrkiye%202021.pdf>.

Thirtle, C. L. (2003). The impact of research led agricultural productivity growth on poverty reduction in Africa, Asia and Latin America. Contributed paper for the 25th conference of the International Association of Agricultural Econ.

Türk Tarım, (2023). <http://www.turktarim.gov.tr/Haber/775/tarim-5-0a-hizla-yaklasirken>.

TÜBİTAK. (2023). <https://yze.bilgem.tubitak.gov.tr/akilli-tarimgida-ve-hayvancilik/>

Wikipedia.(2023).https://tr.wikipedia.org/wiki/N%C3%BCfuslar%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi.

Yardıı, B. İ. (2023). <https://www.trthaber.com/haber/dunya/bm-2023-yili-icin-515-milyar-dolarlik-insani-yardim-cagrisi-yapti-727533.html>.

Yong, R. A. (1994). *Physiocracy: A Viewpoint Of The Role Of Agricultural Production In A Macroeconomic System*. . *Master's Thesis, University Of Montana*.

Ttps://Scholarworks.Umt.Edu/Cgi/Viewcontent.Cgi?Article=9709&Context.

<http://www.turktarim.gov.tr/Haber/775/tarim-5-0a-hizla-yaklasirken>. (2023). (Erişim Tarihi 15.03.2023). (Erişim Tarihi 15.04.2023).

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/koyunculuk/Menu/76/Tarim-4-0>. (2023). (Erişim Tarihi 15.03.2023).

<https://imecemobil.com.tr/tarim-ekonomisi/dijital-tarim-nedir/>. (2023). *Dergisi, T. v.* (2023).

<http://www.turktarim.gov.tr/Haber/617/tarim-alet-makine-sektorunun-2021-hedefi-1-milyar-250-milyon-dolar> (Erişim Tarihi 15.03.2023).

<https://turkiye.ai/yapay-zeka-tarim-teknolojileriyle-traktorleri-otonom-hale-getiriyoruz/>. (2023).

<https://www.isbank.com.tr/is-ticari/dijital-tarim-projesi>. (2023). (Erişim Tarihi 15.04.2023).

EFFECT OF GENDER ON THE WILLINGNESS TO CONSUME ORGANIC FOOD IN THE FUTURE: TURKISH'S AND ALGERIANS EXPERIENCE

Ph.D. degree Chems Eddine BOUKHEDIMI

University of Tizi Ouzou, Department of commerce. Management Marketing. Algeria

<https://www.avrupakongresi.org/english>

ORCID ID: 0000-0003-1728-1809

Abstract

This study has an aim to check the impact of gender of respondents on the willingness to use organic food in the future. This type of products are illustrated on natural milk and natural oil generated from olive.

The method explored in this research is an online survey between January-November 2022 among 81 respondents from Turkiye and Algeria. Then, the results were analysed through SPSS software V26 in order to use the Chi-square test.

The results indicate that the independency between the willingness to use the organics food in the future in order to consume organic food and the gender of respondents is ensured. It means that both men and women are agreeing to consume it in this case.

Keywords: Consumer behaviour- Green marketing- Organics food- Chi square test- Gender- Turkiye-Algeria.

UNDERSTANDING THE ROLE OF SOCIAL MEDIA PR IN TOURISM: A CASE STUDY OF J&K TOURISM

Student, Syed Shadab Ali Gillani,

Islamic University of Science and Technology Awantipora, J & K, 192122, India

Dr Monisa Qadiri

Islamic University of Science and Technology Awantipora, J & K, 192122, India

<http://orcid.org/0000-0001-8922-7532>

ABSTRACT

Media has become an increasingly relevant tool for domestic and international tourism and social media platforms are being used to promote tourism and interact with citizens and other stakeholders. India's northmost part, Jammu and Kashmir, due to its natural resources and landscape, is attracting millions of tourists, national as well as international, every year. The role of social media to reach people beyond the physical barriers is significant for a place like J&K, which has a geographically unique topography having its own challenges in accessibility due to climate and terrain. Thus, the relevance of social media communication is seen considering the limitations of physical communication as it supplements and compliments the idea of promotion and public relations. This study was carried out to evaluate the effectiveness of the government tourism department in Jammu and Kashmir's outreach to potential visitors. The purpose of this research study is to examine public relations strategies using social media and the value and efficacy of social media as a contemporary tool of PR. The researcher analysed the connection between social media, J&K tourism, public relations, besides contextualizing the trends and tools used in PR of tourism in Jammu and Kashmir. This study also aims to respond to some of the challenges indicated through the course of this study and tries to understand the motivations behind the usage of social media by the J&K tourism department, and their perception of social media's utility and efficacy of social media PR technique.

Keywords: Social Media PR, Tourism, Social Media strategy

DİJİTAL PAZARLAMA ARAÇLARINDAN SOSYAL MEDYANIN TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DAKİ KULLANIM İSTATİSTİKLERİNİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Mehmet KARAHAN

Fırat Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-0402-0020

Yüksek Lisans Öğr. Rabia CANPOLAT

Fırat Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-5416-185X

ÖZET

Gelişen teknolojiyle birlikte günümüz alışkanlıkları da değişmiş, Web 2.0 teknolojisiyle hayatımıza giren dijital medya zamanla önemli bir gelir kaynağı olmaya başlamıştır. Artık günümüzde geleneksel pazarlama yerini dijital pazarlamaya bırakmış ve bundan dolayı markalar reklamlarını ve kampanyalarını bu yeni pazarlama araçları üzerinden yapmaya başlamışlardır. Böylelikle hem tüketiciler reklamlarla bunaltılmamakta, hem de firmalar maliyet açısından önemli tasarruflar elde etmektedirler. Sosyal medya ağları üzerinden pazarlama yapılması günümüzde oldukça popüler bir hale gelmiş ve artık sosyal medya önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Bu amaçla kullanılan youtube, instagram, snapchat, twitter gibi platformlar, günümüz popüler pazarlama araçlarından bazılarıdır. Firmalar artık sosyal medya platformlarından youtube'da videolar yayınlarken, instagram'da yönlendirici (influencer) olarak ve tiktok'ta canlı yayınlar sunarak çok miktarlarda gelirler elde edebilmektedirler. Hatta son zamanlarda sosyal medya ile ilgili açılan kurslardan eğitim alarak insanlar yeni bir meslek sahibi dahi olabilmektedir. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada; öncelikle ilgili yazından yararlanılarak kavram ve tanımlamalar yapıldıktan sonra, Dünya'da ve Türkiye'de sosyal medya kullanımıyla ilgili istatistik bilgiler grafikler aracılığıyla yorumlanarak anlatılmıştır. Çalışmada; en çok kullanılan sosyal medya araçları, sosyal medyada paylaşılan dijital reklamlar, son yıllardaki kullanıcı sayılarındaki değişimler, aktif kullanıcı sayısı en çok olan platformlar ve mobil uygulamalar, mobil oyunlar, sosyal medyada geçirilen zaman hakkında ayrıntılı bilgiler de verilmiştir. Çalışma sonucunda; Dünya genelindeki dijital toplumların 2019 yılında internet kullanarak 1,2 milyar harcama yaptığı, her iki kişiden birinin sosyal medya kullandığı, Türkiye'deki online kullanıcıların günde ortalama 7 saat online işlem yaptığı ve bunun ortalama 2 saat 46 dakikasını sosyal medyada geçirdikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital pazarlama, Sosyal medya pazarlaması, Sosyal medya platformları, Dijital reklam.

INVESTIGATION OF USAGE STATISTICS OF SOCIAL MEDIA, A DIGITAL MARKETING TOOLS, IN TURKEY AND THE WORLD

Abstract

With the developing technology, today's habits have also changed, and the digital media that has entered our lives with Web 2.0 technology has become an important source of income over time. Nowadays, traditional marketing has left its place to digital marketing and therefore

brands have started to make their advertisements and campaigns through these new marketing tools. In this way, both consumers are not overwhelmed by advertisements and companies gain significant savings in terms of costs. Marketing over social media networks has become very popular today and social media has become an important source of income. Platforms such as YouTube, Instagram, snapchat, twitter used for this purpose are some of today's popular marketing tools. Companies can now generate large amounts of income by publishing videos on YouTube from social media platforms, as an influencer on Instagram and by presenting live broadcasts on Tiktok. In fact, people can even have a new profession by getting training from the courses opened recently on social media.

In this study carried out in this context; First of all, after the concepts and definitions are made by using the relevant literature, statistical information about the use of social media in the world and in Turkey is explained by interpreting it through graphics. In the study; Detailed information about the most used social media tools, digital advertisements shared on social media, changes in the number of users in recent years, platforms and mobile applications with the highest number of active users, mobile games, and time spent on social media are also given. In the results of working; It has been determined that digital communities around the world spent 1.2 billion using the internet in 2019, one out of two people uses social media, online users in Turkey do online transactions for an average of 7 hours a day, and they spend an average of 2 hours and 46 minutes on social media.

Keywords: Digital marketing, Social media marketing, Social media platforms, Digital advertising.

1. GİRİŞ

Değişen ve gelişen teknolojiyle birlikte pazarlama yöntemleri de değişmiştir. Geleneksel pazarlamanın çok tercih edilmemesiyle birlikte dijital pazarlama hayatımıza girmiş ve bu yöntemi geleneksel pazarlamaya göre daha kolay ölçülebilir olmuştur. Dijital pazarlama kanallarıyla müşterilere ve potansiyel müşterilere ulaşmak hem daha kolay hem de daha az maliyetlidir. Müşterilere reklam ve indirim kampanyaları, e-posta, MMS veya SMS gibi dijital araçlarla kolayca ulaştırılabilmekte böylece hem reklam yoğunluğundan uzaklaşmakta, hem de müşterilerin ilgi alanlarına yönelik daha özel reklamlar verilebilmektedir.

Tabi ki dijital pazarlama her kuşağa hitap etmemektedir. Ülkemizde belirli bir yaş grubu geleneksel pazarlamadan vazgeçemiyor. Çünkü çoğunlukla teknolojiye ayak uyduramayan ve dokunarak alışveriş yapmak isteyen yaşlı kesim vardır.

Sosyal medyayı Dünya'da yaklaşık %80,8'i kullanıyor. Bunlara markalar, şirketler, siyasetler ve belediyeleri bile dâhil edebiliriz. Maliyet açısından uygun olan bu pazarlama yönteminin birçok kanalı vardır. Instagram, Twitter, youtube gibi örnekler verebiliriz. Bu şekilde bir gelir elde edenlerin de gelir kaynaklarına göre bir ünvanları vardır. Mesela instagram kullanıp gelir elde edene instablogger, youtube kullanıp gelir elde edenlere youtuber denir. Sosyal medyalar sadece bunlardan ibaret değildir. Wikiler ve sözlüklerde sosyal medyaya dahildir. Bunlara Wikipedia, Ekşi sözlük, Uludağ sözlük gibi örnek verilebilir.

Tüketici ihtiyaçlarını karşılamak, işletme amaçları için güçlü alıcılara ulaşmak ve oluşturulan kanallarda dijital teknolojinin kullanılmasıdır. E-posta pazarlaması ve internet pazarlaması da denir (Habek, 2022: 13). Dijital pazarlama dünyası elektronik posta, web siteleri, online aramalar, sosyal medya ve dijital reklamcılıkla satın almayı içerir. Dijital pazarlama bağlantıları arttığı için son birkaç yılda olumlu değişimler geçirmiştir (Aksoy, 2017: 4-5).

1960 yılında askeri haberleşme ve bilim inanları arasındaki etkileşimi kolaylaştırmak için kullanılmaya başlandı. 1980 yılında da toplum için bilgi kaynağı olarak kullanılmaya başlandı. 1990'da da 'Word Wide Web' birbiriyle bağlantılı internet üzerindeki hiper-metin dokümanlarının oluşturduğu bilgi sistemidir. Bu bağlantıyla birlikte Web 1.0 devrimi başlamıştır. Web 1.0 ile elektronik posta gönderimi, internet sayfalarını görüntülemek ve link göndermek gibi işlemler yapılmaktadır. Web 2.0 ile birlikte sosyal ağlarda olan videolar, görseller, metinler ve bilgileri birbirleriyle paylaşp kendi içeriklerini üretebiliyorlar (Saçan, 2022: 7).

Marka bilinirliği açısından önemli bir yeri olan dijital pazarlama müşterilere ve işletmelere çeşitli faydalar sağlar. Dijital pazarlamanın işletmelere sağladığı faydalar için şunları söyleyebiliriz; hizmet ile ürünlerin tanıtımını, satış ve reklam görünürlüğünü sağlamaktır. İşletmelerin kendini daha iyi tanıtabilmesi ve doğrudan bir iş ortamı yaratabilmesini sağlıyor. Tüketiciler için dijital pazarlama ise müşterilerin online alışveriş kolaylığını sağlamaktır. Müşterilerin yorulmadan, trafik yoğunluğundan uzak, mağaza açılış kapanış saatlerini düşünmeden alışveriş yapmalarını sağlamaktır (Aksoy, 2017: 14-5).

Gelişen teknolojiyle birlikte günümüz dijital dünyasında, bilgiye, ürün ve hizmete ulaşmak geleneksel pazarlamaya oranla birçok kanalla hızlı ulaşmak mümkündür. Müşterilerin satın alma ve sipariş verme eylemini gerçekleştirirken değerlendirecekleri sınırsız bilgiye ulaşma imkânı sağlar (Koçak Alan vd., 2018: 4).

Hedef müşteri kitlesinin coğrafi konumu ve müşterinin ilgi alanına göre özelleştirilmiş kampanya ve reklamları internet üzerinden sms göndererek veya e-posta olarak dağıtmak, maliyetleri uygun hale getiriyor (Habek, 2022: 10).

Birçok pazarlama yolları gibi dijital pazarlamanın da dezavantajları vardır. İşletme dezavantajları ve müşteri dezavantajları olarak ikiye ayrılır. İşletme açısından bakıldığında dezavantaj olarak telif hakkı diyebiliriz. İşletmelerin sunduğu dijital kampanyalar, logolar ve marka isimleri kolaylıkla kopyalanabilmesidir. Müşteriler için dezavantajlar ise şöyledir; internet kopuklukları olduğunda tüketicilerin zaman kaybetmesi, ürün veya hizmetleri satın almadan dokunamama, geleneksel yollarla alışveriş yapmayı seven yaşlılar için cezbedici değildir. Bunların yanı sıra online ödemelerde kart bilgilerinin kopyalanması gibi güvenlik endişeleri yaşanmaktadır (Alan vd., 2018: 49).

1. SOSYAL MEDYA KAVRAMI VE TANIMI

Hızla gelişen teknoloji, dijital dünyada sosyal medya platformlarının çıkmasına neden olmuştur. Son 20 yıldır hızlı bir popülerlik kazanmıştır (Bozyiğit, 2022:3). Sosyal medyayı en basit ifadeyle internet kullanıcılarının online haberleşmeye olanak sağlayan, içerik paylaşımı ve yaptığımız yorumlar gibi etkinliklere dayalı sosyal ağ siteleri olarak tanımlanır (Özdemir vd., 2014: 59).

Sosyal medya da topluluklar ve bağlantılar vardır. Sosyal medya vasıtasıyla insanlar arkadaşlıklar kurar, markalar kendilerini tanıtır, düşüncelerini ve ürünlerini sunar (Ithawi, 2022: 39).

Teknolojinin gelişmesi ve sosyal medyanın yükselmesiyle şirket ve markalar müşterileriyle iletişimini değiştirmiştir. Firmalar sosyal medya pazarlamanın önemini fark etmişlerdir ve sosyal medya ağlarını kurmaya başlamışlardır. Markalar stratejilerini geliştirmek ve potansiyel müşterilerin beklentilerini, isteklerini ve tercihlerini karşılamak için bu ağları kullanıyorlar (Alqaisı, 2022: 26).

Sosyal medya pazarlaması hem müşteriler için hem de markalar için birçok avantajı vardır. Bunlardan bazıları şöyledir (Biçer, 2012: 17): Maliyetlerin düşük olması, müşteri analizinin daha iyi yapılması, markanın kendini ifade etmesini kolaylaştırması, markaların müşterilerine

toplu ve etkili mesajlar verme kolaylığı sağlamasıdır. Markanın sunduğu ürün ve hizmetler hakkındaki yorumları, anlık olarak takip edebilme kolaylığı sağlaması, potansiyel müşterilerle iletişim kurmayı ve doğru hedefe ulaşmalarını sağlamaktır.

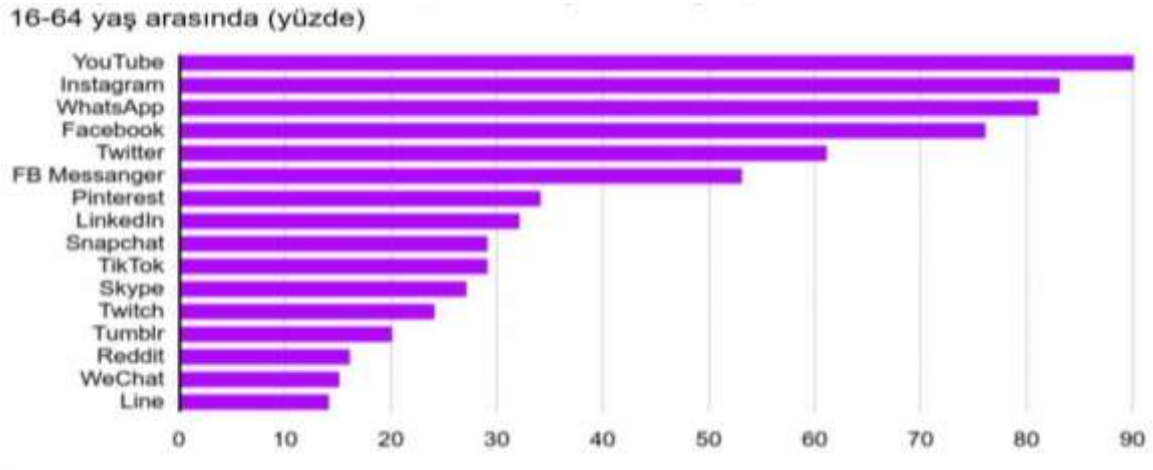
2. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE SOSYAL MEDYA KULLANIMI

Web 2.0 ile hayatımıza giren iletişim ve bilgi kolaylığı, yeni fırsatlar ve faydalar sağlamıştır. Günümüzde milyonlarca kişinin kullandığı internet, yer ve zaman fark etmeksizin geniş bir erişim ağı olarak sunulmakta, online ortamlarda çok fazla zaman harcanmaktadır. Dünya genelindeki dijital topluluklar 2019 yılında internet kullanarak 1,2 milyar harcama yapmış, her iki kişiden biri sosyal medya kullanmıştır. Türkiye'deki online kullanıcılar günde ortalama 7 saat online kalmakta ve bunun da ortalama 2 saat 46 dakikasını sosyal medyada geçirmektedirler. Yine 2019 yılı verilerine göre, Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformu Youtube'dur (Shiva, 2021: 61).

2.1. Türkiye'de en çok kullanılan Sosyal Medya Araçları

We Are Social and Hootsuite'nin ocak ayında yayınladığı "Digital 2020" raporundan alınan ve aşağıda Şekil 1'de gösterilen 2020 yılında Türkiye'de 16-64 yaş gurubunda olanların en çok kullanılan medya platformlarını gösterir grafik ve açıklamaları sunulmuştur.

Şekil 1. 2020 Yılında Türkiye'de En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları

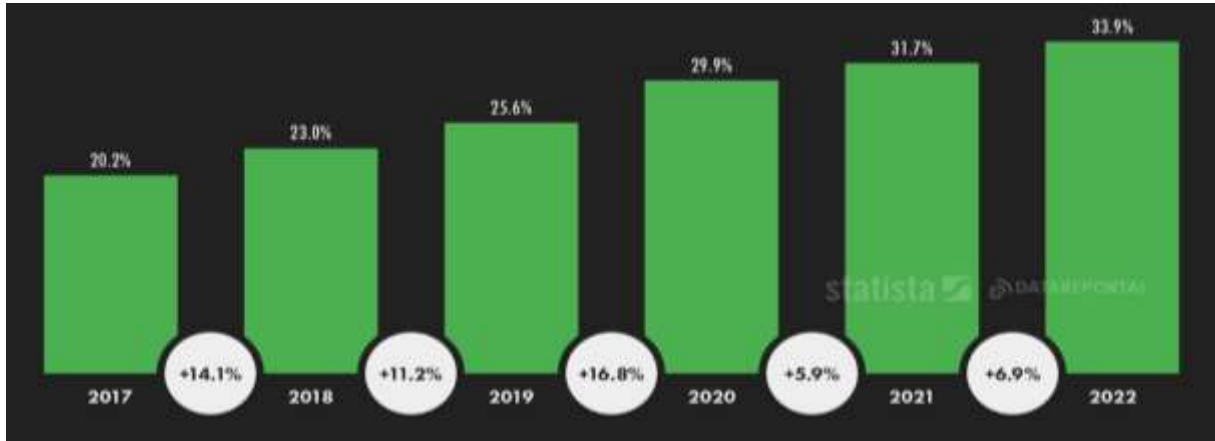
Kaynak: We Are Social and Hootsuite'in ocak ayında yayımlanan 'Digital 2020' raporu

Şekil 1'de görüldüğü gibi Ocak 2020 yılında Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya aracı You Tube olup sırasıyla onu takip edenler; Instagram, WahatsApp, Facebook, Twitter dir.

2.2. Küresel Düzeyde Sosyal Medyada Paylaşılan Dijital Reklamlar

Sosyal medya reklamcılığında Covid-19 ile birlikte insanların içeriye kapanmaları sonucunda iki kat daha fazla harcama yapılmış, bu harcamalar 2022 yılında 226 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Aşağıda Şekil 2'de sosyal medyada paylaşılan dijital reklam payının artışı 2017-22 dönemi için grafiksel olarak gösterilmiştir.

Şekil 2. Küresel Düzeyde Sosyal Medyada Paylaşılan Dijital Reklamlar

Kaynak: Meltwater ve We Are Social İle Ortaklaşa Hazırlanan Dijital 2023 Küresel Genel Bakış Raporu

Şekil 2’de görüldüğü gibi küresel bağlamda sosyal medyada paylaşılan dijital reklamların oranı; 2017 yılında %20,2 iken %14,1 oranında artarak 2018 yılında %23 seviyesine çıkmıştır. 2018 yılında %11,2 artarak 2019 yılında %25,6 düzeyine çıkmış, 2019 yılında %16,8 artarak 2020 yılında %29,9 seviyesine, 2021 yılında 31,7 ve 2022 yılında %33,9 seviyesine çıkmıştır. 2017-22 döneminde en fazla artış 2019 yılında (%16,8) olmuş ve en az artış ise yılında (%5,9) olmuştur.

Aşağıda Şekil 3’de 2023 yılı için dijital reklam piyasasının paylaşımı ve sosyal medya reklamlarına harcanan para miktarlarına genel bir bakış resmedilmiştir.

Şekil 3. Sosyal Medya Reklamcılığının Küresel Değerlendirmesi

Kaynak: Meltwater ve We Are Social İle Ortaklaşa Hazırlanan Dijital 2023 Küresel Genel Bakış Raporu

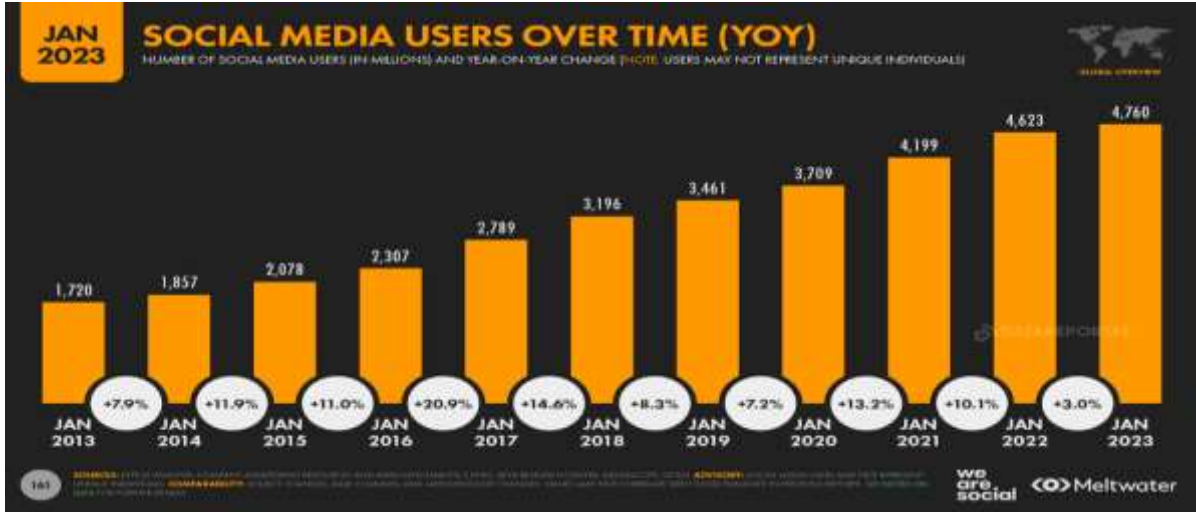
Şekil 3’de görüldüğü gibi 2023 yılında yapılan bir değerlendirmeye göre, sosyal medya reklamlarına yıllık harcanan 226 milyar dolar olup sosyal medya reklamlarına yapılan harcamalar yıllık olarak 43 milyar dolar artmıştır (pozitif olarak %23,2 artmıştır). Toplam dijital reklam harcamalarının sosyal medyada paylaşımı da bu dönemde %33,9 oranında artmış ve toplam dijital reklam harcamalarının sosyal medyada paylaşımındaki yıllık değişim oranı pozitif olarak %6,9 olarak gerçekleşmiştir.

2.3. Küresel Düzeyde Sosyal Medya Kullanıcı Sayısındaki Değişim (2013-2023)

Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada; küresel boyutlarda sosyal medya kullanımı Ocak 2013 yılından Ocak 2023 yılına kadar belirlenmiş ve kullanıcı sayısındaki artış aşağıdaki grafikte gösterilmiştir. Buna göre, kullanıcı sayısı 2013 yılında 1,720 iken bu rakam her yıl artarak 2023

yılında 4,760 olmuştur. Şekil 4’de, yıllara göre sosyal medya kullanıcı sayıları (milyon olarak) belirlenmiş ve bu sayının yıldan yıla değişimi yüzde olarak gösterilmiştir.

Şekil 4. Küresel Düzeyde Sosyal Medya Kullanıcılarının Sayısı ve Yıllık Değişimi

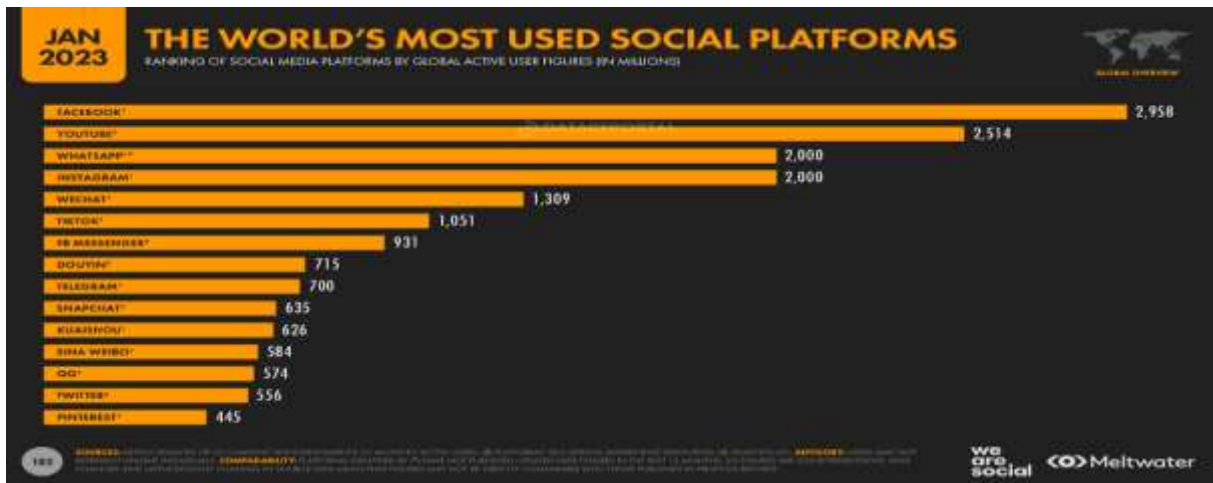
Kaynak: Meltwater Ve We Are Social İle Ortaklaşa Hazırlanan Dijital 2023 Küresel Genel Bakış Raporu

Şekil 4’de görüldüğü gibi Ocak 2013’de 1.720 sosyal medya kullanıcısı varken bu sayı %7,9 artışla Ocak 2014 yılında 1.857 olmuştur. Kullanıcı sayısı 2018 yılında 3.196 iken %8,3 artarak 2019 yılında 3.461 olmuştur. Yine Ocak 2022 yılında 4,623 olan kullanıcı sayısı %3 oranında artarak Ocak 2023 yılında 4.760 kişi olmuştur. Grafikte görüldüğü üzere sosyal medya kullanıcı sayısı yüzde olarak en çok (%20,9) 2016 yılında artmış, en az artış ise (%3) 2022 yılında olmuştur.

2.4. Küresel Düzeyde Aylık Aktif Kullanıcı Sayısı En Çok Olan Platformları

İlgili yazından elde edilen verilere göre, Dünya’da aylık aktif kullanıcı sayılarına göre en fazla kullanıcıya sahip sosyal medya platformu Facebook olmuş, en az kullanıcıya sahip sosyal medya ağı ise Pinterest olmuştur. Whatsapp ise en sevilen mesajlaşma uygulaması olmasına rağmen Şekil 5’de görüldüğü gibi 3.sırada bulunmaktadır.

Şekil 5. Dünya’nın En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları

Kaynak: Meltwater ve We Are Social ile ortaklaşa hazırlanan Dijital 2023 Küresel Genel Bakış Raporu

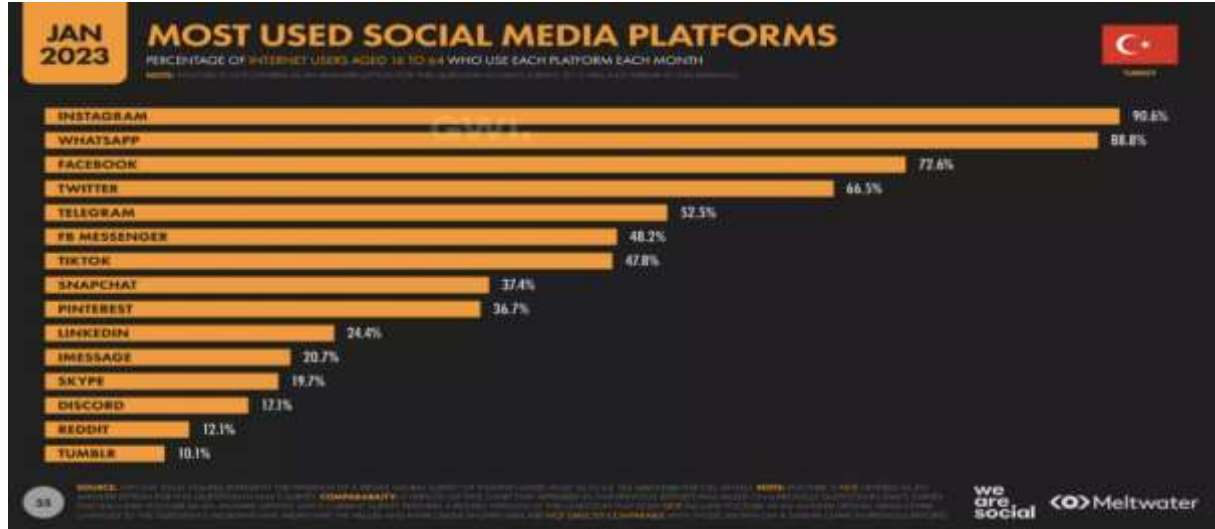
Bir video indirme uygulaması olan Tiktok ise kullanımına daha sonraları girmiş olmasına rağmen hızla yayılmış ve Şekil 5’de görüldüğü gibi 6. sıraya çıkmayı başarmış olup birçok sosyal medya platformunun önüne geçmiş ve en az 1 milyar 51 milyon kullanıcıya ulaşmıştır.

Facebook'un mesajlaşma uygulaması olan Messenger ise Facebook gibi popüler olamamış ve 7. sırada kalmıştır.

2.5. Türkiye'de En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları

Dünyada ve Türkiye'de kullanılan sosyal medya uygulamalarından bazılarının farklılıklar göstermekte olduğu ve bu farklılaşmalarının nedeninin popülaritelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Instagram, Whatsapp, Facebook ve Tiktok gibi popüler bazı uygulamaların analiz ve değerlendirmeleri hem Türkiye hem de Dünya genelinde sürekli olarak yapılmakta olup bunlardan bazılarında çalışmada yer verilmiştir. Aşağıda Şekil 6'de Türkiye'de en çok popüler olan sosyal medya platformları gösterilmiş ve altında yorumlanması yapılmıştır.

Şekil 6. Türkiye'de En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları

Kaynak: Meltwater ve We Are Social ile ortaklaşa hazırlanan 2023 Global Genel Bakış ve Türkiye Raporu/omgiletisim.com

Şekil 6'da görüldüğü gibi, Dünya geneline göre farklılık göstererek Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformu Instagram (%90,6) olmuş onu 2 sırada Whatsapp (%88,8) uygulaması takip etmiştir. Dünya genelinde 1. sırada olan Facebook (%72,6) ise Türkiye sıralamasında 3.sırada yer almaktadır. Tumblr uygulaması ise %10.1 ile son sıra da yer almaktadır.

2.6. Dünyada ve Türkiye'de En çok Kullanılan Mobil Uygulamalar ve Mobil Oyunlar

Günümüzdeki hızlı teknolojik gelişmelere paralel olarak küresel düzeyde en çok kullanılan uygulamalar mobil olanlardır. Mobil uygulamaların dünyada ve Türkiye'deki kullanım durumları ve en çok tercih edilen uygulamalarla ilgili literatürden elde edilen veriler aşağıda Şekil 7 ve Şekil 8'de gösterilmiş ve yorumları yapılmıştır.

Şekil 7. Dünya’da En Çok Kullanılan Mobil Uygulamalar ve Mobil Oyunlar

Kaynak: Meltwater ve We Are Social ile Ortaklaşa Hazırlanan Dijital 2023 Küresel Genel Bakış Raporu

Şekil 7’de görüldüğü gibi; küresel düzeyde en çok kullanılan mobil uygulama Youtube olup onu Google takip etmektedir. Yapılan bu sıralamanın sonunda ise Google Drive onuncu sırada yer almaktadır. Küresel düzeyde en çok tercih edilen mobil oyun Roblox olup, listenin sonunda yani onuncu sırada ise Mobile Legends: Bang Bang bulunmaktadır.

Türkiye’de en çok kullanılan mobil uygulamalar ve mobil oyunlarla ilgili literatürden elde edilen veriler çerçevesinde hazırlanan grafik ve yorumları aşağıda Şekil 8’de sunulmuştur.

Şekil 8. Türkiye’de En Çok Kullanılan Mobil Sosyal Medya Uygulamaları ve Oyunları

Kaynak: Meltwater ve We Are Social 2023 Global Genel Bakış ve Türkiye Raporu /datareportal.com

Şekil 8’de görüldüğü gibi, Türkiye’de en çok kullanılan ilk 10 uygulamanın ilk sırasında Whatsapp yer alırken son sırada bir mesajlaşma uygulaması olan Telegram bulunmaktadır. En çok kullanılan mobil oyunlarda ise ilk sıralarda sırasıyla, Roblox ve PUBG Mobile yer almakta, son sırada ise Words of Wonders ve Minecraft Pocket Edition mobil oyunu yer almaktadır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

İnternetin gelişimi ile birlikte alışveriş alışkanlıkları son yıllarda önemli değişikliklere uğramış ve tüketiciler online olarak çeşitli kanallar aracılığıyla alışveriş yapma olanağına kavuşmuştur. Sosyal medya kanalları vasıtasıyla pazarlamacılar tüketicilerin yaşamlarında önemli bir yer

tutmaya başlamış (Karabulut, 2019; 72) ve tüketicilerin satın alma kararlarını etkilemek için sosyal medya araçları kullanılmaya başlamıştır. Tüketiciler sadece istedikleri için bir ürün veya hizmeti satın almamakta, aile yapısı, yetiştirildikleri ortam, çevre ve ekonomik durumu da bu kararlarını etkilemektedir. Bu noktada tüketiciler, satın almayı düşündükleri ürünler hakkındaki olumlu ve olumsuz fikirlerin sunulduğu sosyal medyadan etkilenmekte ve ürünle ilgili düşüncelerinde bir netlik oluşmakta ve böylece satın alma eylemini gerçekleştirmektedirler (Tayşi, 2022; 23).

Markaların sosyal platformlar aracılığıyla yaptıkları online pazarlama faaliyetleriyle tüketici satın alma niyetlerini etkilemekte ve sosyal medyada yapılan reklamlar, tüketicilerin ilgisini çekip, onları ürüne veya markaya yönlendirmektedir (Önder vd., 2021:1048). Sonuç olarak bu faaliyetler tüketicilerin satın alma isteğini artırmakta ve bu sebepten işletmeler de sosyal medyanın tüketici satın alma niyetine etkisini belirleyerek kendilerine uygun bir pazarlama stratejisi oluşturmak durumundadırlar.

Çalışmadan elde edilen bilgileri özetlemek gerekirse; Dünya genelindeki dijital toplumlar 2019 yılında internet kullanarak 1,2 milyar harcama yapmış, her iki kişiden biri sosyal medya kullanmıştır. Türkiye'deki online kullanıcılar günde ortalama 7 saat online kalmakta ve bunun da ortalama 2 saat 46 dakikasını sosyal medyada geçirmektedirler. Yine 2019 yılı verilerine göre, Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformu Youtube'dur. *Türkiye'de 2020 yılında 16-64 yaş gurubunda olanların en çok kullanılan medya platformu* You Tube olup sırasıyla onu takip edenler; Instagram, WahatsApp, Facebook, Twitter dır.

Sosyal medya reklamcılığında Covid-19 salgınıyla birlikte insanların içeriye kapanması sonucunda iki kat daha fazla harcama yapılmış, bu harcamalar 2022 yılında 226 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. küresel bağlamda sosyal medyada paylaşılan dijital reklamların oranı; 2017 yılında %20,2 iken %14,1 oranında artarak 2018 yılında %23 seviyesine çıkmıştır. 2018 yılında %11,2 artarak 2019 yılında %25,6 düzeyine çıkmış, 2019 yılında %16,8 artarak 2020 yılında %29,9 seviyesine, 2021 yılında 31,7 ve 2022 yılında %33,9 seviyesine çıkmıştır. 2017-22 döneminde en fazla artış 2019 yılında (%16,8) olmuş ve en az artış ise yılında (%5,9) olmuştur.

Küresel boyutlarda sosyal medya kullanımı 2013 yılında 1,720 iken bu rakam her yıl artarak 2023 yılında 4,760 olmuştur. Sosyal medya kullanıcı sayısı yüzde olarak en çok 2016 yılında artmış, en az artış ise 2022 yılında olmuştur. *Dünya'da aylık aktif kullanıcı sayılarına göre en fazla kullanıcıya sahip sosyal medya platformu* Facebook olmuş, en az kullanıcıya sahip sosyal medya ağı ise Pinterest olmuştur. Whatsapp ise en sevilen mesajlaşma uygulaması olmasına rağmen 3.sırada kalmıştır. Bir video indirme uygulaması olan Tiktok ise kullanımına daha sonraları girmiş olmasına rağmen hızla yayılmış ve 6. sıraya çıkmayı başarmış ve en az 1 milyar 51 milyon kullanıcıya ulaşmıştır. Facebook'un mesajlaşma uygulaması olan Messenger ise Facebook gibi popüler olamamış ve 7. sırada kalmıştır. Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformu Instagram olmuş onu 2 sırada Whatsapp uygulaması takip etmiştir. Facebook ise Türkiye'de 3.sırada ve Tumblr uygulaması ise %10.1 ile son sıra da yer almaktadır.

Mobil uygulamaların dünyada ve Türkiye'deki kullanım durumları ve en çok tercih edilen uygulama, küresel düzeyde Youtube olup onu Google takip etmektedir. Yapılan sıralamada Google Drive onuncu sırada yer almaktadır. Küresel düzeyde en çok tercih edilen mobil oyun Roblox olup, listenin sonunda yani onuncu sırada ise Mobile Legends: Bang Bang bulunmaktadır. Türkiye'de en çok kullanılan mobil uygulamalar ve mobil oyunlarla ilgili literatürden elde edilen verilere göre, en çok kullanılan ilk 10 uygulamanın ilk sırasında Whatsapp yer alırken son sırada bir mesajlaşma uygulaması olan Telegram bulunmaktadır. En çok kullanılan mobil oyunlarda ise ilk sıralarda sırasıyla, Robox ve Pubg Mobile yer almakta, son sırada ise Words of Wonders ve Minecraft Pocket Edition mobil oyunu yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, İçim (2017). Dijital Pazarlamada Gerçeğin Sıfır Anı Yaklaşımı Açısından Elektronik Ağızdan Ağıza İletişimin Tüketicilerin Satın Alma Davranışı İle İlişkisi ve Bir Araştırma, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Alqaisı, Mohammed Nasser Mohammed (2022). Sosyal Medya Pazarlamasının Turizm Pazarlamasındaki Rolü: İstanbul'da Faaliyet Gösteren Arap Turizm Şirketlerinin Sosyal Medyayı (Facebook) Nasıl Kullandıklarına Dair Araştırma, (Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli.
- Biçer, Emsal Merve (2012). Sosyal Medya Pazarlaması ve Marka İmajı, (Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Bozyiğit, Betül (2022). Sosyal Medya Pazarlamasının Tüketici Davranışlarına Etkisi Instagram Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma, (Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa.
- Habek, Miray (2022). Dijital Pazarlamada Sosyal Medya Yöntemleri, (Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Ithawı, Anwar Mohammed Abdullah (2022). Sosyal Medya Pazarlamasının Kobi Müşterilerinin Artmasında Etkileri: Hazır Giyim Sektöründe Bir Araştırma, (Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Karabulut, Aslı Tuğçe, (2019). Sosyal Medya Kullanımının Tüketicilerin Satın Alma Davranışı Üzerine Etkisi: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, (Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır.
- Koçak Alan, A. , Tümer Kabadayı, E. & Erişke, T. (2018). İletişimin Yeni Yüzü: Dijital Pazarlama Ve Sosyal Medya Pazarlaması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (66), 493-504. DOI: 10.17755/esosder.334699
- Koçak Alan, A., Tümer Kabadayı, E., & Erişke, T. (2018). İletişimin Yeni Yüzü Dijital Pazarlama ve Sosyal Medya Pazarlaması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(66), 123–134.
- Önder, Gödekmerdan Leyla ve Çakıroğlu, Arzu Deniz, (2021). Sosyal Ağ Pazarlaması, Çevrimiçi Tüketici Katılımı, Satın Alma Niyeti ve Marka Sadakati Arasındaki İlişkiler, *Business & Management Studies: An International Journal*, 9(3), 1045-1059.
- Özdemir, S. S., Özdemir, M., Polat, E., & Aksoy, R. (2014). Sosyal Medya Kavramı ve Sosyal Ağ Sitelerinde Yer Alan Online Reklam Uygulamalarının İncelenmesi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4), 58–64.
- Saçan, Berk Can (2022). Dijital Pazarlama Stratejilerinde Sosyal Medya Uygulamaları, (Kırıkkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale.

Shiva, Ahmad Basir (2021). Sosyal Medyanın ve Sosyal medya Ağlarının Dijital Girişimcilik Üzerine Etkisi, (Karabük Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük.

Tayşi, İsmail, (2022). Sosyal Medya Fenomenlerinin Tüketici Satın Alma Karar Sürecine Etkisinin Cinsiyet ve Ürün Grubu Açısından Analizi, (Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar.

Terzioğlu, Erdem & Eş, Abdulhamit (2020). Sosyal Medya Pazarlama Aktivitelerinin Tüketici Satın Alma Davranışı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Güncel Pazarlama Yaklaşımları ve Araştırmaları Dergisi, 1(2), 113-131.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİREYSEL GİRİŞİMCİLİK KAPASİTELERİNİN BELİRLENMESİ ve GİRİŞİMCİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: FIRAT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Mehmet KARAHAN

Fırat Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-0402-0020

Yüksek Lisans Öğr. İmren ÇAKMAK

Fırat Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-5414-3088

Yüksek Lisans Öğr. Neslihan ULUDAĞ

Fırat Üniversitesi, - ORCID ID: 0009-0003-6812-0607

ÖZET

Günümüzde insanların en değerli sermayesi, hayal gücünü ve teşebbüs ruhunu yansıtmakta olan bir değer olarak girişimcilik, gelişmekte olan ülke ekonomilerinin dinamik gücü olarak kabul edilmektedir. Girişimcilik, çevresel faktörlerde oluşan değişimlerden ve karşılaşılan fırsatlardan yararlanmak veya bu fırsatları yakalayabilmek amacıyla, mal veya hizmet üretme imkânlarına sahip olmak, işletme kurup risklere girme yeteneğine sahip olmak şeklinde tanımlanabilir. Girişimcilik düşüncesinin gün yüzüne çıkarılması ve destek olabilmek amacıyla kaliteli bir eğitim desteği verilmesi oldukça önemli ve gereklidir. Bu kapsamda, eğitim programının öğrencilerin kendiışlerini kurmalarında yol gösterici ve temel girişimcilik konusunda ve işletmecilik alan bilgileri yönünden yeterli kapsamda olması ve özel sektör olarak çalışma imkânlarını kolaylaştırıcı olması gerekmektedir. Ayrıca girişimcilerin bu süreci başarılı bir şekilde sürdürebilmesi için de bazı tedbirlerin alınması da sürecin devamlılığı açısından oldukça önem taşımaktadır. Girişimcilik derslerinin amacı, öğrencilere girişimcilikle ilgili teorik bilgiler vermenin yanında, bununla birlikte onların girişimcilik eğilimleri ve niyetlerinin ortaya çıkarılması ve teşviki olmalıdır. Nitekim girişimcilik eğitimi, girişimcilğe yönelik farkındalığı artıran ve yeni girişimlerin ortaya çıkarılmasını motive eden önemli bir etkidir. Çalışmada, üniversite öğrencilerinin girişimcilik yeteneklerini belirlemek ve onları iş hayatını bir kariyer olarak benimseyip teşebbüse geçme cesareti vermenin yollarını bulabilme, girişimcilik eğitiminin sorunlarını tespit edip çözüm önerileri geliştirebilmek amacıyla, Elazığ Fırat Üniversitesinde bulunan farklı fakültelerde okumakta olan 227 öğrenci ile bir anket çalışması yapılmıştır. Yapılan bu anket çalışması sonucunda elde edilen veriler çeşitli istatistiksel analizlerden geçirilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır. Bu bulgulara göre, üniversitesi öğrencilerinin girişimcilik niyetleri 69, girişimcilik riski alma düzeyleri 78 ve girişimcilik kapasiteleri 75 puan olarak hesaplanmıştır. Girişimcilik kapasitesine en çok etki eden faktör ise girişimcilik yeteneği olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik yeteneği, Risk alma, Girişimcilik eğilimi, Girişimcilik profilleri, Girişimcilik eğitimi.

DETERMINING THE INDIVIDUAL ENTREPRENEURSHIP CAPACITIES OF UNIVERSITY STUDENTS AND FACTORS AFFECTING ENTREPRENEURSHIP: THE CASE OF FIRAT UNIVERSITY

Abstract

Today, entrepreneurship, as a value that reflects people's most valuable capital, imagination and entrepreneurial spirit, is accepted as the dynamic power of developing country economies. Entrepreneurship can be defined as having the opportunity to produce goods or services, having the ability to establish a business and take risks in order to take advantage of the changes in environmental factors and the opportunities encountered or to catch these opportunities. It is very important and necessary to provide a quality education support in order to bring the idea of entrepreneurship to light and to support it. In this context, the education program should guide students in establishing their own businesses and should have sufficient scope in terms of basic entrepreneurship and business field knowledge, and should facilitate employment opportunities as the private sector. In addition, it is very important for the continuity of the process to take some measures in order for the entrepreneurs to continue this process successfully. The aim of entrepreneurship courses should be to provide students with theoretical knowledge about entrepreneurship, as well as to reveal and encourage their entrepreneurial tendencies and intentions. As a matter of fact, entrepreneurship education is an important factor that raises awareness of entrepreneurship and motivates the emergence of new ventures. In the study, a survey was conducted with 227 students studying at different faculties at Elazığ Fırat University in order to determine the entrepreneurial abilities of university students and to find ways to encourage them to adopt business life as a career and enter the enterprise, to identify the problems of entrepreneurship education and to develop solutions. The data obtained as a result of this survey study were subjected to various statistical analyses and the results were interpreted. According to these findings, the entrepreneurial intentions of university students were calculated as 69 points, the level of entrepreneurship risk taking as 78 points and their entrepreneurial capacity as 75 points. The most influential factor on entrepreneurial capacity was determined as entrepreneurial ability.

Keywords: Entrepreneurial ability, Risk taking, Entrepreneurial disposition, Entrepreneurship profiles, Entrepreneurship education.

1. GİRİŞ

Girişimciliğin önemi, hızla değişen dünya sayesinde daha iyi anlaşılmiş ve akademik dünyada çok fazla araştırma yapılmış, girişimcilerin iş fırsatlarını herkesten çok görmesi, risk alması ve iş modelini farklılaştırabilmesi sayesinde gerçekleşmiştir. Devletin giderek ekonomik faaliyetlerden çekildiği ve girişimcilerin bu boşluğu doldurmasının beklendiği günümüz dünyasında, hızlı değişime ayak uydurabilen girişimcilere olan ihtiyaç artmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak için dünyadaki çoğu ülke, işletmeleri teşvik etmek ve yeni girişimciler yaratmak için bir girişimcilik kültürü geliştirmeye büyük önem vermektedir. Yeni bir işe başlamanın en önemli girişimci adımı, gerekli motivasyona sahip olmaktır. Özellikle kuruluşun ilk yıllarında birçok zorluğun üstesinden gelmek zorunda kalan girişimcilerin motivasyonunun güçlü olması gerekmektedir. Yükseköğretim unsurlarının dikkatli bir şekilde analiz edilmesi, mevcut iş fırsatlarının rekabet edebilirlik oluşturacak iş modellerine dönüştürülmesinde kilit bir unsur olan ve ülkenin sürdürülebilir büyüme ve kalkınma politikalarına uygun, ulusal bir ülke olması büyük faydalar sağlamaktadır. Artan üçüncül nüfus, değişime karşı daha az direnç, girişimcilik

için temel bir gereklilik, çeşitli iş fırsatlarının tanınması, yeni iş modellerinin inşa edilmesi ve artan istihdam, ülkenin ekonomik ve sosyal göstergeleri iyileşmesini sağlayacaktır.

Girişimcilik ruhunun doğuştan mı yoksa sonradan mı kazanıldığı tartışılır. Girişimcilik ruhu doğuştan olsa bile eylem halinde tezahür ettirilmeli, geliştirilmeli ve yönetilmelidir. Girişimcilik eğitimi, girişimci ve eğilimli kişilerin potansiyelinin ortaya çıkarılmasında ve geliştirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Girişimcilik eğitimi, bireyin girişimci ruhunun ve özgüveninin gizli kalmış yönlerini ortaya çıkarmada ve girişimciliği geliştirmede oldukça etkilidir.

Girişimcilik eğitimi, potansiyel girişimcilerin yetiştirilmesinde önemli bir etken olup konuyla ilgili alan yazında pek çok araştırmacı Girişimcilik eğitiminin üniversite öğrencilerinin girişimci eğilimleri, potansiyel girişim adayları ve girişimciliğe yönelik tutumları üzerinde olumlu bir etkisi olabileceğini iddia etmektedirler (Seçgin.2020:807). Girişimcilik eğitiminin temel amacı, bireylerin kendi işlerini kurarak serbest meslek sahibi olmalarını sağlamaktır. Girişimcilik Eğitim Programının amacı, özel sektördeki bireylere kendi işlerini kurmak için ihtiyaç duydukları temel girişimcilik ve işletme bilgilerini vererek onları güçlendirmek ve bu işlerde liderlik etmelerini ve başarılı olmalarını sağlamaktır.

Bu amaçla çalışmada, potansiyel girişimcileri belirlemek ve onları sahaya çıkarmanın yollarını bulabilmek, girişimcilik eğitiminin sorunlarını tespit edip çözüm önerileri geliştirebilmek onların girişimcilik niyetlerini artırmanın yollarını bulabilmek, karşılaşılan sorunlarını tespit edip çözüm önerileri geliştirebilmektir. Çalışmada öncelikle konuyla ilgili literatür çalışması yapılmış, daha sonra anket uygulamasına katılan üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyetleri, girişimcilik risk alma düzeyleri, öğrencilerin girişimciliğe yatkınlıkları ve girişimcilik kapasitesini etkileyen faktörler arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı başlıklar altında analiz edilip yorumlanmıştır.

2. İLGİLİ LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Girişimcilik eğitiminin temel amacı, bireylerin kendi işlerini kurarak serbest meslek sahibi olmalarını sağlamaktır. Serbest meslek sahibi, mikro işletme, girişimcilik sıfatı altında yürütülen faaliyetlerdir. Girişimcilik eğitim programlarının amacı, bireylere sırasıyla kendi işlerini kurmaları için gerekli olan temel girişimcilik ruhu ve işletme becerilerini kazandırmak ve bu işletmeleri başarıyla yürütmelerini sağlamaktır.

Küttim vd. (2014) yaptıkları çalışmada üniversitelerdeki girişimcilik eğitimi içeriğinin girişimcilik niyeti ve yeteneğine etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada araştırma deseni olarak kesitsel araştırma yöntemi kullanılmış olup rastgele seçilen öğrencilere bir anket uygulaması yapılarak elde edilen verilerle faktör analizi ve regresyon analizi yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, öğrencilere sunulanların onların en çok talep ettiği şeyler olmadığı, derslerde daha çok seminer uygulamaları yapıldığı ancak öğrenciler tarafından ağ oluşturma ve koçluk faaliyetlerinin daha fazla talep edildiği belirlenmiştir. Ayrıca girişimcilik eğitime katılımın girişimcilik niyetini pozitif yönde etkilediği cinsiyetin girişimcilik niyetine etkisinin oldukça zayıf olduğu, farklı paydaşların öğretme ve koçluk faaliyetlerine dahil edilerek girişimcilik eğitiminde açık inovasyon ve bunu bir bilgi alışverişi süreci olarak görülmesi gerektiği, kendi işini kurmaya odaklanmak yerine girişimciliği anlama, benimseme potansiyeli oluşturmaya çalışmak gerektiği, vurgusu yapmışlardır.

Karahan ve Yeşilkaya (2018) yaptıkları çalışmada Potansiyel girişimcileri belirleyerek olay yerine getirmeyi, girişimcilik eğitimindeki sorunları tespit etmeyi ve çözüm yolları geliştirmeyi amaçlamışlardır. Anket sonuçları, çoğu öğrencinin daha önce hiç girişimci olmadığını, öğrencilerin dörtte üçünün kariyer hedefi olarak kamuda veya özel sektörde çalışmayı ve kendi işini kurmayı düşünen öğrencilerin azınlıkta olduğunu göstermektedir. Ayrıca, öğrenciler

girişimcilik için 100 üzerinden 68 ve girişimcilik becerileri için 72 puan aldı. Ankete katılan öğrencilerin bu puanları sonucunda üniversite öğrencilerinin iş kurma motivasyonlarının çok iyi durumda olmadığı ancak üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin iyi seviye eğitim yoluyla görece gelişerek belli bir düzeye ulaştığı tespit edilmiştir. Birinci dereceden akrabası zanaatkar olanlar, üniversitedeyken kazandıkları girişimcilik ve girişimcilik yeteneğinde de daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Karabulut ve Doğan, (2019) yaptıkları çalışmanın amacı beden eğitimi yüksekokulları ve beden eğitimi yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin genel yeterlilik ve girişimcilik düzeylerini belirlemektir. Tarama modeli kullanılarak yapılan bu çalışmada örneklem grubu, beş farklı üniversitenin beden eğitimi ve beden eğitimi yüksekokullarında öğrenim görmekte olan ve rastgele seçilen 1129 öğrenciden oluşmaktadır. Bulgular, çalışma grubunun genel yeterliliklerine ve girişimci ruhlarına daha yüksek düzeyde inandıklarını, gelecekle ilgili daha fazla endişe duyduklarını, en iyi eğitildikleri işi yapmak istediklerini ve gelecekle ilgili endişelere ve cinsiyet değişkenlerine sahip olmaları genel yetenek inançları ve girişimci ruh olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir.

İrge, vd., (2020) yaptıkları çalışmada Üniversite öğrencilerinin bireysel girişimcilik algıları ile eğitim kalitesi algıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladılar. Çalışmada 241 öğrencinin katıldığı Bireysel Girişimcilik Algısı Ölçeği ve Üniversite Eğitim Kalitesi Derecelendirme Ölçeği kullanılmıştır. Bulgular, girişimcilik algıları ile yeterli değerlendirme ve ders yükü algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını gösteriyor, bu da cinsiyetin girişimcilik ve eğitim kalitesi algılarını etkilemediğini gösteriyor. Ayrıca, bireysel girişimcilik algıları ile eğitim kalitesi algılarının çeşitli alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler bulunduğunu ileri sürmüştür.

Mei, lee ve Xiang, (2020) yaptıkları çalışmada, Çin'deki yükseköğretim kurumlarındaki girişimcilik eğitiminin arka planını açıklamak ve girişimcilik eğitiminin öğrencilerin girişimcilik niyeti üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmaya veri sağlamak amacıyla farklı okullardaki öğrencilere bir anket uygulaması yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, farklı türden okullarda ve farklı alanlarda öğrenim gören öğrencilerin girişimcilik eğitimine farklı düzeylerde katılım gösterdikleri belirlenmiş, alınan eğitimi düzeyi arttıkça girişimcilik niyeti ve öz-yeterliliğinin de arttığı ileri sürülmüştür. Ayrıca, girişimci karar verme öz-yeterliliğinin, girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasında önemli bir arabulucu rol oynadığı ifade edilmiştir.

Dağlar (2020) yaptığı çalışmada, girişimcilik eğitimi alan üniversite mezunları arasında girişimcilik eğilimini araştırılmıştır. Araştırmanın evrenini Çankırı Karatekin Üniversitesi ön lisans veya lisans derecesi ile mezun olmuş, girişimcilik eğitimi almış bireyler oluşturmuş ve veriler anket uygulanarak toplanmıştır. Araştırmalar, girişimcilik eğitimi almış kişilerin girişimci olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu gösteriyor. Kolejlerde verilen girişimcilik eğitiminin farkındalığı artırdığı ve girişimciliği yüksek insanları üniversiteden sonra kendi işlerini kurmaya teşvik ettiği ileri sürülmüştür. Ayrıca anket sonuçlarından yola çıkarak girişimcilik eğitimi almış ve iş arayan üniversite mezunlarının neden iş kurmayı düşünmediklerini araştırmayı önerdim. Girişimcilik mentorluğu bu alanda çok önemli katkılar sağlayabilir.

Wardana, vd., (2020) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin girişimcilik eğitimi ile girişimci zihniyet arasındaki ilişkiyi araştırmak ve ayrıca tutum ve öz yeterliliğin aracı rolünü anlamaya çalışmışlardır. Çalışmada rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak Endonezya'daki farklı üniversitelerden çevrimiçi anketeler ile bilgiler toplanmıştır. Anket sonuçları yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, girişimcilik eğitiminin girişimcilik öz yeterliliğini, girişimci tutumu ve girişimci zihniyeti etkilediği ayrıca

girişimci öz-yeterlik, girişimci zihniyet yerine girişimci tutumu teşvik edebileceği ileri sürülmüştür. Elde edilen bulgular ışığında üniversitelerin, öncelikle girişimcilik dersi müfredatını uygulama ağırlıklı yaparak, sınıfta teorilerden çok kompozisyonlarla saha çalışmaları dönüştürmek gerektiği önerilmiştir.

Kanıoğlu, vd., (2021) yaptıkları çalışmada açık öğretim yöntemlerinde okuyan lisans öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini belirlemeyi ve kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçladılar. 2018/19 mali yılında bir anket, veri sağlama ve analiz kullanarak İşletme Fakültesi'ndeki 370 öğrenci için yapısal eşitlik modeli çalışılmıştır. Çalışma sonuçlarında; öğrencilerin girişimciliğe yönelik olumlu tutumlarının ve girişimcilik zorluk derecelerinin (algılanan davranışsal kontrol) bir iş kurma niyetlerinin göstergesi olduğunu bulduk. Araştırma sonuçlarının planlanan davranış modeli ile tutarlı olması, girişimcilik eğitimi uygulamalarının geliştirilmesi, bu konuda politikalar oluşturulması, özellikle uzaktan eğitim alan öğrencilerin girişimci olmaları teşvik edilmeli ve gençlerin bu yönde yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Ekonomik faaliyetlere daha bilinçli, daha aktif ve cesaretle katılmaktır.

Pektaş ve Çelik (2021) yaptıkları çalışmada, öğrencilere girişimcilik bilgi ve becerilerinin kazandırılması için öğretmen adayları tarafından geliştirilen somut etkinliklerin değerlendirilmesi amaçlamışlardır. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanmış ve araştırma fen bilgisi öğretmen adayları tarafından geliştirilen etkinlik dokümanlarını kapsamış ve toplamda 40 etkinlik değerlendirilmiştir. Anket sonuçlarına göre aday öğretmenler, girişimcilik için önemli olan “yenilik arama” ve “iş planlama” değerlendirme maddelerinde “iyi” puan alırken, “yaratıcılığı kullanma” değerlendirme maddesinde “yetersiz” olarak gösterilmektedir. "Hata" ve "Risk" ise “eksiklikler” olarak ortaya çıkmıştır. Genel olarak, öğretmen adayları tarafından geliştirilen etkinlikler 'kabul edilebilir' düzeyde derecelendirilmiştir.

Turan vd. (2021) yaptıkları çalışmada, ilkokul öğrencilerinin girişimci yönelimini netleştirmek ve girişimci yönelimin cinsiyete, sınıfa, ebeveyn eğitim düzeyine, ebeveyn istihdam durumuna ve düzenli ders dışı etkinlik deneyimine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Araştırma örneğini 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Bursa'da öğrenim gören 7555 öğrenci oluşturmuş ve Girişimcilik Ölçeği kullanılarak veri toplanmıştır. Araştırma sonucunda ilkokul öğrencilerinin iş kurma motivasyonlarının olumlu olduğu, iş kurma motivasyonlarının cinsiyete, medeni duruma ve sınıf düzeyine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmalar, öğrencilerin girişimci olma eğilimlerini artıran ve onları girişimci olmaya yönlendiren etkinlikleri içeren eğitim programlarının geliştirilmesinin hem kişisel hem de toplumsal faydaların yaygınlaşmasına katkıda bulunduğunu ileri sürmektedir.

Lv, Chen, vd. (2021) yaptıkları çalışmada girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisini planlı davranış teorisi perspektifinden incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada kolej ve üniversitelerde girişimcilik eğitiminin ekonomik ve sosyal kalkınmaya etkisi incelenerek kavramsal bir model oluşturulmuştur. Çalışmaya veri toplamak amacıyla anket yöntemi kullanılmış ve değerlendirmelerde SPSS programında yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre girişimcilik eğitimi, iş planı yarışmaları ve girişimcilik uygulama desteği, girişimcilik yeterliliğini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca girişimcilik yeterliliğinin girişimcilik eğitimi ile işletme arasındaki ilişkilerde de aracı bir rol oynadığı ileri sürülmüştür.

Martínez-Gregorio, vd. (2021) yaptıkları çalışmada ön-son test tasarımı ve kontrol gruplu çalışmalara katılan öğrenci örneklemelerinde girişimcilik eğitiminin etkililiğini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyetini ve öz-yeterliliğini artırmada küçük etkilerinin olduğunu saptanmışlardır. Ancak eğitim programlarının süresinin artırılmasının bu etkiyi daha da artıracığı ileri sürülmüştür.

Karabaş ve Çamur (2022) yaptıkları çalışmada, sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilerin sosyal girişimcilik algı düzeylerini ölçmeye çalışmışlardır. Çalışmada anket yöntemi kullanılmış olup 124 öğrenciden veri toplanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin sivil toplum kuruluşlarına katılımlarının düşük olduğu ancak sosyal sorunlara ilişkin farkındalık düzeylerinin ve bu sorunlara çözüm bulma isteklerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal sorunların çözülmesi için bugün bir şey yapmıyor olması ne yapacaklarını bilmediklerinden kaynaklandığı vurgulanmıştır. Bunun ışığında sosyal hizmet öğrencilerine yol gösterici olunması ve öğrencilerde sosyal girişimciliğe ilişkin farkındalık kazandırılması ve eğitim müfredatının bu anlamda gözden geçirilmesinin önem arz ettiğini vurgulanmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyetleri, girişimcilikle ilgili farkındalıkları ve bilgi düzeylerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda öncelikle ilgili kavramlar üzerinde durulmaya çalışılmış, ilgili literatür kapsamlı bir şekilde taranmış ve Elâzığ Fırat Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin girişimcilik ruhları, girişimcilik düzeylerine yönelik bir anket ile ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırma için bilgi sağlamaya istekli bir öğrenci. Ayrıca çalışmada ortaya çıkan problemler, eksiklikler ve aksiyon ihtiyaçları tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırma evrenini Aralık 2022'de Elâzığ Fırat Üniversitesi'nde öğrenim gören yaklaşık 50.000 öğrenci oluşturmakta ve bu evrenden örneklem olarak çeşitli fakültelerden 227 öğrenci seçilmiştir. Örneklem tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve üniversitede öğrenim gören tüm öğrencileri temsil ettiği varsayılmıştır.

4.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak kişisel görüşme yöntemi seçilmiştir. Anketi geliştirirken öncelikle ilgili literatürü taranmış ve daha önceki çalışmalarda kullanılan anketleri incelenmiştir. (Ercan ve Sümbül, 2019; Taş, 2016; Ekici, 2016; Bayram, 2014; Karahan ve Yeşilkaya, 2018) ve bu çalışmalardan yararlanarak "Üniversite öğrencilerinin Girişimcilik Kapasitelerini Belirleme Anketi" geliştirilmiştir.

Hazırlanan bu anket beş bölümden oluşmaktadır. Demografi, Girişimcilik, Risk alma, Girişimcilik, Girişimcilik okuryazarlığı ölçüm düzeyleri. Soru değerlendirilirken öğrencilere beşli likert ölçeği (1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum) sunulmuştur. Cevapları puana dönüştürüp ve gerekli hesaplamaları yapılmıştır.

Ankette 11 soru öğrenci demografisini, 49 soru ise üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerini ölçen toplam 60 soru bulunmaktadır. Ölçekte yer alan 49 madde için 0,95 alfa güven katsayısı bulduk. Bu sonuca göre ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir. Anket uygulaması sonunda öğrencilerden toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS 22 program paketi kullanılarak istatistiksel değerlendirme yapılmıştır.

4.4. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirme

Araştırmaya katılan öğrencilerden toplanan veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiş ve sonuçlar beş başlık altında yorumlanmıştır. Öğrenci demografisi ve girişimcilik becerileri ana başlıklar altında ayrıntılı olarak yorumlanmıştır.

4.4.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan Elazığ Fırat Üniversitesinin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan 227 öğrencinin girişimcilik kapasitesi on tam puan üzerinden, ortalama 3,71 (yüzlük 74) puan olarak hesaplanmıştır. Bu ortalama öğrencilerin konuyla ilgili düzeylerinin oldukça iyi bir durumda olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunu %51,5(117) İİB bölümü, %4,4(10) teknik bölüm, %5,3(12) sağlık hizmetleri bölümü, %15,4(35) beşerî bilimler bölümü, %6,6(15) oluşturmaktadır. Meslek okulu %3,1(7) Mühendislik okulu %12,8(29) Eğitim okulu %0,9 (2) Tıp fakültesidir. Çalışmalara katılan öğrenciler %55(125) kız ve %45(102) erkektir. Araştırmaya katılanların sınıflara göre dağılımı %36(81) 1. sınıf, %27 (62) 2. sınıf, %18 (42) 3. sınıf, %18 (41) 4. sınıf, %0,1 (01) uzatmalı şeklindedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %77,5'i(176) kent merkezinde, %13,2'si (30) ilçede, %7'si (16) köyde ve %2,2'si (5) kasabada ikamet etmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin mesleki hedefleri %47(107) kamuda çalışmakta, %25(57) kendi işini kurmakta, %15(33) özel sektörde çalışmakta, %10(23) diğer sektörlerde çalışmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları; %36,1(82) dört ve daha fazla kardeş sahibi, %30,8(70) üç kardeş sahibi, %26,9(61) iki kardeş, %5,7(13) tek kardeş sahibidir. Öğrenci yakınlarının; %39(89) iş kurmuş, %61(138) herhangi bir iş kurmamışlardır. Öğrencilerin, %71(162) daha önce herhangi bir girişimcilik faaliyetinde bulunmamış, %29(65) girişimcilik faaliyetinde bulunmuştur. Öğrencilerin, %80(182) girişimcilikle ilgili herhangi bir ders veya eğitim almamış, %20(45) ders veya eğitim almıştır. Öğrencilerin, %73(165) herhangi bir seminere katılmamış, %27(62) öğrenci seminere katıldığını ifade etmiştir. Öğrencilerin, %70(158) girişimcilikle ilgili faaliyet, toplantı veya konferans gibi faaliyetlere katılmamış, %30(69) bu faaliyetlere katılmışlardır.

4.4.2. Öğrencilerin Girişimcilik Niyetleri

Anket uygulamasının sonuçlarına göre, ankete katılan öğrencilerin girişimcilik yeteneğinin alt boyutlarından biri olan girişimcilik motivasyon derecesi 5 üzerinden 3,47 ve 69 olarak hesaplanmıştır. Aşağıdaki Tablo 1, Girişimcilik Becerisi alt boyutundan girişimcilik düzeyi, ortalama puanlar ve standart sapma değerlerinin ölçülerini göstermektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin Girişimcilik Niyetleri

	X	S
Gelecekte kesinlikle kendi işimi kurmayı hedefliyorum	3,59	1,38
Sosyal yaşamı, iş ve eğlenceyi dengeli bir şekilde yaşayan bir kişiliğe sahip olmak isterim	4,23	1,19
Temel kariyer hedefim girişimci olmaktır ve bunun için her şeyi yapmaya hazırım	3,47	1,38
Kendi işimi kurmak ve işletmek için elimden gelen her şeyi yaparım	3,63	1,37
Günde 12-16 saat çalışmayı göze alabilirim	3,19	1,32

Tablo 1’de Araştırmaya katılan öğrencilerin girişimcilik becerilerini (yeteneklerini) ölçmek için yapılan bir ankete göre, gelecekte kesinlikle iş kuracakları fikrine katılanların ortalaması 3,59 puan, standart sapma ise 1,38 olmuştur. Bu sonuçlara göre öğrenciler kesinlikle gelecekte girişimciliği düşünüyor oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, sosyal yaşamı, iş ve eğlenceyi dengeli bir şekilde yaşayan bir kişiliğe sahip olmak istediği görüşü ile ilgili değerlendirmelerine ($X=4,23$; $s=1,19$) göre, öğrencilerin sosyal yaşamı, iş ve eğlenceyi dengeli bir şekilde yaşamak istedikleri yorumu yapılabilir. Araştırmaya katılan öğrenciler, Temel kariyer hedefim girişimci olmaktır ve bunun için her şeyi yapmaya hazır olduğuyula ilgili ortalamalarına ($X=3,47$; $s=1,38$) göre, öğrencilerin kariyer hedefinin girişimcilik olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, kendi işlerini kurmak ve yürütmek için ellerinden gelenin en iyisini yapacaklarına inanan ortalama seçmen katılımı 3,63, standart sapması 1,37'dir. Bu sonuca göre öğrenciler kendi işini kurmak ve işletmek için ellerinden gelen her şeyi yapabileceklerini ifade etmişlerdir. Yine öğrencilerin, günde 12-16 saat çalışmayı göze alabilecekleri düşüncesine katılım ortalaması 3,19 ve standart sapması 1,32 şeklindedir. Bu sonuca göre öğrencilerin günde 12-18 saat çalışmayı göze alamamaktadırlar.

4.4.3. Öğrencilerin Girişimcilik Riski Alma Düzeyi

Anket uygulama bulgularına göre araştırmaya katılan öğrencilerin girişimcilik beceri düzeyi alt boyutu için risk alma düzeyi 5 üzerinden 3,91 ve 100 üzerinden 78 olarak hesaplanmıştır. Aşağıdaki Tablo 2, girişimcilik beceri düzeyi alt boyutundan risk alma düzeyleri, ortalama puanlar ve standart sapma değerlerinin ölçümlerini göstermektedir.

Tablo 2. Girişimcilikte Risk Alma

	x	s
Görevin başarısına inanırsam her türlü riski üstlenebilirim.	4,20	0,90
Başarı olasılığı %40 ve daha düşük olan durumlarda risk alırım.	3,32	1,14
Başka biri için çalışacağıma, kendi işimi kurmayı yeğlerim.	3,89	1,19
Ne gibi bir tepki ortaya çıkacağından emin olmasam da yeni fikirler teklif etmeyi severim.	3,94	1,04
Riskler tekrar almaya eğilimliyimdir çünkü fırsatlarımı artırmak isterim.	3,81	1,10

Tablo 2'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin girişimcilik kapasitelerini belirlemek üzere yapılan anket çalışması sonucunda, " Görevin başarısına inanırsam her türlü riski üstlenebilirim " düşüncesine katılım ortalaması 4,20 puan standart sapması 0,90'dır. Bu sonuçlara göre öğrenciler görev başarısına inandıkları her türlü riski göze almayı düşünmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, Başarı olasılığı %40 ve daha düşük olan durumlarda risk alırım düşüncesine ($X=3,32$; $s=1,14$) pek katılmamaktadır. Öğrenciler, başka biri için çalışacağıma kendi işimi kurmayı tercih ($X=3,89$; $s=1,19$) etme düşüncesine çok katılmamaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, ne gibi bir tepki ortaya çıkacağından emin olmadan yeni fikirler teklif etmeyi sevindikleri düşüncesine katılım ortalaması 3,94, standart sapması 1,04'tür. Bu sonucu göre katılımcılar sonuçtan emin olmasalar da yeni fikirler teklif etmeyi sevmektedirler. Öğrenciler, riskleri tekrarlama eğiliminde olup fırsatları artırmak isteği ortalama 3,81 puan ve standart sapması 1,10 olup buna göre riskler tekrar almak ve fırsatları artırmak istekleri orta düzeyde yani çok fazla değildir.

4.4.4. Öğrencilerin Girişimciliğe Yatkinlıkları

Anket sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin girişimcilik becerileri alt boyutlarından biri olan girişimcilik kırılmalılığı derecesi 5 üzerinden 3,75 ve 100 üzerinden 75 olarak hesaplanmıştır. Aşağıdaki Tablo 3 girişimcilik için ortalama ve standart sapma değerlerini göstermektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Girişimciliğe Yatkinlık Durumu

	X	S
16.Benim için girişimci olmanın avantajları dezavantajlarından fazladır.	3,59	1,30
17.Girişimci olarak kariyer yapmak bana cazip gelmektedir.	3,74	1,21
18.Eğer bir şeyi aklıma koyarsam, hiçbir şeyin beni durdurmasına izin vermem.	3,93	1,14
19.Genellikle Rekabet etmekten hoşlanırım	3,81	1,15
20.Yaptığım işlerde kendi kararlarım etkilidir	4,04	0,99
21.Zor durumda kaldığımda çözüm için seçenekler oluşturabilirim	4,14	1,02
22.İşimde tasarımcılık yönüm güçlüdür	3,90	1,08
23.Bir işte ya da uygulamada liderliği ele almaktan çekinmem.	3,96	1,08
24.İş konusunda gelecekle ilgili etkili kararlar alabilirim.	3,99	0,97
25.Farklı işlere yönelik motivasyonum ve eğilimlerim güçlüdür.	3,88	1,09
26.İşini kurup başarısız olanlara, yeni bir şans verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	4,00	1,07
27.Bir işi kurmak ve onu çalıştırmak benim için kolaydır	3,48	1,14
28.Üstüme aldığım görevleri zamanında bitiririm	3,95	1,16
29.Sorumluluk almaktan kaçmam ve sorumluluklarımı yerine getiririm	4,18	0,96
30.Başkalarının aklına gelmeyen birçok şeyi düşünür ve hayata geçirebilirim.	3,75	1,06
31.Bir işin fırsatlar sunması, emniyetli ve garantili olmasından daha önemlidir.	3,65	1,31
32.Geleceği garanti altına almak için insanların kendi işini kurması gereklidir	3,63	1,22
33.İstediğim bir şeyi elde ettiğimde bunun kendi yeteneklerimle gerçekleştiğini düşünürüm	3,78	1,04
34.Bir işe başladığımda, çoğunlukla çevremdeki insanları da harekete geçiririm	3,64	1,27
35.İnsanları severim. Hemen herkesle anlaşılabilir ve iyi geçirim.	3,81	1,22
36.Bir iş fikrini girişimcilik projesine dönüştürebilecek bilgi ve beceriye sahibim.	3,68	1,20
37. Eğer yeni bir iş kurmayı deneseydim büyük olasılıkla başarılı olurum.	4,01	0,97

Tablo 3'te gösterildiği gibi, "Girişimciliğin faydaları dezavantajlara ağır basar" ifadesine ortalama katılım 1,30 standart sapma ile 3,59'dur. Buna göre, çoğu öğrenci girişimciliğin yararlarının zararlarından daha fazla olmadığı görüşündedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, "girişimci olarak kariyer yapmanın daha cazip olduğu" düşüncesine ($X=3,74$, $s=1,21$) çok katılmamaktadırlar. Öğrenciler, "aklına koyduğunda, hiçbir şeyin kendisini durduramayacağı" düşüncesine katılım ortalamasına göre ($X=3,93$, $s=1,14$) göre öğrenciler bu düşünceye çok katılmaktadır. Öğrenciler "genellikle rekabet etmekten hoşlanırım" düşüncesine ($X=3,81$; $s= 1,15$) çoğunlukla katılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrenciler ortalama olarak kararlarının çalışmalarını için geçerli olduğuna inanır ve ($X=4,04$; $s=0,9$) onlara göre öğrencilerin kendi kararlarına çok değer verdikleri düşünülmektedir. Öğrencilerin, "zor durumda kaldıklarında çözüm seçenekleri oluşturabilecekleri" düşüncesine katılım ($X=4,14$; $s=1,02$) durumuna göre, öğrenciler karşılaştıkları zorluklara ani çözümler bulabileceklerine çok güvenmektedir. Öğrencilerin, "işinde tasarım yönünün güçlü olduğu" düşüncesine ($X=3,9$; $s=1,8$) katılım oranına göre, öğrencilerin güçlü bir tasarım yeteneği olduğu yorumu yapılabilir.

Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin "bir işte ya da uygulamada liderliği ele almaktan çekinmememe" düşüncesine katılım ortalamasına ($X=3,96$; $s=1,8$) göre, öğrencilerin liderlik vasfına sahip oldukları söylenebilir. Öğrencilerin "iş konusunda gelecekle ilgili etkili kararlar

alabilecekleri” düşüncesine katılım ortalaması 3,99, standart sapması 0,97’dir. Buna göre, öğrencilerin gelecek ile ilgili etkili karar alabilecekleri düşünülebilir. Öğrencilerin “farklı işlere yönelik motivasyonları ve eğilimleri güçlüdür” fikrine katılım ortalaması 3,88 standart sapması 1,09’dur. Buna göre öğrencilerin çeşitli iş kollarına, motivasyon ve eğilimlerinin güçlü olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, “işini kurup başarısız olanlara, yeni bir şans verilmesi gerektiği” düşüncesine katılım ($X=4,00$; $s=1,07$) ortalamasına göre, öğrenciler başarısız olanlara bir şans daha verilmesi gerektiğini düşüncesine çok katılmaktadırlar. Öğrenciler, “bir işi kurmak ve çalıştırmanın kolay olduğu” düşüncesine katılım ortalamasına ($X=3,48$; $s=1,14$) göre öğrencilerin bu düşünceye çok katılmadıkları söylenebilir. Öğrencilerin, “alınan görevleri zamanında bitirme” düşüncesine katılım ($X=3,95$, $s=1,16$) ortalamasına göre, bu düşünceye çok katıldıkları ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, “sorumluluk almaktan kaçmama ve sorumlulukları yerine getirme” düşüncesine katılım ($X=4,18$; $s=0,96$) ortalamasına göre, öğrencilerin sorumluluk alabilen bireyler oldukları ifade edilebilir. Öğrencilerin “başkalarının aklına gelmeyen birçok şeyi düşünüp ve hayata geçirebileceği” düşüncesine katılım ($X=3,75$; $s=1,06$) ortalamasına göre, öğrencilerin başkalarının görmediklerini görme yeteneğinin orta düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Araştırmaya katılan öğrencilerin, “bir işin sunduğu fırsatların, emniyetli ve garantili olmasından daha önemli olduğu” düşüncesine katılım ($X=3,65$, $S=1,31$) ortalamasına göre öğrenciler fırsatları avantaja çevirmek yerine garantili işler yapmayı tercih etmektedirler.

Araştırmaya katılan öğrenciler, “geleceği garanti altına almak için insanların kendi işini kurması gerektiği” düşüncesine katılım ortalamasına ($X=3,63$; $s=1,22$) göre öğrencilerin çoğunun gelecekte kendilerini garanti altına almak için girişimciliği tercih etmedikleri yorumu yapılabilir. Öğrencilerin, “istedikleri bir şeyi elde ettiklerinde bunu kendi yetenekleriyle gerçekleştirdikleri” düşüncesine katılım ortalamasına ($X=3,78$; $s=1,04$) göre, katılımcıların kendi yeteneklerine orta düzeyde güvendikleri söylenebilir. Öğrencilerin, “bir işe başladıklarında, çoğunlukla çevresindekileri de harekete geçirdikleri” düşüncesine katılım ortalamasına ($X=3,64$; $s=1,27$) göre öğrencilerin bu düşünceye çok katılmadıkları teşvik yönlerinin pek olmadığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, “insanları sevdikleri ve hemen herkesle anlaşabildikleri ve iyi geçindikleri” düşüncesine katılım ortalamasına ($X=3,81$, $s=1,22$) göre, öğrencilerin çoğunluğunun insanlarla iyi anlaşabilir, uyumlu bir kişiliğe sahip oldukları yorumu yapılabilir. Öğrencilerin, “bir iş fikrini girişimcilik projesine dönüştürebilecek düzeyde bilgi ve becerilere sahip oldukları” düşüncesine katılım ortalamasına ($X=3,68$; $s=1,20$) göre öğrencilerin bilgi ve beceri potansiyellerinin eksik olduğu yorumu yapılabilir. Öğrencilerin, “yeni bir iş kurmayı denerse başarılı olacakları” düşüncesine katılım ortalamasına ($X=4$; $s=0,97$) göre, öğrencilerin yeni bir iş kurmada başarılı olacaklarına inandıkları yorumu yapılabilir.

4.4.6. Girişimcilik Kapasitesini Etkileyen Faktörler Arasındaki Korelasyon Analizi

Çalışmanın bu kısmı, girişimcilik yeterliliğini etkileyen üç faktör arasındaki ilişkileri veya değişkenler arasındaki korelasyonları incelemektedir.

Korelasyon analizi sonucunda, girişimciliğin temel değişkenleri ile girişimcilik düzeyi arasında 0,01(%99) güven düzeyi %81 oranında korelasyon olduğu bulunmuştur. Girişimcilik yeteneği ile risk alma değişkenleri arasında 0,01(%99) güven düzeyiyle bir %84 oranında korelasyon bulunmuştur. Girişimcilik yeteneği ve girişimcilik beceri düzeyi değişkenleri arasında 0.01(%99) güven %86 oranında korelasyonu bulunmuştur.

Tablo 4: Girişimcilik Kapasitesini Etkileyen Faktörler Arasındaki Korelasyon

Değişkenler	X	S	Niyet Düzeyi	Risk Alma	Yetenek Düzeyi	Kapasite Düzeyi
Girişimcilik Niyeti	3,47	1,02	1	0,447**	0,529**	0,814**
Girişimci Riski Alma	3,91	0,91	0,447**	1	0,685**	0,840**
Girişimci Yetenek	3,75	0,77	0,529	0,685	1	0,857**
Girişim Kapasitesi	3,71	0,75	0,814**	0,840**	0,857**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 4'te görüldüğü gibi korelasyon analizi sonucunda girişimciliği en çok etkileyen faktör girişimcilik olup, korelasyon değeri $p < 0,01$ ($r=0,857$) anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlıdır. Bu sonuca dayanarak, girişimcilik performansının öncelikle girişimcilik beceri düzeyinin bir fonksiyonu olarak arttığı yorumlanabilir. Yani, girişimcilik kapasitesini artırmak için öncelikle girişimcilik yeteneğinin yüksek olması gerekmekte, sonra girişimcinin risk alma seviyesinin yüksek olması gerekmekte ve daha sonra da girişimciliğe niyetinin artırılması gerekmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Yeni bir işe başlarken girişimciliğin en önemli aşaması gerekli motivasyondur. Mevcut iş fırsatlarının rekabetçi iş modellerine dönüştürülmesinde kilit unsur olan yükseköğretim bileşeninin dikkatli bir şekilde analiz edilmesi ülkeye ekonomik ve sosyal açıdan büyük faydalar sağlayacaktır. Daha yüksek eğitilmiş bir nüfus, girişimciliğin temel gereklilikleri olan değişim direncini azaltarak, girişimciliği artırarak ve istihdamı artırarak ülke ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunabilir. Bu bağlamda, araştırmamızdan bazı bilgiler aşağıda sıralanmıştır.

Öğrencilerin Girişimcilik Niyeti; 5 üzerinden 3.47 ve 100 üzerinden 69 puan hesaplanmıştır. Buna göre öğrencilerin girişimcilik niyetlerinin ortalamasının biraz üstünde iyi bir düzeyde olduğu yorumu yapılmıştır. Öğrenciler dengeli bir sosyal hayatı, işi ve eğlencesi var ve en önemlisi gelecekte kendi işini kurmayı planlamaktadır. Öğrencilerin kariyer hedefi orta düzeyde girişimcilik olup kendi işini kurmak ve işletmek için elinden gelen her şeyi yapabileceklerini düşünmekte ve ancak günde 12-18 saat çalışmayı göze alamayacaklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin Girişimcilik Riski alma düzeyi; öğrencilerin girişimcilik yeteneği seviyesi alt boyutlarından risk alma düzeyi beş tam puan üzerinden 3,91 puan, yüz tam puan üzerinden 78 puan olarak hesaplanmış ve bu sonuca göre öğrencilerin çoğunluğunun risk alma seviyesinin iyi olduğu yorumu yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; öğrenciler görev başarısına inandıkları her türlü riski göze alabilmekte, başarı olasılığı düşük olan durumlarda risk almamakta, öğrencilerin başka biri için çalışacağına, kendi işini kurma düşüncesine çok katılmamaktadır. Öğrenciler sonucundan emin olmasalar da yeni fikirler teklif etmekten hoşlanmakta, fakat risk alma ve fırsatları artırma isteği çok fazla değildir.

Öğrencilerin Girişimciliğe Yatkinlık düzeyi; beş tam puan üzerinden 3,75 puan, yüz tam puan üzerinden 75 puan olarak hesaplanmıştır. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin girişimciliğe yatkinlıkları orta düzeydedir. Anket sonuçlarına göre; öğrenciler girişimci olmanın avantajlarının dezavantajlarından daha fazla olduğunu, girişimciliği kariyer olarak pek cazip bulmadıkları, rekabet etmekten hoşlandıkları, kendi aldıkları kararlara değer verdikleri, zor durumda kaldıklarında çözüm üretebilecekleri, zorluklarla karşılaştıklarında ani kararlar alabileceklerine çok güvenmektedirler. Öğrenciler yaptıkları işlerde tasarım yönlerinin güçlü olduğuna, iş ortamında liderlik yapabileceklerini, gelecekle ilgili etkili kararlar alabileceklerini, motivasyonlarının iyi olduğunu düşünmektedirler.

Araştırmanın bulgularına göre öğrenciler, ilk defa iş kurup başarısız olanlara yeni bir şans verilmesi gerektiğine, bir işi kurmak ve çalıştırmanın çok kolay olmadığını, verilen görevlerin zamanında bitirilmesi gerektiğine, sorumluluktan kaçılmaması gerektiğine inanmaktadırlar. Öğrenciler başkalarının aklına gelmeyen fikirleri düşünüp hayata geçirme konusunda çok iyi olmadıklarını, fırsatları avantaja çevirmek, risk almak yerine garantili işleri daha çok istedikleri, gelecekte kendilerini garanti altına almak için girişimciliği tercih etmedikleri, kendi yeteneklerine orta düzeyde güvendikleri, çevresindekileri teşvik yönlerinin pek olmadığı yorumu yapılabilir. Öğrencilerin çoğunluğunun insanlarla iyi anlaşabilir, uyumlu bir kişiliğe sahip oldukları, bilgi ve beceri potansiyellerinin eksik olduğu, yeni bir iş kurmada başarılı olacaklarına inandıkları yorumu yapılabilir.

Girişimcilik Kapasitesini Etkileyen Faktörler Arasında yapılan korelasyon analizi sonucunda; girişimcilik kapasitesini en fazla etkileyen faktör, girişimcilik yeteneği olup korelasyon değeri pozitif ve %99 önem düzeyinde anlamlıdır. Bu sonuca göre, girişimcilik kapasitesi *en çok girişimcilik yeteneği düzeyine bağlı olarak artmaktadır* yorumu yapılabilir. Yani, girişimcilik kapasitesini artırmak için öncelikle girişimcilik yeteneğinin yüksek olması gerekmekte, sonra girişimcinin risk alma seviyesinin yüksek olması gerekmekte ve daha sonra da girişimciliğe niyetinin artırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Alan, Hale (2020). Genç girişimciliği ve sosyal girişimcilik: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(28), 997-1027.
- Bayram, Gül Nazik (2014), Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep
- Çetin, E. (2021). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Girişimcilik Eğitimine Yönelik Tutumları ve Girişimcilik Niyetleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 153-180.
- Dağlar, H. (2020). Girişimcilik eğitimi alan üniversite mezunlarının girişimcilik eğilimi üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 816-830.
- Ekici, Ece (2016), Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimini Belirlemede Planlanmış Davranışlar Teorisi ve Girişimcilik Eğitiminin Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Ercan, Yılmaz ve Sümbül, A. Murat (2019). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21.sayı (2009).
- İrge, N. T., Yalçın, Y. & Yıldırım, İ. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Bireysel Girişimcilik Algıları ile Öğretim Kalitesi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 846-857.
- Kanıcioğlu, C. H., Akyıldız, M., Paşaoğlu Baş, D., Tosunoğlu, B. T., Kaya, E., & Önder, G. (2021). Uzaktan Öğrenenlerin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:5, Sayı:3, ss.1301-1327
- Karabaş, R., & Çamur, G. (2022). Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Sosyal Girişimcilik Bilgi Düzeyleri. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 226-243.
- Karabulut, E. O., & Doğan, P. K. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Ve Genel Yetkinlik Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma; Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Örneği. *Iğdır Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 16-26.
- Karahan, M., & Yeşilkaya, M. Ş. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Yeteneklerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Fırat Üniversitesi. *Kesit Akademi Dergisi*, (14), 273-288.
- Kaygusuz, N, & Genç, K. (2022). Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Süreci Üzerindeki Etkisi: Türkiye'deki Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme. *Asya Çalışmaları*, 6(20), 219-242.
- Küttim, M., Kallaste, M., Venesaar, U., & Kiis, A. (2014). Entrepreneurship education at university level and students' entrepreneurial intentions. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 110, 658-668.
- Lv, Y., Chen, Y., Sha, Y., Wang, J., An, L., Chen, T., ... & Huang, L. (2021). How entrepreneurship education at universities influences entrepreneurial intention: mediating effect based on entrepreneurial competence. *Frontiers in Psychology*, 12, 655868.
- Martínez-Gregorio, S., Badenes-Ribera, L., & Oliver, A. (2021). Effect of entrepreneurship education on entrepreneurship intention and related outcomes in educational contexts: A meta-analysis. *The International Journal of Management Education*, 19(3), 100545.

- Mei, H., Lee, C. H., & Xiang, Y. (2020). Entrepreneurship education and students' entrepreneurial intention in higher education. *Education Sciences*, 10(9), 257.
- Pektaş, N. & Çelik, H. (2021). Öğrencilerin Girişimcilik Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Etkinliklerin Değerlendirilmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Dergisi (KÜED)*, 1(1), 49 – 56.
- Seçgin, Y. (2020). Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(1), 803-827.
- Senem, N. A. R. T. & Yıldırım, Y. T. (2021). Girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisinde öz-yeterlilik algısının aracılık rolü üzerine bir araştırma. *Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 10(1), 1-28.
- Taş, Ahmet (2016), Girişimcilik Eğitimi ile Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkinin Parametrik Tekniklerle Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Turan, A., Kıvrak, Y., Atasayar, A., & Başar, M. (2021). İlköğretim Öğrencilerinin Girişimcilik Niyetlerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 358-378.
- Wardana, L. W., Narmaditya, B. S., Wibowo, A., Mahendra, A. M., Wibowo, N. A., Harwida, G., & Rohman, A. N. (2020). The impact of entrepreneurship education and students' entrepreneurial mindset: the mediating role of attitude and self-efficacy. *Heliyon*, 6(9), e04922.

CHATGPT-4 DÜNYASINDA: FUTBOL TAKIMLARI

Arş. Gör. Dr. Volkan AYDOĞDU

Bitlis Eren Üniversitesi, - 0000-0001-6044-2618

ÖZET

Teknolojinin insan hayatına olan etkisi hızlı şekilde artarken bunun son örneği tüm zamanların en gelişmiş sohbet robotu olan ChatGPT-4'dür. ChatGPT-4 insanlar tarafından yazılan metinlere karşılık insan benzeri cevaplar yazabilen yapay zekâ tabanlı bir dil modelidir (Jin ve Kruppa, 2023; Hao, 2022). Çeşitli alanlarda kullanıcılara sunulan bu bilgi sahibi olma kolaylığı spor kulüplerinin ne yönde bilinirliği noktasında da öne çıkmaktadır. Bu noktada Türkiye'deki spor kulüplerinin tarihleri, başarıları, toplum üzerinde ki etkileri anlaşılması açısından önemli görülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın amacı; Türkiye'deki spor kulüplerinin ChatGPT-4 yapay zekâ dil modelindeki oluşan metin içeriklerinin incelenmesidir. Araştırma kapsamında Türkiye'deki spor kulüplerinin bilgisinin nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi yönteminden yararlanılarak incelenmiştir. İçerik analizi; sosyal bilimlerde, özellikle iletişim metinlerinde kullanılan en önemli araştırma tekniklerinden biridir (Fraenkel ve Wallen, 2006). Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Buna göre Türkiye'de şampiyon olan Bursaspor A.Ş., Medipol Başakşehir FK, Beşiktaş A.Ş, Fenerbahçe A.Ş., Galatasaray A.Ş., ve Trabzonspor A.Ş. kulüplerine ait bilgiler incelenmiştir. Kulüplerin kuruluş tarihlerinden 20.03.2023 tarihine kadar sahip oldukları başarılar, taraftar gurupları, rekabet, bölgesel önem, öne çıkan futbolcular üzerinden genel bilgilerin verilmiş olduğu tespit edilmiştir. Spor kulüplerinin bilgileri içerisinde, dünya çapında oyunculara sahip olmak, bölgesel farklılıklara sahip olunması ve rekabet durumlarına göre farklılık göstermektedir. Bu noktadan hareketle futbol kulüplerinin sahip oldukları tarihleri sadece başarılar ile değil sahip olduğu farklı özelliklerle de ön plana çıktıkları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor, ChatGPT-4, Teknoloji

IN THE WORLD OF CHATGPT-4: FOOTBALL TEAMS**ABSTRACT**

While the impact of technology on human life is increasing rapidly, the latest example of this is ChatGPT-4, the most advanced chat robot of all time. ChatGPT-4 is an artificial intelligence-based language model that can write human-like responses to texts written by humans (Jin and Kruppa, 2023; Hao, 2022). This ease of knowledge, which is offered to users in various fields, also stands out in terms of how well-known sports clubs are. At this point, the history of sports clubs in Turkey, their success and their effects on society are considered important. In this context, the aim of the research is; The aim of this study is to examine the text content of the sports clubs in Turkey in the ChatGPT-4 artificial intelligence language model. Within the scope of the research, the knowledge of the sports clubs in Turkey was examined by using the content analysis method, one of the qualitative research techniques. Content analysis; it is one of the most important research techniques used in social sciences, especially in communication texts (Fraenkel & Wallen, 2006). Purposive sampling method was used in the research. Accordingly, the champions in Turkey are Bursaspor A.Ş., Medipol Başakşehir FK, Beşiktaş A.Ş., Fenerbahçe A.Ş., Galatasaray A.Ş., and Trabzonspor A.Ş. Club information was analyzed. It has been determined that general information has been given over the successes of the clubs from the date of establishment until 20.03.2023, fan groups, competition, regional importance, prominent football players. Within the knowledge of sports clubs, having players around the world differs according to regional differences and competitive situations. From this point of view, it has been concluded that football clubs have come to the forefront not only with their successes but also with their different characteristics.

Keywords: Sports, ChatGPT-4, Technology

DİJİTALLEŞME MUHASEBE MESLEĞİNİ NEREYE GÖTÜRÜYOR

Öğr. Gör. Dr., Cengiz ÖĞMEN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-9297-2936

ÖZET

Son yıllarda teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte, birçok sektörde olduğu gibi muhasebe mesleğinde de dijitalleşme süreci hızla ilerlemektedir. Amacı karar vericilere faydalı finansal bilgi sunmak olan muhasebe bilgi sisteminin, fonksiyonları ile bilgisayar sisteminin çalışma prensipleri arasında yüksek düzeyde bir uyum olduğu bilim insanları tarafından kabul edilen bir gerçektir. Bu uyumun, muhasebe alanının ve mesleğinin dijitalleşmesi bağlamında birçok başka mesleğe veya alana göre daha hızlı, kapsamlı ve kökten etkilenmesinde birinci dereceden rolü olduğu güçlü bir gerçektir. Küresel ölçekteki dijitalleşme araçları ile Endüstri 4.0'ı oluşturan unsurlar ortaktır. Endüstri 4.0 unsurlarından biri olan yapay zeka, yakın gelecekte muhasebe, iç kontrol ve bağımsız denetim alanında çok daha etkin bir rol oynayacaktır. Dünyada ve ülkemizde dijitalleşme, muhasebe mesleğinin belge işleme süreçlerinde önemli dönüşümlere neden olmuştur. Artık kağıt şeklindeki defter, fatura ve ticari belgeler yerlerini dijital defter, fatura ve belgelere bırakmaktadır. Bir başka Endüstri 4.0 unsuru olan veri madenciliği ve analizi alanındaki gelişmeler, muhasebe mesleğinde finansal tabloların ve beyannamelerin hazırlanması, maliyet analizleri gibi alanlarda kullanılmaktadır. Bulut bilişim gibi teknolojiler bilgiye zaman ve mekandan bağımsız ulaşmamızı sağlayarak muhasebe mesleğindeki işlemleri hızlandırmaktadır. Otomatikleşme, veri analizi, yapay zeka verimliliği artırmakta ve doğruluğu sağlamaktadır. Dijitalleşme muhasebe mesleğinde büyük bir değişimi başlatmıştır. Ancak, bu durum aynı zamanda muhasebe mesleğindeki insan olgusunun azalmasına da sebep olmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Muhasebe Mesleği, Dijitalleşme, Muhasebe, Dönüşüm

WHERE IS DIGITALIZATION TAKING THE ACCOUNTING PROFESSION

ABSTRACT

With the rapid development of technology in recent years, the digitalization process is progressing rapidly in the accounting profession, as in many sectors. It is a fact accepted by scientists that there is a high level of harmony between the functions of the accounting information system, whose purpose is to provide useful financial information to decision makers, and the working principles of the computer system. It is a strong fact that this harmonization has a primary role in the digitization of the accounting field and profession, more quickly, comprehensively and radically than many other professions or fields. The elements that make up Industry 4.0 are common with the tools of digitalization on a global scale. Artificial intelligence, which is one of the elements of Industry 4.0, will play a much more

active role in the fields of accounting, internal control and independent auditing in the near future. Digitalization in the world and in our country has led to significant transformations in the document processing processes of the accounting profession. Now, paper notebooks, invoices and commercial documents are replaced by digital notebooks, invoices and documents. The developments in the field of data mining and analysis, which is another Industry 4.0 element, are used in areas such as the preparation of financial statements and statements, cost analysis in the accounting profession. Technologies such as cloud computing accelerate the processes in the accounting profession by enabling us to access information independently of time and place. Automation, data analysis, artificial intelligence increase efficiency and ensure accuracy. Digitalization has initiated a major change in the accounting profession. However, this situation also causes a decrease in the human phenomenon in the accounting profession.

Keywords: Accounting Profession, Digitalization, Accounting, Transformation

1. GİRİŞ

Dijital alandaki gelişmelerin dönüştürme etkisinde olmayan meslek, üretim yöntemi, eğitim, sağlık, savunma ve hatta insan davranışına kadar aklınıza gelebilecek tüm alanlar içerisinde bir alan söylemek günümüz için neredeyse imkansızdır. Dijitalleşmenin dönüştürme etkisiyle aslında kastedilenin değişim kavramı olduğu gözden kaçmamalıdır. Çünkü değişim, gelişim kavramını da içine alarak aynen burada olduğu gibi geniş bir tabanda farklılaşmayı kapsayan bir kavramdır. Türk Dil kurumu (TDK) değişimi ‘bir zaman dilimi sürecindeki değişiklikler’ olarak ele almıştır. Tanımdan TDK’nın değişim kavramına olumlu ya da olumsuz olarak değil de nötr olarak bakmakta olduğu sonucuna varabiliriz. Günümüzde gelişimi içine dahil eden değişim, genel olarak olumlu kabul edilmektedir.

Değişim, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilişim teknolojileri temelli başlayan gelişmelerle hızlanmıştır. Teknolojik gelişmeleri talep eden en güçlü kesim sanayidir. Sanayinin ve toplumun güçlü talebine bilim ve teknolojinin cevabı, bilişim teknolojileri temelli dijital değişimdir. Endüstri devrimleri ile değişim paralel yürümektedir. İçinde bulunduğumuz endüstri evresi, Endüstri 4.0 diye adlandırılmaktadır. Endüstri 4.0 kavramı, Alman Federal Hükümeti’nce Nisan 2011’de alanında dünyanın en büyüğü olan Hannover Endüstri Fuarı’ndan ilk kez tüm dünyaya duyurulmuştur (Deutschland, 2014). Sektörleri ve meslekleri, dijital teknolojik gelişimin sonucu olarak değişime zorlayan güncel unsur Endüstri 4.0’dır. Makalede bütünsel olarak endüstri 4.0 kavramını ele almaktansa, dijital unsurlarının anlatılmasının daha doğru olacağına inandık. Endüstri 4.0 elemanları olarak nesnelere interneti, siber fiziksel sistemler, büyük veri, sanal ve artırılmış gerçeklik, dijital ikiz, yapay zeka, bulut teknolojiler ve akıllı fabrikalar gibi olguları sayabiliriz.

Dijitalleşmede günümüzde gelinecek noktanın yakın gelecek öngörüsü olarak; çalışma hayatında, iş kollarının dijitalleşme ile uyumlu olmayanları işlerini kaybedecekler, bazılarının kapsamında teknoloji esaslı köklü değişiklikler olacak, daha önce hiç bilmediğimiz yeni meslekler doğacaktır. Bu Yeni mesleklerin oluşumuyla ilgili bir tahmine göre 2020 yılında ortaokula başlayan çocukların %65’i günümüzde var olmayan mesleklerde çalışacaklardır (WEF, 2016: 5). Görüldüğü gibi dijitalleşmenin iş kollarında ve mesleklerdeki güçlü değişim etkisi hemen hemen her kesim tarafından kabul edilmektedir. Nasıl ki evimizi döşerken eşyalar bizim

kurallarımıza göre yerleştiriliyor ve daha sonra biz o yerleşime göre davranmak zorunda kalıyorsak; bizzat bilim insanlarının yeni dijital teknolojiler geliştiriyor olmasına rağmen zamanla insan dijital teknolojinin her alandaki değişime maruz kalmaktadır. Kısaca geliştiren biziz, değişen biziz.

Muhasebe mesleğinin de içinde bulunduğu tüm meslek, işletme ve işkollarının gelişimin sonucu olan değişimin kaçınılmaz etkilerinin farkında olması devamlılıkları açısından hayati öneme sahiptir (Aytar, 2019: 84). İşletmelerin muhasebe departmanları veya muhasebe meslek unvanına sahip bağımlı/bağımsız icracıları tarafından yürütülen ticari defterleri tutmak, bilanço, kâr-zarar tablosu ve beyannameler ile diğer belgelerini düzenlemek, müşavirlik ve tasdik faaliyetlerini yerine getirirken gelişen teknolojiye azami ölçüde yararlanmak için teknolojik değişimlerin yaşandığı veya yaşanacağı aşikâr bir gerçektir. Mesleğin iş yapma ve fonksiyonlarını yerine getirme biçimlerinin dijital teknolojiler kullanma bağlamında şekillenmesi aynı zamanda meslek mensubunun iş takibi ve görevlerinin değişmesi anlamına gelmektedir. Neredeyse kaçınılmaz olan teknoloji kullanımını zorunluluğu ister bilinçli bir tercih olsun ister gayri ihtiyari bir tercih olsun mesleğin değişimini kaçınılmaz kılmaktadır.

2. MUHASEBEYİ DOĞRUDAN ETKİLEYEN DİJİTAL TEKNOLOJİLER

İleri teknoloji unsuru olan dijitalleşme yeni bir devrimin duyulan ayak sesleridir. Diğer değişim ve gelişmelerden farklı olarak, daha belirgin bir biçimde gelmektedir (Şayık, 2017: 3). Nesnelerin İnterneti ile birlikte dijitalleşmenin önemini gören işletmeler, faydaya arttırabilmek için tüm süreçlerini dijitalleştirmektedir. Dijitalleşme, veriye dayalı bir dönüşümdür. Büyük veri, yapay zekâ ve nesnelerin interneti veriyi toplayabilen en büyük teknolojik gelişimlerdir. Dijitalleşmenin yansımaları arttıkça da insana duyulan ihtiyaç azalmaya devam edecektir. İşletmeler için yüksek faydaya yönelim kaçınılmazdır. Dijitalleşen işletmelere, dijitalleşen muhasebe alanı hizmet verebilecektir. Dijitalleşmeye doğru geleneksel iş yapma yöntemleri evirilmektedir. Dünyada en yeni teknolojiler, veri toplama sistemleri, bulut bilişim yatırımları ve robotik makinelerle dolu, dijitalleşmiş işletmelerin sürekli artmakta olduğu görülmektedir (Dolanbay, 2017: 47).

Görsel 1. Muhasebe Alanını/Mesleğini Doğrudan Etkileyen Dijital Teknolojiler

Yukarıdaki görsel 1’de muhasebe alanını ve doğal olarak muhasebe mesleğini tüm dünyada genel anlamda etkileyen yapay zeka, bulut bilişim, büyük veri ve blockchain dijital teknolojileri görülmektedir. Bu teknolojilerin her birini alt başlıklar düzeyinde ele almak daha doğru olacaktır.

2.1. Yapay Zeka

İngilizce ‘Artificial Intelligence (Yapay Zeka)’ kelimelerinin baş harflerinden meydana gelen “AI” kısaltması bilişim dünyasında yapay zekâ anlamında yaygın olarak kullanılır. Yapay zekâ çalışmaları genellikle insanın düşünme yöntemlerini analiz ederek bunların benzeri yapay yönergeleri geliştirmeye yöneliktir. İdealize edilmiş bir yaklaşıma göre yapay zekâ, insan zekâsına özgü olan, algılama, öğrenme, çoğul kavramları bağlama, düşünme, fikir yürütme, sorun çözme, iletişim kurma, çıkarsama yapma ve karar verme gibi yüksek bilişsel fonksiyonları veya otonom davranışları sergilemesi beklenen yapay bir işletim sistemidir. Bu sistem aynı zamanda düşüncelerinden tepkiler üretebilmeli ve bu tepkileri fiziksel olarak dışa vurabilmelidir (WP, 2023).

Son zamanlarda yapay zeka sanatsal performanslardan bilimsel etkinliklere kadar birçok alanda kayda değer işler yürütmektedir. Yapay zeka alanındaki elde edilen başarılar, yapay zeka alanındaki araştırmaların vardığı yeri göstermektedir. Yüksek düzeyde tutarlılık gerektiren alanlarda makine kararları ve tahminlerinin güvenilirliklerini doğrulamaya ihtiyaç vardır. Geline noktada büyük başarılar elde edilmesine rağmen, derin öğrenmenin algoritma doğası hala çözülmediğinden birçok yapay zeka kararı henüz tam anlamıyla anlaşılammıştır (Tjoa ve Cuntai, 2020: 1).

2.2. Bulut Bilişim

En yalın biçimiyle bulut bilişim, bilgi işlem tabanlı yazılım ve donanım hizmetlerinin (server, depolama, veri tabanı, ağ, software analiz ve yapay zeka vb.) internet (“bulut”) üzerinden verilerek daha hızlı, esnek ve ekonomik ölçekte sunulması anlamına gelir (Microsoft, 2020). Bulut bilişim kullanıcıları aldıkları hizmete internete bağlanabilen her donanımla her yerden ulaşabilmektedirler.

Bulut bilişim hizmetlerinden en fazla kullanıcı grubuna hitap eden hizmet olarak yazılım (Software as a Service)-SaaS), son kullanıcıların önceden belirlenmiş uygulamaları web tarayıcısından çalıştırması veya depolama amacına yönelik yazılım hizmeti sunmaktadır (Codevist, 2018). TÜRMÖB’un Luca Mali Müşavir paketi SaaS hizmetine ülkemizden verilebilecek çok iyi bir örnektir. Bulut bilişim pazarı her geçen gün biraz daha fazla büyüyerek gelişmektedir (Ergün, 2019: 33).

2.3. Büyük Veri ve Analitik

Veriler salt olarak bir anlam ifade etmeyebilirler. Veriler işlendiğinde veya değerlendirildiğinde anlamlı bilgiler haline gelirler. Bilişim dünyası ve özellikle veriyle uğraşan bilim insanları, verileri kaya yığınlarındaki çıkarılmayı bekleyen kıymetli metaller olarak tanımlamaktadırlar (Yin ve Kaynak, 2015: 144). Webdeki veriler için kullanılan büyük veri kavramı, gündelik olarak karşılaştığımız ve yalnız başına bir anlamı olmayan ancak çeşitli analizler yoluyla anlamlı bilgilere dönüşebilen, eylemlerin sürekliliği ve tekrarı ile ortaya çıkarak biriken veri yapısıdır.

Büyük veri veya bilgi çöplüğü diye isimlendirilen internetteki bilgi yığından, gelişen teknoloji ile gerçek ve güvenilir olanların ayıklanıp, saklanması mümkün olmuştur (EBSO, 2015: 19). Büyük veri alanı geleneksel veri analiz yöntemleri ile analiz edilemeyecek kadar yapılandırılmamış verilerden meydana gelmektedir. Büyük veri ekosistemi devasa büyüme hızıyla her geçen dakika büyümeye devam etmektedir. Örneğin, büyük verileri toplayan işletmeler son yıllarda, önceki yüzlerce yılın toplamından daha fazla veri elde etmişlerdir (Syed, Gillela ve Venugopal, 2013).

Veri madenciliğinin; öncesinde bilinmeyen verilerin büyük verilerden, yazılım temelli çeşitli yöntem, teknik ve algoritmalar ile çıkartılarak anlamlı verilere/bilgilere ulaşılması şeklinde güzel bir tanımı yapılmaktadır. Veri madenciliğinin anlam düzeyinde en kısa karşılığı “veri tabanında bilgi keşfi” olarak verilebilir (Demir ve Dinçer, 2020: 4).

2.4. Blockchain Teknolojisi

Blockchain (blokzincir) teknolojisi hiçbir merkezi otorite tarafından yönetilmeyen, ağdaki kayıtlı her bir bilgisayarın birbirlerine uçtan uca bağlı olduğu ve ağda gerçekleşen tüm işlemlerin evrensel bir hesap defterinde tutulduğu bir veri tabanıdır (Kılınç, 2020). Birçok kaynak tarafından doğrulandığı gibi blokzincir teknolojiden aslında bir kripto para birimi olan Bitcoin ile haberdar olunmuştur. Blokzincir teknolojisinde ağda bulunan kullanıcıların tek taraflı olarak veri setini değiştirme imkanı yoktur. Bunu blokzincir teknolojisi veri setini ağa katılım sağlayan tüm kullanıcılar ile paylaşarak ve veri setini birden fazla yere kopyalayarak sağlamaktadır (Schmitz ve Leoni, 2019).

Yenilikçi bu yapı muhasebe alanı, denetim ve muhasebe mesleğine güvenli, gerçek zamanlı ve doğrulanabilir özelliklerinden dolayı yakın gelecekte çok katkı sunacak gibi görünmektedir. Blokzincir kullanımına bağlı olarak muhasebenin başlangıç evresi olan mali nitelikteki bilginin otomatik, anlık ve yüksek güvenilirlikte kaydedilmesi muhasebe mesleğinin gelişimi için bir fırsat olabilir. Blokzincir teknolojisinin kullanımı kaydetme ve mizanlarla doğrulama işlemleri için harcanan işgücü ve zamanın tasarruf edilmesini sağlayarak, meslek mensuplarına işletmelere daha fazla değer katması ve işletmelerin fırsatlardan yararlanması için daha çok zaman ayırmasını sağlayabilir (ICAEW, 2018)

3. DİJİTALLEŞME İŞİĞİNDE ÜLKEMİZ MUHASEBESİNDE E-DÖNÜŞÜM

Dijital alanda dünyada yaşanan hızlı gelişmelerin ülkemize de yansımaları olması gayet tabidir. Kişisel bilgisayarların dünyada ilk kullanılmaya başlanıldığı 80’li yıllardan itibaren ülkemizde muhasebe işlemleri için bilgisayar kullanımı, yıllarla birlikte artarak yaygınlaşmış ve günümüzde kaçınılmaz bir zorunluluk haline dönüşmüştür. Ülkemizde e-dönüşüm süreci hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Maliye Bakanlığı tarafından kademeli olarak e-defter, e- fatura, e- irsaliyeye vb. geçiş hadleri zamanla kademeli olarak düşürülmektedir. Kamu uygulamaya geçirdiği defter beyan sistemiyle serbest meslek erbabı, işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ile basit usule tabi olan mükelleflerin kayıtlarının elektronik ortamda tutulmasına imkan sağlamaktadır. Devlet tüm bu dijital dönüşüm ile kayıt dışı ekonomiyi ve bürokrasiyi azaltmayı; zamanla tüm mükelleflerin elektronik sistem içine alınmasını hedeflemektedir.

Bilişim teknolojileri kapsamında tüm dünyayı etkisi altına alan dijitalleşme ve ülkemiz özelinde e-Devlet çalışmalarının uzantısı olarak muhasebe alanını kuşatan e-dönüşüm süreci tüm hızıyla

sürmektedir. E-dönüşüm muhtevisyatının, muhasebe iş, işlem ve uygulamalarına yansıdığı ve her geçen gün kapsamın genişlediği görülmektedir (Gönen ve Solak, 2017). Muhasebede e-dönüşüm uygulamalarının; mükelleflerin birbirleri arasında ve kamuyla olan işlemlerinin zamanında, hızlı ve doğru yapılması, belgelerin saklanması kolaylaştırması, vergi denetiminin kapsamını ve etkinliğini artırılması ve ülke ekonomisinde kayıt dışılığın önüne geçilmesi gibi asli hedeflerinin yanında işletmelerin maliyetlerini azaltmak, stok takibini ve üretim veriminin artırılmasını sağlamak gibi ek hedefleri de bulunmaktadır (Demirkan, 2013).

Bilişim teknolojilerinde yaşanan yoğun dijital gelişmeler hayatın her katmanında etkili olduğu gibi muhasebe alanda da kendini göstermiş ve radikal değişimlere yol açmıştır. Önceleri muhasebe işlemlerinin bilgisayarda yapılması olan bilgisayarlı muhasebe ile başlayan teknolojik değişim ve dönüşümler gelinen noktada mali nitelikli işlemlerin neredeyse tamamının elektronik ortamda hazırlanmasına imkan verebilecek düzeye gelmiştir. Muhasebe alanındaki e-dönüşümün birçok avantaj sağladığı bir gerçek olsa da meslek mensuplarının eğitim ve uygulamada var olan sıkıntılarının çözümlenmesi gerekir.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

İşletmeler için önemli bir bilgi sisteme olan muhasebe bilgi sistemi; işletmenin diğer bilgi sistemi ve fonksiyonları ile sürekli bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Bu özelliğinden dolayı işletme bilgi sistemi içerisinde diğer sistemlere göre bir üstünlüğü bulunmaktadır. Muhasebe bilgi sisteminin bilişim aygıtlarını kullanma düzeyi arttıkça üretilen bilginin ihtiyaca ve gerçeğe uygunluk seviyeleri artmaktadır. Sistem yaklaşımı açısından muhasebe sistemi ile bilgisayar sistemi arasında tam bir uyum söz konusudur. O yüzden kişisel bilgisayarlar ilk kullanılmaya başlanıldığında, öncü kullanım alanlarından biride muhasebe ve finanstır.

Dijital dönüşüm elemanlarında başarılı gelişmeler elde edildikçe geleneksel bilgisayarlı muhasebe daha fazla otomasyona geçmektedir. Elde edilen mevcut gelişmeler yakın gelecekte bu otomasyonun daha da hızlanacağı hakkında net fikir vermektedir. Bu gelişmeler, ülkemiz özelinde mevcut muhasebedeki e-dönüşümün, muhasebe ve finans alanındaki dijital teknolojilere dayalı otomasyonun daha da genişleyeceğinin işareti kabul edilmelidir.

Teknolojinin gelişme hızının artmasıyla birlikte, birçok alanda olduğu gibi muhasebe mesleğinde de değişimler kaçınılmazdır. Bilişim teknolojilerinden birincil dereceden etkilenen Muhasebe alanı ve mesleğinin dijitalleşme bağlamında birçok başka mesleğe veya alana göre daha hızlı, kapsamlı ve kökten etkilendiği ve etkileneceği güçlü bir gerçektir. Küresel ölçekteki dijitalleşme araçlarından biri olan yapay zeka, yakın gelecekte muhasebe, iç kontrol ve bağımsız denetim alanında çok daha etkin bir rol oynayacaktır. Dünyada ve ülkemizde dijitalleşme, muhasebe mesleğinin belge işleme süreçlerinde önemli dönüşümlere neden olmuştur. Artık kağıt şeklindeki defter, fatura ve ticari belgeler yerlerini dijital defter, fatura ve belgelere bırakmaktadır.

Veri madenciliği ve analizi alanındaki gelişmeler, muhasebe mesleğinde finansal tabloların ve beyannamelerin hazırlanması, maliyet analizleri gibi alanlarda kullanılmaktadır. Bulut bilişim gibi teknolojiler bilgiye zaman ve mekandan bağımsız ulaşmamızı sağlayarak muhasebe mesleğindeki işlemleri hızlandırmaktadır. Dijitalleşme, muhasebe mesleğinde daha önce meslek mensubunun bilgisi ve kontrolü ile yürütülen, muhasebe alanı hizmetlerinin azımsanamayacak bir bölümünü otomasyona dönüştürmüş ve dönüştürmeye devam etmektedir.

Dijital devrim (büyük değişim) başlamıştır. Meslek mensuplarının aldığı üniversite eğitiminden, staj ve mesleki sınavlara kadar tüm süreci yeni şartlara göre uyarlamak gerekmektedir. Dijitalleşme niceliksel olarak meslek mensubuna duyulan ihtiyacı azaltacaktır. Zamanla daha az sayıda meslek mensubuna ihtiyaç duyulacak olmasına rağmen meslek mensubunun bilişim teknolojileriyle ve çağın gereklilikleriyle donatılmış olarak bugünden daha nitelikli olmasının bekleneceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aytar, O. (2019). Endüstri 4.0 ve Bu Paradigmanın Örgüt Yönetimi Üzerindeki Olası Etkileri. *The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 21(2), 79–90. doi:10.4026/iscguc.563063
- Codevist. (2018). Bulut Bilişim. *Codevist Blog*. <https://blog.codevist.com/bulut-bilisim-be8173a9234d> adresinden erişildi.
- Demir, E. ve Dinçer, S. E. (2020). Üretim Sektöründe Veri Madenciliği Uygulamaları: Literatür Taraması. *Anadolu üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(1–12).
- Demirkan, B. (2013). Düzenlemeler Işığında Elektronik Fatura Uygulaması. *Vergi Raporu Dergisi*, (166), 68–73.
- Deutschland. (2014). <https://www.deutschland.de/tr/topic/ekonomi/kuresellesme-uluslararası-ticaret/hannover-fuarında-endüstri-40> adresinden 3 Nisan 2023 tarihinde erişildi.
- Dolanbay, C. (2017, Temmuz). Endüstri 4.0 Kavramı. *Ankara Kalkınma Ajandası*, 47.
- EBSO. (2015). Sanayi 4.0. *Ege Bölgesi Sanayiciler Odası*. İzmir.
- Ergün, İ. E. (2019). Bilgi Teknolojileri ve Muhasebe Yazılımları. A. Sevim (Ed.), *Muhasebe Yazılımları* içinde . Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Gönen, S. ve Solak, B. (2017). Maliye Bakanlığı E-Dönüşüm Sürecinin Muhasebe Meslek Mensupları Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Bir Alan Araştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 12(46), 137–154.
- Kılınç, Y. (2020). Blockchain Teknolojisi: Muhasebe ve Denetim Mesleği Açısından Bir İnceleme. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 13(3), 989–1011.
- Microsoft. (2020). Bulut Bilişim Nedir? Microsoft Co. 18 Nisan 2023 tarihinde <https://azure.microsoft.com/tr-tr/overview/what-is-cloud-computing/> adresinden erişildi.
- Şayık, A. (2017, Temmuz). Endüstri 4.0 ile Yeni Umutlar. *Ankara, Kalkınma Ajandası*.
- Schmitz, J. ve Leoni, G. (2019). Accounting and Auditing at the Time of Blockchain Technology. *Australian Accounting Review*, 29(2), 331–342.

- Syed, A., Gillela, K. ve Venugopal, C. (2013). The Future Revolution on Big Data. *Advanced Research in Computer and Communication Engineering*, 2(6), 2446–2451.
- TDK. (y.y.). TDK. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 5 Nisan 2023 tarihinde erişildi.
- Tjoa, E. ve Cuntai, G. (2020). A Survey on Explainable Artificial Intelligence. *IEEE Transsaction on Neural Networks And Learning System*.
- WEF. (2016). *The Future of Jobs Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution*.
- WP. (2023). Yapay Zeka. *Wikipedia, Özgür Ansiklopedi*. 8 Nisan 2023 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Yapay_zeka adresinden erişildi.
- Yin, S. ve Kaynak, O. (2015). Big Data for Modern Industry: Challenges and Trends. *Proceedings of the IEEE* içinde (ss. 143–146). IEEE.

METAVERSE VE NFT İŞLEMLERİNİ MUHASEBELEŞTİRME TARTIŞMALARI

Öğr. Gör. Dr., Cengiz ÖĞMEN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-9297-2936

ÖZET

Metaverse, sanal dünyalar ve dijital varlıkların oluşturduğu bir ortam olarak tanımlanabilir. Metaverse içindeki dijital varlıkların birçoğu, benzersiz tokenlar olarak bilinen NFT'ler tarafından temsil edilir. NFT'ler, sahibine özel ve benzersiz olma özellikleri sunan dijital varlıklardır. Örneğin, bir sanat eseri, bir tweet veya bir oyun eşyası gibi dijital varlıklar NFT'ler olarak temsil edilebilir. Metaverse'de bir şirketin sanal mülk satın alarak dijital ürün oluşturduğunu ve daha sonrada bu ürünleri Metaverse'de sattığını varsayalım. Bu durumda, sanal mülk alışımın ve dijital ürün satışının, muhasebe sistemi içindeki veya yeni tanımlanacak hangi varlık grubu içinde ele alınarak muhasebe kaydının yapılacağı konusunda resmi bir birliktelik henüz oluşmamıştır. Dahası, dijital ürün satışları elektronik cüzdan karşılığı yapılmışsa, ürün gelirin nasıl kaydedileceği de netleşmemiş gri alanlardan biridir. Vergisel boyutunda oluşabilecek tartışmalara henüz gelmedik bile. Geleneksel muhasebe sınırları ile Metaverse ve NFT işlemlerini muhasebeleştirme çabaları, tartışmaların yoğunlaştığı bir alan olmuştur. Giderek yaygınlaşmasından dolayı önem kazanan Metaverse ve NFT işlemlerinin, muhasebeleştirilmesi gerekliliği tartışmasız bir hal almıştır. Muhasebe meslek mensupları, meslek örgütleri, yetkili standart kurulları ve bilim insanları bu düzlemde ortaya çıkan problemleri ele alarak çözmek ve yeni standartlar oluşturmak için çalışmalıdır.

Anahtar Kelimeler : Dijital Varlık, Muhasebe, Metaverse, NFT

ACCOUNTING DISCUSSIONS FOR METAVERSE AND NFT TRANSACTIONS

ABSTRACT

Metaverse can be defined as an environment created by virtual worlds and digital assets. Many of the digital assets within the metaverse are represented by NFTs, known as unique tokens. NFTs are digital assets that offer the characteristics of being exclusive and unique to the owner. For example, digital assets such as a piece of art, a tweet, or a game item can be represented as NFTs. Suppose a company creates digital products by purchasing virtual properties in Metaverse and then sells these products on Metaverse. In this case, there has not been an official union yet on the subject of the acquisition of virtual property and the sale of digital products, in the accounting system or in which asset group to be newly defined, and the accounting record will be made. Moreover, if sales of digital products are made against electronic wallets, how the product revenue will be recorded is one of the gray areas that has not been clarified. We have not even come to the discussions that may occur in the tax dimension yet. The efforts to account for Metaverse and NFT transactions with traditional accounting boundaries have been

an area of intense debate. The necessity of accounting for Metaverse and NFT transactions, which have gained importance due to their increasing popularity, has become indisputable. Professional accountants, professional organizations, authorized standards boards and scientists should work to solve the problems that arise in this area and to create new standards.

Keywords: Digital Asset, Accounting, Metaverse, NFT

1. GİRİŞ

Metaverse kavramı, bugünkü anlamda ilk kez 1992 yılında bir bilimkurgu romanda kullanılmış olsa da geniş kitleler tarafından duyulması ve bilinirliğinin her geçen gün artması sosyal medya platformu Facebook'un, 'Meta' ismi ile yeniden markalaşması ve 2021 yılından itibaren metaverse yaptığı yatırım ve tanıtımlarla merak, gizem ve yeni fırsatlar algısını toplumda uyandırmış olmasına dayanmaktadır.

Metaverse kelimesi, gündelik ve bilimsel kullanımda genel kabul görmüş tek bir Türkçe karşılığı olmadığından orijinal şekliyle veya Türkçe karşılığı olarak tercih edilen sanal evren, meta evren, evren ötesi veya öte evren (meta:öte, verse:evren) gibi kelimelerle yazılıp söylenmektedir. Yeri gelmişken, bilimsel ve teknolojik kavramların Türkçe karşılıklarının kullanımının ve terim birliğinin önemini hatırlatarak, 2500'den fazla Türkçe bilişim terimleri geliştiren Prof. Dr. Aydın KÖKSAL hocamızı minnetle anmak isterim.

Metaverse, internet sanal ortamına geçiş yapmamızı destekleyen geleneksel ve dijital bilişim aygıtları ile bilişsel düzeyde giriş yapılabilen, dünyanın uzantısı/aynası olması amaçlanan sosyal form nitelikli varsayımsal oluşumdur. İnternet ortamındaki oluşumlarda tasarımcıların öncelikle dikkate aldıkları unsur merkeziyetsiz bir yapının olmasıdır. İş modellerinin artması yönündü fiziki dünyadaki ticari sır, telif ve marka gibi koruma yasalarının Metaverse sanal dünyasında geçerli olamayabileceği düşüncesi kullanıcıları belli düzeyde tedirgin etse de özellikle oyunlar ve sanal arsalar üzerinde yoğunlaşan iş modelleri ilgi görmektedir (Seok, 2021). Gerçek dünyayı sanal ortama taşıyarak oyun oynatan ve üzerindeki arsaları satışa sunan platformların en bilinenleri Decentraland ve Sandbox olarak göze çarpmaktadır.

NFT'ler (NFT: Non-fungible Token) ekonomik değeri olan dijital sertifikalardır. Dijital bir varlığın benzersiz olduğunu ve bu nedenle birbirinin yerine kullanılamayacağını onaylar. Kısaca NTF blok zincir (Blockchain) yapısında dijital bir defterde depolanan bir veri birimidir. Metaverse evreninin ticari işlemleri merkeziyetsiz kripto paralarla yapılmaktadır. Bir merkeziyetleri olmadığı için metaverse dünyasında kullanılan kripto paraların güvenli olması önemlidir. Bu yüzden metaverse ekosistemi ödeme araçlarının blok zincir alt yapısını kullanan ve zaten merkeziyetsiz olan kripto paralar olması istenmektedir. Metaverse evreni için blok zincir teknolojisi kullanılarak üretilen NTF'ler çok işlevseldir. İşlevselliği, Metaverse'de kullanıcıların sahip olduğu her dijital varlık (arsa, bina, sanata eseri, ürün vb.) için varlığın benzersizliğini ve sahibini gösterebilecek (bir anlamda dijital tapu) teknolojik alt yapıya sahip güvenli oluşumun an için yalnızca NFT'ler olmasına dayanmaktadır. Kurgu ve oluşum aşamasında birbirinden bağımsızmış gibi görünen fakat zaman içinde bağlantıları görülen teknolojilerin gelecekte nasıl bağlantılar kurabilecekleri insanda merak uyandırmaktadır.

İşletmeler rakiplerinden geri kalmamak ya da ön almak için gün geçtikçe artan sayıda metaverse evreninde varlık göstermeye başlamışlardır. Muhasebeleştirme ve vergisel boyutta evrensel bir standardın ve ulusal bir düzenlemenin olmadığı meta evrende gerçekleşen ekonomik faaliyetlerin fiziki dünyaya ait mevcut genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine (MSUGT), Kamu Gözetimi Kurumu'nun yayınladığı standartlara ve diğer düzenleyici kurum ve kurulların kararlarına göre şu ana kadar muhasebe bilim yazınında nasıl muhasebeleştirildiği, yeni öneri ve görüşler konusundaki muhasebe bilim çevresinin tartışmaları bu çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

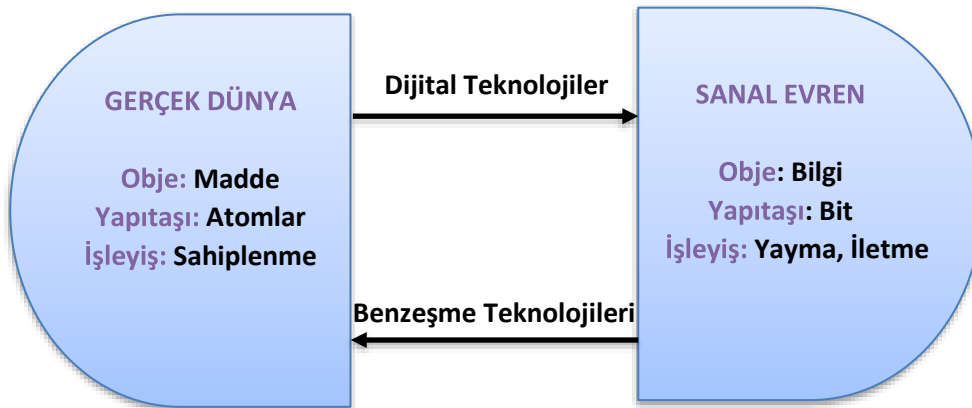
2. METAVERSE ve NFT KAVRAMLARI

Metaverse ve NTF kavramlarını ayrı başlıklar altında ele almanın konu bütünlüğü açısından daha yerinde olacağı düşünüldüğünden, yukarıdaki ana başlık iki alt başlık olarak aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

2.1. Metaverse Kavramı

Metaverse kelimesindeki 'meta' öneki; aşkın/ötesi anlamına gelmekte olup, 'verse' yalın kelime anlamı olarak ayet olmasına rağmen burada 'universe' kısaltması anlamında evren kelimesiyle birleşimiyle fiziksel dünyayla bağlantılı varsayımsal bir sanal ortam olarak tanımlanmaktadır (Lee ve diğerleri, 2021). Metaverse evreni; fiziksel dünyanın bir uzantısı olarak sanal kopyasının meydana getirilmesi ya da tamamen hayali bir dünya oluşturulması olarak kabul edilmektedir. Daha anlaşılır şekilde, fiziksel gerçekliğin metaverse adında dijital bir kopyası oluşturulmaya çalışılmaktadır. Sonuç olarak metaverse; internet aleminin sanal dünyasında, sanal ve artırılmış gerçeklik ve 3B'yi kapsayan sosyal bir sanal paylaşım platformu olarak açıklanmaktadır.

Metaverse, sanal gerçeklik, sanal dünyalar veya siber uzay türü gibi diğer terimlerle birlikte, var olan dijital sanal dünyalara atıfta bulunmak için yaygın olarak kullanılan bir terim olup, bu sanal dünyada gerçekleştirilebilecek pek çok aktivite bulunmaktadır (Lopez-Diez, 2021). Kendisi de dijital teknolojilerin ürünü olan sanal evren platformu için dijital teknolojilerle çeşitli içerikler üretilmekte ve bilgiler oluşturulmaktadır. Metaverse alanındaki çalışmaların yeni olması ve ilgili kavramların tanımlamalarının yapılması kavram kargaşasının önlenmesi açısından önemlidir. Metaverse platformu süreç içerisinde geliştikçe, daha birçok yeni terim ve kavramın ortaya çıktığına şahit olunacaktır.

Görsel 1. Gerçek dünya ile metaverse arasındaki ilişki (Jeon, Youn, Ko ve Kim, 2022)

Üstteki görsel 1’de gerçek dünya ile metaverse dünyası arasındaki karşılıklı ilişkinin ayırım noktaları ve geçiş yolları görünmektedir. Benzeşme teknolojileri olarak ifade edilen, sanal dünyayı gerçek dünyaya yakınlaştıran teknolojilere sanal ve arttırılmış gerçeklik ile 3B teknolojilerini örnek olarak verebiliriz.

2.2. NFT Kavramı

NFT, Non Fungible Token (Benzeri olmayan jeton) kelimelerinin baş harflerinden oluşturulmuş bir kısaltmadır. Ethereum akıllı sözleşmesinden türetilmiş bir kripto varlıktır ve her birinin yapısı birbirinden farklı olduğu için taklit edilememektedir. Herhangi bir dijital nesneye tanımlandığı anda onun eşi ve benzeri olmadığını belirtmekte, sahipliğini tek bir kişiye vermektedir. NFT’li bir dijital varlık artık sertifikalı ve türünün tek örneğidir (Kabak ve Kırbaş, 2022). NTF’lerin kripto varlık olmasına rağmen eşsiz özelliklerinden dolayı, ekonomik olarak herhangi bir değeri yoktur.

Günümüzde blok zincir tabanlı teknolojilerin kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte sahipliği güvence altına alabilen, değiştirilemeyen ve sertifikalandırılabilen yeni dijital varlıklar ortaya çıkmıştır. Kamuoyunda kullanım alanı, ağırlıklı olarak dijital sanatlar olarak duyulsa da bu, kullanım alanlarından yalnızca biridir. Aslında NFT’ler sadece dijital sanat eserleri için değil, herhangi bir oyun içi nesne, dijital bir koleksiyon parçası, bir makale ya da alan adı gibi dijital olan her varlıktan üretilebilir. İyi yanı ise bir NFT’nin Ethereum blokzincirinde sadece bir sahibi olabilir ve kimse tarafından değiştirilemez ya da çoğaltılamaz.

Blockchain alt yapısına kullanan olan kripto paralar, merkeziyetsiz finans sisteminin güvenli araçlarıdır. Bu da metaverse evrenindeki ekonominin tercih sebebinin oluşturmaktadır. Blockchain teknolojisi kullanılarak üretilen NFT’ler metaverse evreni için çok uygundur. Çünkü metaversede kullanıcıların sahip olduğu her dijital varlık için NFT’ler bir anlamda dijital bir tapuymuş gibi bir görev yerine getirmektedirler. Metaversede NTF kullanımını isteğe bağlı bir tercih değil zorunlu bir durumdur diyebiliriz. Metaverse ekosisteminin temelini NFT’ler ve dijital nesnelere oluşturmaktadır.

3. METAVERSE VE NFT İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Metaverse evreninde ürünlerin bir kısmını NFT ve benzeri dijital objeler ile yenilikçi fikirlerin, daha büyük bir kısmını ise soyut bir anlam ifade ettiği için dijital hizmetlerin oluşturacağı düşünülmektedir (Duan ve diğerleri, 2021)

Metaverse üzerinde gerçek dünyadakine benzer arsa ve bina gibi gayrimenkullerin alım satımını yapmak mümkündür. Metaverse üzerinde arsa almak için öncelikle metaverse projelerinden birisini seçmek gerekmektedir. Projeye ilgili tüm bilgilerin olduğu beyaz sayfa adı verilen dokümanlardan bilgi edinmek çok önemlidir. Daha sonrasında ise projede geçerli olan kripto paralar ile satışa sunulan arsanın satın alınması gerçekleştirilmektedir. Metaverse üzerinde arsa ve benzerleri bina, sanat eseri ve dijital ürünler gibi varlıkların alım ve satımları sürekli büyüyen bir piyasa oluşturmaktadır. Alım ve satım işlemini gerçek kişiler gerçekleştirebileceği gibi tüzel kişilerde gerçekleştirebilmektedir. İşlemler açısından bu günlerde en çok karşılaşılan bu tür finansal nitelikli işlemlerle ilgili muhasebe kaydı yapan çalışmalara bir göz atalım.

Meta evrendeki iş modellerinde gerçekleşen işlemlerin muhasebeleştirilmesini ele alan en güncel araştırma ‘Muhasebede Dijital Dönüşüm: Metaverse’ isimli makaledir. Akyüz ve Gülten (2023) adı geçen çalışmada daha önceki yapılan çalışmalarında birikiminden faydalanarak metaverse işlemlerinin muhasebeleştirilmesini örnek yevmiye defteri kayıtları şeklinde vermişlerdir. Adı geçen makalede metaverse projesi içerisinde ya da bağımsız şekilde alınan veya satılan arsalar ve kripto para olan karşılıkları, hem Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine (MSUGT) hem de taslak hesap planı kullanılarak standartlara göre yapılan kayıtlarda (Akyüz ve Gülten, 2023):

- MSUGT :Maddi Olmayan Duran Varlıklar Grubu (26) içerisinde
- KGK Hesap planı Taslağı: Şerefiye ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar Grubu (26) içerisinde
- İşlemlerin ana hesap karşılığı olarak Diğer Maddi Olmayan Duran Varlık (266 [BOBİ FRS], (267 [MSUGT]) hesabı tercih edilerek kullanılmıştır.

Kayıtlar detaylı incelendiğinde; tüm işlemlerin gerçek dünyada maddi olmayan duran varlıklar için yapılan işlemlerle aynı olduğu görülmektedir. Metaverse mağazası gelir ve giderlerinin muhasebeleştirilmesinde fiziki dünya ile aynı hesapların kullanılabilceğini söylemektedir (Akyüz ve Gülten, 2023).

Finansal Raporlama Standartları açısından metaverse işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde kullanılacak olan hesap grubunun belirlenmesi işlemine bakılacak olunursa (Şahin, 2018);

- Merkezi otoriteye bağlı olunmaması sebebiyle: Nakit,
- Sınırlı üretilebildiği ve hammadde olmadığı için: Stok,
- Hak ve yükümlülük doğurmadığından: Finansal Araç ve
- fiziki varlığı olmadığından: Maddi Duran Varlık sınıfına girmemektedir.

Fiziki niteliği olmaması ve işletmeye fayda sağlaması beklenmesinden dolayı TMS 38 çerçevesinde “Maddi Olmayan Duran Varlık” olarak nitelendirilmesi uygun düşmektedir (Şahin, 2018).

Başka bir çalışmada metaversedeki arsalar ve dijital sanat eserlerinin alım satımı ve karşılığında kripto varlık kullanımının işletmenin muhasebe kayıtlarına nasıl yansıtacağı konusunda birtakım öneriler geliştirilerek örnek kayıtlar sunulmuştur. Metaverse evrenindeki arsalar ve dijital sanat eserleri ile onların alım satımında kullanılan kripto varlıklar “267. Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar” hesabında izlenmekte, satışlarından elde edilen kazanç veya kayıp 649 ve 659 numaralı olağan gelir ve gider hesaplarına alınmaktadır. Metaversede verilen sanal reklamlar “760. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri” hesabında, metaverse sanal mağazasından yapılan satışlar ise “601. Yurt Dışı Satışlar” hesabına kaydedilerek izlenmektedir (Öncel, 2022). Gelişen dijital teknolojilerle birlikte daha çok metaverse evreninin dijital varlıklarını ve muhasebeleştirilmesini konuşuyor olacağımız görülmektedir.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Metaverse, ticarileşme potansiyeli, sanal arsa alım satımlarına göre, çok daha geniş olan bir alandır. Sanal mallar; resim, video, kitaplar gibi gerçek dünyadan getirilerek ve metaverse platformunda oluşturulup gerçek dünyaya getirilerek kullanılabilir. Sanal mallar ve henüz bilmediğimiz daha birçok dijital varlığın geliştirileceğini ve metaverse evreninin ticari potansiyelinin büyüyeceğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Metaverse platformlarında meydana gelen ticari işlemler kripto paralar ile yapılmaktadır. Günümüzde kripto paraların gerçek dünyada da kaydedilmesi, raporlanması ve vergilendirilmesi konusunda henüz ulusal ve uluslararası düzeyde kapsayıcı bir yasal düzenlemenin bulunmaması ve bu konudaki çalışmaların halen devam etmesinden dolayı ortak bir noktaya henüz gelinememiştir. Metaverse özgü işlemler çözümlense bile kripto para düşümü çözümlenmeden metaverse işlemlerinin muhasebeleştirilmesi tam anlamıyla çözümlenemeyecektir.

Bilimsel yazındaki çalışmalar incelendiğinde metaverse işlemlerine konu olan ticari eylemler var olan hesaplarla bir şekilde muhasebeleştirilmiştir. Fakat metaverse hakkında uluslararası düzenlemeler yapıldığında daha sistematik bir çerçeveye erişilebileceği düşünülmektedir.

Kripto paralarla ve metaverse ile ilgili yasal düzenleme boşluğu, merkezi bir otoritenin olmaması ve dijital gelişimin çok hızlı olması muhasebeleştirme sürecini olumsuz etkilemektedir. Muhasebe bilim insanlarının, meslek örgütlerinin, muhasebeyle ilgili standart örgütlerinin özel sektör kamu ayrımı olmaksızın üzerine görev düşen herkesin ortak çalışma grupları oluşturularak yasal düzenlemeler ve ilgili standartları bir an önce oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, F. ve Gülten, S. (2023). Muhasebede Dijital Dönüşüm: Metaverse. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, (68), 91–108. doi:<https://doi.org/10.55322/mdbakis.1094864>
- Duan, H., Li, J., Fan, S., Lin, Z., Wu, X. ve Cai, W. (2021). Metaveres for Social Good: A University Campus Prototype. *MM'21: ACM Multimedia Conference* içinde (ss. 1–9).
- Jeon, H., Youn, H., Ko, S. ve Kim, T. (2022). Blockchain and AI Meet in the Metaverse. *IntechOpen*, 1–12. doi:10.5772/intechopen.99114
- Kabak, T. ve Kırbaş, İ. (2022). Metaverse ortamında NFT teknolojilerinin kullanımı ve yakın gelecekteki uygulamaları. *3rd international young researchers student congress proceeding book* içinde (ss. 312–325). Burdur/Türkiye.
- Lee, L. H., Braud, T., Zhou, P., Wang, L., Xu, D., Lin, Z., ... Hui, P. (2021). All One Needs to Know About Metaverse: A Complete Survey on Tecnological Singularity, Virtual Ecosystem, and Research Agenda. *Journal Of Latex Class Files*, 14(8), 1–66.
- Lopez-Diez, J. (2021). Metaveres: Year One. Mark Zuckerberg's Video Keynote on Meta (October 2021) Context of Previous and Prospective Studies on Metaverses. *Pensar la Publucidad*, 15(2), 299–303.
- Öncel, M. (2022). Metaverse Muhasebesi. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 97–105. doi:10.47899/ijss.1172639
- Şahin, O. N. (2018). TMS ve TFRS ışığında muhasebe, vergi ve denetim açısından Bitcoin ve kripto para birimleri. *Muhasebe bilim dünyası dergisi*, 20(4), 898–923.
- Seok, W. H. (2021). Analysis of metaverse business model end ecosystem. *Electronics and Telecommunications Trends* içinde (C. 36, ss. 81–91).

İŞLETMELERDE ULUSLARARASILAŞMANIN REKABET GÜCÜNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğr. Üyesi Hale Eda AKDURU

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, ORCID ID:0000 0003 4022 2364

ÖZET

Uluslararasılaşma kavramı, işletmelerin ulusal sınırlarının dışına faaliyetlerini yaymasına ilişkin bir olgudur. Günümüzde işletmeler ihracat, direkt yatırım kararları veya lisans anlaşmaları yollarıyla uluslararası faaliyetlerde bulunmaktadır. Küreselleşme, ekonomik ve siyasi gelişmeler, maliyetler ve rekabet şartları işletmeleri uluslararası piyasalara açılmaya iten başlıca sebepler arasında yer almaktadır. Bir firmanın yurtdışı ağı büyüdükçe uluslararası pazarlarda atacağı adımlar doğrultusunda küresel rekabet edebilirliği ile birlikte başarısı da artar. Doğru yerde, doğru zamanda, doğru bağlı ortaklarla hareket edebilen firmalar hem sürdürülebilir başarılarını hem de rekabetçi avantajlarını korumaktadırlar. Uluslararası arenada başarı kazandıkça firmalar daha farklı pazarlara girme arzusu duyarlar ve bu yönde yeni girişimlere dâhil olurlar. Bu durum bir firmanın uluslararasılaşma derecesini artırıcı yönde bir etki yaratır. Bu amaçla yeni pazarlar bulmak, ürünlerde yeniliğe gitmek veya yeni uygulamalar yoluyla satışları ve karlılığı artırmak uluslararasılaşan işletmelerin temel amaçlarından biridir. Bu çalışmada Türkiye’de birçok ilke imza atmış olan ve ana faaliyet alanında piyasa lideri olan Yaşar Boya Grubu’nun uluslararasılaşma hamlelerinin rekabet gücüne etkisini SWOT analiziyle incelemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda holdinge, işletmeye, sektöre ve finansal göstergelere ilişkin veriler kapsamlı literatür araştırmalarından, faaliyet raporlarından, internet sitesindeki bilgilerden, Boya Sanayicileri Derneği’nin (BOSAD) internet sitesinde yer alan bulgulardan derlenerek oluşturulmuştur. Tüm bu verilerden yola çıkılarak firmanın rakiplerine karşı sahip olduğu fırsatlar, tehditler, zayıflıklar ve güçlü yönler belirlenmiştir. Analizler sonunda Yaşar Boya Grubu’nun sahip olduğu üstünlük ve fırsatların tehdit ve zayıflıklara nazaran çok daha çeşitli olduğu görülmüş olup, işletmenin uluslararası hamlelerinin rekabetçi bir güç meydana getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararasılaşma, Rekabet Gücü, Yaşar Holding.

A RESEARCH ON THE EFFECT OF INTERNATIONALIZATION ON COMPETITIVENESS IN BUSINESSES

ABSTRACT

The concept of internationalization is a phenomenon related to the dissemination of activities of businesses beyond their national borders. Today, businesses are engaged in international activities through export, direct investment decisions or license agreements. Globalization, economic and political developments, costs and competition are among the main reasons that push businesses to open up to international markets. As a firm's international network grows, its success with its global competitiveness increases in international markets. Businesses that can act in the right place, at the right time, with the right partners, maintain both their sustainable success and their competitive advantage. As they gain success in the international arena, companies desire to enter different markets and become involved in new initiatives in this direction. This situation has an effect of increasing the degree of internationalization for businesses. For this purpose, finding new markets, innovating in products or increasing sales and profitability through new applications are the main objectives of internationalizing businesses. In this study, it is aimed to understand the impact of the internationalization activities of Yaşar Paint Group, which has achieved many firsts in Turkey and is the market leader in its main field of activity, on the competitiveness of the company through SWOT analysis. In this context, data about the firm, business, sector and financial indicators have been compiled from comprehensive literature research, annual reports, and information on the websites of Yasar Group and The Association of Paint Industry (BOSAD). Based on all these data, the opportunities, threats, weaknesses and strengths of the company against its competitors were determined. According to findings, the advantages and opportunities of the Yaşar Paint Group are much more diverse than the threats and weaknesses, and it has been concluded that the international activities of the group create a competitive power.

Keywords: Internationalization, Competitiveness, Yaşar Holding

RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA KORKU TÜRÜ [CESUR ÇOCUKLARA KORKU HİKÂYELERİ (BÜYÜLÜ ORMAN) ÖRNEĞİ]

Doç. Dr. Erhan ŞEN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, - ORCID 0000-0001-7678-812X

ÖZET

Günümüzde çocuklara seslenen kitaplarda biçimsel ve türsel çeşitlilikten söz edilebilir. Çocuk okurun önünde fantastikten bilimkurguya, dedektif ve polisiyeden korku türüne kadar geniş bir yelpaze vardır. Bu türlerden korku edebiyatı çeşitli gerekçelerle (çocuğu duygusal yönden örseleyeceği, duyarsızlaştıracağı, ürküteceği gibi) okunacak kitaplar arasında sakıncalılar listesinde yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı da 7-12 yaş grubuna seslenen Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) (2015) başlıklı korku türündeki resimli kitabı (8 öykü) “korku” teması çerçevesinde çözümlemektir. Çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesine, verilerin çözümlenmesi için de içerik analizine başvurulmuştur. Ayrıca veri analizinde nitel araştırmalarda kullanılan yazılımlardan MAXQDA 2022’den yararlanılmıştır. Çalışmanın problem tümcesi “Büyülü Orman” başlıklı korku türündeki resimli çocuk kitabı korku teması çerçevesinde nasıl bir özellik sergilemektedir?” biçiminde tanımlanabilir. Elde edilen bulgulara göre çocuk karakterlerde uluma (f: 2), hırlama (f: 1), homurtu (f: 2), gıcırta (f: 1) seslerinin, olağan dışı figürlerin [cadı (f: 7), yaratık (f: 3), kurt adam (f: 2), karaltı (f: 1), büyücü (f: 1)] korkuya neden olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra söz konusu yapıtta çocuk karakterlerin korkuyu ortaya çıkaran durumlar karşısında çoğunlukla “kaçma” (f: 7) eylemini tercih ettikleri, korkuyu doğuran öğeler (tekin olmayan orman, tuhaf bir hayvan) karşısında ise unutma (f: 1) ve dudak bükme (f: 1) davranışlarını sergiledikleri görülmüştür. Yapıtın seslendiği yaş düzeyinin (7-12 yaş) duygusal gelişimi hesaba katıldığında korku temasının hedef kitlenin gelişimsel özelliklerine uygun kurgulandığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: çocuk edebiyatı, resimli çocuk kitabı, korku türü, korku teması

HORROR GENRE IN PICTURE BOOKS FOR CHILDREN [AN EVALUATION OF “HORRIBLE STORIES FOR BRAVE KIDS” (THE ENCHANTED FOREST)]

ABSTRACT

In contemporary children's literature, genre diversity can be observed in the books that appeal to different age groups. There is a wide spectrum that presents itself to the child reader, from fantasy to science fiction, from thriller to horror. However, horror genre is included in the list of books to be objectionable for various reasons (such as emotional suppression, desensitization, and frightening the child). This study aims to analyze the picture book (8 stories) of the horror genre titled "The Enchanted Forest" (2015) from the series "Horrible Stories for Brave Kids", which is aimed at the age group of 7-12 years old, within the theme of "fear". In the study, document analysis was used as a method for data collection and content analysis was used for data analysis. In addition, MAXQDA 2022, one of the software used in qualitative research, was used for data analysis. The problem sentence of the study can be defined as follows: What kind of feature does the children's picture book in the genre of horror, titled “The Enchanted Forest”, exhibit within the framework of the theme of fear?” According to the results, howling (f: 2), growling (f: 1), snarling (f: 2), squealing (f: 1) sounds, unusual characters [witch (f: 7), creature (f: 3), werewolf (f: 2), silhouette (f: 1), and mage (f: 1)] were identified as causing fear. Moreover, in the face of situations revealing fear, the characters in the present book mostly prefer the action "escape" (f: 7), while in the face of fear-inducing elements (uncanny forest, a strange animal), oblivion (f: 1) and ridicule (f: 1) were observed to show their behavior. Considering the emotional development of the age group (7-12 years) to which the book is addressed, it can be said that the theme of fear is suitable for the target audience.

Keywords: children's literature, children's picture book, horror genre, fear theme

1. GİRİŞ

Çocuk edebiyatı, çocukların ilgi ve gereksinimlerini tüm ayrıntılarıyla hesaba katan estetik bir disiplindir. Doğal olarak hedef kitlenin ilgisini canlı tutmak, onunla kitap arasında sağlıklı ve kalıcı bir bağ kurmak için kitapların çeşitli biçimlerde tasarlandığı ve çeşitli türlerde kurgulandığı görülmektedir. Glazer (2000)'e göre çocuklara seslenen kitaplar biçimsel ve türsel

başlıklar altında sınıflandırılabilir. Biçimsel boyut kitabın tasarimsal yönüne gönderme yaparken, türsel boyut ise içerikle ilgilidir.

Çocuk edebiyatında biçimsel olarak değerlendirilebilecek ilk kitaplar arasında resimli kitaplar bulunmaktadır. Resimli kitaplar, “görsel” ve “sözlü” iletişimin yer aldığı (Nikolajeva & Scott, 2006 , s. 1), görsellerle (illüstrasyon) dilsel anlatının birbirinden ayrılmaz bir biçimde bütünleştiği kitaplardır (Glazer, 1997, s. 9). Olgu ya da durumları dilin ve çizginin olanaklarıyla somutlaştıran bu kitaplar erken dönemlerden itibaren çocuğun gelişimini destekleyebilir. Sever (2007, s. 4) çocuk kitaplarının okulöncesi dönemde çocuğun birebir etkileşime girerek öğrenmesine, duyu ve düşünce eğitimi bireyselleştirmesine olanak sağladığına dikkat çekmektedir.

Yetişkin edebiyatında olduğu gibi, biçimsel boyut dışında, irdelenmesi gereken bir başka konuda yapıtın hangi türde yazıldığıdır. Bu açıdan tıpkı yetişkin edebiyatı gibi çocuk edebiyatının da bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Günümüzde çocuklar için fantastikten bilimkurguya, polisiyeden korkuya değin çeşitli metinler üretilmektedir. Oysa bu türlerden özellikle korku türüne dönük bir önyargıdan söz edebiliriz. Bazı yetişkinler korku türündeki yapıtların çocuğa uygun olmadığını ileri sürerken, kimi yetişkin ise bu tür yapıtların çocuğun insan doğasının yıkıcı yönünü fark etmesi, korkularının üstesinden gelmesi için işlevsel olabileceğini belirtmektedir (Clasen, 2010; İskender, 2016; Brock-Servais, 2018; Fabrizi, 2018). Özellikle edebiyatın birey üzerindeki dönüştürücü gücü dikkate alındığında yazınsal nitelikli ve çocuk okurun gelişim özelliklerine uygun yapıtların pedagojik bir işlev taşıyacağı söylenebilir.

Bireyin kendi yaşamı üzerine düşünmesi, çevresinde olup bitenlerle ilgilenmesi ve bunlara bilinçle yaklaşması ve tepki vermesi; başkalarının duygularını eşduyum yoluyla duyumsaması, kısacası duyarlık sergilemesi konusunda edebiyatın gücü yadsınamaz (Aslan, 2019). Glazer (2000, s. 213) bireysel korkularını ve kitaplardaki karakterlerin korkularını konuşan çocukların tehlikeli durumlar ya da potansiyel riskin minimum düzeyde olduğu alanlar hakkında bir farkındalık edinerek yararlı/işe yarar korkularını saptayabileceğini ifade etmektedir.

Korku, yaşamının ilk dönemlerinden itibaren çocuğun farkına varması ve üstesinden gelmesi gereken insancıl duygulardan biridir. Özellikle duygusal denetimin sağlıklı olması çocuğun korkularıyla yüzleşmesi önemlidir. Çocuklar 2-3 yaşlarında kendi duyguları hakkında konuşabilir. 4-7 yaşları arasında ise herhangi bir durumla duygusal karşılığı eşleştirebilir. Bu dönemde, çocukların tek durum için birbiriyle çatışan duygulara sahip olmadıkları

görülmektedir. Yalnız 11-12 yaşlarda çatışan duygular taşımaktadırlar. Örneğin; yeni bir eve taşınma onlarda bir yandan “mutluluk” diğer yandan da arkadaşlarından ayrılıklar konusunda “ürkü” oluşturabilmektedir (Glazer, 1997, s. 18). Çocukların 0-6 yaşlarındaki korku deneyimleri bir çeşitlilikten sergilemektedir. 2-3 yaşlarında gök gürültüsü, elektrik süpürgesinin sesi gibi yüksek seslerden, 3-4 yaşlarında ses dışında çeşitli figürlerden (dilenci, hırsız, polis, öcü gibi) ve karanlıktan korkmaktadırlar. 4 yaşında korkularda azalma olsa bile 6 yaşında çocukların hayalet, cadı, hortlak, yangın, hırsız gibi korkular geliştirdikleri görülmektedir (Bakırcıoğlu, 2012) (Yörükoğlu, 2004). Doğal olarak çocuk psikolojisini hesaba katarak üretilen korku edebiyatının hedef kitleyi korkuları üzerinde farkındalık kazanmasına aracılık edebilir.

Çocuk edebiyatında korku türüne bakıldığında bu türün geçmişi çok eski değildir. Önceleri genç okurların yetişkinler için üretilmiş yapıtları (özellikle 1980’lerden sonra popülerlik kazanan Stephen King’in yapıtları) ilgiyle takip etmişlerdir. Çocuk edebiyatında ise bu türün 1990’lı yıllarda “Are You Afraid of the Dark?” “Point Horror”, “Tremors, and Scary Stories for Seven-Year-Olds” gibi yapıtlarla başladığı görülmektedir (O’Sullivan, 2010). Dolayısıyla çocuklar için korku edebiyatının geçmişinin çok eskilere dayanmaması bu türün tüm yönleriyle irdelenmesini gerektirmektedir. Böylece çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun yapıtların ortaya konması ve çocukla buluşturulması sağlanabilir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Alanyazını tarandığında genellikle çocuklara seslenen korku türündeki yapıtlara dönük önyargıdan söz edebiliriz. Yetişkinler (anne babalar, öğretmenler gibi) çoğunlukla çocuk okurun duygularını örseleyeceği, onu duyarsızlaştıracığı gerekçesiyle bu türün okutulmasını ya da salık verilmesini onaylamamaktadır. Bu çalışma da 7-12 yaş düzeyi çocuklara seslenen korku türündeki bir yapıtı korku teması etrafında çözümleyerek, söz konusu yapıtın pedagojik değer ve işlevini somutlaştırmaya çalışacaktır.

3. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı korku türündeki resimli yapıtı korku teması çerçevesinde çözümlemektir. Çalışmanın problem tümcesi “Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) başlıklı korku türündeki resimli yapıt korku teması çerçevesinde nasıl bir özellik sergilemektedir?” biçiminde tanımlanabilir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

“Büyülü Orman” adlı resimli yapıtta;

1. Korkuyu ortaya çıkarıcı öğeler, olay ya da durumlar nelerdir?
2. Karakterler korkunun üstesinden gelmek için hangi yollara başvurmaktadır?
3. Karakterlerin korku anında verdiği tepkiler nelerdir?
4. Korkuyu ortaya çıkarıcı öğeler, olay ya da durumlarla karakterlerin verdikleri tepkiler arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?

4. YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yaklaşımıyla yapılandırılmıştır. Nitel araştırmalar tipik olarak nispeten küçük örneklemelere, hatta fenomenin derinlemesine anlaşılması için amaçlı olarak seçilen tek bir duruma da odaklanabilir (Patton, 2014, s. 46). Bu araştırmada derinlikli ve ayrıntılı bilginin ortaya çıkarılması için 7-12 yaş düzeyindeki çocuklara seslenen korku türündeki Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı resimli kitabın incelenmesi hedeflenmiştir.

4. 1. Verilerin Toplanması ve Analizi

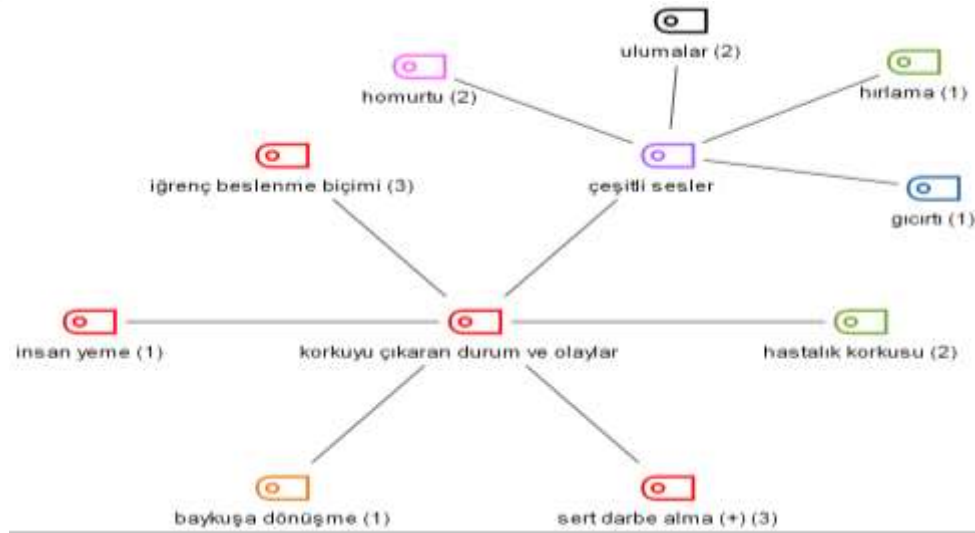
Nitel araştırmalarda bulgular görüşme, gözlem ve doküman analizi olmak üzere üç farklı veri toplama şekline kaynaklanır (Patton, 2014, s. 4). Bu çalışmada verilerin toplanması için doküman analizine başvurulmuştur. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan (Yıldırım & Şimşek, 2018) veri toplama şeklidir. Verilerin çözümlenmesi için de “belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik” (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2013) olan içerik analizi kullanılmıştır. Ayrıca içerik çözümlenmesinde veri kaybının önlenmesi ve bulguların daha somutlaştırılması için nitel araştırmalarda kullanılan yazılımlardan biri olan MAXQDA 2022’den destek sağlanmıştır.

4. 2. İnceleme Nesnesi

Bu çalışmanın inceleme nesnesi 7-12 yaş grubuna seslenen Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı korku türündeki resimli yapıttaki sekiz öyküdür. İnceleme nesnesinin seçimi için amaçsal örneklemeden yararlanılmıştır. Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına uygun olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanıyan örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2013, s. 90).

5. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıttın çözümlenmesiyle elde edilen bulgular kod-teori modeli, kod haritasıyla gösterilmiş olup yorumlanmıştır. Ayrıca bulguların somutlaştırılması amacıyla yapıtta alıntılanmış doğrudan ifadeler yer verilmiştir.

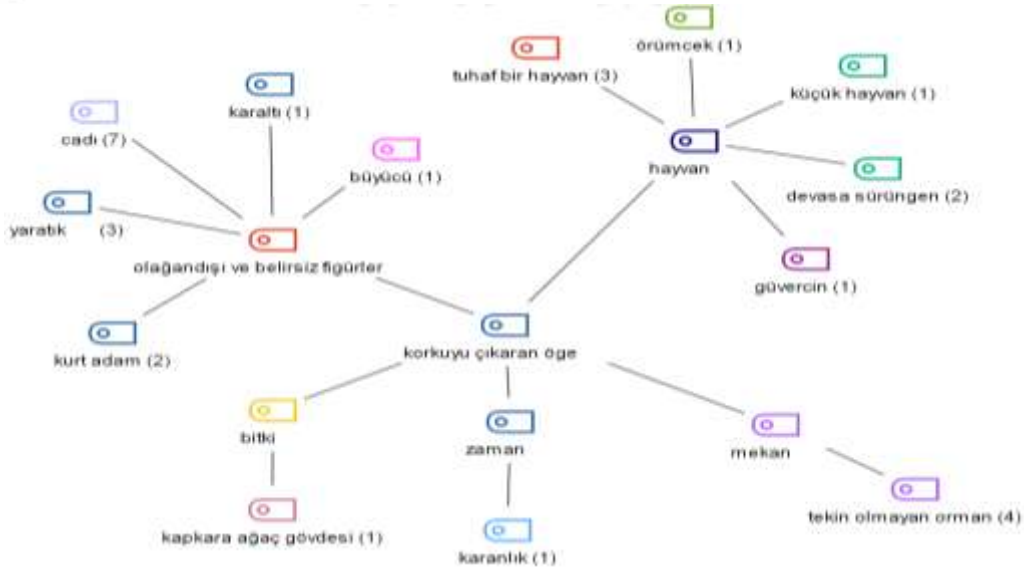
Görsel 1. Korkuyu Çıkarıcı Durum ve Olaylar

Görsel 1’de Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuyu ortaya çıkarıcı durum ve olayların kod-teori modeline göre dağılımı verilmektedir. Buna göre söz konusu yapıtta "çeşitli sesler" (f: 6), "iğrenç beslenme biçimi" (f: 3), "hastalık korkusu" (f: 2), "insan yeme" (f: 1), "baykuşa dönüşme" (f: 1), "sert darbe alma" (f: 1) olay ve olguların karakterlerde korku duygusunu ortaya çıkardığı belirlenmiştir. Özellikle "homurtu" (f: 2), "uluma" (f: 2), "hırlama" (f: 1) ve "gıcırta" (f: 1) seslerinin korku uyandırma açısından ön planda olduğu görülmektedir.

Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuyu ortaya çıkarıcı durum ve olayları somutlaştırmak için şu ifadeler örnek verilebilir:

“Polet genç bir gürgen ağacına konuyor, gözlerini kocaman açıp kulaklarını dikeyyor. Evet, hiç kuşku yok, burada da sesler var! ‘GIRRRR, GIRRRR...’ Bir şey homurdanıyor, hırlıyor. Polet gözlerini kırıştırıyor (Cesur Çocuklara Korku Hikayeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 24).

*Ama bu kez Öjen’in başına çok daha korkunç bir şey geliyor. Birileri karnına bir şeyler batırıyor, **pıt pıt pıt**, sanki iğne darbeleri, birisi gövdesinin kabuğunda delik açmaya çalışıyor gibi. Karnına yerleşmek isteyen bir uzaylı olmalı bu. Ya da testeresini hazırlamış, onu kesmek için uygun noktayı arayan bir hızarca (Cesur Çocuklara Korku Hikayeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 36).*

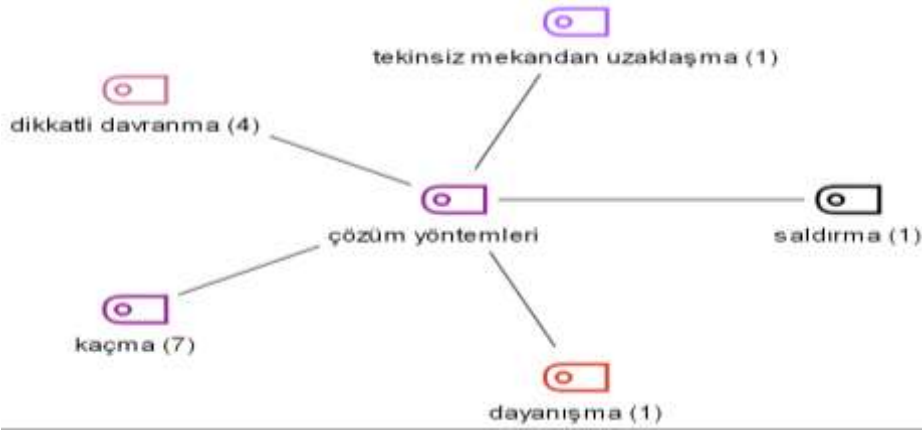
Görsel 2. Korkuyu Ortaya Çıkarıcı Öğeler

Görsel 2’de Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuya neden olan öğelerin kod-teori modeline göre dağılımı gösterilmektedir. Elde edilen verilere göre korkuya neden olma açısından olağan dışı figürlerin [cadı (f: 7), yaratık (f: 3), kurt adam (f: 2), karaltı (f: 1), büyücü (f: 1)] yoğunluk taşıdığı belirlenmiştir. Özellikle "cadı" figürü ön plana çıkmaktadır. Ayrıca hayvan [tuhaf bir hayvan (f: 3), devasa sürüngen (f: 2), güvercin (f: 1), küçük hayvan (f: 1), örümcek (f: 1)]; bitki [kapkara ağaç gövdesi (f: 1)]; zaman [karanlık (f: 1)] ve mekân [tekin olmayan orman (f: 1)] öğelerinin korkuya neden olduğu bulgulanmıştır.

Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuyu ortaya çıkarıcı öğelere ilişkin şu ifadeler örnek verilebilir:

“Çocuklar kapıyı çalıyor, bir şeyler yemeye başlıyor, sonra da neredeyse kıyma oluyorlardı. Ama ormanlarda başka cadılar, başka büyücüler de var. Her birinin sevdiği yemek de farklı. Ormanların derinliklerinde her büyücü gözde yemeğini avlamak için kendi evini inşa eder” (Cesur Çocuklara Korku Hikayeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 15).

“Kanatlarını tüy gibi sessizce açan tatlı, küçük Polet yuvasından uzaklaşıyor. Ama biraz daha ileride, çalılıklarda ‘TISSSS, TISSSS’, bir şeyler ilerliyor, sanki yaprakların arasında devasa bir yılan gizleniyor. En iyisi buradan da uzaklaşmak” (Cesur Çocuklara Korku Hikayeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 23).

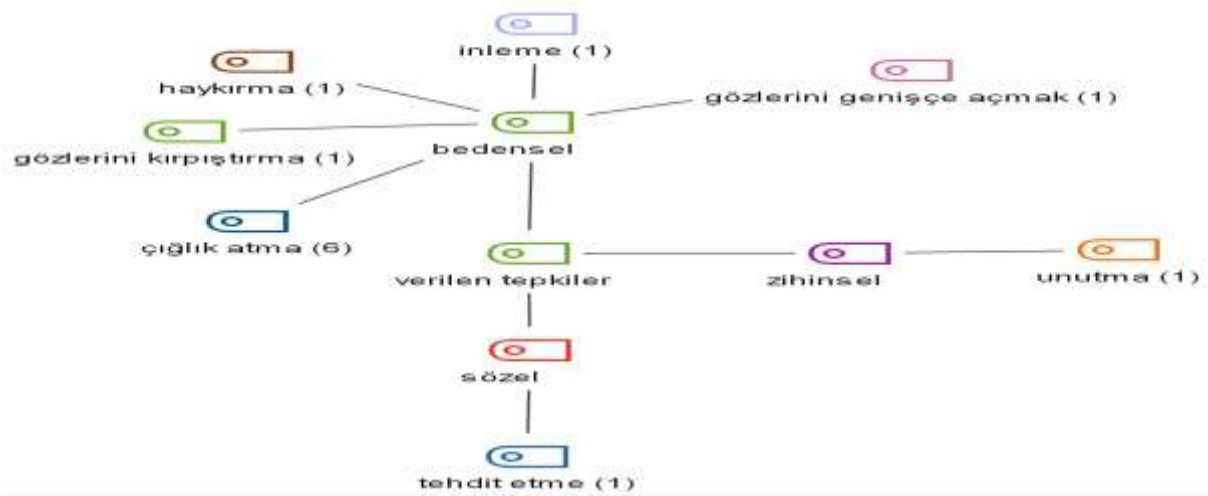
Görsel 3. Korkuyla Başa Çıkma Konusunda Karakterlerin Başvurdukları Yöntemler

Görsel 3'te Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuyla başa çıkma konusunda karakterlerin başvurdukları yöntemlerin kod-teori modeline göre dağılımı gösterilmektedir. Elde edilen verilere göre karakterlerin korkuya ilişkin ürettikleri çözüm olarak "kaçma" (f: 7) edimi ön plana çıkmaktadır. Bunu da sıklık açısından "dikkatli davranma" (f: 4), "tekinsiz mekândan uzaklaşma" (f: 1), "saldırma" (f: 1) ve "dayanışma" (f: 1) izlemektedir.

Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuyla başa çıkma konusunda karakterlerin başvurdukları yöntemleri somutlaştırmak için şu ifadeler örnek verilebilir:

"Polet asla gün ışığını görmez, hayatını çok korktuğu gürültülerden, seslerden kaçabilmek için karanlıkta titreyerek, daldan dala uçarak geçirir" (Cesur Çocuklara Korku Hikayeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 21).

"Küçük tırmanıcı yılanlardan birinin pullarla kapılı gövdesine dokunur da onu uyandırır, kendisini kaşla göz arasında boğuverecek halkalar arasında kısıtılmış halde bulabilir. Ama küçük bir maymun gibi dikkatli olan küçük yerli Zorino, bu dev yaratıklar arasında kendi yolunu buluyor" (Cesur Çocuklara Korku Hikayeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 44)

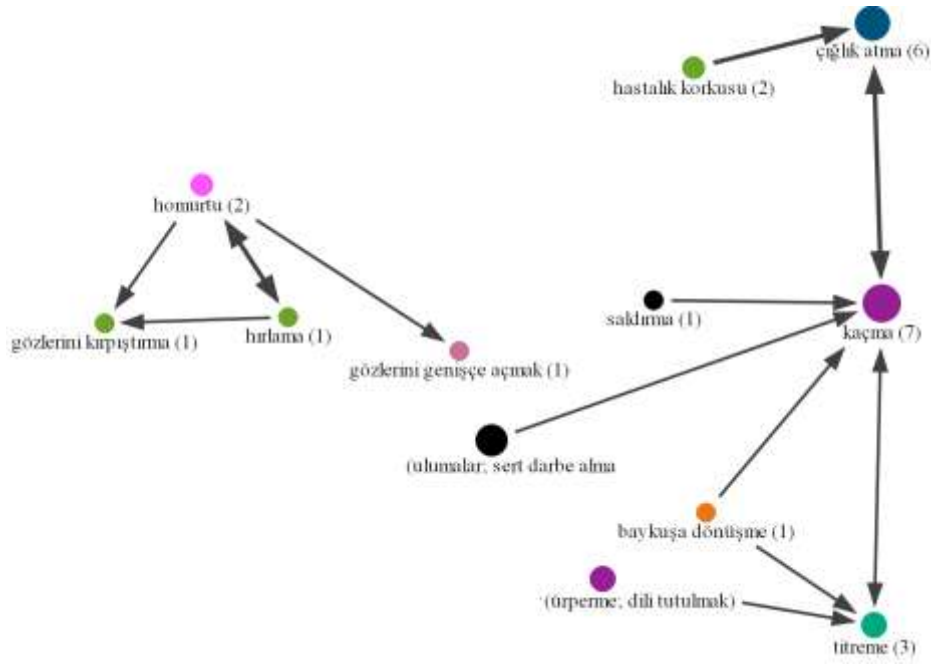
Görsel 4. Karakterlerin Korku Karşısında Verdiği Tepkiler

Görsel 4'te Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuyu ortaya çıkaran durum ve olaylar karşısında karakterlerin verdiği tepkilerin kod-teori modeline göre dağılımı gösterilmektedir. Elde edilen verilere göre karakterler korkuya karşı çoğunlukla bedensel tepkiler [çığlık atma (f: 6), gözlerini kırıştıırma (f: 1), haykırama (f: 1), inleme (f: 1), gözlerini genişçe açma (f: 1)] verilmiştir. Bunun yanı sıra "sözel" [tehdit etme (f: 1)] ve zihinsel [unutma (f: 1)] tepkiler de geliştirdikleri belirlenmiştir.

Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korku karşısında karakterlerin verdiği tepkileri somutlaştırmak için şu ifadeler örnek verilebilir:

Bir tutam yeşil yosun bırakmaz etrafta, en sevdiği yemek budur. Her yeri kısacık bitkilerin sardığı bu alanda kuzeyin nerde olduğunu şaşırarak o kadar kolaydır ki (Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 10).

“Dev diğer yana sıçırıyor, küçük bir kestane ağacına çarpıyor, ama onun küçük dalları da birer pençeye dönüşmüş, Raul’un sırtına iniyor, onu tırmalama istiyorlar. Ayyyyy! Çıldırılmış bu ağaçlar! (Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 29).

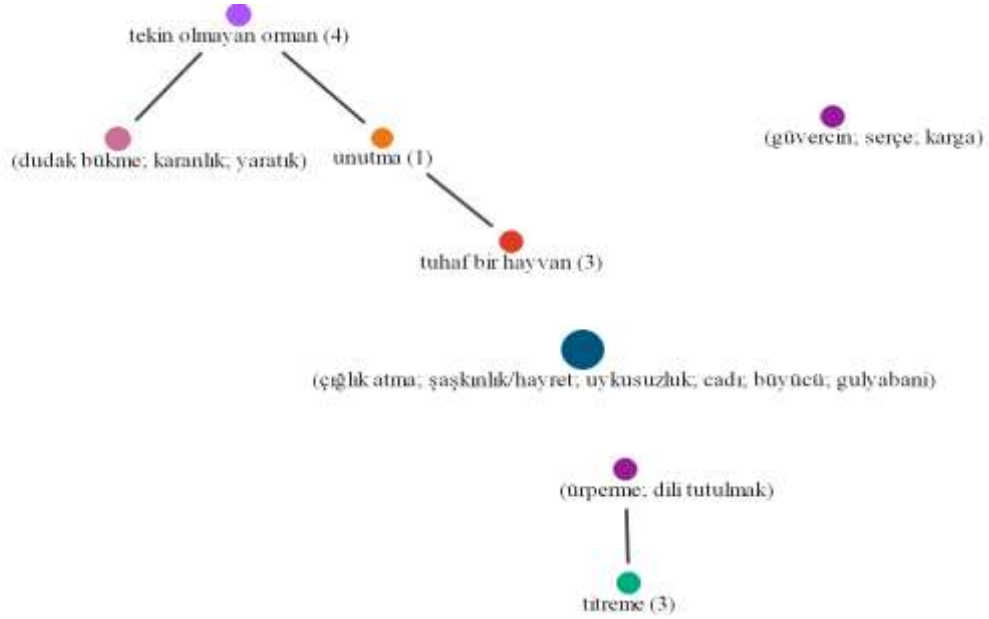

Görsel 5. Korkuya Neden Olan Olay ve Durumlarla Karakterlerin Verdiği Tepkiler Arasındaki Kesişim

Görsel 5'te Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuya neden olan olay ve durumlarla karakterlerin verdiği tepkiler arasındaki kesişimi gösteren kod haritası verilmiştir. Kod haritası takip edildiğinde karakterler korku doğuran bir durumla karşılaştıklarında çoğunlukla "kaçma" (f: 7) ve çığlık atma (f: 6) eylemlerini tercih etmektedirler. Ayrıca seslere ilişkin (homurtu, hırlama) olarak da göz hareketine [gözlerini kırıştırmak (f: 1), gözlerini genişçe açma (f: 1)] dayalı refleksler sergiledikleri belirlenmiştir.

Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuya neden olan durumlarla karakterlerin verdiği tepkiler arasındaki kesişimi somutlaştırmak için seslerin şu ifade örneği verilebilir. Alıntıda karakterlerin ulumaya karşı kaçma eylemine yeltendikleri görülmektedir:

"Tüm ağaçlar onu duymuş gibi öfkeleniyorlar. Bir dal havayı kamçılıyor, bir başkası babalarının yüzüne çarptı çarpacak. Babaları haykırıyor: 'Bu olanlar normal değil. Bu makine büyülü! Çabuk, koşun, çabuk!' Ama ne yazık ki kaçmak için çok geç!" (Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 58).

Görsel 6. Korkuya Neden Olan Ögelerle Karakterlerin Verdiği Tepkiler Arasındaki Kesişim

Görsel 6’da Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuya neden olan ögelerle karakterlerin verdiği tepkiler arasındaki kesişimi gösteren kod haritası görülmektedir. Kod haritası takip edildiğinde karakterlerin korku ögesi (tekin olmayan orman, tuhaf bir hayvan) karşısında unutma (f: 1) ve dudak bükme (f: 1) edimlerini sergiledikleri görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde karakterlerin yalnızca tuhaf bir hayvan ve tekin olmayan ormanla karşılaştıklarında anlık olarak bu davranışları sergiledikleri görülmektedir.

Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı yapıtta korkuya neden olan ögelerle karakterlerin verdiği tepkiler arasındaki kesişimi somutlaştırmak için seslerin şu ifade örnek verilebilir. Örnekten de anlaşılacağı gibi tekinsiz orman karakterlerde bilinç yitimine (unutma) neden olmaktadır:

“Dönüşsüz Orman’a bir kez girdin mi, geri adım atmayı unutabilirsin! Bitti! Hiçbir biçimde geri dönemezsin. Yolunu unutuverirsin. Neden mi? Çünkü tuhaf bir hayvan yaşar orada” (Cesur Çocuklara Korku Hikayeleri (Büyülü Orman), 2015, s. 10).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) (2015) başlıklı korku türündeki resimli kitapta yer alan sekiz öyküyü korku teması çerçevesinde incelemeyi hedefleyen bu çalışmada öncelikle homurtu, uluma, hırlama ve gıcırta gibi seslerin karakterlerde korku uyandırdığı

belirlenmiştir. Cadı, yaratık, kurt adam, karaltı, büyücü figürlerinin de korkuyu ortaya çıkardığı görülmüştür. Korkuya neden olan durum, olay ya da figürler karşısında karakterlerin öncelikle kaçma eylemini tercih ettikleri ve buna koşut olarak gözlerini kırıştırma, gözlerini genişçe açma gibi refleksler geliştirdikleri belirlenmiştir.

Sonuç olarak çocukların 3-6 yaşlarında hayalet, cadı, öcü gibi olağandışı figürlere ve karanlığa dönük korku geliştirdikleri bilinmektedir. Bu açıdan çalışma kapsamında çözümlenen Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri (Büyülü Orman) adlı resimli kitabın çocuk gerçekliğini yakaladığı söylenebilir. Özellikle öyküdeki karakterlerin gelişim açısından okulöncesi döneminde oldukları göz önüne alındığında "homurtu, uluma, hırlama ve gıcırta seslerinin ya da olağan dışı figürlerin [cadı, yaratık, kurt adam, karaltı, büyücü) korku uyandırması çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aslan, C., *Çocuk Edebiyatı ve Duyarlık Eğitimi*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Bakırcıoğlu, R., *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2012.
- Brock-Servais, R., *Can We Redeem the Monster? Working with Contemporary Young Adult Horror Fiction in the College Classroom*, Horror literature and dark fantasy : challenging genres, 17-28, Brill Sense and Hotei Publishing, Boston, 2018.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Clasen, M., The horror! The horror!, *Evolutionary Review*, 1(1), 2010.
- Fabrizi, M. A. *Introduction: Challenging Horror Literature and Dark Fantasy*, Horror literature and dark fantasy : challenging genres, 1-13, Brill Sense and Hotei Publishing, Boston, 2018.
- Glazer, J. I., *Introduction to Children's Literature*, Pearson Education, New Jersey, 1997.
- Glazer, J. I., *Literature for Young Children*, Pearson Education, New Jersey, 2000.
- İskender, H., Korku Türünün Dünya Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Türk Çocuk Edebiyatında Yaygın, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(3), 2016.
- Nikolajeva, M., & Scott, C., *How Picturebooks Work*. Routledge Publication, New York, 2006.
- O'Sullivan, E., *Historical Dictionary of Children's Literature*, The Scarecrow Press, Lanham, 2010.
- Patton, M. Q., *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2014.

- Sever, S., *Çocuk Edebiyatının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri ve Önemi. İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007.
- Villeminot, V., *Cesur Çocuklara Korku Hikayeleri (Büyülü Orman)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H., *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- Yörükoğlu, A., *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2004.

RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA KORKU TÜRÜ [CESUR ÇOCUKLARA KORKU HİKÂYELERİ (BÜYÜLÜ ORMAN) ÖRNEĞİ]

Doç. Dr. Erhan ŞEN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, - ORCID 0000-0001-7678-812X

ÖZET

Günümüz çocuk edebiyatında farklı yaş düzeylerine seslenen kitaplarda türsel bir çeşitlilikten söz edilebilir. Çocuk okurun önünde fantastikten bilimkurguya, dedektif ve polisiyeden korku türüne kadar geniş bir yelpaze vardır. Ancak bu türlerden korku edebiyatı çeşitli gerekçelerle (çocuğu duygusal yönden örseleyeceği, duyarsızlaştıracağı, ürküteceği gibi) okunacak kitaplar arasında sakıncalılar listesinde yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı da 7-12 yaş grubuna seslenen Cesur Çocuklara Korku Hikâyeleri dizisinde yer alan “Büyülü Orman” (2015) başlıklı korku türündeki resimli kitabı (8 öykü) “korku” teması çerçevesinde çözümlemektir. Çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesine, verilerin çözümlenmesi için de içerik analizine başvurulmuştur. Ayrıca veri analizinde nitel araştırmalarda kullanılan yazılımlardan MAXQDA 2022’den yararlanılmıştır. Çalışmanın problem tümcesi “Büyülü Orman” başlıklı korku türündeki resimli çocuk kitabı korku teması çerçevesinde nasıl bir özellik sergilemektedir?” biçiminde tanımlanabilir. Elde edilen bulgulara göre karakterlerde uluma (f: 2), hırlama (f: 1), homurtu (f: 2), gıcırta (f: 1) seslerinin, olağan dışı figürlerin [cadı (f: 7), yaratık (f: 3), kurt adam (f: 2), karaltı (f: 1), büyücü (f: 1)] korkuya neden olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra söz konusu yapıttaki karakterlerin korkuyu ortaya çıkaran durumlar karşısında çoğunlukla “kaçma” (f: 7) eylemini tercih ettikleri, korkuyu doğuran öğeler (tekin olmayan orman, tuhaf bir hayvan) karşısında ise unutma (f: 1) ve dudak bükme (f: 1) davranışlarını sergiledikleri görülmüştür. Yapıtın seslendiği yaş düzeyinin (7-12 yaş) duygusal gelişimi hesaba katıldığında korku temasının hedef kitleye uygun kurgulandığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: çocuk edebiyatı, resimli çocuk kitabı, korku türü, korku teması

HORROR GENRE IN PICTURE BOOKS FOR CHILDREN [AN EVALUATION OF “HORRIBLE STORIES FOR BRAVE KIDS” (THE ENCHANTED FOREST)]

ABSTRACT

In contemporary children's literature, genre diversity can be observed in the books that appeal to different age groups. There is a wide spectrum that presents itself to the child reader, from fantasy to science fiction, from thriller to horror. However, horror genre is included in the list of books to be objectionable for various reasons (such as emotional suppression, desensitization, and frightening the child). This study aims to analyze the picture book (8 stories) of the horror genre titled "The Enchanted Forest" (2015) from the series "Horrible

Stories for Brave Kids", which is aimed at the age group of 7-12 years old, within the theme of "fear". In the study, document analysis was used as a method for data collection and content analysis was used for data analysis. In addition, MAXQDA 2022, one of the software used in qualitative research, was used for data analysis. The problem sentence of the study can be defined as follows: What kind of feature does the children's picture book in the genre of horror, titled "The Enchanted Forest", exhibit within the framework of the theme of fear?" According to the results, howling (f: 2), growling (f: 1), snarling (f: 2), squealing (f: 1) sounds, unusual characters [witch (f: 7), creature (f: 3), werewolf (f: 2), silhouette (f: 1), and mage (f: 1)] were identified as causing fear. Moreover, in the face of situations revealing fear, the characters in the present book mostly prefer the action "escape" (f: 7), while in the face of fear-inducing elements (uncanny forest, a strange animal), oblivion (f: 1) and ridicule (f: 1) were observed to show their behavior. Considering the emotional development of the age group (7-12 years) to which the book is addressed, it can be said that the theme of fear is suitable for the target audience.

Keywords: children's literature, children's picture book, horror genre, fear theme

HOW NOT TO TEACH HISTORY IN 21ST CENTURY

Muhammad Suhaib Khan

History Teacher Punjab Daanish School Chishtian & Independent Researcher

ABSTRACT

Today the meanings and interpretation of the *History* as a subject is taken differently. It is great a development that people, these days know the importance of the History as a subject. But on the other hand the teachers have hardly changed their teaching style, they still wished go on teaching by using old teaching manners and methods. The students also don't find ample time and space to read bulk of books and to listen prolonged lectures. In other words the student of 21st century demands for objectivity in the subject. The 21st century looks for new teaching trends and tendencies in the subject. As we know that, in the recent past the History was being taught in traditional ways that made the learners subjective rather than objective. The discipline was considered bored among the students as well as the teachers. The present article is an effort to provide tips and hints to the teachers so that they might be able to make their subject interesting, motivating and inspiring. The article also aims to draw a framework for the teachers of history to teach the students in modern ways.

Keywords : Discipline, Guidance, History, Historiography

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEĞERLERE YÖNELİK DURUMLARININ BELİRLENMESİ

Yük. Lis. Öğr., Merve KAYA

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, , ORCID ID: 0009-0009-4060-1154

Doç. Dr. Aysel ARSLAN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-8775-1119

Yük. Lis. Öğr., Tamer GENCER

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, - ORCID ID: 0009-0006-3544-7672

ÖZET

Toplumsal yaşamın var olduğu ve insanların iletişim içinde olduğu günden bu güne birçok olgu, kavram ve davranış için değer algıları ortaya çıkmıştır. Bu değerlerin bir kısmı evrensel olarak kabul edilen özelliklere sahipken bir kısmı ise toplumlara özgü özelliklere sahip bulunmaktadır. Değerler bir insanın hayatını anlamlı kılan yaşam biçimi, inançları, algılarının yöneliş biçimi, ilişki ve iletişimlerini belirleyen kalıp vb. birçok alanda etkiye sahiptir. Bir toplumun sahip olduğu değerler onun geçmişten günümüze uzanan hikâyesinin yansımasıdır. Kendi içinde şekillenerek nesilden nesile geçmektedir. Zaman içinde bir takım değişimlere uğrasa da ana hatlarıyla her zaman toplumun özüne ilişkin bilgi taşıyıcısıdır. Bir toplumun üyeleri ortak değerlere sahip olduğu için yaşanan olayları aynı şekilde algılama ve değerlendirme becerisine sahiptir. Değerler toplumsal bütünleşmeyi, birlik ve beraberlik duygusunu toplumsal sürekliliği sağlamaktadır. Bu anlamda toplumsal bütünleştiriciliği bulunmaktadır. Eğitim sistemlerinde de toplumun sahip olduğu değerler yeni yetişen nesillere aktarılmaktadır. Bunun için farklı derslerde doğrudan değer konu olarak veya bir konunun içine yedirilmiş öğeler olarak verilmektedir. Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin değerlere sahip olma düzeylerinin tespiti ve farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 5, 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma verileri Çetin ve Coşkun (2017) tarafından geliştirilen “Ortaokul Öğrencileri İçin Değerler Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. 30 maddeden oluşan ölçek üç faktörlü bir yapıdadır. Ölçek geliştirme çalışmasında güvenilirlik .85 bu çalışmada ise .79 olarak hesaplanmıştır. Veriler gönüllü katılıma riayet edilerek toplanmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler, Kolmogorov-Smirnov normallik testi, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA), Tukey analizi ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma bulgularında öğrencilerin değerlere ilişkin puan ortalamalarının sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı ($p < .05$); cinsiyet değişkenine göre ise farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > .05$).

Anahtar Kelimeler: Matematik Dersi, Tutum, Ortaokul, Öğrenci

1.GİRİŞ

Bireylerin eylemlere, olgulara ve nesnelere ilişkin olarak hissettikleri ve belli bir ölçüte göre karar verdikleri olgu değer olarak tanımlanmaktadır (Bilgin, 1995). Değer kavramı verilen kıymetle ilişkilendirilir ve öznel bir yapıya sahiptir. Yani bireylere, toplumlara ve zamana göre değişkenlik göstermektedir (Avcı, 2007). Değerler kendi içinde yargılarını da barındırmaktadır.

Doğrudan veya dolaylı şekillerde birey ve toplumun üzerinde yapıcı, ayırt edici, birleştirici ve bütünleştirici etkileri olan değerler farklı işlevlere sahiptir. Değer, ilgili olduğu alanla ilişkili olarak bazen bireyin yol göstericisi bazen vicdanının sesi bazen de toplumsal yaşamın içinde sosyal ilişkilerde olması gereken güvenliği sağlayan bir çember görevi görmektedir. Fichter (2012) değerlerin bireysel ve sosyolojik işlevlerini şu şekilde belirtmektedir.

Değerler;

- ✓ Durum, olgu ya da olayların değerlendirilme sürecinde bir araç olarak görev yapar.
- ✓ Bireylerin faydalı ve önemli kabul edilen kültürel öğelere yönelik dikkatlerini çeker.
- ✓ İdeal olanı düşünme ve bu düşündüklerini hayata geçirme konusunda yol gösterir.
- ✓ Bireylerin sosyal olarak içinde bulunduğu rolü sevmesi ve gerçekleştirmesine yardımcı olur.
- ✓ Toplumun sosyal denetimi ve kontrolünü sağlamada yardımcı olur.
- ✓ Toplumun dayanışmasında görev yapar.

Eğitim, toplumun ilerlemesi, gelişimini sürekli hale getirmesi, yapılan sosyal reformların kalıcı olması, bireylerin topluma uyumlarının sağlanması konusunda biçimlendirici olmaktadır. Fakat içinde değerlere yer verilmeden tasarlanmış olan öğretim programları bencil, egoist, bireysel olarak hayatı algılayan, toplumsal yaşamın farkında olmayan bireylerin yetişmesine ve toplumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bireylerin vicdani gelişimleri ancak değerlerin farkında olmalarıyla sağlanabilir. Eğitimle bireylerin sadece akıllarının eğitilmesi değil bireyin bütüncül olarak ele alınıp yetiştirilmesi gerekmektedir. Bireylerin zihinsel ve bedensel olarak aldıkları eğitimi insanlık adına yararlı hale getirebilmeleri değerler eğitim sayesinde gerçekleşmektedir (Türen, 2019).

Toplumlar da değerler eğitimiyle ilgili çalışmalar birbirinden farklı zamanlarda başlamıştır. ABD’de değerler eğitimi ilk kez 1920’lerde karakter eğitimi olarak başlamıştır. Asya ülkelerinde ahlak eğitimi, Avrupa Birliği’ne üye olan ülkelerde vatandaşlık eğitimi, Avustralya’da değer eğitimi gibi birbirine yakın başlıklar altında dersler verilmiştir. 1960’lardan sonraki süreçte değerler eğitimi önem kazanmış ve gittikçe de daha fazla üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bunun nedenleri arasında toplumların gelenek ve göreneklerindeki bozulmalar, sosyal yaşamın içinde gözlemlenen yozlaşmalar, gençlerin suça eğilimlerinde artışın görülmesi, aile yapılarındaki çözümler ve değişimler gösterilmektedir. Bunun için de değerler öne çıkarılmış ve çocuklara, gençlere ve hatta yetişkinlere iyi bir karakter eğitiminin verilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Lickona, 1993).

Tasarlanan öğretim programlarında, okutulan ders kitaplarında, derslerin içeriklerinde ve kazanımlarında değerlere daha fazla yer verilmektedir. Öğretim programlarında hangi değerlerin verilmesi gerektiği ve bu değerlerin sınıflandırılması da önemlidir. Değerler ile ilgili, sınıflandırmalara bakıldığında; geleneksel değerler, ulusal değerler, kişisel değerler, toplumsal değerler, bilimsel değerler, siyasi değerler, dini değerler, evrensel değerler gibi değerlerin birçok farklı başlık altında toplandığı görülmektedir. Programlarda yer alan değerlerin teoride kalarak uygulamaya dönüşmemesi nedeniyle tüm eğitim kurumları ve kademelerinde birbiriyle uyumlu eğitimlerin yürütülmesini engellemektedir (Elbir & Bağcı, 2013). Değerler eğitiminde bilgi verilmesine karşın uygulamanın göz ardı edilmesi sonucunda değerler eğitimiyle öğrencilerde beklenen gelişimin olması mümkün olmamaktadır (Aktepe, 2010). Değerlerin tüm eğitim kademelerinde verilmesi kişiler arası ve toplumsal ilişkilerin daha sorunsuz olmasında önemli görülmeyle birlikte beklenen verimin elde edilip edilmediği konusunun sorunlu olduğu görülmektedir. Çocukların içine doğdukları ailede başlayan değerler eğitimi, sonrasında tüm eğitim kademelerinde uygulamalı olarak verilmeli ve öğrencilerin bu konudaki düzeylerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada ortaokula devam eden öğrencilerin değerlere ilişkin düzeylerinin belirlenmesi ve araştırmada yer alan değişkenlere

göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Belirlenen bu amaç çerçevesinde aşağıda yer alan soruların yanıtı aranmıştır:

Ortaokul öğrencilerinin değerler ölçeğinden aldıkları puanların;

- ✓ Ortalaması nedir?
- ✓ Araştırma değişkenlerine farklılık göstermekte midir?
- ✓ Ölçek toplam puanı ile alt boyutlarında korelasyon düzeyi nedir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın yöntemiyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu 2022-2023 eğitim yılı bahar döneminde Sivas ilindeki bir ortaokulda öğrenimlerini sürdüren 102 kız, 110 erkek olmak üzere toplamda 212 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem dâhil olan öğrencilerin demografik değişkenlere göre frekans dağılımını Çizelge 1’de verildiği gibidir.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Değişken	Grup	(f)	(%)
Cinsiyet	Kız	102	48.1
	Erkek	110	51.9
Sınıf	5. Sınıf	52	24.5
	6. Sınıf	52	24.5
	7. Sınıf	54	25.5
	8. Sınıf	54	25.5
Annenin Eğitim Düzeyi	İlkokul	78	36.8
	Ortaokul	66	31.1
	Lise	56	26.4
	Üniversite	12	5.7
Babanın Eğitim Düzeyi	İlkokul	52	24.5
	Ortaokul	62	29.2
	Lise	68	32.1
	Üniversite	30	14.2

Katılımcıların %51.9’unun erkek, sınıflardaki öğrenci sayılarının birbirine yakın, %36.8’inin annelerinin ilkokul ve %32.1’inin babalarının lise mezunu olduğu belirlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri Çetin ve Coşkun (2017) tarafından geliştirilen “Ortaokul Öğrencileri İçin Değerler Ölçeği” (OÖİDÖ) kullanılarak elde edilmiştir. 30 maddeden oluşan ölçek *Sorumluluk* (14 madde), *Güvenilirlik* (16 madde) ve *Duyarlılık* (5 madde) olarak tanımlanan üç faktörlü bir yapıdadır. Ölçek geliştirme çalışmasında güvenilirlik .85 bu çalışmada ise .79 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen değerler ölçeğin güvenilirliğinin çalışmada kullanılabilecek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ölçekle ilgili elde edilen minimum-maximum puan, madde ortalaması, standart değer, çarpıklık ve basıklık değerleri ve ölçeğin tamamı ve alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik puanlarına yönelik bulgular aşağıda yer alan Çizelge 2’de yer almaktadır.

Çizelge 2. OÖİDÖ Betimsel İstatistikleri

OÖİDÖ	n	En düşük puan	En yüksek puan	$\bar{x}$	Mad. ort. (1-5)	Mad. ort. (100)	sd	Skewness	Kurtosis	Cron. Alfa
Sorumluluk	21 2	25	55	42.19	3.01	60.27	6.80	-.146	-.700	.79
Güvenilirlik	21 2	11	36	16.68	1.52	30.33	4.62	1.577	1.057	.74
Duyarlılık	21 2	8	17	12.46	2.49	49.85	2.01	-.083	-.452	.95
Toplam	21 2	51	93	71.33	2.14	42.80	7.45	.013	.130	.79

Yukarıdaki Çizelge 2 incelendiğinde öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puanlarının orta düzeyde olduğu ($30 < 42.80 < 70$) görülmektedir. Ölçek güvenilirliğinin üst düzeyde olduğu ($.79 > .70$), çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilebilir aralıkta olduğu tespit edilmiştir (± 1.96).

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın örneklem grubunu 2022-2023 eğitim yılı bahar döneminde Sivas ilindeki bir ortaokulda öğrenimlerini sürdüren 102 kız, 110 erkek olmak üzere toplamda 212 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler gönüllü katılıma riayet edilerek toplanmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler, Kolmogorov-Smirnov normallik testi, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA), Tukey analizi ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde elde edilen bulgulara yer verilecektir. Katılımcıların OÖİDÖ’den aldıkları puan ortalamalarının cinsiyet değişkeni açısından incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular Çizelge 3’te sunulmuştur.

Çizelge 4. Cinsiyet Değişkeni Bağımsız t Testi Bulguları

Cinsiyet		n	$\bar{x}$	sd	t	df	p
Sorumluluk	Kız	102	42.73	6.74	1.149	210	.252
	Erkek	110	41.67	6.85			
Güvenilirlik	Kız	102	16.61	4.58	-.216	210	.829
	Erkek	110	16.75	4.67			
Duyarlılık	Kız	102	12.55	2.03	.605	210	.546
	Erkek	110	12.38	1.99			
Toplam	Kız	102	71.90	7.29	1.079	210	.282
	Erkek	110	70.80	7.58			

Çizelge 4'te ölçek alt boyutlarından alınan puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($p>.05$). Anlamlı farklılık olmamasına karşın toplam puanlara kız öğrencilerin daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 5. OÖİDÖ Sınıf Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Sınıf Düzeyi	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık	
Sorumluluk	5. Sınıf	52	43.19	6.21	Gruplar arası	3	6.026	.001*	5>8, 6>7, 6>8
	6. Sınıf	52	44.81	7.16					
	7. Sınıf	54	41.07	6.06	Gruplar içi	208			
	8. Sınıf	54	39.81	6.81	Toplam	211			
Güvenilirlik	5. Sınıf	52	18.69	6.39	Gruplar arası	3	5.499	.001*	5>6, 5>7
	6. Sınıf	52	16.12	4.36					
	7. Sınıf	54	15.30	3.28	Gruplar içi	208			
	8. Sınıf	54	16.67	3.20	Toplam	211			
Duyarlılık	5. Sınıf	52	12.19	2.21	Gruplar arası	3	1.447	.230	-
	6. Sınıf	52	12.27	2.28					
	7. Sınıf	54	12.44	1.87	Gruplar içi	208			
	8. Sınıf	54	12.93	1.58	Toplam	211			

Toplam	5. Sınıf	52	74.08	7.79	Gruplar arası	3	7.296	.000*	5>7, 5>8, 6>7, 6>8
	6. Sınıf	52	73.19	7.28					
	7. Sınıf	54	68.81	7.14	Gruplar içi	208			
	8. Sınıf	54	69.41	6.28	Toplam	211			

* $p < .05$

Çizelge 5'teki bulgularda sınıf düzeyi değişkenine göre OÖİDÖ'den öğrencilerin aldığı puan ortalamalarının Sorumluluk, Güvenilirlik alt boyutunda ve toplam puanda anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p < .05$), Duyarlılık alt boyutunda farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$). Anlamlı farklılıkların alt sınıflardaki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.

Çizelge 6. OÖİDÖ Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Anova Testi

	Anne Eğitim Düzeyi	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık
Sorumluluk	İlkokul ¹	78	42.74	6.00	Gruplar arası	3	5.046	.002*	4>1, 4>2, 4>3
	Ortaokul ²	66	41.52	7.67					
	Lise ³	56	40.82	6.35	Gruplar içi	208			
	Üniversite ⁴	12	48.67	5.07	Toplam	211			
Güvenilirlik	İlkokul ¹	78	16.69	4.50	Gruplar arası	3	1.744	.159	-
	Ortaokul ²	66	17.12	5.36					
	Lise ³	56	16.75	3.88	Gruplar içi	208			
	Üniversite ⁴	12	13.83	3.49	Toplam	211			
Duyarlılık	İlkokul ¹	78	12.54	2.04	Gruplar arası	3	.132	.941	-
	Ortaokul ²	66	12.48	2.12					
	Lise ³	56	12.32	1.96	Gruplar içi	208			
	Üniversite ⁴	12	12.50	1.45	Toplam	211			
Toplam	İlkokul ¹	78	71.97	7.51	Gruplar arası	3	1.903	.130	-
	Ortaokul ²	66	71.12	8.18					
	Lise ³	56	69.89	6.75	Gruplar içi	208			
	Üniversite ⁴	12	75.00	4.13	Toplam	211			

Ortaokul öğrencilerinin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin Sorumluluk alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu ($p<.05$), diğer alt boyutlarında ve toplam puanda ise olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$). Anlamlı farklılık olan gruplarda farklılığın annesi üniversite mezunu olan gruplar lehine olduğu görülmektedir.

Çizelge 7. OÖİDÖ Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Baba Eğitim Düzeyi	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık	
Sorumluluk	İlkokul ¹	52	42.00	6.21	Gruplar arası	3	1.507	.214	-
	Ortaokul ²	62	41.29	6.96					
	Lise ³	68	42.15	6.54	Gruplar içi	208			
	Üniversite ⁴	30	44.47	7.80					
Güvenilirlik	İlkokul ¹	52	18.04	5.71	Gruplar arası	3	3.002	.032*	1>4*
	Ortaokul ²	62	16.68	4.51					
	Lise ³	68	16.38	3.75	Gruplar içi	208			
	Üniversite ⁴	30	15.00	4.00					
Duyarlılık	İlkokul ¹	52	12.58	2.00	Gruplar arası	3	2.295	.079	-
	Ortaokul ²	62	12.81	1.87					
	Lise ³	68	12.41	2.13	Gruplar içi	208			
	Üniversite ⁴	30	11.67	1.84					
Toplam	İlkokul ¹	52	72.62	7.97	Gruplar arası	3	.697	.555	-
	Ortaokul ²	62	70.77	6.64					
	Lise ³	68	70.94	7.36	Gruplar içi	208			
	Üniversite ⁴	30	71.13	8.35					

Ortaokul öğrencilerinin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin Güvenilirlik alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu ($p<.05$), diğer alt boyutları ve toplam puanda ise olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$). Anlamlı farklılık olan gruplarda farklılığın İlkokul>Üniversite olan gruplar lehine olduğu görülmektedir.

Çizelge 8. OÖİDÖ Toplam Puan ve Alt Boyutları Korelasyon Analizi Sonuçları

	Toplam	Sorumluluk	Güvenilirlik	Duyarlılık
Toplam	1.00	.725**	.408**	.316**
Sorumluluk		1.00	.279**	.056
Güvenilirlik			1.00	.158*
Duyarlılık				1.00

OÖİDÖ'nün toplam puanı ile Sorumluluk ($r=.725$) alt boyutu arasında pozitif yönde yüksek düzeyde, Güvenilirlik ($r=.408$), Duyarlılık ($r=.3016$) alt boyutları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puanlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Aktepe ve Yalçınkaya (2016) yaptıkları çalışmada öğrencilerin değerlerle ilişkin aldıkları puanları orta düzeyde olarak belirlemiştir.

Öğrencilerin aldıkları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Anlamlı farklılık olmamasına karşın toplam puanlara kız öğrencilerin daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Aktepe ve Yalçınkaya (2016), Çalışkan ve Sağlam'ın (2012) çalışmasında kız öğrencilerin erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Yapılan çalışmalarda kız öğrencilerin değerler açısından daha yüksek düzeyde farkındalığa sahip oldukları ifade edilmektedir.

Elde edilen bulgularda sınıf düzeyi değişkenine göre OÖİDÖ'den öğrencilerin aldığı puan ortalamalarının Sorumluluk, Güvenilirlik alt boyutunda ve toplam puanda anlamlı düzeyde farklılaştığı, Duyarlılık alt boyutunda farklılaşmadığı görülmüştür. Anlamlı farklılıkların alt sınıflardaki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Aktepe ve Yalçınkaya (2016) ve Çalışkan ve Sağlam (2012) tarafından yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde bu çalışmayla uyumlu olarak daha alt sınıflardaki öğrenciler lehine olacak şekilde anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Yardımcı ve Kılıç'ın (2010) çalışmasında da benzer bulgular elde edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin Sorumluluk alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu, diğer alt boyutlarında ve toplam puanda ise olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılık olan gruplarda farklılığın annesi üniversite mezunu olan gruplar lehine olduğu görülmektedir. Aktepe ve Yalçınkaya'nın (2016), çalışmasında anne eğitim durumunun anlamlı farklılığa neden olmadığı saptanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin Güvenilirlik alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu, diğer alt boyutları ve toplam puanda ise olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılık olan gruplarda farklılığın İlkokul>Üniversite olan gruplar lehine olduğu görülmektedir. Aktepe ve Yalçınkaya'nın (2016) çalışmasında baba eğitim durumunun anlamlı farklılığa neden olmadığı saptanmıştır. Çalışkan ve Sağlam (2012), Güngör (1989) tarafından yapılan çalışmalarda bu çalışmayla uyumlu olarak ebeveyn eğitim durumunun anlamlı farklılık ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. OÖİDÖ'nün toplam puanı ile Sorumluluk alt boyutu arasında pozitif yönde yüksek düzeyde,

Güvenilirlik ve Duyarlılık alt boyutları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgularda öğrencilerin genel puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Değerler ile ilgili olarak öğrencilerin daha üst düzeyde puan almamalarının nedenlerinin belirlenmesi için nitel çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca değerler eğitimi ile ilgili olarak ders programlarında yer alan konuların tekrar ele alınmasının ve incelenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin değerlere ilişkin farkındalıklarının artırılmasının önemlidir. Var olan eksiklikler hizmet içi eğitimlerle giderilebilmelidir.

Cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık olmamasına karşın kız çocuklarının daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Bunun nedenlerinin belirlenmesine yönelik çalışmalarda yorum kız çocuklarının değerler konusunda daha hassas ve değerlerin doğal taşıyıcıları olduğu yönündedir.

Sınıf düzeyi yükseldikçe değerlere ilişkin alınan puanların düştüğü görülmektedir. Aslında bunun tam tersinin olması beklenmektedir. Öğrencilerin gerek aldıkları eğitimin artması gerekse yaşlarının büyümesinin değerlerle ilgili farkındalıklarını ve olumlu bakış açılarını olumlu etkilemesi beklenen bir netice iken bunun tam tersinin olmasının nedenleri üzerinde durulmalıdır. Ortaokul düzeyinde ergenliğe girilmesi ve toplumsal yapıya karşı negatif duyguların gelişmesi bu durumda etkili olabilir. Bunun için lise düzeyinde çalışmaların yapılması önemlidir.

Anne eğitim durumu açısından anneleri daha eğitilmiş annelerin lehine anlamlı farklılık görülürken baba eğitim durumu açısından bunun tam tersi bulgulara ulaşılmıştır. Bu konuda yapılacak yeni çalışmalarla daha tutarlı bulgulara ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- [1] Aktepe, V. (2010). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [2] Aktepe, V., & Yalçınkaya, E. (2016). Okul ortamında değerler eğitiminin öğrenci görüşlerine göre çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 113-131.
- [3] Avcı, N. (2007). *Toplumsal değerler ve gençlik*. Siyasal Kitabevi.
- [4] Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. Sistem Yayıncılık.
- [5] Çalışkan, H., & Sağlam, H. İ. (2012). Hoşgörü eğilim ölçeğinin geliştirilmesi ve ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, [Ek Özel Sayı], 1431-1446.
- [6] Çetin, D., & Coskun, M. V. (2017). The validity and reliability study of the values scale for secondary school students (VSS). *Educational Process: International Journal*, 6(1), 85-95. <http://dx.doi.org/10.22521/edupij.2017.61.5>
- [7] Elbir, B., & Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1321-1333.
- [8] Fichter, J. (2012). *Sosyoloji nedir?* (Çev: N. Çelebi). Anı Yayıncılık.
- [9] Güngör, A. (1989). *Lise öğrencilerinin özsaygı düzeylerini etkileyen etmenler* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- [10] Lickona, T. (1993). The return of character education. *Educational Leadership*, 51(3), 6-11.
- [11] Türen, M. (2019). *2009-2018 yılları arasında yayımlanan değerler ve bilişim teknolojileri konulu yayınların incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- [12] Yardımcı, E., & Kılıç, G.,B. (2010). Çocukların gözünden çevre ve çevre sorunları. *İlköğretim Online*, 9(3), 1122-1136.

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MATEMATİK DERSİNE İLİŞKİN TUTUMLARI

Yük. Lis. Öğr. Tamer GENCER

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, - ORCID ID: 0009-0006-3544-7672

Doç. Dr. Aysel ARSLAN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-8775-1119

Yük. Lis. Öğr. Merve KAYA

ÖZET

Matematik insanoğlunun dünyayı anlaması, anlamlandırması, onun ilkelerini keşfederek kendi hayatını kullanmasını sağlayan en önemli araçlardan biridir. Matematiği insanoğlu var olduğu günden bugüne bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde hayatında kullanmaktadır. Matematik eğitimi ise farkında olunarak ve daha üst düzeyde bir matematiğin hayatın içine alınmasını sağlamaktadır. Matematik eğitiminin önemi ve gerekçeleri herkes tarafından kabul edilmekle birlikte istenilen düzeyde gerçekleştirildiğini söylemek oldukça zordur. Bunun birçok sebebi bulunmakla birlikte başlıcaları; matematiğin öğrenilmesinin zor olması, öğrencilerin derse karşı önyargıları, derste kullanılan yöntem ve tekniklerin uygun olmaması, öğretim programlarındaki yetersizlikler, öğretmenlerden kaynaklanan hatalardır. Öğrenciler farklı nedenlerden kaynaklı olarak derse karşı olumlu ya da olumsuz tutum sergilemektedir. Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutumlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden 208 (96 kız-112 erkek) ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma verileri Baykul (1990) tarafından geliştirilen “*Matematik Tutum Ölçeği*” kullanılarak elde edilmiştir. 30 maddeden oluşan ölçek tek faktörlü bir yapıdadır. Ölçek geliştirme çalışmasında güvenirlik .96 bu çalışmada ise .91 olarak hesaplanmıştır. Araştırma verileri SPSS paket programında normallik varsayımı karşılandığı için parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularında öğrencilerin matematik tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve baba düzeyi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir ($p<.05$).

Anahtar Kelimeler: Matematik Dersi, Tutum, Ortaokul, Öğrenci

1. GİRİŞ

Matematik insanoğlunun dünyayı anlaması, anlamlandırması, onun ilkelerini keşfederek kendi hayatını kullanmasını sağlayan en önemli araçlardan biridir. Matematiği insanoğlu var olduğu günden bugüne bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde hayatında kullanmaktadır. Matematik eğitimi ise farkında olunarak ve daha üst düzeyde bir matematiğin hayatın içine alınmasını sağlamaktadır. Matematik eğitimi diğer pozitif bilimlerdeki ilerlemenin kilit noktası olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda temel bilimler arasında yerini almıştır (Taşdemir, 2009). Birey dünyaya geldikten sonra hiç eğitim almasa da günlük hayatta kullandığı temel matematik

becerilerini öğrenmektedir. Ancak öğrendiklerinin farkında olmamaktadır. Eğitim bu farkındalığı artırmaktadır.

Matematiğin bilinçli olarak kullanılması ve öğretilmesine okul öncesi dönem eğitiminden başlanılmaktadır. Eğitim kademesi ilerledikçe öğretilen matematik konuları da daha üst düzeye çıkmaktadır. Matematik eğitimi temelden başlanarak verilmesi gereken bir derstir. Bu bağlamda herhangi bir kademe de yaşanan aksaklık sonraki matematik konularının anlaşılmasını olumsuz etkilemektedir (Monk, 1994). Öğrenciler aradaki boşluğu doldurmakta zorlanmakta ve bir kısmı da umutsuzluğa düşmektedir. Bu nedenle de her bir kademe de matematik eğitimine gereken önem verilmek zorundadır.

Matematik eğitimi sadece bireyin matematikteki başarısını etkilememektedir. Öğrencilerin düşünme, problem çözme, dilsel becerilerini geliştirmelerinde önemli bir etkiye sahip bulunmaktadır (Ersoy, 2003). Matematiğin ilkelerinin uygulanmadığı herhangi bir bilim, teknoloji, sos-ekonomik gelişme ve hatta sanatsal üründen söz etmek mümkün olmamaktadır. Matematiğin kurallarına dikkate dilmeden yapılan her bir iş ve ürün niteliğinden çok şey kaybetmiş demektir.

Matematik eğitiminin önemi ve gerekçeleri herkes tarafından kabul edilmekle birlikte istenilen düzeyde gerçekleştirildiğini söylemek oldukça zordur. Bunun birçok sebebi bulunmakla birlikte başlıcaları; matematiğin öğrenilmesinin zor olması, öğrencilerin derse karşı önyargıları, derste kullanılan yöntem ve tekniklerin uygun olmaması, öğretim programlarındaki yetersizlikler, öğretmenlerden kaynaklanan hatalardır. Öğrenciler farklı nedenlerden kaynaklı olarak derse karşı olumlu ya da olumsuz tutum sergilemektedir (Eldemir, 2006). Öğrencilerin tutumlarını belirleyen en önemli etmen matematik eğitime karşı gösterdiği duygusal karşılık olmaktadır. Ayrıca öğretmenin sınıf içindeki etkinliği ve yeterliği, sınıf ortamının sosyal ve psikolojik özellikleri öğrencilerin tutumlarını belirleyici niteliktedir (Sırmacı, 2007). Öğrencilerin matematik dersine yönelik sahip oldukları tutumların başta matematik olmak üzere akademik başarıları üzerinde belirleyici bir etkileri vardır (Peker & Mirasyedioğlu, 2003). Bu bağlamda tüm eğitim kademelerinde öğrencilerin matematiğe karşı olumlu tutuma sahip olmaları önem kazanmaktadır. Araştırmacılar tarafından ortaokul öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutumlarının incelenmesinin alan yazına katkı sunacağı kabul edilmiştir. Bu çalışmanın amacı; ortaokul öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi olarak belirlenmiştir. Belirlenen amaca çerçevesinde aşağıda yer alan soruların yanıtı aranmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin;

- ✓ Matematik dersine yönelik tutum ölçeğinden (MDYTÖ) aldıkları puan ortalamalarının düzeyi nedir?
- ✓ MDYTÖ'den aldıkları puan ortalamaları araştırmanın değişkenleri açısından farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu Sivas il merkezindeki bir ortaokulda 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden 208 (96 kız-112 erkek) ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma verileri gönüllülük

kuralları çerçevesinde elde edilmiştir. Örnekleme dâhil olan öğrencilerin demografik değişkenlere göre frekans dağılımı Çizelge 1’de verildiği gibidir.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Değişken	Grup	(f)	(%)
Cinsiyet	Kız	96	46.2
	Erkek	112	53.8
Sınıf	6. Sınıf	104	50.0
	7. Sınıf	54	26.0
	8. Sınıf	50	24.0
Annenin Eğitim Düzeyi	İlkokul	56	26.9
	Ortaokul	100	48.1
	Lise	34	16.3
Babanın Eğitim Düzeyi	Üniversite	18	8.7
	İlkokul	30	14.4
	Ortaokul	82	39.4
Babanın Eğitim Düzeyi	Lise	74	35.6
	Üniversite	22	10.6

Çizelge 1’deki bulgulara bakıldığında erkek öğrencilerin sayısının kız öğrencilerden fazla olduğu (N=53.8), katılımcıların yarısının 6. sınıf düzeyinde eğitim aldığı (N=%50.0), anne ve baba eğitimlerinin en fazla ortaokul düzeyinde olduğu (A=%48.1 / B=%39.4) görülmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri Baykul (1990) tarafından geliştirilen “Matematik Tutum Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. 30 maddeden oluşan ölçek tek faktörlü bir yapıdadır. Ölçek geliştirme çalışmasında güvenilirlik .96 bu çalışmada ise .91 olarak hesaplanmıştır. Çizelge 2’de ölçekten alınan puanlara ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

Çizelge 2. MDYTÖ Betimleyici İstatistikler

MDYT Ö	n	En düşük puan	En yüksek puan	$\bar{x}$	Mad. ort. (1-5)	Mad. ort. (100)	sd	Skewness	Kurtosis
Toplam	208	56	136	93.94	3.13	62.63	20.61	.030	-.845

Yukarıdaki Çizelge 2 incelendiğinde ölçek puanlarının orta düzeyde ($62.63 < .70.00$), Çarpıklık ve Basıklık değerlerinin kabul edilebilecek aralıkta olduğu görülmektedir (± 1.96).

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler 27-31 Mart 2023 tarihleri arasında Sivas il merkezinde yer alan bir ortaokuldaki öğrencilere ölçeğin uygulanmasıyla elde edilmiştir. Araştırma verileri SPSS paket programında normallik varsayımı karşılandığı için parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde normallik analizleri, tanımlayıcı analizler, bağımsız gruplar t-testi, ANOVA testi ve LSD testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3. Cinsiyete Göre MDYTÖ t Testi Sonuçları

MDYTÖ		n	Ort.	sd	T	p
Cinsiyet	Kız	96	97.06	19.50	2.050	.042*
	Erkek	112	91.27	21.23		

*p<.05

Çizelge 3'teki bulgulara göre cinsiyet değişkeninin katılımcıların puanları üzerinde kız öğrenciler lehine olmak üzere anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir (p<0.05).

Çizelge 4. Sınıf Düzeyi MDYTÖ ANOVA Sonuçları

MDYTÖ		n	Ort.	sd	F	p	Gruplar Arası Farklılık
Sınıf Düzeyi	6. Sınıf	104	99.42	20.28	12.37	.000*	6>7, 6>8
	7. Sınıf	54	93.81	19.16			
	8. Sınıf	50	82.68	18.43			

*p<.05

Elde edilen sonuçlarda 6. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarının 7 ve 8. sınıf öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur (p<.05).

Çizelge 5. Anne Eğitim Düzeyi MDYTÖ ANOVA Sonuçları

MDYTÖ		n	Ort.	ss	F	p	Gruplar Arası Farklılık
Anne Eğitim	İlkokul ¹	56	92.21	20.97	2.564	.046*	3>1, 3>2
	Ortaokul ²	100	91.74	18.37			
	Lise ³	34	102.53	22.08			
	Üniversite ⁴	18	95.33	25.50			

*p<.05

Çizelge 5'e bakıldığında; öğrencilerin anne eğitim durumu açısından aldıkları puanların anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (p<.05). Bu farklılığın Lise > İlkokul, Lise > Ortaokul şeklinde oluştuğu saptanmıştır.

Çizelge 6. Baba Eğitim Düzeyi MDYTÖ ANOVA Sonuçları

MDYTÖ		n	Ort.	ss	F	P	Gruplar Arası Farklılık
Baba Eğitim	İlkokul ¹	56	85.93	18.18	2.193	.049*	2>1, 3>1
	Ortaokul ²	100	95.46	18.88			
	Lise ³	34	95.10	21.26			
	Üniversite ⁴	18	96.36	25.56			

*p<.05

Çizelge 6'ya bakıldığında; öğrencilerin baba eğitim durumu açısından aldıkları puanların anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < .05$). Bu farklılığın Ortaokul > İlkokul, Lise > İlkokul okul şeklinde oluştuğu saptanmıştır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen ölçek puanlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Cinsiyet değişkeninin katılımcıların puanları üzerinde kız öğrenciler lehine olmak üzere anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Kurbanoğlu ve Takunyacı'nın (2012) çalışmasında kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğunu belirlemiştir. Tuncer ve Yılmaz'ın (2016) çalışmasında cinsiyetin öğrencilerin matematik tutumları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadığını saptanmıştır.

Elde edilen sonuçlarda 6. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarının 7 ve 8. Sınıf öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tuncer ve Yılmaz (2016) tarafından yapılan araştırmada bu çalışmayla uyumlu olarak alt düzeydeki sınıflar lehine olmak üzere gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öğrencilerin anne eğitim durumu açısından aldıkları puanların anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın Lise > İlkokul, Lise > Ortaokul şeklinde oluştuğu saptanmıştır. Arı, Savaş ve Konca (2010) araştırmalarında bu çalışmayla benzer şekilde anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık belirlemiştir. Tuncer ve Yılmaz (2016) yaptıkları çalışmada anne eğitim durumunun öğrencilerin matematik tutumları üzerinde belirleyici bir etken olmadığını tespit etmiştir.

Katılımcıların baba eğitim durumu açısından aldıkları puanların anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın Ortaokul > İlkokul, Lise > İlkokul okul şeklinde oluştuğu saptanmıştır. Arı vd. (2010) araştırmalarında bu çalışmayla benzer şekilde baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık belirlemiştir. Tuncer ve Yılmaz (2016) yaptıkları çalışmada baba eğitim durumunun öğrencilerin matematik tutumları üzerinde belirleyici bir etken olmadığını belirlemiştir.

Öğrencilerin matematik tutumlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Matematik tutumu ile ilgili yapılan çalışmaların meta analizi yapılarak genel bir düzeye ulaşılabilir.

Kız öğrencilerin matematik dersine ilişkin tutumlarının daha yüksek olmasının nedenlerini belirlemeye yönelik nitel çalışmalar yapılabilir.

Sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin matematik tutumlarında düşüş olmasının nedenlerinin belirlenmesi önemlidir. Çünkü bu durum öğrencilerin matematikten uzaklaştığını göstermektedir. Bu konuda yapılacak çalışmalarla bu durumun üstesinden gelinmelidir.

Daha eğitilmiş anne ve babalar lehine anlamlı farklılık belirlenmesine karşın ebeveyni üniversite mezunu olan öğrenciler açısından anlamlı farklılığın olmaması düşündürücüdür. Bu konunun nedenleri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- [1] Arı, K. , Savaş, E., & Konca, S. (2010). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin matematik kaygısının nedenlerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 211 -230.
- [2] Baykul, Y. (1990). *İlkokul beşinci sınıftan lise ve dengi okulların son sınıflarına kadar matematik ve fen derslerine karşı tutumda görülen değişmeler ve öğrenci yerleştirme sınavındaki başarı ile ilişkili olduğu düşünülen bazı faktörler*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- [3] Eldemir, H. (2006). *Sınıf öğretmeni adaylarının matematik kaygısının bazı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- [4] Ersoy, S. (2003). *İlköğretim 6,7,8. sınıf öğrencilerinin İngilizce dersindeki başarılarına göre öğrenme stilleri ve çalışma alışkanlıklarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [5] Kurbanoglu, N. İ., & Takunyacı, M. (2012). Lise öğrencilerinin matematik dersine yönelik kaygı, tutum ve özyeterlik inançları bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*,9(1),110-130.
- [6] Mirasyedioğlu, Ş., & Peker, M. (2003). Lise 2. sınıf öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutumları ve başarıları arasındaki ilişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(14), 157-167.
- [7] Monk, D. H. (1994). Subject area preparation of secondary mathematics and science teachers and student achievement. *Economics of Education Review*, 13(2), 125-145. [https://doi.org/10.1016/0272-7757\(94\)90003-5](https://doi.org/10.1016/0272-7757(94)90003-5)
- [8] Sırmacı, N. (2007). Üniversite öğrencilerinin matematiğe karşı kaygı ve tutumlarının incelenmesi: Erzurum örneği. *Eğitim ve Bilim*, 32(145), 53-70.
- [9] Taşdemir, C. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin matematik dersine karşı tutumları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 89-96.
- [10] Tuncer, M., & Yılmaz, Ö. (2016). Ortaokul öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutum ve kaygılarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 47-64.

ƏDƏBİYYATIN TƏDRİSİ METODİKASININ ELM KİMİ MAHIYYƏTİ**Soltan HÜSEYNOĞLU**pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji UniversitetiFilologiya fakültəsi, Ədəbiyyatın tədrisi texnologiyası kafedrası
Bakı, Azərbaycan

ORCID NO: 0000-0003-4182-6653

Metodikanın məzmunu, vəzifələri, ümumiyyətlə vacib olub-olmaması ilə bağlı uzun illər mübahisə getmişdir. Elə indinin özündə də bəzən bu elm sahəsinə iddialı münasibəti müşahidə etmək mümkündür. Bunun başlıca səbəbi odur ki, bir çoxları, pedaqoji elmləri *sənət* kimi qəbul etməyin doğru olduğunu düşünürlər. Onların fikrincə, tədris etdiyi fənni mükəmməl bilən və sevən müəllim metodikanın köməyi olmadan da öz praktik fəaliyyətini səmərəli qura bilər. Pedaqoji istedad, tədris qazanılan təcrübə tədrisin yüksək keyfiyyətini təmin edəcəkdir.

Zaman irəlilədikcə yeni təlimi yanaşmalar, yeni texnologiyalar meydana çıxır. Onların nə dərəcədə faydalı olduğunu, tətbiq üçün yararlılıq dərəcəsini metodika elmi müəyyənləşdirir. Metodika məktəb təcrübəsini öyrənib ümumiləşdirməklə, apardığı eksperimentin nəticələrinə əsaslanmaqla elmi əsaslara söykənən məntiqli hökmünü verir. Məhz bu, məktəb təcrübəsində xaos vəziyyətin, hərc-mərcliyin, başlıcası isə zərərli ənənənin yaranmasının qarşısını alır.

Ədəbiyyatın tədrisi metodikasından elm kimi danışmaq üçün başqa bir tutarlı səbəb də var; hər bir elmin müstəqil bilik sahəsi kimi fəaliyyət göstərməsi üç şərtin mövcud olması şəraitində mümkündür:

- heç bir digər elm tərəfindən öyrənilməyən tədqiqat predmetinin olması;
- həmin predmetin tədqiq edilməsinin ictimai zəruriliyi;
- elmi tədqiqatın özəl metodlarının olması.

Bütün bunlar ədəbiyyatın tədrisi metodikasında öz təsdiqini tapmışdır. Belə ki, o, sıx bağlı olduğu ədəbiyyatşünaslığın, didaktikanın, psixologiyanın, nə də başqa bir elmin qanunauyğunluqlarına aid olmayan bir prosesin qanunauyğunluqlarının öyrənilməsinə qarşısına məqsəd qoymuşdur. Ədəbiyyatın tədrisi metodikası bu elmlərlə bilavasitə təmasda olsa da, özünün spesifik vəzifələrini həll edir. Cəmiyyətin inkişafı, ondakı mühüm tarixi dönəmlər təlim işinə, o cümlədən ədəbiyyatın öyrənilməsi prosesinə də əhəmiyyətli təsir edir. Yeniləşmə, zənginləşmə istiqamətində inkişaf edən metodika təlim prosesinin qanunauyğunluqlarının aşkarlanması işığında fənnin öyrənilməsi prinsiplərini, xüsusi qayda və yollarını işləyib hazırlayır. O, bir fənn kimi ədəbiyyatın tədrisi ilə bağlı bütün mühüm məsələləri araşdırır, onların yeniləşməsinə, zənginləşməsinə töhfələr verir. Ədəbiyyatın tədrisi metodikası kursunun əhatə etdiyi başlıca məsələlər isə aşağıdakılardır:

- ədəbiyyatın tədrisi metodikasının ümumi məsələləri – kursun məqsədi, vəzifələri və s.
- ədəbiyyatın tədrisi metodikasının inkişaf mərhələləri;
- məktəbdə ədəbi təhsilin məzmunu və strukturu;
- məktəbdə ədəbiyyat tədrisinin metodları;
- məktəbdə oxucunun ədəbi inkişafı;

- məktəbdə ədəbi əsərlərin öyrədilməsinin əsas prinsipləri və mərhələləri;
- müxtəlif ədəbi növədə yazılmış bədii əsərlərin qavranılması və öyrənilməsi xüsusiyyətləri;
- ədəbiyyat tarixi və nəzəriyyəsinin məktəbdə öyrədilməsi məsələləri;
- müasir məktəbdə ədəbiyyat dərsi;
- ədəbiyyat dərslərində şagirdlərin bilik, bacarıq və vərdislərinin formalaşdırılması;
- ədəbiyyat müəllimi və onun qarşısında qoyulan peşə tələbləri;
- ədəbi təhsil sistemində şagirdlərin nitqinin inkişaf etdirilməsi;
- ədəbiyyatdan sinifdən xaric oxu, sinifdən xaric işlər və fakultativ məşğələlər;
- tədris-tərbiyə prosesinin təşkili və s.

Deyilənlərdən aydınlaşır ki, ədəbiyyatın tədrisi metodikası elminin predmeti tərbiyəvi imkanları reallaşdırılmaqla ədəbiyyatın bir fənn kimi öyrədilməsi prosesidir, vəzifəsi isə bu prosesin səmərəli təşkili üçün onun qanunauyğunluqlarının aşkara çıxarılmasıdır.

Açar sözlər: ədəbiyyat tədrisi, metodika, predmet, vəzifə, pedaqoji istedad.

HEYDƏR ƏLİYEVİN HÜSEYN CAVID ŞƏXSİYYƏTİNƏ BAXIŞI**Nazile Abdullazade**

Doç.dr, Azərbaycan Devlet Pedaqoji Universiteti, Filoloji Fakültesi

Edebiyatın Egitimi texnologiyası Anabilim Dalı

*Assoc.prof., Azerbaijan State Pedagogical University**Faculty of Philology, Department of literature and teaching methods*ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-1829-7178>**ÖZET**

Azərbaycan xalqının ümummilliy lideri Heydər Əliyevin ən böyük xidmətlərindən biri də ədəbiyyata, mədəniyyətə və incəsənətə qayğısı, şair və yazıçılara, incəsənət xadimlərinə himayədarlıq etməsi, onların bədii irsinin qorunub saxlanması üçün gördüyü tədbirlər olmuşdur. Onun ədəbi şəxsiyyətlər içərisində ən çox sevdiyi, pərəstiş etdiyi, yaradıcılığına dəyər verdiyi sənətkar XX əsr romantizminin qüdrətli nümayəndəsi, dramaturq, şair Hüseyn Cavid idi. Cavidin ölümündən sonra onun haqqında ən böyük əsəri də o – Heydər Əliyev yazdı.

1991-ci ildə Cavidin anadan olmasının 100 illik yubileyinin keçirilməsi ilə bağlı qəbul etdiyi qərardan sonra ümummilliy lider böyük dramaturqun nəşini uzaq Sibir çöllərindən Azərbaycana gətirmiş, anadan olduğu doğma Naxçıvan torpağında yaxınları ilə birgə əbədiyyətə qovuşdurmuşdu. Sovet dövründə Sibirdən Azərbaycana cənazə gətirmək asan iş deyildi; bu, böyük cəsarət, iradə tələb edirdi. Lakin Heydər Əliyev həm böyük ədibə, həm də xalqına, ədəbiyyata olan sədaqətini və vətəndaşlıq borcunu yerinə yetirərək bunu edə bildi. Cavid əfəndini “qara siyahılar”dan, “pantürkist” damğasından xilas edib 100 yaşında yenidən dünyaya gətirdi – 1882-ci ildə Naxçıvanda doğulmuş Cavid 100 yaşında yenidən bu torpağa, Azərbaycana qaytarıldı. Naxçıvanda Cavidin məqbərəsi ucaldıldı, bu məqbərəyə Cavidin həyat yoldaşı Müşkünaz xanım və nakam oğlu Ərtoğrulun da cənazələri köçürüldü. Məqbərənin açılışında ulun öndər demişdi: “Hüseyn Cavid XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin inkişaf etməsində misilsiz xidmətlər göstərmişdir. Hüseyn Cavid Azərbaycan xalqını, onun mədəniyyətini, ədəbiyyatını, elmini yüksəklərə qaldıran böyük şəxsiyyətlərdən biridir. Hüseyn Cavidin yaratdığı əsərlər Azərbaycan xalqının milli sərvətidir. Onlar bu gün üçün, gələcək nəsillər üçün dərslik kitabıdır.

Hüseyn Cavidin bütün yaradıcılığı, bütün fəaliyyəti Azərbaycan xalqının mədəniyyətini yüksəklərə qaldırmaqdan, xalqımızı azad, müstəqil xalq etməkdən ibarət olubdur. Onun bütün yaradıcılığı Azərbaycan xalqını milli azadlığa, müstəqilliyə çağırıbdır. O, həmişə öz iradəsi ilə yaşamış, öz iradəsinə, millətinə sadıq olmuşdur, millətini, xalqını həddindən artıq sevmiş və millətinə həddindən artıq xidmət edən bir insan olmuşdur”.

Heydər Əliyev Cavidin cənazəsinin Bakıda, Fəxri xiyabanda torpağa tapşırılmasına qarşı çıxmış, ona hamıdan artıq və fərqli qiymət vermişdir: “Fəxri xiyabanda dahilərimiz yan-yanadır, hamısına böyük hörmət var. Amma Hüseyn Cavid həm əsərlərinə görə, həm də əqidəsinə görə, o qədər ağır cəzalandığına görə və bütün xidmətlərinə görə güman edirəm ki, xüsusi bir abidəyə layiqdir”.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, ədəbiyyat, Hüseyn Cavid, türkçülük, fəlsəfə, ədəbiyyat

BİOLOGİYANIN TƏDRİSİNDƏ TƏLİMİNİN TƏŞKİLİNƏ VERİLƏN ƏSAS TƏLƏBLƏR VƏ FORMALAR

BASIC REQUIREMENTS AND FORMS FOR THE ORGANIZATION OF TRAINING IN THE TEACHING OF BIOLOGY

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Biologiya və onun tədrisi texnologiyası
kafedrasının dosenti Qafarova Pərvin Muhəməd qızı
Azərbaycan, Bakı - ORCID ID 0009-0002-9696-3540

Xülasə

Təlimin əsas təşkil forması dərstdir. Dərs sinif şəraitində sabit tərkibdə olan müəyyən rejimlə cərayan edən müəllim və şagirdlərin qarşılıqlı fəaliyyətinə əsaslanan təlimin məqsədyönlü kollektiv təlim formasıdır. Dərsin bir neçə tipi vardır: yeni bilik verən, tətbiqetmə, möhkəmlətmə, yoxlama, laboratoriya məşğələsi, qeyri-standart, ümumiləşdirici və s.

Qeyri-standart dərs tipləri: dərs-işgüzar oyunu, dərs-yarış, dərs-konfrans, şən-hazırcavab dərs, səhnələşdirmə, möcüzələr aləmi, dərs-viktorina, dərs olimpiada, dərs- dialoq, dərs məsləhət, dərs-ekskursiya, integrativ dərs, debat, dərs "əqli hücum", yaradıcılıq dərsi və s.

Dərs təlimin əsas təşkil formasıdır. Dərs müvafiq sinifdə cədvəl üzrə müəyyən vaxt ərzində tədris proqramına uyğun təşkil edilən məşğələ növüdür. Dərsdə müəyyən təlim-tərbiyə vəzifələri yerinə yetirilir. Dərs təlimin daimi forması olub, şagirdlərin müntəzəm surətdə biliklərə, bacarıq və vərdislərə yiyələnməsini təmin edir. Dərsdə iştirak etmək bütün şagirdlər üçün məcburi olub, onların biliklər sisteminə yiyələnməsinə xidmət edir. Dərs–müəllimin rəhbərliyi altında, məktəbdə eyni yaşlı şagird kollektivi ilə, dövlət proqramına uyğun, sabit cədvəl əsasında keçirilən kollektiv məşğələdir.

Hər bir dərs didaktik prinsiplərə əməl olunmaqla təşkil edilməlidir. Hər bir fənnin, o cümlədən biologiya üzrə tədrisə başlayarkən giriş dərsləri aparılır. Giriş dərslərində müəllim şagirdlərlə diaqnostik qiymətləndirmə aparır. İlk dərslərdə fənn haqqında məlumat verir. Onun nədən bəhs etdiyini, hansı fənlərlə əlaqəsi olduğu, məzmunu haqqında izahat verir. Fənnin tədrisinin məqsəd və vəzifələrini aydınlaşdırır. Giriş dərslərinin tədrisi müəllimdən böyük məsuliyyət tələb edir. Şagirdlərdə fənnə maraq oyatmaq elə ilk dərslərin mövzularından başlayır. Buna görə də müəllim giriş dərslərində şagirdlərdə fənn haqqında düzgün təsəvvür yaratmalı, onun öyrənilməsinin məqsəd və vəzifələrini göstərməli, şagirdlərin, cəmiyyətin, əhalinin həyatında, sağlamlığında bioloji biliklərin əhəmiyyətini izah etməklə şagirdlərdə fənnə maraq oyatmalıdır.

Hazırda tədrisdə daha çox fəal dərslərin təşkilinə yer verilir. Biologiyanın tədrisi də fəal təlim forma və metodları ilə təşkil olunur, keyfiyyəti yüksəldilir. Fəal dərslərin səmərəliliyinin ən mühüm şərtlərindən biri onun düzgün planlaşdırılmasıdır. Planlaşdırmada əsas məsələ təlimin məqsədlərinin müəyyənləşməsidir.

Açar sözlər: fəal dərs, metod, müəllim, şagird, fənn

Abstract

The main form of training is the lesson. The lesson is a purposeful collective training form of training based on the interaction of the teacher and students, which takes place with a fixed composition in the classroom. There are several types of lessons: providing new knowledge, application, reinforcement, inspection, laboratory exercise, non-standard, generalizing, etc.

Non-standard lesson types: lesson-business game, lesson-competition, lesson-conference, fun-ready lesson, staging, wonderland, lesson-quiz, lesson Olympiad, lesson-dialogue, lesson-advice, lesson-excursion, integrative lesson, debate, "brainstorming" lesson, creativity lesson, etc.

The lesson is the main form of training. A lesson is a type of training organized according to the educational program within a certain time according to the schedule in the corresponding class. Certain educational tasks are performed in the lesson. The lesson is a permanent form of training and ensures that students acquire knowledge, skills and habits on a regular basis. Attending the lesson is mandatory for all students and serves to acquire the system of knowledge. A lesson is a collective exercise conducted under the guidance of a teacher, with a group of students of the same age, according to the state program, based on a fixed schedule.

Each lesson should be organized following didactic principles. Introductory classes are held when starting the teaching of each subject, including biology. In the introductory lesson, the teacher conducts a diagnostic assessment with the students. He gives information about the subject in the first lesson. It explains what it is about, what subjects it is related to, and its content. It clarifies the goals and tasks of teaching the subject.

Teaching the introductory lesson requires a great responsibility from the teacher. Arousing students' interest in the subject begins with the topics of the first lesson. Therefore, in the introductory lesson, the teacher should create a correct idea about the subject in students, show the goals and tasks of its study, and arouse interest in the subject by explaining the importance of biological knowledge in the life and health of students, society, and the population.

Currently, there is a place for organizing more active lessons in education. The teaching of biology is also organized with active training forms and methods, and its quality is improved. One of the most important conditions for the effectiveness of an active lesson is its proper planning. The main issue in planning is determining the goals of the training.

Key words: active lesson, method, teacher, student, subject

Təlimin əsas təşkil forması dərstdir. Dərs sinif şəraitində sabit tərkibdə olan müəyyən rejimlə cərayan edən müəllim və şagirdlərin qarşılıqlı fəaliyyətinə əsaslanan təlimin məqsədyönlü kollektiv təlim formasıdır. Dərsin bir neçə tipi vardır: yeni bilik verən, tətbiqetmə, möhkəmlətmə, yoxlama, laboratoriya məşğələsi, qeyri-standart, ümumiləşdirici və s.

Qeyri-standart dərs tipləri: dərs-işgüzar oyunu, dərs-yarış, dərs-konfrans, şəh-hazırcavab dərs, səhnələşdirmə, möcüzələr aləmi, dərs-viktorina, dərs olimpiada, dərs- dialoq, dərs məsləhət, dərs-ekskursiya, integrativ dərs, debat, dərs "əqli hücum", yaradıcılıq dərsi və s.

Dərs-yarışın təşkilində sinfin şagirdləri 5 nəfərdən ibarət olmaqla qruplara bölünür. Qruplara 3 sual verilir və aralarında yarışma təşkil edilir, nəticələri eyni qruplar arasında bir daha ümumi nəticələri dəyərləndirir və qalib müəyyən edilir, rəğbətləndirilir.

Dərs təlimin əsas təşkil formasıdır. Dərs müvafiq sinifdə cədvəl üzrə müəyyən vaxt ərzində tədris proqramına uyğun təşkil edilən məşğələ növüdür. Dərsdə müəyyən təlim-tərbiyə vəzifələri yerinə yetirilir. Dərs təlimin daimi forması olub, şagirdlərin müntəzəm surətdə biliklərə, bacarıq və vərdislərə yiyələnməsini təmin edir. Dərsdə iştirak etmək bütün şagirdlər üçün məcburi olub, onların biliklər sisteminə yiyələnməsinə xidmət edir. Dərs – müəllimin rəhbərliyi altında, məktəbdə eyni yaşlı şagird kollektivi ilə, dövlət proqramına uyğun, sabit cədvəl əsasında keçirilən kollektiv məşğələdir[1].

Dərs təlimin çevik forması olub, orada müxtəlif təlim metodları, üsul, tərz və texnikalardan istifadə olunur. Dərsdə təlim işinin frontal, qrup, kollektiv, fərdi və cütlərlə iş formaları tətbiq edilir. Dərs müəllimlə şagirdlərin birgə fəaliyyəti olub, möhkəm uşaq kollektivinin yaranmasına və ünsiyyət tapmasına kömək edir. Dərs həmçinin şəxsiyyətin qiymətli dərk etmə xassələrini: fəallıq, müstəqillik, biliklərə maraq göstərmək kimi keyfiyyətlərini formalaşdırır. O, eyni zamanda uşaqların zehni inkişafını təmin edir.

Dərs tədris vahidi olub, təlimin vəzifə, məzmun və üsullarını öz daxilində toplayıb birləşdirir. Tədris prosesinin qanunauyğunluqları, ziddiyyətləri və hərəkətverici qüvvələri öz təzahürünü dərsin daxilində tapır.

Təlimin əsas təşkil forması olan dərs bir sıra üstün cəhətləri ilə seçilir:

- O eyni yaşlı uşaqlarla fəaliyyətə əsaslanır;
- Dərsdə tədris planı və proqramına uyğun mövzu öyrədilir.
- O, təsdiq olunmuş cədvəl üzrə təşkil olunur, 45 dəqiqə davam edir, zənglə başlayır və zənglə də qurtarır.

Dərsləri məqsəd və vəzifəsinə, tətbiq olunan metodlara, şagirdlərin idrak fəaliyyətinə görə bir sıra tiplərə ayırırlar. Dərsin: Yeni tədris materiallarının qavranılmasını təmin edən; Bilik və bacarıqların formalaşmasını əsaslandırان; Bacarıq və vərdislərin tətbiqini həyata keçirən; Bilik və bacarıqların yoxlanılması və qiymətləndirilməsinə xidmət edən; Bir neçə didaktik vəzifəni yerinə yetirən birləşmiş tipləri mövcuddur[2].

Müasir dərs bir sıra didaktik prinsiplər əsasında qurulur:

1. Dərsdə əsas didaktik vəzifənin müəyyənliyi. Həll edilməli başlıca vəzifənin müəllim və şagirdlərə aydın olması.

2. Dərsin quruluşunun aydınlığı. Onun tipi ilə yanaşı, quruluşunun da aydın olması şagird və müəllimin fəaliyyət tərzlərindən səmərəli istifadə edilməsinə şərait yaradır. Şagirdlər öz vəzifələrinə uyğun fəaliyyət göstərir, vaxt itkisinə yol vermir.

3. Dərsdə təlimin təhsilverici, tərbiyəedici və inkişafetdirici vəzifələrinin vəhdətdə həyata keçirilməsi. Tipindən, quruluşundan asılı olmayaraq hər bir dərs faydalı biliklər vermək, tədris bacarıqları formalaşdırmaqla yanaşı, tərbiyəvi xarakter daşmalıdır. Mövzunun məzmunu, üsul və vasitələr, metodlar, priyomlar və texnikaların tətbiqi, ümumi əhval-ruhiyyə şagirdlərin tərbiyəsinə xidmət etməlidir. Şagirdin hərtərəfli inkişafı təmin olunmalı, cəmiyyətin tələblərinə cavab verən şəxsiyyət kimi formalaşması nəzərə alınmalıdır.

4. Dərsdə əks əlaqənin ardıcıl təmin edilməsi. Dərsdə müəllim və şagirdlər arasında düzünə və əks əlaqə yaradılmalıdır. Şagirdlər məktəbə, dərsə həvəslə gəlməli, biliklərin müstəqil öyrənilməsinə səy etməlidirlər. Dərsdə onlar obyekt mövqeyində yox, subyekt

mövqeyində olmalı, fikirlərinə hörmətlə yanaşılmalı, tənqid və təhqirə yol verilməməlidir.

5. Dərsdə şagird fəallığının və şüurluluğunun təmin edilməsi. Müəllim fəal olmalı, hər şeyi şagirdlərə hazır verməməli, şagirdlərin də müstəqil düşünmələrinə, təcrübə və müşahidə, təhlil aparmasına, məntiqi nəticələr çıxarmasına imkan yaratmalıdır. Müəllim dərsdə bələdçi, fasilitator şagird isə «kəşf edən», tədqiqatçı mövqeyində olmalıdır.

6. Mövzunun öyrənilməsinə əyani və texniki vəsaitlərin xidmət etməsi. Mövzunun izahında onun məzmununa uyğun əyani və texniki vasitələrdən istifadə edilməlidir. Biologiya dərslərinin əyanilik və texniki vasitələrsiz təşkili mümkünsüzdür. Canlıların quruluşu, onların müxtəlifliyi, onlarda gedən fizioloji prosesləri əyaniliklərsiz izah etmək, öyrətmək çox çətinidir. Müasir dövrdə dərslərdə İKT-nin tətbiqinə geniş yer verilməlidir.

7. Dərsdə insanpərvərliyin hökm sürməsi. Şagird-müəllim münasibətləri dərsin keyfiyyətinə mühüm təsir göstərir. Müəllimin şagirdlərə humanist, qayğıkeş münasibəti şagirdlərin elmə, elm öyrənməyə həvəslərini daha da artırır, dərsin səviyyəsini yüksəldir. Eyni zamanda müəllimin şagirdlərdə insanpərvərlik, xeyirxahlıq hissələrinin yaranmasını əsaslandırır. Dərsdə demokratiklik şərait yaradılmalı, hər kəsin azad fikir söyləməsi imkanı olmalı və fikirlərə hörmət edilməlidir.

8. Dərsdə fərdi və kollektiv işin uzlaşdırılması. Müəllim dərsdə bütün şagirdlərlə işləməyi bacarmalı, onlara fərdi yanaşmalıdır. Müəllim şagirdlərin dərsdə fəallığını artıran metodlardan, xüsusilə fəal təlim metodlarından, fərdi, cütlərlə, qrupla və ya kollektiv iş formalarından yerində istifadə etməlidir. Dərslərdə əməkdaşlıq müəllim – şagird, şagird – şagird qarşılıqlı əlaqələri yaradılmalıdır.

9. Dərsdə xəlqilik ruhunun aşılınması. Müəllimin mövzunu xalqın həyatı, istək və arzuları, fəaliyyəti ilə əlaqələndirməsidir. Mövzuların xalqın həyatı, ölkənin tarixi keçmişi, bu günü, gələcəyi ilə əlaqəli tədrisi həm də gənc nəslin fəal cəmiyyət qurucusu kimi yetişməsinə xidmət edir. Xalqın ruhu hopmayan dərsi dərs hesab etmək olmaz, belə məşğələ mükəmməl, müasir dərs adlandırıla bilməz. Biologiya dərslərində canlıların quruluşu, anatomiyası, fiziologiyası, müxtəlifliyi, onlara qulluq edilməsi, qorunması, zərərliylə mübarizə aparılması cəmiyyətin həyatı və müasir problemləri ilə əlaqələndirilməlidir.

10. Dərsdə vaxtdan səmərəli istifadə edilməsi. Vaxtdan səmərəli istifadə edilməsi mənimsəmənin səviyyəsini yüksəldir. Dərsin mərhələləri üzrə vaxt normal bölüşdürülməli, yeni mövzu şagirdlər tərəfindən tam mənimsənilməlidir. Evdə isə onlar biliklərini tətbiq edərək biləcək çalışma və tapşırıqlar yerinə yetirməlidirlər. Davamiyyətin yoxlanılmasına, mövzuya aid olmayan söhbətlərə, keçilmiş mövzunun təkrarına, ev tapşırıqlarının yoxlanılmasına, biliklərin qiymətləndirilməsinə az vaxt sərf edilməlidir. Yeni mövzunun izahına, şagirdlərin mövzunu müstəqil dərk etmələrinə daha çox vaxt ayrılmalıdır.

11. Müəllimin və şagirdlərin dərsə hazır olması. Müəllim fənnin tədrisinə daim hazır olmalı, o, ilin əvvəlində fənn üzrə tematik planlaşdırma aparmalı, orada mövzuları ardıcıl yerləşdirməli, tarixləri qeyd etməlidir. Mövzuya dair əyaniliyi, istifadə ediləcək vəsaitləri, təlimin forma, metod və priyomlarını müəyyənləşdirməlidir. O, şagirdlərə öyrədəcəyi anlayışları, bilikləri dəqiqləşdirməli, aşılacağı tərbiyə növünü müəyyənləşdirməlidir. Müəllim dərsdə bir sıra psixoloji funksiyaları: diqqət, təfəkkür, təxəyyül, iradə və s. inkişaf etdirəcəyini konkretləşdirir. Dərsin səmərəliliyi, mənimsəmənin dərinliyi müəllim və şagirdlərin dərsə hazırlığından çox asılıdır.

Hər bir dərs didaktik prinsiplərə əməl olunmaqla təşkil edilməlidir. Hər bir fənnin, o

cümlədən biologiya üzrə tədrisə başlayarkən giriş dərsləri aparılır. Giriş dərslərində müəllim şagirdlərlə diaqnostik qiymətləndirmə aparır. İlk dərslərdə fənn haqqında məlumat verir. Onun nədən bəhs etdiyini, hansı fənlərlə əlaqəsi olduğu, məzmunu haqqında izahat verir. Fənnin tədrisinin məqsəd və vəzifələrini aydınlaşdırır. Giriş dərslərinin tədrisi müəllimdən böyük məsuliyyət tələb edir. Şagirdlərdə fənnə maraq oyatmaq elə ilk dərslərin mövzularından başlayır. Buna görə də müəllim giriş dərslərində şagirdlərdə fənn haqqında düzgün təsəvvür yaratmalı, onun öyrənilməsinin məqsəd və vəzifələrini göstərməli, şagirdlərin, cəmiyyətin, əhəlinin həyatında, sağlamlığında bioloji biliklərin əhəmiyyətini izah etməklə şagirdlərdə fənnə maraq oyatmalıdır[3].

Dərs bir çox vəzifələri yerinə yetirir. Onun əsas funksiyalarına şagirdlərə bilik vermək, onlara öyrənməyi öyrətmək, şagirdləri tərbiyə və inkişaf etdirmək və fənni öyrənməyə həvəsləndirməkdir:

1. Təhsilverici vəzifədə müəllim konkret anlayışları, prosesləri öyrətməklə dərslərdən-dərslə şagirdlərin biliklərini, ümumi və xüsusi qabiliyyətlərini inkişaf etdirir. Qabiliyyətlərin inkişafı iki formada həyata keçirilir:

a) ümumtəhsil bacarıq və vərdişlərin (dərsləklə, dəftərlə iş, lövhədə və dəftərdə sxem çəkmək, obyekt və hadisələri adlandırmaq və s.) formalaşdırılması.

b) xüsusi bacarıq və vərdişlərin (təbiətdə, məktəbyanı sahədə, evdə fenoloji müşahidə aparmaq, kolleksiya toplamaq, herbari düzəltmək, sadə alət və cihazlardan istifadə etmək və s.) inkişaf etdirilməsi;

2. Tərbiyəedici vəzifə tədrisin əsas vəzifələrindən biridir. Biologiya dərslərində şagirdlərin elmi dünyagörüşü formalaşdırılmalı, onlara vətənpərvərlik, estetik, ekoloji, iqtisadi, əxlaqi, tibbi, hüquqi, gigiyenik, mənəvi, əmək tərbiyəsi aşılmalıdır.

3. İnkişafetdirici vəzifədə şagirdlərin əqli və idrak qabiliyyətləri inkişaf etdirilir və onların şəxsiyyət kimi formalaşması diqqət mərkəzində olur. Dərslərdə mövzuların tədrisində şagirdlərin bilikləri, bacarıqları və vərdişləri daim inkişaf etdirilir.

4. Həvəsləndirici vəzifənin həyata keçirilməsi ilə biologiyadan müəllim təbiət, bitki və heyvanlar, insan orqanizmi haqqında anlayışlar verməklə, mövzuların öyrənilməsinin əhəmiyyətini izah etməklə şagirdlərdə fənnə maraq oyadır, həyatın bütün sahələri ilə bağlı peşələrlə onları tanış edir.

Hazırda tədrisdə daha çox fəal dərslərin təşkilinə yer verilir. Biologiyanın tədrisi də fəal təlim forma və metodları ilə təşkil olunur, keyfiyyəti yüksəldilir. Fəal dərslərin səmərəliliyinin ən mühüm şərtlərindən biri onun düzgün planlaşdırılmasıdır. Planlaşdırmada əsas məsələ təlimin məqsədlərinin müəyyənləşməsidir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Hüseynov Ə.M. Orta məktəbdə biologiya tədrisinin nəzəri və metodiki əsasları. Bakı, Çarşıoğlu, 2000, 268 s.
2. İbrahimova X. Biologiyanın tədrisində fəal təlim metodlarının tətbiqi. Monoqrafiya. Bakı, 2005, «R.N. Novruz – 94», 160 s.
3. Kərimov Y.Ş. Təlim metodları. Bakı, «R S Poliqraf», 2007, 272 s.
4. Qəndilov R.T., Tağıyeva S.Ş., Qocayev Ş.Ə., Məmmədova N.Ə., Vəliyeva Ü.V., Əfəndiyeva N.O. Həyati Bacarıqlara Əsaslanan Təhsil (X–XI siniflər). Bakı, Mütərcim, 2006, 304 s.
5. Quliyev B.Ş., Talıbov Ə.M., Əsrəfov R.Ə., Qocayeva D.D. Ətraf mühitin ekoloji vəziyyətinə təsir göstərən amillər. // Ekologiya, fəlsəfə, mədəniyyət, 2006, s. 104–111.

THE SCHOLASTIC IMPACT OF HEYDAR ALIYEV ON THE AZERBAIJANI EDUCATION SYSTEM

Phd.in philology Gulnara Mammadzada, Parvana Gasimova

Azerbaijan State Pedagogical University

Department of Foreign Languages

Baku, Azerbaijan

ORCID ID 0000-01234-5657-8898, 0009-0004-2413-0466

Abstract

Heydar Aliyev had a significant positive impact on education in Azerbaijan, enacting reforms to expand and modernize the education system, improve teacher training, promote education for females, and support scientific research. His legacy in education is still felt throughout the country. Heydar Aliyev's science and education policy in Azerbaijan has contributed to the overall growth of the Azerbaijani educational system. He emphasized the need for educational reforms and noted that all development is dependent on science and education. Heydar Aliyev emphasized the importance of education and encouraged students to question the status quo. He made changes to the educational system to raise standards and expand educational opportunity for all. The Azerbaijani government established a framework for education that ensures quality and consistency. Heydar Aliyev's lifelong commitment to learning and research led to the expansion of higher education in Azerbaijan, a scholarship program for students to study in foreign countries, teacher training, and standardized testing. These initiatives helped Azerbaijan develop its human capital and have the potential to benefit students' outcomes. Heydar Aliyev had a significant positive impact on education in Azerbaijan, introducing standardized testing to measure student performance and promoting education for women. To improve the quality of education, he implemented a number of reforms, including the establishment of new schools and universities, the modernization of the curriculum, and the introduction of new teaching techniques. Consequently, Azerbaijan's literacy rates and educational attainment rose significantly during his administration. These efforts contributed to the overall growth of the Azerbaijani educational system. According to him, education is a fundamental pillar of society, and investing in it can have positive social and economic consequences.

Keyword: Heydar Aliyev, education, reforms, teacher, higher education,

Introduction

During his presidency, Heydar Aliyev had a significant positive impact on education in Azerbaijan; he recognized the significance of education to the country's development and enacted several measures to expand and modernize the education system, improve teacher training, promote education for females, and support scientific research. During his presidency, Aliyev implemented reforms aimed at enhancing the quality of education in Azerbaijan, such as increasing financing for schools and universities and implementing new curricula. Since his presidency, the education system in Azerbaijan has continued to grow and develop, and his legacy in education is still felt throughout the country. As a result of the government's commitment to investing in education and research, Azerbaijan now features universities and research institutions of the highest caliber. Not only has this improved the country's global standing, but it has also opened up new opportunities for its citizens to pursue fulfilling professions and make significant contributions to their communities. All of these initiatives have been beneficial for the country's overall progress and advancement in education.

Heydar Aliyev and his scholastic life

Heydar Aliyev, the national and prominent leader of Azerbaijan, has always paid close attention to academic education in the nation's educational system. After graduating from Nakhchivan Pedagogical School in 1939, Heydar Aliyev enrolled in the Faculty of Architecture at the Azerbaijan Industrial Institute (the present-day Azerbaijan State Oil and Industrial University), but the outbreak of World War II prevented him from completing his studies. Heydar Aliyev was appointed department head at the State Security Committee of Azerbaijan SSR in 1950, following his graduation from the USSR State Security Committee's (KGB) Senior Staff Training School in Leningrad (now St. Petersburg) in 1949–1950. In 1957, he graduated from the Faculty of History at Azerbaijan State University (currently Baku State University). He began his political career after graduating from Azerbaijan State University and joining the Communist Party of the Soviet Union. Despite being unable to complete his education due to the war, Heydar Aliyev maintained a lifelong passion for education and made significant contributions to the development of education in Azerbaijan, including the establishment of numerous universities and schools. To improve the quality of education, he implemented a number of reforms, including the establishment of new schools and universities, the modernization of the curriculum, and the introduction of new teaching techniques. Consequently, Azerbaijan's literacy rates and educational attainment rose significantly during his administration. These efforts contributed to the overall growth of the Azerbaijani educational system.

Education before Heydar Aliyev

During the pre-Soviet era, Azerbaijani education included comprehensive Islamic religious instruction beginning at an early age. Children attended madrasahs, mosque-affiliated educational institutions, beginning around the age of five and continuing up to the age of

twenty. Madrasahs were established as discrete educational institutions in major cities during the seventeenth and eighteenth centuries, but the religious component of education remained significant. In 1865, Baku opened its first technical high school and its first women's high school. Late in the nineteenth century, secular elementary schools for Azerbaijanis began to appear (schools for ethnic Russians had been established earlier), but throughout the tsarist era, higher education institutions and the use of the Azerbaijani language in secondary schools were prohibited in Transcaucasia. During this time, the majority of ethnic Azerbaijani children did not receive an education, and the Azerbaijani literacy rate remained extremely low, particularly among women. Few women were permitted to enroll in education.

Despite two modifications in the standard alphabet, from Arabic to Roman in the 1920s and from Roman to Cyrillic in the 1930s, literacy and average education levels increased dramatically during the Soviet era, from a very low starting point. In 1970, according to Soviet statistics, all males and females (aged nine to forty-nine) were literate. During the Soviet period, the Azerbaijani education system was based on the standard model imposed by Moscow, which featured state control of all education institutions and heavy doses of Marxist-Leninist ideology at all levels.

Scholastic reformations of Heydar Aliyev in the Azerbaijani education system

It is clear that to destroy a nation, it is enough to destroy its science and education. In this context, Heydar Aliyev saved the Azerbaijani people from destruction. In his first years as head of state, the national leader, whose primary objectives were the promotion of rapid economic development, the close integration of Azerbaijan into the international community, and the attainment of a position as an influential international speaker, emphasized the need for educational reforms in the country and noted that all development is dependent on science and education. According to the great leader, "priority areas should be determined after a thorough examination of the current state and problems of our education system." A single fact suffices to demonstrate that national leader Heydar Aliyev's science and education policy in Azerbaijan is already bearing positive fruit. Consequently, the great leader approached these areas with particular sensitivity and consistently took care of them. In numerous speeches, the national leader emphasized the complexity and significance of the field of education, stating that "education is not industry, agriculture, or commerce." This field reflects the unique intellectual component of society. In such a situation, the education system should be approached with great care, and a sensitive attitude should be held towards it. According to him, the education system should foster critical and creative thinking and encourage students to question the status quo. Education is a fundamental pillar of society, and investing in it can have positive social and economic consequences.

Education for everybody

Heydar Aliyev made changes to the educational system with the intention of raising educational standards and expanding educational opportunity for all. He put policies into place like raising

teacher pay, updating school facilities, and expanding opportunities for vocational education. The educational system underwent a number of changes after claiming its independence. In 1995, the Constitution of Azerbaijan was adopted by popular referendum. The separation of powers, the protection of human rights and freedoms, and the establishment of a democratic, secular, and unitary state were all outlined in this Constitution, which was Azerbaijan's first constitution after gaining independence. To return to what has been said on education, we should look at Article 42:

1. Every citizen has the right to education.
2. The state guarantees the right to free and obligatory secondary education.
3. The education system is controlled by the state.
4. The state guarantees the continued education of talented individuals, irrespective of their financial position.
5. The state sets minimum educational standards.

The fact that everyone in Azerbaijan has access to education indicates that the Azerbaijani government has established a framework for education that ensures a certain level of quality and consistency across the country while also ensuring that everyone has access to education regardless of background or circumstances.

Heydar Aliyev had always been aware of his people's interest in education, and he expressed it in one of his speeches in this way: "The Azerbaijani people are fond of education and literacy. Our nation has contributed to mankind; our prominent scholars, inventors, poets, and writers have enriched universal culture and science." Heydar Aliyev was driven by this apparent passion, which inspired him to take significant action and support and invest in educational and research initiatives that would sustain the nation's intellectual legacy for decades to come. Numerous new colleges and educational initiatives were launched while he was president. These programs not only allowed young people to continue their education at a higher level, but they also helped raise the nation's overall level of knowledge and expertise, which led to significant advancements being made in a wide range of different fields. The well-known Azerbaijani leader was also worried about the education of the nation's female citizens. The number of women in this country choosing to pursue higher education and working in fields that have historically been dominated by men has increased as a result. This supported the advancement of gender equality and the empowerment of women in Azerbaijan. As a result, the countless individuals who have benefited from Heydar Aliyev's lifelong commitment to learning and research will carry on his legacy.

Higher education and partnerships with foreign universities

Heydar Aliyev prioritized the expansion of higher education in Azerbaijan, recognizing its significance for economic and social development. He founded a number of new universities, including Baku State University, the Azerbaijan State Oil Academy, and the Azerbaijan

Technical University. According to Heydar Aliyev, staying in a single educational institution or country is unnecessary and narrows a person's perspective, regardless of his level of education. For this reason, he established a scholarship program that allowed students to study in foreign countries. Heydar Aliyev intended for this scholarship program to provide Azerbaijani students with a global perspective that would benefit their personal and professional development. Through academic exchange, this initiative also helped to strengthen ties between Azerbaijan and other nations. The scholarship program includes science, technology, engineering, and mathematics (STEM), as well as social sciences and the humanities. It has allowed Azerbaijani students to attend some of the most prestigious universities in the world.

Teacher training.

"I know no profession more honorable than a teacher." Aliyev's use of these words demonstrates how passionate he was about pedagogy, literacy, and education. Heydar Aliyev understood that the caliber of the education depended on the caliber of the teachers, so he set up a number of initiatives to enhance their professional growth, such as the creation of teacher training institutions and the provision of ongoing in-service training. This program has helped Azerbaijan develop its human capital and has the potential to have a positive effect on the nation's economic development. Additionally, by improving teacher preparation, Azerbaijan's educational system will probably become better, which will benefit students' outcomes.

Standardized testing.

To ensure that students were meeting the new curriculum's learning objectives, Heydar Aliyev instituted standardized testing in elementary and secondary schools. The purpose of the standardized tests was to provide a fair and objective means of measuring student performance and identifying areas where additional assistance may be required.

Results and conclusion

In conclusion, Heydar Aliyev had a significant positive impact on education in Azerbaijan during his presidency. He recognized the importance of education in the development of the country and implemented several measures to expand and modernize the education system, improve teacher training, promote education for girls, and support scientific research. During his presidency, Aliyev implemented various reforms that aimed to improve the quality of education in Azerbaijan, including increasing funding for schools and universities and introducing new curricula. The education system in Azerbaijan has continued to grow and develop since his presidency, and his legacy in education continues to be felt in the country. As a result, Azerbaijan witnessed a significant increase in the number of students pursuing higher education and a rise in scientific breakthroughs that contributed to the betterment of society. This legacy continues to inspire future generations to strive for excellence and make their own contributions to mankind. The government's commitment to investing in education and research has paid off, as Azerbaijan now boasts world-class universities and research institutions. This

has not only elevated the country's global standing but also created new opportunities for its citizens to pursue fulfilling careers and make meaningful contributions to their communities. These efforts have contributed to the country's overall development and progress in education.

References

1. *Heydar Aliyev*, *Wikipedia* (2007, August 11). Heydar Aliyev, *Wikipedia* Retrieved April 17, 2023, from https://en.wikipedia.org/wiki/Heydar_Aliyev
2. *Education in Azerbaijan (Wikipedia)* 2022 (March 13) Education in Azerbaijan (*Wikipedia*) Retrieved April 17, 2023, from https://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Azerbaijan
3. *Azerbaijan: Education, Health, and Welfare* (n.d.) Azerbaijan—Education, Health, and Welfare Retrieved April 17, 2023, from <https://countrystudies.us/Azerbaijan/23.htm>
4. *Constitution & Raquo; AZERBAIJAN & Raquo; Official Web-site of President of Azerbaijan Republic*. (n.d.). Constitution & Raquo; AZERBAIJAN & Raquo; Official web-site of President of Azerbaijan Republic. Retrieved April 17, 2023, from <https://president.az/en/pages/view/Azerbaijan/constitution>
5. *Welcome to Heydar Aliyev's Heritage Research Center* (n.d.). Welcome to Heydar Aliyev's Heritage Research Center. Retrieved April 17, 2023, from <https://lib.aliyevheritage.org/en/7137751.html>
6. Aliyev. (2009, December 12). *Heydər Əliyev Elm Və Təhsilin İnkişafnab & Ouml; Y & Uuml; K Qayğı İlə Yanaşırđı*. Heydər Əliyev elm və təhsilin inkişafnab & ouml; y & uuml; k qayğı ilə yanaşırđı. Retrieved April 17, 2023, from http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/xalqqazeti_dekabr2009/99233.htm
7. Naghiyev. (2022, December 13). *Heydər Əliyev Və Təhsil Siyasəti*. worldinfo.az. Retrieved April 17, 2023, from <https://www.azerbaijan-news.az/az/posts/detail/heyder-eliyev-ve-tehsil-siyaseti-1670880755>

THE USE OF PREPOSITIONS IN ENGLISH

Ulviyya Aghamirova Ismail gizi

Azerbaijan State Pedagogical University

Faculty of Philology

Azərbaycan, Bakı

ORCID ID 0009-0000-2760-8698

Abstract

In linguistic literature it is sometimes said that prepositions express the relations between words in a sentence, so it is taken as a definition of meaning of prepositions. In traditional linguistics ideas formed on the definition on parts of speech also differ. One of them O. Musayev who expresses his definition like this: “Words existing may be grouped according to their lexical meaning, morphological peculiarities and syntactical functions and for these characteristics features traditionally they are called parts of speech. [1, 7] We must add that there are cases in which a preposition does not express relations between extra linguistic phenomena but merely serves as a link between words. For instance, the sentence “*It depends on you*”. Here we cannot say that the preposition *on* has any meaning of its own.

Prepositions are considered structural or functional part of speech that indicate a relation between two notional words. They can also be classified according to their morphological structure and. [1, 265]

Prepositions may be grouped as simple, derivative, compound and composite or phrasal. Prepositions of place and direction, prepositions of time and prepositions of abstract relations are division of prepositions according to their grammatical meaning. Generally, prepositions precede nouns or pronouns. [2, 91] However, in informal English prepositions may stand at the end of the sentence. Most prepositions are homonymous with adverbs, such as *below, down, before, since, after, near*, etc., conjunctions, such as *since, before, after, till*, etc., particles, such as *regarding, concerning, following, including*, etc. [1, 269]

The English language cannot be formed without prepositions, as they are used in all fields of linguistics. Also most idioms, phrases, set expressions, proverbs, sayings are almost formed by means of prepositions. The significance of prepositions can frequently be found in communication, as well as in daily English.

Key words: preposition, part of speech, grammatical meaning, relation, sentence, structure, language, word, form

Part of speech is one of the interesting themes to study and structural parts of speech are not exception. The problem of parts of speech is one that causes great controversies both in general linguistic theory and in the analysis of separate languages. The term parts of speech, though firmly established is not quite solved according to its classification. Speaking on their number different authors approach differently to this problem.

But the principles on which the classification is based are three in number: 1) meaning 2) form 3) function. Each of them requires some additional explanations.

1) By meaning it is not meant the individual meaning of each separate word (its lexical meaning) but the meaning common to all the words of the given class and constituting its essence. Thus, the meaning of the substantive (noun) is “thingness”. This rule applies equally to all and every noun and constitutes the structural meaning of the noun as a type of word. Similarly, the meaning of the verb as a type of word is that of “process”, whatever the individual meaning of a separate verb may happen to be.

2) By form it is meant the morphological characteristics of a type of word. Thus, the noun is characterised by the category of number (singular and plural), the verb by tense, mood, aspect, the adjective by category of degrees of comparison, etc. But several types of words – prepositions, conjunctions and others are characterised by invariability.

3) By function it is meant the syntactical features of a type of word. These are subdivided into two: 1) its method of combining with other words 2) its function in the sentence.

The problem of prepositions has caused very heated discussions, especially in recent years. Both the meaning and the syntactical functions of prepositions have been the subject of controversy. The **preposition** is a part of speech which denotes the relations between objects and phenomena. [4,213] Thus, the meaning of prepositions is obviously that of the relations between things and phenomena. Form of prepositions is invariable. In a sentence a preposition is never a part of it. It goes together with the following word to form an object, adverbial modifier, predicative or an attribute and in extremely rare cases a subject (There were about a hundred people in the hall).

It is common knowledge that prepositions are a most important element of the structure of many languages, particularly those which like Modern English, have no developed case system in their nominal parts of speech. If we compare the two sentences, *The book is lying on the table* and *The book is lying under the table*, and ask ourselves, what do the prepositions express here, it will at once be clear, that they express relations (in space) between the book (the thing itself) and the table (the thing itself). The difference in the situations described in the two sentences is this an extra linguistic difference expressed by means of language, namely by prepositions. The same may be said about a number of other sentences. Let's compare, for instance, another example. *He will come before dinner* and *He will come after dinner*. It is absolutely clear that the prepositions denote relations between phenomena in the extra linguistic word (time relations between “his coming” and “dinner”) not merely relations between the word *come* and the word *dinner*.

As we mentioned above prepositions are one of the debatable problem in linguistics. When dealing with its place there are different approaches. One group of linguists name them as lexico-semantic group of words. And according to the characteristic features of their morphological, semantic and syntactical they are grouped. The other group of linguists group

them according to formal grammatical features, it means that they explain it purely their form and functions. The third group linguists base their point of view that the parts of speech are the time their common grammatical meanings also differ.

Returning now to our examples “*The book is lying on the table*” and “*The book is lying under the table*”, we must of course, say that neither the preposition *on* nor the preposition *under* is predicted by the verb *lie*. If we put the sentence like this: *The book is lying ... the table*, the dots might be replaced by a number of prepositions: *on, in, under, near, beside, above* etc. The choice of the preposition would of course depend on the actual position of the book in space with reference to the table. Similarly, if we are given the sentence *He will come ... the performance* the dots may be replaced by the prepositions *before, after, during* according as things stand.

We need not to go further into meanings of various prepositions in different contexts, since that is a problem of lexicology rather than grammar. We needed here was to find a definition based on the real meaning of prepositions. Two levels of language must be distinguished: That of phrases and that of the sentence and its parts as we expressed that the prepositions play great role in the formation of phrase and sentence at least in the English language, as it was seen from its definition what was put forward by different scholars. As far as phrases are concerned, the function of prepositions is to connect words with each other. On this level there are patterns like “noun + preposition + noun”, adjective + preposition + noun”, “verb + preposition + noun” etc. which may be exemplified by numerous phrases such as a letter from my sister, a novel by Dickens, to be fond of sport, listen to music, wait for the bus etc.

A preposition is never a part of a sentence by itself; it enters the part of sentence whose main centre is the following noun or pronoun, or gerund. We consider that the question is, what predicts the use of this or that preposition. The cases when it is the preceding word which determines it (or predicts it). Thus, in a sentence like *This depends on him* the preposition is predicted by the verb and the phrase *on him* is, of course, an object, where as in a sentence like *The copybook is lying under the bench* the preposition is not predicted by the verb and the phrase is an adverbial modifier.

In some phrases, which are not part of a sentence, a preposition does not connect two words because there is no word at all before it, and so its ties are one-sided: they point only forwards, not back.

We should especially note some peculiar uses of the preposition *about*, namely in such sentences as *There were about twenty people in the room*, which of course means that the number is given approximately. The preposition here has only a one-sided connection, namely with the numeral, and has no connection at all with the preceding verb. It certainly does not express any relation between *were* and *twenty*. Syntactically, it makes an element of the subject group (about twenty people).

Prepositions can sometimes be followed by adverbs, which apparently become partly substantivized when so used. The groups from there, from where, since then, since when are too widely known. It would be impossible in English for a preposition to consist of a consonant only, that is, to be non-syllabic, which is the case with the three Russian prepositions. This greater independence of English prepositions manifests itself in various ways. There is the possibility of inserting, between a preposition and the word or phrase, which can, in its turn be introduced by a preposition. Sometimes even a parenthetical clause comes between the

preposition and the noun it introduces. For example: Some weeks ago Mr. Blessington came down to me in, as it seemed to me, a state of considerable agitation.

We have to note that a preposition does not necessarily connect the word which immediately precedes it with the one that follows. Cases are frequent enough in which there is no connection at all between the preposition and the preceding word. For this purpose we may use as an example this sentence. *This beauty is a trifle dimmed now by traces of recent illness.* There is no connection between the words *now* and *by*. The preposition *by* is of course connected with the passive participle *dimmed* and the adverb *now* could be left out without affecting the connections and the functions of the preposition. This *beauty is dimmed by traces of recent illness.* The same we could say about the sentence *I get the same tale of woe from everyone in our part of the country*: the preposition *from* is not connected with the noun *woe* which precedes it, it is connected with the verb *get*, which is separated from it by five other words. Many more examples of this kind might be given.

And we are to stress that special attention must be given to groups of words whose meaning and functions in the sentence are the same as those of prepositions. Here we may include the groups *out of, as to, as for, instead of, in spite of* etc. We cannot term these groups prepositions, since a preposition is a word, not a word group, and it is essential to keep up the distinction between words and word groups.

One of the authors also classified the part of speech and they considered that English parts of speech may be classified as: notional part and semi-notional part of speech [5, 41]

In that book they characterize the part of speech – preposition as semi-notional by the following features.

1. Its lexico-grammatical meaning of relations (of substance).
2. Its bilateral combinability with a right hand noun (or noun equivalent) and a left-hand word belonging to almost any part of speech.
3. Its function of a linking word [6,206]

In linguistic literature it was pointed out that as prepositions are structural parts of speech (or in other words semi-notional part of speech) are not characterized by any grammatical categories or typical stem-building elements.

As far as their structure is concerned prepositions, like other part of speech fall into the following groups:

- 1) Simple or primitive e.g. *at, in, of, by, with, for* etc.
- 2) Derivative e.g. *below, beside, along* etc.
- 3) Compound e.g. *inside, within, into, throughout* etc.
- 4) Composite prepositions e.g. *instead of, in accordance with, axing to, in front of* etc.

Many prepositions are homonymous with adverbs (*about, before, below, down, since*), conjunctions (*before, since* etc.) participles (*regarding, concerning* etc.), lexico-grammatical word-morphemes (*in, on, up* etc.). A preposition as well as a postposition does not perform any function in the sentence. But while a preposition denotes the relation between objects and phenomena, a postposition is a part of a composite verb. A preposition is not usually stressed, while a postposition generally bears stress. [4, 214] But many prepositions such as *to, at, from, for, among, with, of, into, out of, in front of* etc. are not homonymous with adverbs.

Another point of view is that where the lexico-grammatical meaning of prepositions is an abstraction from their individual lexical meanings. Let's compare the following combinations of words:

The pen in the bag

The pen on the bag

The pen under the bag

The pen near the bag

In all of them as it is seen the preposition shows the relation of one noun to another, which reflects the relations of the corresponding substances in the world or reality. This meaning of "relation (of substances)" common to all prepositions is their lexico-grammatical meaning. But each preposition in the expressions above shows a different relation revealing thus its individual lexical meaning.

It is much more difficult to define the lexical meaning of a preposition than that of a noun or an adjective, because prepositions usually have very general, abstract meanings. Nevertheless the lexical meaning of a preposition is always there, however weak or general it may be. We can call prepositions *semi-notional words*, but the term *form-word* often applied to them [7, 206].

Even in languages with a developed case system prepositions play an important role, serving to differentiate the relations which are often indicated only vaguely by case inflexions. In Modern English, which has lost almost all case-forms prepositions have become a most important means of indicating the various relations of nouns to the other words in the sentence.

Originally, a preposition like *in* is used with such a variety of words that it was a very vague and general meaning, something like "inside some sphere". That sphere may be local as *in London*, temporal *in January*, abstract as *in love*, *in thought* etc. Prepositions like *in*, *at*, *on*, *by* etc. which are used with all kinds of nouns, so that the local, temporal etc. meanings of the prepositional construction do not depend on the preposition, but on the noun, may be called *general* prepositions. There are some other prepositions which might be called *special*. They are used chiefly with nouns of certain meaning. For instance, the preposition *till* can be used with nouns like *midnight*, *dawn*, *time* but not with *window*, *town*, *place* and the like. It shows that *till* has acquired a temporal meaning. The causal meaning of the special preposition *because of* is so strong that it determines the meaning of the prepositional construction irrespective of the noun compare *because of the time*, *because of the place*, *because of the love*, *because of John*.

More frequently used prepositions are the followings: about, around, on, in, under, within, for, during, over, through, throughout, in the course of, outside and some others are included into this group. The prepositional phrase is also often used in linguistics. A prepositional phrase consists of a preposition followed by a prepositional complement, which is characteristically a noun phrase of a wh – clause or V – ing clause. In linguistic literature it is marked that prepositional phrase may occasionally have a nominal function, e.g.

As a subject of a clause: *Between six and seven will suit me.*

Some of the prepositions can be replaced by other prepositions with the same meaning: *upon* is a formal equivalent of *on*, *inside* and *within* can substitute for *in*, and *outside* for *out of*.

The prepositions which express place may be used metaphorical or abstract. So many place prepositions have abstract meanings which are clearly related, through metaphorical connection, to their locative use. Very often prepositions so used keep groupings (in terms of

similarity or contrast of meaning as we mentioned above) that they have when used literal reference to place. This is often true, for example, of temporal usage.

The prepositions *over*, *all*, *through* and *throughout* have a durational meaning parallel to their pervasive meaning in reference to place:

We camped there throughout the summer.

The preposition *before* may be used with breakfast, lunch, dinner, supper and the words never take articles. It may be used with gerunds too.

The preposition in the English language takes one of the central places as structural part of speech. Studying the problem of preposition and their function we come to the following conclusion.

First of all we must say that unlike other structural parts of speech prepositions are very often used in speech. Speaking about the structure of prepositions they also as other parts of speech may simple, derivative, compound, composite. Classification of prepositions is based on the principles: 1) meaning 2) form 3) functions.

Here we come to conclusion that by meaning not only meant the individual meaning of each separate preposition, but the meaning common to all the words of the given class.

Characterising the function of the given word group (preposition) we may conclude it as:

One and the same preposition may be used to express time, place, direction, etc.

For instance, the preposition “about” expresses space, time, degree, idiomatic usage, etc.

Completing our consideration on preposition we should point out that prepositions as we mentioned above depending on the situation and context may express different relations between words and for this reason they functions differently and have been used in different meanings.

Bibliography

1. Turksever (Musayev) O.I., “A Practical Grammar of Contemporary English”, Baku, 2014
2. Thomson A.J., Martinet A.V., “A Practical English Grammar”, Oxford University Press”, 1986
3. Hacıyev E.İ., “Müasir İngilis və Azərbaycan dillərində köməkçi nitq hissələrinin funksional-semantik xüsusiyyətləri”, Bakı, 2006, 268 s.
4. Каушанская В.Л. и другие, “A Grammar of the English Language”, Baku, 2004.
5. Khaimovich B.S., Rogovskaya B.I., “A Course in English Grammar”, Moscow, 2002
6. Ganshina M.A., Vasilevskaya N.M., “English Grammar”, Moscow, 2005
7. Смирницкий А.И., «Морфология английского языка», Москва, 1998.

BİR TEKNOPARKTAKİ ÇALIŞANLAR ÜZERİNDE YENİLİK İKLİMİ, SÜREÇ DANIŞMANLIĞI İLE GRUP AİDİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Öğr. Gör., Hatice BATMANTAŞ

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi,

_0000-0002-4293-5504

ÖZET

Günümüzde firmaların teknolojik yeniliklere uyum sağlayabilmek, yaşamlarını sürdürebilmek ve rekabet üstünlüğü elde edebilmek için yenilikçi bakış açılarını benimsemeleri gerekmektedir. Yenilik, firmaların başarı elde edebilmesi ve güçlü ekonomik koşullara sahip olması bakımından kritik bir unsur olarak görülmektedir. Yenilik iklimi, firmaların çalışanlarına işlerindeki yenilikçi yaklaşımları benimseterek ve çalışanların düşüncelerini açıkça ifade etmelerine imkân sunarak onların yeniliğe teşvik edilmesini ifade etmektedir. Firmaların, iş süreçlerinde oluşabilecek problemlerin çözülmesine profesyonel bir yardımda bulunan kişilere süreç danışmanı denilmektedir. Bu danışmanlıkta; kişilerarası ilişkilerin ve bu süreçlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışanlar, kendilerini çalıştıkları firmanın bir üyesi olarak hissettikleri durumda o gruba ait olduklarını anlayabilirler. Grup aidiyetine sahip çalışanların kendilerini geliştirmeye ve paylaşımına açık olmaları beklenmektedir. Bu çalışmada, çalışanların yenilik iklimi, süreç danışmanlığı ile grup aidiyeti arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini, Teknoparkta çalışan 80 kişi oluşturmakta olup, örneklemini Teknoparkta çalışma faaliyetini sürdüren 72 çalışan oluşturmaktadır ve bu çalışanlara yüz yüze anket çalışması uygulanmıştır. Çalışmaya katılım sağlayan çalışanların yenilik iklimi ile süreç danışmanlığı arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkinin olduğu; çalışanların yenilik iklimi ile grup aidiyeti algısı arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkinin olduğu; çalışanların süreç danışmanlığı ile grup aidiyeti algısı arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca literatürde değişkenler arasındaki bu ilişkiyi inceleyen araştırmaların olmaması bu çalışmanın önemini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yenilik iklimi, Süreç danışmanlığı, Grup aidiyeti.

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN INNOVATION CLIMATE, PROCESS CONSULTING AND GROUP BELONGING ON EMPLOYEES IN A TECHNOPARK

ABSTRACT

Today, companies need to adopt innovative perspectives in order to adapt to technological innovations, survive and gain competitive advantage. Innovation is seen as a critical element for companies to achieve success and have strong economic conditions. Innovation climate

means that companies encourage their employees to innovate by adopting innovative approaches in their work and allowing employees to express their thoughts clearly. The people who provide professional assistance in solving the problems that may occur in the business processes of the companies are called process consultants. In this consultancy; It is aimed to improve and develop interpersonal relations and these processes. Employees can understand that they belong to that group if they feel as a member of the company they work for. Employees with group belonging are expected to be open to self-development and sharing. In this study, it is aimed to evaluate the relationship between the innovation climate of the employees, process consultancy and group belonging. The universe of the study consists of 80 people working in the Technopark, and the sample consists of 72 employees working in the Technopark, and a face-to-face survey was applied to these employees. There is a significant and positive relationship between the innovation climate of the employees participating in the study and the process consultancy; that there is a significant and positive relationship between the innovation climate of the employees and the perception of group belonging; It has been determined that there is a significant and positive relationship between the process consultancy of the employees and the perception of group belonging. In addition, the lack of studies examining this relationship between variables in the literature shows the importance of this study.

Keywords: Innovation climate, Process consultancy, Group belonging

1.GİRİŞ

Yenilik iklimi, örgütteki çalışanların organizasyondaki süreçlerinde yeniliği algılaması ve onların yeniliğe teşvik edilmesini ifade etmektedir (Anderson ve West, 1998). Yenilik iklimi yeni içgörülerin, fikirlerin ve çözümlerin geliştirilmesine odaklanmakla birlikte, bu içgörülerin benimsenmesini, kullanılmasını ve uygulanmasını destekleyen organizasyonların özelliklerine odaklanmaktadır (Ekvall vd.,1983). Örgütler yenilikçi olmayı benimseyerek, çalışanlarına özgür düşünme ortamı sağlayan, fikirlerini açıkça ifade etmelerine olanak sunan ve günlük iş akışlarının dışındaki fırsatları keşfetmelerini sağlayan bir iş ortamı sunabilirler (Chen ve Huang, 2007: 105). Örgütlerde yenilik faaliyetlerinin uygulanmasıyla örgütün performansı yükselebilir ve örgüt rakiplerinden daha avantajlı hale gelme konusunda fırsat elde edebilir. Bunun yanı sıra örgütlerin yenilik becerilerine sahip olması firmaların uzun vadede rekabet gücü elde etmelerini ve iş ortamlarında daha dinamik ve verimli olmalarını sağlayabilmektedir (Avcı, 2009: 127). Yenilik iklimi, firmaların risk alma davranışlarının teşvik edilmesi, çalışanların iş ortamında yenilikçi yaklaşımlara yönlendirilmesi ve onları motive eden bir çalışma ortamının oluşturulması temeline dayanmaktadır (Jaiswal ve Dhar, 2015: 32). Bu tarz firmalarda yeni fikirler teşvik edilmekte ve bu fikirlerin uygulanabilmesi için gereken destek verilmektedir. Çalışanlara yeni fikir ve kararları oluşturabilmeleri için gerekli zaman verilmekte ve bu fikir ve kararları uygulamaları için maddi destek verilebilmektedir (Scott ve Bruce, 1994: 593). Grup aidiyeti, çalışanların iş arkadaşlarıyla güçlü iletişimine ve bir toplumdaki görev ve sorumlulukların paylaşımına denilmektedir. Gruplar; rol dağılımı yaparak görevleri yerine getirirler, yeni fikirlere çözüm yolları üretirler, iş arkadaşları arasındaki sosyal uyumu sağlarlar, yetersiz hissettikleri konular hakkında eğitimlere katılırlar (Schein,1994). Süreç danışmanları ise danışanlarına yol göstermekte, onları eğitmekte, öğretmekte, ortak çözüm üretilmesini sağlamakta ve onlarla sürekli iletişim halinde olurlar. Danışmanların bu görevi üstlenirken,

davranış bilimleri alanında uzmanlığa sahip olması gerekmektedir (Linski III, 2013; Wagner ve Hollenbeck, 2010: 297). Çalışanlar, üzerine çalıştıkları konu ile ilgili sorularını süreç danışmanlarına sorarak, sorularını çözüme kavuşturabilirler.

2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, çalışanların yenilik iklimi, süreç danışmanlığı ile grup aidiyeti arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, Teknoparkta çalışmakta olan 80 kişi anakütleyi oluşturmaktadır. Teknoparkta çalışma faaliyetini sürdüren 72 kişi araştırmanın örneklemini ifade eder. Çalışmada, 72 çalışana yüz yüze anket çalışması uygulanmıştır ve çalışmadaki örneklem örnek büyüklüklerinin tespit edildiği formül ile hesaplanmış olup, 72 kişilik örneklemin anakütleyi temsil yeteneği olduğu belirlenmiştir (Bartlett vd., 2001: 45). Bu çalışma, Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi'nin Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkan ve üyeleri tarafından 16/01/2023 tarih ve 2023-1 toplantı numarası ile etik kurul onayı alınarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yenilik iklimini ölçmek için “yeniliği destekleme” ve “kaynak sağlama” alt boyutlarının yer aldığı, Scott ve Bruce (1994) tarafından geliştirilen, Sönmez ve diğerleri (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan yenilik iklimi ölçeği kullanılmıştır. Grup aidiyeti ölçeği için Uçar'ın (2010) doktora tezinde geliştirerek kullandığı ölçek kullanılmış ve süreç danışmanlığı ölçeği için Adıgüzel ve Kılıç (2015) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Anket verileri SPSS paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın hipotezi aşağıda ifade edilmiştir.

Hipotez 1: Yenilik iklimi, süreç danışmanlığı ve grup aidiyeti arasında ilişki vardır.

3. ÇALIŞMANIN BULGULARI

Katılımcıların demografik bulgularına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1: Demografik Verilerinin Dağılımı

Değişkenler	Alt Gruplar	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	18	25,0
	Erkek	54	75,0
Yaş	18-25 yaş arası	23	31,9
	26-33 yaş arası	36	50,0
	34-41 yaş arası	13	18,1
	42 ve üzeri	0	0
	İlkokul/Ortaokul	0	0
Eğitim Durumu	Lise	0	0
	Ön Lisans	7	9,7
	Lisans	39	54,2
	Lisansüstü	26	36,1
Medeni Durum	Bekar	49	68,1
	Evli	23	31,9
Firmanın	6 aydan az	7	9,7

Teknoparktaki Faaliyet Süresi	6-12 ay	4	5,6
	1-2 yıl	24	33,3
	2 yıl ve üzeri	37	51,4
Firmanın Teknoparkta Yararlandığı Hizmet	Ön Kuluçka	0	0
	Kuluçka	21	29,2
	Teknopark	51	70,8
Çalıştığınız Firmadaki Göreviniz	Personel	28	38,9
	Alt Düzey Yönetici	5	6,9
	Orta Düzey Yönetici	17	23,6
	Üst Düzey Yönetici	22	30,6
Firmanın Faaliyet Gösterdiği Sektör	Yazılım	28	38,9
	Makine	17	23,6
	Gıda	1	1,4
	Elektronik/Mekanik	3	4,2
	Diğer	23	32
Firmanın Teknopark Seçiminde Konumunun Etkisi	0	11	15,3
	%25	5	6,9
	%50	23	31,9
	%75	20	27,8
	%100	13	18,1
Firmanın Teknopark Seçiminde Fonksiyonel Yapısının Etkisi	0	5	6,9
	%25	5	6,9
	%50	27	37,5
	%75	26	36,1
	%100	9	12,5
	Toplam	72	100

Teknopark çalışanlarının demografik değişkenleri, frekans değerleri ve yüzdeleri tabloda ayrıntılı olarak gösterilmektedir. Çalışmaya katılan Teknopark çalışanlarından kadın sayısının 18 (%25) ve erkek sayısının 54 (%75) olduğu; 26-33 yaş arası (%50), lisans mezunu (%54,2), bekar sayısının 49 (%68,1) ve evli sayısının 23 (%31,9) olduğu; çalışanların 37 (%51,4)'sinin Teknoparkta 2 yıl ve üstünde faaliyet gösterdikleri, çalışanların çoğunluğunun 51 (%70,8) Teknopark'ın hizmetlerinden faydalandığı, 21 (%29,2) çalışanın Kuluçka hizmetlerinden faydalandığı belirlenmiştir. Çalışanların 28 (%38,9)'inin personel olduğu, 5 (%6,9)'inin alt düzey yönetici olduğu, 17 (%23,6)'sinin orta düzey yönetici olduğu ve 22 (%30,6)'sinin üst düzey yönetici olduğu tespit edilmiştir. Teknoparktaki firmaların çoğunluğunun 28 (%38,9) yazılım sektöründe faaliyet gösterdiği, 23 (%32) çalışanın diğer sektörlerde faaliyet gösterdiği saptanmıştır. Firmaların Teknopark seçiminde konumunun 23 (%31,9) çalışan %50 etkili olduğunu ve 20 (%27,8) çalışan %75 etkili olduğunu belirtmiştir. Firmaların Teknopark

seçiminde fonksiyonel yapısının 27 (%37,5) çalışan %50 etkili olduğunu ve 26 (%36,1) çalışan %75 etkili olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 2: Ölçeklere Ait Güvenilirlik Katsayıları

Ölçek	Madde	Cronbach's Alpha
Yenilik İklimi	8	0,923
Süreç Danışmanlığı	5	0,937
Grup Aidiyeti	6	0,926

Çalışmanın ölçekleri 0,70 ve üzerinde olduğu için güvenilir oldukları belirlenmiştir (Sipahi ve diğerleri, 2018).

Tablo 3: Ölçeklere Ait Betimleyici İstatistikler

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maximum
Yenilik İklimi	2,31	0,88	1,00	5,00
Süreç Danışmanlığı	2,33	1,01	1,00	5,00
Grup Aidiyeti	2,33	0,91	1,00	5,00

Yenilik iklimi, süreç danışmanlığı ve grup aidiyeti ölçeklerine ilişkin ortalama değerler incelendiğinde, çalışmaya katılan çalışanların yenilik iklimi, süreç danışmanlığı ve grup aidiyeti hakkındaki görüşlerinin ortalama değerler aldığı belirlenmiştir.

Tablo 4: Normallik Testi Değerleri

Ölçek	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Yenilik İklimi	0,982	1,159
Süreç Danışmanlığı	1,202	0,861
Grup Aidiyeti	0,750	-0,141

Bazı araştırmacılar basıklık ve çarpıklık değerlerinin kendi standart hatasına bölünmesi ile elde edilen değer, 3.2'nin altında kaldığında verilerin normal dağılım gösterdiğini varsaymaktadır (Tabachnick & Fidell, 2007).

Tablo 5: Değişkenler Arasındaki Çoklu Korelasyon Analizi Tablosu

	Yenilik İklimi	Süreç Danışmanlığı	Grup Aidiyeti
Yenilik İklimi	1		
Süreç Danışmanlığı	,719**	1	
Grup Aidiyeti	0,768**	0,770**	1

N: 72, p* < 0.05, p** < 0.01

Çalışmaya katılım sağlayan çalışanların yenilik iklimi ile süreç danışmanlığı algısı üzerine yapılan korelasyon analizi sonucunda %71,9 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre çalışanların süreç danışmanlığı edinme faaliyetleri artış gösterdikçe, yenilik ikliminin de artacağı görülmektedir. Çalışmadaki çalışanların yenilik iklimi ile grup aidiyeti algısı arasında %76,8 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişkinin olduğu bulunmuştur. Çalışmadaki çalışanların süreç danışmanlığı ile grup aidiyeti algısı arasında %77,0 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre çalışanların süreç danışmanlığı edinme faaliyetleri artış gösterdikçe, grup aidiyetinin de artacağı belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre, H1 hipotezi kabul edilmiştir.

4.SONUÇ VE TARTIŞMA

Firmalar yenilikçi olmayı benimseyerek, çalışanlarına özgür düşünme ortamı sağlayan, fikirlerini açıkça ifade etmelerine olanak sunan ve günlük iş akışlarının dışındaki fırsatları keşfetmelerini sağlayan bir iş ortamı sunabilirler. Yenilik iklimi, çalışanların içsel motivasyonlarına yönelmekle birlikte, yeni fikir ve çözüm yollarının geliştirilmesine odaklanmaktadır. Çalışanların kendi örgütünü geliştirirken, kendi kendine işine devam edebilmesi için örgütündeki problemlerin nasıl tespit edileceğine ve bu problemlerin nasıl çözüleceğine dair yeteneklerini danışana aktarmasını temel alan danışmanlık türü süreç danışmanlığı olarak ele alınmıştır. Grup aidiyeti ise çalışanların iş arkadaşlarıyla olan iletişimine, görev ve sorumlulukların paylaşımına odaklanmaktadır. Bu çalışmada, çalışanların yenilik iklimi, süreç danışmanlığı ile grup aidiyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 72 Teknopark çalışanına yüz yüze anket çalışması uygulanmıştır. Çalışmadaki çalışanların yenilik iklimi ile süreç danışmanlığı algısı arasında %71,9 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre çalışanların süreç danışmanlığı edinme faaliyetleri artış gösterdiğinde, yenilikçi faaliyet ve algılarının da artacağı söylenebilir. Çalışmadaki çalışanların yenilik iklimi ile grup aidiyeti algısı arasında %76,8 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişkinin olduğu bulunmuştur. Çalışanların yenilikleri benimseyip, uyguladıklarında, iş arkadaşları ile paylaşım içerisinde olduklarında, grup aidiyetlerinin de artış göstereceği tespit edilmiştir. Çalışmadaki çalışanların süreç danışmanlığı ile grup aidiyeti algısı arasında %77,0 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre danışmanlık hizmeti alan çalışanların grup aidiyeti algılarının yükseleceği söylenebilmektedir. Çalışmada, H1 hipotezi kabul edilmiştir. Yenilik ikliminin var olduğu bir firmada çalışanların, özgün değerler üretmeye ve yenilikçi yaklaşımları benimsemeye istekli olacakları düşünülmektedir. Bununla birlikte, çalışanların yenilikçi davranışlarını iş süreçlerinin her aşamasında gerçekleştirmeleri ve bu davranışları benimsemeleri ve geliştirmeleri, o firmaya ait hissetmelerine de katkı sunabilir. Teknoparktaki firmaların yeniliklere açık olmaları, yeni çalışma arkadaşlarına bu yenilikleri öğretmeleri, onlarla paylaşım içinde olmaları ve bu konuda kendilerini yetersiz hissettiklerinde danışmanlık hizmeti almaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, O., Kılıç, Ş., Sağlık Kurumlarında Süreç Danışmanlığının Uygulanabilirliği: Bir Üniversite Hastanesi Örneği, *Sosyoekonomi Dergisi*,24,29, 2016.

Anderson, N., West, M. A., Measuring Climate For Work Group Innovation: Development And Validation Of The Team Climate Inventory (TCI), *Journal of Organisational Behaviour*, 19,1998.

Avcı, U., Öğrenme Yönelimliğinin Yenilik Performansı Üzerine Etkisi: Muğla Mermer Sektöründe Bir İnceleme, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5,10,2009.

Bartlett, J.E., Körtlik, J.W., Higgins, C.C., Organizational Research: Determining Appropriate Sample Size In Survey Research. *Information Tecnology, Learning and Performance Journal*, 19,1,2001.

Chen, C.-J., Huang, J.-W., How Organizational Climate And Structure Affect Knowledge Management-The Social İnteraction Perspective, *International Journal of Information Management*, 27,2, 2007.

Ekvall, G., Arvonen, J., Waldenstrom-Lindblad, I., Creative Organisational Climate: Construction And Validation Of A Measuring Instrument, *Swedish Council for Management and Organisational Behaviour*, Stockholm, Sweden, 1983.

Jaiswal, N. K., Dhar, R. L., Transformational Leadership, İnovation Climate, Creative Self-Efficacyand Employee Creativity: A Multilevel Study, *International Journal of Hospitality Management*, 51, 2015.

Linski III, C.M., *Process Consultation and Law Enforcement: A Practitioner's Case Study Report*, *Organization Development Journal*,31,2013.

Schein, E., *Organizational Psychology*, Prentice-Hall, Upper Saddle River, New Jersey, 1994.

Scott, S.G., Bruce, R.A., Determinants Of Innovativebehavior: A Path Model Of Individual Innovation In The Workplace, *Academy Of Management Journal*, 37,3,1994.

Sipahi, B.,Yurtkoru, E.S., Çinko, M., *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi*, Beta Yayınları, 2018.

Sönmez, B., Bacaksız, F. E., Yıldırım, A., Yenilik İklimi Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20,2, 2017.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., *Using Multivariate Statistics*, Pearson Education Inc., Boston, 2007.

Uçar, M. E., *Üniversite Öğrencileri ve Üniversiteden Mezun Olan Bireylerin Sosyal Sermaye Düzeylerinin Benlik Biçimleri Ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2010.

Wagner, J. A., Hollenbeck, J.R., *Organizational Behavior: Securing Competitive Advantage*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2010.

YENİLİK İKLİMİNİN BÖLGESEL KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Öğr. Gör., Hatice BATMANTAŞ

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi,

-0000-0002-4293-5504

ÖZET

Günümüzde örgütlerin teknolojik yenilik ve değişimlere ayak uydurabilmek ve yaşamlarını sürdürebilmek, rekabet edebilmek için yenilikçi bakış açılarını benimsemeleri gerekmektedir. Yenilik, örgütlerin başarı elde edebilmesi ve güçlü ekonomik koşullara sahip olması bakımından kritik bir unsur olarak görülmektedir. Örgütlerin iş süreçlerindeki yenilikleri örgüt üyelerine benimseterek, mevcut firmalarının performansını yükseltmeleri ve bölgesel kalkınmaya katkı sunmaları beklenmektedir. Bölgesel kalkınma, sektörün rekabet gücünün artırılması ve bölgeler arası kalkınma eşitsizliğinin azaltılması için merkezi veya merkezi olmayan bir yönetim anlayışı ile teorik olarak daha önceden belirlenmiş veya esnek kalkınma hedeflerine ulaşma girişimini ifade etmektedir. Bu çalışmada, çalışanların yenilik ikliminin bölgesel kalkınma üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini, Teknoparkta çalışan 80 kişi oluşturmaktadır olup, örneklemi Teknoparkta çalışma faaliyetini sürdüren 72 çalışan oluşturmaktadır ve bu çalışanlara yüz yüze anket çalışması uygulanmıştır. Çalışmada, çalışanların yenilik iklimi ile bölgesel kalkınma arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışanların yenilik ikliminin bölgesel kalkınma üzerinde anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca literatür incelendiğinde değişkenler arasındaki bu ilişkiyi inceleyen çalışmaların olmaması bu çalışmayı, özgün kılmaktadır.¹

Anahtar Kelimeler: Yenilik iklimi, Bölgesel kalkınma, Çalışanların tutumları.

INVESTIGATION OF THE IMPACT OF INNOVATION CLIMATE ON REGIONAL DEVELOPMENT

ABSTRACT

Today, organizations need to adopt innovative perspectives in order to keep up with technological innovations and changes, to survive and to compete. Innovation is seen as a critical element for organizations to be successful and to have strong economic conditions. Organizations are expected to increase the performance of their existing companies and contribute to regional development by adopting the innovations in their business processes to the members of the organization. Regional development refers to the attempt to reach theoretically predetermined or flexible development goals with a central or decentralized management approach in order to increase the competitiveness of the sector and reduce

¹ Bu çalışma TÜBİTAK-ARDEB-1002-A kapsamındaki "123K162" numaralı projesi kapsamında araştırılarak, üretilmiştir.

interregional development inequality. In this study, it is aimed to examine the effect of the innovation climate of the employees on regional development. The universe of the study consists of 80 people working in the Technopark, and the sample consists of 72 employees working in the Technopark, and a face-to-face survey was applied to these employees. In the study, it was determined that there is a significant and positive relationship between the innovation climate of the employees and regional development. In addition, it has been determined that the innovation climate of the employees has a significant effect on regional development. In addition, when the literature is examined, the absence of studies examining this relationship between variables makes this study unique.

Keywords: Innovation climate, Regional development, Employee attitudes.

1.GİRİŞ

Yenilik iklimi kavramı, farklı araştırmacılar tarafından “yeniliği destekleyen iklim” olarak da ifade edilmiştir (Khalili, 2016; Sarros vd., 2008). Yenilik iklimi, hangi organizasyonel süreçlerin yeniliği ne ölçüde teşvik ettiği konusunda organizasyonda paylaşılan algılar olarak açıklanabilmektedir. Araştırmacılar yenilik ikliminde, firmaların çalışanlarının ekip olarak veya örgütsel ortamının ne ölçüde yeniliğe elverişli olduğuna ilişkin algılarını ve çalışanların yenilikçi davranışlarını değerlendirirler (Anderson ve West, 1996; Anderson ve West, 1998). Yenilik iklimi yeni içgörülerin, fikirlerin ve çözümlerin geliştirilmesine odaklanmakla birlikte, bu içgörülerin benimsenmesini, kullanılmasını ve uygulanmasını destekleyen organizasyonların özelliklerine odaklanmaktadır (Ekvall, 1996; Ekvall vd.,1983). Örgütler yenilikçi olmayı benimseyerek, çalışanlarına özgür düşünme ortamı sağlayan, fikirlerini açıkça ifade etmelerine olanak sunan ve günlük iş akışlarının dışındaki fırsatları keşfetmelerini sağlayan bir iş ortamı sunabilirler (Chen ve Huang, 2007: 105). Örgütlerde yenilik faaliyetlerinin uygulanmasıyla örgütün performansı yükselebilir ve örgüt rakiplerinden daha avantajlı hale gelme konusunda fırsat elde edebilir. Bunun yanı sıra örgütlerin yenilik becerilerine sahip olması firmaların uzun vadede rekabet gücü elde etmelerini ve iş ortamlarında daha dinamik ve verimli olmalarını sağlayabilmektedir (Avcı, 2009: 127). Bölgesel kalkınma ise geri kalmış bölgelere ve sektörlerle yatırım çekilmesi amacıyla oluşturulmuş olup, o bölgelerdeki ekonomik, sosyo-kültürel yapının ve kaynakların verimli ve etkin kullanılmasına odaklanmaktadır. Geri kalmış bölgeye ya da sektöre yatırımcıların çekilebilmesi için çeşitli dijital araçlar kullanılarak bölgenin sahip olduğu kalkınma araçları belirlenerek, mevcut girişimcilerle yatırımcılar bir araya getirilmekte ve böylece bölgesel kalkınma için adım atılmış olması büyük önem arz etmektedir. (İncekara ve Savrul, 2011).

2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, çalışanların yenilik ikliminin bölgesel kalkınma üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Teknoparkta çalışmakta olan 80 kişi anakütle olarak belirlenmiştir. Teknoparkta çalışan 72 kişi çalışmanın örneklemini ifade etmektedir ve bu çalışanlara yüz yüze anket çalışması uygulanmıştır. Çalışmadaki örneklemin anakütleyi temsil yeteneği olduğu tespit edilmiştir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 130). Bu çalışma, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi'nin Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkan ve üyeleri tarafından

16/01/2023 tarih ve 2023-1 toplantı numarası ile etik kurul onayı alınarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yenilik iklimini ölçmek için “yeniliği destekleme” ve “kaynak sağlama” alt boyutlarının yer aldığı, Scott ve Bruce (1994) tarafından geliştirilen, Sönmez ve diğerleri (2007) tarafından Türkçe’ye uyarlanan yenilik iklimi ölçeği kullanılmıştır. Bölgesel kalkınma düzeyini ölçmek üzere Yıkın (2019) tarafından yapılan tez çalışmasında geliştirilen bölgesel kalkınma ölçeği, bu araştırmaya uyarlanarak kullanılmıştır. Çalışmanın hipotezleri aşağıda ifade edilmiştir.

Hipotez 1: Yenilik iklimi ile bölgesel kalkınma arasında ilişki vardır.

Hipotez 2: Yenilik ikliminin bölgesel kalkınma üzerinde etkisi vardır.

3. ÇALIŞMANIN BULGULARI

Çalışmada elde edilen veriler ile belirlenen çalışanların demografik bulguları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Demografik Verilerinin Dağılımı

Değişkenler	Alt Gruplar	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	18	25,0
	Erkek	54	75,0
Yaş	18-25 yaş arası	23	31,9
	26-33 yaş arası	36	50,0
	34-41 yaş arası	13	18,1
	42 ve üzeri	0	0
	İlkokul/Ortaokul	0	0
Eğitim Durumu	Lise	0	0
	Ön Lisans	7	9,7
	Lisans	39	54,2
	Lisansüstü	26	36,1
Medeni Durum	Bekar	49	68,1
	Evli	23	31,9
Firmanın	6 aydan az	7	9,7
Teknoparktaki	6-12 ay	4	5,6
	Faaliyet Süresi	1-2 yıl	24
2 yıl ve üzeri		37	51,4
Firmanın	Ön Kuluçka	0	0
Teknoparkta	Kuluçka	21	29,2
	Yararlandığı Hizmet	Teknopark	51
Çalıştığınız	Personel	28	38,9
Firmadaki	Alt Düzey Yönetici	5	6,9
	Göreviniz	Orta Düzey Yönetici	17

	Üst Düzey Yönetici	22	30,6
Firmanın Faaliyet	Yazılım	28	38,9
Gösterdiği	Makine	17	23,6
Sektör	Gıda	1	1,4
	Elektronik/Mekanik	3	4,2
	Diğer	23	32
Firmanın Teknopark	0	11	15,3
Seçiminde Konumun	%25	5	6,9
Etkisi	%50	23	31,9
	%75	20	27,8
	%100	13	18,1
Firmanın Teknopark	0	5	6,9
Seçiminde Fonksiyonel	%25	5	6,9
Yapısının Etkisi	%50	27	37,5
	%75	26	36,1
	%100	9	12,5
	Toplam	72	100

Tablo 1’de Teknopark çalışanlarının demografik değişkenleri, frekans değerleri ve yüzdeleri ayrıntılı olarak gösterilmektedir. Çalışmaya katılan Teknopark çalışanlarından kadın sayısının 18 (%25) ve erkek sayısının 54 (%75) olduğu; 26-33 yaş arası (%50), lisans mezunu (%54,2), bekar sayısının 49 (%68,1) ve evli sayısının 23 (%31,9) olduğu; çalışanların 37 (%51,4)’sinin Teknoparkta 2 yıl ve üstünde faaliyet gösterdikleri, çalışanların çoğunluğunun 51 (%70,8) Teknopark’ın hizmetlerinden faydalandığı, 21 (%29,2) çalışanın Kuluçka hizmetlerinden faydalandığı belirlenmiştir. Çalışanların 28 (%38,9)’inin personel olduğu, 5 (%6,9)’inin alt düzey yönetici olduğu, 17 (%23,6)’sinin orta düzey yönetici olduğu ve 22 (%30,6)’sinin üst düzey yönetici olduğu tespit edilmiştir. Teknoparktaki firmaların çoğunluğunun 28 (%38,9) yazılım sektöründe faaliyet gösterdiği, 23 (%32) çalışanın diğer sektörlerde faaliyet gösterdiği saptanmıştır. Firmaların Teknopark seçiminde konumunun 23 (%31,9) çalışan %50 etkili olduğunu ve 20 (%27,8) çalışan %75 etkili olduğunu belirtmiştir. Firmaların Teknopark seçiminde fonksiyonel yapısının 27 (%37,5) çalışan %50 etkili olduğunu ve 26 (%36,1) çalışan %75 etkili olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 2: Ölçeklere Ait Güvenilirlik Katsayıları

Ölçek	Madde	Cronbach's Alpha
Yenilik İklimi	8	0,923
Bölgesel Kalkınma	19	0,971

Çalışmanın güvenilirlik ve geçerlilik analizi Cronbach's Alpha ile belirlenmiştir (Cronbach,1951). Ölçeklerin 0,70 ve üzeri Cronbach's Alpha değerine sahip oldukları için güvenilir oldukları belirlenmiştir.

Tablo 3: Ölçeklere Ait Betimleyici İstatistikler

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maximum
Yenilik İklimi	2,31	0,88	1,00	5,00
Bölgesel Kalkınma	2,56	0,84	1,00	5,00

Yenilik iklimi ve bölgesel kalkınma ölçeklerine ilişkin ortalama değerler incelendiğinde, çalışmaya katılan çalışanların yenilik iklimi ve bölgesel kalkınma hakkındaki görüşlerinin ortalama değerler aldığı belirlenmiştir.

Tablo 4: Normallik Testi Değerleri

Ölçek	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Yenilik İklimi	0,982	1,159
Bölgesel Kalkınma	1,389	1,713

Bazı araştırmacılar basıklık ve çarpıklık değerlerinin kendi standart hatasına bölünmesi ile elde edilen değerler, 3.2'nin altında kaldığında verilerin normal dağılım gösterdiğini varsaymaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2007).

Tablo 5: Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi Tablosu

	Yenilik İklimi	Bölgesel Kalkınma
Yenilik İklimi	1	
Bölgesel Kalkınma	,849**	1

N: 72, p* < 0.05, p** < 0.01

Çalışanların yenilik iklimi ile bölgesel kalkınma üzerine yapılan korelasyon analizi sonucunda, çalışanların yenilik iklimi ile bölgesel kalkınma arasında %84,9 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. H1 hipotezi desteklenmiştir.

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Std. Hata	β	t	p
Bölgesel Kalkınma	Yenilik İklimi	,811	,060	,849	13,468	,000
F= 181,394						
R ² = ,722						
Düzeltilmiş R ² = ,718						
Tahmini Std. Hata= ,45079						
Anova (Anlamlılık)= ,000						

Tablo 6: Yenilik İkliminin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkisinin Test Edilmesi

Bölgesel kalkınmanın %72,2'sinin yenilik iklimi ile açıklandığı tespit edilmiştir. Yenilik ikliminin bölgesel kalkınma üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etkisinin olduğu saptanmıştır ve H2 hipotezi kabul edilmiştir.

4.SONUÇ VE TARTIŞMA

Yenilik iklimi çalışanların içsel motivasyonlarına yönelmekle birlikte, yeni fikir ve çözüm yollarının geliştirilmesine odaklanmaktadır. Örgütler yenilikçi olmayı benimseyerek, çalışanlarına özgür düşünme ortamı sağlayan, fikirlerini açıkça ifade etmelerine olanak sunan ve günlük iş akışlarının dışındaki fırsatları keşfetmelerini sağlayan bir iş ortamı sunabilirler. Örgütlerde yenilik faaliyetlerinin uygulanmasıyla örgütün performansı yükselebilir ve örgüt rakiplerinden daha avantajlı hale gelme konusunda fırsat elde edebilir. Firma yöneticilerinin firmadaki yeniliklerin farkında olup, yeniliklerin benimsenmesini sağlamaları ve bu konudaki gerekli eğitimleri sunmaları gerekmektedir. Bununla birlikte firmaların bölgenin ihtiyaçlarının farkında olarak bölgenin kalkınmasına ön ayak olarak katkı sunmaları gerekmektedir. Bölgesel kalkınmada; bölgedeki girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi ve kurum kültürünün oluşturulması, ekonomik teşviklerin sağlanması, mevcut altyapıların geliştirilmesi, toplumun gelir ve refah düzeyinin artırılması ve istihdamın artırılması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada, çalışanların yenilik ikliminin bölgesel kalkınma üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 72 Teknopark çalışanına yüz yüze anket çalışması uygulanmıştır. Çalışmaya katılım sağlayan çalışanların yenilik iklimi ile bölgesel kalkınma arasında %84,9 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir ve H1 hipotezi kabul edilmiştir. Basit regresyon analizine göre; bölgesel kalkınmanın %72,2'sinin yenilik iklimi ile açıklandığı tespit edilmiştir. Çalışanların yenilik ikliminin bölgesel kalkınmayı anlamlı ve pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir ve H2 hipotezi desteklenmiştir. Yenilik ikliminin var olduğu bir örgütte çalışanların, özgün değerler üretmeye ve yenilikçi yaklaşımları benimsemeye istekli olacakları düşünülmektedir. Bununla birlikte, çalışanların yenilikçi davranışlarını iş süreçlerinin her aşamasında gerçekleştirmeleri ve bu davranışları benimsemeleri ve geliştirmeleri, örgütün yenilik ikliminin de gelişmesini sağlayacağı beklenmektedir. Teknoparktaki firmalardaki çalışanlardan güncel teknolojileri ve bilgi süreçlerini takip etmeleri, yeniliklere açık olmaları, yeni çalışma arkadaşlarına bu yenilikleri öğretmeleri ve bu konuda bilgi paylaşımına açık olmaları beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Anderson, N. R., West, M. A., The Team Climate Inventory: The Development Of The TCI And Its Application in Teambuilding For Innovativeness, *European Journal of Work and Organisational Psychology*, 5, 1996.

Anderson, N., West, M. A., Measuring Climate For Work Group Innovation: Development And Validation Of The Team Climate Inventory (TCI), *Journal of Organisational Behaviour*, 19, 1998.

Avcı, U., Öğrenme Yönelimliğinin Yenilik Performansı Üzerine Etkisi: Muğla Mermer Sektöründe Bir İnceleme, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5,10, 2009.

Chen, C.-J., Huang, J.-W., How Organizational Climate And Structure Affect Knowledge Management-The Social Interaction Perspective, *International Journal of Information Management*, 27,2, 2007.

Cronbach, L.J., Alfa Katsayısı ve Testlerin İç Yapısı, *Psikometrik*,1,16,1951.

Ekvall, G., Organizational Climate For Creativity And Innovation, *European Journal of Work and Organisational Psychology*,5,1,1996.

Ekvall, G., Arvonen, J., Waldenstrom-Lindblad, I., Creative Organisational Climate: Construction And Validation Of A Measuring Instrument, *Swedish Council for Management and Organisational Behaviour*, Stockholm, Sweden, 1983.

Gürbüz, S., Şahin, F., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz*, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Khalili, A., Linking Transformational Leadership, Creativity, Innovation, And Innovation Supportive Climate, *Management Decision*, 54, 2016.

İncekara A., Savrul B., Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, *Journal of Economy Culture and Society*, 44, 2011.

Sarros, J. C., Cooper, B. K., Santora, J. C., Building A Climate For İnnovation Through Transformational Leadership And Organisational Culture, *Journal of Leadership & Organisational Studies*, 15, 2008.

Scott, S.G., Bruce, R.A., Determinants Of Innovative Behavior: A Path Model Of Individual Innovation In The Workplace, *Academy Of Management Journal*, 37,3, 1994.

Sönmez, B., Bacaksız, F. E., Yıldırım, A., Yenilik İklimi Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20,2,2017.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., *Using Multivariate Statistics*, Pearson Education Inc., Boston, 2007.

Yıkın, M. M., *Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Yönetişim: Yönetişim Bağlamında Dakanın TRB2 Bölgesinin Kalkınmasındaki Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı, 2019.

THE IMPACT OF HEALTHCARE INSURANCE ON THE CONSUMPTION OF HEALTH PRODUCTS IN ALGERIA

BERRACHED Amina

PhD at The High School of Management Tlemcen, Algeria

SENOUCI BEREKSI Imane

PhD at The High School of Management Tlemcen, Algeria

ABSTRACT

Several recent studies have examined the impact of health insurance on the use of health care and therefore on the health status, particularly of the poorest [(Jutting J.P (2001); Bocognano, A & Dumesnil, S (1999); Makinen, M & Konaté, M (2005); et Smith & Sulzbach (2008)]. They most often conclude that it has a positive effect and show that health insurance has the effect of reducing the economic difficulties resulting from illness. In Algeria, the analysis of health insurance expenditure indicates that it has been increasing steadily since 1990 (Brahamia, 2010), at an accelerated pace. Thus, we were interested by the analysis of demand on the health market and in particular the impact of health insurance on it : *Are consumers in the healthcare market rational or not if they are consuming health products when they are covered?* Thus, we carried out a quantitative descriptive study on a sample of 170 people in Algeria, based on a survey. After analyzing the results, we were able to reject the hypothesis that people consume more every time they are insured, and confirm the one that when it comes to their health, consumers are rational. Therefore, we can say that the consumption behavior of patients deserves to be analyzed from different aspects, and that we must think about new correct management tools for insurance companies.

Keywords : Health insurance, health products, demand for health products, patient.

ECONOMIC FREEDOM AND FINANCIAL INSTITUTIONS: IMPLEMENTATION ON DEVELOPING COUNTRIES

Asst. Prof. Dr, Hilal OK ERGÜN

Trabzon University, - 0000-0002-1454-367

Asst. Prof. Dr, Nuran ÖZTÜRK OFLUOĞLU

Trabzon University, - 0000-0003-3617-5139

ABSTRACT

The aim of this paper is to examine the determinants of the economic freedom index in developing countries in the context of indicators related to financial institutions. In the paper, panel data analysis was applied to the data of 31 different developing countries covering the period 2000-2020. Data on the variables included in the study were obtained from the Fraser Institute, International Monetary Fund and World Bank.

In this paper, the developed panel data model was subjected to tests for multicollinearity, heteroscedasticity, autocorrelation, and cross-sectional dependence assumptions. The test results of the assumptions indicated the presence of heteroscedasticity, autocorrelation, and cross-sectional dependence in the model. In this context, the Driscoll and Kraay estimator was used in the estimation of the model. As a result of the estimation of the model, it was found that the increase in the efficiency level of financial institutions and the level of access to financial institutions had a statistically significant and positive effect on the economic freedom index. However, it was also found in the model the control variable gross savings is also statistically significant and positive on the economic freedom index variable, while population has a negative effect on the economic freedom index variable. In conclusion, the findings obtained from the study indicate that the efficiency level of financial institutions and the level of access to financial institutions are the determinants of the economic freedom index in developing countries.

Key Words: Economic Freedom, Financial Institutions, Panel Data Analysis

1. INTRODUCTION

The concept of economic freedom is shown as one of the most important reasons for the differences in development between countries. The fact that economic freedom is high in developed countries and that economic freedom is limited in developing countries and underdeveloped countries is accepted as one of the main reasons for the differences in development between countries (Yücesan and Yağış, 2020:692). In the related literature, the relationship between economic freedom and growth is generally positive. Accordingly, economies with an efficient legal system, limited government intervention, property rights and free trade experience increases in growth rates and welfare (Kılıcı and Akıncı, 2020:48).

Economic freedom forms the basis of classical theory. Therefore, how it is defined is of great importance. One of the researchers referenced in defining the concept of freedom in the economics literature is Frederick A. Hayek. According to Hayek, freedom is the possibility that a person can act in accordance with his own decisions and plans, without being subject to the will of someone who may compel him to act in a certain way by an arbitrary decision (Taşar, 2007: 148-149).

One of the pillars of economic freedom is undoubtedly financial liberalization. According to the hypothesis of Neo-Classical McKinnon (1973) and Shaw (1973), the wide variety of financial instruments in financially open developing countries encourages savings, increases investments and supports economic growth (Atamtürk, 2007:76). In addition, the financial system distributes resources more effectively in terms of space and time, increasing physical and human capital and accelerating technological development (Bozoklu and Yılcı, 2013:165). The relation between economic freedom and financial markets is important in this sense.

The idea of creating an economic freedom index was put forward by the Freedom House Foundation in 1983. In the following periods, with the contributions of some economists, the "Economic Freedom of the World" Report was prepared by the Fraser Institute (Economic Freedom of World: EFW) and an economic freedom index including the theories in Adam Smith's Wealth of Nations was developed (Yücesan and Yağış, 2020:692).

In this paper, the index of economic freedom in 31 different developing countries between the years 2000-2022 was examined empirically using panel data analysis within the scope of indicators of financial institutions. Access to financial institutions index and financial institutions efficiency index, which are considered as independent variables, represent financial institutions. The economic freedom index was taken as an independent variable. Driscoll and Kraay estimator was used to estimate the model with random effects approach. In the panel data model developed in the study, it was aimed to investigate the determinants of the economic freedom index within the scope of the financial institutions efficiency and access index.

2. LITERATURE

When the literature on economic freedom is viewed, economic freedom has positive results such as faster growth, better living standards, and more happiness in the majority of studies. Few of these studies suggest that economic freedom can have negative consequences, such as increasing income inequality (Lawson and eg. 2020). The relationship between economic freedom and growth is among the most researched subjects (Kangal and Eroğlu 2023; Birol and Demirgil 2020; Dam and Şanlı 2019; Güney 2017a; Sucu 2017; Matallah et al., 2015; Kılıcı and Akıncı 2020; Tunçsiper and Biçen 2014; Justesen 2008; Yıldırım 2009; Carter 2007; Haan and Sturm 2000; Ayal and Karras 1998; Farr et al., 1998; Gwartney et al., 1999; Abrams and Lewis 1995; Gastil 1978; Islam 1996; Scully 1988). Commercial freedom is also discussed in the context of economic freedom with macroeconomic variables such as foreign direct investment, welfare level, tax revenues, unemployment, tourism revenues and income distribution (Koçak and Uzay 2018; Güney 2017b; Konu 2017; Çetin 2013; Acar 2010; Ashby and Sobel 2008;

Savaşan and Dursun 2006; Beşkaya and Manan 2009; Feldmann 2007; Scully 2002; Akçay 2000, Esposito ve Zaleski 1999). Another category covered in the literature on economic freedom is institutional variables. Corruption, democracy, happiness and human development are among them (Graafland 2020; Konu and Ata 2016; Kayalidere and M. Özcan 2014).

It is observed that studies that deal with economic freedom and financial variables are not very common. Among these studies, Şit (2022), in his study covering the 1996-2021 period for the MIST country group, concluded that the effect of economic freedom on the stock market is quite high and it is effective in the development of the country's stock markets.

On the other hand, Büyükoğlu et al. (2022), in their study, examined the relationship between borrowing interest rate and economic freedom in G20 countries in the period of 2010-2020 using dynamic panel data analysis method. Eventually, the effect of economic freedom on the borrowing interest rate was found to be negative.

Kasım et al. (2021), in their study using the corruption index and the four sub-headings of the economic freedom index (rule of law, regulatory effectiveness, openness of markets, government size) as indicators of institutional quality in the 1995-2018 period, the effect of the economic freedom index and corruption control were found to be positive. Financial development in the Organization of Islamic Cooperation countries. However, as a result of the study, the relationship between the size of the government and financial development was found to be negative.

Şahin and Temelli (2018) analyzed the macroeconomic and institutional determinants of stock market development in Türkiye and 8 APEC countries during the 1995-2015 period in their study, where they used the corruption index and the economic freedom index as institutional quality indicators. In the study, in which panel data analysis was used, a positive relationship was found between the corruption index and the development of the stock market, while the finding that economic freedoms did not have a statistically significant effect was obtained.

Blau et al. (2014), using the examples of 327 American Trust Receipts, aimed to determine the relationship between the price stability of individual securities and economic freedoms. Consequently, an inverse correlation was found between the economic freedoms of the countries that are the homeland of American Trust Receipts and the price stability of AEM. In addition, according to the findings of the study, less regulation of the markets and less government control in the home country of the securities lead to more stable prices in the AEM.

Chen and Huang (2009) tested the data covering the period 1996-2006 in 55 countries in their study investigating the relationship between the economic freedom index and capital market performance and volatility. Herewith, weak relation was found between capital market returns and economic freedom. Similar results emerged in the economic freedom sub-indices. Otherwise, it was found that economic freedom reduces volatility in the stock market.

Another study that tests the relationship between stock market volatility and economic freedom belongs to Lou (2014). In the study, data for the period of 1995-2010 were tested for the economies of 22 developing countries. It has been found that the economic freedom index and all its sub-indices reduce capital market volatility, consistent with the theory. Some sub-indices

in the regulatory impact category (job freedom, employment freedom, and monetary freedom) and limited government have stronger effects on stock market volatility.

Ullah and Jan (2020) tested the impact of economic freedom on Pakistani capital market liquidity and performance using the KSE-100 index with data for the period of 2000-2017. In their study, where they used the Granger causality test, it was determined that there was a one-way causality relationship between economic freedom and the KSE-100 index, market capitalization and trade volume. In the study, no causality was observed between economic freedom and stock market returns. In addition, a long-term causality relationship has been determined between the stock market performance and liquidity of economic freedom.

Burnie (2019) has tested the effect of democracy/dictatorship or various economic freedom index on stock market returns with 87 stock market data around the world in the period of 1995-2016. In the study, it was found that as economic freedom increases, stock market returns increase and democracy/dictatorship indices also have a positive effect on stock market returns.

Islam et al. (2022) investigated the symmetrical and asymmetrical relationship between stock market development and economic freedom index in Pakistan based on nonlinear Autoregressive Distributed Latency (NARDL) and ARDL models. In the study, the index of economic freedom is discussed in four dimensions: rule of law, regulatory efficiency, government size and open market. As a result of the study, which covers the period 1993-2020, it has been determined that the rule of law and regulatory efficiency do not have an effect on the development of the stock market, while the size of the government and the open market have a significant effect. Another finding is the existence of significant Granger causality between the rule of law and the open market. However, bidirectional causality has been identified from stock market development to rule of law and regulatory effectiveness. In addition, it was emphasized in the study that the economic freedom index is important for stock price volatility and helps to achieve sustainable stock market development, but the increase in the economic freedom index level has no effect on the Pakistan stock market.

In addition, Eldomiatya et al. (2016) investigated the relationship between stock market price volatility by considering the sub-indices of the economic freedom index as institutional quality indicators. They analyzed the MENA countries in the period 1996-2014 in their study, in which they considered institutional quality at three levels as high, medium and low. In the study, it was determined that as the institutional quality increases, the volatility of the stock market index decreases. Otherwise, it has been concluded that legal rules have a significant effect on stock market volatility apart from economic freedom. Unlike the literature, the relationship between corruption variable and medium level institutional quality was found to be negative.

Abdessatar and Rachida (2013) found a positive relationship between institutional quality and financial stress in their study for 21 developing countries in the 1996-2011 period. According to the results obtained, as the level of institutional quality increases, financial stress decreases and more stable financial markets emerge.

When the studies in the literature were generally viewed, it was observed that the effect of the economic freedom index was discussed, particularly in the context of macroeconomic variables and positive findings were obtained in this context. In this study, the determinants of the

economic freedom index were examined within the scope of indicators related to financial institutions, which constitutes the unique aspect of this study.

3. METHODOLOGY

In this section of the paper, the dataset, model, and findings related to the research are presented.

3.1. Data Set and Model

The details regarding the variables used in the paper and the sources of the data series for each variable are presented in Chart 1.

Chart 1: Details of the Variables

Name	Symbol	Type	Source
Economic Freedom Index	EFI	Dependent Variable	Fraser Institute
Financial Institutions Access Index	FIAI	Independent Variable	International Monetary Fund(FinancialDevelopment Index Database)
Financial Institutions Efficiency Index	FIEI	Independent Variable	International Monetary Fund(FinancialDevelopment Index Database)
Population, total	POP	Control Variable	World Bank (World Development Indicator)
Gross savings (current US\$)	SAVING	Control Variable	World Bank (World Development Indicator)

When examining Chart 1, it can be observed that two different independent variables are considered in the study regarding indicators related to financial institutions, namely access to financial institutions and efficiency indexes. These index values range from 0 to 1. Additionally, total population and gross savings are used as control variables in the study and are presented in the chart with their respective units. The indexes used in this paper and their components are as follows:

Economic Freedom Index: This index represents the factors that determine a country's economic freedom, in other words, the elements that affect economic freedom. The factors covered under five headings are as follows: Size of Government, Legal System and Property Rights, Sound Money, Freedom to Trade Internationally, and Regulation. There are 26 components within these factors, and there are also sub-components of these components. As a result, the Economic Freedom Index contains a total of 44 different variables.

Financial Institutions Access Index: This index consists of two different variables related to the banking sector. These variables are the number of bank branches per 100,000 people and the number of ATMs per 100,000 people.

Financial Institutions Efficiency Index: This index consists of five different variables related to the banking sector. These variables are net interest margin of the banking sector, lending-

deposit margin, non-interest income to total income ratio, general expenses to total assets ratio, asset profitability, and return on equity.

Population, total: This variable represents the estimated mid-year population of all countries, regardless of legal status, that represents the actual population.

Gross savings (current US\$): This variable is calculated as gross national income minus total consumption plus net transfers.

The data used for the study belongs to 31 different developing countries and covers the years 2000-2020. The developing countries included in the study are as follows: Bangladesh, China, Ghana, Jordan, Mexico, Pakistan, Russia, Botswana, Colombia, India, Kenya, Morocco, Panama, South Africa, Brazil, Ecuador, Indonesia, Malaysia, Namibia, Philippines, Sri Lanka, Bulgaria, Egypt, Jamaica, Mauritius, Nigeria, Romania, Tanzania, Thailand, Tunisia, and Türkiye.

3.2. Method and Model

The study utilizes panel data analysis to examine the relationship between the economic freedom index and access to financial institutions and the efficiency of financial institutions in developing countries. The developed panel data model is as follows: The model developed in the study is as follows:

$$EFI_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 FIAI_{it} + \beta_2 FIEI_{it} + \beta_3 LNPOP_{it} + \beta_4 LNSAVING_{it} + u_{it} \quad i=1, \dots, N \quad t=1, \dots, T$$

Here, α is the constant parameter, β is the slope parameters, and u is the error term. The i subscript denotes the countries and the t subscript denotes the years.

3.3. Findings

Chart 2 indicates the mean, standard deviation, minimum, and maximum values of the data series for the variables. It can be seen that the natural logarithms of the POP and SAVING variables were analyzed. This was done in order to reduce the scale differences between these variables. The EFI, FIAI, and FIEI variables are index values ranging from 0 to 1. Upon examining the observation values, it can be seen that all variables except LNSAVING have an equal number of observations. Therefore, it can be stated that the dataset used in the study is an unbalanced panel dataset.

Chart 2: Descriptive Statistics for the Variables

Variable	Observation number	Mean value	Standard Deviation	Min. value	Max. value
EFI	651	0.6694	0.0609	0.5001	0.8259
FIAI	651	0.2859	0.2099	0.0028	0.9342
FIEI	651	0.5878	0.1080	0.1775	0.7811
LNPOP	651	17.4314	1.7334	13.9868	21.0676
LNSAVING	645	24.0110	1.8880	20.2222	29.4953

Chart 3 presents the results of the tests for the assumptions and estimation. The tests include the examination of variance inflation factor, Durbin-Watson, and Baltagi-Wu LBI values for the assumptions of the model; Levene, Brown and Forsythe, Pesaran, Friedman, and Frees tests have also been conducted.

Chart 3. Random Effects Results (Driscoll-Kraay Standard Errors)

Variables	Coefficient	t	VIF	1/VIF
FIAI	0.0913*	9.33	1.80	0.5564
FIEI	0.0610*	2.40	1.11	0.8971
LNPOP	-0.0331*	-5.32	6.40	0.1563
LNSAVING	0.0222*	4.79	6.88	0.1454
Sabit Terim	0.6511*	9.85	Ortamalam VIF 4.05	
R-squared	0.3606		Dirençli Hausman Testi	2.15 [0.7077]
Wald chi2(5)	104.04*		Durbin-Watson	0.3468
Pesaran's test	4.996 [0.00]		Baltagi-Wu LBI	0.5545
Friedman's test	50.283 [0.12]		Levene, Brown ve Forsythe	
Frees' test	0.2116 [5.38]		W₀: 8.3018	df(30, 615) [0.00]
			W₅₀: 5.1221	df(30, 615) [0.00]
			W₁₀: 7.5623	df(30, 615) [0.00]

* represents a significance level of 1%.

Before discussing the selection of the prediction method of the model and the prediction results, it is necessary to test the assumptions related to the analysis of the panel data model developed without mentioning the prediction method. In this context, the variance inflation factor (VIF) values of the model were examined to determine whether there is a problem of multicollinearity in the model. Chart 3 presents the VIF values for the variables. An average VIF value less than 5 ($4.05 < 5$) demonstrates that there is no problem of multicollinearity in the model. Furthermore, it can be stated that although the VIF values obtained for the LNPOP and LNSAVING variables in the results obtained from auxiliary regressions are greater than 5 but less than 10, they may cause moderate multicollinearity. However, generally, it is possible to express that there is no problem of multicollinearity in the model because the average VIF values of the variables are below 5 (Tatoğlu, 2021:275).

In order to test the autocorrelation problem in the model, DW test proposed by Bhargava, Franzini and Narendranathan and LBI test proposed by Baltagi-Wu were conducted. As seen in Chart 3, since the critical values for both tests are less than 2, there is first order autocorrelation in the model (Tatoğlu, 2021:268).

Levene, Brown, and Forsythe tests were used to test the presence of heteroscedasticity, and the results were presented in Chart 3. Accordingly, the test statistics W_0 , W_{50} and W_{10} indicate the presence of heteroscedasticity in the model (Tatoğlu, 2021:266-267).

To test for inter-unit correlation in the model, Pesaran, Friedman, and Frees tests were conducted. The probability values of the Pesaran and Friedman tests indicate that there is inter-unit correlation in the model. The Frees test statistic also supports the presence of correlation between the units since it is greater than the critical value ($5.379 > 0.2116$). In conclusion, the results of the tests conducted to examine the assumptions indicate that there is no problem of

multicollinearity in the model, but there is the presence of autocorrelation, heteroscedasticity, and inter-unit correlation.

As heteroscedasticity, autocorrelation, and inter-unit correlation were detected in the model, a robust Hausman test was conducted. The results of the robust Hausman test, as shown in Chart 3, suggest that the model should be estimated using the random effects approach. Additionally, the sampling process of the study also supports the random effects.

The Driscoll-Kraay Standard Errors estimator was used in the random effects approach of the model considering the assumption tests of the model. Results of the estimation are presented in Chart 3. Accordingly, the probability value of the Wald test, which provides information about the overall significance of the model, indicates that the model is generally significant. The R^2 value has been calculated as 36%. In this context, the overall explanatory power level of the model is represented by the 36% value, which indicates that the FIAI, FIEI, LNPOP, and LNSAVING variables explain the variability of the EFI variable.

According to the estimated results of the model in Chart 3, the probability values of the independent variables show that the results are significant. Thus, the FIAI and FIEI variables have a statistically significant and positive effect on the EFI variable. With another explanation, 1% increase in the FIAI variable increases the EFI variable by 9%, while a 1% increase in the FIEI variable increases the EFI variable by 6%. The control variable LNSAVING is also statistically significant and positive on the EFI variable, while LNPOP has a negative effect on the EFI variable.

4. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

The Economic Freedom Index is commonly used in the literature as an indicator of countries' level of development. Depending on the institution calculating it, this index consists of many different sub-components related to economic and governance policies. Financial institution efficiency and accessibility indexes are composed of sub-variables related to the banking sector. In this context, the economic freedom index has been examined within the indicators of the banking sector in the paper. The subject of the paper is to identify the different determinants of the economic freedom index value, which is considered as an important indicator in the ranking of countries or regions in terms of economic development, specifically in the context of financial institutions, especially banking.

The study empirically examined the economic freedom index among 31 different developing countries between the years 2000-2022, using panel data analysis based on indicators belonging to financial institutions. The indicators related to financial institutions include the access index to financial institutions and the efficiency index of financial institutions. The aim of the panel data model developed in the paper was to research the determinants of economic freedom index within the scope of financial institution efficiency and access index. Additionally, total population and gross savings were included as control variables in the model. The data was acquired from the Fraser Institute, International Monetary Fund, and the World Bank.

In the study, the panel data model developed within the scope of panel data analysis was estimated using the Driscoll and Kraay estimator with the random effects approach. The findings obtained from the prediction indicate that the effective level of financial institutions and the access level to financial institutions are determinant factors of the economic freedom index in developing countries. In conclusion, it is possible to state that the efficiency level of the banking sector, as measured within the scope of financial institution efficiency, is a determining factor in terms of economic freedom index. In addition, it can be stated that the subject and level of access to financial institutions, which is defined as the ability of individuals and institutions to access financial products and services easily, at low cost and quickly, is also a determining factor in terms of the economic freedom index.

According to the findings, it is possible to state that the policies aimed at increasing the access and efficiency level of financial institutions can contribute to economic freedom and thus to the increase of economic growth and welfare. In this context, the efficiency and access of financial institutions should be among the issues to be considered together with the concept of economic freedom. In future studies, the relationship between the economic freedom index and different variables related to the financial market and institutions can be examined.

REFERENCES

- Abdessatar, A., and B.J. Rachida. 2013. Institutional Quality and Financial Stress: Experience From Emerging Eountry. *Studies in Business and Economics* (8)3, 5-20.
- Abrams, B.A. and Lewis, K.A. (1995). Cultural And Institutional Determinants Of Economic Growth: A Cross-Section Analysis. *Public Choice*, 83, 273–289.
- Acar, M. (2010). Serbest Ticaret, Ekonomik Özgürlükler ve Refah. *Bilig / Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 53, 1-28.
- Akçay, S. (2000). Yolsuzluk, Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 1-15.
- Ashby, N. J., and Sobel, R. S. (2008). Income Inequality and Economic Freedom in the U.S. States. *Public Choice*, 134(3/4), 329–346. <http://www.jstor.org/stable/27698230>
- Atamtürk, B. (2007). Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye’de Finansal Serbestleşmenin İç Tasarruflar Üzerindeki Etkisi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 23(2), 75-89.
- Ayal E. B. and Karras G. (1998). Components of Economic Freedom and Growth: An Empirical Study. *The Journal of Developing Areas*, 32(3), 327-338.
- Beşkaya, A. and Manan, Ö. (2009). Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi İle Ekonomik Performans Arasındaki İlişkinin Zaman Serileri İle Analizi: Türkiye Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 5(10), 47-76.
- Birol, Y.E. and Demirgil, B. (2020). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Brics Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 546-558.

- Blau, B. M., Brough, T. J. and Thomas, D.W. (2014). Economic Freedom and The Stability Of Stock Prices: A Cross-Country Analysis. *Journal of International Money and Finance*, 41, 182-196.
- Bozouklu, Ş., Yılcı, V. (2013). Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Gelişmekte Olan Ekonomiler İçin Analiz. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(2), 161-187.
- Burnie, D.A. (2019). Democracy, Dictatorship, and Economic Freedom Signals in Stock Market. *International Journal of Finance&Economics*, 26(1), 375-390.
- Büyükoğlu, B., Buyuran, B. and Ekşi, İ. H. (2022), Ekonomik Özgürlük ve Borçlanma Faiz Oranları Arasındaki İlişkinin Analizi. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 6(3), 2667-2682.
- Carter, J. R. (2007). An Empirical Note on Economic Freedom and Income Inequality. *Public Choice*, 130(1/2), 163–177. <http://www.jstor.org/stable/27698048>
- Chen, C. R. and Huang, Y. S. (2009). Economic Freedom, Equity Performance and Market Volatility. *International Journal of Accounting and Information Management*, 17(2), 189-197.
- Dam, M.M. and Şanlı, O. (2019). Ekonomik Özgürlüğün Büyüme Üzerindeki Etkisi: BRIC-T Ülkeleri Üzerine Bir Panel ARDL Analizi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(4), 1027-1044.
- Çetin, R. (2013). Ekonomik Özgürlüğün Gelir Düzeyi Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(2), 37-47.
- Eldomiaty, T. I., Quassemi, A.B.F., Mabrouk, and Abdelgehany L.S. (2016). Institutional Quality, Economic Freedom and Stock Market Volatility in the MENA region. *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies*, 9(3), 262-283.
- Esposito, A.G. and Zaleski, P.A. (1999). Economic Freedom and the Quality of Life: An Empirical Analysis, *Constitutional Political Economy*, 10, 185–197.
- Farr, W. K., Lord R. A., and Wolfenbarger J. L. (1998). Economic Freedom, Political Freedom, and Economic Well-Being: A Causality Analysis. *Cato Journal*, 18(2), 247-262.
- Feldmann, H. (2007). Economic Freedom and Unemployment around the World. *Southern Economic Journal*, 74(1), 158-76.
- Gastil, R.D. (1978). *Freedom in the World*. Boston: Freedom House.
- Güney, T. (2017a). Türkiye ve Brics Ülkelerinde Ekonomik Özgürlüğün Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. *International Review of Economics and Management* 5(2), 20-38.
- Güney, T. (2017b). Ekonomik Özgürlük ve İnsani Gelişmişlik. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1109-1120.
- Graafland, J. (2020). Contingencies İn The Relationship Between Economic Freedom And Human Development: The Role Of Generalized Trust. *Journal of Institutional Economics* (2020), 16, 271–286.

- Gwartney J. D., Lawson R. A. and Holcombe R.G. (1999). Economic Freedom and the Environment for Economic Growth. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 155(4), 643-663.
- Haan and Sturm (2000). On The Relationship Between Economic Freedom And Economic Growth. *European Journal of Political Economy*, 16, 215-241.
- Islam, K., Bilal A.R. and Zaidi S.A.H. (2022). Symmetric and Asymmetric Nexus Between Economic Freedom and Stock market Development in Pakistan. *Economic Change and Restructuring*, 55, 2391–2421.
- Islam, S. (1996). Economic Freedom per Capita Income and Economic Growth. *Applied Economic Letters* 3: 595–97.
- Justesen, M.K. (2008). The Effect Of Economic Freedom On Growth Revisited: New Evidence On Causality From A Panel Of Countries 1970–1999. *European Journal of Political Economy*, 24(3), 642-660.
- Kangal, N. and Eroğlu İ. (2023). Yüksek Özgürlükçü Ekonomilerde Ekonomik Büyüme Performansına İlişkin Ampirik Kanıtlar. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 15(1), 1-24.
- Kasım, M., G. Özkul and D. Çetin (2021). Kurumsal Kalite Faktörlerinin Finansal Gelişmişlik Üzerindeki Etkisi: İslam İşbirliği Teşkilatı Ülkeleri Örneği. *Sosyoekonomi*, 29(50), 465-484.
- Kayalıdere, G. and Özcan, P.M. (2014). Bütçe Saydamlığı ve Ekonomik Özgürlüğün Yolsuzluk Üzerindeki Etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(2), 219-234.
- Kılıcı, E.N. and Akıncı A. (2020). Türkiye’de Ekonomik Özgürlük Düzeyinin Ekonomik Büyüme ve Doğrudan Yatırımlar Üzerindeki Etkisinin Araştırılmasına Yönelik Bir Analiz. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 47-59.
- Koçak, E. and N. Uzey (2018). Demokrasi, Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme: Kurumların Rolü Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoekonomi*, 26(36), 81-102.
- Konu, A. (2017). Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Ekonomik Özgürlük İlişkisi: OECD Ülkeleri İçin Ampirik Bir Değerlendirme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(4), 928-936.
- Konu, A. and Ata, A.Y. (2016). Yolsuzluk ve Ekonomik Özgürlük İlişkisi: AB Ülkeleri Üzerine Yatay Kesit Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(1), 193-207.
- Lou, Y. (2014). Economic Freedom, Financial Crisis and Stock Volatilities in Emerging Markets, *International Journal of Financial Management*, 4(1), 1-10.
- Matallah, S., Ghazi N. and Bounoua C. (2015). How the Triptych “Economic Freedom-Financial Development-FDI” Can Affect the MENA region’s Economic Growth?. *International Journal of Innovation and Applied Studies*, 13(1), 50-65.
- Savaşan, F. and Dursun, İ. (2006). Ekonomik Özgürlükler ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar: İstatistiksel Bir Analiz. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6 (12), 29-52.
- Scully, G.W. (1988). The Institutional Framework and Economic Development. *Journal of Political Economy*, 96, 652–62.

Scully, G. W. (2002). Economic Freedom, Government Policy and the Trade-Off Between Equity and Economic Growth. *Public Choice* 113, 77-96 (2002).

Sucu, M. B. (2017). Yükselen Piyasa Ekonomilerinde Ekonomik Özgürlük, Büyüme ve Kalkınma İlişkisi: Bir Panel Veri Analizi. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 2(2), 135-167.

Şahin, D. and Temelli, F. (2018). Türkiye ve Apec Ülkelerinde Hisse Senedi Piyasası Gelişiminin Makroekonomik ve Kurumsal Belirleyicileri Üzerine Bir Analiz. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Prof. Dr. Harun TERZİ Özel Sayısı, 257 – 270.

Şit, Ahmet (2022). Ekonomik Özgürlük Endeksi Borsa İlişkisinin Değerlendirilmesi: MIST Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 94-102.

Taşar, M.O. (2007). Ekonomik Özgürlük Kavramı ve Türkiye’de Ekonomik Özgürlüklerin Gelişimi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 15(1), 143-167.

Tatoğlu-Yerdelen, F.(2021). Stata Uygulamalı Panel Veri Ekonometrisi, Beta Yayınları, İstanbul.

Tunçsiper, B. Biçen, Ö. (2014). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Regresyon Yöntemiyle İncelenmesi. *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(29), 25-45.

Ullah, J. and Jan, S. (2020). Economic Freedom on Stock Market Performance and Liquidity: Evidence from KSE-100 Index Pakistan. *NUML International Journal of Business & Management*, 15(1), 110-126.

Yıldırım, S. (2009). Aghion-Howitt Büyüme Modeli Çerçevesinde Ekonomik Özgürlük ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Veri Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 259-268.

Yücesan, M. and Yağış O. (2020). Ekonomik Özgürlüğe Etki Eden Faktörler: Yükselen Piyasa Ekonomileri İçin Panel Veri Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 691-711.

IS PER CAPITA REAL GDP STATIONARY IN FRAGILE FIVE ECONOMIES? PANEL DATA ANALYSIS

Arş. Gör. Dr. Elçin KARAŞ AYDIN

Fırat Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-2983-6413

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the stationarity of real GDP per capita series of fragile five economies (India, Indonesia, Brazil, Turkey, South Africa) during the period 1960-2021. Before testing stationarity, the cross-section dependence was investigated. The LM test, CD_{LM} test, CD test and LM_{adj} test were used to test the cross-sectional dependence in the series. According to these tests, it was found that there is a cross-section dependence in the series. For this reason, testing the stationarity of real GDP per capita series should be done with second-generation panel unit root tests that take into account the cross-sectional dependence. In the study, CADF and SURADF panel unit root tests are used, which are applied when $T > N$ and test the stationarity separately for each country in the panel. As a result of the stationarity analysis, the unit root null hypothesis for the real GDP per capita series in all countries for both tests cannot be rejected. That is, the series is not stationary.

KeyWords: Panel Data Analysis, Stationary, Fragile Five

UNEMPLOYMENT HYSTERESIS IN TURKEY: THE ANALYSIS OF UNIT ROOT TESTS WITH STRUCTURAL BREAKS

Arş. Gör. Dr. Elçin KARAŞ AYDIN

Firat Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-2983-6413

ABSTRACT

Unemployment is one of the most important economic variables for policymakers. There are three basic approaches in the literature on unemployment. These are the natural rate hypothesis, unemployment hysteresis, and the structuralist approach. Unemployment hysteresis states that shocks have permanent effects on unemployment due to labor market rigidities. The unemployment hysteresis hypothesis can be analyzed from an econometric framework with unit root tests. If the unemployment rate series is stationary, the series does not have hysteresis effect and the effect of shocks is temporary. If the series has a unit root, the effect of shocks is permanent. In this case, after any shock, the series will not return to the mean and the effect of the shock will continue for a long time. In this study, the validity of unemployment hysteresis for Turkey was analyzed with structural break unit root tests in the 1982-2022 period. For this purpose, the stationarity of the unemployment rate series for Turkey was tested by using Zivot-Andrews (ZA), one and two break LM and Narayan Popp (NP) unit root tests. According to ZA, one and two break LM tests, while unemployment hysteresis hypothesis is valid for Model A, unemployment hysteresis hypothesis is invalid for model C. According to the NP test, the unemployment hysteresis hypothesis is invalid for both models.

Keywords: Unemployment Hysteresis, Structural Breaks, Unit Root Tests

İKTİSADİ BÜYÜME MODELLERİ KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Öğr. Gör. Dr. Seyfi AKTOPRAK

Trakya Üniversitesi/ Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü,

ORCID: 0000-0003-4842-2424

ÖZET

İktisadi büyüme, her gelişmişlik düzeyindeki devletler açısından büyük bir önem arz etmektedir. Farklı iktisadi büyüme kuramlarında teknolojik ilerlemeye ve beşerî sermayeye farklı önemler belirlediği yazında sıklıkla dillendirilmiştir. Teknolojik ilerleme ve beşerî sermayenin iktisadi büyümenin bir mühim bir aracı olarak ekonomik değişkenlerden etkilenmediğini, ancak uzun vadede iktisadi büyümenin esas belirleyicisi olduğunu savunan modelleri dışsal iktisadi büyüme modelleri olarak anılmaktadır. Yine içsel büyüme modeli ise iktisadi büyümeyi piyasa içinde faaliyet gösteren ekonomik birimlerin içsel olarak belirlediğini görüşünü ortaya atmaktadır. Çalışmamız yukarıda sayılan modellerin temel kavramlarını tespit etmek amacıyla kaleme alınmıştır. Bu minvalde anılan teorilerin hangi kavramları öncelediğini ve bunlara nasıl anlamlar yüklediği sorusuna yanıt aranacaktır. Analiz için yukarıda sayılan modellerin temel eserleri veri olarak kullanılmıştır. Temel eserlerin Maxquda 2023 programı ile benzerlik matrisi, vaka modeli ve vaka modeli karşılaştırılması, sıklık ve kelime bulutu ile çözümlenecektir. Çalışmanın yol haritasında birinci bölümde giriş ve yöntem yer almıştır. İkinci kısımda ise iktisadi büyüme ve modelleri tanımlanmış ve temel nitelikleri bağlamında kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmaya konu olan modellere ilişkin bulgular analiz edilmiştir. Sonuç kısmında ise tespit edilen bulgular değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi büyüme, İçerik Analizi, İçsel ve Dışsal Büyüme Modelleri

AN ANALYSIS ON THE CONCEPTS OF ECONOMIC GROWTH MODELS

ABSTRACT

Economic growth is of great importance for states at every level of development. It has been frequently mentioned in the literature that different economic growth theories place different emphasis on technological progress and human capital. Models that argue that technological progress and human capital are not affected by economic variables as an important tool of economic growth, but that they are the main determinants of economic growth in the long run are referred to as external economic growth models. Again, the endogenous growth model puts forward the view that economic growth is determined internally by the economic units operating in the market. Our study was written in order to determine the basic concepts of the models mentioned above. In this way, an answer will be sought to the question of which

concepts the aforementioned theories prioritize and what meanings they attribute to them. The main artifacts of the above-mentioned models were used as data for analysis. The comparison of the main works with the Maxquda 2023 program with the similarity matrix, case model and case model will be analyzed by frequency and word cloud. In the roadmap of the study, the introduction and method are included in the first part. In the second part, economic growth and its models are defined and a brief evaluation is made in the context of its basic characteristics. In the third part of the study, the findings related to the models that are the subject of the research were analyzed. In the conclusion part, the findings were evaluated and discussed.

Keywords: Economic growth, Content Analysis, Internal and External Growth Models

Kavramsal Çerçeve

Yazında iktisadi büyüme modelleri bakımında çok sayıda esere rastlamak mümkündür. Anılan yapıtların neredeyse tamamını Batılı ekol tarafından yazına kazandırılmıştır. Örneğin, ekonomik büyüme modelleri açısından öncü çalışmalardan biri Nicholas Kaldor tarafından “A Model of Economic Growth” serlevhasıyla 1957 senesinde neşredilmiştir (Kaldor, 1957). Kaldor modeli Keynesyen analiz tekniklerine dayanmaktadır ve sistemin bağımlı değişkenleri olarak gelir ve sermaye değişim oranları ile ilgili olarak orijinal "dinamik yaklaşımı" takip etmektedir. (Kaldor, 1957, s. 593) Gene iktisadi büyüme modelleri açısından başucu eserlerden biri Charles I. Jones tarafından yazılmış olan “Introductuon to Economic Growth” başlıklı kitaptır. Eser büyüme ve gelişme kavramlarını ampirik olarak masaya yatırmaktadır. Gene eser zengin ve fakir ülkelerin büyüme hızları gibi iktisadi açıdan oldukça tartışmalı bir konuyu çözümlenmektedir. Kitap en genel hatlarıyla büyüme ve gelişme sürecini izah edecek bir eser olarak raflardaki yerini almıştır (Jones, 1997).

Türk yazınında Erdal M.Ünsal'ın “İktisadi Büyüme” başlıklı kitabı öne çıkmaktadır. Kitap oldukça yalın bir dille kaleme alınmış giriş haricinde “Öncü Büyüme Modelleri”, “Harrod-Domar Modeli: Modern Büyüme Teorisinin Birinci Dalgası”, “Temel Solow Modeli: Sermaye Birikimi ve Büyüme”, “Temel Solow Modelinin Bazı Uzantıları”, “Genel Solow Modeli: Teknolojik İlerleme ve Büyüme”, “İçsel Büyüme Modelleri: Büyüme Teorisinde Üçüncü Dalga” ve “Teknolojinin Yayılması ve Büyümenin Temel Belirleyicileri” başlıklı bölümlerden meydana gelmiştir (Ünsal, 2016). Neşe Erim ve Armağan Türk makalesinde ekonomi biliminin temel alanlarından biri olan iktisadi büyüme ile finans sisteminin ilişkilendirilmesi hususunu irdemişlerdir (Erim & Türk, 2005). Yine Türk yazınında ekonomik büyümenin teorik temellerinin (Özel, 2012), vergilendirmenin (Demircan, 2003), enerjinin (Aydın, 2010), savunmanın (Giray, 2004), eğitimin (Afşar, 2009) Batılılaşmanın (Sarıbaş, 2014) ve kamu harcamalarının (Kar, 2003) iktisadi büyümeye etkilerini inceleyen çalışmalar mevcuttur.

İktisadi büyüme kavramı en kısa “kişi başı reel (yani fiyat değişmelerinden arındırılmış) hasıladaki artışlar” olarak tanımlanır (Aykut, 1998). Kavramı “bir ekonomide GSYH’nin yani bir açıdan toplam fiziksel üretim miktarının, bir açıdan enflasyondan arındırılmış harcama toplamının, bir açıdan da toplam gelirlerin bir dönemden sonrakine artması” şeklinde genişletmek mümkündür (Eğilmez, 2020)

Dışsal İktisadi Büyüme

Neoklasik iktisat teorisinin temel ilkelerinden biri olan dışsal (exogenous) büyüme, ekonomik büyümenin iktisadi güçlerden bağımsız olarak teknolojik ilerleme tarafından körüklendiği iddiasını taşımaktadır (Akhilesh, 2021). Bu doğrultuda dışsal ekonomik büyümenin temel çıkarımlarına bakmak faydalıdır. Bu minvalde dışsal büyüme modeli, ekonomik büyümeyi belirlemek için üretim faktörleri, sermayenin azalan gelirleri, tasarruf oranları ve teknolojik değişkenleri kullanmaktadır. Hem dışsal hem de içsel büyüme modelleri, sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasında teknolojik ilerlemenin rolü üzerine kurgulanmıştır (Akhilesh, 2021). Bir ekonominin, endüstri ya da bireysel işletmenin başarısını belirlemede dış faktörlerin iç aktörlerden daha kritik olduğu tezini savunur. (Team, 2023; Team, 2023) Bu bağlamda kısaca dışsal büyüme teorisi ise nihai olarak büyümeyi yönlendiren unsurun endüstri veya işletmeye özgü faktörlerden ziyade dışsal makroekonomik değişkenler/göstergeler olduğu görüşünü kabul eder (Akhilesh, 2021).

İçsel İktisadi Büyüme

1980'lerin ortalarında, bir grup büyüme kuramcısı¹ uzun vadede büyümeyi belirleyen dışsal faktörlerin iktisadi büyümeyi tanımlamada yetersiz kaldığını vurgulamışlardır (Kasim, 2007). Bu minvalde İçsel büyüme kavramı ilk olarak dışsal faktörlerin uzun vadeli ekonomik büyümeyi belirlediği fikrindeki eksiklikler ve eleştiriler hasebiyle meydana gelmiştir. Burada altının çizilmesi gereken husus kavram bilhassa teknolojik değişimi hesaba katmadan ekonomik büyüme hakkında tahminlerde bulunduğu için neoklasik dışsal büyüme modellerini çürütmek için kurulduğu aşikârdır (Team, Endogenous Growth Theory, 2022). İçsel iktisadi büyüme kavramının çerçevesini beş maddede özetlemek mümkündür.

- I. Devletin özel sektördeki işletmeler için teşvikler ve sübvansiyonlar sağlaması gerektiğini vurgulamaktadır. İşletmeleri, inovasyonu açısından sürekli araştırma ve geliştirmeye yatırım yapmalarını tavsiye etmektedir.

¹ Bu teorisyenlerin başını Kenneth Arrow, Hirofumi Uzawa ve Miguel Sidrauski çekmektedir.

- II. Eğitim veya öğretim programları aracılığıyla insan sermayesine yatırım yapılmasını önclemiştir. Bu minvalde emeğin kalitesini artırılması ile üretkenliğin yükseleceğini savunmuşlardır.
- III. Hükümetler ya da iktidarlar yeni işler yaratan/geliştiren girişimcilere yardımcı politikalar uygulamalıdır.
- IV. Üretimde inovasyonu sağlamak için altyapı ve üretim süreçlerini iyileştirmeye yönelik yatırımlar gerçekleştirilmelidir.
- V. Telif hakları ve patentler gibi fikri mülkiyet hakları, işletmelerin faaliyetlerini genişletmeleri için teşvik edilmelidir. (Team, Endogenous Growth Theory, 2022)

Teorisyenlerin ortak noktası büyüme ancak bu beş maddenin uygulanması neticesinde sağlanabilecektir.

Bulgular

Bu bölüm altında seçili eserlerde dışsal ve içsel büyüme alakalı kavramların analizi gerçekleştirilecektir.

Bu bölümde benimsenen yöntem hakkında derli toplu olarak aşağıdaki değerlendirme yapılabilir: Dışsal ve içsel iktisadi büyüme modelleri için kaleme alınmış olan 27 eser MAXQDA Analytics Pro 2022 programında nitel ve nicel içerik çözümlemesine tabi tutulmuştur. Burada belirtilmesi gereken çözümlerlerin ilgili eserler kapsamında gerçekleştirilmiştir. Anılan 27 eser Türkçe ve İngilizce metinler arasından rassal yöntemle seçilmiştir. Bu minvalde sadece dışsal ve içsel modele odaklanılmış büyüme ile alakalı diğer yaklaşımlar metin içerinde ayıklanmıştır. Bu ayıklanmanın en önemli nedeni ise çalışmanın özüne gelecek zarardan kaçınmaktır. Bu doğrultuda incelenen asli eserlere ve kodlamalara ilişkin detaylar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çözümlenen Belgelere İlişkin Bilgiler

Belge Grubu	Belge Adı	Toplam Kodlama Sayısı
B1)	Acemoglu, Daron, (1998), Why do New Technologies Complement Skills? Directed Technical Change and Wage Inequality, Quarterly Journal of Economics, 113, pp, 1055- 1090.	19
B2)	Albelo, Carmen D. Alvarez (1999), “Complementarity Between Physical and Human Capital, and Speed of Convergence”, Economics Letters, Vol. 64, Issue 3, pp. 357-361.	21
B3)	Arrow, J. Kenneth (1962), “The Economic Implications of Learning by Doing”, The Review of Economic Studies, Vol. 29, No 3, pp. 155-173.	17
B4)	Becker S. Gary, MURPHY, M. Kevin, TAMURA, Robert (1990), “Human Capital, Fertility, and Economic Growth”, Journal of Political Economy, Vol:48, No:5, Part:2, pp. 12-37.	23

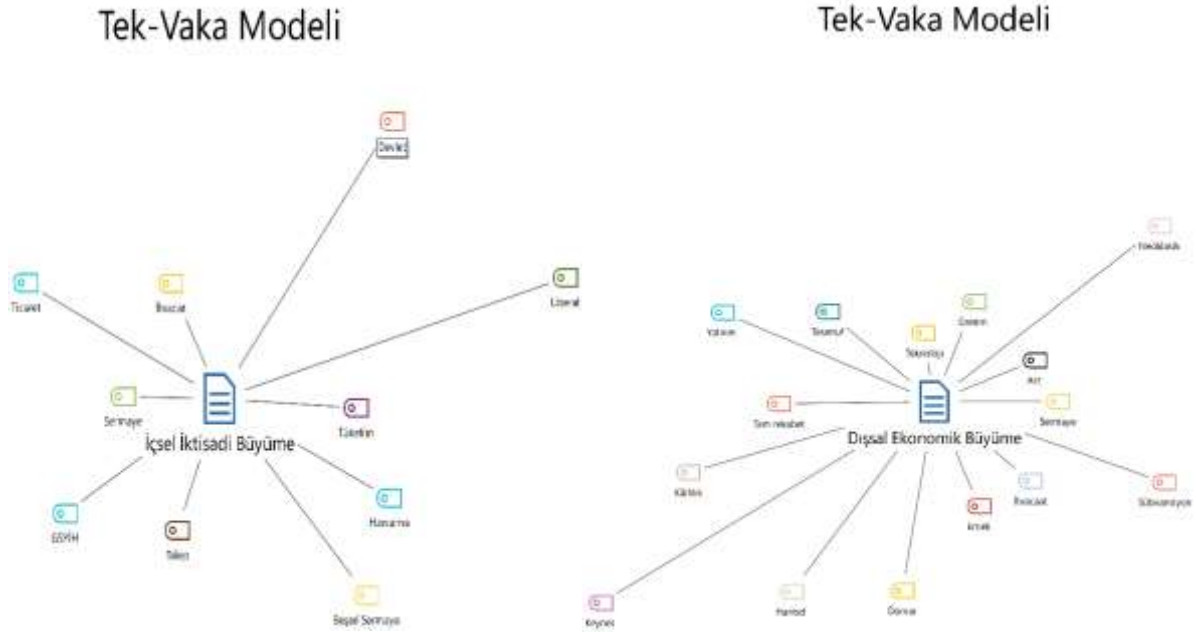
B5)	Becsi, Zsolt, WANG Ping (1997), "Financial Development and Growth", Economic Review, Federal Reserve Bank of Atlanta, Four Quarter, pp. 46-62.	17
B6)	Caballe, Jordi. and Manuel S. Santos. (1993), On Endogenous Growth with Physical and Human Capital, Journal of Political Economy, 101, pp, 1042-1067.	15
B7)	Cass, David. (1965), Optimum Growth in an Aggregate Model of Capital Accumulation, Review of Economic Studies, 32, pp, 233-240.	18
B8)	Charles I, Jones. (1995), Time Series Tests of Endogenous Growth Models, The Quarterly Journal of Economics, Vol. 110, No. 2, (May 1995), pp, 495-525.	18
B9)	Ercan, Y. Nihal (2002), "İçsel Büyüme Teorisi: Genel Bir Bakış", Planlama Dergisi, Özel Sayı, DPT'nin Kuruluşunun 42. Yılı, ss. 129-138.	16
B10)	Grossman, M. Gene, HELPMAN, Elhanan (1989), "Product Development and International Trade", The Journal of Political Economy, Vol. 97, No. 6, 1989, p. 1261-1283.	21
B11)	İncekara, Ahmet, TATOĞLU, Y. Ferda (2008), Türkiye Ekonomisinde Son Yıllarda Yaşanan Yüksek Oranlı Büyüme Rakamlarının İç Piyasa Üzerindeki Etkileri, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası, Türkiye Ekonomisi Yayınları, Yayın No: 2008-56.	13
B12)	Jones, Charles I. (1998), Introduction to Economic Growth, WW Norton & Co, New York.	22
B13)	kaldor, Nicholas. (1961), Capital accumulation and economic growth, In F A Lutz and D C Hague eds, The theory of capital, 177-222, St. Martin press, New York.	21
B14)	Kar, Muhsin, TABAN, Sami (2003), "Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 58, Sayı: 3, ss. 146-169.	19
B15)	Kasun D Ramanayake R.A (2019), Critical Introduction of Solow Growth Theory, Journal of research in Humanities and Social Sciences 7, January (2019), 2321-9467, pp 43-55	11
B16)	Kasun D Ramanayake R.A (2019), Empirical Analyze of Exogenous Economic Growth, International Journal of Progressive Sciences and Technologies, Vol. 13 No. 1, February (2019), pp. 21-30.	18
B17)	Kıbrıçoğlu, Aykut (1998), "İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 53, Sayı 1, ss. 207-230.	30
B18)	Korkmaz, Suna (2010), "Türkiye'de Ar-Ge Yatırımları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin VAR Modeli ile Analizi", Journal of Yaşar University, Vol. 5, No: 19, 2010, ss. 3320-3330.	17
B19)	Lucas, E. Robert (1988), "On The Mechanics of Economic Development", Journal of Monetary Economics, Vol. 22, Issue 1, ss. 3-42.	18
B20)	Özdemir, Osman (2002), "Durgun Durum Büyümeden İçsel Büyüme", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, ss. 1-16.	15
B21)	Parasız, İlker (2003), Makro Ekonomi Teori ve Politika, 8. Baskı, Bursa, Ezgi Kitapevi Yayınları.	19
B22)	Romer, M. Paul (1990), "Endogenous Technological Change", The Journal of Political Economy, Vol. 98, No. 5, Part 2: The Problem of Development: A Conference of the Institute for the Study of Free Enterprise System, pp. 71-102.	24
B23)	Seyidoğlu, Halil (2006), İktisat Biliminin Temelleri, İstanbul, Güzem Can Yayınları No:21.	17
B24)	Turan, Türkan (2008), İktisadi Büyüme Teorisine Giriş, İstanbul, Yalın yayıncılık.	25
B25)	Ünsal, Erdal (2007), Makro İktisat, Ankara, İmaj Yayıncılık	23
B26)	Yeldan, Erinç (2010), İktisadi Büyüme ve Bölüşüm Teorileri, 1. Basım, Ankara, Efil Yayınevi.	29
B27)	Yülek, A. Murat (1997), "İçsel Büyüme Teorileri, Gelişmekte olan Ülkeler ve Kamu Politikaları Üzerine", Hazine Dergisi, Sayı 6, ss. 1-15.	18
Toplam		524

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Araştırmaya kaynaklık edinilen 15 belge İngilizce, 12 metin ise Türkçe kaleme alınmıştır.

Kodlama sayıları açısından değerlendirildiğinde 241 'i Türkçe iken 283 tanesi ise İngilizce olmak üzere 524 değerine ulaşılmıştır.

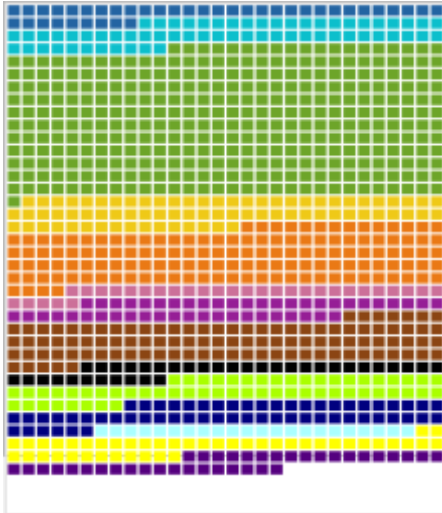
Grafik 1: Tek Vaka Modeline İçsel İktisadi Büyüme - Dışsal İktisadi Büyüme

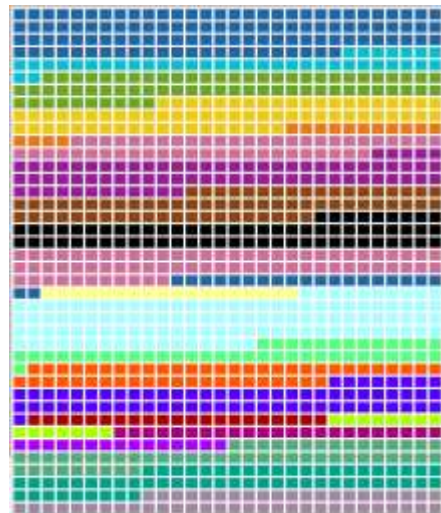
Tek-Vaka modelinde içsel iktisadi büyüme en fazla “Sermaye” olarak gözlemlenmektedir. Sermayeyi, “İhracat” ve “Talep” bileşenleri takip etmektedir. Tek-Vaka modelinde dışsal iktisadi büyümenin birinci sırada ilişkili olduğu kavram “İhracat” dir. Söz konusu bileşeni “Teknoloji” ve “Üretim” kavramları takip etmektedir.

Grafik 2: Belge Portreleri

İçsel Ekonomik Büyüme

Dışsal Ekonomik Büyüme

Grafik 1’deki verilerin “Grafik Portreleri” şeklinde gösterildiği Grafik 2 incelendiğinde bileşenlerin oransal miktarları gözlenebilmektedir. İçsel ekonomik büyümede “Sermaye” bileşeninin açık ara farkla önde olduğu aşikârdır. Dışsal büyümede ilk üç sıradaki “İhracat”, “Teknoloji” ve “Üretim” oranları gözler önüne serilmiştir.

Tablo 2: İçsel Ekonomik Büyüme

Sözcük/Kavram	Sözcük uzunluğu	%	Derece	Belgeler %
Arz	3	10,77	1	100,00
İhracat	7	7,69	2	100,00
Para	4	7,59	2	100,00
Sermaye	7	6,61	2	100,00
Sanayi	6	6,15	5	100,00
Harcama	7	4,62	6	100,00
İstikrar	8	4,32	6	100,00
Küreselleşme	12	4,31	6	100,00
Rekabet	7	4,24	6	100,00
Talep	5	4,02	6	100,00
Tasarruf	8	4,00	6	100,00
Vergi	5	3,87	6	100,00
Yatırım	7	4,51	6	100,00
Pazar	5	3,47	14	100,00
Ticaret	7	3,08	14	100,00
Üretim	6	3,00	14	100,00
Beşerî Sermaye	6	2,84	17	100,00
Denge	5	2,57	17	100,00
Devlet	6	2,35	17	100,00
Döviz	5	2,00	17	100,00
GSYİH	5	1,93	17	100,00
Liberal	7	1,86	17	100,00
Refah	5	1,55	17	100,00
Serbest	7	1,24	17	100,00
Tüketim	7	1,11	17	100,00

Yapılan çalışmalarda içsel ekonomik büyüme ile birlikte anılan kavramlara yer verilen Tablo 2'ye bakıldığında ilk üç sırada “Arz”, “İhracat” ve “Para” dır.

Tablo 3: Dışsal Ekonomik Büyüme İçerik Analizi

Sözcük /Kavram	Sözcük uzunluğu	%	Derece	Belgeler
Teknoloji	9	21,05	1	100,00
Arz	3	15,79	2	100,00
Yatırım	7	10,53	3	100,00
Emek	4	5,26	4	100,00
Harrod	6	5,18	4	100,00
Keynes	6	5,13	4	100,00
Sermaye	7	5,10	4	100,00
Sübvansiyon	11	4,86	4	100,00
Tasarruf	8	4,29	4	100,00
Üretim	6	3,78	4	100,00
Domar	5	3,02	11	100,00

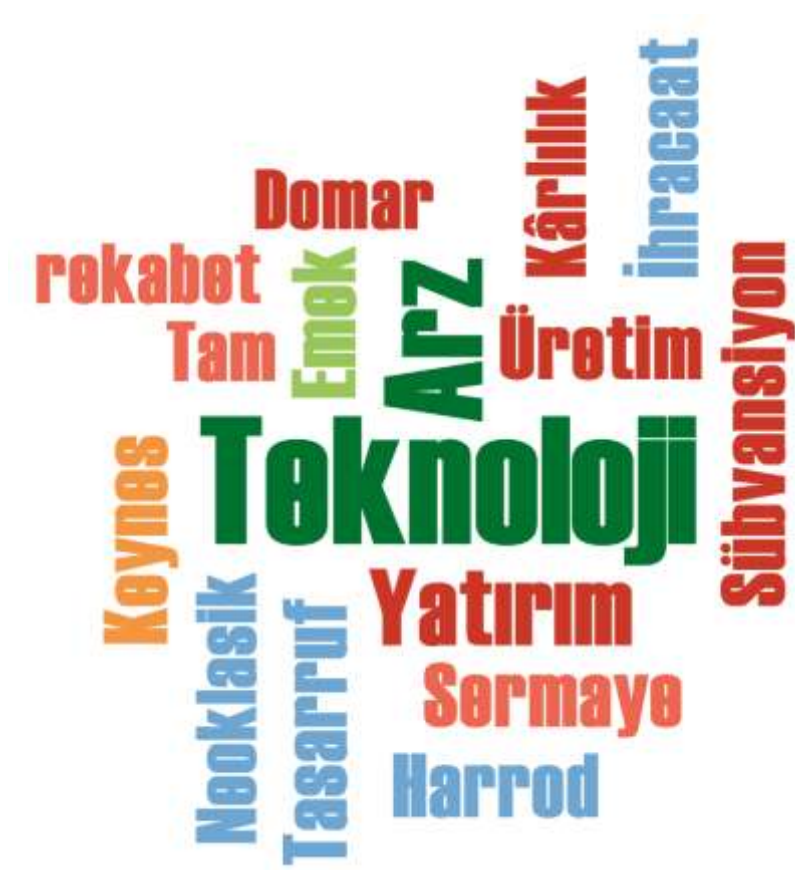
İhracaat	8	2,69	11	100,00
Kârlılık	8	2,53	11	100,00
Neoklasik	9	2,52	11	100,00
Rekabet	7	1,93	11	100,00

Araştırmaya konu olan çalışmalarda dışsal ekonomik büyüme ile birlikte anılan kavramlara yer verilen Tablo 3’te ilk üç sırada “Teknoloji”, “Arz” ve “Yatırım” dır.

Grafik 3. Kelime Bulutu İçsel Ekonomik Büyüme

Araştırmaya konu olan çalışmalarla yapılan kelime bulutu Grafik 3’teki gibidir. Bu grafikte de içsel ekonomik büyümedeki sıralamayı “Arz”, “İhracat” ve “Para” şeklinde kavramların büyüklükleri oranı görselde farklı bir bakış açısı sunmuştur.

Grafik 4. Kelime Bulutu Dışsal Ekonomik Büyüme

Araştırmaya konu olan çalışmalarla yapılan kelime bulutu Grafik 4'teki gibidir. Bu grafikte dışsal ekonomik büyümedeki ilk üç sırayı oluşturan “Teknoloji”, “Arz” ve “Yatırım” kavramları büyüklükleri oranı ile Grafik 4'te gözler önüne serilmiştir.

Sonuç

27 eser üzerinde gerçekleştirilen detaylı inceleme sonucunda Tek-Vaka modelinde içsel iktisadi büyüme en fazla “Sermaye” olarak bulgulanmıştır. Sermayeyi, “İhracat” ve “Talep” bileşenleri takip etmektedir. Aynı modelde dışsal iktisadi büyümenin birinci sırada ilişkili olduğu kavram “İhracat”dır. Söz konusu bileşeni “Teknoloji” ve “Üretim” kavramlarını öncelemektedir. İçsel ekonomik büyüme ile birlikte anılan kavramlara ilk üç sırada “Arzı”, “İhracatı” ve “Parayı” baş sraya oturtmaktadır. Dışsal ekonomik büyüme ile anılan kavramlar “Teknoloji”, “Arz” ve “Yatırım”dır. Bu doğrultuda her iki yaklaşımda arz kavramında örtüşmektedir. Kelime bulutları için ise içselciler arzı benimserken dışsalcılar teknolojiyi ön planda tutmuştur. Ezcümle her iki yaklaşımın öncelikli alanının arz politikaları olduğunu aşikârdır. Sağlıklı bir iktisadi büyüme açısından her iki yöntemin bir karmasının oluşturularak hareket edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Afşar, M. (2009). *Türkiye 'de eğitim yatırımları ve ekonomik büyüme ilişkisi*.
<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/291>. adresinden alındı
- Akhilesh, G. (2021, May 24). *What Is Exogenous Growth?* Investopedia:
<https://www.investopedia.com/terms/e/exogenous-growth.asp#:~:text=Key%20Takeaways-.Exogenous%20growth%2C%20a%20key%20tenet%20of%20neoclassical%20economic%20theory%2C%20states,variables%20to%20determine%20economic%20growth>. adresinden alındı
- Aydın, F. (2010). Enerji tüketimi ve ekonomik büyüme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35, s. 317-340.
- Ayktut, K. (1998). İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri. *AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 53(1-4), s. 208.
<https://econwpa.ub.uni-muenchen.de/econ-wp/dev/papers/0505/0505009.pdf>. adresinden alındı
- Demircan, E. S. (2003). Vergilendirmenin ekonomik büyüme ve kalkınmaya etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 97-116.
- Eğilmez, M. (2020, Aralık 15). *Ekonomik Büyümenin İşleyiş Mekanizması*. Mart 12, 2023 tarihinde <https://www.mahfiegilmez.com/>:
<https://www.mahfiegilmez.com/2020/12/ekonomik-buyumenin-isleyis-mekanizmas.html> adresinden alındı
- Erim , N., & Türk, A. (2005). Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 21-45.
- Giray, F. (2004). Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), s. 181-199.
- Jones, C. I. (1997). *Introduction to Economic Growth*. New York: W.W. Norton.
- Kaldor, N. (1957, December). A Model of Economic Growth. *The Economic Journal*, 67(268), s. 591-624.
- Kar, M. (2003). Kamu harcama çeşitlerinin ekonomik büyüme üzerine etkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(3), s. 145-169.
- Kasim, M. (2007). *Endogenous growth: Dynamic technology augmentation of Solow's model*.
<https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1805/1805.00668.pdf> adresinden alındı
- Özel, H. A. (2012). Ekonomik büyümenin teorik temelleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), s. 63-72.
- Sarıbaşı, H. (2014, Şubat). İktisadi Büyüme ve Batılılaşma. *Türkiye İslam İktisadı Dergisi*, 1(1), s. 15-28.

Team, C. (2022, December 12). *Endogenous Growth Theory*. CFI:

<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/endogenous-growth-theory/>
adresinden alındı

Team, C. (2023). *Exogenous Growth Theory*. CFI:

<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/exogenous-growth-theory/>
adresinden alındı

Ünsal, E. M. (2016). *İktisadi Büyüme* (Genişletilmiş 2. Baskı b.). Ankara: BB101.

KALKINMA TEORİLERİ KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Öğr. Gör. Dr. Seyfi AKTOPRAK

Trakya Üniversitesi/ Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü,

ORCID: 0000-0003-4842-2424

ÖZET

19. asırdan başlayarak ekonomistlerin üzerine fikir ürettikleri bir konu haline gelen ekonomik kalkınma sorunlarıdır. İlerleyen yıllarda ekonomi bilimi içinde bir uzmanlaşma dalı şeklinde kalkınma iktisadi başlığı ete kemiğe bürünmüştür. Yine bu dönemle birlikte kalkınma teorileri ortaya çıkmaya başlamıştır. En yalın anlamıyla kalkınma teorileri toplum içerisinde arzu edilen değişimin/dönüşümün nasıl ve hangi yöntemlerle başarılacağına dair önermeler içeren kuramlardır. Bu doğrultuda kalkınma teorileri altında çok sayıda kuramın varlığı dikkat çekmektedir. Bunlar arasında modernleşme, yapısalcılık, bağımlılık, temel ihtiyaçlar, klasik, neo-klasik ve insani gelişim kuramları ön plana çıkmaktadır. Anılan kuramlar ekonomi araştırmalarının saç ayaklarından biri iken kalkınma çalışmalarının yapı taşı olarak önemli bir yere sahiptir. Çalışmamız yukarıda sayılan teorilerin temel kavramlarını tespit etmek amacıyla kaleme alınmıştır. Bu minvalde anılan teorilerin hangi kavramları öncelediğini ve bunlara nasıl anlamlar yüklediği sorusuna yanıt aranacaktır. Çalışma modernleşme ve yapısalcılık ile sınırlanmıştır. Analiz için yukarıda sayılan teorilerin temel eserleri veri olarak kullanılmıştır. Temel eserlerin Maxquda 2023 programı ile benzerlik matrisi, vaka modeli ve vaka modeli karşılaştırılması, sıklık ve kelime bulutu ile çözümlenecektir. Çalışmanın yol haritasında birinci bölümde giriş ve yöntem yer almıştır. İkinci kısımda ise kalkınma teorileri tanımlanmış ve özellikleri bağlamında kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmaya konu olan teorilere ilişkin bulgular analiz edilmiştir. Sonuç kısmında ise tespit edilen bulgular değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma teorileri, İçerik Analizi, Ekonomi

A STUDY ON DEVELOPMENT THEORIES CONCEPTS

ABSTRACT

It is the problems of economic development that have become a subject on which economists have produced ideas since the 19th century. In the following years, the title of development economics became flesh and bone as a specialization branch in economics. In this period, development theories began to emerge. In the simplest sense, development theories are theories that contain propositions on how and by what methods the desired change/transformation in society will be achieved. In this direction, the existence of many theories under development theories draws attention. Among these, modernization, structuralism, dependency, basic needs,

classical, neo-classical and human development theories come to the fore. While the aforementioned theories are one of the pillars of economic research, they have an important place as the building block of development studies. Our study was written in order to determine the basic concepts of the above-mentioned theories. In this way, an answer will be sought to the question of which concepts the aforementioned theories prioritize and what meanings they attribute to them. The main works of the above-mentioned theories were used as data for analysis. The comparison of the main works with the Maxquda 2023 program with the similarity matrix, case model and case model will be analyzed by frequency and word cloud. In the roadmap of the study, the introduction and method are included in the first part. In the second part, development theories are defined and a brief evaluation is made in the context of their characteristics. In the third part of the study, the findings related to the theories that are the subject of the research were analyzed. In the conclusion part, the findings were evaluated and discussed.

Keywords: Development theories, Content Analysis, Economics

Kavramsal çerçeve

Kalkınma mefhumunu çeşitli felsefeler, ideolojiler ve bilim insanları değişik yönleriyle kavramsallaştırmış olmasına karşın üzerinde uzlaşa sağlanamamıştır. Genelde sosyal ve beşerî bilimlerinde, toplumsal yapının iyileştirilmesi manası taşıyan kalkınma, büyüme mefhumu ile sıklıkla karıştırılmaktadır (Karaca & Şahin, 2010). Aslında anılan iki kavramı en kolay biçimde ayrılabilir. Kalkınma kavramı toplumsal iyiliği; büyüme ise piyasaların üretkenliğini betimler (Anapara, 2016). Buradan hareketle; iktisadi kalkınmanın sağlanma süreci çok boyutlu merhalelerden meydana gelmektedir. Ez cümle ekonomik kalkınmanın birçok bileşeni söz konusudur. Bu bileşenler; iktisadi, politik ve idari, hukuki ve kurumsal, demografik, sosyo-kültürel unsurlar olarak tasnif etmek mümkündür. (Şaşmaz & Yayla, 2018).

Kalkınma kavramı 17. ve 18. yüzyıllarda Latin kökenli Batı dillerinde development, développement, desarrollo vb. sözcüklerle ifade edilmiş olmasına karşılık iktisadi manada kullanılması 1945 sonrası gerçekleşmiştir (Başkaya, 2000). En kısa tanımıyla İktisadi kalkınma; bireylerin, toplumların ve ekonomilerin dönüşümüdür. Bu dönüşümün merkezini birikim süreci oluşturmaktadır. Birikimlerin İktisadi büyümeyi devam ettiren ve yapısal değişimi sürekli kılan üretken yatırıma dönüşmesi ve mobilize olması anlamını taşır. Bu doğrultuda iktisadi büyüme ve yapısal değişim birbirlerinin tamamlayıcı parçasıdır. İktisadın yapısı sektörel büyüme rakamlarının değişimiyle çıktı, istihdam, ithalat ve ihracatın gelişmesine dayanır. Bunların hâricinde sosyal, kurumsal, kültürel ve politik dönüşümlerle etkileşim içindedir. Fiziki ve beşerî sermaye ile bilgi üretimi birbirinden koparılamaz ve her ikisi de kalkınma sürecinin göbeğinde yer alır (Yüksel, 2013)

Bu doğrultuda kalkınma ve azgelişmişlik tartışmaları özellikle II. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda önem kazanmaya başlamış ve giderek iktisat yazınında yerini almıştır (Oygur, 1984). Aynı süreçte kalkınma kuramları da gelişim göstermiş olsa bile aslında temelleri Adam Smith, Karl Marx ve Frederic Engels veya Friedrich List gibi klasik iktisatçıların çalışmalarında aranmalıdır (Harriss, 2014). Bu kısa açıklamalardan sonra kalkınma kuramlarına göz atmak yerinde olacaktır.

Modernleşme Kuramı

Modernleşme teorisi en yalın anlamıyla; toplumların gelişmemişlikten, tam gelişmişliğe kadar farklı aşamalarından geçtiği fikrine dayanmaktadır (Livesey, 2014). Sanayileşmiş devletleri örnek olarak seçen modernleşme kuramları; modern toplumu tanımlamış ve bu aşamaya gelmek için yol haritalarını oluşturmuşlardır. Modernleşme kavramı ekonomik büyüme birlikte kültürel ve sosyal değişimi de ifade etmektedir (Palabıyık, 2009). Modernleşme kalkınma teorisinin başlıca varsayımları şunlardır: Modernleşme aşamalı bir süreçtir. Örneğin Rostow'un belirli bir toplum için ekonomik gelişme teorisine göre beş aşaması vardır. Modernleşme homojenleştirici bir süreçtir. Bu anlamda modernleşmenin toplumlar arasında yakınlaşmaya yönelik eğilimler ürettiği ifade edilebilir. Örneğin Levy "...zaman geçtikçe onlar ve biz giderek birbirimize benzeyeceğiz. Çünkü modernleşme kalıpları öyledir ki, toplumlar ne kadar yüksek düzeyde modernleşirlerse, birbirlerine o kadar çok benzerler...". Modernleşme, bir Avrupalılaşma veya Amerikalılaşma sürecidir (Reyes, 2001). Çünkü bu toplumlar eşsiz ekonomik refah ve demokratik istikrara sahip olarak görülmektedir. Ayrıca modernleşme geri dönüşü olmayan bir süreçtir. Bir kez başladıktan sonra modernizasyon durdurulamaz. Başka bir deyişle, üçüncü dünya ülkeleri Batı ile bir kez temas geçtiklerinde modernleşme dürtüsüne karşı koyamazlar (Reyes, 2001).

Kuram, modern ekonomik büyümenin önündeki engelleri ilkel toplumların gelenekleri ve önceden var olan kurumlar bağlamında çözümlenmektedir. Bir topluma dışarıdan dayatılan modernleşme, şiddetli ve radikal bir değişime neden olabilmektedir. Ancak modernleşme teorisyenleri genellikle bu yan etkileri gözden kaçırdıkları konusunda eleştirilmektedir. Bu tenkitlerin mihenk noktasını ise geleneksel toplumların yok edildiği ve modernleşme olgusunun vaat ettiği fırsatları asla elde edemedikleri üzenine kurgulanmaktadır. Bu doğrultuda modernleşme kuramlarının aslında farklı bir yoksulluk türünü körüklediği iddiası söz konusudur (International Development Theories, 2023).

Yapısalcı Yaklaşım

Az gelişmişlik ve kalkınma mevzusunda geleneksel kalkınma ekonomistlerinin iyimserliğinin aksine daha kötümser olan ve çözümlerini heterodoks bir perspektiften geliştiren yapısalcı yaklaşımdır. Yaklaşımın öncüsü Raul Prebisch'dir. Prebisch başkanlık ettiği Latin Amerika Ekonomi Komisyonu (ECLA) çatısı altında yürütülen araştırmalar sebebiyle Latin Amerika okulu ismiyle de anılmaktadır (Yüksel, 2013). Yapısalcılar, klasikler ve onun devamı olan teorilerin aksine az gelişmiş devletlerin yapısı gereği kamunun büyüme ve kalkınma çabalarına öncülük etmesinden ve içe dönük sanayileşmeden yanadır. Az gelişmiş ülkelerde yapısalcı yaklaşım, enflasyonu dolayısıyla istikrarsızlığa yol açan sorunları besleyen ve kronikleştiren bazı unsurlar olduğuna dikkat çekerek bunları açıklamaya çalışmıştır (Güngör, 2023).

Bulgular

Bu bölüm altında seçili eserlerde modernleşme ve yapısal kalkınma ile alakalı kavramların analizi gerçekleştirilecektir.

Bu bölümde benimsenen yöntem hakkında derli toplu olarak aşağıdaki değerlendirme yapılabilir: Modernizm ve yapısalcı büyüme modelleri için kaleme alınmış olan 30 eser MAXQDA Analytics Pro 2022 programında nitel ve nicel içerik çözümlemesine tabi tutulmuştur. Burada belirtilmesi gereken çözümlerinin ilgili eserler kapsamında gerçekleştirilmiştir. Anılan 30 eser Türkçe ve İngilizce metinler arasından rassal yöntemle seçilmiştir. Bu minvalde sadece dışsal ve içsel modele odaklanılmış büyüme ile alakalı diğer yaklaşımlar metin içerinde ayıklanmıştır. Bu ayıklanmanın en önemli nedeni ise çalışmanın özüne gelecek zarardan kaçınmaktır. Bu doğrultuda incelenen asli eserlere ve kodlamalara ilişkin detaylar Tablo1'de sunulmuştur.

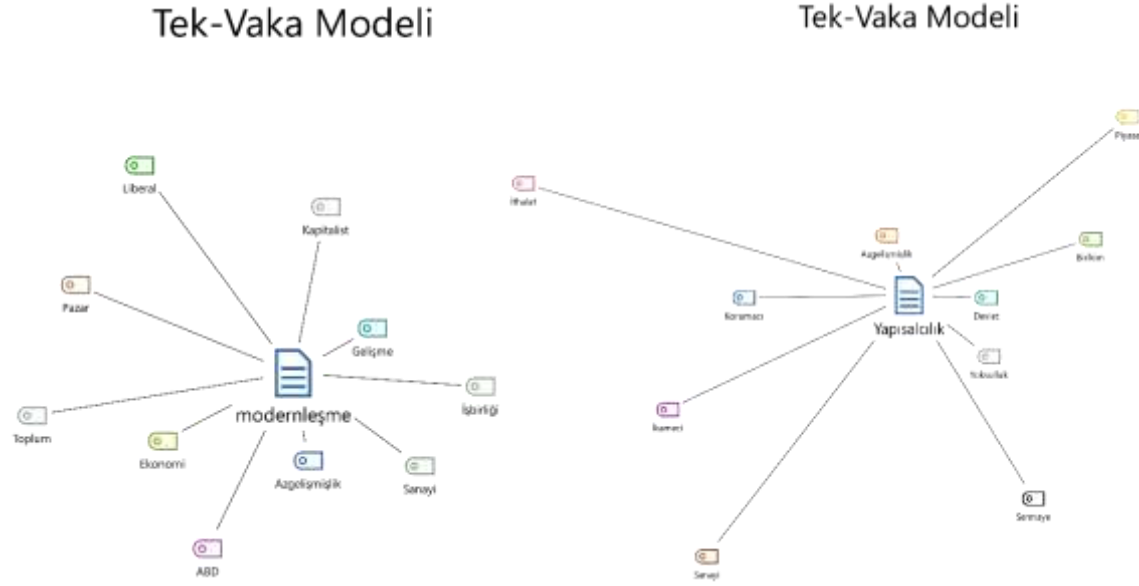
Tablo 1. Çözömlenen Belgelere İlişkin Bilgiler

Belge Grubu	Belge Adı	Toplam Kodlama Sayısı
B28)	Argy, V. (1970), "Structural Inflation in Developing Countries", Oxford Economic Papers, New Series, 22 (1), 73-85..	18
B29)	Arndt, H. W. (1981), "Economic Development: A Semantic History", Economic Development and Cultural Change, 29 (3), 457-466.	31
B30)	Arndt, H. W. (1985), "The Origins of Structuralism", World Development, 13 (2), 151-159	19
B31)	Bianchi, A. M. (2002), "For Different Audiences, Different Arguments: Economic Rhetoric at the Beginning of the Latin American School", Journal of the History of Economic Thought, 24 (3), 291-305.	22
B32)	Bielschowsky, R. (2009), "Sixty Years of ECLAC: Structuralism and Neoliberalism", CEPAL Review, 97, 1	15
B33)	Boratav, K. (2007), Türkiye İktisat Tarihi, 1908-2005, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.	12
B34)	Boratav, K., O. Törel Ve E. Yeldan (1996), "Dilemmas of Structural Adjustment and Environmental Policies Under Instability: Post-1980 Turkey", World Development, 24 (2), 373-393.	18
B35)	Chang, H-J. ve I. Grabel (2005), Kalkınma Yeniden: Alternatif İktisat Politikaları Elkitabı, E. Özçelik (Çev.), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.	23
B36)	Dos Santos, T. (1970), "The Structure of Dependence", The American Economic Review, 60 (2), 231-236.	15
B37)	Ercan, F. (2009), Modernizm, Kapitalizm ve Azgelişmişlik, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.	17
B38)	Fajnzylber, F. (1994), "ECLAC and Neoliberalism", ECLAC Review, 52, 205- 208	19
B39)	Ghatak, S. (2003), Introduction to Development Economics, New York: Routledge.	28
B40)	Goulet, D. (1971), "Development... or Liberation?", International Development Review, 13 (3), 6-10.	20
B41)	Göralp, H. (1987), Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri, Ankara: Yurt Yayınları.	18
B42)	Hirschman, A. O. (1958), The Strategy of Economic Development, New Haven ve London: Yale University Press.	17
B43)	Jameson, K. P. (1986), "Latin American Structuralism: A Methodological Perspective", World Development, 14 (2), 223-232.	18
B44)	Kay, C. (1989), Latin American Theories of Development and Underdevelopment, London: Routledge.	21
B45)	Kaynak, M. (2007), Kalkınma İktisadı, Ankara: Gazi Kitabevi.	14
B46)	Kiely, R. (2007), The New Political Economy of Development: Globalization, Imperialism, Hegemony, New York: Palgrave Macmillan.	15
B47)	Larrain, J. (1989), Theories of Development: Capitalism, Colonialism and Dependency, Great Britain: Polity Press.	19
B48)	Levy, M. (1967), Social Patterns and Problems of Modernization. (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, pp. 189-207.	16
B49)	Parasız, İlker (2003), Makro Ekonomi Teori ve Politika, 8. Baskı, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları.	15
B50)	See, Smelser, N., (1964), Toward a Theory of Modernization, New York: Basic Books, pp. 268-274.	17
B51)	LOVE, J. L. (2005), "The Rise and Decline of Economic Structuralism in Latin America: New Dimensions", Latin American Research Review, 40 (3), 100- 125.	13
B52)	Seyidoğlu, Halil (2006), İktisat Biliminin Temelleri, İstanbul, Güzem Can Yayınları No:21.	16
B53)	See Huntington, S. (1976), The Change to Change: Modernization, development and politics. New York: Free Press, pp. 30-31; 45-52	18
B54)	Turan, Türkan (2008), İktisadi Büyüme Teorisine Giriş, İstanbul, Yalın yayıncılık.	21
B55)	Ünsal, Erdal (2007), Makro İktisat, Ankara, İmaj Yayıncılık	24
B56)	Yeldan, Erinç (2010), İktisadi Büyüme ve Bölüşüm Teorileri, 1. Basım, Ankara, Efil Yayınevi.	26
B57)	Sen, A. (1983), "Development: Which Way Now?", The Economic Journal, 93 (372), 745-762.	31
Toplam		576

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

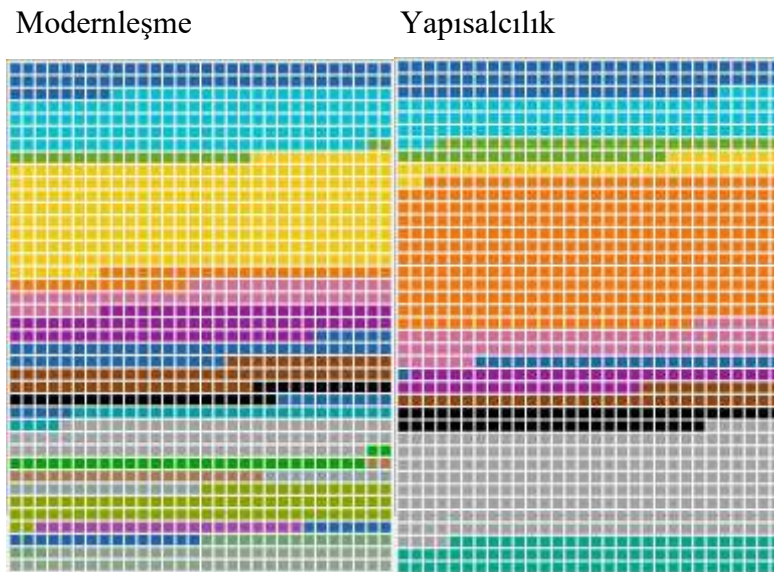
Araştırmaya kaynaklık edinilen 21 belge İngilizce, 9 metin ise Türkçe kaleme alınmıştır. Kodlama sayıları açısından değerlendirildiğinde 169 ‘u Türkçe iken 407 tanesi ise İngilizce olmak üzere 576 değerine ulaşmıştır.

Grafik 1: Tek Vaka Modeline Modernleşme - Yapısalcı

Tek-Vaka modelinde modernleşme en fazla “Azgelişmişlik” olarak gözlemlenmektedir. Azgelişmişliği, “Gelişme” ve “Ekonomi” bileşenleri takip etmektedir. Tek-Vaka modelinde yapısalcılığın birinci sırada ilişkili olduğu kavram modernleşmede olduğu gibi “Azgelişmişlik” tir. Söz konusu bileşeni “Devlet” ve “Yoksulluk” kavramları takip etmektedir.

Grafik 2: Belge Portreleri

Grafik 1'deki verilerin “Grafik Portreleri” şeklinde gösterildiği Grafik 2 incelendiğinde bileşenlerin oransal miktarları gözlenebilmektedir. Modernleşmede “Azgelişmişliğin” bileşeninin açık ara farkla önde olduğu aşikârdır. Yapısalcılık açısından incelendiğinde azgelişmişliğin diğer inceleme konusu ile örtüştüğü aşikârdır. Yapısalcılıkta modernleşmeden farklı olarak kavramların temel mefhumların daha fazla yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu durum yapısalcılığın tanımlama sorunu iken modernizmin detaycılığı olarak tanımlanabilir.

Tablo 2: Modernleşme

Sözcük	Sözcük uzunluğu	%	Derece	Belgeler %
Azgelişmişlik	10	16,44	1	100,00
Sanayileşme	11	8,22	2	100,00
Ekonomi	7	6,85	3	100,00
Batı	4	5,48	4	100,00
Büyüme	6	5,39	4	100,00
Kalkınma	8	5,13	4	100,00
Kapitalist	10	5,05	4	100,00
Kültür	6	4,98	4	100,00
Teknoloji	9	4,48	4	100,00
ABD	3	4,11	10	100,00
Geleneksel	10	3,91	10	100,00
İşbirliği	9	3,16	10	100,00
Emek	4	3,00	13	100,00
Gelişme	7	2,74	13	100,00
GSYİH	5	2,74	13	100,00
Liberal	7	2,40	13	100,00
Pazar	5	2,37	13	100,00
Toplum	6	2,03	13	100,00
Tüketim	7	2,00	13	100,00
GSYİH	1	1,99	20	100,00
İthalat	7	1,67	20	100,00
Sömürge	7	1,07	20	100,00

Modernleşme kavramının diğer mefhumu göre daha detaylı olduğu belge portrelerinde ortaya konmuştur. Bu doğrultuda içerik analizlerine de doğrudan yansıdığı bulgulanmıştır. Yapılan çalışmalarda modernleşme ile birlikte anılan kavramlara yer verilen Tablo 2'ye bakıldığında ilk üç sırada “Azgelişmişlik”, “Sanayileşme” ve “Ekonomi”dir.

Tablo 3: Yapısalcılık

Sözcük	Sözcük uzunluğu	%	Derece	Belgeler %
Az gelişmişlik	13	19,05	1	100,00
Devlet	6	12,09	1	100,00
Yoksulluk	9	11,65	1	100,00
Sermaye	7	9,52	4	100,00
İthalat	7	7,14	5	100,00
Korumacı	8	6,59	5	100,00
Birikim	7	5,78	7	100,00
İkameci	7	4,76	7	100,00
Piyasa	6	4,44	7	100,00
Sanayi	6	2,19	7	100,00

Araştırmaya konu olan çalışmalarda yapısalcılık ile birlikte anılan kavramlara yer verilen Tablo 3'te ilk üç sırada "Az gelişmişlik", "Devlet" ve "Yoksulluk"tur.

Grafik 3: Kelime Bulutu Modernleşme

Araştırmaya konu olan çalışmalarla yapılan kelime bulutu Grafik 3'teki gibidir. Bu grafikte de modernleşme sıralamayı “Azgelişmişlik”, “Sanayileşme” ve “Ekonomi” şeklinde kavramların büyüklükleri oranı görselde farklı bir bakış açısı sunmuştur.

Grafik 4: Kelime Bulutu Yapısalcılık

Araştırmaya konu olan çalışmalarla yapılan kelime bulutu Grafik 4'teki gibidir. Bu grafikte yapısalcılıkta ilk üç sırayı oluşturan “Azgelişmişlik”, “Devlet” ve “Yoksulluk” kavramları büyüklükleri oranı ile Grafik 4'te gözler önüne serilmiştir.

Sonuç

30 eser üzerinde gerçekleştirilen detaylı inceleme sonucunda Tek-Vaka modelinde gerek modernleşme gerekse yapısalcılıkta en önemli kavram “Azgelişmişlik” olarak bulgulanmıştır. Bu doğrultuda her iki yaklaşımın temelini azgelişmişlik olduğu açıktır. Her iki yaklaşımın temel sorunsal olarak azgelişmişliği merkeze koyduğu gün gibi açıktır.

Kaynakça

- Anapara. (2016, Aralık 6). *Ekonomik kalkınma Nedir?* Anapara: <https://anapara.com/ekonomik-kalkinma-nedir/> adresinden alındı
- Başkaya, F. (2000). . *Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü*. Ankara: İmge.
- Güngör, K. (2023). *İktisadın Tarihine Kısa Bir Bakış ve Merkantilizmden Günümüze İktisadi Düşünceler*. Researchgate: https://www.researchgate.net/profile/Kamil-Guengoer/publication/266607898_IKTISADIN_TARİHİNE_KISA_BİR_BAKIŞ_VE_MERKANTİLİZMDEN_GÜNÜMÜZE_IKTISADI_DÜŞÜNCELER/links/5699f54b08aea1476943f054/IKTISADIN-TARİHİNE-KISA-BİR-BAKIŞ-VE-MERKANTİLİZMDEN-GÜENÜEMÜZE-IKT adresinden alındı
- Harriss, J. (2014, Nisan 1). *Development Theories*. doi:<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199671656.003.0003>
- International Development Theories*. (2023). <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/social-studies/global-development/international-development-theories/> adresinden alındı
- Karaca, A. A., & Şahin, B. (2010). Kalkınma Modellerine Teorik Yaklaşımlar. *ABMYO*, 18, s. 41. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/746545> adresinden alındı
- Livesey, C. (2014). *International AS and A Level Sociology Coursebook*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oygur, H. (1984, Nisan). Kalkınma Düşüncesinin Gelişmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2(3), s. 25-32. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/435852> adresinden alındı
- Palabıyık, S. (2009). “*Geleneksel ve Yeni Kalkınma Kuramlarının Analizi: Türkiye Örneği*”. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Genel İktisat Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi.
- Reyes, G. E. (2001, 2). Four Main: Theories of Development: Modernization, Dependency, World-Systems, and Globalization. *Nómadas. Revista Crítica de Ciencias Sociales y Jurídicas*, s. 1-16.
- Şaşmaz, M., & Yayla, Y. (2018). Ekonomik Kalkınmanın Belirleyicilerinin Değerlendirilmesi: Ekonomik Faktörler. *International Journal of Public Finance*, 3(2), s. 250.
- Yüksel, C. (2013). *Yapısalcı İktisat ve Mali Uyum*. Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye (Kamu Ekonomisi) ABD, Yayınlanmamış Doktora Tezi. doi:10.13140/RG.2.1.2160.0882

AN ASSESSMENT ON THE EFFECT OF PARTICIPATION OF RURAL WOMAN ON SUSTAINABLE RURAL WATER SUPPLY IN YEMEN

Afrah Saad Mohsen Al-Mahfadi

Abstract:

In rural areas of developing countries, participation of all stakeholders in water supply projects is an important step towards further development. As most of the beneficiaries are women, it is important that they should be involved to achieve successful and sustainable water supply projects. Women are responsible for the management of water both inside and outside home, and often spend more than six-hours a day fetching drinking water from distant water sources. The problem is that rural women play a role of little importance in the water supply projects' phases in rural Yemen. Therefore, this research aimed at analyzing the different reasons of their lack of participation in projects and in what way a full participation -if achieved- could contribute to sustainable water supply projects in the rural mountainous areas in Yemen. Four water supply projects were selected as a case study in Al-Della'a Alaala sub-district in the Al-Mahweet governorate, two of them were implemented by the Social Fund and Development (SFD), while others were implemented by the General Authority for Rural Water Supply Projects (GARWSSP). Furthermore, the successful Al-Galba project, which is located in Badan district in Ibb governorate, was selected for comparison. The rural women's active participation in water projects have potential consequences including continuity and maintenance improvement, equipment security, and improvement in the overall health and education status of these areas. The majority of respondents taking part in GARWSSP projects estimated that there is no reason to involve women in the project activities. In the comparison project - in which a woman worked as a supervisor and implemented the project – all respondents indicated that the participation of women is vital for sustainability. Therefore, the results of this research are intended to stimulate rural women's participation in the mountainous areas of Yemen.

Keywords: Assessment, rural woman, sustainability, water management.

ARMED GROUPS AND INTRA STATE CONFLICT: A STUDY ON THE EGYPTIAN CASE

Ghزلan Mahmoud Abdel Aziz

Abstract:

This case study aims to identify the intrastate conflicts between the nation state and armed groups. Nowadays, most wars weaken states against armed groups. Thus, it is very important to negotiate with such groups in order to reinforce the law for the protection of victims. These armed groups are the cause of conflicts and they are related with many of humanitarian issues that result out of conflicts. In this age of rivalry; terrorists, insurgents, or transnational criminal parties have surfaced to the top as a reaction to these armed groups in an effort to set up a new world order. Moreover, the intra state conflicts became increasingly treacherous than the interstate conflicts, particularly when nation state systems deal with armed groups which try to influence the state. The unexpected uprising of the Arab Spring during 2011 in parts of the Middle East and North Africa formed various patterns of conflicts. The events of the Arab Spring resulted in current and long term change across the region. Significant modifications in the level, strength and period of armed conflict around the world have been made. Egypt was in the center of these events. It has fought back the armed groups under the name of terrorism and spread common disorder and violence among civilians. On this note, this study focuses on the problem of the transformation in the methods of organized violence within one state rather than between two state or more and analyzes the objectives, strategies, and internal composition of armed groups and the environments that foster them, with a focus on the Egyptian case.

Keywords: Armed groups, conflicts, Egyptian armed forces, intrastate conflicts.

ROLE OF LEADERS IN MANAGING EMPLOYEES' DYSFUNCTIONAL BEHAVIOR AT WORKPLACE

Aya Maher, Pakinam Youssef

German University in Cairo (GUC)

Abstract:

The objective of this theoretical study is to explore in depth the role of leaders in managing employees' dysfunctional behavior at workplace in an effort to recommend strategies and solutions for these destructive behaviors that affect employees' performance. The significance of the study lies in the fact that dysfunctional behavior has been widely spread in almost all organizations, public and private, with its very destructive manifestations. Dysfunctional behavior may be classified into thefts, sabotage, sexual harassment, jealousy, envy, revenge, vulgarity all of which affect employees' moral, self-esteem and satisfaction level drastically which will be reflected negatively on their performance and productivity. The main research question will focus on the role of leaders in managing employees' dysfunctional behavior effectively at the workplace through the different strategies and control measures. In this study, the data will be collected from different academic literature and through some primary data by conducting interviews with some public and private employees from different managerial levels and fields.

Keywords: Dysfunctional behavior, employees' deviant behavior, employees moral, leaders' role.

FINANCIAL STATEMENT FRAUD: THE NEED FOR A PARADIGM SHIFT TO FORENSIC ACCOUNTING

Ifedapo Francis Awolowo

Abstract:

The unrelenting series of embarrassing audit failures should stimulate a paradigm shift in accounting. And in this age of information revolution, there is need for a constant improvement on the products or services one offers to the market in order to be relevant. This study explores the perceptions of external auditors, forensic accountants and accounting academics on whether a paradigm shift to forensic accounting can reduce financial statement frauds. Through Neo-empiricism/inductive analytical approach, findings reveal that a paradigm shift to forensic accounting might be the right step in the right direction in order to increase the chances of fraud prevention and detection in the financial statement. This research has implication on accounting education on the need to incorporate forensic accounting into present day accounting curriculum. Accounting professional bodies, accounting standard setters and accounting firms all have roles to play in incorporating forensic accounting education into accounting curriculum. Particularly, there is need to alter the ISA 240 to make the prevention and detection of frauds the responsibilities of bot those charged with the management and governance of companies and statutory auditors.

Keywords: Financial statement fraud, forensic accounting, fraud prevention and detection, auditing, audit expectation gap, corporate governance.

CUSTOMER ADOPTION AND ATTITUDES IN MOBILE BANKING IN SRI LANKA**Prasansha Kumari****Abstract:**

This paper intends to identify and analyze customer adoption and attitudes towards mobile banking facilities. The study uses six perceived characteristics of innovation that can be used to form a favorable or unfavorable attitude toward an innovation, namely: Relative advantage, compatibility, complexity, trailability, risk, and observability. Collected data were analyzed using Pearson Chi-Square test. The results showed that mobile bank users were predominantly males. There is a growing trend among young, educated customers towards converting to mobile banking in Sri Lanka. The research outcomes suggested that all the six factors are statistically highly significant in influencing mobile banking adoption and attitude formation towards mobile banking in Sri Lanka. The major reasons for adopting mobile banking services are the accessibility and availability of services regardless of time and place. Over the 75 percent of the respondents mentioned that savings in time and effort and low financial costs of conducting mobile banking were advantageous. Issue of security was found to be the most important factor that motivated consumer adoption and attitude formation towards mobile banking. Main barriers to mobile banking were the lack of technological skills, the traditional cash-carry banking culture, and the lack of awareness and insufficient guidance to using mobile banking.

Keywords: Compatibility, complexity, mobile banking, risk.

THE SERVICE APPRAISAL OF SOLDIERS OF THE ARMY OF THE CZECH REPUBLIC IN THE CONTEXT OF PERSONAL EXPENSES

Tereza Dolečková

Abstract:

Following article provides the comparison of international norms and standards formulating personal expenses, and then it illustrates the national concept of personal expenses of the Ministry of Defence. Then a new salary system of soldiers and the importance of the service appraisal in the context of personal expenses of the Ministry of Defence are explained. The first part of the article includes formulation of the approach to the definition of personal expenses within the international norms and standards and also within the Ministry of Defence of the Czech Republic. The structure of employees of the Ministry of Defence of the Czech Republic in years 2012 – 2014 and the amount of military expenses and the share of salary expenses of the Ministry of total expenses of the Ministry are clarified there, also the comparison of the amount of military expenses in chosen member states of the North Atlantic Treaty Organization is done. The salary system of professional soldiers in connection with the amendment of the Act No. 221/1999 Coll. on Professional Soldiers is clarified in the second part of this article. The amendment significantly regulates the salary items of soldiers but changes are also in the service appraisal of soldiers which reflects one of seven salary items of soldiers – the performance bonus. The aim of this article is to clarify different approach to define personal expenses with emphasis on the Ministry of Defence of the Czech Republic which overlaps to the service appraisal of soldiers of the Army of the Czech Republic and their salary system in connection with personal expenses of the Ministry of Defence of the Czech Republic. The efficient and objective system of the service appraisal and the use of its results are connected to the principles of the career advancement; only the best soldiers can advance in the system of the service careers to higher positions. That is why it is necessary to improve the service appraisal so it would provide the maximum information about the performance of a soldier and it would also motivate the soldier in his development. The attention should be paid to the service appraisal of the soldiers of the Army of the Czech Republic to achieve as much objectivity as possible.

Keywords: Career, human resource management and development, personal expenses, salary system of soldiers, service appraisal of soldiers, the Army of the Czech Republic.

PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF BRANDING PRINCIPLES

Maia Seturi

Abstract:

One of the topical issues for the companies operating in the present-day conditions is making decisions about creation and development of brands. The goal of the research was to study peculiarities of implementation of branding principles using the well-known Georgian mineral water Borjomi as an example, to establish the attitude of consumers to Borjomi at Georgian market, to determine the discovered weaknesses based on the result of the research and to make certain proposals and give recommendations, which would help Georgian companies interested in branding issues to pay proper attention to fundamental principles of branding in their marketing activities. As a result of the marketing research, it was found out that Borjomi adhere to a number of branding principles in its activity, although it has certain shortcomings in that respect. The research method was of exploratory and descriptive nature. In the conclusive part of the work is given sum up research results, draw conclusions and give recommendations. If companies existing in Georgia will take them into consideration, it will help them to better make sense of branding and main aspects of using its principles.

Keywords: Marketing research, brand, branding principles, brand awareness, brand originality.

MARKET SEGMENTATION AND CONJOINT ANALYSIS FOR APPLE FAMILY DESIGN

Abbas Al-Refaie, Nour Bata

Department of Engineering, University of Jordan, Jordan

Abstract:

A distributor of Apple products' experiences numerous difficulties in developing marketing strategies for new and existing mobile product entries that maximize customer satisfaction and the firm's profitability. This research, therefore, integrates market segmentation in platform-based product family design and conjoint analysis to identify iSystem combinations that increase customer satisfaction and business profits. First, the enhanced market segmentation grid is created. Then, the estimated demand model is formulated. Finally, the profit models are constructed then used to determine the ideal product family design that maximizes profit. Conjoint analysis is used to explore customer preferences with their satisfaction levels. A total of 200 surveys are collected about customer preferences. Then, simulation is used to determine the importance values for each attribute. Finally, sensitivity analysis is conducted to determine the product family design that maximizes both objectives. In conclusion, the results of this research shall provide great support to Apple distributors in determining the best marketing strategies that enhance their market share.

Keywords: Market segmentation, conjoint analysis, market strategies, optimization.

FINGERPRINT ON BALLISTIC AFTER SHOOTING

Narong Kulnides

Suan Sunandha University, 1 U-tong Nok Road, Dusit Bangkok

Abstract:

This research involved fingerprints on ballistics after shooting. Two objectives of research were as follow; (1) to study the duration of the existence of latent fingerprints on .38, .45, 9 mm and .223 cartridge case after shooting, and (2) to compare the effectiveness of the detection of latent fingerprints by Black Powder, Super Glue, Perma Blue and Gun Bluing. The latent fingerprint appearance were studied on .38, .45, 9 mm. and .223 cartridge cases before and after shooting with Black Powder, Super Glue, Perma Blue and Gun Bluing. The detection times were 3 minute, 6, 12, 18, 24, 30, 36, 42, 48, 54, 60, 66, 72, 78 and 84 hours respectively. As a result of the study, it can be conclude that

Before shooting, the detection of latent fingerprints on 38, .45, and 9 mm. and .223 cartridge cases with Black Powder, Super Glue, Perma Blue and Gun Bluing can detect the fingerprints at all detection times.

After shooting, the detection of latent fingerprints on .38, .45, 9 mm. and .223 cartridge cases with Black Powder, Super Glue did not appear. The detection of latent fingerprints on .38, .45, 9 mm. cartridge cases with Perma Blue and Gun Bluing were found 100% of the time and the detection of latent fingerprints on .223 cartridge cases with Perma Blue and Gun Bluing were found 40% and 46.67% of the time, respectively.

Keywords: Ballistic, Fingerprint, Shooting.

ZHOU ENLAI'S IMPACT TO THE FOREIGN POLICY OF CHINA

Nazira B. Boldurukova

Gumilyov Eurasian National University as PhD student, 010008, Kazakhstan

Abstract:

The main aim of this article is to give the information about life and social and diplomatic work of Zhou Enlai, to prove his identity in his impact to the history of the world; to show his place in the organization of internal and foreign policy and in the peaceful international relationships of China with other countries.

Keywords: China, foreign policy of China, identity, politician, diplomacy, Zhou Enlai.

THE DEVELOPMENT OF ONLINE LESSONS IN INTEGRATION MODEL

Chalermpol Tapsai

Suan Sunandha Rajabhat University 1 UThong Nok Road, Dusit Bangkok 10300, Thailand

Abstract:

The objectives of this research were to develop and find the efficiency of integrated online lessons by investigating the usage of online lessons, the relationship between learners' background knowledge, and the achievement after learning with online lessons. The sample group in this study consisted of 97 students randomly selected from 121 students registering in 1/2012 at Trimitwittayaram Learning Center. The sample technique employed stratified sample technique of 4 groups according to their proficiency, i.e. high, moderate, low, and non-knowledge. The research instrument included online lessons in integration model on the topic of Java Programming, test after each lesson, the achievement test at the end of the course, and the questionnaires to find learners' satisfaction. The results showed that the efficiency of online lessons was 90.20/89.18 with the achievement of after learning with the lessons higher than that before the lessons at the statistically significant level of 0.05. Moreover, the background knowledge of the learners on the programming showed the positive relationship with the achievement learning at the statistically significant level at 0.05. Learners with high background knowledge employed less exercises and samples than those with lower background knowledge. While learners with different background in the group of moderate and low did not show the significant difference in employing samples and exercises.

Keywords: Integration model, Online lessons.

THE STUDY OF APPLYING MODELS: HOUSE, TEMPLE AND SCHOOL FOR SUFFICIENCY DEVELOPMENT TO PARTICIPATE IN ASEAN ECONOMIC COMMUNITY: A CASE STUDY OF TRIMITRA TEMPLE (CHINA TOWN) BANGKOK, THAILAND

Saowapa Phaithayawat

Assoc. Prof. Saowapa Phaithayawat is with the SuanSunandhaRajabhat University, Thailand

Abstract:

The purposes of this study are 1) to study the impact of the 3-community-core model: House (H), Temple (T), and School (S) with the co-operation of official departments on community development to ASEAN economic community involvement and 2) to study the procedures and extension of the model. The research which is a qualitative research is based on the formal and informal interviews. Local people in a community are observed. Group interview is, also, operated by executors and cooperators in the school in the community. In terms of social and cultural dimension, the 3-community-core model consisting of house, temple and school is the base of Thai cultures bringing about understanding, happiness and unity to the community. The result of this research is that the official departments in accompanied with this model developers cooperatively work together in the community to support such factors as budget, plan, activities. Moreover, the need of community, and the continual result to sustain the community are satisfied by the model implementation. In terms of the procedures of the model implementation, executors and co-operators can work, coordinate, think, and launch their public relation altogether. Concerning the model development, this enables the community to achieve its goal to prepare the community's readiness for ASEAN Economic Community involvement.

Keywords: ASEAN Economic Community, Community Development.

THE POTENTIAL OF DIGITAL TOOLS IN ART LESSONS AT JUNIOR SCHOOL LEVEL TO IMPROVE ARTISTIC ABILITY USING TAMAZIGHT FONTS

Aber Salem Aboalgasm, Rupert Ward

University of Huddersfield, School of Computing & Engineering, Huddersfield HD1 3DH,
UK

Abstract:

The aim of this research is to explore how pupils in art classes can use creative digital art tools to redesign Tamazight fonts, in order to develop children's artistic creativity, enable them to learn about a new culture, and to help the teacher assess the creativity of pupils in the art class. It can also help students to improve their talents in drawing. The study could relate to research in Libya among the Amazigh people (better known as Berber) and possibly the development of Tamazight fonts with new uses in art. The research involved students aged 9-10 years old working with digital art tools, and was designed to explore the potential of digital technology by discovering suitable tools and techniques to develop children's artistic performance using Tamazight fonts. The project also sought to show the aesthetic aspects of these characters and to stimulate the artistic creativity of these young people.

Keywords: Artistic creativity, Tamazight fonts, Technology acceptance model, Traditional and digital art tools.

The Design of Picture Books for Children from Tales of Amphawa Fireflies

Marut Pichetvit

Suansunandha Rajabhat University, Thailand

Abstract:

The research objective aims to search information about storytelling and fable associated with fireflies in Amphawa community, in order to design and create a story book which is appropriate for the interests of children in early childhood. This book should help building the development of learning about the natural environment, imagination, and creativity among children, which then, brings about the promotion of the development, conservation and dissemination of cultural values and uniqueness of the Amphawa community. The population used in this study were 30 students in early childhood aged between 6-8 years-old, grade 1-3 from the Demonstration School of Suan Sunandha Rajabhat University. The method used for this study was purposive sampling and the research conducted by the query and analysis of data from both the document and the narrative field tales and fable associated with the fireflies of Amphawa community. Then, using the results to synthesize and create a conceptual design in a form of 8 visual images which were later applied to 1 illustrated children's book and presented to the experts to evaluate and test this media.

Keywords: Children's illustrated book, Fireflies, Amphawa.

Customer Involvement in the Development of New Sustainable Products: A Review of the Literature

Natalia Moreira, Trevor Wood-Harper

University of Manchester's School of Materials, Manchester M1 3BB UK

Manchester Business School, Manchester, M15 6PB UK

Abstract:

The acceptance of sustainable products by the final consumer is still one of the challenges of the industry, which constantly seeks alternative approaches to successfully be accepted in the global market. A large set of methods and approaches have been discussed and analysed throughout the literature. Considering the current need for sustainable development and the current pace of consumption, the need for a combined solution towards the development of new products became clear, forcing researchers in product development to propose alternatives to the previous standard product development models. This paper presents, through a systemic analysis of the literature on product development, eco-design and consumer involvement, a set of alternatives regarding consumer involvement towards the development of sustainable products and how these approaches could help improve the sustainable industry's establishment in the general market. Still being developed in the course of the author's PhD, the initial findings of the research show that the understanding of the benefits of sustainable behaviour lead to a more conscious acquisition and eventually to the implementation of sustainable change in the consumer. Thus this paper is the initial approach towards the development of new sustainable products using the fashion industry as an example of practical implementation and acceptance by the consumers. By comparing the existing literature and critically analysing it, this paper concluded that the consumer involvement is strategic to improve the general understanding of sustainability and its features. The use of consumers and communities has been studied since the early 90s in order to exemplify uses and to guarantee a fast comprehension. The analysis done also includes the importance of this approach for the increase of innovation and ground breaking developments, thus requiring further research and practical implementation in order to better understand the implications and limitations of this methodology.

Keywords: Consumer involvement, Products development, Sustainability.

Diversity Management of Gender, Age and Disability in the Banking Sector in the Kingdom of Saudi Arabia

Nada Azhar

Glasgow Caledonian University, Glasgow G4 0BA, Scotland, UK

Abstract:

As a developing country, The Kingdom of Saudi Arabia (KSA) needs to make the best possible use of its workforce for social and economic reasons. The workforce is diverse, calling for appropriate diversity management (DM). The thesis focuses on the banking sector in KSA. To date, there have been no studies on DM in the banking sector in this country. Many organizations have introduced specific policies and programmes to improve the recruitment, inclusion, promotion, and retention of diverse employees, in addition to the legal requirements existing in many countries. However, Western-centric models of DM may not be applicable, at least not in their entirety, in other regions.

The aim of the study is to devise a framework for understanding gender, age and disability DM in the banking sector in KSA in order to enhance DM in this sector. A sample of 24 managers, 2 from each of the 12 banks, was interviewed to obtain their views on DM in the banking sector in KSA. Thematic analysis was used to analyze the data. These themes were used to develop the questionnaire, which was administered to 10 managers in each of the 12 banks. After analysis of these data, and completion of the study, the research will make a theoretical contribution to the knowledge on DM and a practical contribution to the management of diversity in Saudi banks. This paper concerns a work in progress.

Keywords: Age, disability, diversity, gender, Kingdom of Saudi Arabia.

Japanese English in Travel Brochures

Premvadee Na Nakornpanom

Premvadee Na Nakornpanom is with the Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Abstract:

This study investigates the role and impact of English loan words on Japanese language in travel brochures. The issues arising from a potential switch to English as a tool to absorb the West's advanced knowledge and technology in the modernization of Japan to a means of linking Japan with the rest of the world and enhancing the country's international presence. Sociolinguistic contexts was used to analyze data collected from the Nippon Travel agency "HIS"'s brochures in Thailand, revealing that English plays the most important role as lexical gap fillers and special effect givers. An increasing mixer of English to Japanese affects how English is misused, the way the Japanese see the world and the present generation's communication gap.

Keywords: English, Japanese, loan words, travel brochure

Guideline for Happy Living According to Sufficiency Economy Philosophy of People and Community Leaders in Urban Communities

Phusit Phukamchanoad

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Abstract:

This research was to analyze personality's activities based on sufficiency economy philosophy of people and community leaders in urban communities. The data were collected through questionnaires administered to 392 people and interviewed with community leaders. It was found that most people revealed that their lives depend on activities in accordance with the sufficiency economy philosophy in high level especially, being honest and aware on sufficiency, occupations, peacefulness in the community leaders' side, they reported on extravagant reduction, planting home vegetable garden, having household accounting, expense planning by dividing into 3 categories; 1) saving for illness cover 2) saving for business cover, and 3) household daily expense. The samples were also adjusted their livings quite well with the rapid change of urbanization. Although those people have encountered with any hardships, their honesty in occupations and awareness on sufficiency remain to survive happily.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, individual and household activities, urban community.

Research Analysis in Eclectic Theory (Kaboudan and Sfandiar)

Farideh Alizadeh, Mohd Nasir Hashim

University of Malaya (UM), 50603, Kuala Lumpur, Malaysia

Abstract:

Present research investigates eclecticism in Iranian theatre on the basis of eclectic theory. Eclectic theatre is a new theory in postmodernism. The theory appeared during 60th – 70th century in some theatres such as “Conference of the Birds”. Special theatrical forms have been developed in many geographical- cultural areas of the world and are indigenous to that area. These forms, as compared with original forms, are considered to be traditional while being comprehensive, the form is considered to be national. Kaboudan and Sfandiar theatre has been influenced by elements of traditional form of Iran.

Keywords: Eclectic theatre, theatrical forms, tradition, play.

Online Metacognitive Reading Strategies Use by Postgraduate Libyan EFL Students

Najwa Alsayed Omar

Azawiya University, Libya

Abstract:

With the increasing popularity of the Internet, online reading has become an essential source for EFL readers. Using strategies to comprehend information on online reading texts play a crucial role in students' academic success. Metacognitive reading strategies are effective factors that enhance EFL learners reading comprehension. This study aimed at exploring the use of online metacognitive reading strategies by postgraduate Libyan EFL students. Quantitative data was collected using the Survey of Online Reading Strategies (OSORS). The findings revealed that the participants were moderate users of metacognitive online reading strategies. Problem solving strategies were the most frequently reported used strategies, while support reading strategies were the least. The five most and least frequently reported strategies were identified. Based on the findings, some future research recommendations were presented.

Keywords: Metacognitive strategies, Online reading, Online reading strategies, Postgraduate students.

Auspicious Meaning for Community Souvenir Products

Somsakul Jerasilp, Jong Boonpracha

Suan Sunandha Rajabhat University Bangkok Thailand

Abstract:

The objective of this research was to find the relationship between auspicious meaning in eastern wisdom and the interpretation as a guideline for the design and development of community souvenirs. The sample group included 400 customers in Bangkok who used to buy community souvenir products. The information was applied to design the souvenirs which were considered for the appropriateness by 5 design specialists. The data were analyzed to find frequency, percentage, and SD with the results as follows. 1) The best factor referring to the auspicious meaning is color. The application of auspicious meaning can make the value added to the product and bring the fortune to the receivers. 2) The effectiveness of the auspicious meaning integration on the design of community souvenir product was in high level. When considering in each aspect, it was found that the interpretation aspect was in high level, the congruency of the auspicious meaning and the utility of the product was in high level. The attractiveness and the good design were in very high level while the potential of the value added in the product design was in high level. The suitable application to the design of community souvenir product was in high level.

Keywords: Auspicious meaning, community products, souvenirs

Influence of a Company's Dynamic Capabilities on Its Innovation Capabilities

Lovorka Galetic, Zeljko Vukelic

Lovorka Galetic, PhD, is a professor at the Faculty of Economics & Business, University of Zagreb, Trg J. F. Kennedyja 6, 10000 Zagreb, Croatia

Zeljko Vukelic, PhD, is with Marius Consulting, Vocarska 44, 10000 Zagreb, Croatia

Abstract:

The advanced concepts of strategic and innovation management in the sphere of company dynamic and innovation capabilities, and achieving their mutual alignment and a synergy effect, are important elements in business today. This paper analyses the theory and empirically investigates the influence of a company's dynamic capabilities on its innovation capabilities. A new multidimensional model of dynamic capabilities is presented, consisting of five factors appropriate to real time requirements, while innovation capabilities are considered pursuant to the official OECD and Eurostat standards. After examination of dynamic and innovation capabilities indicated their theoretical links, the empirical study testing the model and examining the influence of a company's dynamic capabilities on its innovation capabilities showed significant results. In the study, a research model was posed to relate company dynamic and innovation capabilities. One side of the model features the variables that are the determinants of dynamic capabilities defined through their factors, while the other side features the determinants of innovation capabilities pursuant to the official standards. With regard to the research model, five hypotheses were set. The study was performed in late 2014 on a representative sample of large and very large Croatian enterprises with a minimum of 250 employees. The research instrument was a questionnaire administered to company top management. For both variables, the position of the company was tested in comparison to industry competitors, on a fivepoint scale. In order to test the hypotheses, correlation tests were performed to determine whether there is a correlation between each individual factor of company dynamic capabilities with the existence of its innovation capabilities, in line with the research model. The results indicate a strong correlation between a company's possession of dynamic capabilities in terms of their factors, due to the new multi-dimensional model presented in this paper, with its possession of innovation capabilities. Based on the results, all five hypotheses were accepted. Ultimately, it was concluded that there is a strong association between the dynamic and innovation capabilities of a company.

Keywords: Dynamic capabilities, innovation capabilities, competitive advantage, business results.

A HYBRID PARTICLE SWARM OPTIMIZATION-NELDER- MEAD ALGORITHM (PSO-NM) FOR NELSON-SIEGEL- SVENSSON CALIBRATION

Sofia Ayouche, Rachid Ellaia, Rajae Aboulaich

S. Ayouche, R. Ellaia, and R. Aboulaich are in Laboratory of Study and Research in Applied Mathematics, LERMA, Mohammed V University in Rabat, Mohammadia School of Engineers, BP 765, Ibn Sina avenue, Agdal, Rabat, Morocco

Abstract:

Today, insurers may use the yield curve as an indicator evaluation of the profit or the performance of their portfolios; therefore, they modeled it by one class of model that has the ability to fit and forecast the future term structure of interest rates. This class of model is the Nelson-Siegel-Svensson model. Unfortunately, many authors have reported a lot of difficulties when they want to calibrate the model because the optimization problem is not convex and has multiple local optima. In this context, we implement a hybrid Particle Swarm optimization and Nelder Mead algorithm in order to minimize by least squares method, the difference between the zero-coupon curve and the NSS curve.

Keywords: Optimization, zero-coupon curve, Nelson-Siegel- Svensson, Particle Swarm Optimization, Nelder-Mead Algorithm.

LEAN HEALTHCARE: BARRIERS AND ENABLERS IN THE COLOMBIAN CONTEXT

Erika Ruiz, Nestor Ortiz

University of de Santander - Colombia

Abstract:

Lean philosophy has evolved over time and has been implemented both in manufacturing and services, more recently lean has been integrated in the companies of the health sector. Currently it is important to understand the successful way to implement this philosophy and try to identify barriers and enablers to the sustainability of lean healthcare. The main purpose of this research is to identify the barriers and enablers in the implementation of Lean Healthcare based on case studies of Colombian healthcare centers. In order to do so, we conducted semi-structured interviews based on a maturity model. The main results indicate that the success of Lean implementation depends on its adaptation to contextual factors. In addition, in the Colombian context were identified new factors such as organizational culture, management models, integration of the care and administrative departments and triple helix relationship.

Keywords: Barriers, enablers, implementation, lean healthcare, sustainability.

IDENTIFICATION OF LEAN IMPLEMENTATION HURDLES IN INDIAN INDUSTRIES

Bhim Singh

Echelon Institute of Technology - India

Abstract:

Due to increased pressure from global competitors, manufacturing organizations are switching over to lean philosophies from traditional mass production. Lean manufacturing is a manufacturing philosophy which focuses on elimination of various types of wastes and creates maximum value for the end customers. Lean thinking aims to produce high quality products and services at the lowest possible cost with maximum customer responsiveness. Indian Industry is facing lot of problems in this transformation from traditional mass production to lean production. Through this paper an attempt has been made to identify various lean implementation hurdles in Indian industries with the help of a structured survey. Identified hurdles are grouped with the help of factor analysis and rated by calculating descriptive statistics. To show the effect of lean implementation hurdles a hypothesis “Organizations having higher level of lean implementation hurdles will have poor (negative) performance” has been postulated and tested using correlation matrix between performance parameters of the organizations and identified hurdles. The findings of the paper will be helpful to prepare road map to identify and eradicate the lean implementation hurdles.

Keywords: Factor analysis, global competition, lean implementation and lean hurdles.

PROMOTING LOCAL PRODUCTS THROUGH ONE VILLAGE ONE PRODUCT AND CUSTOMER SATISFACTION

Wardoyo, Humairoh

University of Muhammadiyah . Indonesia

Abstract:

In global competition nowadays, the world economy heavily depends upon high technology and capital intensive industries that are mainly owned by well-established economic and developed countries, such as United States of America, United Kingdom, Japan, and South Korea. Indonesia as a developing country is building its economic activities towards industrial country as well, although a slightly different approach was implemented. For example, similar to the concept of one village one product (OVOP) implemented in Japan, Indonesia also adopted this concept by promoting local traditional products to improve incomes of village people and to enhance local economic activities. Analysis on how OVOP program increase local people's income and influence customer satisfaction were the objective of this paper. Behavioral intention to purchase and re-purchase, customer satisfaction and promotion are key factors for local products to play significant roles in improving local income and economy of the region. The concepts of OVOP and key factors that influence economic activities of local people and the region will be described and explained in the paper. Results of research, in a case study based on 300 respondents, customers of a local restaurant at Tangerang City, Banten Province of Indonesia, indicated that local product, service quality and behavioral intention individually have significant influence to customer satisfaction; whereas simultaneous tests to the variables indicated positive and significant influence to the behavioral intention through customer satisfaction as the intervening variable.

Keywords: Behavioral intention, customer satisfaction, local products, one village one product.

ANALYSIS OF THE REASONS BEHIND THE DETERIORATED STANDING OF ENGINEERING COMPANIES DURING THE FINANCIAL CRISIS

Levan Sabauri

Tbilisi State University , Georgia

Abstract:

In this paper, we discuss the deteriorated standing of engineering companies, some of the reasons behind it and the problems facing engineering enterprises during the financial crisis. We show the part that financial analysis plays in the detection of the main factors affecting the standing of a company, classify internal problems and the reasons influencing efficiency thereof. The publication contains the analysis of municipal engineering companies in post-Soviet transitional economies. In the wake of the 2008 world financial crisis the issue became even more poignant. It should be said though that even before the problem had been no less acute for some post-Soviet states caught up in a lengthy transitional period. The paper highlights shortcomings in the management of transportation companies, with new, more appropriate methods suggested. In analyzing the financial stability of a company, three elements need to be considered: current assets, investment policy and structural management of the funding sources leveraging the stability, should be focused on. Inappropriate management of the three may create certain financial problems, with timely and accurate detection thereof being an issue in terms of improved standing of an enterprise. In this connection, the publication contains a diagram reflecting the reasons behind the deteriorated financial standing of a company, as well as a flow chart thereof. The main reasons behind low profitability are also discussed.

Keywords: Efficiency, financial management, financial analysis funding structure, financial sustainability, investment policy, profitability, solvency, working capital.

THE ROLE OF EMOTIONS IN THE CONSUMER: THEORETICAL REVIEW AND ANALYSIS OF COMPONENTS

Mikel Alonso López

Complutense University , Spain

Abstract:

The early eighties saw the rise of a new research trend in several prestigious journals, mainly articles that related emotions with the decision-making processes of the consumer, and stopped treating them as external elements. That is why we ask questions such as: what are emotions? Are there different types of emotions? What components do they have? Which theories exist about them? In this study, we will review the main theories and components of emotion analysing the cognitive factor and the different emotional states that are generally recognizable with a focus in the classic debate as to whether they occur before the cognitive process or the affective process.

Keywords: Emotion, consumer behaviour, feelings, decision making.

EDUCATION OF PURCHASING PROFESSIONALS IN AUSTRIA: COMPETENCE BASED VIEW

Volker Koch

Graz University of Technology, Austria

Abstract:

This paper deals with the education of purchasing professionals in Austria. In this education, equivalent and measurable criteria are collected in order to create a comparison. The comparison shows the problem. To make the aforementioned comparison possible, methodologies such as KODE-Competence Atlas or presentations in a matrix form are used. The result shows the content taught and whether there are any similarities or interesting differences in the current Austrian purchasers' formations. Purchasing professionals learning competencies are also illustrated in the study result.

Keywords: Competencies, education, purchasing professional, technological-oriented.

DETERMINANTS OF PROFITABILITY IN INDIAN PHARMACEUTICAL FIRMS IN THE NEW INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS REGIME

Shilpi Tyagi, D. K. Nauriyal

Indian Institute of Technology Roorkee, India

Abstract:

This study investigates the firm level determinants of profitability of Indian drug and pharmaceutical industry. The study uses inflation adjusted panel data for a period 2000-2013 and applies OLS regression model with Driscoll-Kraay standard errors. It has been found that export intensity, A&M intensity, firm's market power and stronger patent regime dummy have exercised positive influence on profitability. The negative and statistically significant influence of R&D intensity and raw material import intensity points to the need for firms to adopt suitable investment strategies. The study suggests that firms are required to pay far more attention to optimize their operating expenditures, advertisement and marketing expenditures and improve their export orientation, as part of the long term strategy.

Keywords: Indian drug and pharmaceutical industry, trade related intellectual property rights, research and development, food and drug administration.

RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL REPORTING TRANSPARENCY AND INVESTMENT EFFICIENCY: EVIDENCE FROM IRAN

Bitā Mashayekhi, Hamid Kalhornia

University of Tehran, Tehran, Iran

Abstract:

One of the most important roles of financial reporting is improving the firms' investment decisions; however, there is not much supporting evidence for this claim in emerging markets like Iran. In this study, the effect of financial reporting transparency in investment efficiency of Iranian firms has been investigated. In order to do this, 336 listed companies on Tehran Stock Exchange (TSE) has been selected for time period 2012 to 2015 as research sample. For testing our main hypothesis, we classified sample firms into two groups based on their deviation from expected investment: under-investment and over-investment cases. The results indicate that there is positive significant relationship between financial transparency and investment efficiency. In the other words, transparency can mitigate both underinvestment and overinvestment situations.

Keywords: Corporate governance, disclosure, investment decisions, investment efficiency, transparency.

THE IMPACT OF MOTIVATION, TRUST, AND NATIONAL CULTURAL DIFFERENCES ON KNOWLEDGE SHARING WITHIN THE CONTEXT OF ELECTRONIC MAIL

Said Abdullah Al Saifi

Nizwa College of Applied Sciences, Oman

Abstract:

The goal of this research is to examine the impact of trust, motivation, and national culture on knowledge sharing within the context of electronic mail. This study is quantitative and survey based. In order to conduct the research, 200 students from a leading university in New Zealand were chosen randomly to participate in a questionnaire survey. Motivation and trust were found to be significantly and positively related to knowledge sharing. The research findings illustrated that face saving, face gaining, and individualism positively moderates the relationship between motivation and knowledge sharing. In addition, collectivism culture negatively moderates the relationship between motivation and knowledge sharing. Moreover, the research findings reveal that face saving, individualism, and collectivism culture positively moderate the relationship between trust and knowledge sharing. In addition, face gaining culture negatively moderates the relationship between trust and knowledge sharing. This study sets out several implications for researchers and practitioners. The study produces an integrative model that shows how attributes of national culture impact knowledge sharing through the use of emails. A better understanding of the relationship between knowledge sharing and trust, motivation, and national culture differences will increase individuals' ability to make wise choices when sharing knowledge with those from different cultures.

Keywords: Knowledge sharing, motivation, national culture, trust.

ACCOUNTING INFORMATION SYSTEMS OF KUWAITI COMPANIES: OBSTACLES AND BARRIERS

Haya Y Alobaid

Office of Undersecretary Administration and Financial, Ministry of Health, Suliabekhat 5,
State of Kuwait

Abstract:

The aim of this paper is to identify and discuss the obstacles to the ability of the accounting information systems of Kuwaiti companies to deal with electronic commerce, and then to propose appropriate solutions to overcome the barriers. The study revealed a remarkable decrease in external auditors who have professional certification. The results also showed an agreement regarding the accounting systems and the ability to deal with e-commerce, with a different degree of importance, despite the presence of obstacles to the ability of accounting systems in dealing with different companies.

Keywords: Accounting information systems, obstacle, barriers, electronic commerce, Kuwait companies.

PLANNING A SUPPLY CHAIN WITH RISK AND ENVIRONMENTAL OBJECTIVES

Ghanima Al-Sharrah, Haitham M. Lababidi, Yusuf I. Ali

Department of Chemical Engineering, Kuwait University, Kuwait

Abstract:

The main objective of the current work is to introduce sustainability factors in optimizing the supply chain model for process industries. The supply chain models are normally based on purely economic considerations related to costs and profits. To account for sustainability, two additional factors have been introduced; environment and risk. A supply chain for an entire petroleum organization has been considered for implementing and testing the proposed optimization models. The environmental and risk factors were introduced as indicators reflecting the anticipated impact of the optimal production scenarios on sustainability. The aggregation method used in extending the single objective function to multi-objective function is proven to be quite effective in balancing the contribution of each objective term. The results indicate that introducing sustainability factor would slightly reduce the economic benefit while improving the environmental and risk reduction performances of the process industries.

Keywords: Supply chain, optimization, LP models, risk, environmental indicators, multi-objective.

CORPORATE GOVERNANCE IN NETWORK MARKETING ORGANIZATIONS: THE ROLE OF ETHICS AND CSR

Venugopal Kummamuru

MD, HireRedson Technologies, 1-2-411, Gagan Mahal Colony, Hyderabad India

Abstract:

Corporate Governance (CG) is of utmost importance for running a company ethically. It is essential for the growth and success of the corporation. It is intended to increase the accountability of an organization to the larger context of the business environment. The general principles of CG include and are related to Shareholder recognition, Stakeholder interests, and focus on Corporate Social Responsibility (CSR), Clear Board responsibilities, Ethical behavior, and Business transparency. Network Marketing Organizations (NMOs) focus on marketing through direct-sales using people who are associated with the organization but are not their employees. This paper tries to study the importance of Ethics and CSR in an NMO and suggest a basic guideline for CG in NMO(s). This paper could be used as a basis or starting point for conducting an in-depth research to understand the difference in CG practices between NMO(s) and other organizations and define a standard set of guidelines for CG practice.

Keywords: Corporate governance, corporate responsibility, direct selling, network marketing.

EDUCATION OF PURCHASING PROFESSIONALS IN AUSTRIA: COMPETENCE BASED VIEW

Volker Koch

Graz University of Technology, Austria

Abstract:

This paper deals with the education of purchasing professionals in Austria. In this education, equivalent and measurable criteria are collected in order to create a comparison. The comparison shows the problem. To make the aforementioned comparison possible, methodologies such as KODE-Competence Atlas or presentations in a matrix form are used. The result shows the content taught and whether there are any similarities or interesting differences in the current Austrian purchasers' formations. Purchasing professionals learning competencies are also illustrated in the study result.

Keywords: Competencies, education, purchasing professional, technological-oriented.

IMPACT OF REPRODUCTIVE TECHNOLOGIES ON WOMEN'S LIVES IN NEW DELHI: A STUDY FROM FEMINIST PERSPECTIVE

Zairunisha

Research scholar of Centre for Philosophy, School of Social Science, Jawaharlal Nehru University, New Delhi, India

Abstract:

This paper is concerned with the ways in which Assisted Reproductive Technologies (ARTs) affect women's lives and perceptions regarding their infertility, contraception and reproductive health. The paper is based on a qualitative feminist survey study to explore and analyze issues arising from the use of ARTs by women in New Delhi, the capital of India. A rapid growth in the number of fertility clinics has been noticed recently. A critical analysis of interviews revealed that these technologies are used and developed for making profits at the cost of women's lives. In this way, these technologies are influencing and changing the traditional patterns of motherhood requiring a rethinking about new ways of reproduction introduced through the use of ARTs.

Keywords: Assisted reproductive technologies, new ways reproduction, voluntary and involuntary choice, women.

SOCIAL STRUCTURE, INVOLUNTARY RELATIONS, AND URBAN POVERTY

Mahmood Niroobakhsh

University of Hamburg, Department of Sociology, Germany

Abstract:

This article deals with special structuralism approaches to explain a certain kind of social problem. Widespread presence of poverty is a reminder of deep-rooted unresolved problems of social relations. The expected role from an individual for the social system recognizes poverty derived from an interrelated social structure. By the time, enabled to act on his role in the course of social interaction, reintegration of the poor in society may take place. Poverty and housing type are reflections of the underlying social structure, primarily structure's elements, systemic interrelations, and the overall strength or weakness of that structure. Poverty varies based on social structure in that the stronger structures are less likely to produce poverty.

Keywords: Absolute poverty, relative poverty, social structure, urban poverty.

KNOWLEDGE TRANSFER AND THE TRANSLATION OF TECHNICAL TEXTS

Ahmed Alaoui

Hamad Bin Khalifa University, Qatar

Abstract:

This paper contributes to the ongoing debate as to the relevance of translation studies to professional practitioners. It exposes the various misconceptions permeating the links between theory and practice in the translation landscape in the Arab World. It is a thesis of this paper that specialization in translation should be redefined; taking account of the fact, that specialized knowledge alone is neither crucial nor sufficient in technical translation. It should be tested against the readability of the translated text, the appropriateness of its style and the usability of its content by endusers to carry out their intended tasks. The paper also proposes a preliminary model to establish a working link between theory and practice from the perspective of professional trainers and practitioners, calling for the latter to participate in the production of knowledge in a systematic fashion. While this proposal is driven by a rather intuitive conviction, a research line is needed to specify the methodological moves to establish the mediation strategies that would relate the components in the model of knowledge transfer proposed in this paper.

Keywords: Knowledge transfer, misconceptions, specialized texts, translation theory, translation practice.

The Influence of Islamic Arts on Omani Weaving Motifs

Zahra Ahmed Al-Zadjali

Sultan Qaboos University, College of Education, Oman

Abstract:

The influence of Islam on arts can be found primarily in calligraphy, arabesque designs and architecture. Also, geometric designs were used quite extensively. Muslim craftsmen produced stunning designs based on simple geometric principles and traditional motifs which were used to decorate many surfaces. The idea of interlacing simple rectilinear lines to form the patterns impressed Arabs. Nomads of Persia, Turks and Mongols were equally impressed with the designs so they begin to use them in their homes in carpet weaving. Islamic designs, motifs and colours which were used became common place and served to influence people's tastes. Modern life style and contemporary products have changed the style of people's daily lives, however, people still long for the nomadic way of life. This is clearly reflected in people's homes. In a great many Muslim homes, Islamic decorative motifs can be seen along with traditional 'Bedouin' style furnishing, especially in homes of the Arabian Peninsula.

Keywords: Cultural heritage, textile design, Islamic art, motifs.

UNDERSTANDING EUROPE'S ROLE IN THE AREA OF LIBERTY, SECURITY AND JUSTICE AS AN INTERNATIONAL ACTOR

Sarah Barrere

Ph.D Candidate and Lecturer at the University of Montreal, Canada

Abstract:

The area of liberty, security and justice within the European Union is still a work in progress. No one can deny that the EU struggles between a monistic and a dualist approach. The aim of our essay is to first review how the European law is perceived by the rest of the international scene. It will then discuss two main mechanisms at play: the interpretation of larger international treaties and the penal mechanisms of European law. Finally, it will help us understand the role of a penal Europe on the international scene with concrete examples. Special attention will be paid to cases that deal with fundamental rights as they represent an interesting case study in Europe and in the rest of the World. It could illustrate the aforementioned duality currently present in the Union's interpretation of international public law. On the other hand, it will explore some specific European penal mechanism through mutual recognition and the European arrest warrant in the transnational criminality frame. Concerning the interpretation of the treaties, it will first, underline the ambiguity and the general nature of some treaties that leave the EU exposed to tension and misunderstanding then it will review the validity of an EU act (whether or not it is compatible with the rules of International law). Finally, it will focus on the most complete manifestation of liberty, security and justice through the principle of mutual recognition. Used initially in commercial matters, it has become "the cornerstone" of European construction. It will see how it is applied in judicial decisions (its main event and achieving success is via the European arrest warrant) and how European member states have managed to develop this cooperation.

Keywords: European penal law, International scene, Liberty security and justice area, mutual recognition.

Foreign Direct Investment on Economic Growth by Industries in Central and Eastern

Shorena Pharjiani

Tbilisi State University, Georgia

Abstract:

Present empirical paper investigates the relationship between FDI and economic growth by 10 selected industries in 10 Central and Eastern European countries from the period 1995 to 2012. Different estimation approaches were used to explore the connection between FDI and economic growth, for example OLS, RE, FE with and without time dummies. Obtained empirical results leads to some main consequences: First, the Central and East European countries (CEEC) attracted foreign direct investment, which raised the productivity of industries they entered in. It should be concluded that the linkage between FDI and output growth by industries is positive and significant enough to suggest that foreign firm's participation enhanced the productivity of the industries they occupied. There had been an endogeneity problem in the regression and fixed effects estimation approach was used which partially corrected the regression analysis in order to make the results less biased. Second, it should be stressed that the results show that time has an important role in making FDI operational for enhancing output growth by industries via total factor productivity. Third, R&D positively affected economic growth and at the same time, it should take some time for research and development to influence economic growth. Fourth, the general trends masked crucial differences at the country level: over the last 20 years, the analysis of the tables and figures at the country level show that the main recipients of FDI of the 11 Central and Eastern European countries were Hungary, Poland and the Czech Republic. The main reason was that these countries had more open door policies for attracting the FDI. Fifth, according to the graphical analysis, while Hungary had the highest FDI inflow in this region, it was not reflected in the GDP growth as much as in other Central and Eastern European countries.

Keywords: Central and East European countries (CEEC), economic growth, FDI, panel data.

Transformation of Kosovo Education from Traditional into Modern 1999-2012

Bekim Avdiaj

European University of Tirana, Albania

Abstract:

Everyday life is and will be influenced depending on the developments that society undergoes throughout the history. Particularly, countries undergoing transition from one system to another sustain the greatest impact in trying to embrace the modern system. Kosovo society had the fortune to experience a change, which began in late 1999 to continue up to date. One of the 'developments' of the time with the evolution in Kosovo society was the transition from the traditional education system into the modern one. This transformation began immediately after the war, to continue even today. It was started by internationals, which governed and administered Kosovo society, including education. There was a great 'evolution', because almost the entire system was 'changed'. Among other things, for the first time it was enabled the opening of private schools from the lowest level up to the colleges and universities. This paper will address: how much was ready the society to embrace such a 'cultural' change in education, respectively, how much were prepared teachers for such changes; as it was actually thought to be a modern education system, how much was it according to international standards; what are the results and current situation in Kosovo education.

Keywords: Education, evolution, reform, transformation.

HUMAN SECURITY PROVIDERS IN FRAGILE STATE UNDER ASYMMETRIC WAR CONDITIONS

Luna Shamieh

Department of Political Science, National University of Public Service, Budapest, Hungary

Abstract:

Various players are part of the game in an asymmetric war, all making efforts to provide human security to their own adherents. Although a fragile state is not able to provide sufficient and comprehensive services, it still provides special services and security to the elite; the insurgents as well provide services and security to their associates. The humanitarian organisations, on the other hand, provide some fundamental elements of human security, but only in the regions, they are able to access when possible (if possible). The counterinsurgents (security forces of the state and intervention forces) operate within a narrow band defined by the vision of the responsibility to protect and the perspective of the resolution of the conflict through combat; hence, the possibility to provide human security is shaken at this end. This article examines how each player provides human security from the perspective of freedom from want in order to secure basic and strategic needs, freedom from fear through providing protection against all kinds of violence, and the freedom to live in dignity. It identifies a vicious cycle caused by the intervention of the different players causing a centrifugal force that may lead to disintegration of the nation under war.

Keywords: Human security, asymmetric war, counter insurgency, fragile state, insurgency.

PROMOTING GENDER EQUALITY WITHIN ISLAMIC TRADITION VIA CONTEXTUALIST APPROACH

Ali Akbar

Asia Institute, Faculty of Arts, Melbourne University, 2-3, Sydney Myer Asia Centre,
Australia

Abstract:

The importance of advancing women's rights is closely intertwined with the development of civil society and the institutionalization of democracy in Middle Eastern countries. There is indeed an intimate relationship between the process of democratization and promoting gender equality, since democracy necessitates equality between men and women. In order to advance the issue of gender equality, what is required is a solid theoretical framework which has its roots in the reexamination of pre-modern interpretation of certain Qur'ānic passages that seem to have given men more rights than it gives women. This paper suggests that those Muslim scholars who adopt a contextualist approach to the Qur'ānic text and its interpretation provide a solid theoretical background for improving women's rights. Indeed, the aim of the paper is to discuss how the contextualist approach to the Qur'ānic text and its interpretation given by a number of prominent scholars is capable of promoting the issue of gender equality. The paper concludes that since (1) much of the gender inequality found in the primary sources of Islam as well as pre-modern Muslim writings is rooted in the natural cultural norms and standards of early Islamic societies and (2) since the context of today's world is so different from that of the pre-modern era, the proposed models provide a solid theoretical framework for promoting women's rights and gender equality.

Keywords: Contextualism, Gender equality, Islam, Women's rights.

BA'ALBAKĪ'S INFLUENCE ON 1950S AND 1960S LEBANESE WOMEN WRITERS**Khaled Igbaria**

Kaye Academic College, Israel

Abstract:

While Ba'albakī ceased writing or publishing since 1964, it is considerable and significant to investigate Ba'albakī's influence on others. This paper examines her influence on three Lebanese women writers: Emily Nasrallah, Muná Jabbūr, and Hanan al-Shaykh. However, the aim is not simply to examine the influence of the writer on these three authors, but rather to note similarities and differences in the challenges they faced and the agendas they followed in their fiction writing. For each of these writers, this article will describe elements of their literature, and then sketch out the influence which Ba'albakī has had on them. This paper relies on material from Sidawi because it includes interviews with the female writers discussed that are relevant to the current discussion. Sidawi asked them about Ba'albakī and her influence on them, the challenges they faced, and how they coped with them. This paper points out their comments using their own words. To be clear, examining these writers' notes and works is beyond the scope of this paper. To sum up, there are significant parallels between the life and work of Ba'albakī, and other Lebanese women writers such as Nasrallah, Jabbūr and al-Shaykh. Like Ba'albakī, Nasrallah and al-Shaykh also suffered in their struggle against their families. Nasrallah and al-Shaykh, like Ba'albakī, suffered because their society did not trust in their abilities and creativity. Ba'albakī opted for isolation because of her conflict with patriarchal society including the Lebanese women's groups, while Nasrallah's isolation was because she preferred individualism and autonomy, and Jabbūr, as could be speculated, was not able to cope with the suffering caused by her role as a woman writer within Lebanese society. Whereas Ba'albakī isolated herself from the Lebanese women's groups, focusing instead on her feminist writing and joining the Shi'r group, Al-Shaykh and the Lebanese women's groups are able to cooperate in harmony. Furthermore, while Nasrallah and Al-Shaykh continued to publish fiction, Ba'albakī stopped publishing fiction in 1964. All of the above confirms not only that it is worthy to investigate deeply and academically both the biography and the works of Ba'albakī, but also that she deserves to include her throughout the top great Arab female writers, at the time, like Al-Shaykh and Nawal El Saadawi.

Keywords: Feminist writing, Hanan Al-Shaykh, Laylá Ba'albakī, Lebanese women writers, Muná Jabbūr.

THE INTERACTION BETWEEN HUMAN AND ENVIRONMENT ON THE PERSPECTIVE OF ENVIRONMENTAL ETHICS

Mella Ismelina Farma Rahayu

Rahayu is with the Bandung Islamic University, Bandung, Indonesia

Abstract:

Environmental problems could not be separated from unethical human perspectives and behaviors toward the environment. There is a fundamental error in the philosophy of people's perspective about human and nature and their relationship with the environment, which in turn will create an inappropriate behavior in relation to the environment. The aim of this study is to investigate and to understand the ethics of the environment in the context of humans interacting with the environment by using the hermeneutic approach. The related theories and concepts collected from literature review are used as data, which were analyzed by using interpretation, critical evaluation, internal coherence, comparisons, and heuristic techniques. As a result of this study, there will be a picture related to the interaction of human and environment in the perspective of environmental ethics, as well as the problems of the value of ecological justice in the interaction of humans and environment. We suggest that the interaction between humans and environment need to be based on environmental ethics, in a spirit of mutual respect between humans and the natural world.

Keywords: The environment, environmental ethics, the interaction, value.

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN EUROPE: THE PARLIAMENTARY DIMENSION

Aleksandra Chinaeva

EU Law, Public International Law and Public Law Department, Saarland University, German

Abstract:

The following paper describes the activity of national and international parliamentary assemblies of the European region in protection and promotion of human rights. It may be said that parliamentarians have a “double mandate” — as members of the international assembly and of their respective national parliaments. In other words, parliamentarization at both international and national level provides a situation for parliamentarians, where they link people, national governments and international organizations. The paper is aimed towards demonstrating that the activity of the main international parliamentary assemblies of the European region have a real positive impact on the human rights situation in the European region. In addition, the paper describes the assemblies that include protection of human rights in their Agenda as one of the main subjects: the EP, the PACE, the OSCE PA and the IPA CIS. Co-operation activities such as joint election observation; participation in inter-parliamentary associations, such as the IPU; conclusion agreements allow assemblies to provide observation of human right situation in the states that are not members of the particular organization and as consequence make their impact broader.

Keywords: Human rights, International parliamentary assembly, IPU, EP, PACE, OSCE, IPA CIS, international election observation.

BARRIERS TO MARITAL EXPECTATION AMONG INDIVIDUALS WITH HEARING IMPAIRMENT IN OYO STATE

Adebomi M. Oyewumi, Sunday Amaize

Department of Special Education, University of Ibadan

Abstract:

The study was designed to examine the barriers to marital expectations among unmarried persons with hearing impairment in Oyo State, Nigeria. Descriptive survey research design was adopted. Purposive sampling technique was used to select one hundred participants made up forty-four (44) males and fifty-six (56) females, all with varying degrees of hearing impairment. Eight research questions were raised and answered. The instrument used was Marital Expectations Scale with reliability coefficient of 0.86. Data was analyzed using descriptive statistics tools of frequency count and simple percentage as well as inferential statistics tools of T-TEST and ANOVA. The findings revealed that there was a significant relationship existing among the main identified barriers (environmental barrier, communication barrier, hearing loss, unemployment and poor sexuality education) to the marital expectations of unmarried persons with hearing impairment. The joint contribution of the independent variables (identified barriers) to the dependent variable (marital expectations) was significant, $F = 5.842$, $P < 0.05$, accounting for about 89% of the variance. The relative contribution of the identified barriers to marital expectations of unmarried persons with hearing impairment is as follows: environmental barrier ($\beta = 0.808$, $t = 5.176$, $P < 0.05$), communication barrier ($\beta = 0.533$, $t = 3.305$, $P < 0.05$), hearing loss ($\beta = 0.550$, $t = 2.233$, $P < 0.05$), unemployment ($\beta = 0.431$, $t = 2.102$, $P < 0.05$), poor sexuality education ($\beta = 0.361$, $t = 1.985$, $P < 0.05$). Environmental barrier proved to be the most potent contributor to the poor marital expectations among unmarried persons with hearing impairment. Therefore, it is recommended that society dismantles the nagging environmental barrier through positive identification with individuals suffering from hearing impairment. In this connection, members of society should change their negative attitudes and do away with all the wrong notions about the marital ability of individuals with hearing impairment.

Keywords: Hearing impairment, marriage, marital expectations, barrier.

SWISS SCIENTIFIC SOCIETY FOR DEVELOPING COUNTRIES: A CONCEPT OF RELATIONSHIP

Jawad Alzeer

University of Zurich. Switzerland

Abstract:

Cultural setup is varied from country to country and nation to nation, but the ability to adapt successfully to the new cultural setup may pave the way toward the development of cultural intelligence. Overcoming differences may require to build up our personality with the ability to learn, exchange thoughts, and have a constructive dream. Adaptation processes can be accelerated if we effectively utilize our cultural diversity. This can be done through a unified body or society; people with common goals can collectively work to satisfy their values. Narrowing the gap between developed and developing countries is of prime importance. Many international organizations are trying to resolve these issues by rational and peaceful means. Failing to understand the cultural differences, mentalities, strengths and weaknesses of developed and developing countries led to the collapse of many partnerships. Establishment of a neutral body influenced by developed countries intellectuality and developing countries personality may offer a better understanding and reasonable solutions, suggestions, advice that may assist in narrowing gaps and promote-strengthening relationship between developed and developing countries. The key issues, goals, and potential concepts associated with initiating Swiss scientific society for developing countries as a model to facilitate integration of highly skilled scientists are discussed.

Keywords: Cultural diversity, developing countries, integration, Switzerland.

HUMAN RIGHTS IN ARMED CONFLICTS AND CONSTITUTIONAL LAW

Antonios Maniatis

Adjunct Assistant Professor of the University of Applied Sciences of Athens and a speaker of the European Union Law master of the University St Klement Ohridski

Abstract:

The main purpose of this paper is to determine the impact of both International Humanitarian Law and anti-piracy International Law on Constitutional Law. International Law is endowed with a rich set of norms on the protection of private individuals in armed conflicts and copes with the diachronic crime of maritime piracy, which may be considered as a private war in the high seas. Constitutional Law has been traditionally geared at two generations of fundamental rights. The paper will aim at answering the question “Which is the profile of 3G constitutional rights, particularly in the light of International Humanitarian Law?”

Keywords: Constitution, Humanitarian International Law, Piracy, 3G fundamental rights.

THE ROLE OF EUROPEAN UNION IN GLOBAL GOVERNANCE

Yrfet Shkreli

Institution of European Studies, Tirana, Albania

Abstract:

Despite all the wide research and literature on the subject, changing and challenging times often present themselves with new objectives, fluid politics, and everlasting point of views. Much is said about the subject and the trend nowadays is watching every European Union (EU) intervention as a form of neo colonialism or a form of establishing new markets. The paper will try to establish a perspective on EU influences, policies and impacts analyzed from multidimensional point of view, not limiting itself on a narrow external dimension, focusing on a broader understanding of its diverse contribution to global governance and peace keeping. Tending to be critical, this paper tends to fall out of extremes, neither holding a Eurocentric position, nor falling for cheap critic to the whole failures and impact of EU policies. The ambition is to show EU as a contributing factor while keeping in mind its nature as a multi layered actor and with not necessarily coinciding interests among its member states.

Keywords: European Union, global governance, globalization, normative power.

MEASURES FOR LIMITING CORRUPTION UPON MIGRATION WAVE IN EUROPE

Jordan Georgiev Deliversky

Department of National Security - State University of Library Studies and Information Technologies, Bulgaria

Abstract:

Fight against migrant smuggling has been put as a priority issues at the European Union policy agenda for more than a decade. The trafficked person, who has been targeted as the object of criminal exploitation, is specifically unique for human trafficking. Generally, the beginning of human trafficking activities is related to profit from the victim's exploitation. The objective of this paper is to present measures that could result in the limitation of corruption mainly through analyzing the existing legislation framework against corruption in Europe. The analysis is focused on exploring the multiple origins of factors influencing migration processes in Europe, as corruption could be characterized as one of the most significant reasons for refugees to flee their countries. The main results show that law enforcement must turn the focus on the financing of the organized crime groups that are involved in migrant smuggling activities. Corruption has a significant role in managing smuggling operations and in particular when criminal organizations and networks are involved. Illegal migrants and refugees usually represent significant sources of additional income for officials involved in the process of boarding protection and immigration control within the European Union borders.

Keywords: Corruption, influence, human smuggling, legislation, migration.

TOWARDS A PROOF ACCEPTANCE BY OVERCOMING CHALLENGES IN COLLECTING DIGITAL EVIDENCE

Lilian Noronha Nassif

Public Ministry of Minas Gerais. 30170- 008, Belo Horizonte, Brazil University of Minas Gerais State, Brazil

Abstract:

Cybercrime investigation demands an appropriated evidence collection mechanism. If the investigator does not acquire digital proofs in a forensic sound, some important information can be lost, and judges can discard case evidence because the acquisition was inadequate. The correct digital forensic seizing involves preparation of professionals from fields of law, police, and computer science. This paper presents important challenges faced during evidence collection in different perspectives of places. The crime scene can be virtual or real, and technical obstacles and privacy concerns must be considered. All pointed challenges here highlight the precautions to be taken in the digital evidence collection and the suggested procedures contribute to the best practices in the digital forensics field.

Keywords: Digital evidence, digital forensic processes and procedures, mobile forensics, cloud forensics.

FORENSIC MEDICAL CAPACITIES OF RESEARCH OF SALIVA STAINS ON PHYSICAL EVIDENCE AFTER WASHING

Saule Mussabekova

Department of Forensic Medicine, Karaganda State Medical University, Kazakhstan

Abstract:

Recent advances in genetics have allowed increasing acutely the capacities of the formation of reliable evidence in conducting forensic examinations. Thus, traces of biological origin are important sources of information about a crime. Currently, around the world, sexual offenses have increased, and among them are those in which the criminals use various detergents to remove traces of their crime. A feature of modern synthetic detergents is the presence of biological additives - enzymes. Enzymes purposefully destroy stains of biological origin. To study the nature and extent of the impact of modern washing powders on saliva stains on the physical evidence, specially prepared test specimens of different types of tissues to which saliva was applied have been examined. Materials and Methods: Washing machines of famous manufacturers of household appliances have been used with different production characteristics and advertised brands of washing powder for test washing. Over 3,500 experimental samples were tested. After washing, the traces of saliva were identified using modern research methods of forensic medicine. Results: The influence was tested and the dependence of the use of different washing programs, types of washing machines and washing powders in the process of establishing saliva trace and identify of the stains on the physical evidence while washing was revealed. The results of experimental and practical expert studies have shown that in most cases it is not possible to draw the conclusions in the identification of saliva traces on physical evidence after washing. This is a consequence of the effect of biological additives and other additional factors on traces of saliva during washing. Conclusions: On the basis of the results of the study, the feasibility of saliva traces of the stains on physical evidence after washing is established. The use of modern molecular genetic methods makes it possible to partially solve the problems arising in the study of unlaundered evidence. Additional study of physical evidence after washing facilitates detection and investigation of sexual offenses against women and children.

Keywords: Saliva research, modern synthetic detergents, laundry detergents, forensic medicine.

NEED OF NATIONAL SPACE LEGISLATION FOR SPACE FARING NATIONS

Muhammad Naveed, Yang Caixia

Law School, Beihang Univeristy, Beijing, China

Abstract:

The need for national space legislation is pivotal, particularly in light of the fact that in recent years space activities have grown immensely both in volume and diversity. Countries are progressively developing capabilities in space exploration and scientific discoveries, market their capabilities to manufacture satellites, provide launch services from their facilities and are looking to privatize and commercialize their space resources. Today, nations are also seeking to comprehend the technological and financial potential of the private sector and are considering to share their financial burdens with them and to limit their exposures to risks, but they are lagging behind in legal framework in this regard. In the perspective of these emerging developments, it is therefore, felt that national space legislation should be enacted with the goal of building and implementing a vibrant and transparent legal framework at the national level to hasten investments and to ensure growth in this capital intensive - highly yield strategic sector. This study looks at (I) the international legal framework that governs space activities; (II) motivation behind making national space laws; and (III) the need for national space legislation. The paper concludes with some recommendations with regards to the conceivable future direction for national space legislation, in particular space empowered sub-areas for countries.

Keywords: International conventions, national legislation, space faring nation, space law.

RECOGNITION AND PROTECTION OF INDIGENOUS SOCIETY IN INDONESIA

Triyanto, Rima Vien Permata Hartanto

Sebelas Maret University, Indonesia

Abstract:

Indonesia is a legal state. The consequence of this status is the recognition and protection of the existence of indigenous peoples. This paper aims to describe the dynamics of legal recognition and protection for indigenous peoples within the framework of Indonesian law. This paper is library research based on literature. The result states that although the constitution has normatively recognized the existence of indigenous peoples and their traditional rights, in reality, not all rights were recognized and protected. The protection and recognition for indigenous people need to be strengthened.

Keywords: Indigenous peoples, customary law, state law, state of law.

POSITION OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE RUSSIAN FEDERATION ON THE MATTER OF RESTRICTING CONSTITUTIONAL RIGHTS OF CITIZENS CONCERNING BANKING SECRECY

A. V. Shashkova

Department of Constitutional Law, MGIMO- University, Moscow Russia

Abstract:

The aim of the present article is to analyze the position of the Constitutional Court of the Russian Federation on the matter of restricting the constitutional rights of citizens to inviolability of professional and banking secrecy in effecting controlling activities. The methodological ground of the present Article represents the dialectic scientific method of the socio-political, legal and organizational processes with the principles of development, integrity, and consistency, etc. The consistency analysis method is used while researching the object of the analysis. Some public-private research methods are also used: the formally-logical method or the comparative legal method, are used to compare the understanding of the 'secrecy' concept. The aim of the present article is to find the root of the problem and to give recommendations for the solution of the problem. The result of the present research is the author's conclusion on the necessity of the political will to improve Russian legislation with the aim of compliance with the provisions of the Constitution. It is also necessary to establish a clear balance between the constitutional rights of the individual and the limit of these rights when carrying out various control activities by public authorities. Attempts by the banks to "overdo" an anti-money laundering law under threat of severe sanctions by the regulators actually led to failures in the execution of normal economic activity. Therefore, individuals face huge problems with payments on the basis of clearing, in addition to problems with cash withdrawals. The Bank of Russia sets requirements for banks to execute Federal Law No. 115-FZ too high. It is high place to attract political will here. As well, recent changes in Russian legislation, e.g. allowing banks to refuse opening of accounts unilaterally, simplified banking activities in the country. The article focuses on different theoretical approaches towards the concept of "secrecy". The author gives an overview of the practices of Spain, Switzerland and the United States of America on the matter of restricting the constitutional rights of citizens to inviolability of professional and banking secrecy in effecting controlling activities. The Constitutional Court of the Russian Federation basing on the Constitution of the Russian Federation has its special understanding of the issue, which should be supported by further legislative development in the Russian Federation.

Keywords: Bank secrecy, banking information, constitutional court, control measures, financial control, money laundering, restriction of constitutional rights.

TREATMENT OR RE-VICTIMIZING THE VICTIMS

Juliana Panova

Clinical Psychologist. She is the Director of the International Psychological Services and an associate of the Center for Psychological Services, Chicago, IL 60093, USA

Abstract:

Severe symptoms, such as dissociation, depersonalization, self-mutilation, suicidal ideations and gestures, are the main reasons for a person to be diagnosed with Borderline Personality Disorder (BPD) and admitted to an inpatient Psychiatric Hospital. However, these symptoms are also indicators of a severe traumatic history as indicated by the extensive research on the topic. Unfortunately patients with such clinical presentation often are treated repeatedly only for their symptomatic behavior, while the main cause for their suffering, the trauma itself, is usually left unaddressed therapeutically. All of the highly structured, replicable, and manualized treatments lack the recognition of the uniqueness of the person and fail to respect his/her rights to experience and react in an idiosyncratic manner. Thus the communicative and adaptive meaning of such symptomatic behavior is missed. Only its pathological side is recognized and subjected to correction and stigmatization, and the message that the person is damaged goods that needs fixing is conveyed once again. However, this time the message would be even more convincing for the victim, because it is sent by mental health providers, who have the credibility to make such a judgment. The result is a revolving door of very expensive hospitalizations for only a temporary and patchy fix. In this way the patients, once victims of abuse and hardship are left invalidated and thus their re-victimization is perpetuated in their search for understanding and help. Keywordsborderline personality disorder (BPD), complex PTSD, integrative treatment of trauma, re-victimization of trauma victims.

Keywords: borderline personality disorder (BPD), complex PTSD, integrative treatment of trauma, re-victimization of trauma victims.

A COMPUTATIONAL MODEL OF MINIMAL CONSCIOUSNESS FUNCTIONS

Nabila Charkaoui

Department of Distributed Systems, Hamburg University of Technology, Hamburg, Germany

Abstract:

Interest in Human Consciousness has been revived in the late 20th century from different scientific disciplines. Consciousness studies involve both its understanding and its application. In this paper, a computational model of the minimum consciousness functions necessary in my point of view for Artificial Intelligence applications is presented with the aim of improving the way computations will be made in the future. In section I, human consciousness is briefly described according to the scope of this paper. In section II, a minimum set of consciousness functions is defined - based on the literature reviewed - to be modelled, and then a computational model of these functions is presented in section III. In section IV, an analysis of the model is carried out to describe its functioning in detail.

Keywords: Consciousness, perception, attention.

EXPLORING LIFE MEANINGFULNESS AND ITS PSYCHOSOCIAL CORRELATES AMONG RECOVERING SUBSTANCE USERS – AN INDIAN PERSPECTIVE

Fouzia Alsabah Shaikh, Anjali Ghosh

Psychology Research Unit, Indian

Abstract:

The present study was done primarily to address two major research gaps: firstly, development of an empirical measure of life meaningfulness for substance users and secondly, to determine the psychosocial determinants of life meaningfulness among the substance users. The study is classified into two phases: the first phase which dealt with development of Life Meaningfulness Scale and the second phase which examined the relationship between life meaningfulness and social support, abstinence self efficacy and depression. Both qualitative and quantitative approaches were used for framing items. A Principal Component Analysis yielded three components: Overall Goal Directedness, Striving for healthy lifestyle and Concern for loved ones which collectively accounted for 42.06% of the total variance. The scale and its subscales were also found to be highly reliable. Multiple regression analyses in the second phase of the study revealed that social support and abstinence self efficacy significantly predicted life meaningfulness among 48 recovering inmates of a de-addiction center while level of depression failed to predict life meaningfulness.

Keywords: Perceived Life meaningfulness, Social Support, Abstinence Self Efficacy, Depression, Substance Use.

DEVELOPMENT OF ORGANIZATIONAL JUSTICE IN INCENTIVE ALLOCATION OF THE THAI PUBLIC SECTOR

Kalayanee Koonmee

National Institute of Development Administration, Bangkok 10240, Thailand

Abstract:

An incentive for performance, as one subsystem of a new performance management system, has been implemented in the Thai public sector since 2004. This research investigates the development of organizational justice in the incentive allocation by comparing the roles of distributive and procedural justice on national personnel-s attitudinal outcomes (incentive satisfaction and job performance) between 2 periods, i.e. 2006 and 2008. The data were collected via self-administered questionnaires completed by national government officers and employees. They were stratified using multistage sampling with 2,600 usable samples or 72.0% response rate in 2006, and 1,969 usable samples or 59.3% in 2008. The findings are: (1) There is no difference in means between the two periods relating to distributive justice, procedural justice, incentive satisfaction and job performance. (2) Distributive justice and procedural justice played more important roles in predicting incentive satisfaction and job performance in 2008 than in 2006.

Keywords: Distributive justice, incentive allocation, procedural justice, Thai public sector.

AUTOBIOGRAPHICAL MEMORY AND FLEXIBLE REMEMBERING: GENDER DIFFERENCES

A. Aizpurua, W. Koutstaal

University of the Basque Country, Avda. Tolosa 70, Donostia-San Sebastian, Spain

Abstract:

In this study, we examined gender differences in: (1) a flexible remembering task, that asked for episodic memory decisions at an item-specific versus category-based level, and (2) the retrieval specificity of autobiographical memory during free recall. Differences favouring women were found on both measures. Furthermore, a significant association was observed, across gender groups, between level of specificity in the autobiographical memory interview and sensitivity to gist on the flexible remembering task. These results suggest that similar cognitive processes may partially contribute to both the ability for specific autobiographical recall and the capacity for inhibition of gist-information on the flexible remembering task.

Keywords: autobiographical memory, flexible remembering, gender, specificity.

CULTURAL ANXIETY AND ITS IMPACT ON STUDENTS- LIFE: A CASE STUDY OF INTERNATIONAL STUDENTS IN WUHAN UNIVERSITY

Nadeem Akhtar, Shan Bo

Wuhan University, Wuhan, Hubei, P.R. China

Abstract:

This article illustrates that how non similar culture become a cause of constant anxiety among international students in China. For that, a survey was carried out among international students of Wuhan University, China. The association among non similar culture, non familiarity of Chinese culture, self finance students and food problem is looked at through a regression line, and in the light of empirical results, a model is anticipated which elucidates these results. Some suggestions were directed at the end which will help to mitigate the anxiety among prospective students in Chinese universities.

Keywords: Anxiety, international students, non similar culture, Wuhan University